ئۇيغۇر خەلق ئېغىزدە دەبياتى قامۇسى

ئۇيغۇر خەلق ئېغىزدە دەبياتى قامۇسى

9

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
مىللەتلەر نەشرىياتى

يۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەدەبىياتى قامۇسى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مىللەتلەر نەشرىياتى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى

باش مۇھەررىر: ئابدۇراخمان ئەبەي

مۇئاۋىن باش مۇھەررلەر (ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى):
ئابدۇكېرىم راخمان، ئابلىمىت سادىق، ئارسلان ئابدۇللا، ئالىمجان سابىت، ئەخمەت ئىمىن، ئەركىن ئابدۇقادىر، غازى ئەمەت، نىياز كې-
رىم شەرقى، ئوسمان ئىسمائىل، ياسىن زىلال، ياقۇپ مۇھەممەتروزى

تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى (ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى):
ئابدۇبەسىر شۇكۇر، ئابدۇراخمان ئەبەي، ئابدۇشۇكۇر تۇردى، ئابدۇكېرىم راخمان، ئابلىمىت سادىق، ئارسلان ئابدۇللا، ئالىمجان سا-
بىت، ئايشەم ئەخمەت، ئەخەت ھاشىم، ئەخمەت ئىمىن، ئەركىن ئابدۇ-
قادىر، ئەكبەر غۇلام، تۇرسۇن زېرىدىن، تۇرسۇن غازى، تۇنىياز مەتنە-
ياز، راھىلە داۋۇت، رەۋەيدۇللا ھەمدۇللا، ساۋۇت سالاھىدىن، شېرىپ
خۇشتار، غازى ئەمەت، غەيرەتجان ئوسمان، ماخمۇت مۇھەممەت، مۇ-
ھەممەت ئابلىز بۆرىيار، مۇھەممەت رېھىم، مۇھەممەت شاھنىياز، مۇ-
ھەممەتئېلى لېتىپ، مۇراددىل ئابىد، نىياز كېرىم شەرقى، ئوسمان
ئىسمائىل، ئۇچقۇنجان ئۆمەر، ئېزىز خۇدابەردى، ئېلى ئىسمائىل،
ياسىن زىلال، ياقۇپ مۇھەممەتروزى، يۇسۇپ ئىسھاق

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» غا ئىشلىگۈچىلەر:

«قامۇس»نى نەشرگە تەييارلىغۇچىلار:
ئابلىمىت سادىق (نەسرىي قىسمى)، ئابدۇكېرىم راخمان (داستانلار قىسمى)، ياسىن زىلال (چۆچەك ۋە قوشاقلار قىسمى)، ئارسلان ئابدۇللا (ماقال ـ تەمسىللەر قىسمى)، ئوسمان ئىسمائىل، ئېزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىن، ئابدە، ئادالەت ئىمىن، (تۆھپىكارلار قىسمى)، نىياز كېرىم شەرقى (گۈزەل سەنئەت قىسمى)

رەسساملار: (ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى):
ئالىمجان مەتقاسىم، ئەسقەر تۇردى، ئەنۋەر ئوسمان، باھىر ياسىن، پەرھات ئەخمەت، پەرھات ئىبراھىم، مەۋلان نىياز، مۇختار مۇزەپپەر، مۇساجان ۋاھاپ، مۇھەممەت ئابدۇرېھىم، مۇھەممەت نەۋبەت، نجات ھوشۇر، نىياز كېرىم شەرقى، يۇسۇپجان قادىر

«قامۇس» قا گۈزەل سەنئەت ئەسىرىنى تەقدىم قىلغۇچىلار(ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى):
ئابدۇشۇكۇر كېرىم كۆك، ئابدۇقادىر ئىبراھىم، ئابدۇكېرىم نەسىردىن، ئاب-
لىكىم باست، ئايتىللا، ئابدۇغېنى مەتروزى، ئەنۋەر، بەي گاك، تا-
لىپجان، تەلئەت، تەي جەنشىك، تەي يىك، تۇردى ئىمىن، جاك لېيجىك، جاك
ۋېنپىك، جاك ۋېي، جاك يۇفېك، جۇمە يۇسۇپ، چىك لىكشىك، چىك ۋېنجىك،
خەن جىكجۇن، خۇاك جيەنشىك، خۇاك دالەي، خۇرشىدە ئابدۇكېرىم، دىلشات سا-
بىت، دىلمۇرات تۇردى، رۇستەم، زورەم ياسىن، زۇمرەت ماخمۇت، سالام ئابدۇراخ-
مان، سەي شىكچۇن، سۇپاخۇن، سۇلتان قۇربان، شۇي شۆجى، شۇيىكۆۋ، شى دې-
ۋىن، غازى ئەمەت، غېنى، فەن دىكدىك، قەيسەر ئەنۋەر، قەيسەر ھېساممدىن، كاك
شۇزىك، كامىل، گۇەن ۋېيلىك، گۇياۋجۇن، گۇك جەنشىك، لو لىشىك، لۇك
چىكلىيەن، لېي جۇكشۇن، لېي خۇا، لى شياۋ، لى ياۋتيەن، لىيۇجەنگو، لىيۇشىكجۇ،
ماشىيىك، مۇتەللىپ، مۇزەپپەر، مۇھەممەت ھېيت، مۇيەسسەر، مېك ئەرخۇ، نۇر-
مۇھەممەت ئابلىز، ئوسمانجان ئابلا، ۋاك جىكخۇا، ۋاك جىككەي، ۋاك گۇاكشىك،
ۋاك گۇدې، ۋاك يۇكشىك، ۋۇچىفىك، ۋىك فاكې، ئېلىشات تۇردى، ئىمىنجان ئاب-
دۇرەھىم، ئىمىن ھاسىل، يارمۇھەممەت، ياك شىك، يالقۇن غازى، يالقۇن ھابىل،
يۇسۇپجان، يۇۋېنيا

كومپيۇتېر تېخنىك خادىملىرى:
ئەكرەم ئايىت، گۈلستان قۇربانئېلى، مۇھەممەت نەۋبەت

«ئۇيغۇر خەلق يىغىنتىقى دوبيانتى قامۇسى»
تومىلار نامىرىكىسى

1 - تۇم — ئەپسانە - رىۋايەتلەر

2 - تۇم — چۆچەك كلەر

3 - تۇم — چۆچەك كلەر

4 - تۇم — چۆچەك كلەر

5 - تۇم — چۆچەك كلەر

6 - تۇم — لەتىپە - چاقچاقلار

7 - تۇم — ماقال - تەمسىللەر، مەسەللەر

8 - تۇم — داستانلار

9 - تۇم — داستانلار

10 - تۇم — قوشاقلار

11 - تۇم — قوشاقلار، خەلق ئويۇنلىرى، مەشرەپ ئويۇنلىرى، تېپىشماقلار، لاپلار

12 - تۇم — ئۇيغۇر ئۆرپ - ئادەتلىرى، تۆھپىكارلار

داستانلار

مۇندەرىجە

قەھرىمانلىق داستانلىرى .....(8 ـ تـوم) III

تارىخىي داستـانـلار .....(8 ـ تـوم) 281

تۇرمۇش ـ مەئىشەت داستانلـىرى .....(8 ـ تـوم) 361

ئىشق ـ مۇھەببەت داستانلىرى .....(9 ـ توم) III

ئىشق ـ مۇھەببەت داستانلىرى

ئىشق ـ مۇھەببەت داستانلىرى

مۇندەرىجە

پەرھاد ـ شىرىن 1

لەيلى ـ مەجنۇن 61

يۈسۈپ ـ زۇلەيخا 98

غېرىب ـ سەنەم 191

تاھىر ـ زۆھرە 243

ھۆرلىقا ـ ھەمراجان 263

قەمەرشاھ ۋە شەمسى جانان 286

سەنۇبەر 308

شاھزادە نىزامىدىن ۋە مەلىكە رەنا 342

بوز يېگىت 387

قىزىلگۈل 431

بوزكۆرپەش ۋە قاراساچ ئايىم 440

كاككۇك بىلەن زەينەپ 458

پەرھاد-شېرىن

ئۇيغۇر بۇيۇك دەريادىن گۆھەر سۆزگەندەك، قايغۇلۇق سىرلاردىن تۆۋەندىكىلەرنى ھېكايە قىلىدۇ:

ئەلقىسسە، چىنى ماچىن شەھىرىنىڭ بىر پادىشاھى بار ئىدى. ئۇ «خاقانى چىن» نامى بىلەن مەشھۇر ئىدى. خاقانىنىڭ مەجنۇن سۆيەتلىك بىر ئوغلى بولۇپ، ئىسمى پەرھاد ئىدى. ئۇ مەستانە ھالدا بىئىختىيار يۈرەتتى. ئەمما شاھزادە پەرھادنىڭ ھۆسن - جامالى شۇنچىلىك ئۇز ئىدىكى، ھېچقانداق گۈزەللىك ئۇنىڭ بىلەن تەڭلىشەلمەيتتى. ئۇ كۆزلىرىدىن ھەمىشە ياش تۆكەتتى. ئۇنىڭغا قاراپ خاقانىنىڭ باغرى كۆيەتتى. خاقانى چىن: «پەرھادقا قورال - ياراغ ئىشلىتىشنى، سىپاھىگەرلىكنى ئۆگىتىڭلار» دەپ ئالتۇن كەمەرلىك يۈز يىگىتنى قوشۇپ قويدى. يىگىتلەر شاھزادىگە كېچە - كۈندۈز ھەمراھ بولدى. لېكىن شاھزادە پەرھادنىڭ ھېچنېمە بىلەن كۆڭلى ئېچىلمىدى. بۇ ئىشتىن مەھرۇم يىگىتلەرنىڭ يۈرىكى قانغا تولدى. بىر كۈنى شاھزادە شىكاردىن قايتىپ كېلىۋېتىپ، تاش كېسىۋاتقان تاشچى ئۇستىنى كۆردى. ئۇنىڭ تاشچىلىق ھۈنىرى پەرھادقا يېقىپ قالدى - دە، دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ تاشچىنىڭ ئالدىغا باردى. ئۇ تاشچىنىڭ قېشىدا ئولتۇرۇپ، ئۇستىغا:

— ماڭا تاش كېسىش ھۈنىرىڭنى ئۆگەتكەيسەن، — دېدى.

شاھزادىدىن قورقۇپ كەتكەن ئۇستىنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچتى. خاقانىنىڭ توسقىنىغا ئۇنمىغان پەرھاد بىرقانچە يىل تاشچىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ تاش كېسىشنى ئۆگەندى. خاقان بۇنىڭ سىرىنى بىلەلمەي، كۈن - تۈنلەپ قايغۇرسىمۇ، لېكىن ھېچنېمە قىلالمىدى. پادىشاھلىقىمۇ كۆزىگە كۆرۈنمىدى: «مېنىڭ ئوغلۇم بىر تاشچىنىڭ دۇكىنىدا ئولتۇرۇپ شۇنداق ھۈنەر بىلەن شۇغۇللانسا، بۇ قانداق بولغىنى؟ بۇ نېمىدېگەن كۆڭۈلسىزلىك!» دەپ، تاڭ ئاتقۇچە يىغلاپ چىقاتتى. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى يارات-قۇچىنىڭ بۇيرۇقىسىز بولمىغانىدى. بىر كۈنى خاقان پەرھادنىڭ قولىنى تۇتۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، مۇنداق مۇشەققەتكە گىرىپتار بولۇپ قالغىنىڭنى قانداق ئەھۋال، بۇ سىزگە نېمىدېگەن ئازاب؟ ئەي كۆز نۇرۇم، يۈرۈڭ، مەن سىزنى خەزىنىگە ئېلىپ كىرەي، ئۇ يەرنى تاماشا قىلىڭ، — دەپ پەرھادنىڭ قولىدىن يېتىلىگىنىچە خەزىنىگە ئەكىردى. خاقانىنىڭ قىرىق خەزىنىسى بار ئىدى. بىر خەزىنىسى لەئەل - مەرۋايىت، بىر خەزىنىسى قىزىل ياقۇت، يەنە بىرىدە مارجان ۋە فىرۇزە، يەنە بىرىدە خەنجەر، ئالماس، يەنە بىرىدە بولسا شەمشەر قاتارلىقلار لىق تولغانىدى. شۇنىڭغا ئوخشاش قىرىق خەزىنىنى تاماشا قىلدۇردى، ھەممە بايلىقلارنى كۆرسەتتى. شاھزادە پەرھاد ھېچقانداق نەرسىگە نەزەر كۆزىنى

سالمىدى. ئۇلار بىر خەزىنىگە كىردى. بۇ خەزىنىدە بىر ئالتۇن ھەللىك قۇتا تۇراتتى. بۇ قۇتىنىڭ شو-
لىسى خەزىنە ئىچىنى يورۇتقانىدى. پەرھاد دەرھال بېرىپ قۇتىنى قولىغا ئالدى. خاقان ئالدىراپ پەرھاد-
نىڭ قۇتىنى ئېچىشىنى توستى:

ــ ئەي كۆز نۇرۇم بالام، بۇ قۇتىنى ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزمۇ تۇتۇپ باقمىغان. قۇتىنى ئاچمىغىن، ــ
دەپ كۆپ يالۋۇردى. ئاچقۇزماسلىققا ئۇرۇندى، ئەمما پەرھاد ئاتىسىنىڭ سۆزىگە ئەسلا ئۇنىمىدى. دەرھال
قۇتىنى ئاچتى. قۇتىنىڭ ئىچىدە تۇرغان «ئىسكەندەر ئەينىكى»[1] گە قارىدى. ئەينەكتىن تۆت ئىقلىم-
دىكى ئاجايىپ ـ غارايىپلارنى كۆردى. يەنە تاغلار ئارىسىدا بىر گۈمبەز كۆرۈندى. گۈمبەزدە تىلسىم قە-
لىنغان خەزىنىلەرگە كۆزى چۈشتى. بۇ خەزىنىلەردىكى بايلىقلارنىڭ ھەددى ـ ھېسابى يوق ئىدى. شۇ
خەزىنىلەرنىڭ بىرىدە جەمشىدنىڭ جامى بار ئىدى. ئۇلاردىكى ھەممە نەرسىلەر پەرھادقا مۇئەييەن كۆ-
رۈندى. پەرھاد ئاتىسىغا:

ــ مەن ئاشۇ تاغقا چىقىپ، كۆرۈنگەن خەزىنىلەرنى قولغا كەلتۈرىمەن، ــ دېدى.

خاقان قانچە توسسىمۇ بولمىدى. ئۇ ھەيران قېلىپ: «بۇ يالغۇز بالام تۇرسا، ئۇنى قانداقمۇ تەنھا ئە-
ۋەتەلەيمەن» دەپ ئويلىدى ـ دە، يۈز مىڭ لەشكەر توپلىدى. لەشكەرلەر پەرھادنى ئېلىپ يولغا چۈشتى.
لەشكەرلەرنىڭ كۆپلۈكى گويا بۇيۇك دەريانىڭ دولقۇنىغا ئوخشايتتى.

شۇ ھالدا كۈنلەپ، ئايلاپ يول يۈرۈپ، ھېلىقى تاغقا يېتىپ كەلدى. تاغقا يەتكۈچە بولغان چەكسىز ئازابلىقتا بىرقانچە پادىشاھلىقلار بار ئىدى. ئۇلار پەرھادقا يول بەرمىدى. پەرھاد باشچىلىقىدىكى ھېسابسىز لەشكەرلەر:

— ئۆز شەھەرلىرىڭلار ئۆزۈڭلارغا نېسىپ بولسۇن، بىز شەھىرىڭلارغا چېقىلمايمىز. تاغلىرىڭلارغا بېرىپ سەيلە ـ تاماشا قىلغىلى كەلدۇق، — دەپ كۆپلىگەن ۋەدىلەرنى بەردى.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد ئۆزى يالغۇز تاغقا چىقتى. باشقا لەشكەرلەر چىقالمىدى. تاغ ئۈستىدە ئاجايىپ ـ غارايىپلار بار ئىدى. پەرھاد ئۇلارنى كۆردى. بىر غارنىڭ ئالدىدا مويسىپىت بىر كىشى ئول ـ تۇراتتى. پەرھاد ئۇ كىشىنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى.

— ئەي بالام، بۇ يەرگە قۇش ئۇچۇپ كەلسە، قانىتى كۆيەتتى، سەن بۇ جايغا قانداق كەلدىڭ؟ ئىسمىڭ كىم؟ ماڭا ئەھۋالىنى بايان قىلغىن، — دېدى ھېلىقى مويسىپىت كىشى.

— مەن شاھزادە پەرھاددۇرمەن. خاقانى چىننىڭ كۆز نۇرى — پەرزەنتى بولىمەن. بۇ يەرگە تاماشا قىلغىلى كەلدىم، — دەپ جاۋاب بەردى پەرھاد.

ھېلىقى مويسىپىت كىشى:

— ئەي بالام، مەن بەش يۈز يىلدىن بېرى مۇشۇ يەردە سېنى كۈتۈپ يېتىۋاتىمەن، شۇكۇر لىللاھ سېنى كۆردۈم، مەن بىر دورا ياساپ قويغانىدىم. ئۇنى يۇتۇن بەدىنىڭگە سۈرتكىن. ئاندىن كېيىن ئۇ خەزىنىلەرگە قەدەم قوي، خەزىنىلەرنى ساقلاپ ياتقان سانسىز ئەجدىھالار بار، ئۇلار ساڭا ئاغزىدىن ئوت چاچىدۇ. بۇ دورىنى بەدىنىڭگە سۈرتۈپ كىرسەڭ ساڭا ئوت كار قىلمايدۇ، بەلكى ئوت ئەجدىھانىڭ ئۆزىگە يانىدۇ. تەڭرى بۇ يەردىكى خەزىنىلەرنى ساڭا نېسىپ قىلسۇن. ئەمدى تېنىمدىكى ئامانەتنى تەڭرىگە تاپشۇرای، — دەپ كۆزىنى يۇمدى. پەرھاد مويسىپىتنى ئۆز ئورنىغا دەپنە قىلدى.

شاھزادە مويسىپىت بەرگەن دورىنى ئۆزىگە سۈرتۈپ، ئەجدىھانىڭ ئالدىغا قەدەم تاشلىدى. ئەجدىھا چاچقان ئوت ئۆزىگە قايتىپ، كۆيۈپ ئۆلدى. پەرھاد ئۇ يەردىن ئۆتۈپ بىر بوستانلىققا كىردى. بوستانلىق ئىچىدە بىر شەيخ ئولتۇراتتى. پەرھاد دەرھال بېرىپ شەيخكە سالام بەردى. شەيخ پەرھادقا قاراپ:

— ئەي بالام، ئۆزۈڭ كىم بولسەن، بۇ يەرگە نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭ ؟ — دېدى. پەرھاد شەيخىنىڭ سوئاللىرىغا مۇۋاپىق جاۋاب بەردى. شەيخ:

— ئەي بالام، مەن مىڭ ياشقا كىردىم. شۇنچە يىللاردىن بېرى سېنى كۈتۈپ كەلگەنىدىم، ئاخىر كەپسەن. بۇ ئامانەتنى ئال، — دەپ، بىر مەجۇننى پەرھادنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — بۇ مەجۇننى يېگىن. ھەممە خەزىنىلەر ئەمدى سېنىڭ بولىدۇ.

شەيخ يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن، جېنىنى تەڭرىگە تاپشۇردى.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد كۆپ ئىشلارنى قىلىپ بارلىق خەزىنىلەرنى ئالدى. ئۇ خەزىنىلەرنى شۇ يەردىكى پادىشاھلارغا ۋە ئۆز لەشكەرلىرىگە ئىنئام قىلدى. چۈنكى پەرھاد بۇ خەزىنىلەرگە قىزىقمايتتى. ئۇ ئاجايىپ ۋەقەلەرنى باشتىن كەچۈرۈپ قايتتى. لەشكەرلەرگە تارقىتىپ بەرگەن ياقۇت، مەرۋايىتلار ھېسابسىز ئىدى. شۇڭا، بۇ ئىشتىن دوستلار شادلىققا چۆمدى. پەرھاد ۋەتىنى چىنى ماچىنغا قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا كىشىلەر ئاپىرىن ئوقۇدى. شاھزادە پەرھاد خاقانى چىنغا:

— ئەي مېنىڭ قىبلىگاھىم ئاتام، مەن ئاشۇ ئىسكەندەر ئەينىكىنى بىر كۆرۈپ باقاي، — دەپ ئىلتىماس قىلدى.

— ئەي جېنىم ئوغلۇم، بۇ ھەۋەسنى قوي. سەن كۆزۈمنىڭ نۇرى، ئۇنى كۆرۈشكە بولمايدۇ. ئۇنى

كۆرۈشۈڭدىن بېشىمغا بالا ياغمىغاي، — دېدى خاقان ئۇنى توسۇپ.

لېكىن شاھزادە ئاتىسىنىڭ سۆزىگە ئەسلا پىسەنت قىلمىدى. ئۇ خەزىنىگە كىرىپ ئەينەكنى ئالدى، ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن قارىدى. پەرھادنىڭ تۆت ئىقلىمدا كۆرمىگەن يېرى قالمىدى. ئاخىر بىر بۇيۇك شاھەرنى كۆردى. بۇ شاھەر ھەممە شاھەرلەردىن ھەيۋەتلىكرەك ئىدى. ئۇ شاھەرنىڭ ئىچىدە سەلتەنەتلىك بىر ئوردىغا كۆزى چۈشتى. شاھەر ئىچىدە يۈز مىڭلىغان لەشكەرلەر ۋە لەشكەرلەر ئوراپ تۇرغان بىر بوستان تۇراتتى. بوستانغا ئالتۇن تەخت قويۇلغان بولۇپ، تەخت ئۈستىدە بىر نازىنىن ئولتۇراتتى. ئۇ نازىنىنىڭ گۈزەل ھۆسن ـ جامالىدىن شۇ بوستانغا نۇر چېچىلىپ تۇراتتى. ئۇ نازىنىن قىزنى تەرىپلەپ تۈگەتكىلى بولمايتتى. گۈزەللىكتە ئۇنىڭغا تەڭ كەلگۈدەك بىرەرى تېپىلمايتتى. ئۇنىڭ گۈزەل جامالى بىر بوستاننىلا ئەمەس، پۈتۈن ئالەمنى مۇنەۋۋەر قىلىپ تۇراتتى. يۈز مىڭلىغان لەشكەرلەر ئۇنىڭ خىزمىتىگە تەييار تۇراتتى. ئۇنىڭ تەرىپ ـ تەۋسىپىنى ئاڭلىغان كىشىلەر ھوشىدىن جۇدا بولاتتى.

پەرھادنىڭ غەزىلى

ئول نه قىزدۇر، ھۇرى جەننەت ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
كاكۇلىگە مۇشكۇ ئەنبەر ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه لەبدۇر، لەئلى بەدەخشان ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه يۇزدۇر، ئول قىزىل ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه كۆزدۇر، ئاھۇيى رۇم ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه دەندانىدۇر، ساڭا گەۋھەر بەرابەر كەلمەگەي،

ئول نه قاشىدۇر، خەت ئارا قەلەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه سۆزدۇر، سۆز ئارا شەكەر بەرابەر كەلمەگەي،
ئول نه ساچىدۇر، باغ ئارا سۇنبۇل بەرابەر كەلمەگەي،
ئول قەددىدۇر، سەرۋى لەرزان ھەم بەرابەر كەلمەگەي،
ئول قولىدۇر، ئاق ئىپەك مالى بەرابەر كەلمەگەي.

بۇلبۇلى گويەندەلەر بىر گۇفتىگۇنىڭ بەندەسى،
ئول قىزىلگۇل ئاي يۇزىنى گويىيا شەرمەندەسى،
ئول مېھىنبانۇ دېگەن بىر شاھنىڭ ئەرزەندەسى،
بارچە ئالەم خۇبلارى ئول ماھنىڭ فەرۋانەسى،
چۈشتى بۇ پەرھادنىڭ باشىغە ئول دەم سايەسى،
تۇتىئى شېرىن زەبان ئول ماھنى ھەمسايەسى،

بارچە ئالەم ئارادە ئول ياخشىلارنىڭ زۇبدەسى،
ئول كەبى سەرۋى رەۋان ئالەمگە كەلگەي ـ كەلمەگەي.

كىمكى كۆرسە ئاي يۇزىدىن بولغاي ئاڭا بەندى مۇرىد،
ئاچماغە ئەتدى جەفا دەرۋازەسىن بولدى كەلىد،
بول پەرىنى يولىدە بولدى بۇ يەردە ئول فەرىد،
ئول كەبى گەۋھەر ـ سەدەفكە باز تۇشكەي ـ تۇشمەگەي،
كىفرىكى خەنجەرلەرى ئالەمغە كەلگەي ـ كەلمەگەي.

كۆردى ئول ئادەم يۇزىن پەرھاد ـ شېرىن جورەسى،
كىم ئو شۇل خاقانى چىننى شەھرىنى مەھ پارەسى،
نە جەفا كۆرگەيكى ئول دەم پادىشاھ ئەرزەندەسى،
زەئفەرانەڭ سارغىيىپ ئانداق لەتافەت چېھرەسى،
ئول كەبى شەھزادە مۇندە باز كەلگەي ـ كەلمەگەي.

سالدى پەرھاد باشىغە سەۋدايى شېرىن سايەسىن،
كۆردى ئانى بولدى گۇلى نەرگىسدەڭ ئول ھەزىن،
ئىشق ئېلىغە خۇش كۆرۇنۇر ئۇشبۇ ئاشقىنىڭ غەمىن،
ئەمدى ئايرىلغاي ئۇشۇل شەھزادەدىن ئۇ شەھرى چىن،
ئول كەبى شەھزادە خان ئالەمغە كەلگەي ـ كەلمەگەي.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد ھېلىقى سۇرەتنى كۆرۇپ ھوشىدىن كەتتى. بىرئازدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، خاقانغا:

ـــ ئەي ئالەمنىڭ پادىشاھى، مېنىڭ قىبلىگاھىم، مەن ئاشۇ شەھەرگە بارىمەن. ئۇ شەھەرنى تاماشا قىلىپ كېلىمەن، ـــ دەپ رۇخسەت سوراپ، ئاتىسىنىڭ ئالدىدا كۆپ يىغلىدى. ئۇ ئىشق بالاسىغا گىرىپتار بولۇپ، شېرىننىڭ سەۋداسى ئۇنىڭ بېشىغا چۈشكەنىدى. شۇڭا، ئەقلى ـ ھوشىدىن ئاداشتى. ئېلىپتەڭ قامىتى يادەڭ ئېگىلدى. قىزىلگۇلدەڭ يۇزى زەپىرانەڭ سارغايدى. يۇرىكى، بەلكى جېنىغا ئوت چۈشتى. كېيىكنىڭكىدەڭ كۆزلىرى نەرگىس گۇلدەڭ سۇزۇلدى. سەۋر ـ تاقىتى قالمىدى. غېرىبلىق يولىغا چۈشۈپ، سەرگەردانلىق جاپاسىنى تارتماقچى بولدى. ئاھۇپىغانى چەكتىن ئاشتى. ئۇ ھال ـ ئەھۋالىنى خاقانغا بايان قىلىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

پەرھادنىڭ غەزىلى

ۋاي، بۇ باشىمغە تۇشۇبدۇر يۇز تۇمەن سەۋدايى ئىشق، خەنجەرى ئىشق ئەيلەدى باغرىمنى، بولدۇم چاك ـ چاك،
ۋاي، نېتەي قويماس مېنى ئولتۇرغالى غەۋغايى ئىشق، ھەجرى دەشتىدە يۇرەكسىم بولدى بۇ دەم ۋەھمناك،
جانىمە قەست ئەيلەدى بولدۇم مەگەر رەسۋايى ئىشق، كۆيگۈسى ئاھىم شەرارىغە زەمىن ئاستىغە خاك،
باشىمە سالدى پەلەك جەۋرى بۇ دەم پەيدايى ئىشق، مەن كۆيەر بولدۇم ئانىڭ سەۋداسىدىن بىر دەمدە پاك،
باغرىمى سەدپارە قىلدى بۇ زەمان مەئۇايى ئىشق. قانىمى گۇلگۇن قىلىپدۇر مۇندە بىپەرۋايى ئىشق.

ئاھكىم، جانىمغە قىلدى بىر پەرى رويى ئەسەر،
مەستىمەن، مەستانەمەن ھەم گەۋھەرى يەكدانەمەن،

ئاھ نېتەي، جەبر ئەتتى جانىمغە بۇ ئەفغانى سەمەر،
ئۇل پەرىنى ئاختارۇپ ھەر شەھرى بولسا بارەمەن،

باغلارەم ئەمدى بېلىمغە، ۋاي، زەخمەتدىن كەمەر،
قايسى يەردە بولسا ئۇل جانانەنى مەن تاپامەن،

ئاختارۇپ چىقسام تاپلسا، ۋاي، يارىمدىن خەبەر،
تاپماسام ئۇل مەھلىقانى يولىدە جان بېرەمەن،

كۆكسۇمى سەد پارە قىلدى، ۋايكىم، ئەفغانى ئىشق.
جانىمى قەقنۇسدەك بىر دەمدە پاما قىلدى ئىشق.

ئاختارۇپ چىقسام تاپارمەنمۇ ئوشۇل مەھپارەنى،
مەن شەھى شەھزادەمەن، ئۇل يار ئۇچۇن ئەۋۋارەمەن،

تاجى زەررىن باشىدە تەخت ئۇزرە ئۇل ئازۇردەنى،
مەستۇ مۇستەغرەق ئېرۇرمەن يولىدا پەرمانەمەن،

كىم ئوشۇل شېرىن تەكەللۇم كۆزلەرى خۇنخارەنى،
ئىشق ئوتىدا ئۆرتەنىپ بۇ يولدە ئاتەشپارەمەن،

مەھلىيالار ئىچرەكىم ئۇل دىلبەرى جانانەنى،
ئىزلەبان ئۇل دىلرەبانى، يولىدە سەدپارەمەن،

باشىمە سالدى قىلىچ، قىلدى مېنى ئەفگارى ئىشق.
مەھزۇنى بىچارەنى بۇ يولدە ھەيران ئەتدى ئىشق.

ئەلقىسسە، پەرھاد خاقانغا يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئېيتىپ، باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلىدى.

خاقان ئوغلىنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، دەردلىك ئاھ تارتتى. ھېسابسىز قايغۇ ـ ئەندىشىگە دۇچار بولدى. بېشى قېتىپ، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالدى. يۇرىكى پارە ـ پارە بولدى. ئۇ پەرھادقا:

ـــ ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، ۋاي جېنىم پەرزەنتىم. تۇ-مەنلىگەن تىللالىرىم سېنىڭ سادىغاڭ بولسۇن. مېنىڭ شاھلىقىم سېنىڭ خۇشاللىقىڭ بىلەن مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. ئەگەر سەن خاپا بولساڭ، ماڭا تاجۇدۆلەتنىڭ نېمە كېرىكى؟ سەن نەگە بارساڭ مەنمۇ بىللە باراي، ـــ دېدى ـ دە، لەشكەرلەر بىلەن پەرھادنى ئېلىپ، مېھنىبا-نۇنىڭ شەھرىگە قاراپ راۋان بولدى. كۆپلىگەن خەزىنە ۋە سەپەر ئەسۋابلىرىنى كېمىلەرگە سېلىپ دەريا‌غا چۈشتى. سۇ ئۇستىدە كۈنلەپ ـ سائەتلەپ يول يۈرمەكتە ئىدى. بىر كېچىسى بوران چىقىپ ئالەم قاراڭغۇ زۇلمەتكە چۆكتى. سۇنىڭ دولقۇنىدىن كېمىلەر بىر ـ بىرىگە سوقۇلۇپ بۇزۇلدى. كېمىلەردىكى يۈز مىڭلىغان لەشكەرلەر ھەر تەرەپكە ئېقىپ كەتتى. خاقانى چىن ئۆز كېمىسى بىلەن بىر تەرەپكە ئاقتى. خاقانى چىن چۈشكەن كېمىدىكە-لەردىن باشقىلىرى ۋەيران ۋە سەرگەردان بولدى. خاقان شاھزادە پەرھادتىن ئايرىلىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، با-ھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلىدى. ئۇ:

ـــ ئەي يالغۇزۇم بالام، نېمە بالا بولدىكى، سەندىن ئايرىلدىم. بۇ بالاغا گىرىپتار بولدۇم. ئەمدى قانداق تا-قەت قىلاي؟ ـــ دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ۋەھكى، بولدۇم، دوستلار، يالغۇز قۇلۇنۇمدىن جۇدا،
فۇرقەتىدىن گويىيا بولمىش بەدەن جاندىن جۇدا،
ئۇشبۇ رەۋشەنلىك كۈنى بولمىش ماڭا يەلدا تۇنى،
نەيلەيىن بولدۇم ئوشۇل خۇرشىدى تاباندىن جۇدا،
ئەندەلىبدەك تۇنۇ كۇن فۇرقەت ئوتىدە ئۆرتەنىپ،
بولدۇم ئوخشار بۇ دەمى سەرۋى خىراماندىن جۇدا،
تۇتى دەيىن زار يىغلاپ ئەيلەرەم ئاھۇ فىغان،
ئاھ، نەيلەي بولدۇم ئوشۇل نازەنىنىمدىن جۇدا،
كۇلبەم ئېردى جەننەتۇل ـ مەئۋا ئوشۇل شەھزاد ئىلە.
ناگەھان قالدىم ئانىڭدەك نازەنىنىمدىن جۇدا،

تاپمادى يۇسۇف جاھان سۇلتانلىغىدىن راھەتى،
بولدۇم ئوخشار بۇ زەمان مەن پىرى كەنئاندىن جۇدا.
ئەي شەھىم، نېدۇر سەبەب تاشلاپ نەزەردىن بىزلەرى
بولدۇڭ ئوخشار بۇ دىلى سەرگەشتە ھەيراندىن جۇدا.
شاھلىغ ماڭا كۆرۈنمەس زەررەئى خەسچە مەگەر،

سەنسىزىن ئۇشبۇ جەھان بولدى كۆزۈمگە قاپقارا،
تۇتىئى گويا بولۇپدۇر شەككەرىستاندىن جۇدا.
مەھزۇنا، قىلمە شىكايەت ئۇشبۇ فانى دۇنيادە،
بولدۇڭ ئول روزى ئەزەل تەقدىرى يەزداندىن، جۇدا.

ئەلقىسسە، خاقانى چىن يۇقىرىقىلارنى ئېيتىپ يىغلايتتى. ھېسابسىز ھىجرانلىق دەردىگە گىرىپتار بولغانلىقىدىن ئاھۇپىغانى كۆككە يەتتى.

بۇ سۆز مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى شاھزادە پەرھادتىن ئاڭلايلى:

ھېلىقى كۇنى شاھزادە كۆزنى ئېچىپ، ئۆزىنىڭ بىر پارچە تاختا ئۇستىدە ئېقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ دەرھال دەريادىن چىقتى. ماڭغىنىچە بىر شەھەرگە كېلىپ قالدى. بۇ شەھەرنىڭ ئادەملىرى ئۆز خەلقىگە ئوخشمايتتى. بۇنى كۆرۈپ ھەيرانلىق ۋە جىددىيلىككە چۇشتى:

بۇ قايسى شەھەردۇ؟ مەن نەگە كېلىپ قالدىم؟ ئەي پەرۋەردىگار، ئۆزۇڭ بەندىلەرنى پەرۋىش قىلغۇچى شاھسەن، مەندەك بىچارىگە رەھىم قىلغايسەن، دەپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

مەنى شوربىدە ھەيرانغە
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.
بۇ ئەھۋالى پەرىشانغە
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

كى بىر مەھۋەشى دەردىدىن
بۇ يەرلەردە بولۇپ ھەيران؛
مېنىڭدەك يوقتۇر سەرگەردان،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

مەنەم شاھزادە خان ئېردىم،
ئېلىمدە مۇئتەبەر ئېردىم،
مۇنىڭدەك ياقىگە كەلدىم،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

بىلۇرسەن ئۇشبۇ ھالىمنى،
بېرۇر بولساڭ مۇرادىمنى،

ئاقۇزۇپ كۆزە ياشىمنى،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

كۆرۈپ ھۇسنۇجەمالىنى،
يەتۇرۇپ كۆككە ئاھىمنى،
تىلەپ ھەقدىن مۇرادىمنى،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

بۇ جاندە قالمادى تاقەت،
يۇرەكدە قالمادى ھالەت،
تاپارمەن دەپ قىلىپ غەيرەت،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

تۇشۇپ باشىمغە بۇ سەۋدا،
قالىپمەن يۇز تۇمەن داغدا،
قىلۇر جان بىرلە تەن غەۋغا،
تەرەھھۇم ئەيلەگىل، يا رەب.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد نالە ـ پىغان قىلىپ تۇرغانىدى، بىر يىگىت كېلىپ پەرھادنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. ئۇ يىگىت پەرھادنىڭ يۈرىكىدە مۇھەببەت ئوتىنىڭ يالقۇنلاۋاتقانلىقىنى، كۆز يېشىنىڭ تارىلاپ تۆكۈلۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن سورىدى:

— نېمىشقا مۇنچە دەردلىك ئاھ ئۇرۇپ يىغلايسەن؟

— ھەي بۇرادەر، ئۆزىڭىز كىم بولىسىز؟ نەدىن كەلدىڭىز؟ نەگە بارىسىز؟ مېنىڭ ئەھۋالىمنى سورىماقچى بولسىڭىز، ئۇنى ئېيتىپ تۇگەتكىلى بولمايدۇ. دادىمغا پەرۋەردىگارى ئالەمدىن باشقىسى يېتەلمەيدۇ.

— نامىڭىز نېمە؟

— ئۇزۇم يېگۈچى ساپىقىنى سورىمايدۇ.

سوئال سورىغۇچى يىگىت رەسسام شاپۇر ئىدى. شاپۇر پەرھادقا:

— بۇ دۇنيا تۇراقسىز، مادارسىز، زالىم ۋە جاپاكاردۇر. ئۇنىڭ جاپاسىنى تارتمىغان جانمۇ يوق. كۆپ ھەسرەت چەكمە، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان پەرھاد يىغلاپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

نەزم

بولدۇم مەن غېرىبكىم، ئاتدىن جۇدا،
چۈن بۇلبۇلى خەزان زەررە گۈلزاردىن جۇدا.
تاڭ يوق فىراق ئوتىدىن زار يىغلاسام،
قالدىم بۇ يەر ئارادا ئەقلۇھوشۇمدىن جۇدا.
سەبر ئەيلە ھەجر ئوتىغە كېرەك بولسە بار،
مەشھۇر بۇ مەسەلكىم: «گۈل ئەمەس خاردىن جۇدا»
ئانداغ كىشىگە بولماغۇسى يار ـ ھەمنىشىن
تا بولماسە مۇھەببەتى ئەغياردىن جۇدا.

غەم تاغى ھەجر كېمەسىگە ۋەتەن قىلىپ،
بولدۇم بۇ دەمى تەخت ئىلە تاجدىن جۇدا.
ئەۋۋارەئى جەھان بولۇبان مەن دىل ھەزىن،
ئول سەلتەنەتى جانۇن جىگەر خاردىن جۇدا.
ئەقل ئولدى ھەزىن كەتتى ئۇ كۆز نۇرى ئاقىبان،
ئىشق يارىدىن دىلى ئىمان ـ جانىدىن جۇدا.
بىلمەم بۇ جاھاندە يار ئۆلۈكمۇ يا تىرىك؟
بالۇ پەرى مەھزۇن دىل ئەفكاردىن جۇدا.

شاھزادە پەرھادنىڭ يۇقىرىقى سۆزلىرىنى ئاڭلىغان شاپۇر جاۋابەن بۇ بېيىتنى ئوقۇپ يىغلىدى:

تۇن سەھەر فەرياد ئىلە ئالەم كېزىپ يۇرگەن سەبا،
يارىنىڭ پەيغامىنى يارىغە يەتكۈزگەن سەبا.
سۇبھى ۋەقتىدە قەبايى غۇنچەدىن ئاچىپ گىرىھ،
بۇلبۇلى بىدىلنى كۆپ ئەفغانە كەلتۇرگەن سەبا.
ھەجر دەردىدىن ئۆلەن ئەفسۇردەلەرنى ھەر سەھەر
بۇيى زۇلفى يارىدىن ھەر لەھزە تىرگۈزگەن سەبا.
شور ئىلە بۇلبۇل فىغاندىن نەغمە ئەيلەپ زىرە دەم،
شەۋقىدىن سەرۋى چەمەننى رەقسى قىلدۇرغان سەبا.

ئەرغەۋانى لالە ئى سەبزىن يۇرەكىن چاك ـ چاك،
سەۋسەن ئۆزرە جامەئى ماتەمنى كىيدۇرگەن سەبا.
شەمئى رۇخسارىدىن ئول فەرمانەدەك ئەيلەپ سەدا،
بىنەۋا ئەيلەپ فەنا مۇلكىگە يەتكۈزگەن سەبا.
ئاشىقا، يار ئىستەسەك ھەر سۇبھىدەم بىدار بول،
بىر نەفەس ئويغاقلەرە بۇيىنى يەتكۈزگەن سەبا.
ئىشق دەئۋا ئەيلەگەنلەرنىڭ دىلى پۇرخۇن ئېرۇر،
بۇ دىلى پۇرخۇنلەر كارىنى يەتكۈزگەن سەبا.

ئەلقىسسە، شاپۇر يۇقىرىقى بېيىتلارنى ئوقۇپ، ئورنىدىن تۇردى ۋە پەرھاد بىلەن بىللە يولغا چۇشتى. ئۇلار بىرقانچە كۈن يۇرۇپ بىر چۆلگە يەتتى. پەرھاد چۆلنى كېزىۋېتىپ، يارىنىڭ پىراقىدا بۇ

بەيىتنى ئوقۇپ ياش تۆكتى:

تا گىرىفتارى خەمى زۇلفى پەريشان ئولمىشىم،
كىفرىكى ناۋەكلەرىدىن زەخمى پەيكان ئولمىشىم.
غۇنچە گۈلدەك بۇ يۈرەكىم تەھ ـ بەتەھ ئولمىشىم.
گەر مۇيەسسەر بولماسە جەننەت ئارا دىدارى دوست،
سائەتى يوقتۇر فىغانۇنالەدىن ئاسايىشىم،
بىر گۈلى ئەھمەر كۆزۈمگە ناری سوزان ئولمىشىم.
گويىيا باشدىن ئاياغ فەريادۇ ئەفغان ئولمىشىم.
دەۋزەخ ئىچرە گەر مۇيەسسەردۇر داغى دىدارى يار،
يۈسۈفى مىسرى غەمىدىن كۈلبەئى ئەھزان ئارا
نار ئىچرە ۋەسلى بىرلە نۇرى سوزان ئولمىشىم.
ياش تۆكۈپ تۇفراق ئارا چۇن پىرى كەنئان ئولمىشىم.
ۋائىزا، سەئيى ئەتمە كۆپكىم، بەندەلەرگە بەردى داغ،
ئەي تەبىبا، كەل مېنىڭ دەردىمغە دەرمان قويغالى،
بىر پەرىنىڭ فۇرقەتىدىن ناری ھىجران ئولمىشىم.

ئەلقىسسە، پەرھاد بىلەن شاپۇر ئىككىيلەن بىرقانچە زامان يول يۈرۈپ، ئاخىر ئېرەم شەھرىگە يېتىپ كەلدى. ئېرەم ناھايىتى ھەيۋەتلىك ۋە بۇيۇك شەھەر ئىدى. ئۇنىڭ پادىشاھى مېھىنبانۇ بولۇپ، ئۇ ئۇلۇغ، شان ـ شەۋكەتلىك پادىشاھ ئىدى. مېھىنبانۇنىڭ يۇز مىڭ لەشكىرى بار ئىدى. پەرھاد ئۇلار-نىڭ ئۆرپ ـ ئادەت، ئىش ـ ھەرىكەتلىرىنى كۆرۈپ، ئاجايىپ رەسىم ـ قائىدىلەرگە ھەيران بولدى. پەرھاد شاپۇر بىلەن شەھەر-نىڭ بىر يېرىگە ئورۇنلاشتى.

شاھ مېھىنبانۇنىڭ يېنىدا بىر سىڭلىسى بار ئىدى. ئۇ شۇنچىلىك گۈزەل ئىدىكى، ئۆزى نازىنىن، يۈرۈشى يارىشىملىق، ئارامى جان، كۈمۈش تەنلىك، نازۇك بەدەنلىك، چاچلىرى سۇمبۇل، كۆزلىرى شەھلا، لېۋى ياقۇتتەك، ئاغزى غۇنچىدەك، چىشلىرى مەرۋايىتتەك، سۆزى شېرىن، سەرپايى گۈل رەڭلىك، يۈرۈشى توزدەك بىر مەلىكە ئىدى. مېھىنبانۇ ئۇنى دائىم ئالدىدىن نېرى قىلماي-تى، ئۇنى كىچىك ۋاقتىدىن باشلاپ بېقىپ قاتارغا قوشقاچقا، مېھرىبانلىقىدىن ئىچى كۆيۈپ «قىزىم، پەرزەنتىم» دەپمۇ ئاتايىتى.

پەرھاد بىلەن شاپۇر ئېرەم شەھرىگە كەلگەندىن كېيىن مەدىكار بازىرىغا بېرىپ، كۆرۈنۈشتە مەدىكارلىق قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار شىجائەتلىك، باھادىر يىگىتلەردىن ئىدى. بىكار چاغلىرىدا شەھەرنى كېزىپ يۈرەتتى.

مېھمىنبانۇنىڭ كۆپلىگەن چۆرە ـ كېنىزەكلىرى بار ئىدى. مەلىكە شېرىن شۇ قىزلار بىلەن ئويناپ ئايتتى. ئۇلار شۇنداق قىزلار ئىدىكى، ئەگەر ئۇرۇشقا كىرسە رۇستەمدەك جەڭ قىلاتتى، جەڭدە پالۋانلارمۇ قىزلارنىڭ زەربىسىگە چىداشلىق بېرەلمەيتتى. ئەگەر ئۇلار ئويۇنغا چۈشسە، ئەسلا هارمايتتى. ئۇلارنىڭ هەممىسى گۈل غۇنچىسىدەك گۈزەل ئىدى. بۇ قىزلار ئوردىدىكى بەدەۋىلەر بىلەن رۇملۇق خىزمەتچى ـ غۇلاملارنىلا كۆرەلەيتتى.

مېھمىنبانۇنىڭ لەكمىڭلاپ لەشكىرى بار ئىدى. ئۇلارنىڭ هەممىسى هەر ئەتىگىنى سالامغا كېلەتتى. هەر كەلگىنىدە ئۇلارغا تىللا جامدا قەنت سېلىنغان سۇت بېرىلەتتى. لېكىن ئۇنى هەممىسىگە يەتكۈز گىلى بولمايتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى شېرىن مۇنداق دېدى:

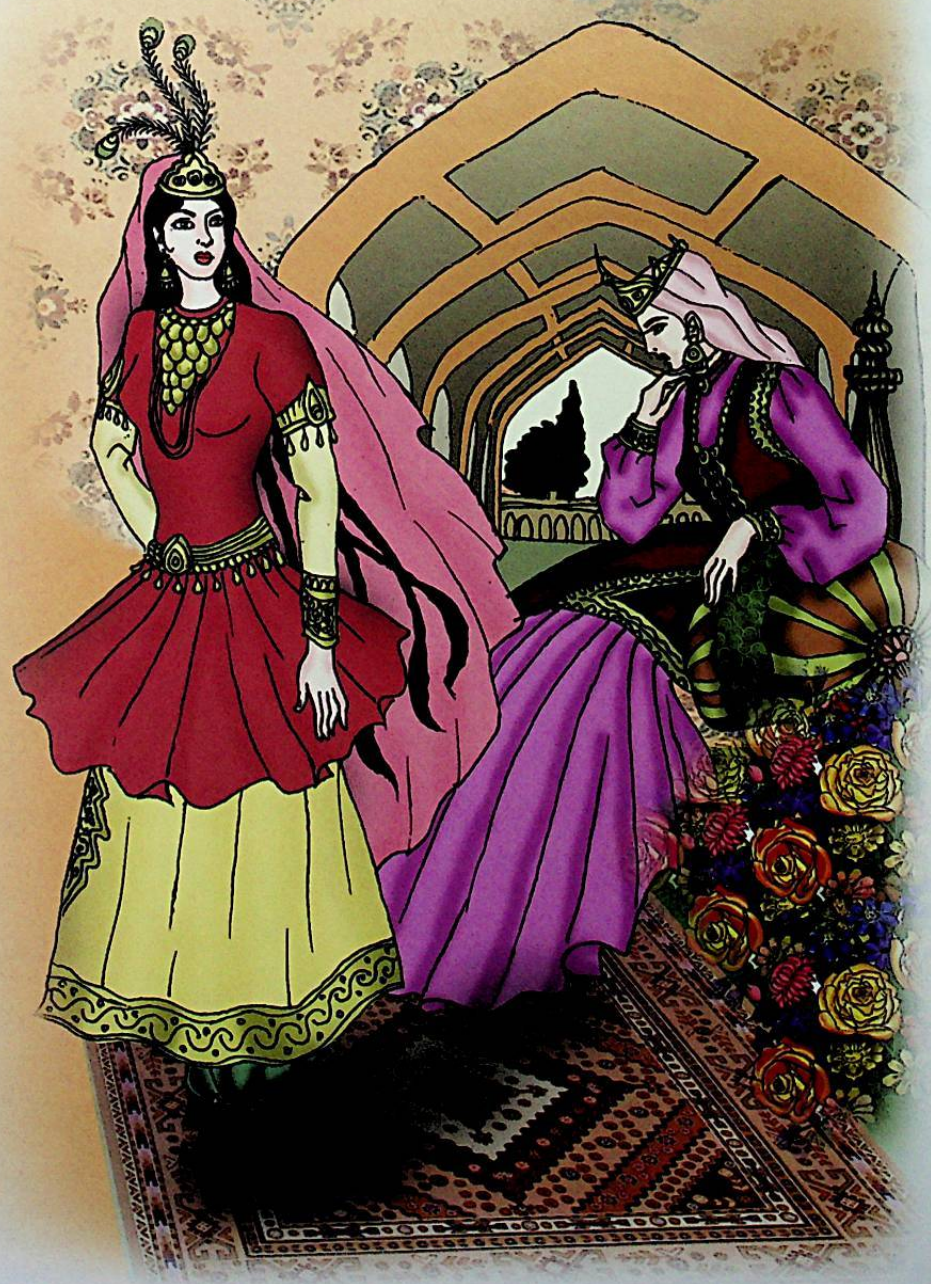
— نەچچە مىڭ يىگىتلىرىمىز بار. بۇلارغا شەربەتنى يەتكۈزگىلى بولمايۋاتىدۇ. شۇڭا بىر پەرسەخ[2] كەلگۈدەك ئۇزۇنلۇقتا تاشتىن بىر ئېرىق قېزىلسا، ئاخىرىغا تاشتىن كۆل ياسالسا، كۆل ناهايىتى چوڭ بولسا، ئىچىگە قەنت ـ ناۋات سېلىپ قويۇلسا، مىڭ كالا بېقىلسا، ئۇنى قىشلاقنىڭ ئۆزىدىلا سېغىپ، ئېرىققا قۇيسا، سۇت ئېرىقتىن ئېقىپ كېلىپ تاش كۆلگە قۇيۇلۇپ لىق تولسا، يىگىتلەر ئالتۇن جام بىلەن كۆلدىن شەربەتنى ئېلىپ ئىچەلەيدىغان بولسا، بۇنىڭغا كېتەرلىك قانچىلىك دۇنيا بولسا بېرەتتىم.

مەهرەملەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ بازارغا مېڭىشتى. ئۇلار: «تاش چېپىشنى بىلمىدىغان ئۇستا بارمۇ؟» دەپ مەدىكار بازىرىنى ئىزدەشكە باشلىدى. دەل شۇ چاغدا، پەرهاد بىلەن شاپۇر بازاردا يۈرگەنىدى. مەهرەملەر ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— هەي ئۇستىلار، ئاراڭلاردا تاش چېپىشنى بىلمىدىغان كىشىلەر بارمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— مېنىڭ بۇ ئىنىم تاش چېپىشنى بىلمىدۇ. مەن بولسام ئات باقمەن، — دەپ جاۋاب بەردى شاپۇر.

مەهرەملەر: «ئەجەبمۇ كۆزى ئۆتكۈر، چىرايلىق يىگىتلەر ئىكەن» دەپ ئويلىدى ـ دە، سىلەرگە ئىش تېپىپ بېرىمىز، دەپ، پەرهاد بىلەن شاپۇرنى مېهمىنبانۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. پەرهاد مېهمىنبانۇنىڭ

شان ـ شەۋكەتلىك ۋە ھەشەمەتلىك شاھ ئىكەنلىكىنى كۆردى. مېھىنبانۇ:

ــ كېلىڭلار، ئۇلۇغ ئۇستىلار، مەن سىلەرگە خىزمەت تاپشۇراي، ــ دېدى.

مېھىنبانۇ بۇ سۆزلەرنى ئېيتىۋاتقىنىدا، مەلىكە شېرىنگە تۇيۇقسىز پەرھادنىڭ كۆزى چۈشۈپ قالـدى. ئاتىسىنىڭ خەزىنىسىدىكى «ئىسكەندەر ئەينىكى»دە كۆرۈنگەن قىزنىڭ شۇ ئىكەنلىكىنى بىلىپ، پەرھاد ھوشىدىن كەتتى. شاھ مېھىنبانۇ بۇ ئىشتىن غەزەپلىنىپ:

ــ بۇ ئەقلىدىن ئازغان ساراڭنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كەلگەن كىم؟ ! ــ دەپ ۋارقىرىدى. شاپۇر مېھىنبانۇغا:

ــ ئەي پادىشاھىئالەم، بىز بىر بىچارە مەدىكار، سىز بولسىڭىز جاھانغا نىجاتلىق بەرگۈچى يۇقىرى مەرتىۋىلىك شاھ. سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كېلىپ سۆزلىشىش بىز ئۇچۇن ئاسانمۇ؟ بىز سۆزلەشتىن قـور-قىمىز. شۇڭا ئۇ ھوشىدىن كەتتى، ــ دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ غەزىپى بېسىلغان مېھىنبانۇ شاپۇرنىڭ نام ـ ئەمالىنى سورىدى.

ــ سېنىڭ ئىسمىڭ كىم؟

ــ مېنىڭ ئىسمىم شاپۇر، ئۇنىڭ نامى پەرھاد، ئۇ تاش كېسىشنى بىلمىدۇ. مەن ئات بېقىشنى بـە-لىمەن، ــ دېدى شاپۇر.

ــ ھەي مەدىكار يىگىتلەر، سىلەر تاغقا بېرىپ تاشتىن بىر ئېرىق قېزىڭلار، ئاندىن كېيىـن ئـور-دىمىزغا تاشتىن بىر كۆل ياسايسىلەر، ئېرىقنى كۆلگە تۇتاشتۇرۇپ چىقىسىلەر. ئېرىقتىن ئوردىـدىكى كۆلگە سۇ كېلىدىغان بولسۇن. ئېرىقنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىر پەرسەخ بولۇشى لازىم، ــ دەپ ھۆكۈم قىلـدى مېھىنبانۇ.

پەرھاد ئوردىدىن مەستلەرچە چىقىپ كەتتى. شاپۇر بىلەن ئىككىيلەن تاغقا يېتىـپ كـەلـدى. ئـۇلار ئېرىق قېزىش ئۈچۈن مۇڭاپىق تاشلارنى تاللىدى. پەرھاد: «ئېرىق پۇتسە، شېرىن ئېرىقنـى كـۆرگـىلى كەلگەندە ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولارمەن» دېگەنلەرنى ئويلاپ كۆزىدىن باھار بۇ-لۇتىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلاپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن ئەجەب دىۋانەۋەش بولدۇم سېنىڭدەك يار ئۈچۈن،
چۈن قىزىلگۈلدەك يۈزۈم يولۇڭدە بولدى زەئفىران،

ھەجر ئوتىغە يانە ـ يانە، كۈل بولۇپ دىلدار ئۈچۈن.
بۇ ئەلىف قەددىم ئېگىلدى سەن كەبى شەھباز ئۈچۈن.

چىنى ماچىندىن كېلۈرمەن، نە ئەجەب پەرۋانەمەن،
مەن گەدادۇرمەن بۇ يەردە، ھەمكى يۇرگەن مەردىكار،

بۇ سىفەت دىۋانەدۇرمەن، بىر پەرى رۇخسار ئۈچۈن.
باز قۇۋۋىتىم تاپارەم سەندەك نىگارىم بار ئۈچۈن.

شاھ ئېردىم بىر زەمانى، ئەمدى بولدۇم مەردىكار،
مەن بىلۈرمەن، مەن گەداغە شاھسەن، ئېرمەس رەۋا،

رەھىم ئېيتىپ، باقغىل يۈزۈمگە، مەن غېرىب ئەفكار ئۈچۈن.
بولماسام مەنھەم رەۋا كەلدىم يەنە خىزمەت ئۈچۈن.

پادىشاھلىق تەختىدىن كەچتىم، ھۈنەر قىلدىم بۇ كۈن،
بولماسام يارىمغە لايىق، خىزمەتىم لايىق ئېرۈر،

تاش كېسەرمەن بۇ يەردە، ھۈكمى رەۋان يار ئۈچۈن.
جانۇ دىلدە خىزمەت ئەتكۈم، ئەي پەرى، سەن يار ئۈچۈن.

ھەسرەتىگدە لەختە ـ لەختە بولدى باغرىم، ئاھ ـ ئاھ،
مەن غەرىبى خەستەدۇرمەن، دەردىمە تاپدىم دەۋا،

ئۇشبۇ يەرگە ئاختۇرۇپ كەلدىم سېنىڭدەك يار ئۈچۈن.
دەردىمە تاپمام دەۋا دەپ كەلدىم تەبىبىم بار ئۈچۈن.

خىزمەت ئەتكۈمدۇر ساڭا، ئەي دىلبەرىم، جان بارىچە،
مەھزۇنا، ئايغىل بۇ سۆز ئول خۇبرونىڭ ھالىغە،

جان بېرۈرمەن يولۇڭە، جانىمغە نازىڭ بار ئۈچۈن.
مەن پۇتەرمەن ئۇشبۇ سۆز قەلەم ـ دۇۋەتىم بار ئۈچۈن.

ئەلقىسسە، پەرھاد تاغقا يېتىپ كېلىپ، تاش چېپىشقا تۇتۇش قىلدى. تاش چېپىش ھەۋىسى شاھزا-
دە پەرھادقا گۈل تەرىشتىن ئەۋزەل بىلىندى. خالايىق ئۇنىڭدىن:
— تاش چېپىۋاتامسەن؟ — دەپ سورىغانىدى، پەرھاد:
— ياق، گۈل تەرىۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كۆڭۈل تا ئىشق ئوتىغە كۆيمەيىن شورى شەھەر بەرمەس،
ھەزەر ئەيلەسە ئولكىم ئىشقدىن ئاھى سەھەر بەرمەس،
نىگارىم ساڭا دىل فەريادۇ ئەفغانىم ئەسەر بەرمەس،
ماڭا بادى سەبا ئول سەرۇى گۈل رۇخدىن خەبەر بەرمەس،
ئاچىلماس غۇنچە بەختىم، ئەتمەدىم نەخلىيۇ بەر بەرمەس.

جەھەت تاھىر ئەتمەك ئەيب ئەمەس، ئەي مەھ يولۇم توسمە،
ئەگەر جان ئالماق ئىستەرسەن، تەنىمدىن تىغنى كەسمە،
ئەگەر بىر مۇژدە نىھال بەرمەگۇنچە سۇ سەمەر بەرمەس.

ھەقىقەت بەھرەسىن بىلدىم، كۆڭۈل سەئيى غۇبار ئەتمە،
قايۇ بىر دەردىنى مەھرەم قىلىپ ئەفشايى راز ئەتمە،
خەدەڭگىڭ تىيرە پەيكانىڭ نەسىبىن بىزگە ئاز ئەتمە،
كۆزۇمدىن مەسكەن ئەت، خارى مۇرەمدىن ئىھتىراز ئەتمە،
گۈلى خەندانغە سوردۇم، خارە يار ئولماس، مەزار بەرمەس.

فەلەك ھېچكىم مۇرادىن چىھرەسىن ئاچماس نىقابىدىن،
ئوقۇپ كۆردۇم، ۋەفاسىن كۆرمەدىم ئالەم كىتابىدىن،
خەبەرسىز بولماغىل، كەچكىل بۇ گەردۇننىڭ شىتابىدىن،
قىياس ئەت شەمئىدىن، ۋەھم ئەيلە چەرخىنىڭ ئىنقىلابىدىن،
كىم ئول باش ئالماقە قەسد ئەتمەيىن، تاجىيۇ زەر بەرمەس.

جەھان مەھۋەشلەرىن خەيلىدە شەرىن گەۋھەرى يەكتا،
مۇسەلسەل كاكۇلىڭدىن ھەر كىشى باشىغە بىر سەۋدا،
ھەمىشە يىغلايۇپ ۋەسلىڭ تىلەرمەن، ئەي مەلەك سىيما،
تۆكۈپ كۆز ياشىمىز سەنسىز بىلەكىڭ ئىستەرەم، ئەي ماھ،
ئەجەل پەيكىغە سىلى ئەشك گىردابى ئەسەر بەرمەس.

«كېسەرمەن تاش» دېسەم، گويا ماڭا گۈل تەرمەك ئوخشايدۇر،
مەگەر تاش كەسمەگۇنچە ياردىن ماڭا نەزەر بولماس،
قولۇڭدىن بەرمە خەۋفىڭ، بەندەلىكتە ئىش ئەمەس ئاسان،
بۇ ئىشقىنىڭ يولىدە گۈل تەرمەكىمدىن تاش كېسىش ئاسان،

يېتەر ئۆز ھۆسنۇ زاتىڭ، زىينەت ئەتمەككە گۈھەر ئالمە،
بىزى ئۆرتەندۇرۇر ئىشق ئوتىدىن ئەغيار ئىزىن باسمە،
ۋەفايى ئۇمىردىن بۇ يەردە بۇنياد ئىشق بىپايان،
ئەگەر مەقسەد تەلەبسەن شەۋق مەھزۇن ئەيلەگىن ئەفغان،
فۇزۇلى، دەھردىن كام ئالماغۇنچە ئەيلەدىڭ گىريان،
سەدەف سۇ ئالماغۇنچە ئەبرى نىيساندىن خەبەر بەرمەس.

پەرھاد بۇ بېيىتلارنى ئوقۇپ تاش چېپىشقا باشلىدى. ھەر جۈمە كۈنى ئوردىغا بېرىپ، مېھىنبانۇغا سالام بېرەتتى. شۇنداق چاغلاردا مېھىنبانۇنىڭ قېشىدا تۇرغان شېرىنىڭ جامالىنى كۆرەتتى. شېرىن پەرھادقا چاقچاق قىلىپ، ئۇنى «مەجنۇن ئۇستا» دەپ ئاتايتتى ۋە ئۆز قولى بىلەن بىر جام سۈت بېرەتتى. پەرھاد ئۇنى ئىچكەندىن كېيىن مەستەرچە ئىختىيارسىز ھالدا تاغقا قايتاتتى ـ دە، تاش چېقىشقا كىرىشەتتى.

پەرھاد شاپۇر بىلەن دوست ۋە ئاكا ـ ئۇكا بولۇپ بىللە ئۆتتى. پەرھادنىڭ كۆز يېشى مەرۋايىتتەك تۆكۈلۈپ تۇراتتى. يۈزىگە چۈشكەن ياشلىرى ئۇنىڭ رۇخسارىغا يارىشاتتى. ھۆسن ـ جامالى ئالەمنى روشەنلەشتۇرۇپ تۇراتتى. كىمكى پەرھادنى كۆرسە، ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىغا ئاشىق بولۇپ قالاتتى. پەرھاد دائىم مەستەرچە ـــ ئىختىيارىنى يوقاتقان ھالدا يۈرەتتى. چۈنكى، بۇ پەلەكنىڭ گەردىشى شۇنداق بۈيۈك چىنى ماچىن پادىشاھىنىڭ ئارزۇلۇق ئوغلىنى بىر ساھىبجامال مەلىكىگە گىرىپتار قىلىپ، سەرگەردان مەدىكارغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. ئۇ ئېرەم شەھرىگە كېلىپ، تاغلاردا تاش چېپىش جاپاسىغا قالدى. بۇ ئىشلار ئەلۋەتتە ھەممىنى پەرۋىش قىلغۇچى تەڭرىنىڭ ئەمرىسىز بولغان ئەمەس. پەرھاد

ئۇ جايدا ئاپتاپنىڭ ئىسسىقىدا، چىللىنىڭ سوغۇقىدا، يۇرىكى ئېزىلگەن ھالدا مېھنەت قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئەھۋالىغا زار ـ زار يىغلاپ، كۆزلىرىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

بۇ فەلەكنىڭ گەردىشى قىلدى مېنى ھەيرانەلەر،
مەن غەربىنىڭ كۆڭلىنى مېھنەت ئىلە ئاباد ئېتۈپ،

كۆزلەرىمدىن ئاققۇزۇپ ياش، قىلدى كۆپ گىريانەلەر.
قىلدى رەھۇ دەرد بولدى بۇ ئىشىم ئەفغانەلەر.

ھەجر ئوتىدە كۆيدى بۇ جانىم، بولۇپ بىريانەلەر،
ئەي خۇداۋەندا، مېنىڭ ئاتام قانى، ئانام قانى؟

مۇددەتى ئاباد ئىدىم، بولدۇم بۇ كۇن ۋەيرانەلەر.
مەن ياتۇرمەن شەھرى ئېرەم تاغىدە ئەفسانەلەر.

ھەجرى بىپايان ئوتىغە قىلدى بىزنى مۇبتەلا،
كۆردۇمۇ شەيدايى بولدۇم ئول پەرى روھ چېھرەسىن،

بۇ سىفەت ھەيرانۇ سەرگەردان بولۇپ ئەفسانەلەر.
قوللارىمدە تاشدىن تېشە چاپارمەن تاشلەر.

بەئزىگە يۇقتۇرمادى قەد سەرۋىدەك ئاباد ئېتىپ،
ئەي خۇدايا، مەھزۇنى بىچارەنىڭ ئەيىبىن ياشۇر،

بەئزىلەرگە بەردى زەۋقىن نالەئى فەريادلەر.
بولمايىن ئالەم يۇزىندە شەرمسار بىچارىلەر.

ئەلقىسسە، پەرھاد تاغدا تاش چېپىش ئىشى بىلەن ئاۋارە بولۇپ قالدى. شاپۇر بولسا مۇراخورلارغا قوشۇلۇپ، ئات بېقىش بىلەن شۇغۇللاندى. بەزى ـ بەزىدە تاغقا بېرىپ پەرھادنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى. كۇنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتتى. بىر كۇنى پەرھاد دۇنيادىن ئەپسۇسلىنىپ، شاپۇرغا قاراپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ۋەھ، قاچان يەتكۇمدۇرۇر ماھپارە ئول ئادىم بىلەن،
ھۇسنى شاھىغە باراي بۇ دادۇ فەريادىم بىلەن.

قۇمرىيۇ دىۋانە يەڭلىغ سەرۋى ئازادىم بىلەن.
كاكۇلىن تارىنى قىلمىش ئاشىيان كۆڭۇل قۇشى،

گەھ تۇتۇپ ئەشكىمنى ئوتلۇغ ئاھلار بىرلە باراي،
بۇ ئەجەب سەيدىگە كۆزى، گەھ تىرگۇزۇر لەئلى لەبى.

كەئبە كويى يول ئارا بۇ تۇشەئى زارىم بىلەن.
گاھى ئۆلتۇرگەي كۆزى، گەھ تىرگۇزۇر لەئلى لەبى،

قان ياشىم ـ لە چەكتىم ئاھۇ نالەئى، تاپغايمۇمەن،
كىمكى، ئەنفاسى مەلىھ، ئەنفاسى جەللادىم بىلەن.

زۇلفى سۇنبۇل، يۇزى گۇل ئول قەددى شەمشادىم بىلەن.
رەمزى مەھزۇنىغە دۇنيا كەلسەۋۇ كەتسە نە غەم،

زۇلمىلارنى ھەجر ئىلكىدىن چېكەرمەن، ئەي كۆڭۇل،
شاھى مۇلكى مۇنئىمى تەبئى خۇدا دادىم بىلەن.

پەرھاد تاغدا سۇبھىدىن ـ شامغىچە رىيازەت چېكىپ، كەكسى بىلەن تاش چاپاتتى. شېرىن ئۇنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەرسىز ئىدى. پەرھاد ئۆزىنىڭ شاھزادىلىكىنى يوشۇرۇپ، جاپا ـ مۇشەققەتلىك مېھنەت ئىچىدە ئۆتمەكتە ئىدى.

ئەمدى شاپۇرنىڭ ئەھۋالىغا كېلەيلى. شاپۇر بىرقانچە ۋاقىتلارغىچە ئات بېقىپ يۈردى. بىر كۈنى: «پەرھاد جاپا ـ مۇشەققەتلىك ئىشقا گىرىپتار بولۇپ قالدى. ئەمدى مەنمۇ پەرھادقا ئوخشاش بىرەر بالاغا ئۇچراپ قالماي» دېگەن خىيال كۆڭلىگە كەلدى ـ دە، ئاتلارنى تاشلاپ، ئىرەمدىن بېشىنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى. شۇ ماڭغىنىچە بىرقانچە ۋاقىت يول يۈرۈپ بىر شەھەرگە كەلدى.

بۇ شەھەرنىڭ ھورمۇز ئىسىملىك بىر پادىشاھى بار ئىدى، ھورمۇز نۇشىرۋان ئادىلنىڭ ئوغلى بولۇپ، مەملىكىتىنى ئادالەت بىلەن سوراپ كەلگەنىدى. ئۇ دىيانەت ۋە ئادالەتتە ئاتىسى نۇشىرۋان ئادىلدىنمۇ ئارتۇق ئىدى. ئۇ: «مېنىڭ لەشكەرلىرىم مۇبادا پۇقرالارغا بىرەر زىيان يەتكۈزۈپ قويسا، زىيان يەتكۈزگۈچىلەرنى شەھەردىن قوغلاپ چىقىرىمەن» دەپ ھۆكۈم قىلغانىدى.

شاھ ھورمۇزنىڭ پەرۋىز ئاتلىق بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇ ھۆسن ـ جامالى ۋە قەددى ـ قامىتى تولۇپ كېلىشكەن شاھزادە ئىدى. شاھزادە پەرۋىزنىڭ تاللانغان تۆت يۈز يىگىتى ۋە ئاجايىپ شوخ، گۈزەل قىرىق كېنىزىكى بار ئىدى. شاھزادە شۇلار بىلەن بىللە ئوينىاپ ـ كۈلەتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى شاھزادە پەرۋىز تۆت يۈز يىگىتى ۋە قىرىق كېنىزىكىنى ئېلىپ شىكارغا چىقتى. كۆپلىگەن ھايۋان ۋە جانىۋارلارنى ئوۋلاپ، شاراب ئىچىپ، بەزمە قىلىشتى. ئاخىر مەست ھالدا شىكاردىن قايتىپ كېلىۋاتقىنىدا، قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغانلىقتىن بىر باينىڭ بېغىغا كىرىپ يېتىپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئاتلىرى باغدىكى

بەدىلەرنى يەپ ـ چەيلەپ ئاياغ ئاستى قىلىۋەتتى. شاھزادە تېخى ئويغانمىغانىدى. باي دەرھال ئوردىغا بېرىپ، پادىشاھقا:

ــ ئەي پادىشاھى ئالەم، شاھزادە بۇ كېچە بىزنىڭ بېغىمىزنى ۋەيران قىلىۋەتتى، دادىمغا يەتـ كەيسىز ! ــ دەپ ئەرز قىلدى.

ــ جاللات ! ــ دېدى غەزەپكە كەلگەن پادىشاھ هورمۇز، ــ دەرھال بېرىپ شاھزادىنى تۇتۇڭلار، تۆت يۇز يىگىتنىڭ قۇلاق ـ بۇرنىنى كېسىپ، قىرىق كېنىزەكنى تارقىتىۋېتىڭلار. بۇ باشقىلارغا ئىبرەت بولۇپ قالسۇن !

جاللاتلار پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە دەرھال باينىڭ بېغىغا يېتىپ باردى. بۇ چاغدا شاھزادە باشلىق تۆت يۇز يىگىت مەست هالەتتە يېتىشقانىدى. جاللاتلار ئالتۇن كەمەرلىك تۆت يۇز مەھرەم يىگىتنىڭ قۇلاق ـ بۇرۇنلىرىنى كېسىپ تاشلىدى. قىرىق كېنىزەكنى شەھەردىن هەيدەپ چىقاردى. شاھزادىنىڭ قولىنى زەنجىر بىلەن باغلاپ شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ئوغلىنى كۆرگەن پادىشاھ جاللاتلارغا:

ــ بۇنى نېمە ئۈچۈن ئۆلتۈرمىدىڭلار؟ ئەڭ ئاۋۋال بۇنى ئۆلتۈرمەك لازىم ئىدى. دەرھال زىندانغا تاشلاڭلار ! ــ دەپ ئەمر قىلدى.

جاللاتلار شاھزادىنى زىندانغا تاشلىدى. ئالتۇن كەمەرلىك تۆت يۇز مەھرەمنى شەھەردىن هەيدەپ چىقاردى. شاھزادە زىندانىدا سۇبھىدىن ـ شامغىچە تىنماي يىغلايتتى. پادىشاھ غەزىپىدىن قايتقىنىدىن كېيىن، ئوغلىغا چىقىرىلغان هۆكۈمنى بىكار قىلىشنىڭ چارىسىنى تاپالماي قالدى. ئۇ بارغانسېرى قايـ غۇرۇپ، نېمە قىلىشنى بىلمەيتتى. شۇ ئەھۋالدا ئارىدىن بىرقانچە زامان ئۆتتى. بىر كۈنى پادىشاھ مۇلا ـ زىملىرىغا مۇنداق دېدى:

ــ شاھزادىگە باشقا يۇرتلاردىن كېلىپ قالغان مۇساپىر يىگىتلەردىن بىرىنى هەمراھ قىلىپ قو ـ يۇڭلار، ئەمما شەھىرىمىزنىڭ يىگىتلىرىنى ئۇنىڭ يېنىغا يولاتماڭلار.

ــ ئەي شاھىم، ــ دېدى مۇلازىملاردىن بىرى، ــ باشقا يۇرتتىن ئەقىللىك هەم كېلىشكەن بىر يىگىت كەلدى. ئۇ ئات باقمەن دەيدۇ. شۇنى شاھزادىگە هەمراھ قىلىپ قويساق، ئۇنىڭ بىلەن سىرداش بولۇپ قالار.

پادىشاھ مۇلازىمنىڭ بۇ پىكرىگە قوشۇلدى. مۇلازىملار دەرھال بېرىپ شاپۇرنى ئېلىپ كەلدى ۋە ئۇنى شاھزادە پەرۋىزگە قوشۇپ قويدى. شاھزادە شاپۇرنىڭ قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن، ئوچۇق ـ يۈرۈق ۋە دەۋرىنىڭ بىر يېگانىسى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ناھايىتى خۇشال بولدى. ئىككىيلەن ئۆزئارا يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالدى. شاپۇر شاھزادىنىڭ بەزى ـ بەزىدە ئۆزىچە يىغلاپ ياش تۆكۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ:

ــ ئەي شاھزادە، نېمىشقا مۇنداق يىغلايسىز؟ ــ دېدى.

ــ مېنىڭ بىر ياخشى كېنىزىكىم بار ئىدى، ــ دېدى شاھزادە، ــ ئۇنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتىم، ئۇنىڭ ئىشق ئوتى يۈرەك ـ باغرىمنى كۆيدۈردى، پىراقى جېنىمنى ئۆرتىدى. شۇڭا يىغلايمەن.

ــ ئەي شاھزادە، بىر كېنىزەك ئۈچۈنمۇ يىغلامسىز؟ ئەگەر ئۆزىڭىزگە مۇناسىپ ئادەم بولسا ئىدى، ئۇنىڭغا كۆيسىڭىز بولاتتى. سىزگە مۇناسىپ ۋە لايىق بىرى بار، ئۇ ئېرەم شەھىرىنىڭ پادىشاھى مېھىنبانۇنىڭ سىڭلىسىدۇر. ئۇنىڭ ئىسمى شېرىن بولۇپ، ئۇنداق نازىنىن دىلبەر تېخى جاھانغا كەلـ گىنى يوق. سىزگە ئاشۇ شېرىن مۇڭاپىق، ــ دېدى شاپۇر ۋە شېرىننى تەرىپلەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

دېدى شاپۇر: «ئانىڭدۇر ئاتى شېرىن،
شەكەر تامغاي ئانىڭ شەكەر لەبىدىن.
ئەجەب ھۇسنى رەسا سەرۋى رەۋانى،
ئارا سەرۋى رەۋانلار نازەنىنى.
قەدى سەرۋى رەۋان، سەرۋى سەنەۋبەر،
كۆزى شەھلا، يۈزى رەئنا ئۇ دىلبەر.
ئېرۇر گۈلدەستەئى سەرۋى خىرامان،
ئۇ شۇنداق نازەنىن ئول سەرۋى بوستان.
يۈزى ئايدۇر، لەبىدۇر لەئلى ئەممەر،
تىشى دۇر، ئەقلى گەۋھەر، نازەنىن تەر.
ئانىڭدەك قامەتە سەرۋ ئېرىدى بەندە،
ئانىڭدەك يۈزلەرە گۈل ئېرىدى بەندە.
ئانىڭ لەبلەرىغە لەئل ئېرىدى بەندە،
ئانىڭ تىشلارىغە دۇر ئېرىدى بەندە.
قاشىغە ئېرىدى گويا ياي بەندە،
كۆزىگە ئېرىدى گويا ئاھۇ بەندە.
ئەگەر كۈلسە بولۇر ھەر كەسكى بەندە،
يۈرۈمەككە بولۇر ئول ماھ بەندە.
قىزىلگۈلدىن زىيادە ئېرىدى دىلبەر،
ئوشۇل شېرىن لەب ھەم ماھ پەيكەر.
يانىدە قىرىق كەنىز مانەندى رىزۋان،
تۇرۇرلار كېچە ـ كۈندۈز بەزم ئېتىبان.
ئوتۇرۇپ ھەر كېچە ئىچسە شەرابلار،
بولۇپ مەستانە ـ مەستانە ياتارلار.
يەنە ئەرتە تۇرۇپ ئاۋغە بارۇرلەر،
يۈرۈپ ئاۋلاپ، جاھاننى سەير ئېتۇرلەر.»
دەبان تەئرىف قىلدى ئول زەمانى،
كى كۆيدى شول زەمان شاھزادە جانى.
دېدى: «ئانى نەچۈك قىلساق تاپارمىز؟
نەچۈك بائىس بىلە ئاڭا يېتەرمىز؟»
دېدى شاپۇر: «كۆڭۈلنى شاد قىلىڭىز،
ئوشۇل قىزنى قولىڭىزغە ئالىڭىز.»
دەبان شاھزادىنى كۆپ شاد قىلدى،
ئوشۇل شېرىن شەمايىل ياد قىلدى.

شاھزادە پەرۋىز بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ دەردلىك ئاھ تارتتى. يۈرىكى دولقۇنلاندى. شېرىن جېنىغا ئوت چۈشۈپ، پىراق ئوتىدا ئۆرتەندى. ئۇ شاپۇرغا دېدى:

— بۇ ئىشقا قانداق ئىلاج قىلىسەن؟

— ھەي شاھزادە، ئەسلا غەم يېمەڭ، خۇدا خالىسا شېرىن سىزگە نېسىپ بولىدۇ.

— مەن ساڭا ئىشەندىم، بۇ ئىشىڭ چارىسىنى ئۆزۈڭ قىل، — دەپ شاھزادە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كۆرمەيىن ھەجرىڭدە كۆيدۇم، يارى جانىم، قايدەسەن؟ ماھى مەن سەرۋى خىرامان گۈلىستانىم، قايدەسەن؟
فۇرقەتىڭدە زار بولدۇم، مېھرىبانىم، قايدەسەن؟ قايسى كۈن بولغايكى ئاستانىڭغە ئۇرسام باشىمە،
مەن ئۇزۇم كۆيگەن ئىدىم، يارىمدىن ئايرىلغان ئىدىم، ئۆزى يوقتۇر مېھرى چوغ، ئەي سەرۋى نازىم، قايدەسەن؟
غايىبانە ساڭا كۆيدۇم، سەرۋى نازىم، قايدەسەن؟ مەن قاچان كۆرگەيمەن ئەمدى ئاي يۈزۈڭنىڭ شەمئىنى،
سەن ئۆزۈڭ غايىبسەنۇ بوينۇمغە تۇشتى رەنجىرىڭ، شۇم رەقىبلەر ئىچرە، ئەي شەمئى شەبىستان، قايدەسەن؟
ئەي مېنىڭ جانىمغە كەلگەن ئافەتى جان قايدەسەن؟ ھېچ ئىلاج بارمۇ ساڭا يەتمەككە، ئەي ھۇرۇپەرى،
غايىبانە نامىڭ ئاڭلاپ، بولدى باغرىم چاك ـ چاك، مۇندا مەن فۇرقەتتە يۇتتۇم دەم ـ بەدەم قان، قايدەسەن؟
ئەي مېنىڭ تۇنۇمنى رەۋشەن ئەيلەگەن ئاي، قايدەسەن؟ كۆرسەمۇ ئەرز ئەيلەسەم بۇ دادۇ پەريادىم بىلەن،
ئىشتىپ مەن ئاي يۈزۈڭ تەئرىف ـ تەۋسىفلەر بىلەن، ھەسرەتىڭدە مەن قالىپمەن دىلىستانىم قايدەسەن؟
بىخۇد ئولدۇم ئۇشبۇ يەردە، ماھى تابانىم، قايدەسەن؟ مەھزۇنى ئەفگار يىغلاپ خۇب رولار ھالىغە،
ئۇندا سەن ئىشقىڭغا مەغرۇر، مۇندا مەن زىندان ئارا، ئەي سۇرۇرى سەرۋەرىم، ئارامى جانىم، قايدەسەن؟

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرۋىزنىڭ تاقىتى تاق بولۇپ، ماڭغۇدەك ماجالى قالمىدى.

ــ ھەي شاپۇر، مەندە تاقەت قالمىدى. بىر ئىلاجىنى قىلغايسەن، ــ دېدى شاھزادە پەرۋىز.

شاپۇر پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

ــ ئەي پادىشاھىم، شاھزادە غەم شارابىنى ئىچىپتۇ، ئۇنداق قىلماي، بىرنەچچە كېنىزەكنى شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە قويسىڭىز، ئۇنىڭ قايغۇروپ يۇرۇشى مۇڭاپىق ئەمەس، شاھلىقىڭىز شاھزادە بىلەن مەڭگۈت بولۇپ تۇرىدۇ، ــ دېدى.

پادىشاھ شاپۇرنىڭ سۆزىنى مۇڭاپىق تېپىپ دەرھال بىر باغنىڭ ئىچىگە ئايۋان ساراي بىنا قىلىپ، شاھزادىنى زىندانىدىن ئاشۇ باغقا ئاپاردى. كۆپلىگەن كېنىزەكلەر بىلەن شاھزادىنى شۇ باغقا ئورۇنلاشتۇردى. شاپۇرمۇ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولدى. لېكىن شۇنچە گۈل ـ گۈلىستان، چىمەنزار ۋە ئۇ جايدىكى كېنىزەكلەر شاھزادىنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەيتتى. ئۇ دائىم كۆزىدىن ياش تۆكەتتى.

شاپۇر نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي غەم قاينىمىغا چۆكۈپ قالدى. بىر كۈنى شاپۇر شاھزادىگە:

ــ ئەي شاھزادە، ماڭا رۇخسەت قىلىڭ، مەن ئېرەم شەھىرىگە باراي، شېرىننى ئېلىپ كېلىشنىڭ ئامالىنى قىلاي، ــ دېدى.

شاھزادە:

ــ ھەي شاپۇر، ئەگەر بۇندىن كەتسەڭ قاچان كېلىسەن؟ ــ دېدى.

ــ مەن ئېرەم شەھىرىگە بېرىپ، شېرىنىڭ خىزمىتىدە بولىمەن. نەچچە كۈن كېتىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. ئەمما خۇدا خالىسا، قىرىق كۈن ئىچىدە شېرىننى ئېلىپ كېلىمەن. ئەگەر ئېلىپ كېلەلمىسەم، ئۆزۈم كېلىمەن ياكى شېرىننىڭ ئۆزىنى ئەۋەتىمەن.ئەي شاھزادە، سىز ياقۇت قادالغان تون، ياقۇت قادالغان كەش كىيىڭ، ئېتىڭىزغا ياقۇت كۆز قويۇلغان ئېگەر ـ جابدۇق ياستۇڭ، ياقۇت قويۇلغان كەمەر باغلاڭ، ياقۇت قادالغان سەللە ئوراڭ، باشتىن ـ ئاياغ ياقۇت بىلەن زىننەتلەنگەن كىيىم كىيىڭ. مۇبادا ئۆزۈم كېلەلمەي شېرىننى ئەۋەتسەم، ئۇ سىزنى ئاشۇ كىيىملىرىڭىزدىن تونۇۋالسۇن، ــ دەپ، شاپۇر شاھزادە

بىلەن خوشلىشىپ ئېرەم تەرەپكە راۋان بولدى.

شاپۇر ئۇزاق يول يۈرۈپ، ئاخىر ئېرەم شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ دىلىنى مەپتۇن قىلغۇچى گۈزەل شېرىنىڭ ھەشەمەت بىلەن ئوۋ ئوۋلاپ يۈرگەنلىكىنى كۆردى. شاپۇر شاھزادە پەرھادنى ئىزدەپ باردى. بۇ چاغدا پەرھادنىڭ چاچلىرى ئۆسۈپ چىگىشلىشىپ گەدىنىگە چۈشكەنىدى. ئۆزى مەستلەرچە ئىختىيارسىز تاغقا پالتا ئۇرۇپ، تاشتىن ئېرىق قېزىشنى داۋاملاشتۇرماقتا ئىدى. نېمە دېگەنلىكىنى ئۆزى بىلمەيتتى. پەرھاد تاش چېپىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇۋاتاتتى:

«تاش كېسەر» دەرلەر مېنى، مەنكىم قىزىلگۈل تىرەمەن،
ئەجەب ئىيتارلار خەلق، مەنكىم گۈھەر ئاختارەمەن،
يار ـ يار دەپ دائىما مەن يارىمى ئاختارەمەن،
يار ئەگەر تاپىلماسە، پەرۋانە يەڭلىغ يانەمەن،
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

لەيلى بولدۇم مەن بۇ كۈن، ئول سەرۋى رۇخسارىم قانى؟
بىر قەدەھ سۇ بەرگىلى ئول كۆزى چولپانىم قانى؟
ھالىمە سورسە بۇ كۈن لەئلى شەكەر بارىم قانى؟
ساچى سۇنبۇل، يۈزى گۈل ئول باشى تاجدارىم قانى؟
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

تاش كېسىش ماڭا كۆرۈنمەس بەرگى گۈل تەرگەنچە،
مەن جەفا ـ جەبر چېكەرمەن ياكى جانىم بارىچە،
بارچە ئاشقلار ئىچىندە ياكى جانىم بارىچە،
سۆزلەنۈر بولسە نىگارىم تىللاردۇر ھەم كېچە،
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

سەرەتان ئافتابى ماڭا نەۋبەھار ئەييامىدۇر،
مىھنەتى مۇنچە ماڭا گويا گۈلىستان ئىچرەدۇر،
قىلمىشىم، مىھنەتلىرىم گويا گۈلىستان ئىچرەدۇر،

بۇ شېرىنىڭ يولىدا پەرھادخان دېۋانەدۇر،
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

مەن ئېرۇرمەن شەھرى چىن خاقانىنىڭ ئەرزەندەسى،
شەھرى رۇمۇ شەھرى چىن پادىشاھى ئىچرە زۇبدەسى،
پادىشاھلار ئىچرە ئولكىم ياخشىسى، ئازادەسى،
.....
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

ئول شەھى شاھزادە ئېردىم، مۇنده مەردىكارمەن،
ئىشق ئوتىغە كۆيەدۇرمەن ئەخكەرى ئەفگارمەن.
كىم غەربى بىنەۋا بولسە يانىغە بارەمەن،
قايدە شېرىن بار ئىسە جانىم ئىلەمەن بارەمەن.
لەيلىمەن، مەجنۇنمەن، شېرىنمەن، پەرھادمەن.

لەيلى دەرمەن، لەيلى دەرمەن، ئول مېنىڭ لەيلىم قانى؟
ئاھ مەجنۇن، ئاھ مەجنۇن، ئاھ مەجنۇنۇم قانى؟
ئاھ شېرىن، ئاھ شېرىن، ئاھ شېرىنىم قانى؟
ئاھ پەرھاد، ئاھ پەرھاد، ئاھ پەرھادىم قانى؟
لەيلى دەپ مەجنۇن دەپ، يالغۇز خۇداغا بارەمەن،
مەھزۇنى بىچارە مەن، نەيلەي خۇدا، ئاختارەمەن.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد مەجنۇنەك ئاشقانە بەيىتلارنى ئېيتىپ تاش چاپاتتى. شاپۇر پەرھادنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، پەلەكتىن شىكايەت قىلىپ جىگىرىدىن ئاھ تارتتى. ئۇ ياش تۆككەن ھالدا: «ئاھ، بۇ نازىنىن شۇنداق يىگىتلەرگە جاپا قىلدى. ئۇنىڭ قولىدىن يەنە نېمە ئىش كېلەر؟» دەپ كۆپ قايغۇردى.

شاپۇر مىراخورلارنىڭ ئالدىغا باردى. مىراخورلار ئۇنىڭدىن سورىدى:

— قاياقتىن كەلدىڭ؟

— ئات باققۇچىمەن، ئاتلارنى ياخشى باقىمەن.

— ئارىمىزدىكى ئات باققۇچىلاردىن بىرى كېسەل بولۇپ يېتىپ قالدى. ئۇنداق بولسا، سەن شۇنىڭ ئورنىدا ئىشلە. سېنى پادىشاھقا مەلۇم قىلىپ قويايلى.

— ماقۇل، — دېدى شاپۇر ۋە مىراخورلارغا قوشۇلدى. ئۇ بىرقانچە كۈن خىزمەت قىلىپ، ئات باققۇچىلارنىڭ ئالدىنقى قاتارىغا ئۆتتى. بارا - بارا شېرىنغا يېقىنلىشىشقا باشلىدى.

بىر كۈنى شېرىن باغقا چىقىپ سەيلە قىلماقچى بولدى. بۇنى ئاڭلىغان شاپۇر دەرھال شاھزادە پەرۇزنىڭ سۈرىتىنى سىزىپ شېرىننىڭ باغدا ئولتۇرىدىغان جايىغا قويۇپ قويدى. شېرىن باغقا يېتىپ كېلىپ بۇ قەغەزنى يەردىن ئالدى. شېرىننىڭ كېنىزەكلىرى ئىچىدە ناھايىتى زېرەك بىر قىز بار ئىدى. شېرىن ھېلىقى سۈرەتنى ئاچاي دەپ تۇرۇشىغا، ھېلىقى كېنىزەك شېرىننىڭ قولىدىن سۈرەتنى تارتىۋالدى. شېرىن بۇ ئىشقا ھەيران قالدى:

— بۇ خەتنى نېمىشقا قولۇمدىن تارتىۋالىسەن؟

— ئەي ئاي يۈزلۈك ئارامجان، بۇنداق كېرەكسىز خەتلەرنى كۆرۈش سىزگە لايىق ئەمەس، — دېدى ھېلىقى زېرەك كېنىزەك ۋە ئۆزى بۇ قەغەزنى ئېچىپ كۆردى. قەغەزگە ياش بىر شاھزادىنىڭ سۈرىتى

سىزىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالى ئالەمنى روشەنلەشتۈرۈپ تۇراتتى. كېنىزەك: «بۇ قانداق ئا-
دەمنىڭ سۈرىتىدۇر، نېمىشقا بۇ سۈرەتنى مەلىكىگە كۆرسەتمەكچى بولغاندۇر، ھېلىمۇ ياخشى مەلىك
كۆرمەي قالدى» دەپ ناھايىتى خۇشال بولدى.

شەھرىن باغدا كېنىزەكلىرى بىلەن راسا ئوينىدى. مەيلەرنى ئىچتى. ئاخىر سەلتەنەتلىك ئوردىسىغا
قايتتى. ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتۈپ، يەنە باغدا سەيلە قىلماقچى بولدى. شاپۇر دەرھال سۈرەت سىزىپ
شەھرىن ئولتۇرىدىغان جايغا قويدى. مەلىكە كېنىزەكلىرى بىلەن باغقا يېتىپ كېلىپ ھېلىقى قەغەزنى
قولىغا ئالدى. ئاچاي دەپ تۇرۇشىغا ئەقىللىق قىز كېلىپ مەلىكىنىڭ قولىدىن تارتىۋالدى. شەھرىنىڭ
قاتتىق غەزىپى كەلدى ـ دە، كېنىزەككە ۋارقىرىدى:

ـــ ھەي بەتبەخت، نېمىشقا قولۇمدىن قەغەزنى تارتىۋالىسەن ! ـــ دېگىنىچە قەغەزنى كېنىزەكنىڭ
قولىدىن ئېلىپ كۆرمەكچى بولدى. ئەقىللىق قىز:

ـــ ئەي مەلىكەم، مەن سىزنىڭ دوستىڭىز. قەغەزدىكى سۈرەتنى كۆرۈپ، سىزنى بىرەر بالاغا قال-
مىسۇن دېدىم. بۇ قەغەزنىڭ بىرەر بالاسى بارەڭ تۇرىدۇ، شۇڭا قولىڭىزدىن تارتىۋالغانىدىم. كۆرەي دې-
سىڭىز ئىختىيار ئۆزىڭىزدە. ئۇنىڭدا گۈزەل بىر يىگىتنىڭ سۈرىتى بار. ئۇ يىگىت سەرۋى قامەت بو-
لۇپ، ھۆسن ـ جامالى ئالەمنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدۇ، ـــ دەپ سۈرەتنى تەرىپلەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

يىگىتكى، نازەنىندۇر، نازەنىنى،
ئاجايىپ مەھلىقايى خۇشەچىنى.

يۈزى گۈل، غۇنچە لەب، قاشى يادۇر،
كۆزى شەھلا، تىشى دۇر، ئول دىلاۋۇر.

مىيانه قەد ئىدى ئول ياری خۇش خۇي،
سۇخەندان ئول گۈزەل، ئول ماهى دىلجوي.
تونى لەئل، كەمەری لەئل، سەللەسى لەئل،
كۆينەك لەئل، ئېگەری لەئل، تاجسى لەئل.
بىدۇ ئاتلار مىنگەن ئوشۇل يار،
ئەجايىپ سۇرەت ئولكىم، شاهى شەهيار.
ئوشۇل دەم يەرگە باقتى قالمادى هوش،
بۇ سۇرەتنى كۆرۈپ قىز بولدى بىهوش.
ئانىڭ بويىنغە هەم جەفا تاقىلدى،
ئانىڭ جانغە هەم ئوتلار ياقىلدى.
يۈرەكى كۆيدىيۇ، باغرى ئېزىلدى،
كۆزىنىڭ ياشلارى ئول دەم تۆكۈلدى.
چىرايى بولدى ئول دەم زەئفرانى،
قىزىلگۈلدەك يۈزى بولدى خەزانى.
ئەلىفدەك قامەتى يادەك ئېگىلدى،

يۈرەك ـ باغرى كۆيۈبان زار بولدى.
كىشىگە باقمۇدەك قالمادى هالى،
يۈرەرگە قالمادى ئەسلا مەجالى.
جەهان ـ ئالەم قاراڭغۇ بولدى ئاڭا،
ئانىڭ هالى ئەجايىپ قالدى تاڭا.
ئۇ يەردە قويدى باشىن رويى سولغۇن،
تۆكەردى كۆزلەرىدىن ئەشكى گۈلگۈن.
ئۇ سۇرەتكە باقىپ يىغلار ئىدىلار،
بۇلاردى دائىما ئاشۇفتە دىللار.
ئانىڭ ئەقلۇهوشى كۆپ لال بولدى،
يۈرەكى چاك ئۇرۇپ بىهال بولدى.
گەرەك بولدى، تۇرارغە تاقەتى تاق،
كۆزىدىن ياش تۆكۈپ هېچ هالەتى يوق.
چىرايى بولدى ئول دەم زەئفرانى،
ئاچىلۇر ۋەقتىدە بولسە خەزانى.

ئۆتۈرۈپ يىغلار ئېردى گۈلى تەر،
كى ئانداغ سارغارىپ رەڭگى چۈ زەئفەر.

ئانىڭدەك ھال ئىلە ئول يىغلادى زار،
ئۇ سۈرەت يولىدە بولدى دىلئىفگار.

ئەلقىسسە، مەلىكە شېرىن قاتتىق بىر ئۇھ تارتىپ، ھوشىدىن كەتتى. يۈرىكىدىكى ھەسرىتىنى كىشىگە ئېيتالمىدى. ئۇ يالغۇزلۇق ۋە غېرىبلىق ھېس قىلىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاھ نەچۈك سۈرەت ئىدى جانىمنى شەيدا ئەيلەگەن،
ئەندەلىبى ھەجر ئوتىدە بىزنى رەسۋا ئەيلەگەن،
كۆيدۈرۈپ خاكىستەرىمنى مۇندە بىجان ئەيلەگەن،
بۇ مېنىڭ باشىم ئۈزە يۈزمىڭتە غەۋغا ئەيلەگەن،
كۆڭلىمە ۋەيران ئېتىپ، ئەقلىمنى ھەيران ئەيلەگەن.

ئايتىپ ـ ئايتىپ يىغلاغاي شېرىن بۇ سۆزنى يارىغە،
يۈرەكىمنى چاك ئېتىپ، ئەقلىمنى ھەيران ئەيلەگەن.

ۋاي، يۈزمىڭ ۋاي، بولدۇم بۇ غەم ئىچىدە مۇبتەلا،
ئۇشبۇ سۈرەتنى كۆرۈپ بولدۇم جەھاندىن ماسىۋا،
ۋاي، يۈزمىڭ ۋايكىم، بولدۇم جەھاندا مۇبتەلا،
ئۇشبۇ سۈرەتنى كۆرۈپ بولدۇم جەھاندىن مەن ئەدا،
قالمادى جانىمدە تاقەت، ئەيلەدىممەن ئاھۇ ۋاھ.

تاپماسەم ئول دىلرەبانى ئەمدى قايدە بارەمەن،
ھەجر ئوتىدە ئۆرتەنىپ، ئىشق ئوتى ئىچرە يانەمەن،
يارىمى كويىدە ئەمدى گويىيا پەرۋانەمەن،
گويىيا قەقنۇسدەك مەن ئۆز ئوتۇمدا يانامەن،
ئەقلىمى ھەيران ئېتىپ، كۆنۈمنى ۋەيران ئەيلەگەن.

مەن ئىدىم بۇ شەھرى ئېرەم چەمەنىڭ بۇلبۇلى،
ئول مېھىنبانۇ مەلىكەنىڭ گۈلىستانىن گۈلى،
تۆت يۈز مىڭ قىزنىڭ ئاراسىندە ئەجايىپ مەشئەلى،
پادىشاھى زادەلەر ئىچرە مەن ئېردىم سەيقەلى،
ئەقلىمى ھەيران ئېتىپ، كۆنۈمنى رەۋشەن ئەيلەگەن.

ھېچ غەم يوق ئېردى مەندە شادمان ئويناردىم،
دەۋرۈدەرۋانلار سۈرۈپ، گۈللارنى مەن ئۈزەلار ئىدىم،
باشىمە تاجىم قويۇپ، ئالتۇن كەمەر باغلار ئىدىم،
مەي ئىچىپ، مەستان بولۇپ، خوبلار ئۈچۈن خۇمار ئىدىم،
ئەقلىمى ھەيران ئېتىپ، كۆڭلۈمنى ۋەيران ئەيلەگەن.

ئاھ، نەيلەي، كىردىم ئەمما ئىشقىنىڭ بازارىغە،
تۇشتى ئەمما بول پەرىنىڭ ئوت، نېتەي، گۈلزارىغە،
كۆرمەسە بۇ سۈرەت ئەھلىن نە قىلۇر خۇمارىغە،

مەھزۇن، ئەمدى سۆزلەگىل، سەن كۆرمەگەنىڭ بارمۇكىن؟
خاھى خوبۇ، خاھى ناخوب كۆرمەگەن تۇن بارمۇكىن؟
ئۇشبۇ دۇنيا غەملەردىن ھېچ بىرۇن بارمۇكىن؟
سەن كەبى ئالەم غەمىدىن ھېچ مەجنۇن بارمۇكىن؟
ئۇشبۇ دۇنيا ئىچرە جانىم، ۋاي، نەلەر كۆرمەگەن.

مەلىكە شېرىن يۇقىرىقى بېيىتنى ئوقۇپ، يىغلىدى. بۇ ۋاقىتتا شاپۇر مەلىكىگە ئۆزىنى يېقىن تۇتۇپ يۇردى. بىر كۈنى شېرىن كېنىزەكلىرىنى ھەر تەرەپكە خىزمەتكە بۇيرۇپ، ئۆيىنى خالىي قىلدى، ئاندىن كېيىن شاپۇرنى چاقىرىپ مۇنداق دېدى:

— ھەي شاپۇر، سەن ئەقىللىك، زېرەك ئادەمسەن، مېنىڭ قولۇمغا بىر سۈرەت چۈشتى. ئۇنى كەشىگە كۆرسەتكىنىم يوق. پەقەت ساڭلا كۆرسىتىۋاتىمەن. بۇنىڭغا ئۆزۈڭ بىر چارە قىلارسەن.

— قېنى، ئۇ سۈرەتنى ماڭا كۆرسىتىڭ، مەن بىر تەدبىر كۆرەي.

— بۇ سۈرەتنى كۆرسەڭ ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ قالىسەن، — دەپ شېرىن بۇ سۈرەتنى شاپۇرغا ئۇزاتتى. شاپۇر سۈرەتنى كۆرۈپ:

— بۇ سۈرەت شاھ ھورمۇزنىڭ ئوغلى شاھزادە پەرۋىزنىڭ سۈرىتىدۇر. ئۇنى مەن تونۇيمەن، — دېدى.

— ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمەكنىڭ چارىسى بارمۇ؟ — دەپ سورىدى مەلىكە.

— ئەلۋەتتە چارىسى بار. بۇنچە قايغۇرۇپ كەتمەڭ، مەن سىزنى شاھزادە پەرۋىزنىڭ قېشىغا يەتكۈزىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى شاپۇر. مەلىكە شېرىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ كۆپ خۇشال بولدى. شېرىننىڭ كۆنى سۇبھىدىن شامغىچە ئاھ ئۇرۇش، پىغان چېكىش بىلەن ئۆتتى. شاپۇر بىر كۈنى مەلىكىگە:

— ئەي مەلىكە، مەن بېرىپ شاھزادە پەرۋىزنى ئېلىپ كېلەي، — دېدى.

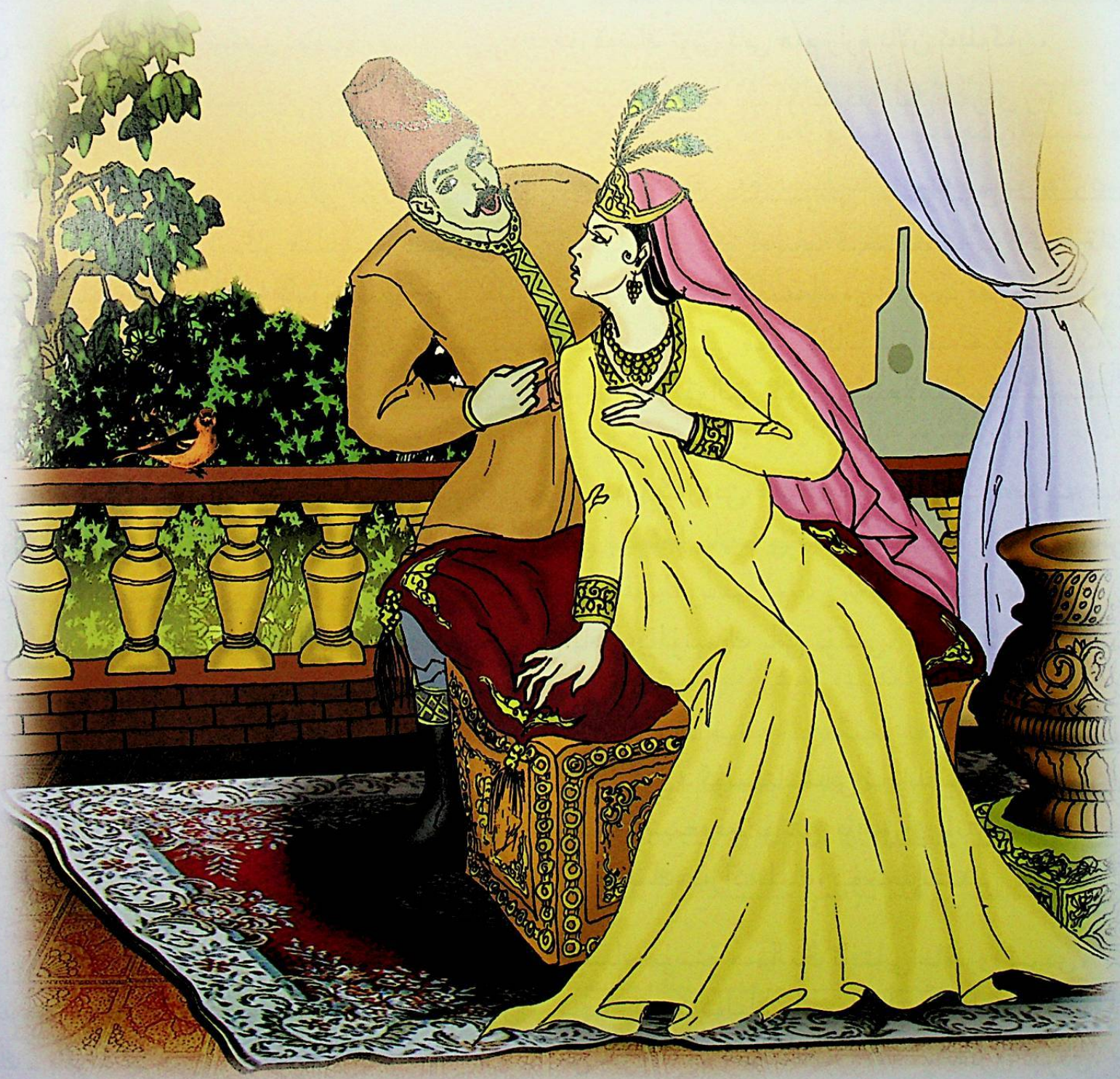
— ئۆزۈم بېرىشنىڭ ئامالى يوقمۇ؟ — دېدى شېرىن. شاپۇر:

— بار، — دەپ جاۋاب بەردى.

— ئۇنداق بولسا، ئۇنىڭ قېشىغا قانداق بارغىلى بولىدۇ؟ — دېدى مەلىكە. شاپۇر مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى:

— سىز شىكارغا چىقىڭ، ئەمما مېھمانۇنىڭ قارا ئېتىنى تىلەپ ئېلىڭ. ئۇنىڭغا قامچا ئۇرسىڭىز سىزنى كۈتكەن يېرىڭىزگە ئېلىپ بارىدۇ. شاھزادە پەرۋىزمۇ ئوۋ ئوۋلاپ يۈرىدۇ. سىزنى تونۇيدۇ. يولدىلا ئۇچرىشىسىلەر، بىر - بىرىڭلارنى تونۇيسىلەر.

شېرىن مېھمانۇنىڭ ئالدىغا كىردى:

— مەن شىكارغا چىقمەن، ماڭا سىزنىڭ قارا ئېتىڭىزنى ئېگەرلەپ بەرسۇن، — دەپ تەلەپ قىلدى. مېھمىنبانۇ شېرىنگە:

— ئەي شېرىن، شېكەر سىڭلىم، بىر بالاغا ئۇچراپ قالما، قارا ئاتنى مىنسەڭ ئۇ سېنى ئېلىپ قاچىدۇ. ئۇ بەك چاپقۇر ئات. ئۇنى مىنمىگىنىڭ ياخشى، — دېدى. شېرىن زار - زار يىغلاپ ئۆز سۆزىدە چىڭ تۇردى. ئاخىر مېھمىنبانۇ ئاچچىقلىنىپ:

— مەيلى، ئەمما سەن تېخى ياش، ناھايىتى ئېھتىيات قىلغىن، — دەپ رۇخسەت بەردى.

شېرىن تۇنجى قېتىم مېھمىنبانۇدىن ئايرىلىپ تۆت يۇز يىگىت بىلەن شىكارغا چىقتى. شۇ كۈنى كەچكىچە ئوينىدى. شېرىن شاپۇرغا مۇنداق دېدى:

— ئەمدى كەتسەم بولامدۇ، شاھزادىنى نەدىن تاپىمەن؟

— غەربكە قاراپ ماڭسىڭىز يولدىن تاپسىز. يولدىن تاپالمىسىڭىز، ئۆز شەھرىدىن تاپىسىز، — دېدى شاپۇر ۋە شاھزادىنىڭ بەلگىسىنى ئېيتىپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تونى لەئل، كەمەرى لەئل، تۆپىسى لەئل، بەلباغى لەئل،
شاھزادەئى ئەۋۋەل ئۆزى، باز ئول شەھى ھۆكمى رەۋان،
باشى لەئل، ئاياغى لەئل، ئېگەرى لەئل، قامچىسى لەئل،
فۇرقەتىڭ ئوتى ئانى ھەم زارۇ نالان ئەيلەگەن،
ئۆزىدۇر بىر قارچىغاي سەرۋى رەۋان ئارامجان،
ھەجرىڭ ئوتىدە يەنە ئۆرتەنگەن ئول سەرۋى رەۋان.

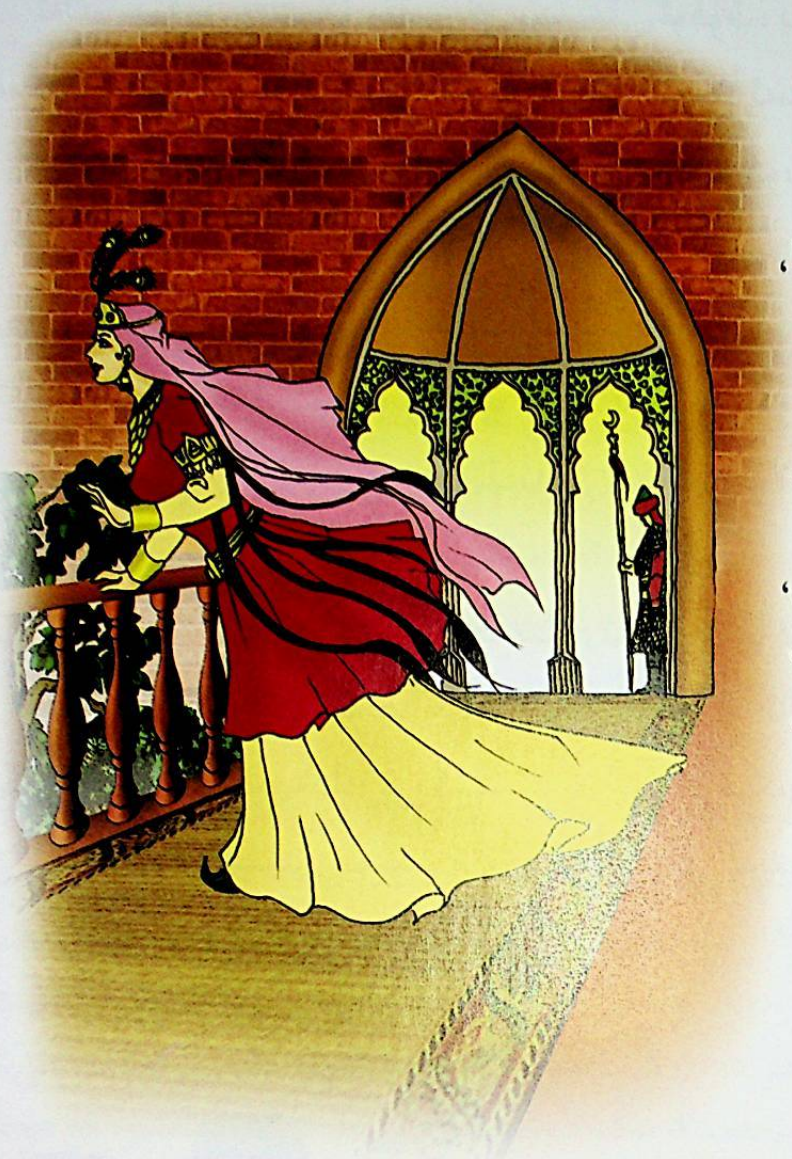
ئەلقىسسە، شېرىن يۇقىرىقى تەرىپلەردىن شاھزادە پەرۋىزنىڭ بەلگىلىرىنى بىلىۋالدى. مەلىكە شېرىن قىزلار بىلەن شىكار قىلىۋېتىپ بىر تەدبىر ئويلاپ تاپتى. ئۇ ئوينىاپ كېتىۋېتىپ قارا ئاتقا قاتتىق بىر قامچا ئۇردى. قارا ئات ھېلىغىچە مۇنداق قاتتىق قامچا يەپ باقمىغانىدى. ئۇ بىر قامچا بىلەن شۇ چاپقىنىچە ئۇچ ئاي ئۇچ كۈنلۈك يەرگە بېرىپ توختىدى. گويا كى قۇش قانات قاققاندەك ئۇچۇپ كەتتى. ئۇ يەردە قالغان تۆت يۈز يىگىت بىلەن كېنىزەكلەرمۇ بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، يىغلاشقىنىچە مېھمىنبانۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇلار:

— مەلىكە شېرىن قارا ئاتقا بىر قامچا ئۇرۇش بىلەن كۆزدىن غايىب بولدى، — دەپ پەرياد ئۇرۇپ يىغلاشتى. بەزىلىرى ھوشىدىن كەتتى. گويا كى بېشىغا ماتەم چۈشكەن كىشىلەرگە ئوخشاش ھەسرەت چېكىشتى.

مېھمىنبانۇ تەڭداشسىز قايغۇغا چۆمۈپ، كۆزىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكتى. ئۇ زار - زار يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كۆزۈمنىڭ رەۋشەنى، ئەي ماھى گۈلخانىم، قايان كەتتىڭ؟
بۇ باغۇ گۈل - گۈلىستانىمدىن ئايرىلدىم، نە ئەيلەرمەن؟
يۈزى گۈل، ساچى سۈنبۈل، چەشىم بادامىم، قايان كەتتىڭ؟
مېنىڭ باشىمغە غەم تۇشتى، بۇ دەۋران ئۆتتى، نەيلەرمەن؟
مېنىڭ بۇ لەشكەرىم ئىچرە سەرەنجامىم، قايان كەتتىڭ؟
لەتافەتلىك، نەزاكەتلىك، سۈخەندانىمدىن ئايرىلدىم.
ئايا شېرىن شەمايىل، لالە رۇخسارىم، قايان كەتتىڭ؟

نېتەرمەن، بۇ قولۇمدىن بۇلبۇلۇم ئۇچتى، نە ئەيلەرمەن؟
سېنىڭ ھۈسنۇ جەمالىڭ ئافتابى خاۋەرى ئېردى،
يۈرەك - باغرىم ئېزىلدى، ۋاي گۈل رويۇم، نە ئەيلەرمەن؟
كى ھەربىر كاكۇلىڭ جانىم خىراجى مەملەكەت ئېردى،
كى بىر دانە قارا خالىڭ يۈزۈڭدە مۇشتەرى ئېردى،

كى يۇزمىڭ لەشكەرىمنىڭ ئىچىدە ئول گەۋھەرى ئېردى،
ئۇ شۇنداغ نازەنىن، ئول دىلبەرى ماھىمدىن ئايرىلدىم.

قەدىڭ سەرۋى خىرامانداۋۇر، ئۆزۈڭ بىر دىلبەرى رەئنا،
يۇزۇڭنىڭ شۇئلەسى ئېردى جەھانغە تۇرفە بىر شاھا،
بۇ تەختىم ئىگەسى، باشىمدە تاجىم ئېردى ئول رەئنا،
كى يۇزمىڭ لەشكەرىم ئىچرە ئىدىڭ سەن گەۋھەرى يەكتا،
سېنىڭدەك نازەنىنى بىر شوخى ئەييارىمدىن ئايرىلدىم.

مەن ئەمدى نەقىلارمەن شەھرى ئېرەم تەختۇ تاجىنى،
بىر ئىقلىمدىن ئالار ئېردىم خەلايىق ئىچرە باجىنى،
فەلەك ئۇردى مېنىڭ يۇزۇمگە، نەيلەي، ئەمدى كاجىنى،
خۇدايا، سەن ئۆزۈڭ بەرگىل بۇ ئىشلارنىڭ رەۋاجىنى،
سېنىڭدەك دىلرەباۋۇ نازەنىن جانىمدىن ئايرىلدىم.

ئايا جانىم، نېتەرمەن باغ ئىلە بوستانلارىڭ قالدى،
گۈلىستانلار ئىچىدە كۆشەكۈ ئەيۋانلارىڭ قالدى،
سەيەسلەر قولىدە نەچچە ئەجايىپ ئانلارىڭ قالدى،
يەنە سەر ھەۋز ئىچىندە كۆشەكۈ ئەيۋانلارىڭ قالدى،
ئۆزى شېرىن، سۆزى شەككەر، سۇخەندانىمدىن ئايرىلدىم.

قالىپ تۆت يۈز كەنىزىڭ مۇنده باشىمغە بەلايى جان،
يەنە بۇ شەھرى ئېرەم خەلقى بارچە بولدىلار ھەيران،
كى بىر ئىقلىمدەكى لەشكەر بولۇپدۇر بارچە سەرگەردان،
سېنىڭ يولۇڭدە، ئەي جانىم، بولۇپدۇر كۆزلەرىم گىريان،
كى ئەمدى مەن سېنىڭدەك يارۇ دىلدارىمدىن ئايرىلدىم.

جىگەرىم، سەن مېنىڭ ئالدىمدە شەمئى ئەنۋەرىم ئېردىڭ،
ئاتامدىن يادىگار قالغان جىگەرىم، دىلبەرىم ئېردىڭ،
ئۇلارنىڭ يادىگارى زۇلمەت ئارا رەۋشەنىم ئېردىڭ،
لەبىم چاقچاپ يارىلغاندا ئابۇ كەۋسەرىم ئېردىڭ،
سېنىڭدەك دىلبەرىم ھەم نازەنىن جانىمدىن ئايرىلدىم.

كى مەن ئۆلسەم بۇ تەختىم ئىگەسى ئېرمەسمۇدىڭ، جانىم،
كى يۇزمىڭ لەشكەرىمنىڭ ئىگەسى ئېرمەسمۇدىڭ، جانىم،
باشىم ئۆزرە بۇ تاجىم ئىگەسى ئېرمەسمۇدىڭ، جانىم،
يەنە ئالتۇن مۆھۇرنىڭ ئىگەسى ئېرمەسمۇدىڭ، جانىم،
بۇ تەختىم ئىگەسى، ئول ھەمدەمى جانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەگەر ئۆلسەم يەنە بۇ تەختى جايىم كىملەرە قالغاي؟
بۇ ئېرەم شەھرىغە سەندىن بۆلەك كىم پادىشاھ بولغاي؟
بۇ فەرھاد ئاشىقىڭنىڭ باشىغە كىم سايەبان بولغاي؟
مۇنىڭدەك جەبرى چەككەنلەرغە كىملەر پاسبان بولغاي؟
سېنىڭدەك مەھرەمى رازىم، گۈلىستانىمدىن ئايرىلدىم.

ئايا مەھزۇن، مۇنىڭدەك سۆز بىلە ئۇمرۇڭ ئەدا بولدى،
بۇ ياخشىلاردىن ئايرىلىپ، يۇرەك ـ باغرىمدە قان قالدى،
بۇ فانى دۇنيەدە قالمادى، باقىغە رەۋان بولدى،
كى ئون سەككىزىڭ ئالەم ئۇشبۇ ئالەمدىن فەنا بولدى،
نېتەي، نەيلەي، جەھاندە بارچە خۇبانلاردىن ئايرىلدىم.

ئەلقىسسە، مېھمىنانۇ يۇقىرىقى بېيىتنى ئوقۇپ، يىغا - زار قىلىشقا باشلىدى. پۈتۈن شەھەر خەلقى ماتەمگە چۈشتى. بۇ سۆز شۇ يەردە تۈرۈپ تۇرسۇن. ئەمدى گەپنى مەلىكە شېرىندىن ئاڭلايلى:

شېرىن شۇ ماڭغىنىچە قارا ئات بىلەن نەچچە كۈنلۈك يولنى باستى. ئاخىر بىر جايغا يېتىپ كەلدى. بۇ جايدا بوستانلار، گۈلىستانلار بار ئىدى. شېرىن چارچاپ قالغانلىقتىن، بىر بۇلاقنىڭ بويىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشتى ۋە بۇلاق سۈيىدە يۈيۈنۈشقا باشلىدى. ئۇنىڭ چاچلىرى تال - تال يېيىلىپ، ئەتراپقا ئالتۇن چاچقاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ سۇنىڭ يۈزىدە گويا كى بۇلۇت ئارىسىدىن ئاپتاپ كۆرۈنگەندەك نۇر چېچىپ تۇراتتى. ئۇ سۇدىن راھەتلەندى. شېرىن بۇلاق سۈيىدە يۈيۈنۈپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى پەرھادىن ئاڭلايلى:

شاھزادە پەرھاد قىرىق كۈنگىچە شاپۇرنىڭ يولىغا قارىدى، لېكىن شاپۇر كەلمىدى. ئۇنىڭ تاقىتى - تاق بولۇپ، ئاخىر ئۆزى يولغا چىقماقچى بولدى. ئۇ ئالدى بىلەن باشتىن - ئاياغقىچە ياقۇت بىلەن بېزەلگەن كىيىم - كېچەكلەرنى كىيىپ، ئېتىنىڭ ئېگەرلىرىنىمۇ ياقۇت بىلەن زىننەتلىدى، ئاندىن كېيىن ئاتىسىنىڭ ئېتىنى مىنىپ يولغا چىقتى. ئۇ كەپتەردەك پەرۋاز قىلىپ نەچچە كۈن، نەچچە سائەتلەپ يول يۈرۈپ، ئاخىر باغۇبوستانلىق، بۇلاق سۈلىرى ئېقىپ تۇرغان بىر جايغا يېتىپ كەلدى، قارىسا، بىر قىز بۇلاق سۈيىدە يۈيۈنۈپ تۇراتتى. قىزنىڭ سۇمبۇل چاچلىرى سۇدا يېيىلىپ تۇرغان، گويا كى بۇلاقتىن ئاپتاپ چىققاندەك، جامالىدىن نۇر چېچىلىپ تۇراتتى. ئۇ بىر نازىنىن، دىلنى مەپتۇن قىلغۇچى گۈزەل قىز ئىدى. شاھزادە پەرھاد ئاتتىن چۈشۈپ، قورال - ياراغلىرىنى يەرگە قويۇپ، كۆڭلىدە: «مەن ئىزدەۋاتقان گۈزەل شۇ بولۇپ قالمىسۇن، ئەگەر ئالدىغا بارسام ھاياسىزلىق قىلغان بولۇپ قالماي، ئۇ قىزمۇ خىجالەتچىلىك تارتمىسۇن، سۇدىن چىققاندىن كېيىن سۆزلىشەي» دېگەنلەرنى ئويلاپ خىلۋەتەرەك بىر جايدا ئېتىغا يۆلىنىپ تۇردى - دە، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كويى نىگار يەڭلىغ باغى بەهار يوقتۇر،
ھەم سۇنبۇلى بىنەفشە چۈن زۇلفى يار يوقتۇر.
چۈن قامەتى بەلەندى يوق سەرۋى قەددى ئەرئەر،
كەيگەن لىباسى گۈلگۈن لالە ئۇزار يوقتۇر.
خۇرشىدۇ ماھى گەردۇن يوقتۇر يۇزىگە مانەند،
ئول نەۋئى باجەلالەت ھېچ تاجدار يوقتۇر.
ئەي شوخى دىلرەبايى، خۇرشىدى دىل فەزايى،
ئاشىقلارىڭ سەفىدە مەندەك فىگار يوقتۇر.
ئايدىكى پىرى: نادان، بۇ ئىشنى تۇتما ئاسان،
بۇ ئالەم ئىچرە سەندەك بىر بىقەرار يوقتۇر.
ئەي شوخى دىل مىزاجىم، نەچۈك بولۇر ئىلاجىم،
ئايدىكى ئىيدى راھىم، غەيرى ژۇنار يوقتۇر،
ئەي ئاشىقى دىل ئەفگار، يولۇڭدە يىغلادىم زار.
ئىشق ئەھلىغە، ئا ياىار، سەبرى ـ قەرار يوقتۇر.
كەلدىم سېنى كۆرەي دەپ، بۇ يەرلەرە ئاختارىپ،
زار ئولغان ھەسرەتىڭدە مەندەك بىئار يوقتۇر.
ئەي ماھ روي كىمسەن، مېنىڭ يارىمدۇرمۇسەن؟
سېنىڭ ئۇچۈن ئۆرتەنگەن مەندەك فىگار يوقتۇر.
نەچە كۇندۇر يۇرۇپمەن، قانۇ زەرداب يۇتۇپمەن،
يولۇڭدە، ئەي نىگارىم، نامۇسۇ ئار يوقتۇر.
ئەي مەھزۇنا، سۆزلەگىل، سۆزۇڭدىن ئوت چىقارغىل،
غەددار بۇ دۇنيەدە سەندەك فىگار يوقتۇر.

ئەلقىسسە، مەلىكە شېرىن كەينىگە بۇرۇلۇپ قارىغاندى، شاپۇر ئېيتىپ بەرگەن بەلگىدىكى بىر يەرگىتنى كۆردى. ئۇ پەرۋىزنى تونۇپ، ھوشىنى يوقتىپ قويغىلى تاسلا قالدى. شېرىن «ئەگەر مەن ئۇنىڭ بەلەن سۆزلەشسەم، ئۇ: مەن بىلەن سۆزلەشتى، باشقىلار بىلەنمۇ سۆزلەشكەندۇ، دەپ ئويلاپ قالمىسۇن، كەينىمدىن ئىزدەپ بارار» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن كەچۈردى ـ دە، دەرھال سۇدىن چىقىپ كىيىمىنى كىيىدى. ئېتىغا مىنىپ، بىر قامچا ئۇردى. شۇنىڭ بىلەن شاھزادە پەرۋىزنىڭ شەھىرىگە ئۇچقاندەك يۇرۇپ كەتتى.

شاھزادە ھوشىنى يوقتىپ قويغانلىقتىن، شېرىنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلەلمەي قالدى. ئۇ ھوشىغا كەلدى. بۇلاق بېشىدا قىزنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ، نەگە بېرىشىنى، نېمە قىلىشىنى بىلمەي گاڭگىراپ قالدى، ئاخىر ئېرەم شەھىرىگە قايتتى.

ۋاقتىكى، شېرىن ئېرەم شەھىرىگە كېلىپ شاھزادە پەرۋىزنىڭ بېغىغا چۈشتى. باغدا شاھزادىنىڭ قىرىق كېنىزىكى بار ئىدى. ئۇلار شېرىننى كۆرۈپ، بېشىدىن تۇتۇن ئۆرلىدى. ئۇلار: بۇ قىز شاھزادىمىزگە ئاشىق بولۇپ كەلگەن ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ، شېرىننى تۇتۇپ قالدى. ئېتىنى بىر جايغا يوشۇرۇپ قويدى. قىرىق كېنىزەك ھەر كۇنى بىر ـ بىرلەپ ئۇنى ئازابلايتتى. شېرىن كۆپ ئازاب تارتتى. ئۇ تەڭرىگە مۇناجات قىلىپ يىغلىدى. «بۇ ئاشىق ـ مەشۇقلۇقنىڭ جاپاسى ئوخشايدۇ» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن كەچۈرۈپ، قايغۇ ـ ھەسرەت بىلەن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئول يار كەتتى مېنى ھەيران قىلىپ،
گىرىفتارى بۇ نەۋ ئىچرە ھىجران قىلىپ.
خۇمار ئىلە روز ـ شەب قان يىغلاتىپ،
فىراقىدە قۇمرىئى نالان ئېتىپ.
ئۇ ئىشق ئاتەشى باغرىمنى تىلىپ،
كۆكسۇمنى مەجرۇھ، سوزان قىلىپ.
كېلىپ مەن سېنى ئاختارىپ، يارى جان،
ھەر سەھەرلەردە ئاھۇئەفغان ئېتىپ.
نە بولغاي دىلىمنى شاد قىلساڭ دەمى،
جەمالىڭ بىلە ماڭا ئېھسان ئېتىپ.
كېرەك ئەمەسمۇ ساڭا سەۋابى ئەزىم،
كى بۇ مۇشكىلىمنى ئاسان ئېتىپ.
ئوشاتىپ شان ئىلە شەۋكەتىم،
مېنى دوست ـ دۇشمەنگە رەسۋا ئېتىپ.
نە قىلدىم، نە ئەتتىم، نە ئىشلار بۇدۇر،
جەھان خەيلىغە مېنى ئايان ئېتىپ.
قانى يارىم، قانى ھالىم، قانى قۇۋۋەتىم؟
يۇرەكسىم ئەلەمدە گىريان ئېتىپ.
ئەزلدىن، فەلەكدىن، مەلەكدىنمۇكسىن؟
رەقىب قولىدە مېنى گىريان ئېتىپ.

ئەلقىسسە، شەھرىن شۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، ئەمدى گەپنى شاھزادە پەرۋىزدىن ئاڭلايلى:

شاھزادە پەرۋىز دىلغا ئارام بەرگۈچى ئايناڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆرۈپ باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ، زار - زار يىغلاپ تەڭرىگە مۇناجات قىلدى:

دوستلار، ھېچكىم مېنىڭدەك زارۇ ھەيران ئولماسۇن،
سەن بولۇپ بۇ دەھر ھەرگىز راھەتى جان ئولماسۇن.

بىر پەرى سەۋداسىدە بىسەرۇ سامان ئولماسۇن.
ۋەئدەئى دىيدار ئىلە ئىشق ئەھلى نەيرەڭ ئولماسۇن،

دەم بەدەم يۇسۇف كەبى ھىجرانىدە كۆپ يىغلابان،
سەن كەبى مەككارەئى ۋەزئى پۇشەيمان ئولماسۇن.

كۇلبەئى ئەھزان ئارا چۇن پىرى كەنئان ئولماسۇن.
رەمزەئى ئۇششاق ئارا مەن يەڭلىغ بىر زارۇ زەلىل،

ساز ئېتىپ شورى ئەلالا كوچەئى بازار ئارا
خۇش گىرىفتارى غەنى زۇلفى پەرىشان ئولماسۇن.

مەن كەبى سەرگەشتەئى رەسۋايى دەۋران ئولماسۇن.
بىر بۇتى نامەھرىبان بىزنى غەمىدىن مەن كەبى،

خابگاھى دەۋزەخى بالىن - بىستەر ئاتەشىن،
جىسمى بىمارى سەراسەر زەخمى پەيكان ئولماسۇن.

شەربەتى زەھرىيۇ زەققۇم، تۇئمەسى قان ئولماسۇن.
كۆزلەرىدىن تىنمايىن بىر سائەتى سىلابى ئەشك،

نەيلەيىن، ئەي ھۇرىۋەش، سەنسىز جەھان ئىشرەتلەرىن،
شەۋقى مەھزۇن مەن كەبى بۇ كۆڭلى ۋەيران ئولماسۇن.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرۋىز ھوشىنى يوقاتقان ھالدا ئېتىغا قامچا ئۇرغىنىچە ئېرەم شەھرىگە كىرىدى. قارىسا، شەھەر غوۋغاغا تولۇپ، ھەممە كىشىلەر سەرگەردانلاردەك يۇرەتتى. بۇ جايدا بىر مەلىكە يوقلىپ، كىشىلەر ئۇنى شەھەرمۇشەھەر ئىزدەپ يۇرۇشمەكتە ئىدى. ئۇلار ھەيرانلىق ۋە ساراسىمىگە چۇشۇپ، ئاھۇپىغان چېكىشەتتى. شاھزادە بىر كىشىدىن سورىدى:

— بۇ نېمە ئالامەت؟

— شەھرىمىزدە شېرىن ئاتلىق بىر قىز بار ئىدى. ئۇ پادىشاھنىڭ قارا ئېتىنى مىنىپ شىكارغا چىقىپ كەتكەنىدى. شىكار قىلىپ يۈرگىنىدە ئات ئېلىپ قاچقان ئىمىش. ھېچ يەردىن دېرىكىنى ئالالمىدۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن شەھەر خەلقى غوۋغا قىلىشۋاتىدۇ.

پەرۋىز ئەھۋالنى چۈشەندى. ئۇ بىر جايدا تۇراتتى، دەل شۇ چاغدا شاپۇرنىڭ سېيسلار بىلەن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ شاپۇرغا غەزەپ كۆزى بىلەن قارىدى. شاپۇر كۆرمەسكە سېلىپ ئۆتۈپ كەتتى. كەچتە شاھزادىنى ئىزدەپ كەلدى. لېكىن شاھزادە شاپۇرغا غەزەپلىنىپ:

— يالغانچى ئادەم ئىكەنسەن، مېنى شۇنچە سەرگەردان قىلىۋەتتىڭ، — دېدى.

— نېمانچە ئەخمەق شاھزادىسىز، مەلىكىنى سىزگە ئەۋەتىۋېتىپ، قىرىق كۈندىن بۇيان بىر ئىقلىمنى غوۋغاغا سېلىپ قويدۇم. ئۆزۈمۇ بۇ مالامەتلەر ئىچىدە يۈرۈۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب قايتۇردى شاپۇر.

بۇنى ئاڭلىغان شاھزادە يولدا كېلىۋېتىپ بوستانلىقتىكى بۇلاق بېشىدا كۆرگەن ـ بىلگەنلىرىنى شاپۇرغا سۆزلەپ بەردى. شاپۇر:

— ئۇنداق بولسا، مەلىكە ئۆتۈپ كېتىپ قاپتۇ. بىلمەي قاپسىز، — دېدى.

— بۇنىڭغا ئىلاج بارمۇ ؟ — دەپ سوردى شاھزادە. شاپۇر شاھزادىگە قاراپ:

— سىز مېھىنبانۇنىڭ ئالدىغا بېرىڭ. ئۇ سىزگە كۆپ مېھرىبانلىق قىلىدۇ. سىز شۇ يەردە تۇرۇڭ. قالغان ئىشنى كېيىن ئۆزۈم توغرىلايمەن، — دەپ يولغا سالدى.

شاھزادە شاپۇرنىڭ سۆزى بويىچە مېھىنبانۇنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ شاھقا تەزىم بەجا كەلتۈردى. مېھىنبانۇ ۋەزىرلىرىگە قاراپ:

— شۇنداق ئالىي سۈپەت بىلەن يەنە مېنىڭ خىزمىتىمگە كەپتۇ، — دېدى. ۋەزىرلەر مېھىنبانۇنىڭ سۆزىگە جاۋابەن مۇنداق دېدى:

— ئەي شاھىم، بۇ يىگىت شاھزادە بولۇشى ئېھتىمال، چۈنكى گۈزەللىكتە شېرىنىڭ نامى جاھانغا پۇر كەتكەن، بۇ شاھزادىمۇ شېرىنىڭ نامىنى ئاڭلاپ كەلگەن بولۇشى مۇمكىن. بەلكى بۇ بىرەر شەھەرنىڭ ئەركىن ئۆسكەن ئارزۇلۇق يىگىتلىرىدىن بىرىدۇر. بەلكىم، بۇ يىگىتمۇ بىرەر ئىقلىمغا ئوت چېچىپ كەلگەندۇر. شۇڭا ئۇنى بىرقانچە ۋاقىت تۇتۇپ قالساق، شېرىنمۇ بىرەر جايدىن تېپىلىپ قايتىپ كېلەر.

ۋەزىرلەرنىڭ بۇ سۆزلىرى مېھىنبانۇغا مۇۋاپىق تۇيۇلدى:

— ئېيتقىنىڭلاردەك، ئۇ شېرىن ئۇچۇن دىيارىمىزغا كەلگەن بولسا، شېرىنىڭ مېھمانخانىسىدا تۇرۇپ تۇرسۇن، — دېدى مېھىنبانۇ.

ۋەزىرلەر پەرۋىزنى شېرىنىڭ مېھمانخانىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى قىلدى. شاھزادە پەرۋىز ئاھ تارتىپ ناله ـ زار قىلدى. ئۇ يىغلاپ ئولتۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

فۇرقەتىڭدە، ئەي نىگارا، جىسمۇ جانىم ئۆرتەنۇر،
سەبزەلەر ئاتەش بولۇپ، خاكىستەرىم ھەم ئۆرتەنۇر.

جان نە بولغاي، بەلكى بىدادى نىھانىم ئۆرتەنۇر.
گەردى بادى بىنەۋادەك سائەتى تاپمام قەرار،

ھەر سەھەر ئەفغان چېكەر بولسام فىراقىڭ دەردىدىن،
نەيلەيىن جان ئارا جىسمى ناتەۋانىم ئۆرتەنۇر.

دىل نە بولغاي، تەندە مەغزى ئۇستىخانىم ئۆرتەنۇر.
شەمئى رۇخسارىڭ فىراقىدە، ئايا شېرىن سۇخەن،

سەنسىزىن باقسام، ئايا، يارىم، گۈلىستانلار ئارا،
چۈن پەرى پەرۋانە جىسمىم ئىچرە جانىم ئۆرتەنۇر.

لالەدىن سوردۇم: «نېدۇر دەشت ئۈزرە بۇ باغىدە داغ»
ئايدى: «جىسمىم ئىشق ئوتىدە كۆيدى، جانىم ئۆرتەنۈر»

ساقىيا، مەھزۇننى سەن قىلمە شىكايەتدىن شېرىن،
ئەيلەبان مىڭ شۇخە، خەللاقى جەھانىم، ئۆرتەنۈر.

ئەلقىسسە، شاھزادە بۇ بەيىتلارنى ئوقۇپ، زار - زار يىغلاپ، كۆزىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكتى. شاپۇر بۇنى كۆرۈپ، شاھزادە پەرۋىزگە نەسىھەت قىلىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئىشق دەئۇا ئەيلەگەنلەرنىڭ دىلى پۈرخۇن ئېرۇر،
رەڭگى زەئفەر ئاھى سەرسەر، كۆز ياشى جەيھۇن ئېرۇر،
لەۋھى دىلنى پاك ئېتىپ، نەقشى سەۋادىن جۇز ئەلف،
كوھ ئارا فەرھادنى كۆر، يار ئىشقىدىن مەجنۇن ئېرۇر.
گەر ئاڭا بولسە مۇيەسسەر دۇر داغى دىيدارى يار،
بولماغاي خۇشنۇد ئەگەرچە جەننەتۇل - مەئۇا ئېرۇر.
ئەي بەرادەر، گەر تىلەر بولساڭ نىشانى ئىشقىدىن،
سىنە پۈر ئاتەش، ئىكى كۆزلەرى كۆپ پۈر خۇن ئېرۇر.
بولماغاي خۇش ئولكى سەبزە لالەئى باغۇچەمەن

بەلكى غەم ئۈزرە غەمى، دەرد ئۈزرە دەرد ئەفزۇن ئېرۇر.
بۇلھەۋەسلىك بىرلە ئېرمەسدۇر مۇيەسسەر بولسە يار،
تا جۇدا بولماي بۇ جان، ئاندىن قاچان مەجنۇن ئېرۇر.
ھەر كىشىدە ئىشق يوقتۇر، فەرقى يوق ھايۋانىدىن،
بەلكى ئول فەسلى بەھارىم خەيلىدىن ھەم دۇن ئېرۇر.
نە دېدىم، ئەي سامىئا، پەندىمگە كىرسەڭ سەن ئەگەر،
غافىل ئولسە ئىشق ئەتۋارىدە بۇ قانۇن ئېرۇر.
ساقىيا، كۆپ سۆزلەمە، مەھزۇن ئۆزى دىلخەستەدۇر،
ئىشق ئېلى بىر ھەرفىدىن ئەھۋالى دىگەرگۇن ئېرۇر.

ئەلقىسسە، شاپۇر شاھزادە پەرۋىزگە:

— ئەي شاھزادە، قايغۇرما، مەن سېنىڭ دىيارىڭغا باراي، ئىنشائاللا مۇرادىڭغا يېتىسەن، — دېدى.

شاپۇر ھىيلە - تەدبىر ئىشلىتىپ يولغا راۋان بولدى. كۇنلەپ - سائەتلەپ يول يۈرۈپ، پەرۋىزنىڭ شەھىرىگە يېتىپ كەلدى ۋە پەرۋىزنىڭ بېغىغا چۈشتى. شاپۇر كېنىزەكلەرگە:

— سىلەر باغدىكى بۇ سارايدىن چىقىپ تۇرۇڭلار، مېنىڭ بۇ يەردە ئىشىم بار، — دېدى.

كېنىزەكلەر باغقا چىقىپ كېتىشتى.

شاپۇر دەرھال سارايىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى. ئاخىر شېرىننى بىر چوڭقۇر زىندانىدىن تاپتى. شېرىن شاپۇرنى كۆرۈپ كۆپ خۇشال بولدى، ئاندىن كېيىن شاپۇر مەلىكە شېرىننى پەرۋىزنىڭ خەزىنىسىگە باشلاپ كىرىپ تاماشا قىلدۇردى. ئۇنىڭغا خىلمۇخىل كىيىم - كېچەكلەرنى كىيدۇردى ۋە ئۇنىڭغا:

— سىزنى ئاشىقىڭىز ئېرەم شەھىرىگە ئىزدەپ بېرىپ خانىڭىزدا كۇتۇپ ئولتۇرىدۇ. كۆزى يولىڭىزغا ئىنتىزار، پىراقىڭىزنىڭ ئوتىدا يانغان جېنىنى يولىڭىزغا نىسار قىلىپ تۇرۇپتۇ، — دېدى ۋە پەرۋىزدىن نىشانە سۆزلەپ، بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

باردى ئالدىڭغا ئۇ كۇن ھورمۇز شاھ ئەرزەندەسى،
ئول بولۇپتۇر سەن كەبى شېرىن دىلجۇ بەندەسى،
ئاھ ئوتى، ھىجران غەمى، ھەسرەت ئانىڭ سەرمايەسى،
تۇتقان ئېردى تۆرت ئىقلىمنى ئانىڭ ئاۋازەسى،
ئول بولۇپتۇر سەن كەبى دىلبەرنىكىم ئەۋۋارەسى.

باربان كۆرسەڭ ئانىكىم، بىر يىگىت كۆرمەگى بار،
تونى لەئلى، لەئلىدىنكىم باشى ئۈزرە تاجى بار،
لەئلىدىن كەش ئاياغىدە، لەئلىدىن قامچاسى بار،
ئولتۇپدۇر گويا ئېرەم شەھرىدە ئول شەھسەۋار،
ئول بولۇپتۇر سەن كەبى شېرىن زەبانىڭ بەندەسى.

ئول شەھى شەھزادەدۇر باغرى بولۇپتۇر چاك ـ چاك،
سەن كەبى گۈلرۇخ ئۇچۇن يولۇڭدە بولدى دەرد ناك،
ئۆزى ئېرۇر بارچە شاھ، شاھزادەلەردىن خۇبراق،
گويىيا يولۇڭدە بولدى قامەتى خەم زەھرناك،
ئولتۇرۇپدۇر ئول يىگىت سەندەك پەرىنىڭ بەندەسى.

سەن گۈلىكسىم، بۇلبۇلۇڭ بولسە ياراشۇر، ئەي سەنەم،
ئاشقۇمەئشۇق ئىكەۋ بولساڭ ياراشۇر، ئەي سەنەم،
بىر ـ بىر ئىغە رازى دىل ئېيتساڭ ياراشۇر، ئەي سەنەم،
بىر ـ بىر ئىغە ھەم ۋەفا قىلساڭ ياراشۇر، ئەي سەنەم،
ئول يىگىت بولغان سېنىڭدەك ماھنىڭ پەرۋانەسى.

ئەي پەرى، ئول ساڭا لايىق، سەن ئاڭا لايىقدۇرسەن،
ئىككىڭىز بىر ـ بىرىگە لايىق، تۇرفە بىر ـ بىر ئاتەسەن.
سەن بۇگۈن يا تاڭلا كۇن ئالدىغە ئانىڭ بارەسەن،
ياخشى ئىززەتلەر قىلىپ ئانى مېھمان قىلاسەن،
ئول يىگىت بولغان سېنىڭدەك ماھنىڭ پەرۋانەسى.

ئەمدى، مەھزۇن، سۆزلەگىل خوبلار سۆزى ھېچ قالماسۇن،
ئول پەرىلەردىن سېنىڭ كۇنىڭدە ئەرمان قالماسۇن،
ئايتىپ ـ ئايتىپ ئۆتەسەن، تۆك كۆز ياشىڭ ھېچ قالماسۇن،
بۇ كىتابمنى ئوقۇغان كۆڭلىدە غەش قالماسۇن.
ئول شەھى شەھزادە بولمىش، سەن پەرى ئاۋارەسى.

ئەلقىسسە، شېرىن كۆپ خۇشال بولدى. ئىككىيلەن قارا ئاتنى مىنىپ يولغا چىقتى. بىرقانچە كۇن يول يۇرۇپ، ئېرەم شەھرىگە يېتىپ باردى. شەھەر سىرتىدا بۇلاق سۇيىگە چۇشۇپ تاھارەت ئالدى، ئاندىن كېيىن ئۆزىنى زىننەتلەپ ئاتقا مىندى ـ دە، شەھەرگە كىردى. ئۇنىڭ شەھەرگە كىرىشى گويا كى ئېرەم شەھرىدە ئاپتاپ چىققاندەك بولدى. بۇ چاغدا مېھمانلۇ تەخت ئۇستىدە ئولتۇرغانىدى. تۇيۇقسىز كۆڭۈلگە تەسەللى بەرگۈچى شېرىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى ـ دە، تەختتىن چۇشتى. شېرىنمۇ ئۆزىنى ئاتتىن تاشلاپ، يۇگۇرۇپ بېرىپ مېھمانلۇنى قۇچاقلىدى. ئۇلار بىر ـ بىرى بىلەن كۆرۈشۇپ، ھال ـ ئەھۋال سو ـ رىشىپ خۇشاللىققا چۆمۈلدى. مېھمانلۇ شېرىنغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

شۇكرى لىللاھ، كەلدىڭىز بۇل دەم كۆزۈمنىڭ قارەسى،
ئۆرگىلەي باشىڭدىن، ئەي مەھ، يۈرەكنىم سەد پارەسى،
شەھرى ئېرەم ئىچرە يەكتا گەۋھەرى ئەللامەسى،
قايدە كەتتىڭ، ئەي مەھنم، ھەم تەختۇتاجنم ئىگەسى،
بىرنەچە ئەرزەندە شەھزادە چىرايىڭ بەندەسى.

يوقاتنىپ سىزنى نەچە كۈن، بولدى باغرنم تولا خۇن،
مۇنچە لەشكەر، مۇنچە ئەسكەر باشى بولدى سەرنىگۇن،
ھەسرەتىڭدە قالمادى كۆڭلۈم ئاراسىندە پۈتۈن،
قالمادى تاقەت ماڭا بولدىكى ياشنم لالەگۇن،
بولدىلار شەھرى ئېرەمدە سەن پەرى دىۋانەسى.

بىرنەچە شەھزادەلەر بولدى بۇ يەردە خارۇ زار،
ھەسرەتىڭدە زار يىغلاپ ئولتۇرۇرلار بىقەرار،
سەن كەبى دىلبەر ئۇچۇن باغرىدە ئانىڭ داغى بار،
مىسلى قەقنۇسدەك ئانىڭ جانىدە ئوت گۈلزارى بار،
ئول كەبى شەھزادە سەندەك مەھلىقانىڭ بەندەسى.

شاھدۇر، شەھزادەدۇر، ئىشق ئوتىدە يانغان ئىكەن،
سۇرەتىڭغە قاي كۇنى شەھلا كۆزى تۇشكەن ئىكەن،
ھەسرەتىڭدە مىسلى بۇلبۇل بىنەۋا بولغان ئىكەن،
مەستى مۇستەغرەق بولۇپ ئەقلى - ھوشى ئۇچقان ئىكەن،
ئول كەبى مەھپارە سەندەك دىلرەبانىڭ بەندەسى.

قامەتى يايدەك ئىگىلمىشكىم ئوشۇل جانانەنىڭ،
كۆزى ياشى قان بولمىش سەرۇى رەۋان ئازادەنىڭ،
ھالىغە قان يىغلادىمكىم، يۈرەكى سەد پارەنىڭ،
يولۇڭدە سەد جان فىدا قىلمىش، بىل، ئول پەرۋانەنىڭ،
بىرنەچە شەھزادەلەر بۇ يەرنىكىم زى بەندەسى.

ئەي بالام، ھەجرىڭدە تاش كەسمەككە فەرھاد مۇبتەلا،
ئىشق ئوتىغە ئۆرتەنىپ يانغايكى بۇلبۇل بىنەۋا،
مەستى مۇستەغرەق بولۇپ، يولۇڭدە بولدى بىر گەدا،
تۇن - سەھەرلەر ياتماغاي ئەيلەپ خۇداغە ئاھۇ ۋاھ،
ئول كەبى شەھزادەلەر بولمىش بۇ دەرد ئەۋۋارەسى.

سۆزلە شېرىن سۆزلەرىن، مەھزۇن، مىسالى بۇلبۇلى،
شېرىن ئېردى گۈيمياكى شەھرى ئېرەم سۇنبۇلى،
شاھى ئېرەم ھەم گۈلىستانىن چەمەنى بىر گۈلى،
مەھزۇنى ئەفگار بولدىلاركى سۆزلەر سەيقەلى،
بولدىلار نەچچە رەسالار بۇ شېرىنىڭ بەندەسى.

ئەلقىسسە، بۇ بەيىتلارنى ئوقۇپ خۇشاللىققا چۆمگەن مېھمىنانۇ شەھرىنىڭ تېپىلىش شەرىپىگە قىرىق كۈن توي - تاماشا قىلىپ بەردى.

ۋاقتىكى، شاھزادە پەرۋىز شەھرىنىڭ گۈزەل جامالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا مەپتۇن بولدى. ئۇلار بىر - بىرى بىلەن ئوچۇق - ئاشكارا سۆزلىشەلمىسمۇ، لېكىن قاش - كۆزلىرىنى ئەلچى قىلىپ سۆزلىشەتتى. ئۇلار بىر - بىرىنى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، بىر يەردە بىللە ئولتۇرۇپ سۆھبەتلىشىش، بىر پىيالە شاراب ئىچىشكە پۇرسەت تاپالمىدى.

ئەلقىسسە، كۈنلەردىن بىر كۈنى شەھرىن مېھمىنانۇغا مۇنداق دېدى:

— ئەي بۇزرۇكۋارىم، بۇ شاھزادە ناھايىتى يىراق يەردىن بىزگە مېھمان بولۇپ كەپتۇ. ئەمدى ئۇ - نىڭ ئىززىتىنى بەجا كەلتۈرۈشىمىز، ياخشى مېھمان قىلىشىمىز، شىكار ۋە دەشت - سەھرالاردا تاماشا قىلدۇرۇشىمىز لازىم.

— ئەي كۆز نۇرۇم بولغان پەرزەنتىم، — دېدى مېھمىنانۇ، — سىز تېخى بىر قىز، بىزگە ھايا لازىم. ئۇ شاھزادە سىزگە ئاشىق بولۇپ كەپتۇ. يىگىتلەر نېمە قىلسا ئانچىمۇ ئەيىب ھېسابلانمايدۇ، ئەمما قىزلارغا ئەيىب سانىلىدۇ. شۇنچە لەشكەرلەرنىڭ ئارىسىدا ئۆزىڭىزنى مالامەتكە يېقىنلاشتۇرۇپ قويماڭ. كىشىلەر سىزنى ئەيىبلەپ سۆز - چۆچەك قىلىشىدۇ. سىز ئاددىي كىشى ئەمەس، بەلكى بىر مەلىكە. ئۆزىڭىزگە ھېزى بولۇڭ. مېنىڭ بېشىمغىمۇ مالامەت ياغدۇرماڭ.

— ئەي كەبەگاھى، ئەلھەمدۇلىللاھ، ئەقلىم ئۆزۈم بىلەن بىللەدۇر. مەن سىزدەك بىر شاھنىڭ جانجىگەر پەرزەنتىمەن، مەندىن قىلچە ئەيىبلىك ئىش سادىر بولمايدۇ. بۇ دۇنيانىڭ زىننىتى مېھماندار - چىلىقتۇر. مېھماندارچىلىق بىزنىڭ سەلتەنەتلىك شاھلىقىمىز ۋە دۆلەت ئاساسىمىزغا مۇۋاپىق. شاھلار ئارا بېرىش - كېلىش، سوۋغا تەقدىم قىلىش دوستلۇقنىڭ بەلگىسى، پادىشاھلىقنىڭ زىننىتى ھەم شەۋكىتى. ئەلۋەتتە قۇرمىساقلاردەك ئولتۇرغىلى بولماس، — دېدى مەلىكە شېرىن. مېھمىنانۇ شېرىن - نىڭ سۆزىنى مۇۋاپىق كۆرۈپ، شاھزادە پەرۋىزنى مېھمان قىلدى.

ئۇشبۇ دۇنيا زىننىتى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق،
مېھمانغە لازىم ئېرمىش خانەئى نەقشىنلەر،
ھەم خۇدانىڭ رەھمەتى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق،
ھەم يەنە زەررىن گىلەمۇ تەھ - بەتەھ كىمخابلار،
باز جانىنىڭ راھەتى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق،
ھەم يەنە تۇرلۇك تەئامۇ قەند قۇرسى قەنچىلەر،
دەۋرۇ دەۋران ھۇرمەتى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق،
دۇنيانىڭ ھەم ھۇرمەتى ھەم زىننەتىدۇر گەنجلەر،
بۇل جەھانىنىڭ خۇشلۇقى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق.
بۇ جەھانىنىڭ گۈلشەنى ئابادى مېھمانداrلىق.

مېھمان كەلگەن يەرە ياغمىش ئېرۇر ھەق رەھمەتى،
مېھمان كەلسە كېرەكدۇر ئىززەتۇ ئىكرامىلار،
كۆتەرىلگەي ئول زەمانكىم ئانى مېھنەت ئافەتى،
ئەيش ئىلە ئىشرەت بىلە تۆر تۇتۇپ ئادابلار،
كۆرگۈسى مېھمان چاقىرغان تاڭلا مەھشەر راھەتى،
ھەم ئويۇن ھەنگامەئى مەي شىشەئى مەي شادلار،
كۆرمەگەي ئول بەندە ھەرگىز بۇ جەھاندە كۈلفەتى،
ئويناسە بەزمى تەرەب ئەيلەپ نەچە ئازادەلەر،
بۇ جەھان خۇرسەندلىكى ئېرمىشكى مېھمانداrلىق.
ئۇشبۇ ئالەم شادمانىدۇركى مېھمانداrلىق.

ھەركىمى مېھمان چاقىرسە كۆڭلى رەۋشەن بولغۇسى،
ئول خۇدا ئۇلۇغ ياراتتى مېھماننى دۇنيەدە،
باز بارسە تار لەھەتكە گورى رەۋشەن بولغۇسى،
ئول تۇفەيلى رەھمەت ئەتكەي مىزباننى دۇنيەدە،
مېھمان كەلگەن يېرى ئەلبەتتە گۈلشەن بولغۇسى،
مېھمان قىلغان كىشى بولغاي خۇدانىڭ ئەمرىدە،
مېھماننىڭ ھۇرمەتىدىن خەتتى ئازاد بولغۇسى،
مېھماننىڭ ئەجرىنى كۆرگەي بەقانىڭ ئۆيىدە،
بۇ جەھانۇ ئول جەھان ئابادى مېھمانداrلىق.
ئۇشبۇ ئالەم شادمانىدۇركى مېھمانداrلىق.

هەركىمى مېھمان سۆيەر ئاسان بولۇر جان بەرمەكى،
مەھزۇنى ئەفگار كۆپ كۆردىكى مېھماندارلىق،

هەم يەنە ئاسان بولۇر شەيتان بىلە جەڭ قىلماقى،
ئىككى ئالەم ئابرويىدۇركى مېھماندارلىق.

هەم گۈلىستانى ئېرەم بولغاي لەھەدكە كىرمەكى،

ئەلقىسسە، شېرىن مېھىنبانۇغا شاھزادە پەرۋىز توغرۇلۇق كۆپ سۆزلىدى. مېھىنبانۇمۇ شېرىنگە بىرنەچچە قېتىم نەسىھەت قىلىپ، بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئەي بالام، سەن هەزل بىلمە، ئىشقبازلىق كۆپ قىيىن،
ئۆزنى بىلمەي يۈرگەن ئەلگە ئۇشبۇ ئىش مېھنەت ئېرۇر،

ئەي بالام، سەن هەزل بىلمە، دەمسازلىق كۆپ قىيىن،
ئىشق ئارا تۇشكەنگە، جانىم، سەبر قىلماق كۆپ قىيىن.

ئەي بالام، سەن هەزل بىلمە، رۇهبازلىق كۆپ قىيىن،
ئىشق ئارا ئۆرتەنسە جانىم، تاقەت ئەتمەك كۆپ قىيىن،
بۇ جەهاندا هەممەدىن يەتمەك ۋىسالغا، بەك قىيىن.

شەهزادە يات يىگىتتۇر، سەن ئۆزۈك ئالدۇرماغىل،
مۇنچە لەشكەر ئاراسىدە، سەن ئۆزۈك سۆز قىلماغىل،

ئىشقبازى ئەيلەمەك ــ ئەجدەر بىلە جەڭ ئەيلەمەك،
ئەي پەرى رويۇم بالام، ئۆزنى مەلامەت قىلماغىل،
مەردى مەيدان، دەۋران بىرلە مۇلاقات ئەيلەمەك،
پادىشاھلىقدە مېنى هەم بىر سەرى قان ئەتمەگىل،
ئۆرتەنىپ ئىشق ئوتىغە بىردەم فەراغەت ئەيلەمەك،
ئىشق ئارا تۇشكەنگە، جانىم، سەبر قىلماق كۆپ قىيىن.
ئاشىقى خەستە كۆڭۈلنى شادە خۇرەم ئەيلەمەك،
ئىشق ئارا تۇشكەنگە، جانىم، سەبر قىلماق كۆپ قىيىن.

ئىشق غالىبلىق قىلىپ كەلمىش ئۇشۇل شەهزادەئى،
هەسرەتىكدە ئۆرتەنىپ جانىم ئانى فەرزانەئى،

هەر كىشىدە ئىشق بولسە لەشكەرى هەسرەت بولۇر،
بىرسى تاغنى كېسەردۇر، بولۇبان دىۋانەئى،
ئوردىاسى ئېرمەس مەلامەت سەلتەنەسى غەم بولۇر،
بولدىلار بۇ يولدە نەچچە ياخشىلار ئەفسانەئى،
باغۇ راغى، گۈلشەنۇ، خابگاھىكىم فۇرقەت ئېرۇر،
ئىشق ئارا تۇشكەنگە، جانىم، سەبر قىلماق كۆپ قىيىن.

ئىشق ئوتى، ئەي نۇرى دىدەم، دەۋرەخ ئوتىن ئۆچۈرۈر،
ھەركىمى بۇ يولغە تۇشسە تاج ـ تەختىدىن كۆچۈرۈر،
ئۇشبۇ يولدە نەچچە سۇلتانلار جەھان ئەۋۋارەدۇر،
تاجۇ تەختىن ئايرىلىپ مەقامى پەست پەگادەدرۇ،
ئىشق ئارا تۇشكەنگە، جانىم، تاقەت ئەتمەك كۆپ قىيىن.

ئۇيناغىل زىنھار ـ زىنھار شاھغە كۆز ئاچماغىل،
كىم مۇبادا كۆزنى ئەلچى ئەيلەبان قاش قاقماغىل،
بۇ مەلامەتنى، بالام، ئەسلا باشىڭغە ئالماغىل،
يۇرت ـ ئالەم ئىچرە سەن تەئنە سۆزىغە قالماغىل،
ئانداغىن ئىشق ئوتىغە ھەم تاقەت ئەتمەك كۆپ قىيىن.

سەن ئۆزۈك شەھزادە سەن، شەھزادەگە لايىق قىل ئىش،
باقماغىل كۆز ئۇچىدىن ئەمما ئۆزىغە قىل رەۋىش،
كىم ساڭا ھەم تەگسە ئىشقىدىن چۇنان قىلمە خۇرىش،
جۇملە ئالەم ساڭا ئەيلەرلەر تۇمەنمىك سەرزەنىش،
ئىشق ئوتى دېگەنگە، جانىم، سەبر قىلماق كۆپ قىيىن.

سەن بىلە سۆزلەمەگەن ئىشق ئىلىدىن كۆز قالدىمۇ؟
ئىشق ئوتى تەگكەنگە، جانىم، تاقەت ئەتمەك كۆپ قىيىن.

ئەلقىسسە، مېھىنبانۇ رۇخسەت قىلدى، ئاندىن مەلىكە شېرىن لەشكەرلىرىگە ئەمر قىلىپ دېدى:

— بۇگۇن مۇساپىر شاھزادىنى پالانى باغقا چاقىرىمىز.

مەلىكىنىڭ ئەمرى بويىچە لەشكەرلەر ۋە مەھرەملەر باغ بەزمىسىگە جىددىي تۇتۇش قىلدى. باغنىڭ ئەڭ ياخشى يېرىنى تەييارلىدى. شۇ كۇنى ئېرەم شەھىرىدىكى سازەندە قىز ـ چوكانلار، گۇزەل ئۇسسۇل ـ چىلارنىڭ ھەممىسىنى ھازىرلىدى. ئۇلار شۇنداق داغدۇغا بىلەن باغ سەيلىسىگە راۋان بولدى. باغقا كىرىلىپ بىرقانچە كۇن بەزمە تۇزدى. قەدەھلەردە شارابلار تارتىلدى. شۇ تەرىقىدە ئويۇنغا چۇشتى. بەزمە ئەھلى كەيپ بولۇشقا باشلىغاندا، شاھزادە پەرۋىز شېرىن بىلەن سۆزلەشمەكچى بولۇپ شېرىنگە ئاستا بىر سۆز تاشلىدى. شېرىن دەرھال پەردە ئىچىگە كىرىپ كەتتى. شاھزادىنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچتى. ئۇ ھەيران بولۇپ، شېرىنىنىڭ ئارقىسىدىن تەلمۇرۇپ قالدى. باشقا چارىمۇ تاپالمىدى.

ئەتىسى شېرىنىنىڭ پەرمانى بىلەن سازەندىلەر سازلىرىنى تەڭشەپ، نەغمە ئاۋازىنى پەلەككە يەتكۇزدى. يەنە ئويۇن باشلاندى. شۇ تەرزدە يەتتە كېچە ـ كۇندۇز ئويىندى.

بەزمە ئاخىرلىشىپ، شاھزادە بىلەن شېرىن مېھىنبانۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم بەجا كەلتۇردى. مېھىنبانۇ شېرىن بىلەن شاھزادىگە كۆپتىن ـ كۆپ مېھرىبانلىق يەتكۇزۇپ، خىلمۇخىل تونلارنى تەقدىم قىلدى. ئۆز يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ ھۆرمەت بىلدۇردى.

ئەلقىسسە، كۇنلەر ئۆتۇپ بىر كۇنى شېرىن مېھىنبانۇ بىلەن سۆزلەشتى:

— ئەي قىبلىگاھىم، مەن سەھراغا چىقىپ تاماشا قىلىپ كەلسەم.

— شاھزادەمۇ بارامدۇ؟

— بۇنى ئۆزىڭىز بىلىڭ.

— ئېلىپ بارغىن، يالغۇز زېرىكىپ قالمىسۇن.

بۇنى ئاڭلاپ شېرىن خۇشال بولدى ۋە مەھرەملەرگە كىشى ئەۋەتتى. ئۇ كىشى مەھرەملەرگە:

— بۇگۇن مەلىكەم سەھراغا تاماشاغا چىقماقچى، سىلەرمۇ بېرىڭلار، — دەپ شېرىنىنىڭ پەرمانىنى يەتكۇزدى.

شېرىن شاھزادىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ھۆرمەت بىلەن دېدى:

— ئەي شاھزادە، سىزمۇ بېرىڭ.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ دىلى ئېزىلگەن شاھزادىنىڭ پىراق ئوتى قايتىۋاشتىن يالقۇنلىنىپ ئاھ تارتتى. دەرھال مەلىكە بىلەن ئاتلىنىپ، سەھراغا چىقىشقا تەييارلاندى. سازەندىلەر، سۆزمەنلەر ۋە قىزىقچىلارنى

توپلاپ سەھراغا راۋان بولدى. سەھرادا بىرقانچە كۈن ئويۇن تۈزدى. ئويىنىمغان ئويۇنمۇ قالمىدى. شاھزادە بىلەن شېرىن «دەستە ـ توپ» ئويىنىدى. بۇ جەريانداغا شېرىن شاھزادىگە مۇتلەق ئىلتىپات قىلىدى. شاھزادە كۆپ تاقەتسىزلىنەتتى، لېكىن شاپۇر يىراقتىن كۆز ئىشارىتى بىلەن ئۇنى جىملەيتتى. ئۇلار كېچىسى بەزمە تۈزۈپ، كۈندۈزى «دەستە ـ توپ» ئويناتتى. بىر كۈنى شاھزادە پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ مەلىكىگە سۆز تاشلىدى، مەلىكە جاۋاب بېرىشكە باشلىدى:

شاھزادە:
سادىغاڭ بولاي، گۈزەل يارىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
سۇ بولۇپ ئاقتى جىگەرىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
يادەك ئېگىلدى بۇ قەددىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
زەرداب بولدى يۈرەك ـ باغرىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
ئۆلەرگە يەتتى بۇ جانىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن:
قۇربان بولايىن، يارىم، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
مەن ئۇچۇن كەلگەن، شەھبازىم، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
كۆككە يېتەر مېنىڭ ئاھىم، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
بولدى قان ھەم كۆزدە ياشىم، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
قانداق قىلاي، ئەي شاھزادەم، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر.

شاھزادە:
شەھزاد ئايدى: قان يىغلادىم، يادەك يولۇققدە ئېگىلدىم،
دەۋام يولۇققدە تەرمۇلدۇم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
قىزىلگۈل ئېردىم، سولدۇم، ساماندەك سارغىيىپ قالدىم،
ئىشسىكىگدە گەدا بولدۇم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
چىقارغا يەتتى بۇ جانىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن :
پەرۋانە بولساڭ يانۇرسەن شۇ ئەلفازدە كۈن كۆرەرسەن،
شۇڭا ھەم شۇكر ئەيلەرسەن سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
قىزىلگۈل بولساڭ سولارسەن، ئەندەلىبدەك زار ئولارسەن،
ھەجرىمدە نېلەر كۆرەرسەن، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
قانداق قىلاي، ھەي شاھزادە، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر.

شاھزادە:
شەھزادە ئېردۇم، قۇل بولدۇم تاج ـ تەختىمدىن ئايرىلدىم،
ئاتا ـ ئانامدىن ئايرىلدىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
ئولكان لەشكەردىن ئايرىلدىم، غېرىب بولۇپ مۇندا كەلدىم،
چوخ مىھنەتلەر مۇندە كۆردۇم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
جانىم چىقار ۋەقتى بولدى، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن:
شاھزادە بولساڭ نە ئىشىم بار، سېنىڭدەك نەچچە ئاشقىم بار،
ياتۇر يولۇمدە خارە ـ زار، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر،
مەن يۈرەرمەن ئۆز ئېلىمدە، ھۆكۈمەتىم ئۆز قولۇمدە،
ئېتىبارىم بار سۆزۈمدە، سىزگە باقار فۇرسەت يوقتۇر.

شاھزادە:
شەھزاد ئايدى: بىر سېنى دەپ، ئەل ـ خەلقىمدىن ئايرىلىپ،
قالدىم بۇ يولدە سارغىيىپ، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
ئىشقىڭدە تاكى كۆيەرمەن ھىجرىڭدە ئۆرتەنەرمەن،
مۇنداق كۈنلەر مەن كۆرەرمەن، نېچۈن بىزگە قارامايسەن؟
چىقارغە يەتتى بۇ جانىم، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن:
ئەي شاھزادە، چاقىردىممۇ، بۇنداغچە بولغۇن دېدىممۇ؟
بىئابروي يۈرگىن دېدىممۇ، باقارغە فۇرسەتىم يوقتۇر،
ئۆزۈڭ گەدا قىل دېدىممۇ، باقارغە فۇرسەتىم يوقتۇر،
كىمەرسە سايە بول دېدى، باقارغە فۇرسەتىم يوقتۇر،
ئەي شاھزادە، كۆپ سۆزلەمەڭ، باقارغە فۇرسەتىم يوقتۇر.

شاھزادە:
سېنى دېدىم، بولدۇم ھەيران، چۆللەردە بولدۇم سەرگەردان،
كۆز ياشىم بولدى قاراقان، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
يۈرەك باغرىم ئېزىلدى، كۆزدە ياشىم قانغا تولدى،
جىسمىمدە جانىم ئۆرتەندى، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟
گۈلگە تەشنا بۇلبۇلۇڭمەن، نېچۈن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن:
شاھزادە سەن، لەشكەرلەرىڭ يوق، لەشكەر ئارا ھۆكۈمەتىڭ يوق،
يانىڭدە خۇش ۋەزىرىڭ يوق، بىر قارارغە فۇرسەتىم يوق،
زەر كەمەرلى مەھرەملەر يوق، بىر قارارغە فۇرسەتىم يوق،
ئەي شاھزادە، كۈلۈپ سۆزلەرسىز، سىزگە سۆزلەر سۆزۈم يوق.
مەن نە قىلاي، ئەي شاھزادە، سىزگە قارارغە فۇرسەتىم يوق.

شاهزاده:

شاهزاده دەر: ئەي نازاكەت، قالمادى مەندە ھېچ تاقەت،
جانىمدە يوقتۇر فەراغەت، نېچۇن ماڭا قارامايسەن؟
ئەي ئېرەم شەھرىن چەمەنى، گۈلىستانىن گۈلشەنى،
ھۇسن باغىنىڭ خىرمەنى، نېچۇن ماڭا قارامايسەن؟
جانىم چىقارغە يېتىپدۇر نېچۇن ماڭا قارامايسەن؟

شېرىن:

ئەي شاھى ھورمۇز نىھالى، ئۆز شەھرىنىڭ بەدئۇلجامالى،
سۆزلەيسەن نەچچە سۇئالى، جاۋاب بېرۇر فۇرسەت يوقتۇر.
شەھزادەئى سەرۋى رەۋان، بىھۇدە سۆزلەر كۆپ ھەمان،
پادىشاھلىقدە ئەنجامىڭ يوق، خۇش ياراغۇ جابدۇق ھامان،
كۆپ سۆزلەمەڭ، ئارامى جان، جاۋاب بېرۇر فۇرسەت يوقتۇر.

ئەلقىسسە، شاھزاده ئېرەم شەھرىدە تۆت يىل تۇردى. قانچە كۈنلەر ئويۇن - بەزمىلەر بىلەن ئۆمۈرىنى ئۆتكۈزدى. بىر كۈنى شېرىن شاھزادىگە ھىيلە ئىشلىتىپ، مۇنداق دېدى:

ــ ئەي شاھزاده، سىزدە شاھزادىلىقنىڭ نىشانىسى يوق ئىكەن. بىر ئىقلىمغا شاھ بولغان كىشىنىڭ ئوغلى تۇرۇپمۇ بىر يۇرتقا بېرىپ، قىمارۋازدەك يۇرۇشنىڭ ئۆزى نېمىدېگەن ئەقىلسىزلىك، شاھزاده دېگەن ھەرقانداق ئىشنى ئۆزىگە لايىق تۇتمىشى كېرەك.

شېرىننىڭ بۇنداق دېيىشىدىكى سەۋەب: «بۇ شاھزاده مەن بىلەن ئۇزاقتىن بۇيان ئاشىق - مەشۇق ئوينىاپ يۇرىدۇ. ئەگەر راستىنلا شاھنىڭ ئوغلى بولسا، ئاتىسىغا ئېيتىپ توي قىلسا بولمامدۇ؟» دەپ خاپا بولغانلىقىدىن ئىدى. شاھزادىمۇ شېرىننىڭ بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىغانلىقىدىن رەنجىپ قالغانىدى. شۇڭا، شاھزاده شېرىننىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، مەلىكىدىن رەنجىگەن پېتى ئۆز شەھرىگە قايتىپ كەتتى. مەلىكە قالدى. گويا جان تەندىن ئايرىلدى. ھاياتى كەتتى، شېرىن جېنى قالدى. شاھزاده باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ، سەھرالاردا زار - زار يىغلاپ كېتىۋېتىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

يار قالدى، دوستلار، ئەمدى كېتەرمەن نائىلاج،
بالا قۇشتەك تەلفۇنۇپ ھەيرانۇ گىريان نائىلاج،
ئۆرتەنىپ قەقنۇسدەك ئەخگەر بولارمەن نائىلاج،
تاغۇ تاشلارنى كېزىپ ياشىم تۆكەرمەن نائىلاج،
بۇلبۇلى نالان بولۇپ سايراپ ئۆتەرمەن نائىلاج.

تۆرت يىل بولدى نىگارىم، ئاي يۈزىنى كۆرمەدىم،
بۇ رەقىبلەر ئاراسىدە بىر كۈلۈپ سۆزلەشمەدىم،
بىر قۇچۇپ نازۇك بېلىدىن كۆكسىدە جان بەرمەدىم،
شادۇ شادمانلىق ئىلە مەن دەۋرۇ دەۋران سۈرمەدىم،
يۈز تۇمەن مىڭ غەم بىلەن ئەمدى كېتەرمەن نائىلاج.

قايدا قالدى نەيلەيىن شېرىن دىلجۇ - دىلرەبا،
يىغلارەم چۇن ئەندەلىبدەك مەن غەربىي بىنەۋا،
ئىشق ئوتىغە مەن بولۇپمەن، ئاھ نەيلەي مۇبتەلا،
ئەمدى بولدۇم بۇ زەمان ئۇشبۇ جەھاندىن ماسەۋا،
ئاھۇ ۋەيلا، بۇ زەمان مەن بۇ جەھاندىن نائىلاج.

تۆرت يىل بولدى نىگارىم ئاي يۈزىنى كۆرمەدىم،
بۇ رەقىبلەر ئاراسىدە بىر كۈلۈپ سۆزلەشمەدىم،
بىر قۇچۇپ نازۇك بېلىدىن كۆكسىدە جان بەرمەدىم،
شادۇ شادمانلىق ئىلە مەن دەۋرۇ دەۋران سۈرمەدىم،
يۈز تۇمەن مىڭ غەم بىلەن ئەمدى كېتەرمەن نائىلاج.

تۆرت يىل بولدى مۇھەببەت ئوتىدە مەن يانەمەن،
ئاتا - ئانامدىن جۇدا بولۇپ يۇرگەن بەندەمەن،
بىر پەرى سەۋداسىدە بولغان جەھان ئەۋارەمەن،
شەھرىمە ئەمدى بۇ ھالىم بىرلە نېچۇك بارەمەن،
مەن كېتەرمەن بۇ سىفەت ھەيرانۇ نالان نائىلاج.

تۆرت يىل بولدى زەمانى يار ئىلە سۆزلەشمەدىم،
بىر دەمى ئۇشلاپ قولىن ھەسرەتلەرمىنى ئېيتمادىم،
غەملەرىم ئايتىپ، يۈرەكىم زەرەئى بوشاتمادىم،
ھەسرەتۇ ئەرمان ئىلە ئەمدى كېتەرمەن نائىلاج.

ھەركىمى ئىشق ئىچرە كىرسە بىسەرۇ سامان ئېرۇر،
جانى نالان، ئەقلى ھەيران ھەم كۆڭۈل ۋەيران ئېرۇر،
مەستۇ مۇستەغرەق يەنە ھەم كۆزلەرى گىريان ئېرۇر،
تۇنۇ كۈن ئىشق ئوتىدە جىسمى ھەم لەرزان ئېرۇر،

مەن كېتەرمەن بۇ سەپەت ھەيرانۇ گىريان ئائىلاج.
مەھزۇنا، سەندەك جەھاندە بىسەرۇ سامان يەنە،
ياخشىلاردىن ئايرىلىپ باغرىم - يۈرەكىم قان يەنە،
سەن كەبى بارمۇ جەھاندە باز بىر كۆيگەن يەنە.
بۇ فىراق ئەندۇھدە باغرىم - يۈرەكىم قان يەنە،
ئاھۇ ۋاۋەيلا، ئۆتەرمەن بۇ جەھاندىن ئائىلاج.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرۋىز يوللارنى بېسىپ، چۆللەرنى كېزىپ، كۈنلەپ - سائەتلەپ يول يۈرۈپ بىر جايغا يەتتى. بۇ يەردە ئېگىز تاغلار، يېشىللىقلار بولۇپ، گۈللەر ئېچىلغان، بۇلاق سۈلىرى ھەر تەرەپلەرگە ئېقىپ تۇرغان، بۇلبۇللار، تۇتىلار، قۇمرىلار يېقىملىق ئاۋازى بىلەن سايرىشىۋاتقانىدى. شاھزادە بۇ جايغا چۈشتى ۋە بۇ يەرنى تاماشا قىلدى. شاھزادە: «ئۇ سەرۋى بويلۇق رەنا، قىزىلگۈل رەڭلىك، سۆزى شېرىن، نازۇك بەدەن يارىم بۇ يەردە بولسا ئىدى، ئۇ ئاي يۈزلۈك بىلەن مۇشۇ يەردە بىر سائەت سەيلە قىلغان بولسام نېمىدېگەن ياخشى بولار ئىدى» دەپ زار - زار يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قەنى يارىم، قەنى يارىم، سەيرگاھغە خرام قىلسە،
قەنى يارىم، قەنى يارىم، چەشمەلەردە يۈزىن يۇۋسە،
قەنى يارىم، قەنى يارىم، بۇ گۈللەردىن ئالىپ تاقسە،
قەنى يارىم، قەنى يارىم، مېنىڭ بىرلە شەراب ئىچسە.
قەنى يارىم، قەنى يارىم، يولىغە گۈللار پايئەنداز،
قەنى يارىم، قەنى يارىم، بۇ يەر ئوينارغە كۆپدۇر ساز.
قەنى يارىم، قەنى يارىم، قولىغە ئالسالار بىر ساز،
قەنى يارىم، قەنى يارىم، بۇ يەردە ئەيلەسەك بىر ساز،
يارىم قالدى ئىشرەت بىلەن، مەن كېتەرمەن ھەسرەت بىلەن،
يۈزمىڭ غەمۇغۇربەت بىلەن، مەھزۇن ئۆزى سەرگەردانۇر.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرۋىز شۇ ماڭغىنىچە رۇم شەھرىگە يېتىپ باردى. شۇ ھامان «بىر شاھزادە كېلىپ پالانى جايغا چۈشتى» دەپ رۇم پادىشاھىغا خەۋەر يەتتى. رۇم شاھى شاھزادىنى ئوردىغا چاقىرتتى. پەرۋىزنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن سەلتەنەتلىك ئوردىسىغا چۈشۈردى. ئۇنىڭ بىلەن ئاتا - بالىدەك كۆرۈشتى. پەرۋىز رۇم شاھىغا ياراپ قالدى. رۇم پادىشاھىنىڭ مەلىكە مەريەم ئىسىملىك ساھىبجامال بىر قىزى بار ئىدى. قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ مەلىكە مەريەمنى شاھزادە پەرۋىزگە نىكاھلاپ قويدى. شاھزادە ئۇ قىز بىلەن ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى.

ئەلقىسسە، شۇ ۋاقىتتا باشقا بىر شەھەرنىڭ پادىشاھى ھورمۇز شاھنىڭ شەھرىنى ئىشغال قىلىپ، پەرۋىزنىڭ ئاتىسى ھورمۇز شاھنى ئۆلتۈردى ۋە ئۇنىڭ تەختىگە ئولتۇردى. بۇنى ئاڭلىغان شاھزادە پەرۋىز رۇم پادىشاھىغا ئەرز قىلدى. رۇم پادىشاھى پەرۋىزگە كۆپ لەشكەر ئاجرىتىپ بەردى. پەرۋىز بۇ لەشكەرلەر بىلەن بېرىپ بىرقانچە كۈن جەڭ قىلىپ، ئۆز شەھرىنى قايتۇرۇۋالدى. ئاتىسىنىڭ ئورنىغا شاھلىق تەختىگە ئولتۇردى. ئاندىن كېيىن مەلىكە مەريەمنى ئۆز شەھرىگە ئېلىپ كەتتى. ئۇ ئاتا تەختىگە ئولتۇرغانلىقىدىن ناھايىتى كۆپ سۆيۈندى. ئۆز شەھرىدە مەلىكە مەريەم ئۈچۈن توي قىلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن شاھلىق سەلتەنىتىنى سۈرۈپ، دەۋرى - دەۋران بىلەن ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى. شۇنداقتىمۇ پەرۋىز يەنىلا شېرىن يولىدا ئۆرتىنەتتى.

بۇ سۆز مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن. ئەمدى گەپنى شېرىندىن ئاڭلايلى:

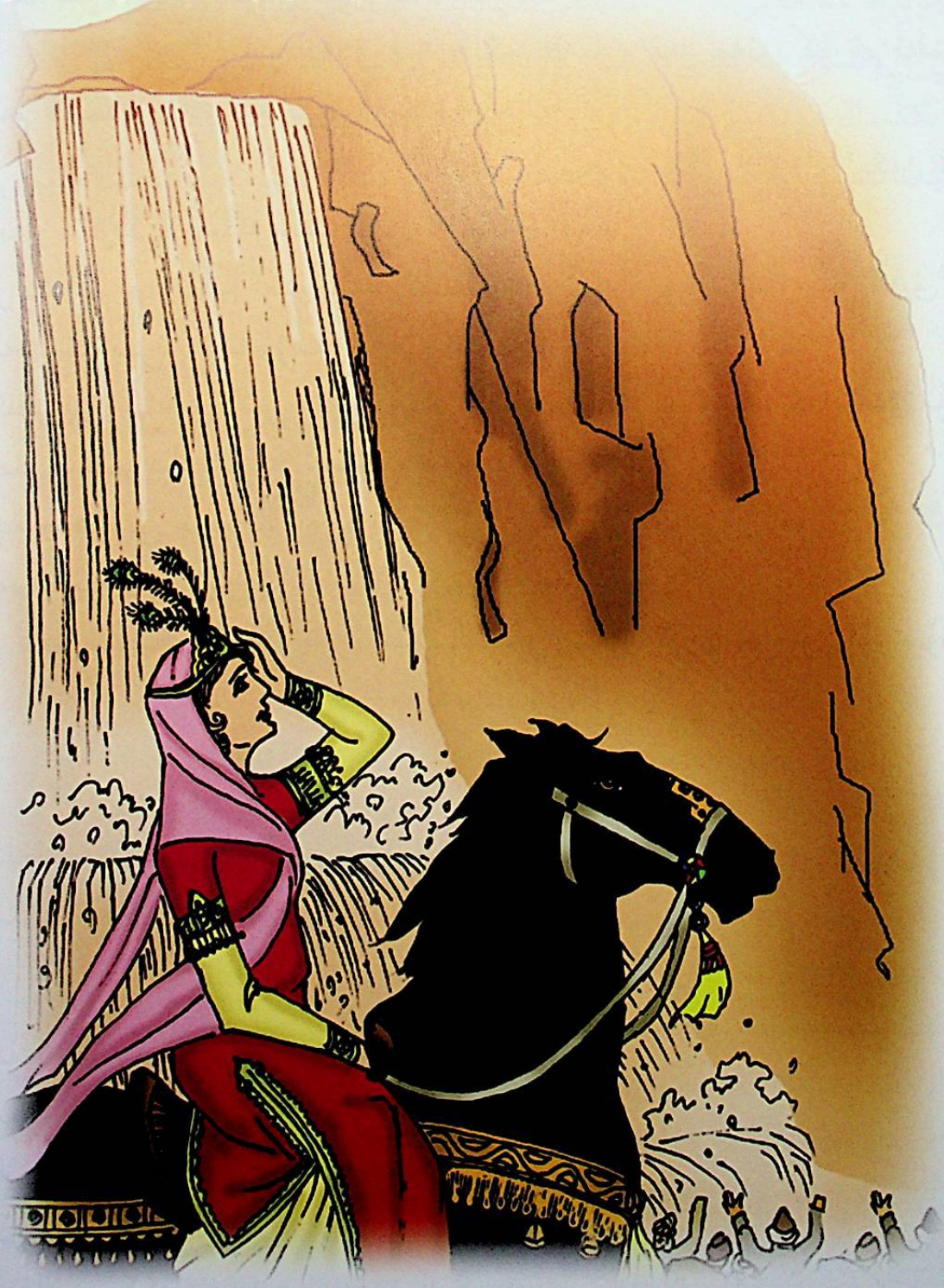
شېرىن پەرۋىزنىڭ مەريەمنى ئالغانلىقى، ئۆز شەھرىگە پادىشاھ بولۇپ ئاتا تەختىگە ئولتۇرغانلىقى، ئەيش - ئىشرەتكە چۈشۈپ، دەۋران سۈرۈۋاتقانلىقى قاتارلىق ئەھۋاللاردىن خەۋەر تېپىپ كۆپ خاپا بولدى. پىراق ئوتىدا ئۆرتەندى. شېرىن باشتا پەرۋىزگە: «مەن بىلەن ئويناپ بىكار يۈرۈۋەرمەي، يۈرتىغا بېرىپ توي تەييارلىقىنى قىلسۇن» دېگەن مەقسەتتە سۆزلىگەنىدى. لېكىن، پەرۋىزنىڭ مەريەمنى ئېلىپ، ئەيش - ئىشرەتكە چۈشۈشىنى كىم بىلسۇن؟

ۋاقتىكى، پەرھاد تاغلاردا ئاھۇپىغان چېكىپ، جاپا ـ مۇشەققەت بىلەن تاش كېسىپ ئېرىق ياساپ ۋە تاشتىن كۆل چېپىپ ئىشنى پۈتتۈردى. شېرىن ئېرىق ئارقىلىق كۆلگە سۇت ئاققۇزۇپ كەلدى. ئۇ ـ نىڭغا قەنت ـ ناۋات تاشلاپ، يىگىتلىرىگە ياقۇت چىنىلەردە كۆلدىن شاراب ئۈسسۈپ بېرىشكە باشلىدى. شېرىن بۇ ئىشتىن ئىنتايىن خۇشال بولدى. شۇ خۇشاللىقىدا پەرھادقا:

— ئەي مەردانە يىگىت، تەلىپىڭنى ئېيىت، خەزىنىدىكى ئالتۇن ـ كۈمۈش، بايلىقلاردىن خالىغانچە ئال، — دېدى.

— ئەي مەلىكەم، — دېدى پەرھاد، — ماڭا مال ـ دۇنيا، باغ ـ بوستان، چىمەن ـ گۈلزار كېرەك ئەمەس. پەقەت سېنىڭ سالامەتلىكىڭلا ماڭا كۇپايە. بۇ بىۋاپا دۇنيادا بايلىقنى، ئالتۇننى نېمە قىلىمەن؟

پەرھاد بۇ سۆزلەرنى ئېيتىۋېتىپ كۆزىدىن ئىختىيارسىز ياش تۆكتى. شېرىن شۇ چاغدىلا پەرھاد ـ نىڭ ئۆزىگە ئاشىق ئىكەنلىكىنى سەزدى. ئۇ دەرھال ئىچكىرى ئۆيگە كىرىپ، قۇلىقىدىكى ھالقىسىنى ئېلىپ چىقتى. بۇ ھالقا بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭ كېلەتتى. ئۇ ھالقىنى پەرھادقا تۇتتى. پەر ـ ھاد ھالقىنى قولىغا ئېلىپ كۆزىگە سۈرتتى ـ دە، ھوشىدىن كەتتى. بىرئازدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، ھالقىنى شېرىنىڭ ئالدىغا قويدى. ئۆزى پىغان تارتىپ تاغقا چىقىپ كەتتى. كۆڭۈلنى مەپتۇن قىلغۇچى شېرىن پەرھادنىڭ بۇ ئەھۋا ـ لىغا قاراپ شۇ يەردىلا يىغلاپ تاشلىدى. پەرھاد بولسا، تاغ ـ باياۋانلاردا ھەسرەت چېكىپ يۈرەتتى. بەزى ـ بەزدە شې ـ رىن پەرھادنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا بەزمە قۇرۇپ بېرەتتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئۆز يېنىدىكى تىللا ئورۇن ـ دۇققا تەكلىپ قىلىپ، بۈيۈك ۋەزىر ۋە سەركەردىلەر قاتا ـ رىدىن ئورۇن بېرەتتى، ئاز ـ دىن ئۆز قولى بىلەن پەر ـ ھادقا ياقۇت قەدەھتە شاراب تۇتۇپ: «كېلىڭ، ئەي پالۋان، ساھىبقىران، بۇ قەدەھنى ئېلىڭ» دەيتتى. پەرھاد مۇنداق چاغلاردا ئۆزىنى يو ـ قاتقان ھالدا يەنە تاغ ـ با ـ ياۋانلارغا چىقىپ كېتەتتى. شېرىن: «شاھ پەرۋىزنىڭ مەريەمى بولسا، مېنىڭمۇ

پەرھادىم بولسا» دەپ ئويلاشقا باشلىدى. شۇڭا ھەر ھەپتىدە بىر كېچە پەرھادنى بەزمىگە چاقىراتتى، پەرھاد يەنە ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا بايا‌ۋانغا كېتىپ قالاتتى.

كۇنلەرنىڭ بىرىدە شېرىن پەرۋىزگە تۆۋەندىكىچە مەكتۇپ يازدى: «ئەي شاھزادە، سېنىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلىرىڭ بىھۇدە ئىشلار ئىكەن. مەن سېنى ئاشىق دەپ ئويلاپتىمەن. ئەمما سەن مەريەمنىڭ گاداسى ئىكەنسەن. سەن بىلەن يۇرگەن كۇنلىرىمگە ئىسسىت!» شېرىن بۇ مەكتۇپنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن، بۇ بېيىتنىمۇ مەكتۇپقا قوشۇپ پەرۋىزگە ئەۋەتتى.

بېيىت:

شېرىن دېدى: نەجانسەن، ئايا ئادەمى بىھوش، بىر يار يانىپسەن.
جاندىن ھەم ئەزىز يارنى قويۇپ، مەريەمنى تاپىپسەن.
ئاھ دىل سوردىڭ بوشاتىپدۇر، ئەي ئاقىبەتى يوق،
نېدىن سېنى پاكىز دىلىڭ بولدى مۇشەۋەش، نە ئېتىپسەن؟
باغرىڭ ئېزىلىپ، ھەلقىڭ قۇرۇپ، ئاغزىڭ تولا
زەرداپ، قانلىغ جىگەرىڭ بار،
مەريەم قولىدىن بادە ئىچىپ، مەست ئىلە مەغرۇر،
ئەقلىڭ ئۇنتۇپسەن.
مەريەمدۇر نىگارىڭ يۇرەكىڭگە سالىپ ئاتەش، ئەي ئاشىقى بىكا،
ئايغىل ماڭا كىم دەردى دىلىڭ ئەمدى بىلەيىن كۆڭلۈڭدە نېلەر بار؟
مەريەم بىلە بىزنى تۇتادۇرسەن، قانى ئەقلىڭ؟
ئەي ئەقلى يوق، بىئەقىل ئاشىق سەن ئېرۇرسەن، ئالەمە بىئار.
مەريەمنى خىيالىي بىلە ئالەم ئۇنۇتۇپسەن، جىسمىڭدۇر ئاتەش،
مۇنچە جەھاندىن خەبەرىڭ يوق، نەدۇر ساڭا بۇ ھال؟
مەريەم ئوتىدە ئۆرتەنىبان كۆيدۇڭ ئەجەب، مۇنچە خەراب.
ھېچ كىم سېنىڭ ھالىڭگە تاقەت قىلايالماس، ئەي
سەرۋەرى ئالەم.

ئاشىقلىق ئىشى مۇنداغ ئەمەس، ئەي باربەھرە،
كۆرۈنمەدى ئالەم كۆزىڭگە دانەئى خەشخاش كويى ھەۋادە.
ئەي بىخەبەر، ئاشىقدۇرسەن، ئالەمنى يولىدە،
شەھزادە بولۇپ يويلە نېچۇك شاھ بولۇرسەن، ئەي
شاھى ئالەم،
مەن مۇندە كۆزۈم تەلمۇرۇبان ياشى قاراقان، ئەي
ۋەئدەسى يالغان.
كۆڭلۈڭدە بار ئىكەن ئارزۇ ـ ھەۋەس مۇنچە، مەن
بىلمەدىم ئەسلا.
يۇز ھەيفكى يۇز ھەيف، ساڭا ئۇشبۇ جەھانىدە، ئەي
مەردى دىلئارا،
بۇ ئىشلارىڭە بولدى بۇ كۇن، ئەي شەھى ئالەم، كۇ-
نۇمدە مۇسەففا.
مەھزۇن سۆزى ئەل ئىچرە ئەگەر بولماسە مەنزۇر،
ئۇز، سۆزىنى ئۇزگىل،
ئۆزى بىلەدۇر ئۆز سۆزىنى گەۋھەرى يەكتا، ئەي
بارچەئى ئالەم.

شېرىن بۇ مەكتۇپنى خۇسرەۋ[3] پەرۋىزگە ئەۋەتتى. خۇسرەۋ مەكتۇپنى تاپشۇرۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا يېزىلغان يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئوقۇپ چىقتى. بۇ سۆزلەرنىڭ ئاچچىقتىن ئېيتىلغانلىقىنى بىلىپ، بۇ بېيىتنى مەكتۇپ قىلىپ يازدى:

ئەي نىگارىم، كايىماڭ، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى،
بۇ جۇدالىغ يەتكەنى، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى،
بۇ ستەملەر يەتكەنى، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى،
بۇ باشىمنىڭ قاتقانى، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى،
مۇندايىن بولغانىمز، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى،
بۇ جەفالار چەككەنىم، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

ھۇرى جەننەت بولسە، يارىم، سىزغە ئەسلا ئوخشاماس،
ماھى تەلئەت بولسە، يارىم، سىزغە ئەسلا ئوخشاماس،
ئۇدۇ ئەنبەر بولسە، يارىم، سىزغە ئەسلا ئوخشاماس،
شەمسۇ قەمەر بولسە، يارىم، سىزغە ئەسلا ئوخشاماس،
تەقدىرى ئەللاھدۇركىم، بۇ فەلەكنىڭ گەردىشى.

ئولكى بىر مەرىەم ئېرۇر يۈز مىڭتە مەرىەم بولسەمۇ،
جەننەتۇل ـ مەئۋا ئىچىندە ھۇرى جەننەت بولسەمۇ،
كوھىقاف ئىچرە پەرىلەر شاھى خۇررەم بولسەمۇ،
ھۇر ئەينىلەر ئىچىندە ئارتۇق مەھرەم بولسەمۇ،
تەقدىرى ئەللاھدۇر، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

سىز ئېرۇرسىز ئەي نىگارىم، ھۇسن ئېلىگە پادىشاھ،
بەخت ماڭا كۆرۈنمەس، ۋاي، ئىشىمدۇر ئاھۇ ۋاھ،
كۆپ غەزەب قىلماڭ، بىزى يار، بىزدە يوقتۇر ھېچ گۇناھ،
ھەسرەتىكدە دائىما بىزلەر ئېرۇرمىز غەمزەداھ،
كايىماڭ بىزدىن، ياريم، بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

ئۇشبۇ دۇنيا نازەننى تارى مۇيىڭ سەدقەسى،
بۇلبۇلى گويەندەلەر بىر گۇفتىگويىڭ سەدقەسى،
گۇلشەن ئىچرە كۆپ چەمەنلەر ئاي يۈزۈڭنىڭ سەدقەسى،
خەنجەرى خۇنرىزلەر بىر كىفىر بىكڭنىڭ سەدقەسى،
كايىماڭ، جانىم، بۇ ئىش بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

سەن قاچان بولدۇڭ مۇيەسسەر، مەن فىدا جان قىلمادىم،
باشىڭىزدىن دەم بەدەم لەئلۇ زەبەرجەد ساچمادىم،
باغلابان بەلگە كەمەر خىزمەتىدە دائىم تۇرمادىم،
نە ھۇكۇمەت ئەتتىڭىز جان بىرلە ئانى قىلمادىم،
كايىماڭ، جانىم، بۇ ئىش بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

خىزمەتىكدە نەچچە كۇنلەر قۇل بولۇپ تۇردۇم بارىپ،
ئولتۇرۇر ئېردۇم غۇلاملارنىڭ قاتىدە سارغارىپ،
چۇن غۇلاملارىڭ ساڭا ئېردى يەقىن، مەن بىر غەرىب.
ئولتۇراردىم زار يىغلاپ خەلق ئىچىندە مۇزتەرىب،
كايىماڭ، جانىم، بۇ ئىش بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى.

ئۆزىڭىز ھۇكم ئەتتىڭىز: كەتكىل، بۇ يەردە يۈرمەگىل،
شاھ سەن، بىر مەن ئۇچۇن گەدا سىفەتلەر يۈرمەگىل،
سەن گەداسەن، شاھدۇرمەن، ۋەسل ئۇمىدى ئەتمەگىل،
بار، كەتكىل يۈرتىڭە، قەقنۇس يەڭلىغ ئۆرتەگىل،
كايىماڭ، ياريم، بۇ ئىش بارچە فەلەكنىڭ گەردىشى؟

مەھزۇنا، كۆپ سۆزلەمە، فەلەكدە نە ھەد باردۇر،
ئاشىقى بىچارىلەرگە ھەق ئۆزى، بىل، باردۇر،
ھەق ئۆزى يار ئولماسە، ئالەم بارى بىكاردۇر،
بارچە ئالەم ئەھلىغە ئاخىرى ئەجەل باردۇر،
بۇ فەلەكتىن كۆرمەڭىز، بارچە خۇدايىمنىڭ ئىشى.

ئەلقىسسە، شاھ خۇسرەۋ بۇ مەكتۇپنى شېرىنگە ئەۋەتتى. شېرىن مەكتۇپتىكى سۆزلەرگە ئىشەنمىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئەمدىكى ئاشىقى پەرھاد ئىدى. شېرىن: «سېنىڭ مەريەمىڭ بولسا، مېنىڭ ئاشىقىم پەرھاد بار» دېگەن مەزمۇندا مەكتۇپ يېزىپ خۇسرەۋ پەرۋىزگە ئەۋەتتى. مەكتۇپقا يازغان بېيىتى تۆۋەندىكىچە:

ئەگەر مەريەمنى ئالساڭ، پەرھادى ساھىبقىرانىم بار،
ساڭا مەريەم تاپىلسە، چىنى خاقان ئاشىقانىم بار،
كى مەندىن سەن كېچەر بولساڭ، مېنىڭ ئول پەھلىۋانىم بار،
ساڭا مەھبۇب تاپىلسە، چىنى خاقان ئاشىقانىم بار،
ساڭا تاپىلسە بىر مەھبۇب، مېنىڭ ئول شەھسەۋارىم بار،
كۆڭۈل خۇشھال بولغاي، ئول شەھى سەرۋى رەۋانىم بار.

مېنىڭ ئۇچۇن كېلىپ چىن شەھرىدىن ئەفسانە بولمىش ئول،
تاپالماي ۋەسلىمى ھىجران ئارا ئەۋۋارە بولمىش ئول،
ئاڭا مەريەم تاپىلسە مەيلىكى، پەرھاد جانىم بول،
مېنىڭ داغى فىراقىمدە يەنە دىۋانە بولمىش ئول،
كېزىبان تاغۇ چۆللەرنى يەنە دىۋانە بولمىش ئول،
ئالارنىڭ مەريەمى بولسە، چىنى خاقان ئاشىقانىم بار.

مېنىڭ ئۇچۇن غېرىب بولۇپ كېلىپدۇر چىنى خاقاندىن،
ئانىڭ باشىغە تۇشمىش سەۋدا ئانداغ ئاھۇ ئەفغاندىن،
كى بولمىش يارىمە ھەمراھ بولمىش ئاھۇيى مۇشكىن،
ئانىڭ باشىدە چەرخ ئۇرمىش نەچە ھەق كەۋكەبۇ تەردىن،
ئاڭا مەئشۇق تاپىلسە، چىنى خاقان ئاشىقانىم بار،
ئالار مەريەمنى تاپسە مەيلىكى، پەرھاد خانىم بار.

مېنىڭ ئۇچۇن غەرىب بولمىش فىدا جانۇجەھان ئاڭا،
ئانىڭ ئۇچۇن فىدا بولدۇم تۆكۈپ يولىغە قان ئاڭا،
فىدا قىلدىم ئاڭا مەن بولسە يۈز سەرۋى رەۋان ئاڭا،
قىلۇرمەن كۆكسۈمى باسماققە بىر گۈلىستان ئاڭا،
ئالار مەريەمنى تاپسە مەيلىگەكىم، ئاشىقانىم بار.

بۇ سۆزلەرنى بىتەر مەھزۇن، ئالار رۇھىنى شاد ئەيلەر،
ئالارنىڭ ھەسرەتىدە ھەر زەمانى ئاھ ئۇرۇپ يىغلار،
دۇۋەت بىرلە قەلەم ئالىپ بۇ يولدە بېلىنى باغلار،
تىلەپ مەدەد ئالاردىن ئول زەمانى ئىلتىجا ئەيلەر،
ئالار مەريەمنى تاپسە مەيلىگە، ساھىبقىرانىم بار،
ئالارغە يار تاپىلسە مەيلىگە، پەرھاد خانىم بار.

ئەلقىسسە، شاھ خۇسرەۋ بۇ مەكتۇپنى ئوقۇپ پىراق ئوتى ئۇلغىيىپ، زار - زار يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

جەھان، جانا، جەمالىڭگە تەسەددۇق،
دىلۇ جان ماھى رويىڭگە تەسەددۇق،
چەمەندە سەرۋى شەمشادى سەنەۋبەر،
سېنىڭ مەۋزۇن نىھالىڭگە تەسەددۇق.
كۆرەرمەن تەن ئارا جانىن كەرامى،
بولۇر ھەر كۇن ۋىسالىڭگە تەسەددۇق.
لەبىڭ سەر چەشمەسى ئابىھەياتدۇر،
خىزىر خەتتى خەيالىڭگە تەسەددۇق.
قالىپ ئېردى ۋۇجۇدىمدىن خەيالى،
جەھان جاھى جەلالىڭگە تەسەددۇق.

لەبىڭ ھەجرىدە زەھرى غەم يۇتارمەن.
يۇزۇڭ سەھنىدە خالىڭگە تەسەددۇق.
كۆڭۈل ئايىنەسىدە جۇش ھەسرەت،
جەمالى بىزەۋالىڭگە تەسەددۇق.
ئېرۇرسەن ھۇسن مۇلكىنىڭ ئەمىرى،
بۇ ھۇسنىڭگە مېنىڭ جانىم تەسەددۇق.
سېنى دەپ بەۋەفالاردىن كېچەرمەن،
جەمالىڭ شەمئىگە جانىم تەسەددۇق.
بۇ مەھزۇن سۆزلەردۇر شىرى شەككەر،
شېرىن جانىم جەمالىڭگە تەسەددۇق.

ئەلقىسسە، خۇسرەۋ پەرۋىز ئوقۇغان بۇ بېيىتنى مەريەم ئاڭلاپ غەزەپلىنىپ: «جاۋابىمنى بەر» دەپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

ئايا شەھزادە، مەنزۇر بولماسام، بول دەم جەۋابىم بەر،
كى راھەت كۆرمەسەم سەندىن، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر،
كى ئىشرەت تۇزمەسەم سەندىن، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر،
بەرابەر بولماسام ساڭا، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر،
ئايا شەھزادەئى گۈمنام، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر.

كى مەن خانىم دېسەم سېنى، كى خانىڭ بار ئىكەن بىلمەم،
كى مەن يارىم دېسەم سېنى، كى يارىڭ بار ئىكەن، بىلمەم،
كىم مەن جانىم دېسەم سېنى، كى جانىڭ بار ئىكەن، بىلمەم،
كى سۇلتانىم دېسەم سېنى، كى خانىڭ بار ئىكەن، بىلمەم،
ئايا شەھزادەئى گۈمنام، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر.

ئاتام رۇم پادىشاھىدۇر، كى سەندىن كەملىغىم بارمۇ؟
يەنە ئەركانى دەۋلەتدەكى سەندىن كەملىغىم بارمۇ؟
ۋە يا ھۇسنى مەلاھەتدەكى سەندىن كەملىغىم بارمۇ؟
ئايا شەھزادەئى گۈمنام، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر.

كى رۇمنىڭ تۇتىسى بولسام، ئېرەمنىڭ بۇلبۇلىدۇرمەن،
كى رۇمنىڭ زۇبدەسى بولسام، يەمەن ئەرزەندەسىدۇرمەن،
كى رۇمنىڭ ياخشىسى بولسام، ئېرەمنىڭ سەرۋەرىدۇرمەن،
ئايا شەھزادەئى گۈمنام، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر.

كى رۇمنىڭ سەن گۈلى بولسام، ئېرەمنىڭ چەمەنىدۇرمەن،
يەمەننىڭ گۈلشەنى بولسام، خوتەننىڭ نافەسىدۇرمەن،
ھورمۇز شاھ گەۋھەرى بولسام، بىرەۋنىڭ ئەركەسىدۇرمەن،
ئايا شەھزادەئى گۈمنام، مېنىڭ بول دەم جەۋابىم بەر.

كى مەھزۇن سۆزلەرى ئولدۇر: داۋام روھلارنى شاد ئەتسەم،
كۆزۈمنىڭ نۇرىنى خەرج ئەيلەبان دەفتەرلەرىن بىتسەم،
كى جانىم بىلە دائىم ئالارنىڭ يادىنى قىلسەم،
مەدەد ئەيلەپ پىرىم مەۋلەۋى جامىدىن قەلەم تارتسەم،
جەھانى بىۋەفايىدىن ئۇمىدىم بار، جەۋابىم بەر.
قالىپ يوللاردە مەن ھەيران باغدا ئەر جەۋابىم بەر.

ئەلقىسسە، خۇسرەۋ مەلىكنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇ ئىشق بازاردە، خانىم، نە شاھۇ نە گەدالىغ بار؟
بۇ ئىشق بازاردە، خانىم، نە گۈل ھەم گۈلئوزارلىغ بار؟
بۇ ئىشق بازاردە، خانىم، غەربىي ناتەۋانلىغ بار؟
ئۇ ئىشق بازاردە، خانىم، نە ئەيبۇ نە ئۇياتلىغ بار؟
بۇ ئىشق بازاردە، خانىم، غەم ئىلە مۇبتەلالىغ بار؟

بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە ھۇسنۇ نە مەلاھەتنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە ياخشى، نە يامانلىقنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە خوردۇ نە كەلانلىقنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە غۇربەت، ئاشنالىقنى،
بۇ ئىشق بازاردە خانىم، نە ئەيبۇ نە ئۇياتىم بار؟

بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە ئەقلۇ بىئەقىللىقنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە ياشۇ نە قەرىلىقنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر چىرايلىق نە چىرايلىقنى،
بۇ ئىشق بازارى بىلمەيدۇر نە ياخشى، نە يامانلىقنى،
بۇ ئىشق بازاردە، خانىم، نە ئەيبۇ نە ئۇياتىم بار؟

بۇ ئىشقنىڭ يولىدە نەچچە شەھەنشاھلار گەدا بولدى،
بۇ ئىشقنىڭ يولىدە نەچچە ئەزىزلەر خارۇ زار بولدى،
ئۇ ئىشقنىڭ يولىدە نەچچە گەدارلار پادىشاھ بولدى،

ئۇ ئىشقنىڭ يولىدە ئول شەيخ سەنئان خوكبان ئولدى،
بۇ ئىشقنىڭ يولىدە ھەم ياخشىلىق بار، ھەم يامانى بار.

بۇ مەھزۇن بىنەۋادۇر ئول ئۆزى خوبلارە يار ئولدى،
جاھاننى ئاختارىپ تاپماي، يولىدە ئىنتىزار ئولدى،
تاپارمەن دەپ بۇ يولنى كېچە ـ كۈندۈز دىلفىگار ئولدى،
بۇ ئىشقنىڭ يولىدە نەچچە بۇ مەھزۇن ئاھۇزارى بار.

ئىسىز ساھىبقىران تاغ ئىچرە يەرگە ئاشنا بولدى،
ئانىڭ نەرگىس كۆزى سۈزۈلدى ئول دەم جانىنى بەردى،
ئەجەلنىڭ دەستىدە پەرھاد خان ئاندا غەرىب ئولدى،
ئۇ ئىشق ئوتى بىلە ياندى ئوشۇل يەردە شەھىد ئولدى،
ئانىڭ مېھنەتلى جانى ئول زەمان ئەرشى ئەلا كەتتى.

خۇدانىڭ ئاشىقى ئېردىكى يار ۋەسلىگە ئول يەتتى،
ئۇ شۇنداق شاھى پەرھاد قالدى ھەيۋانلار ئاراسىندە،
بۇ دۇنيادىن ئۆتۈپ كەتتى رەقىبلەرنىڭ جەفاسىندە،
ئەزىز ئۆمرى ئەدا بولدى بۇ ئىشقنىڭ ماجراسىندە،
ئوشۇل شەھزادە چىن قالدىكى تاغلارنىڭ ئاراسىندە،
ئانىڭ مېھنەتلى جانى ئول زەمان ئەرشى ئەلا كەتتى.

شاھ خۇسرەۋ يۇقىرىقى بېيىت بىلەن مەلىكنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بەردى.
ئەمدى پەرھادتىن سۆز ئاڭلايلى: ئەلقىسسە، پەرھاد تاغۇ تاشلار ئارىسىدا ئاھۇ پىغان چېكىپ يۈرەتتى. ھەر جۇمە كۈنى شېرىننىڭ ئوردىسىغا كېلىپ، ئۇنىڭ بەزمىسىگە قاتنىشىپ يەنە ھوشىدىن ئايرىلغان

هالدا تاغلارغا چىقىپ كېتەتتى. خۇسرەۋ بۇ ئەھۋاللارنى ئاڭلاپ: «پەرھادنى ئۆلتۈرۈپ، شېرىننىڭ شې-خىنى سۇندۇرىمەن» دەپ قەسەم قىلدى. بۇ ۋاقىتتا ۋەزىرلەر خۇسرەۋگە مۇنداق مەسلىھەت بەردى:

— مۇنداق دېسىڭىز بولماس، ناھەق قان تۆكۈش ئىنسانىيتىن ئەمەس. چۈنكى ئۇ بىر ئاشىق، ئۇنىڭ-غا جاپا سالسا بولماس.

خۇسرەۋ سورىدى:

— بولمىسا قانداق قىلىش كېرەك؟

— پەرھادنى ئېلىپ كېلىش لازىم، ئۇنى بىر قېتىن ئىشقا سېلىپ ھېيلە ئىشلىتىش كېرەك.

— ئۇ كېلەرمۇ؟

— شېرىننىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن كەلسەك، دەپ چاقىرساق كېلىدۇ.

خۇسرەۋ ۋەزىرلەرنىڭ مەسلىھەتى بويىچە پەرھادنى چاقىرىپ كېلىشكە دەرھال ئادەم ئەۋەتتى. بۇ ئا-دەم ۋەزىرلەرنىڭ ئېيتقىنى بويىچە شېرىننىڭ نامىنى ئاتىغانىدى، پەرھاد بۇ نامنى ئاڭلىغان ھامان يۈزى تولۇن ئايدەك نۇرلىنىپ، ئىختىيارسىز يولغا چۈشتى. بىرقانچە كۈن يول يۈرۈپ، خۇسرەۋ شاھنىڭ ئوردىسىغا يەتتى. پەرھاد ھەقىقىي ئاشىق ئىدى. شېرىن دېسە، ئاغزىدىن پۈتۈن چىقاتتى.

خۇسرەۋ پەرھادنى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن سوئال سورىدى. پەرھاد جاۋاب بەردى:

— ئەي پەرھاد، ئالدىمغا كېلىپ ياخشى قىلدىڭ. ئەمدى سېنى ئۆلتۈرىمەن.

— ھەقىقىي ئاشىقنىڭ ئارزۇسى ئۆلۈمدۇر.

— سېنى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرىمەن.

— مەن دائىم ئوت ئىچىدە كۆيۈپ يۈرىمەن.

— سېنى زىندانغا تاشلايمەن.

— ئاشىقنىڭ جېنى زىندادا.

— سېنى زەنجىر بىلەن باغلايمەن.

— يارنىڭ چېچى زەنجىر بولۇپ بوينۇمنى باغلىغان.

— سېنى دەرياغا تاشلاپ سۇغا غەرق قىلىمەن.

— ئۆزۈمۇ ئىشق دەرياسىغا غەرق بولغان.

— بېشىڭنى كېسىمەن.

— بېشىم شېرىننىڭ يولىغا كېسىكلىك، غانجۇغىسىغا ئېسىقلىق.

— قېنىڭنى تۆكىمەن.

— قېنىم يار يولىغا چېچىلغان.

بۇ مۇنازىرىنى ئاڭلىغان ۋەزىرلەر:

— شاھ بىلەن مەجنۇن تەك ئەمەس، ئەي شاھ، سۆزنى قىسقارتماڭ، پەرھادنى بىرەر خىزمەتكە سېلىپ، تاماشا قىلمىغىن، — دېدى.

خۇسرەۋ پەرھادقا قاراپ:

— ئەي پەرھاد، شېرىنىمىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن سەندىن شۇنى ئۈمىد قىلىمەنكى، بۇ جايدا بىر تاغ بار، تاغنىڭ ئارقىسى دەريادۇر. شەھرىمىزدە بولسا سۇ كەمچىل، ئاشۇ تاغنى كېسىپ دەريا سۈيىنى شەھرىمىزگە باشلاپ بەرسەڭ، — دېدى.

پەرھاد «شېرىنىمىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن» دېگەن سۆزنى ئاڭلىغان ھامان دەرھال مېتىن، كەكە ۋە پالا-تىلارنى ياسىدى. ھەربىر سايمىنى نەچچە پاتمان كېلەتتى. ئۇ سايمانلارنى ئېلىپ تاغقا راۋان بولدى. تاغقا يېتىپ بېرىپ، دەرھال ئىشقا كىرىشتى. تاغقا ھەربىر كەكە چاپقىنىدا تەڭرىنىڭ قۇدرىتى بىلەن تاشلار لايدەك كېسىلەتتى. تومۇزنىڭ ئاپتىپىدا، چىللىنىڭ سوغۇقىدا جاپا ـ مۇشەققەت تارتىپ تاغنى چېپىشقا

مەشغۇل بولدى.

خۇسرەۋ كۆڭلىدە: «پەرھادنى جاپاغا سېلىپ، شېرىننىڭ شېخىنى سۇندۇردۇم» دەپ خۇشال بولدى.

ئەمدى گەپنى شېرىندىن ئاڭلايلى: پەرھادنىڭ رۇم شەھرىدىن ۋاقتىدا قايتىپ كەلمىگەنلىكىنى كۆرگەن شېرىن ئەتراپىدىكىلەرگە:

— پەرھادىم كەلمىدى، ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇر؟ — دېدى.

— پەرھادنى خۇسرەۋ تاغ كەسكىلى سالدى، پەرھاد خۇسرەۋنىڭ شەھرىگە سۇ باشلاپ كېلىش ئۈچۈن تاغنى چېپىۋاتقۇدەكمىش، — دېدى ئەتراپىدىكىلەر. بۇ سۆز شېرىنگە قاتتىق تەسىر قىلىپ:

— مەن بېرىپ پەرھادىمنى كۆرۈپ كېلەي، ئېتىمنى تەييارلاڭلار، — دېدى. خىزمەتچىلەر قارا ئاتنى ئېگەرلىدى. مەلىكە شېرىن قوينىغا بىر شېشە شارابنى سېلىپ، دەرھال ئاتقا مىندى. بىرمۇنچە لەشكەرلەر شېرىن بىلەن بىللە يولغا چۈشتى. شېرىن رۇم شەھرىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ پەرھادنىڭ رەزىلەت چېكىۋاتقانلىقىنى، شېرىننىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ ئاھ تارتىپ تاغقا پالتا سېلىۋاتقانلىقىنى، تاغنى لايدەك كېسىۋاتقانلىقىنى كۆردى. پەرھادنىڭ تاشلارغا ئۇرغان مېتىنىدىن چاچراپ چىققان تاش پارچىلىرى ئەتراپقا تولۇپ كەتكەنىدى. شېرىن ئاشۇ تاش پارچىلىرى ئۈستىدىن كېلىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭ ئېتىنىڭ پۇتلىرى تاش پارچىلىرىغا پېتىپ قالدى.

پەرھاد ئارقىسىغا قاراپ، ئۆز مەشۇقىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى ۋە ئېتىنىڭ پۇتلىرى شېغىل تاشقا پېتىپ قالغانلىقىنى كۆردى. ئۇ پالتىسىنى تاشلاپ، دەرھال شېرىننىڭ ئالدىغا چاپتى. پەرھاد شېرىنگە تەزىم بەجا كەلتۈردى. شېرىن:

— ئەي پالۋان، بۇ شارابنى ئىچىڭ، — دەپ قوينىدىن شىشىنى چىقىرىپ پەرھادقا سۇندى. پەرھاد شارابنى ئىچىپ، ئىختىيارىنى يوقاتتى. ئۇ شېرىننى ئېتى بىلەن يەلكىسىگە ئالدى ـ دە، تاغنىڭ نېرىسىغا ئېلىپ چىقتى. چېپىلغان ئۆستەڭنى كۆرسىتىپ، شېرىننى تاماشا قىلدۇردى. بۇنى كۆرۈپ شېرىننىڭ پەرھادقا بولغان مۇھەببىتى بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە كۈچەيدى. ئاندىن كېيىن شېرىن قايتماقچى بولدى. ئۇ پەرھادقا: «ئەمدى خوش قېلىڭ، باھادىر» دەپ يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي مېنىڭ باھادىرىم، ساھىبقىرانىم، ياخشى قال،
كاشكى بولساڭ ئىدىڭ سەن شاھ، مەن بولسام كەنىز،

رۇستەمى داستانىم، پەھلىۋانىم، ياخشى قال،
بۇ فەلەكنىڭ گەردىشىدۇركىم، ئايا ساھىب تەمىز،

جانىم ئىچرە جاي بولان، ئەي ماھىتابىم، ياخشى قال،
ئىككىمىزنىڭ ئۇمرىمىزكىم بولدى ئاخىر كۆپ ئىسىز،

شاھزادەئى چىنى خاقان سۇلتانىم، ياخشى قال،
بۇ سىفەت بىرلە يۈرۈپ شاھىم نە يەرگە يېتەمىز،

ئاشىقىم ھەم لايىقىم، ھەم گۈلىستانىم، ياخشى قال.
ئەي ئەزىزىم، شاھۇ سۇلتان، شەھسەۋارىم، ياخشى قال.

مەن ئۇچۇن تاشلاپ كېلىپ سەن چىنى خاقان تەختىنى،
ئېردىڭىز شاھزادەسىز، بۇ يەردە خار ئولماق نېچۇن،

باشىغە قويغان خۇدايىم ئېردى شاھلىق تاجىنى،
پادىشاھلىق تەختىنى تاشلاپ گەدا بولماق نېچۇن،

كۆرمەدىڭ ئۆز شەھرىڭ ئىچرە دەۋرى ـ دەۋران مەۋجىنى،
شاھى خاقان زۇبدەسى بۇ يەردە تاش كەسمەك نېچۇن،

ئالار ئېردىڭ مەملەكەتلەر، بەندەلەردىن باجىنى،
چىن شاھىن ئەرزەندەسى مۇنداغ جەفا كۆرمەك نېچۇن،

شاھ ئىدىڭ، ئاخىر گەدا بولغان نىگارىم، ياخشى قال.
ئەي ئەزىزىم، ئالىي جاھىم، سۇلتانىم، ياخشى قال.

سەن كەبى كەلمەس جەھانغە باز بىر ساھىبقىران،
مىڭ فىدا بولسۇن ساڭا جانۇ جاھەنىم بۇ زەمان،
بىلمەگەيلەر ئىككىمىزنىڭ ھالىمىز، كۆپ ئاقىلان،
يار بولسۇن سىزغە ياريم ئول خۇدايى مۇستەئان،
پادىشاھىم نامداريم، غەمگۇزاريم، ياخشى قال.

ئايدى مەھزۇن: دوستلار، ئەقلىم مېنىڭ ھەيران ئېرۇر،
شەھرى چىن بۇ شەھرى ئىچرە نە سەبەب سەرسانەدۇر،
بۇ شەھرىن دىلجو ئۇچۇن بۇ ئىككىمىز گىريانەدۇر،
ئۇ ئەزىزلەر فۇرقەتىدە تەندە جانىم يانەدۇر،
مەن كېتەرمەن بۇ جاھاندىن، ئاشنالار، ياخشى قال.

ئەلقىسسە، پەرھاد بۇ بەيىتنى ئىشتىپ تاقەتسىزلەندى. كۆزىدىن ياش ئورنىغا قان تۆكتى. شېرىن لەشكەرلەر بىلەن ئۆز يولىغا راۋان بولدى. پەرھاد پىغان قىلغانىدى. ئۇنىڭ پىغانىغا جانىۋارلارمۇ قوشۇلۇپ يىغلاشتى. پەرھاد خوشلىشىپ، شەھرىنگە قاراپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

مەن نېچۇك تاقەت قىلاي، شەھرىنى شەككەر، ياخشى بار،
ئۆرتەدى جىسمىمدە جانىم، ماھى پەيكەر، ياخشى بار،
ئەي مېنىڭ جانىمغا قويدۇڭ، بولدۇم ئەخگەر، ياخشى بار،
نازىنىنلەر ئىچىدە، ئەي نازىنىنىم، ياخشى بار،
ئەي گۇلۇمنىڭ بۇلبۇلى ھەم ماھىتابىم، ياخشى بار.

بۇ سەفەر كۆردۇم، نىگارا، كۆرمەيىن ئۆلگەيمۇ مەن،
ئەي كۆڭۇل ئارايىشى سەرۋى رەۋانىم ياخشى بار.

گەر سېنى شېرىن دېسەم ئاڭا شەكەرى جانچە بار،
سەن ئۇچۇن چەكسەم جەفا جەننەت ئىچرە يۇرگەنچە بار،
مىھنەت ئەتسەم سەن ئۇچۇن گۇلشەن ئارا كەزگەنچە بار،
بويۇران ئەمرىڭ ماڭا دۇررى گۇھەر تەرگەنچە بار،
ئەي ئەزىزىم، دىلبەريم، سەرۋى رەۋانىم، ياخشى بار.

ئەي شېرىن شەككەر قىلىپسەن يۇرەكمنى چاك ـ چاك،
ئافتابى خاۋەريسەن، بىزنى قىلدىڭ دەردناك،
رۇستەم ئېردىم، ھەسرەتىڭدە بولدۇم ئەمدى ۋەھمناك،
بۇ ستەملەر بىرلە بولدۇم، ياريم، ئەمدى مەن ھەلاك،
ئەي مېنىڭ جانىم ئاراده گۇل ئۇزاريم، ياخشى بار.

ئەي نىگارا، سەن كېتەرسەن، باز بىر كۆرگەيمۇ مەن،
بۇ لەتافەتلىك يۇزىڭگە باز بىر تويغانمۇ مەن،
ئالدىڭە باريپ يەنە خىزمەت قىلىپ يۇرگەيمۇ مەن،
بۇلدى نامىم فەرھاد ھەمراھ ماڭا پەريادۇر،
بۇ كېلىپ كەتكەنىڭ، ئەي ياريم، كى خەيرى بادۇر،
ھەر كىمى ئايدى بۇ سۆزلەرنىكى كۆڭلى شادۇر،
ئىككىمىزنىڭ ھالىمىز بولدى مەگەر بەربادۇر،
مەھزۇنى بىچارە ئايتۇر: ياری جانلار، ياخشى بار.

ئەلقىسسە، پەرھاد بۇ بەيىتنى ئوقۇپ، شېرىنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالغىنىچە كۆزلىرىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكتى. ئىككىسى بىر ـ بىرىدىن جۇدا بولدى. ئۇلارنىڭ بىر ـ بىرىدىن ئايرىلىشى دوزاخ ئوتىدا كۆيگەندىنمۇ ئېغىر چۈشتى. پەرھاد مۇھەببەت ساقىيىسى تىللا قەدەھتە تۇتقان شارابنى ئىچىپ مەست بولغىنىنى شەرھلەپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئىشق ساقىيىسى كېلىپ بەردى بۇ كۇن جام ماڭا،
غۇنچەئى دەردى ئەلەمدىن نەچچە پەيغام ماڭا،
چەرخدىن يەتتى زەرەر سۇبھى بىلە شام ماڭا،
شىر ئورنىغە بېرىپدۇر زەھرى كام ماڭا،
ۋەھشەتى كۆڭلۇمە نە سەبرى، نېدۇر ئارام ماڭا.

زەررەدەك جىسمىمنى ياندۇرماق ئۇچۇن ماھ غەددار،
ئاچتى ياز ۋەئدە بېرىپ، ۋەئدەسى ئول خام ماڭا.

بۇ نېچۇك ئوتكى، ئورار سۇ ئىلە تۇفراقغە شەرار،
تاش ئەگەر ئېرۇركى يار مۇنچە كۆيدۇرمەكى بار،

ئىشقىدىن مۇنچەكى ئافەتزەدە بولدۇم نە قىلاي،
ياشلىقىمدىن سىررى مىھنەتزەدە بولدۇم نە قىلاي،
يۇتقانىم قاندۇر، مەن ئىللەتزەدە بولدۇم نە قىلاي،
ئەقىلدىن قالمادى زەررە بىر سەرى ئەنجام ماڭا.

ناگەهان بىر بۇتى نەۋرەستەغە چۈشتى گۈزەرىم،
پايىبەند ئولدىكى ئاندىن ئۆتەلمەي نەزەرىم،
رام جىسمىمدىن ئاچىپ چەشمەئى خۇن جىگەرىم،
بەس بەرابەر كۆرۈنۈر كېچەيۇكۇندۇز ماڭا.

بەردىلەر ئۇستادى تەر ماڭا تەئلىمى ۋەفا،
خاب ـ خور ھاجەت ئەمەس خۇنى جىگەرلەرغە رەۋا،
يەتكۈرۈرمۇ بۇ سۆزۈم يارى ئەزىزىمگە سەبا،
دېسە جانىمكى ئوشۇل مەھزۇنى ئەفگار ماڭا.

مەھزۇن سەن ئېرۇرسەن بۇ جەھان غەمزەدەسىدىن،
كۆردۈڭ نە ئەجەب دۇنيەنى كۆپ دەغدەغەسىدىن،
بول كۇن ئۇچار ئولسە بۇ جانىڭ قەفەسىدىن،
بۇ سۆز ھەمەسى ھەزرەتى ئىشىن نەفەسىن،
ۋاي، ۋاي، بۇ ئالەم ھەمەسى بىھۇدە ماڭا.

ئەلقىسسە، پەرھاد بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپ يىغلايتتى. ئۇنىڭ تاقىتى ـ تاق بولغانىدى. ئۇ شېرىنىڭ نامىنى يادلاپ تاش چېپىشنى داۋاملاشتۇرۇپ يەنە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

پەرھاد جۇدا بولغالى شېرىن ھەرەمىڭدىن،
ھەر يان يۇگۈرۈر چۇن سېنىڭ سەۋدايى غەمىڭدىن،
ئۇممىد ئېتىبان ۋەسلىڭە لۇتفى كەرەمىڭدىن،
سەرگەشتە كېزەر ئېردى سەر ئەلتاف خەمىڭدىن،
تاغلار كېسەدۇر پەرھاد، سېنىڭ ئەلەمىڭدىن.

بىلمەس كىشىلەر ئانى قاي تەرىقە گۈزەر گاھ،
ئەۋۋارە بولۇپدۇر فەرھاد سېنىڭ ئەلەمگىدىن، پەرھاد ئەلەمكەش.

بەس سايەسىدۇر مەھرەمى غەم، ھەمدەمىدۇر ئاھ،
ئىشق پەردەسىن ئاچتى كۆزىدىن، كەتتى ھەياسى، پەرھاد جەفاكەش.

كىم قايسى گۈرىستانغە تىكىلدى ئاڭا خىر گاھ،
جانىغە توشۇپ ئول كۈنى ئالەمنىڭ بەلاسى، پەرھاد بەلاكەش.

نە تۇشە ئالىپدۇر، نە تون راھىلەئى راھ،
قايدا يېتەدۇر، بىلمەدىم فەرھاد نەۋاسى، پەرھاد ھەياكەش.

تاشلار كېسەدۇر پەرھاد، سېنىڭ ئەلەمگىدىن.
باشىدە ئانىڭ مۈرغى بەيابان ئۈياسى، پەرھاد بەلاكەش.

بىر نەچچە زەمان ئېردى نالەئى ئەفغان، پەرھاد بەلاكەش،
ئالىم دېدى: ئاشىق ئېلى بىر دەم تۇرائالماس،

جانلار ئېزىلىپ غۇسسە بىلەن ۋالەئى ھەيران، پەرھاد جەفاكەش،
كىم قايدا قالىپدۇر، ئانى ھېچكىم بىلەئالماس،

باغرىدە جەراھەت، كۆزى گىريان، ئۆزى نالان، پەرھاد ستەمكەش،
تاقەت كەلتۈرۈپ سەبر ئىلە ئارام ئالائالماس،

نە ئاتا ۋۇ نە ئانا ئانىڭ دەردىغە دەرمان، پەرھاد ئەلەمكەش،
بۇ ھەسرەتى ئوت كۆكسىدە مەھزۇنى بەلاكەش.

ئەلقىسسە، پەرھاد شېرىنىڭ نامىنى ئېيتىپ تاغقا پالتا ئۇراتتى. ئۆزىنىڭ مۇھەببەت كۈچى بىلەن تاغنى گويا كى ئوتۇن يارغاندەك يارا تتى. تاغدىكى كېيىكلەر، شىر ـ قاپلانلار پەرھادنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ يۈرەتتى. كەپتەرلەر ئۇنلەپ، بېشىنىڭ ئۈستىدە ئايلىنىپ ئۇچاتتى. ئۇنىڭ تاشنى لاي كەسكەندەك كېسىشى تەڭرىنىڭ قۇدرىتىدىن ئىدى. پەرھادنىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتى قەلبىدە جۇشقۇنلىنىپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كېلىڭ، ئاھۇ غەزالىيلەر، بولايلۇق بۇ زەمان ئۇلفەت،
شېرىن دەرمەن، شېرىن دەرمەن، تىلەكىمدۇر سېنىڭ ۋەسلىڭ،

كى يار يۈزىنى كۆرمەكدىن بۆلەك ھېچ بارمۇكىن راھەت،
ئەگەر يۈزمىڭ مىڭ جەفا بەرسەڭ بۇتەرمەن مەن سېنىڭ ئەمرىڭ،

يېتەرنى ئارزۇ قىلسام، يېتەدۇر شول زەمان كۇلفەت،
كى ئون سەككىز مىڭ ئالەمنى يارا تقان بىر سېنىڭ ھۇكمىڭ،

مېنى ئەۋۋارەلەر قىلدى بۇ شېرىن يولىدە فۇرقەت،
بىزىنگدەك مۇرى ـ لەڭنى شىر قىلغان بۇ سېنىڭ ئىشقىڭ،

ئەگەر سەن بەرمەسەڭ فۇرسەت، كى مەندە يوقتۇرۇر قۇربەت.
ئىلاھا، ساڭا ئەرزىم شول ـ قىلۇرمۇسەن مېنى رەھمەت.

خۇداۋەندا، شېرىن دەرمەن سېنىڭ نامىڭ ماڭا شېرىن،
كى تەقدىرى خۇدا بولسە ئانى ئەسلا بۇزۇپ بولماس،

تاپارمەنمۇ شېرىن ۋەسلىنى بۇ كۆڭلۇم تولا مەھزۇن،
قەلەمدە كەتكەن ئىشلارنى بۇزۇپ ئۆزگە قىلىپ بولماس،

كى شېرىن ھەسرەتىدە بۇ ئەلق قەددىم بولۇپدۇر نۇن،
ئەگەر سەن تۇزمەسەڭ يولنى بۆلەك ھېچكىم تۇزۇپ بولماس،

شېرىن دېسەم، شېرىن دېسەم، تاپارمەنمۇ ئاخىر مەھبۇن،
كى سەن ئەمر ئەتكەن ئىشلارنى كىشى ئەسلا قىلىپ بولماس،

كۆرەرمەنمۇ، خۇداۋەندا، ۋىسالىنى تاپىپ فۇرسەت.
خۇدايا، سەن بۇ مەھزۇن ھالىغە كىم ئەيلەگىل رەھمەت.

ئەلقىسسە، پەرھاد بىرقانچە ۋاقىت تاش كەستى. بۇ جەرياندا كۆزىدىن ياش ئورنىغا دولقۇنلاپ قان ئاقتى. ئۇ ھەربىر تاشقا «شېرىن» دەپ پالتا ئۇراتتى. ئەتراپتىكى كىشىلەردىن بىرقانچىسى كېلىپ پەرھادنىڭ تاش كېسىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار: «پەرھاد سارىڭ بولمىسا، بۇ ئىشنى قىلارمىدى» دەپ كۈلۈشتى. پەرھاد ئۇلارغا قاراپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

رەمىدە قىلدىلار ھاكىم كۆرۈپ بىگانە ئورنىدىن،
ئۇنۇتدى تىيرە ئەقلىم، گەر دېدى ناسىھ يۈزىن يۈز گەز،

ئەگەر سۇ دامەنىن تۇتتۇم، رەۋان قايتاردى يۈزىدىن،
ئويانماي خابىدىن بەختىم تەۋاق ئەتمەي يۈزىن يۈز گەز،

كۆڭۈل ھەم تۇتماغىل ئەمدى سەرەنجام ئىچرە كۆزىدىن،
ماڭا كەلتۈردى گەردۇن تىيرە بەختىم يۇلدۇزىن يۈز گەز،

دېمەڭ، ئەي ناسىھ ئەھلى، بەخت ـ ئىقبالىمدە سۆزىدىن.
جەھاندە قالمادى مەندىنمۇ كۆپ جەبرى ـ جەفا، مەندىن.

ماڭا هېچ قالمادى گەردۇن جەفاسىن جۇرمىنى كەم ـ كەم،
كۆڭۈل دەردىگە سوردۇم، يەتمەدى ئەھبابدىن مەرھەم،
غەمىم شەرھىگە ئىزدەپ تاپمادىم بىر مۇنىسى ھەمدەم،
مۇكەددەر خاتىرىمدىن قالمادى ھېچكىمسە دەغئى غەم،
بۇ نە جەبرۇ جەفادۇركىم، يارانلار، سورماڭىز مەندىن.

كىشى باشىغە تۇشكەن بولسا ئىشق ئاندىن دەۋا سورماڭ،
نەچە تۇرلۈك سۇخەن بىرلەن ھەرگىز ئىزا بەرمەڭ،
فەلەكنىڭ چەرخىدىن كەلگەن جەفادۇر، ئاڭا رەڭ بەرمەڭ،
ئەدا بولدى نىگارىنى يولىدە ئاندىن رەڭ بەرمەڭ،
كىمىكى سوردى سۆز، ئەمما ئىزالار كۆردى ئول مەندىن.

سورارغە ئەھلى دىل يوق بۇ جەزا بىر ئەھلى ئالەمدىن،
ۋەفالىق يارى ھەمدەم تاپمادىم ئەۋلادى ئادەمدىن،
زەھەرگە دوندى ئالەم شەۋق ئىلە پەريادۇ نالەمدىن،
يارانلار، ئەيىب قىلماڭ يۇز ياشۇرسام ئەھلى ئالەمدىن،
نەدىن، كىمدىن جەفا كۆردۇم ۋەفالار كۆردى ئول مەندىن.

كى مەھزۇن مۇنچە سۆزلەدىڭ، كى فەرھاد قايدادۇر ھالا،
ئانىڭ رۇھىغە ئاشىق ئەيلەدى رۇھىمنى ئول مەۋلا،
ئانى ئىشقىدىن ئەتمىش بۇ دىماغىم ئىچرە ئەنبەرسا،
مەدەد ئىزدەپ يېتەرمەن سۆزلەرىن مەن، ئەي گۈلى رەئنا،
كىمىكى ئاشنا بولدى، ۋەفاسىن كۆرمەدى ئەسلا.

پەرھاد يەنە شېرىننىڭ پىراقىدا زار ـ زار يىغلاپ، بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

قاچانكىم ئەيلەدى ئىشقى ـ مۇھەببەت دىلرەبالەرگە،
فىراق ئىچرە قالىپ مۇڭلۇغ باشىم يۇز مىڭ بەلالەرگە،
قىلۇر ئېردى ئالار چىن ئەھلى دەپ ئەھد ئىلە پەيمان،
پەيامىم ئايت، سەبا، ئول ئەھدى يالغان ئاشنالەرگە،
ئېرۇرسەن پادىشاھى ھۇسن، لۇتفى ئەت، بولدى ئاسارى،
كى ۋاجىبدۇر كەرەم ئەھلى ساڭا بۇ بەندەۋالەرگە.
كى مۇنداغ باشىمە تۇشتى مۇشكىن زۇلفى سەۋداسى،

قالىپدۇر جانۇ كۆڭۇللەر تۇگەنمەس ماجەرالەرگە.
دېدىم : سۇرسەم يۇزۇم خاكى تەرىگە، تەگمەسۇن ئافەت،
دېدى: مۇمكىن ئەمەس يەتمەك مۇنىڭدەك مۇددەئالەرگە،
ھەلاكىمدۇر ئەجەل سەئيى ئەتتى تەڭرى ئەيلەمىش تەقدىر،
قىزارغان كۆزلەرى قان ئەتتى كۆڭلۇمنى نەۋالەرگە.
جەھان رەئنالەرىغە بۇ كۆڭۇلنى بەرمەڭىز ئەسلا،
غەم ئەندۇھى ئاراده مەن سىفەت بىر مۇبتەلالەرگە.

پەرھاد شېرىننى كۆرۇشنى ئارزۇ قىلىپ يەنە بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

بىرەۋكىم رەشك ئېلتۇرمەن، كەچۇرمەكلىك خەيال ئىچرە،
نە كەچكەي كۆڭلۇمە گەر ئەل بىلە كۆرسەم خەيال ئىچرە.
باغىردە يۇز بەلا نىشى، يۇرەكدە مىڭ فىراق ئوتى،
كىشىنى سالماغىل ئىشق ئوتىغە، يا رەب، بۇ ھال ئىچرە.
كۆڭۇل ھەر لەھزە بىداد ئېتەردىن بىر زەمان تىنماس،
زەمانى يار بىپەرۋالىغدىن مىڭ مەلال ئىچرە.
تەنمىدە كىسرەتى پەيكان تىغىنى يار ياندۇردى،

ھەم ئول دەمدىن ئېرۇر تىغى يۇزىدىن ئىنفئال ئىچرە.
تاپىلماس كام ئىلە كۆڭلۇم، غەمىڭدىن ياندى ئاداغكىم،
ئىسكەندەر ئابى ھەيۋاندىن تىنماي مەھال ئىچرە.
تۇن ئاخشام ئۇيلەكىم بولغاي بۇلۇت ئىچرە قۇياش پىنھان،
كىرەر ئول شام ئۇ گۇلچېھرە شاھى ۋجدان ئال ئىچرە.
تىلۇ ئاغزىڭ خەيالىدىن گەرچە لال ئولۇر تۇتى،
جەدەل ئەھلى مەسەللىك ئۆتتى ئۇمرۇم قىيلۇ قال ئىچرە.

شاھزادە پەرھاد شېرىننىڭ پىراقىدە يىغلاپ تەڭرىگە مۇناجات قىلىپ، يەنە بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

دەر ئېردى ئەندەكى پەرھاد: ۋاي شېرىن، ۋاي شېرىن،
ھەجرىڭدە قىلۇرمەن پەرياد، ۋاي شېرىن، ۋاي شېرىن.
«شېرىن» ئاتىڭنىڭ سەدقەسى، ۋاي، مېنىڭ ئېزىز باشىم،
كاشكى تۆكۈلسە يولۇڭدە، ۋاي، مېنىڭ قىزىل قانىم،

ئۆرتەدى جانۇ دىلىم ھەجرىڭدە ئەي تاجى سەرىم.
ئاھ، نېتەي قىزىل يۇزۇم يولىدە بولدى كەھرەبا،
قايدا ئىكىن، قايدا تۇرار شېرىن دىلجو ـ دىلرەبا،

ئۆرمادى دىلۇجانىم ئاھكى ماھى ئەنۋەرىم.
تاش كېسىبان قاپارچىدى، ۋاي، مېنىڭ ئىلىكلەرىم،

ئۆرتەدى شېرىن ئوتىدە، ئاھ، مېنىڭ يۇرەكلەرىم،
قان تامادۇر زەمان ـ زەمان، ۋاي، مېنىڭ جىگەرلەرىم.
مىسلى تېرەكدەك تىترەشۇر، ۋاي، مېنىڭ يۇرەكلەرىم،

شېرىن دېدىم، شېرىن دېدىم، يولىدە بولدى ئۇمىر ئەدا،
شامۇ سەبا، تۇنۇ سەھەر بارمۇ مېنىڭدەك بىسەر،
يارنىڭ يولىغە قىلۇر بولدۇم بۇ دەم جانىم فىدا،
مەھزۇن ئېرۇرسەن بىخەبەر، تاپدىڭ خۇدادىن سەن ئەجر،
ئورتەدى بۇ جان ـ دىلىمنى، ئاھكى، ماھى ئەنۋەرىم.
تەڭرى بەرسۇن ساڭا، ئەي مەھزۇنى ھەيران، بىر خەبەر،
يارکى شېرىن ـ شەكەر بولدۇم يولۇڭدە ئەخكەر،
ئۆرتەدى جانۇ دىلىم ھەجرىڭدە، ئەي تاجى سەرىم.

پەرھاد يۇقىرىقى بەيىتنى ئوقۇپ يىغلىدى. ئۇنىڭ نالە ـ زارى پەلەككە يېتىپ، يەنە بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئەي خۇدايا، مەن كەبى ئەفتادەلەرگە رەھم قىل،
قويماڭلار ئاغزىڭلىزدىن دائىما ھەمدۇ سەنا،
باشى قاتقان ئەقلى يوق بىبادەلەرگە رەھم قىل،
كەلمەگەيسىز دۇنيەغە بىر ئايلانىپ كەلمەس يانا،
ئۇستىگە تاغلار يىقىلغان دىلپارەلەرگە رەھم قىل،
يىغلاسۇن مەھزۇن يەنە بىبادەلەرگە رەھم قىل.
ياكى جانىدىن جۇدا غەم بادەلەرگە رەھم قىل،
مەن كەبى ھەم يۇرەكى سەدپارەلەرگە رەھم قىل.

بۇ جەھانى بىۋەفاغە ھېچكىم بولماس ئاشنا،
ۋاي، يۇزمىڭ ۋايكىم، بولدى يۇرەكىم چاك ـ چاك،
دوست قويماڭ بۇ جەھانغە ئەقلىڭلىز بولسە بەنا،
خوب ـ خوبانلار كېتىپ بولدۇم بۇ يەردە ۋەھمناك،
بۇ ستەم بولدى ماڭا ئاشۇ نانەڭ ھەم خوراك،
يىغلاسۇن مەھزۇن يەنە، بىچارەلەرگە رەھم قىل.

ئەلقىسسە، پەرھاد تەڭرىگە مۇناجات قىلىپ يىغلايتتى. جان ـ جانىۋارلارمۇ پەرھادنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ يىغلايتتى. پەرھاد جانىۋارلارغا قاراپ: «سىلەرمۇ شېرىنگە ئاشىقمۇ، نېمىشقا مۇنچىلا يىغلايسىلەر؟» دەپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

دەر ئىدى پەرھاد: نېچۇن يىغلايسىلەر ئاھۇلىرىم؟
سەنلەرەم كۆرۈپ ئانى بۇ يەردە باغرى قانمۇسەن؟
سەنلەرەم ئول ئاشىقى شېرىن دىلجودۇرمۇسەن؟
باز شېرىن فۇرقەتى ماڭا ئېرۇر قەندۇ ئەسەل،
شىرۇ قاپلان مۇنچە يىغلاپ ئاھۇئەفغان ئېتەسەن،
سەن ھەمان بۇ زەھرىنى قەندۇ ئەسەل بىلگەيمۇسەن؟
سەنلەرەم ئاھۇيدەڭ شېرىنگە ئاشىقدۇرمۇسەن؟
مەنكى بىر ئاشىقى شېرىن، بىر بەلاغە ئۇچرادىم،
تۇرنەۋۇ غازلار نېچۇن يىغلايسىلەر، ئاھۇلىرىم،
مىڭ بەلا، يۇزمىڭ بەلاغە، بىر جەفاغە ئۇچرادىم،
سەنلەرەم ئول دىلرەبا، رەئناغە ئاشىقدۇرمۇسەن؟
ئول بەلا ئېرمىش ۋەلى ھەم ماسۋاغە ئۇچرادىم،
ئەي كەبۇتەر تارتادۇرسەن كېچەلەر تىنماي فىغان،
بۇلبۇلى گويا بولۇپ ھەم گۇلستانغە ئۇچرادىم،
سەن ھەمان ئول شېرىنى شەيداغە ئاشىقدۇرمۇسەن؟
دەر ئىدى: كىبكى خىرامان مۇنچە قەھ ـ قەھ قىلاسەن،
ئۆزىنىڭ ھۇسنىنى مەن ھۇرلاردىن ئەئلا كۆرەرەم،
سەن ھەمان ئول رويى ئەنقاغە ئاشىقدۇرمۇسەن؟
بۇ جەفاۋۇ جەبرىنى جەننەتدىن ئەئلا كۆرەرەم،
مەن بولۇپ ئاشىقى شېرىن دەشتۇ سەھرا كېزەمەن،
كاكۇلىن جەننەت ئارا سۇنبۇلدىن ئەئلا كۆرەرەم،
سەن ھەمان ھىجرانىدە كۆيگەن بىر دىلى ئەفگارمۇسەن؟
ئايدى مەھزۇن: سەن ھەمان شېرىنغە ئاشىقدۇرمۇسەن؟
كىمكى كۆرسە بۇ شېرىن دىلجونى، بولغاي ۋەھمناك،

ئەلقىسسە، خۇسرەۋ ھىيلە ـ مىكىر بىلەن پەرھادنى يوقاتماقچى بولۇپ، بىر كەمپىرنى تاپتى. بۇ كەمپىر پىشانىسى پۇرۇشكەن، بىلى يادەك ئېگىلگەن بىر مەككار ئىدى. خۇسرەۋ ئۇنىڭغا مەقسىتىنى ئېيتتى. كەمپىر خۇسرەۋگە:

— پەرھاد بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، ئۇنىڭ ئىشىنى ئۆزۈم بىر تەرەپ قىلىمەن، — دەپ ۋەدە بەردى. ئۇ قارا كىيىم كىيىدى، بېشىغا قارا ياغلىق ئارتتى. بىر ھاسىنى ئالدى ـ دە، پەرھاد ئىشلەۋاتقان تاغقا يېتىپ باردى. پەرھادقا يېقىنراق بىر جايغا ئورۇنلىشىپ، ئۆزىنى يەرگە ئاتتى ۋە ناله ـ پەريات كۆتۈردى.

پەرھاد كەمپىرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، «بۇ يەردە نېمە ئەھۋال يۈز بەرگەندۇ، ئەھۋالنى ئۇقۇپ باقاي» دەپ ئويلاپ كەمپىرنىڭ قېشىغا باردى. ئۇ قارا كىيىم كىيگەن، چاچلىرىنى يېيىپ، يۈزىنى تىرناپ، ئۆزىنى تاشلارغا ئۇرۇپ يىغلاۋاتقان بىر كەمپىرنى كۆردى. پەرھاد كەمپىردىن:

— ئەي ئانا، نېمىشقا مۇنچە پىغان چېكىسىز، سىزگە قانداق زۇلۇمنىڭ ئوقى تەگدى؟ — دەپ سورىدى.

— بالام، مەندىن گەپ سورىما، ساڭا جاۋاب بەرگۈدەك ھالىم يوق، — دېدى كەمپىر.

پەرھاد كەمپىرگە كۆپ ئىلتىجا قىلغىنىدىن كېيىن، ئۇ مۇنداق دېدى:

— ئەي بالام، مەن ئېرىم شەھىرىدىن كەلدىم. بىزنىڭ شەھىرىمىزدە شېرىن ئىسىملىك بىر مەلـ كە بولۇپ، ئۇنىڭ پەرھاد ناملىق ئاشىقى بار ئىدى. ئاشىق پەرھاد خۇسرەۋ شاھنىڭ ئېلىدە يەتتە يىلدىن بېرى تاغ كېسىپ، سۇ باشلاش ئىشى بىلەن مەشغۇلدۇر. ئۇ تاغنى كېسىپ بولۇشقا ئازلا قالغانـمـش. ئەگەر شۇ تاغنى كېسىپ بولسا، شېرىننى ئەمرىگە ئالماقچىدى. لېكىن بىر كېچىسى شېرىن تۇيۇقسـز كېسەل بىلەن ۋاپات بولدى. بۇ ئەھۋالنى پەرھاد ئاڭلاپ قالمىسۇن، دەپ شېرىننى شۇ كېچىسىلا يەرلـ كىگە دەپنە قىلىۋەتتى. مەن پەرھاد ئىشىنى تۇگىتىپ، ئۇمىد بىلەن كەلسە شۇنچە تارتقان رىيازىتى بىكار كەتمەمدۇ، دەپ يىغلاۋاتىمەن. بۇنداق قايغۇ ـ ئەلەم ھېچكىمگە كەلمىسۇن.

پەرھاد بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قاتتىق بىر ئاھ تارتتى. قولـ

ەىكى پالتىنى تاغقا كۆچەپ ئۇرغانىدى. تاغدىن يالقۇن چىقىپ، شۇ يالقۇندا كۆيۈپ كەتتى. تاغدىكى كەپ-يىمك، كەپتەر، غاز، تۇرنا، شىر، قاپلانلار پەرھادنىڭ جەستىنى ھالقا شەكلىدە ئوراپ، كۆزىدىن قانلىق ياش تۆكۈشتى. شۇ ھالدا ئارىدىن ئۇچ كۈن ئۆتتى. بۇ خەۋەر شېرىنگە يەتتى. شېرىن: «بىر شەھەر ئىنسانلىمىنىڭ شاھزادىسى شۇ ئەھۋالدا دۇنيادىن كېتەمدۇ؟ پەلەكتىن مىڭلارچە داد!» دەپ زار - زار يىغلاپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

يىغلادى شېرىن دەپان: ئەي چىنى خاقان زۇبدەسى،
چىنى خاقان پادىشاھنىڭ زۇبدەسى - ئازادەسى،
ۋاي، باشىڭدىن ئۆرگىلەي، مەندەك يېتىم فەرۋانەسى،
يىغلايىن بول دەم ساڭا، ئەي ھەقنى سۆيگەن بەندەسى.

ئەي ئەزىزىم، ئىشق ئارا شەھزادەلىك تەرك ئەيلەدىڭ،
بىر مەن ئۇچۇن نېتەيىن مىسلى قەقنۇس ئۆرتەدىڭ،
يەتتە يىل بولدى بۇ تاش كەسمەكنى ئادەت ئەيلەدىڭ،
ئاخىرى ۋەقتىڭدە مۇنداق تاغۇ تاشدە يۇزلەدىڭ،
يىغلايىن سىزگە، ئايا ئەي ھەقنى سۆيگەن بەندەسى.

ئىشق ئوتىدا ئۆرتەنىپ بۇ يەردە تاپدىڭىز جەفا،
سەندە ھەم بار ئېردى ئاندا چىنى خانىمدەك ئانا،
نامىڭىز شاھزادە پەرھاد ئېردى، قەددىڭىز دۇتا،
بۇ ئەجەل ئوقى تېگىپ بولدى يۇرەك - باغرىڭ ئادا،
يىغلايىن سىزگە ئايا، شەھزادەلەرنىڭ زۇبدەسى.

قىلدىڭۇ، مىھنەتنى ئەمما، مەقسۇدىڭگە يەتمەدىڭ،
بۇ شېرىن دىلجۇ ئۇچۇن باغرىڭ قارا قان ئەيلەدىڭ،
تەرمۇلۇپ يار يولىغە ئەقلىڭنى ھەيران ئەيلەدىڭ،
يىغلايىن سىزگە بۇ دەم، خاقانى چىن شەھزادەسى.

كېلىبان شەھرى ئېرەمگە نە جەفالەر كۆردىڭىز،
يار ۋەسلىگە يېتەلمەي نەچچە كۈن زار ئولدىڭىز،
«ھۇ» دەپان سەھرا ئارا يۈز سىرە تاغىن كەستىڭىز،
ھەسرەتۇ ئەرمان بىلە ئاخىر جەھاندىن ئۆتتىڭىز،
يىغلايىن مەن سىزگە، ئەي چىن شەھرىنىڭ شەھزادەسى.

ئىشق ئوتى بىرلە چىقىپ تاغدا ۋەتەنلەر قىلدىڭىز،
ئاھۇ، قاپلان، شىرۇ ئارسلانلارغە ھەمدەم بولدىڭىز،
غازۇ تۇرنە، سۇخسۇرۇئۆردەكنى مەھرەم قىلدىڭىز،
مۇنچە قايغە لاچىن، كەبۇتەرنى ھەمدەم قىلدىڭىز،
يىغلايىن سىزگە، ئايا شەھزادەلەرنىڭ زۇبدەسى.

سەن مۇنىڭدەك بولغانىڭدە ئاھۇ ۋايىڭىز قانى،
تاغ ئارا قالغانىڭىزدە چىن شەھرىڭىز قانى،
سىزنى تۇغقان چىنى خانىمدەك شۇ ئاناڭىز قانى،
يىغلايىن سىزگە، ئايا شاھىم غەربىلەر زۇبدەسى.

بۇ شېرىن ئول كۈنى چەندان يىغلادى، كېيدى قارا،
مۇنچە لەشكەر بارچەسىنى ئەيلەدى جامە سىياھ،
ھەسرەتى غەملەرگە بولۇپ مەھزۇن، بۇ يەردە مۇبتەلا،
ۋايكىم، مەھزۇن ئانىڭدەك شاھلار خۇن خوردەسى.

ئەلقىسسە، شېرىن:

— مېنىڭ ئاشقىم پەرھاددۇر. ھايات ۋاقتىدا ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالالمىدىم. ئەمدى لەشكەرلەر بىلەن بېرىپ پەرھادنىڭ جەستىنى تەتىلا بىلەن ئوراپ، تىللا تاۋۇتقا سېلىپ ئىززەت - ئىكرام بىلەن بۇ يەرگە ئېلىپ كەلسۇن. يولدا تاۋۇتى ئۇستىدىن تەڭگە چېچىپ ماڭسۇن، — دەپ لەشكەرلەرگە ئەمر قىلدى.

لەشكەرلەر شېرىنىڭ پەرمانى بويىچە تاغقا يېتىپ باردى. ئۇلار ھايۋانلارنىڭ پەرھادنى چۆرىدەپ كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، پىغان تارتىپ يىغلاشتى. ئاشىق پەرھادنىڭ جەستىنى تىللا تاۋۇتقا سېلىپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن ئېلىپ كەلدى. شېرىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە تاۋۇتنى خەزىنىنىڭ ئىچىگە قويدى.

كەچ كىردى. شېرىن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، كېنىزەكلەرگە:

— ئۆزۈم يالغۇز كىرىپ ئاشقىمنى كۆرەي، ئۇنىڭ جاھاننى زىننەتلىگۈ-
چى جامالىغا تويماي، چۈنكى ئۇ، مېنىڭ پىراقىمدا كۆيۈپ سۇلتان بەشى گادماي
بولدى ۋە ئەزىز جېنىمدىن جۇدا بولدى، ئۆمرى ئادا بولدى، پاكىز جىسمى پىرا-
قىمدا قانغا مىلەندى، تىرىكلىكىدە يۈزۈمگە باقالمىدى. ئەمدى مەن ئۇنىڭ جا-
مالىغا تويۇۋالاي، سىلەر كەينىمدىن كىرىپ يۈرمەڭلار، مەن يالغۇز كىرىپ
پەرھادىم بىلەن سۆزلىشىۋالاي، — دېدى.

شېرىن يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئېيتتى - دە، ئۆزىنىڭ خانىسىغا كىرىپ
كەتتى. ئۇ خىلمۇخىل كىيىملەرنى كىيىپ ئۆزىگە زىننەت بەردى. ئاندىن كې-
يىن چاچلىرىنى تاراپ يايدى ۋە تەرەت ئالدى. ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە مىڭ ھەس-
سە گۈزەللىك قوشۇلدى. ئۇ گويا كى جەننەتنىڭ ھۆرلىرىگە ئوخشاپ قالدى.
چۈنكى بۇ شېرىننىڭ ئەڭ ئاخىرقى ۋاقىتلىرى ئىدى. شېرىن
تەييارلىقىنى تۈگىتىپ، خەزىننىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. شېرىن
توي ۋاقتىدا ئۆز يىگىتىنىڭ ئالدىغا كىرگەن قىزلاردەك پەرھاد-
نىڭ تاۋۇتى ئالدىغا كېلىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي فەلەك، بولماس جەفايىڭ دەستىدىن بۇ جان ئەمان،
ئۇشبۇ ئالەم جەبرىڭىزدىن ئەيلەدى ئاھۇفىغان.
ئانچۇنان ئولدى قەدى، ئەي مەھى، بائىس نەدۇر،
خاھى شاھۇ خاھ گەدا، خاھى قارى، خاھى جەۋان.

ئۆتتىلەر گەز نالەۋۇ ئەفغان بىلە بارچە ئەمان، بۇ جەھان ستەم پىشەدىن ھېچكىم تاپماس ئەمان.
كىمدىن ئۆرگەندىك بۇ تەئلىمى جەفانى ئانچۇنان. بارچە خۇبلار كەتكەي ئاخىر ئەيلەبان ئاھۇ فىغان.
بۇل مەھۇخۇرشىدۇ شەمئىنى خامۇش ئەيلەدىك، مەھزۇنا سەن مۇنچە خەلق ئەھۋالىغە ھەيراندۇسەن.
باغرىمى سەدپارە قىلدى، كۆزلەرىمدىن خۇن رەۋان. قاي كۇنى ئېركىك سېنىك ئۇستىگە ھەم تارتىلسە جان.
ساڭا دائىم بۇ جەفاۋۇ جەبرىلەر سەرمايەدۇر،

شېرىن بۇ بېيىتنى تاماملاپ، خەزىنىنىك ئىشكىنى ئېچىدىن تاقىدى. ئىشكىنىك سىرتىدا تۇرغان كېنىزەكلىرىگە:

— ئۆزۇم چىقىمەن، مەن چىقمىغۇچە ئىشكىنى ئاچماڭلار، — دېدى. ئۇ تاۋۇتنىك يېنىغا كېلىپ يوپۇقنى ئاچتى. ئاشقى تىللا تاۋۇت ئىچىدە نۇرلۇق قۇياشتەك ياتقانىدى. ئۇنىك ئۆسۇپ كەتكەن چاچلىرى تاۋۇت ئىچىگە يېيىلغان بولۇپ، يۈزىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى. گويا كى ئېسىل بىر تال گۆھەر تاۋۇت ئىچىدە ياتقانىدى. شېرىن دىلى ئېزىلگەن ئاشىقىنى قۇچاقلاپ، جان ـ دىل بىلەن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي، كاشكى ئانادىن تۇغماغاي ئىدىم، بولماغايكى سېنىك يولۇڭدە قايىم.
تۇغقان جاھانده قالماغاي ئىدىم. ئەي يار، بۇ كۇن كۆرەي يۈزۈڭنى،
تۇتدى ئەجەل ياقامدىن ئالىپ، ئۇل ئاھۇيى رەم خۇمار كۆزۈڭنى.
قىلدىم نە ئىش جەھانده قالىپ. چۇن يەتتە يىل ئۆتتى ئورتەدىن، ئەي يار،
كۆردۇك جەھان غەمىنى دائىم، ئىشقىمده مېنىك بولۇپ ئىدىك خار.

گویاکی تەنمده جانىم ئېردىڭ،
يۈز مىڭ جانىم فىدا ساڭا،

هەم جانىم هەم ئىمانىم ئېردىڭ.
بىر باق كۆرەيىن نىگار ماڭا.

گۈل يۈزۈڭنى كۆرەي بۇ سائەت،
سەنسىز بۇ جەهاندە نە قىلۇرمەن،

جانىمدە مېنىڭ تولا فەساھەت.
هەسرەت ئوتىدا مەگەر يانۇرمەن.

سۈنبۈلىستان ساقال ساڭا ياراشقان،
ئەمدى بۇ ئۇمرۇ هەرەم ماڭا،

سۈلتانلىغىن، نېتەي، ئاداشقان.
جانىمنى فىدا قىلاي ساڭا.

ئەي، سەدقەئى رۇھىڭىز بولايىن.
كۈن ماڭا كۈن ئەمەس، نىگارىم،

ۋاي، غەرىب جانىڭىز بولايىن.
تۈن ماڭا تۈن ئەمەس، نىگارىم.

ئەي، يۈزىگە خاللار ياراشقان،
بىزارمەن بۇ هەياتلىغىمدىن،

ۋاي، زەررىن ئەنبەر ياراشقان.
زۈلمەت ئارا بۇ خارلىغىمدىن.

ئەي يار، سەرۋى قەدى يەكتاۋۇ زىبا،
سەن جان ئىدىڭ، مەن بىر تەن ئىدىم،

ئەي يار، نازىنىن، سەرۋى رەئنا.
مەن جان ئىدىم، تېنىم سەن ئىدىڭ.

جانىمنى ساڭا فىدا قىلايىن،
ياق، ياق، ئىكەۋ بىر جان ئېردۇك.

يولۇڭغە مەنەم جانىم بېرەيىن.
ياق، ياق، ئىكەۋ بىر تەن ئېردۇك،

كەلسۇن بۇ دەمى ئەجەل ماڭا هەم،
مەنهەم يانىڭغە ئەجەب ياراشقۇم،

مەنهەم بولايىن بۇ دەمدە بەرهەم.
يانىڭدە بىر مۇرادغە يەتكۇم.

ئەي يارى ئەزىز مېهرىبانىم،
نەيلەي، بۇ جەهان شەهلىغىنى،

ئايلانسۇن سەندىن ئەفگار جانىم.
دەۋلەت ئاراسىندە مەهلىغىنى.

ئەلقىسسە، بۇ سۆز شۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن. ئەمدى گەپنى مېهمىنبانۇدىن ئاڭلايلى: مېهمىنبانۇ شېرىنىڭ خەزىنىدىن قايتىپ چىقمىغانلىقىنى كۆرۈپ:

— شېرىن نېمىشقا هېلىغىچە چىقمايدۇ؟ — دېدى.

— كەچ كىرىپ قالغانىدى، مەلىكە شېرىن: «خەزىنىدىن ئۆزۈم چىقمىغۇچە سىلەر كىرمەڭلار» دەپ تاپىلىدى، ئەمما هازىرغىچە چىقمايۋاتىدۇ. بىز بۇ يەردە مەلىكەمنى ساقلاپ ئولتۇرماقتىمىز، — دەپ جاۋاب بەردى كېنىزەكلەر.

مېهمىنبانۇ خەزىنە ئىشىكىنىڭ ئالدىغا بېرىپ تالاي قېتىم چاقىردى. بىراق، خەزىنە ئىچىدىن هېچقانداق ئاۋاز چىقمىدى. ئاخىر مېهمىنبانۇ خەزىنە ئىشىكىنى چېقىشقا بۇيرۇق بەردى. خىزمەتكارلار ئىشىكنى ئاچتى. مېهمىنبانۇ خەزىنە ئىچىگە كىرىپ قارىدى. شېرىن پەرهادنىڭ يۈزىگە يۈزىنى قويۇپ ، جېنىنى تەڭرىگە تاپشۇرغانىدى. ئىككىيلەن بىر - بىرىنى قۇچاقلاپ، گويا كى ئاي بىلەن كۈندەك نۇر چېچىپ ياتقانىدى. مېهمىنبانۇ بۇ ئەهۋالنى كۆرۈپ هەيران بولدى. ئارقىدىن يىغان كۆتۈردى. ئۇنىڭ هەسرەتلىك يىغانىغا تاقەت قىلىپ تۇرغىلى بولمايتتى. ئۇنىڭ ناله - پەريادى بارغانسېرى كۈچەيدى. بۇ - نى ئاڭلىغان پۈتۈن لەشكەرلەر پەرهاد بىلەن شېرىنىڭ هالى - ئەهۋالىغا يىغلاپ ناله - پىغانغا چۈش - تى. مېهمىنبانۇ بولسا، پەرهادنىڭ يەتته يىل چەككەن جاپاسىنى شۇ بىر سائەتتىلا تارتتى. ئۇ هېسابسىز قايغۇ - ئەلەمگە گىرىپتار بولدى. چۈنكى، مېهمىنبانۇنىڭ شېرىندىن باشقا تەخت ۋارىسى يوق ئىدى. پە - قەت شېرىنلا ئۇنىڭ ۋەلىئەهدى ئىدى. ئوردىدىكى بارلىق كىشىلەر مېهمىنبانۇغا قوشۇلۇپ يىغا - زار

قىلىشتى، ئۇلارنىڭ ماتەملىك يىغىسى كۆككە يەتتى. مېھنىبانۇ ھەسرەتلىك يىغا - زار ئىچىدە بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

يىغلايمەن سىزلەرگە مەن، پەرھادۇشېرىنىم بالام،
ۋاي شېرىن شەككەر بالام، باغرىڭنى داغلاڭ بىلمەدىم،

ئىشق ئوتىدە باغرى كۆيگەن كۆڭلى مەھزۇنىم بالام،
شاھزادە پەرھاد ئۇچۇن جان بېرەرلىك بىلمەدىم،

ھەم غەرىبۇ دىل شىكەستە بار، سۇلتانىم بالام،
ئىككىڭىز بىر نەئىش ئارا جا بۇلارلىك بىلمەدىم،

ئىشق بازارى ئىچىندە مەۋج ئۇرغانىم بالام،
ئىشق ئوتىغە ئۆرتەنىپ، ئاخىر ئۆلەرلىك بىلمەدىم،

بىر - بىرىغە تويمايمەن ئۇمرى ئەدا بولغان بالام.
نۇرى دىيدەم، بەرگۈزىدەم، دۇررى نايابىم بالام.

بىرىڭىز بۇ شەھرى ئەرمەن گۈلىستانىنىڭ گۈلى،
كەلسەلەر خاقانى چىنكىم دېسە: «پەرھادىم قانى؟

بىرىڭىز ئول شەھرى چىن گۈلزارىنىڭ ھەم بۇلبۇلى،
يۇزى گۈل، ساقالى سۇنبۇل، ماھى ئەنۋارىم قانى؟

ئىككىڭىز ئاشىق ۋە مەشۇق تەڭرىنىڭ سۆيگەن قۇلى،
يالغۇزۇم، ئۇمرۇم گۈلى ئول شەمئى ئەنۋارىم قانى؟

ئىككى ئىقلىم شەھرىنىڭ يانغان چىراغى - مەشئىلى.
تەختۇ تاجىم ئىگەسى، جانىم شەھەنشاھىم قانى؟»

ھەسرەتۇ ئەرمان بىلە ئالەمدىن ئۆتكەنىم بالام.
ۋاي، يۇزمىڭ ۋايكىم، شەھرىمنىڭ ئابادى بالام.

ۋاي غەرىبۇ ۋاي يېتىمۇ ۋاي شاھزادەم بالام،
شەھرى ئېرەم قالدى سىزدىن ئەمدى كىملەر خان بولۇر؟

ساچى سۇنبۇل يۇزى گۈل ئەي سەرۋى ئازادەم بالام،
يۇز تۇمەن لەشكەرىڭىزگە ھەسرەتۇ ئەرمان بولۇر،

شاھ قىزى، شاھزادە ئۆزى ھۇر تەنىزىم بالام،
شەھرى چىن ھەم شەھرى ئېرەم بارچەسى ۋەيران بولۇر،

بىر تۇمەن لەشكەر ئارا دەۋلەتلۇ سۇلتانىم بالام،
كەتتىڭىز دارۇل - فەنادىن ئورنىڭىزگە كىم بولۇر؟

شاھلىغدا كەيمەگەي شاھى، دىل ئەفگارىم بالام.
ۋاي، يۇزمىڭ ۋايكىم، ئىشق ئوتىدا يانغان بالام.

ۋاي پەرھاد، سىزنى مەن شاھزادە خان دېسەمۇكىن،
مەھزۇنا، كۆرگەنمۇسەن شەھلەر ئارا شاھزادەنى،

ياكى بىر غەرىبى مۇزتەر، ناتەۋان دېسەمۇكىن،
شېرىنۇ فەرھاددەك قالغان نەچە خانزادەنى،

ياكى ئىشق ئوتىدە كۆيگەن باغرى قان دېسەمۇكىن،
ھەسرەتۇ ئەرمانىدە ئۆتكەن بىرنەچە ئازادەنى،

شەھرى چىننىڭ زۇبدەسى، ئارامى جان دېسەمۇكىن،
سەرۋى بوستان، غۇنچە لەرزان، كۆزلەرى مەستانەنى،

ۋاي پەرھاد، ۋاي شېرىن، دۇررى ئەفشانىم بالام.
ۋاي، يۇزمىڭ ۋايكىم، ھەجر ئوتىدە كۆيگەن بالام.

ئەلقىسسە، مېھنىبانۇ بۇ بەيىتنى ئوقۇپ بولۇپ قاتتىق بىر پىغان چەكتى - دە، جېنىنى تەڭرىگە تاپشۇردى. ۋەزىر - ۋۇزرالار، سەردارلار ۋە پۇتۇن شەھەر خەلقى ماتەم تۇتۇپ زار - زار يىغلاشتى.

بەيىت

يىغلادى ئەركانى دەۋلەت بارچەسى ئەفغان ئېتىپ،
شېرىنۇ پەرھاد ھەجرىدە يۇرەكىن قان ئېتىپ،
مەھزۇنى ھىجران ئارا قالغان ئەجەب ئەفغان ئېتىپ،
ئاشىقۇ مەشۇق ئاراسىندە ئۆزىن ھەيران ئېتىپ،
ئاخىرى جەننەت ئىچىدىن ئالدىلار جاي ئىككى گۈل.

ئەلقىسسە، ئۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇقنى خەزىنىدىن ئاچىقىپ بىر تاۋۇتقا سالدى ۋە بىر لەھەتكە قويۇپ دەپنە قىلدى.

شۇ كۈنى كېچىسى ئېرەم شەھىرىنىڭ ئاقساقاللىرىدىن بىرقانچىسى چۈش كۆردى. چۈشىدە جەننەتتە مەرۋايىتتىن پۈتكەن بىر ھەيۋەتلىك ئوردا ئىچىدە پەرھاد بىلەن شېرىن ئويناپ يۈرگۈدەكمىش، ئۇلارنىڭ يېنىدا مېھىنبانۇ بار ئىمىش. ئاقساقاللاردىن بىرى پەرھادتىن:

— سىز پانىي دۇنيادا قىلغان قانداق ساۋابلىق ئىشىڭىز بەدىلىگە بۇ راھەتلەرگە ئېرىشتىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ. پەرھاد:

— ئەي يارانلار، مەن پانىي دۇنيادىكى ئۆمرۈمنى پاك مۇھەببەت بىلەن ئۆتكۈزدۈم. شۇ يولدا كۆپ جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى تارتتىم. شۇنىڭ سەۋەبىدىن ماڭا بۇ راھەت ـ پاراغەت نېسىپ بولدى. مېنىڭ تۇپەيلىمدىن شېرىن بىلەن مېھىنبانۇغىمۇ جەننەت نېسىپ بولدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇدەكمىش.

بۇ سۆز شۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن. ئەمدى گەپنى خاقانى چىندىن ئاڭلايلى: پەرھاد ـ شېرىنىڭ ئالەمىدىن ئۆتكەنلىكى توغرىسىدىكى سۆزلەر خاقانى چىنغا يەتتى. خاقان تۇمەن مىڭ لەشكەر بىلەن پەرھادنى ئىز ـ دەپ يولغا چىقتى. كۈنلەپ، سائەتلەپ يول يۈرۈپ ئاخىر ئېرەم شەھرىگە يېتىپ كەلدى. پەرھاد ـ شېرىن ۋە مېھىنبانۇنىڭ ھەقىقەتەن ئالەمدىن ئۆتكەنلىكىنى كۆردى. خاقان بىرنەچچە كىشىدىن ھال ـ ئەھۋالنى سو ـ رىدى. ئۇلار پەرھادنىڭ ئەھۋالىنى بىر ـ بىرلەپ تەپسىلىي ئېيتىپ بەردى. بۇ ئەھۋاللاردىن خەۋەر تاپقان خاقانى چىن زار ـ زار يىغلاپ، تۆۋەندىكى بېيىتنى ئوقۇدى:

ئايدىلار خاقانى چىن: ئەي ۋاي، سۇلتانىم بالام،
تەختۇ تاجىم ئىگەسى، ئەي ۋاي، نايابىم بالام،
لەشكەرىم سەرداری بولغان گەۋھەری كانىم بالام،
كەتتىڭىز قايسى تەرەپكە ماھى گۈلفامىم بالام،
يالغۇزۇم، كۆز رەۋشەنىم، دەردىمغە دەرمانىم بالام.

سىزدىن ئۆزگە، ئەي بالام، بىر نۇری چەشمىم بارمىدى؟
دۇنيادە بىر سىز كەبى سەرۋی رەۋانىم بارمىدى؟
ئەي كۆزۈمنىڭ نۇری، سەندىن ئۆزگە جانىم بارمىدى؟
جانىم ئىچرە جان ئىدىڭ، ئۆزگە يەنە جان بارمىدى؟
يالغۇزۇم، كۆز رەۋشەنىم، تەختىمنىڭ سۇلتانی بالام.

يەتتە يىل بولدی، جۇدا بولدۇم جەمالىڭ شەمئىدىن،
ئايرىلىپ قالدىم سېنىڭدەك يۈرەكمىنىڭ قاتىدىن،
ئاختارىپ كەلدىم سېنی مەن چىنی ماچىن شەھرىدىن،
تاپمادىم مەن ئىزلەبان بول دەمدە ئېرەم شەھرىدىن،
ئەي مېنىڭ جانىم ئارا بىر گەۋھەری كانىم بالام.

سىز ئىدىڭىز نۇری دىدەم، جىسمی جانىم گۈلشەنی،
باشمی تاجی، كۆزۈمنىڭ رەۋشەنی، گۈل خىرمەنی،
ئەي بالام، ئەي نۇری دىدەم، ۋاي كۆزۈمنىڭ رەۋشەنی،
.....

يالغۇزۇم، ئەي گەۋھەرىم، جانىمنىڭ جانانى بالام.
ئاختارىپ كەلدىم مەن ئەمدى سىزنى قايدىن تاپەمەن؟
تاپمايىن سىزنى بۇ يەردىن ئەمدى قانداغ قايتەمەن؟
چىنى ماچىن تەختىنى مەن بۇ جەھاندە نېتەمەن؟
فۇرقەتىڭ ئوتىدە جانىم، زار يىغلاپ ئۆتەمەن،
يالغۇزۇم، ئەي گەۋھەرىم، شاھزادەئى خانىم بالام.

كاشكى بولساڭ هايات شېرىن هەمان بولسە ئىدى،
توي ـ تاماشالار قىلىپ يوللارغە زەر ساچسام ئىدى،
سىز بىلە شېرىننى ئالىپ شەھرىمە كەتسەم ئىدى،
ئاپارىپ سىزنى يەنە تەختىمگە ئوتقۇزسام ئىدى،
يالغۇزۇم، ئەي شەب چىراغىم، دۇررى نايابىم بالام.

دېدىلەركىم سىزنى: پەرھاد ئاشىقى ئەللاھ، بالام،
دۇنيەدىن سىز ئۆتتىڭىز، ئەي ژاي، شەيئىللاھ، بالام،
ئاشىقۇمەئشۇق بولۇپ بىئىختىيار ئۆلگەن بالام،
دۇنيەنىڭ بىمەد جەفاسىن كۆرۈبان ئۆتكەن بالام.
يالغۇزۇم، ئەي نۇرى چەشمىم، ژاي غەرىب ئۆلگەن بالام.

ژاي فەرھادىم بالام، ئول شەھرىمى جانانەسى،
ژاي فەرھادىم بالام، چىن شەھرىنىڭ شاھزادەسى،
ژاي فەرھادىم بالام، لەشكەرلەرىم سەرمايەسى،
ژاي فەرھادىم بالام، بۇ شەھرى ئېرەم زۇبدەسى،
يالغۇزۇم، ئەي سەرۋەرىم، ئەي دۇررى يەكتايىم بالام.

ئەلقىسسە، خاقانى چىن زار ـ زار يىغلاپ هازا تۇتتى. هازىدىن توختىغاندىن كېيىن، ئېرەم شەھرىنىڭ بۇزۇلغان جايلىرىنى ياساتقۇزدى. ئېرەم شەھرىگە كەلگەن بارلىق زىياننى شاھزادە پەرۋىزدىن تۇلتۇرالدى. شۇنىڭدىن كېيىن خاقانى چىن چىن شەھرىگە راۋان بولدى. شاھزادە پەرۋىزمۇ ئۆز شەھرىگە قايتتى.

لەيلى-مەجنۇن

مەجنۇنىڭ ئاتىسىدىن تۇغۇلغانلىقى، ئاتىسى ئۇنىڭغا قەيس دەپ ئات قويغانلىقى، قەيسنىڭ مەكتەپكە بېرگەنلىكى، قەيس مەكتەپتە لەيلىنى كۆرۈپ، جانۇ دىلى بىلەن ئۇنىڭغا ئاشىق بولغانلىقى ۋە ئۇ سۆيدىي بولۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭغا مەجنۇن دەپ لەقەم سىگگەنلىكىنىڭ ھېكايىسى

ۆزمەنلەر شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەرەب دىيارىدا بىر پادىشاھ بار ئىدى. نۇرغۇن ئەرەب تاجدارلىرى ئۇنىڭغا پەرمانبەردار ئىدى. ئۇ ناھايىتى ئادىل ۋە سېخىي، ئالىم ۋە دانا ئىدى. خەزىنە، مالۇدۇنياسى ھەددىدىن زىيادە بولۇپ، ھەمىشە داستىخان يېيىپ مېھماندارچىلىق ۋە خەير ـ ساخاۋەت قىلاتتى. لېكىن، پادىشاھنىڭ بىر ئەرمۇ پەرزەنتى يوق ئىدى. شۇ سەۋەبتىن پادىشاھ تولىدىن ـ تولا غەمناك بولۇپ، ئاللادىن پەرزەنت تىلەيتتى. ئۇنىڭ بۇ ھەقتىكى زار ـ مۇناجاتلىرى ھەدـ دىدىن ئاشقاندا، ئاللا ئۇنىڭغا بىر پەرزەنت ئاتا قىلدى. يۈزى ئاپتاپتەك چىرايلىق بۇ بالىنىڭ تەن ـ ژۇـ جۇدىدىن ئىشق ـ مۇھەببەتنىڭ جىلۋىسى كېلىپ تۇراتتى. پادىشاھ ئاللاغا شۈكۈر قىلىپ نەزىر ـ نەـ يازلار ئەيلەپ، مىسكىنلەرگە ساخاۋەت قىلدى. بالىغا قەيس دەپ ئات قويدى. چۈنكى، پادىشاھنىڭ ئاتاـ سىنىڭ ئېتى قەيس ئىدى. ئۇنى ئىنىكئانىغا تاپشۇردى. پادىشاھ ئوغلىنى كۆزىنىڭ قارىسىدەك ساقلايتتى. ئاتا ـ ئانىسى گويا كى ئاشىقلار مەشۇقلىرىنى ئايلانغاندەك ئۇنىڭ چۆرىسىدە ئايلىناتتى. بالا بەش ياشقا كىردى. ئاتىسى ئۇنى مەكتەپكە بېرىش ئۈچۈن ياخشى ئالىم ئىزدىدى ۋە ئاخىر تاپتى. شۇنداق بىر ئالىمنى تاپتىكى، ئۇ ھەممە پەندە كامىل ئىدى. ئۇ ياخشىلىقتا، شەپقەتچىلىكتە يېگانە ئۇستاز ئىـ دى. ئۇنىڭ مەكتىپىدە كۆپلىگەن ئۇلۇغ كىشىلەرنىڭ ئوغلانلىرى بار ئىدى ۋە ئاي يۈزلۈك قىزلارمۇ كۆپ ئىدى. بۇ قىزلار ئارىسىدا بىر قىز بار ئىدىكى، گۈزەللىكتە تەڭداشسىز بولۇپ، قەددى ـ سەرۋى سۈۋادانىدەك، چېچى سۈمبۈلدەك، يۈزى ئون تۆتىنچى كېچە پارلىغان تولۇن ئايدەك، ئىككى رۇخسارى قىزىلگۈل غۇنچىسىدەك، لەۋلىرى لەئەلدەك، ئاغزى پىستىدەك، چىشلىرى مەرۋايىتتەك، قاشلىرى يا ـ دەك، كىرپىكلىرى يا ئوقىدەك ئىدى. ئۇنىڭ سۈلكەت ـ سالاپەتلىرى ئادەمنىڭ ئەقلىنى لال قىلاتتى. بۇ ئاي يۈزلۈكنىڭ ئىسمى لەيلى ئىدى.

ئەلقىسسە، قەيسنى ئاتىسى مۇشۇ مەكتەپكە ئوقۇغىلى بەردى. ئۇستاز ئۇنىڭغا بىلىم ئۆگىتەتتى. قانچىكى دەرس بەرسە ئۇ بىمالال ئۆگىنىۋالاتتى، ئىككىنچى رەت ئۆگىتىش ھاجەتسىز ئىدى. ساۋاقداشـ لىرى قەيسنىڭ مۇنداق تېز، ئاسان ئۆگىنىۋالىدىغانلىقىغا ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭ ئالدىدا بېشىنى تۆۋەن

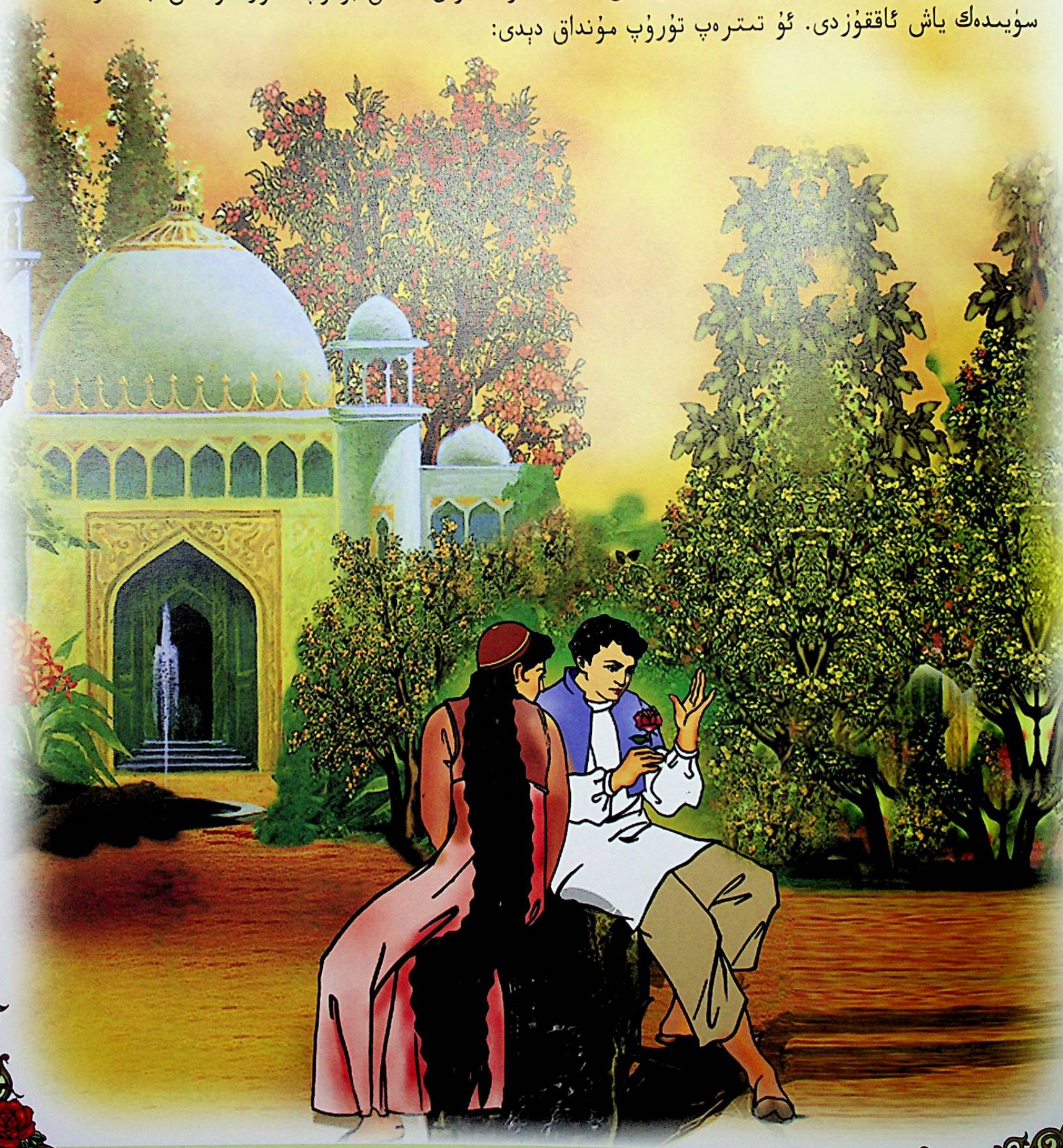
سالاتتى. بىر كۈنى قەيسى مەكتەپكە كەلدى. لەيلى قەيسنى بىر كۆرۈش بىلەن ئاشىق بولۇپ ئاغرىپ قالدى. دىماغلىرى پۈتۈپ، ئىسسىتمىسى ئۆرلەپ، بىمارەك قىزىپ رەنج تارتتى. لەيلىنىڭ ئاتىسى ھەي قەبىلىسىگە پادىشاھ ئىدى. ھەممە ھۆكۈما، تېۋىپ - ھەكىملەرنى يىغىپ ئول ئاي يۈزلۈكىنىڭ بېشىدا ھازىر قىلدى. تېۋىپلار ئۇنىڭ رەڭگىگە قاراپ دورا قىلدى. خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئاغرىقىنىڭ ئىلاجى بولۇپ، لەيلى كۈندىن - كۈنگە ياخشىلىنىپ تەندۇرۇس بولدى. كۈندە ئۆيدە ئولتۇرۇپ كۆڭلى تۇتۇلۇپ زېرىكتى. مەكتەپكە بارماقنى ئىختىيار قىلدى. ئۆزىنى يۈزمەڭ زىبۇزىننەتلەر بىلەن بېزەپ، كېنىزەك-لەرنىڭ ئارىسىدا مەكتەپكە كەلدى. ئۇستازى لەيلىنىڭ ساقايغانلىقىغا تولىمۇ خۇشال بولۇپ، ھەممە قىز - ئوغۇللارنى مەكتەپتىن ئازاد قىلىپ، «لەيلى بىلەن سەھراغا بېرىپ بوستان - گۈلىستانلارنى سەيلە قىلىڭلار !» دەپ، قويۇپ بەردى. ھەممە قىز - ئوغۇللار لەيلىگە ئىكرام ۋە ئېھتىرام بىلدۇرۇپ شاد بولدى. ئۇنى ھەممە قىزلارنىڭ يۇقىرىسىغا ئولتۇرغۇزدى. شۇ چاغدا قەيس لەيلىنىڭ جامالىنى كۆرۈپ بويى تال يىپرىقىدەك تىترىدى. يۈزى زەپىرانەدەك سارغايدى. تامام ئەزالىرىغا ئىشق ئوتى تۇتاشتى. ئەس - ھوشىدىن ئايرىلدى. ئۆزىنى بىر خىل تۇتۇشقا كۆپ تىرىشىپ باقتى. قەيس شۇ ھالدا تۇرغاندا لەيلى ھەم ئۇنى كۆردى - دە، كۆڭلىگە ئوت چۈشۈپ بىتاقەت بولدى. ئۇنىڭ ئەسلى - ۋەسلىنى سوراشقا ئىنتىزار بولدىيۇ، ئەمما ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. ئۇنىڭ بۇ ھالىنى ھېچ كىشى بىلمىدى. ئۇنىڭ بىتاقەتلىكى ئاشتى. ئەمما قەيس بىلەن بىر يەردە ئولتۇرۇشقا ئىمكان بولمىدى. ئۇ باغ تەرەپكە يۈزلەندى. ھەممە قىز - ئوغۇللار پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ لەيلىنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى. لەيلى غۇنچىدەك ئاغزىنى ئېچىپ، ساۋاقداشلىرىغا: «مەكتەپتىكى ھەممە قىز - ئوغۇللار بۇگۈن بىزنىڭ باغقا بارسۇن» دېدى. قەيس بۇ سۆزنى ئاڭلاپ لەيلىنىڭ ئارقىسىدىن راۋان بولدى. بۇ باغ شۇنداق بىر باغ ئىدىكى، گو. يا بېھىشنىڭ ئۆزى ئىدى. باغ ئىچىدە بۇلبۇل، تۇتى، قۇمرىلار سايرىشاتتى. رەڭگارەڭ مېۋىلەر پىشىپ تۇرۇپتۇ. بىرىنچى بوستاندا بىر گۈلىستان بار ئىدى. تاغ ئېتىكىدىن بىر بۇلاق چىقىپ ئول باغقا ئاقاتتى. قىزلار باغقا كىرىپ بۇ ئاجايىپ گۈللەرنى تاماشا قىلدى، ئەمما لەيلى بىلەن قەيىستىن ئىبارەت بۇ ئىككى ئاشىقنىڭ كۆڭۈللىرى گۈل - غۇنچىلارنىڭ يوپۇرماقلىرى تۆكۈلگەندەك تۆكۈلدى. بىر - بىرىنىڭ ئىشقىدا كۆيەتتى. گەرچە چىرايلىرى ئىشقنى پىنھان تۇتقان بىلەن كۆزلىرى ئاشكارىلايتتى. قەيس باغ ئىچىدە باھار يامغۇرىدەك يىغلاپ گاھى ھوشىدىن كېتىپ، گاھى ھوشىغا كېلىپ يۇردى. ھەر لەھزە لەيلىگە نەزەر سالاتتى - دە، ئىشقى ئوتى ئۆرلەپ كۆزلىرىدىن ياش ئېقىپ قىزىرىپ كېتەتتى. بىچارە ئاشىقلار نە تۇرغىلى تاقىتى يوق ۋە نە يانغىلى پۇتى بارماي يىراقتىن كۆز ئۇچىدا قارىشاتتى. ئاھنىڭ ئوتى باغ ئىچىنى قىزارتاتتى. ناگاھ ئول ئاي يۈزلۈك قەيسنىڭ ئۆزىگە بۇ قەدەر ئاشىقلىقىنى بىلىپ، كۆزىنى ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تىكىپ بىر نەزەر قىلدى. قەيس بۇنى كۆرۈپ يىغلاپ، يىلاندەك تولغاندى. قەيسنىڭ بۇنداق بولغانلىقىنى بىلگەن لەيلىنىڭ ئىچىگە ئوت تۇتاشتى. لەيلى بىردەم قىزلارنى غاپىل قىلىشنى ئويلىدى. ئۇ بىر پۇرسەت تېپىپ قەيسنىڭ قېشىغا بېرىشنى، ئۇنىڭ ھالىنى سوراپ جانسىز بەدەنگە جان كىرگۈزۈشنى ئويلايتتى.

ئوغۇللار ھەر تەرەپتە ئويۇن بىلەن مەشغۇل بولدى. لەيلىمۇ سەيلە - تاماشا قىلىپ يۈرەتتى. بىر گۈلزارلىققا يەتتى. بۇ گۈلزارلىقنىڭ تۆت تەرىپىنى گۈللەر چىرمىغان بولۇپ، ھېچ تەرەپتىن ئادەم كۆرۈنمەيتتى. لەيلى كۆردىكى، قەيس بۇ يەردە گۈللەرنىڭ ئارىسىدا گۈل يەڭلىغ ياشلىرىنى تۆكۈپ زار - زار يىغلاپ، ياقىسىنى چاك، يۈزلىرىنى خاك ئېتىپ ئاشقانە غەزەللەر ئوقۇپ، بۇلبۇلدەك پەرياد - پىغان

قىلىپ يېتىپتۇ. لەيلى بۇنى كۆرۈپ بىتاقەت بولدى. سۆزلىگۈدەك ماجالى قالمىدى. يۈزىمگە خىجىللىق بىلەن مۇنداق دېدى:

— ئەي يىگىت، ھالىڭىز نېچۈك؟ نېمە غېمىڭىز بار؟ نېمە ئۈچۈن باشقىلاردەك خۇشال ۋاقىتىڭىز يوق؟ يارانلىرىڭىز باغۇبوستانلارنى خۇشال - خۇرام تاماشا قىلىۋاتىدۇ. سىز نېمە ئۈچۈن بۇ يەردە غەمكىن ۋە پەرىشان ئولتۇرىسىز؟ قارىڭ، باھار شامىلىدا گۈللەر ئېچىلىپ، خۇش پۇراقلار چېچىلىۋاتىدۇ. سىز نېمە ئۈچۈن بەتھال ۋە غەمناك ئولتۇرىسىز، مۇشۇنداق خۇشال ۋاقىتلاردا بەتھاللىقىڭىز نېمە ئۈچۈن، گۈلگە ئوخشاش قان يىغلىغانلىقىڭىزغا نېمە سەۋەب، بۇنداق بولۇشىڭىزغا كىم سەۋەب بولدى؟

قەيىس مەشۇقىدىن مۇنداق شېرىن ۋە مەرھەمەتلىك سۆزلەرنى ئاڭلاپ بۇ قەدەر مېھرىبانلىقىنى كۆرۈپ، جېنى تېنىدىن پەرۋاز قىلغىلى تاس قالدى. ئۇ ھەيران - لال بولۇپ، كۆزلىرىدىن جىگەرنىڭ سۈيىدەك ياش ئاققۇزدى. ئۇ تىترەپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— مېنىڭ يۈرەك - باغرىمغا ۋە دىل - جانىمغا ئىشق ئوتىنى سېلىپ ئۆرتىگەن، بىرنەزەردە كۆڭ-
لۈمنى ئالغان، ۋۇجۇدۇمنى مۇھەببەت دەريياسىغا غەرق قىلغان، ئارزۇلۇقلارنى ئەتىۋارسىز قىلغان، كۆ-
لىرىمنى قارا قىلغان ئەي خېنىم، مېنى ئىشق - مۇھەببەت ئوتىدا ئۆزىڭىز كۆيدۈرۈپ، كۈلۈمنى كۆ-
كە سورۇپ، ئالەمدە رەسۋا قىلىپ بولۇپ يەنە ئۆزىڭىز سوراۋاتامسىز، بىلىپ تۇرۇپ بىلمىگەن بو-
لۇۋالامسىز، سىز شېرىن زابانلىق قىلىپ جېنىمنى ئالالايسىز، كۆڭلۈمنى ئوغرىلاپ ئۆزىڭىز تونۇمايۋا-
تامسىز، بۇ ھال ئوت ئۈستىگە ياغ چاچقانلىق، داغ ئۈستىگە داغ سالغانلىق بولماسمۇ؟ — قەيس
شۇنداق دەپ بىر ئاھ تارتىپ سەۋدايىدەك بىھوش بولۇپ يىقىلدى. ئۇ تۇيراق ئۈستىگە يىقىلىپ، ئۆلگەن
كىشىدەك ياتتى. لەيلى تىڭشىۋىدى، ئۇنىڭدىن نەپەس كەلدى. بۇ ھالنى كۆرگەن لەيلىنىڭ بىر ئىشقى
مىڭ بولۇپ، باھار يامغۇرىدەك زار - زار يىغلاپ، قەيسىنىڭ بېشىنى قۇچقىغا ئېلىپ كۆزلىرىدىن
جىگىرىنىڭ خۇنىنى ياش قىلىپ ئاققۇزدى. بۇ ياشلار قەيسىنىڭ يۈز - كۆزىگە ئاقتى. لەيلى ئۆزىنىڭ
قىلغان سۆزلىرىگە پۇشايمان يەپ يىغلاپ ئولتۇراتتى. ئىككى قىز ئۇنى ئىزدەپ كەلدى، كەلگەنلەر لەي-
لىنىڭ كېنىزەكلىرى ئىدى. كېنىزەكلەر كۆز ئالدىدىكى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، پادىشاھتىن قورقۇپ
كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى. ئۇلار:

— بۇ نېمە ئىش؟ — دېيىشتى. لەيلى ئۇلارنى كۆرۈپ يەرنى سۆيدى. ئۇ بولغان ئىشلارنىڭ ھەمە-
سىنى، كۆڭلىدىكى سىرىنى ئاشكارىلاپ، بىچارىلىكىنى ئايان قىلىپ، ئۇلاردىن ياردەم سورىدى. بۇ ئى-
كى قىزنىڭ بىرى ھەم ئىشق - مۇھەببەتلىك قىز ئىدى. ئۇ دەرھال:

— ئەي ئاي يۈزلۈك خېنىم، ھېچ غەم يېمەڭكى، ئىشقتا گىرىپتار بولمىغان كىشى يوقتۇر، بۇ
ھەممىگە ئايان. سىز ئارامگاھىڭىزغا بېرىڭ، بۇ يىگىتنى بىزگە تاپشۇرۇڭ، ئۆزىمىز بىر چارە قىلايلى.
بۇ سىردىن ھېچ كىشى خەۋەردار بولمىغاي، — دېدى.

ئاي يۈزلۈك زار - زار يىغلاپ، كۆڭۈل مەھبۇبىنى شۇ يەردە قويۇپ ئۆز ئۆيىگە يانىدى. ھېلىقى
قىزلار قەيسىنى ئۆز كىشىلىرىگە تاپشۇرۇپ بېرىپ ياندى. قەيس گۈلىستان ئىچىدە لەيلىنىڭ جامالى
ۋە شېرىن كالامىدىن بىھوش ياتاتتى. كۈن ئۆتۈپ يېرىم كېچە بولغاندا ھوشىغا كەلدى. ئۆزىنى بىر گۈ-
لىستان ئىچىدە كۆردى. ھەر تەرەپتە گۈللەر ئېچىلىپ خۇش پۇراقلار چېچىلىپتۇ، بۇلبۇل ئۇنىڭ بې-
شىدا ئولتۇرۇپ سايراۋېتىپتۇ. رەڭگارەڭ گۈللەر باش ئېگىپتۇ. گۈللەر بۇ ئىشق ئەھلىنىڭ كۆكسىدىكى
داغىنى كۆرۈپ باغرىنى چاك ئېتىپتۇ. ئاسمان بۇ ئىشقتا ئۆلگەن سەۋدايىنىڭ ماتىمىدە قارا لىباس كە-
يىپتۇ. گوياكى ئاقار سۇلار ئۇنىڭ ماتىمىدە ئاۋاز سېلىپ يىغلاپ ئېقىپتۇ.... قەيس ئۆزىگە كېلىپ،
ھەر تەرەپكە قاراپ يارىنى تاپالماي بېشىغا غەم تېغى يىقىلدى. ئوت يەنە بەدىنىگە تۇتاشتى. يا-
قىسىنى تارتىپ چاك - چاك قىلدى. ئاھ چەكتى، ئاغزىدىن ئوت - شولا چىقىپ ئالەمدىن قارار تاپتى.
ئۆزىنى ئۆزى يەرگە ئۇرۇپ، گاھى كۈلۈپ - گاھى يىغلاپ زەپىرانەڭ يۈزىگە كاچاتلاپ، گاھى ئىككى
قولىغا ئىككى تاش ئېلىپ كۆكسىگە ئۇرۇپ، پەرياد - پىغانلار كۆتۈرۈپ زار - زار يىغلايتتى.

تاڭ ئېتىپ ئالەم يورۇدى. قەيس يورۇق جاھاننى كۆردى. گۈلىستان ئىچىدە ئەپغان چېكىپ ھەر-
بىر گۈلگە يۈزىنى سۈركەپ، لەيلىنى ياد قىلىپ يىغلىدى. ھەربىر غۇنچىگە قاراپ لەيلىنى يادلىدى. گۈل
نەرگىسىنى كۆرۈپ ئول ئاي يۈزلۈكىنىڭ كۆزلىرىنى سېغىنىپ ناله قىلدى. يەرگە قاراپ لەيلىنىڭ ئىزىنى
تېپىپ كۆزلىرىگە سۈردى. سۇغا قاراپ لەيلىنىڭ يۈزىنىڭ ئەكسىنى سۇدا كۆرگەنلىكىنى يادىغا ئالدى.
كۆزلىرىدىن ئېرىق سۈيىدەك ياش ئاققۇزدى. بۇلبۇلنىڭ سايراشلىرىغا قوشۇلۇپ پەرياد بىلەن ئېيتتە-

كى: «ئەي بۇلبۇل، ئەي نائىنساپ، ئىنساپ قىلمايسەن، ئۆز مەشۇقۇڭنىڭ قۇچقىدا ئولتۇرىسەنغۇ، يەنە شام ـ سەھەر پەرياد قىلىسەن، ئەي بىئىنساپ بۇلبۇل، ئاشىقلار ساڭا ئۆز ئىشقىنى مىسال تۇتماس. نېمە ئۈچۈنكى، سەن مەشۇقۇڭغا قوشۇلۇپسەن، شۇڭا پىراق شىكايىتىدىن دەم ئۇرما. مېنىڭدەك پىراق ئوتىدا كۆيگەن كىشىدىن پىراقتىن گەپ سورىما. بۇلبۇل، مەن دۇنيانىڭ قارىغىن، مىسكىندۇرمەن. مېنىڭ جانسىز بەدىنىمنى كۆرگىن، مەن مەشۇقۇم ــ جانىمدىن ئايرىلدىم، تامغا تارتقان جانسىز سۈرەتكە ئوخشىدىم. ئەي بۇلبۇل، بۇ پەرياد ـ پىغانلارغا كېچە ـ كۈندۈز يىغلاشقا لايىقمەن. سېنىڭ ئالدىڭدا باغ تۇرۇپتۇ، مېنىڭ باغرىمدا داغ. سېنىڭ يېنىڭدا گۈل باردۇر، مېنىڭ كۆڭلۈمدە جۇدالىق خارى باردۇر». قەيىس شۇنداق دەپ يىغلاپ هوشىدىن كەتتى ـ دە، ئۆلگەن كىشىدەك يىقىلدى. كىشىلەر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇردى. ئۇلار ئۆز قەبىلىسىگە بېرىپ ئوردىغا يەتتى. ئوردىدا، قەيىس كەلمىدى دەپ ھەر تەرەپكە ئادەم ئەۋەتىپ ئۇنى ئىزدەشمەكتە ئىدى. كەلگەنلەر قەيىسنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر بەردى. ئاتا ـ ئانىسى بۇ ئەھۋالنى ئاڭلاپ بەتھال بولۇپ يىغلاشتى. قەبىلە كىشىلىرى: «لەيلىنى ئاتا ـ ئانىسىدىن تىلىمەك كېرەك، بۇ بىچارە ئاشىقنى مەشۇقىغا قوشۇپ قويماق كېرەك» دېيىشتى. ئۇلار قەيىس ياتقان باغقا كەلدى. كۆردىكى، قەيىس كۆكسىنى پارە ـ پارە، بېشىنى يارا قىلىپ تۇپراقتا بىھوش يېتىپتۇ. پادىشاھ ھەم خالايىقلار بۇ ھالغا پەرياد ـ پىغان قىلدى. قەيىسنى مەپگە سېلىپ ئەكېلىپ ئۆز ئۆيىگە ئەكىرىپ ياتـ

قوزدى. ئۇ بىرنەچچە ۋاقىتتىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. ئۇ بولغان ئەھۋاللارنى بىلمەيتتى. قەيسى كۆزىنى ئېچىپ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قېشىدا زار ـ زار يىغلاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئاتىسى ئۇنىڭ ماڭلىيىغا سۆيدى. مېھرىبان ئانىسى بېشىدىن ئۆرگەلدى. قەيىس ئاتا ـ ئانىسىدىن ئۇيلىپ بەدىنى سۇ بولۇپ كەتتى، يەردىن ئۈستۈن قارىمىدى. ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى ئۆپۈپ، ئەھۋال سوراپ مېھرىبانلىق قىلدى. قەيىس خىجىل بولۇپ جاۋاب بەرمىدى. ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ ھاياتىنىڭ ھالاك بو-لۇشىدىن ئەندىشە قىلىپ، سىرنى ئاشكارىلاشنى تىلىدى. خالايىقلار ئەھۋالنى بىلەلمەي ھەيران قېلىش-تى. بەزىلەر سەۋدايى بوپتۇ، دېيىشتى. ھەرقايسىسى ئۆز ئۆيلىرىگە كەتتى. قەيىس غەم ھۇجرىسىدا قال-دى، ئۆز ئەھۋالىغا يىغلىدى. ئىشق ۋەجىدىن بايا‌ۋانغا كېتىشنى خىيال قىلدى، ئەمما ئاتا ـ ئانىسىنىڭ مەنئى قىلىشىنى بىلىپ ئاخشامغىچە ناله ـ زار ۋە ئىنتىزارلىقتا ئۆتتى.

كېچە بولدى، ئىشق زىيادە بولدى. ئىشق ئوتى بېشىغا ئۇرۇلۇپ، ۋۇجۇدىنى نابۇت قىلاي دېدى. ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىدىن پايدىلىنىپ يوشۇرۇن ۋە پىيادە ئۆيدىن چىقتى ـ دە، لەيلى تەرەپكە راۋان بولدى، ئەمما قەيەرگە بېرىشىنى بىلەلمەس ئىدى. ئۇ گاھى يىقىلىپ ـ گاھى يۈگۈرۈپ مەست كىشىدەك ماڭدى. قاراڭغۇ كېچىدە لەيلىنىڭ قەبىلىسى تەرەپتە ئوت يورۇقى كۆرۈندى. قەيىس ئاھ تار-تىپ، بىقارار ۋە بىئارام ھالەتتە ئوتقا قاراپ ئېيتتىكى: «ئەي جۇدالىق كېچىسىنىڭ روشەن يۇلتۇزى، ئىشق ـ مۇھەببەت گۆھىرىنىڭ شولىسى، غەمناكلارنىڭ يول چىرىغى، مەھبۇبلارنىڭ ئەلچىسى، بۇ غەم باياۋانىدا قولۇمنى تۇتتۇڭ، پىراق كېچىسىدە يولۇمنى كۆرسەتتىڭ، سېنىڭ ياخشىلىقىڭنى قانداقمۇ ئېيتىپ بولارمەن؟ ئاي بىلەن كۈن ساڭا نېسىپ بولسۇن، مەندەك ئاشىقلار ساڭا ئوتۇن بولسۇن.» ئۇ ئا-خىر ئوتنىڭ قېشىغا كەلدى. قەيىس ئۆزىنى باسالماي لەيلىنىڭ ئىشقىدا ئاشىقانە بېيىت ـ غەزەللەرنى ئوقۇپ، لەيلىگە غايىبانە شۇنداق خىتاب قىلاتتى: «ئەي جانۇ جاھانىم، جانىمنىڭ ھەمراھى، سېنىڭ ۋەسپىڭ ـــ مېنىڭ خىيالىم.» شۇ چاغدا ئۇ لەيلىنىڭ ئىتىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدى ۋە دېدىكى: «ئەي ئىت، سەن مەندىن بەختلىكسەن، غەمكىنلەرگە ۋاپا كۆرسەتكەن، ئاداشقانلارغا رەھنەمالىق قىلغان، كې-چىدىكى تولۇن ئايدەك يارىمنىڭ ئىزىنى كۆزۈمگە سۈرتۈپ، بېشىدىن ئۆرگەلسەم دەپ يىغلاپ يۈرگەن مەندەك بىچارە ئاشىقنى ساڭا ئوخشاش ساقچىلىق قىلىش مۇيەسسەر بولمىدى. سەن ھەمىشە يارىمنىڭ ئىشىكىدە خۇشال، مەن ھىجرى باياۋانىدا بەتھال يۈرىمەن ۋە مەن ھىجر ـ جۇدالىق سەھراسىدا ھەيران ۋە سەرگەردانۇرمەن، سەن ۋاپا كويىدا شاد ـ خۇرامسەن. شۇكرىكىم، سېنى مەھبۇب ئىشىكىدە باش قويدۇرۇپ، مېنى ئىشق دەشتىدە سەھرانى ئايلاندۇرۇپدۇر.»

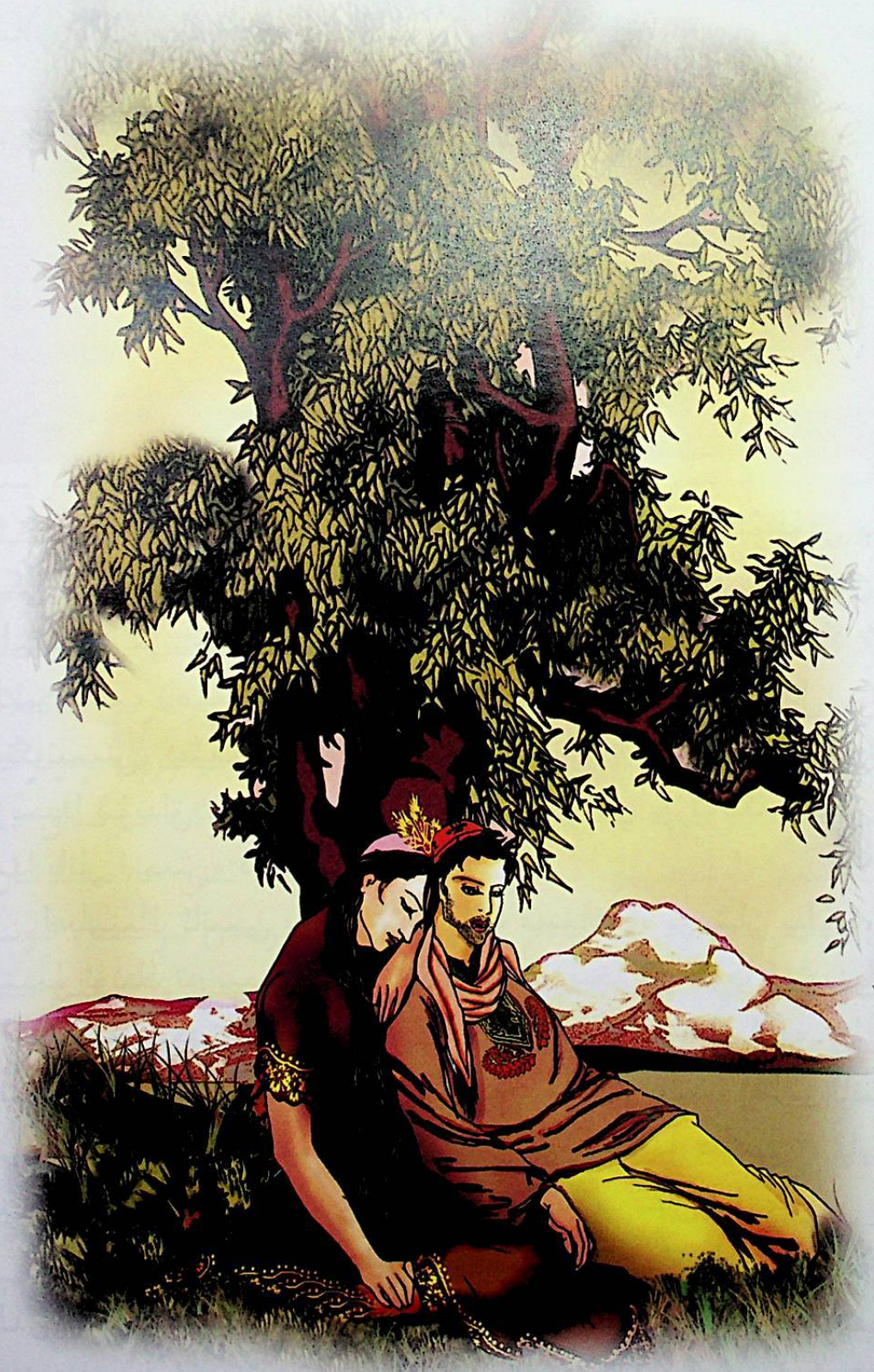
قەيىس گاھى يىغلاپ ـ گاھى قوپۇپ، ھەي قەبىلىسىگە يېقىن باردى. ئۇ ھەربىر قەدەمدە بىھوش بولۇپ، يەنە ھوشىغا كېلىپ قوپۇپ يۈگۈرەيتتى.

ئەلقىسسە، لەيلى ھەم قەيىسنىڭ پىراقىدا زار ـ زار يىغلاپ، بىقارار بولۇپ، غىزادىن قالدى ۋە ئۇيـ-قۇنى تاشلىدى. يىلانەك تولغىنىپ زارلىدى. ھەممە خالايىق ئۇخلاۋاتاتتى، لېكىن لەيلى ئىشق ئوتىدا كۆيەتتى. ئىنىكئانىسى بۇ ھالدىن خەۋەردار ئىدى. ئۇ ھەم قەيىسكە مېھرىبان ئىدى. بۇلار مەكتەپتە ئو-قۇغاندا بۇ ئايال ئۇلارغا ئانىسەدەك مېھرىبانلىق قىلاتتى. لەيلى بۇ كېچە تولىمۇ بىتاقەت بولدى. قاراڭ-غۇ كېچىدە ئورنىدىن قوپۇپ تالاغا چىقتى ـ دە، يولغا راۋان بولدى.

ئىنىكئانىسىمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. لەيلى مېڭىپ ـ مېڭىپ قەيىسنىڭ ئالدىغا كېلىپ قال-دى. ئاشىقلار بىر ـ بىرىنى كۆرۈپ زارلاشتى ۋە ھەر ئىككىسى تاقەت قىلىپ تۇرالماي بىھوش بولۇپ

يىقىلدى. لەيلىنىڭ كەينىدىن كەلگەن ئايال بۇ ھالنى كۆردى، ئىككىيلەن بىر - بىرىنى كۆرمەك بو-
لۇپ، تاقىتى قالماي ھەيران - لال بولدى. لەيلىنىڭ ئىنىكئانىسى پىنھان ئولتۇرۇپ ئۇلارنىڭ ھالىغا
زار - زار يىغلىدى ۋە قورقتى. مۇبادا بۇلار ھوشىغا كەلگۈچە خالايىق خەۋەر تېپىپ قالسا ياخشى بولماس
دەپ ئويلاپ، لەيلىنى يۇدۇپ ئۆيگە ئەكىلىپ ياتقۇزدى. ئاندىن يېنىپ بېرىپ قەيسىنى كۆتۈردى - دە،
ئادەملەر گۇمان قىلمايدىغان جايغا ئاپىرىپ قويدى ۋە يېنىپ كېلىپ لەيلىنىڭ ئاياغ تەرىپىدە ياتتى. بۇ
ھالدىن ھېچكىم خەۋەرسىز ئىدى.

ئەلقىسسە، قەيىس ئاشۇ يەردە ياتتى. ئەتىسى ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇنى تاپالماي پەريىاد - پىغان
قىلدى. قەيىسنى ئىزدەشكە ھەر تەرەپكە كىشى ئەۋەتتى. ئىزدىگۈچىلەر لەيلىنىڭ قەبىلىسى تەرەپكە بې-
رىپ قەيىسنى تاپتى. ئۇلار كۆردىكى، لەيلىنىڭ قەبىلىسىدىن ئىككى ئايال كىشىنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ
كەتكەن ئىزلىرى تۇراتتى. ئىككىيلەن بۇ يەردە يىقىلىپتۇ. يىقىلغانلارنىڭ بىرى لەيلى، بىرىنىڭ قەيىس
ئىكەنلىكى ئۇلارغا مەلۇم بولدى. ئۇلار بۇ ئەھۋالنى ھېس قىلىپ پەريىاد چەكتى. قەيىس بىھوش ھالەتتە
ئىدى. شامال قۇم - تۇپراقلارنى ئۇنىڭ ئۇستىگە باشتىن - ئاياغ تۆككەن بولۇپ، خۇددى ئۆلگەن
كىشىدەكلا ياتاتتى. ئۇلار قەيىسنى نەپەس ئۇزدىمكىن دەپ ئويلاپ پەريىاد كۆتۈرۈشتى. بىرى ئاغزى ۋە
قوللىرىنى ئۇنىڭ دىمىغىغا يې-
قىنلاتقاندى، قەيىسنىڭ نەپەس ئېلىۋاتقانلىقى بىلىندى. ئۇلار خۇدايىتائالاغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ،
ۋەيران كۆڭلىنى ئاباد قىلىپ، قە-
يىسنى كۆتۈرۈپ ئاتا - ئانىسىنىڭ قېشىغا ئېلىپ باردى. ئاتا - ئانا-
سى قەيىسنى بۇ ھالدا كۆرۈپ پەر-
ياد كۆتۈردى. قەيىس ھوشىغا كەل-
دى. ئاتا - ئانىسى قەيىسكە بىر-
مۇنچە نەسىھەتلەرنى قىلدى. قەيىس
بېشىنى سېلىپ خامۇش ئولتۇر-
دى. تۇرغانلارنىڭ بىرى مۇنداق
دېدى: «ئەي شاھزادە، بۇ ساڭا نېمە
ھەۋەس؟» يەنە بىرى مۇنداق دېدى:
«بۇ ئىشنىڭ بىئەقللىقتۇر، بۇنى
تاشلىغىن، ھوشيار بول!» تۇر-
غانلارنىڭ ھەممىسى ھەر خىل نە-

سەھەتلەرنى قىلدى. بۇ نەسەھەتلەر قەيسى بىچارىگە گويا خەنجەر ۋە نەشتەر بولۇپ تۇيۇلاتتى. ئۇ يىغلايتتىيۇ، ھېچنېمە دېمەيتتى، ئۇنىڭ قۇلىقىغا ھېچقانداق سۆز كىرمەيتتى. يەنە كېچە بولدى، ھەممە كۆزلەرنى ئۇيقۇ ئەسىر قىلدى. قەيسى ئىشق ئوتىدا بىقارار بولۇپ چاچراپ قوپتى - دە، لەيلى تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى.

ئەتىسى يەنە شۇنداق قىلدى. باياۋانلاردا يۈرۈپ، ئىلگىرىكىدىنمۇ زىيادە غەمكىن بولدى.

ئەلقىسسە، قەيسىنىڭ ئەھۋالى ھەر كېچە شۇنداق ئىدى. ئۇنىڭ ئىشقى - سەۋدالىقى كۈندىن-كۈنگە زىيادە بولدى. ئاتا - ئانىسى ئۇنىڭغا بىرەر ئىلاج قىلماققا ئاجىز كەلدى. خالايىقلارمۇ تەڭلىكتە قالدى. ئادەملەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن «تەلۈە - سارالڭ» دەپ چاقىرىپ يۈرۈپ، ئاخىر ئۇنىڭغا مەجنۇن دەپ ئىسىم قويدى. مەجنۇن ھەمىشە: «ئاھ لەيلى، ئاھ لەيلى!» دەپ پىرقىراپ، قۇيۇنداك يۇگۈرەيتتى. ئۇ لەيلىنىڭ قەبىلىسىگە بېرىپ: «كاشكى، قېنىم مۇشۇ يەردە تۆكۈلسە، جېنىم سەدقە بولسا ئىدى» دەپ ئاھلار چېكەتتى، ئاندىن باياۋان تەرەپكە بېرىپ، كۆزلىرىدىن ئېرىق سۈيىدەك ياشلار تۆكۈپ سەرگەردان بولاتتى.

پەسلى داستان، مەجنۇنىڭ بېھوشلۇقتىن ئويغىنىپ ئاتا - ئانىسى خەۋەر تېپىپ لەيلىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا ئەلچى ئۇۋەتكەنلىكى، مەجنۇنىڭ ئاتا - ئانىسى مەجنۇننى زەنجىر بىلەن باغلاپ قويغانلىقى، ئىشقى ئوتىدا كۆيگەن مەجنۇننى چىرمىغان زەنجىر ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن يانغان ھالەتتە ئېرىپ سۇ بولۇپ كەتكەنلىكى، مەجنۇن زەنجىردىن خالاس بولۇپ باياۋان تەرەپكە قەدەم قويغانلىقى، لەيلى كۈلىستانىدىن ئۆيىگە كەلگۈچە ئىبنى سالام كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ، لەيلىنى نىكاھىغا ئالماقچى بولغانلىقى

مەجنۇننىڭ تەلۈىلىكى ھەددىدىن ئاشتى. ئۇنىڭ مەجنۇنلۇقى مەشھۇر بولدى. چوڭ - كىچىك جەمكى كىشى ئۇنىڭ لەيلىنىڭ ئىشقىدا سەۋدايى بولغانلىقىنى بىلدى ۋە بۇ خەۋەر لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. خالايىقلار پادىشاھقا: «ئامىر قەبىلىسى ئۇلۇغىنىڭ ئوغلى قەيس بۇ قەبىلىگە كېلىپ تەلىم ئېلىپ ناھايىتى ئاقىل ۋە ياخشى ئالىم بولغانىدى. ئەلھال، سەۋداي بولۇپ ئەقىل - ھوشىدىن كەتكەنمىش، دەشت - باياۋاننى كېزەر ئىمىش، كېچە - كۈندۈز پەرياد - پىغان چېكەر ئىمىش، خەلق ئارىسىدا شۇنداق بىر سۆز پەيدا بوپتۇكى، بىر ئاي يۈزلۈككە ئاشىق بولۇپ، كېچە - كۈندۈز غەم بالا-سىدا ياتار ئىمىش» دېدى.

لەيلىنىڭ ئاتىسى بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ غەمناك ۋە پەرىشان بولۇپ، قولىنى قولىغا ئۇرۇپ: «پەقەت كەمىنىمۇ ئۇنىڭ تەرىپىنى كۆپ ئاڭلىغانىدىم. بىچارىگە كۆپ كىشىنىڭ كۆزى تەگمىگەن، تولىمۇ قابىل ۋە خۇشخۇي يىگىت ئىدى. ئاقىل، كامىل ۋە شېرىن سۆز ئىدى. بۇ مېنىڭ كۆڭلۈمگە تولا مەقبۇل كېلەتتى. ئەگەر ئۇ يىگىت شۇ ھالغا چۈشۈپ قالغان بولسا، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئەھۋالى قانداق بولغانىدۇ، ئىسىت، بۇ يىگىتنىڭ كۆڭلىنى كىمنىڭ ئوتى كۆيدۈرىدىكىن ۋە قايسى مەھبۇب گۈلرۇخ مۇھەببەت ئوتىنى ئۇنىڭ يۈرىكىگە سالدىكىن؟!» دەپ كۆپ پەرىشان بولدى.

شۇ چاغدا ۋەزىر پادىشاھقا: «شاھىم، ئۆزلىرى ئوبدان سورىدىلا، ئەمدى ماڭا سۆزلەشكە پۇرسەت بولدى. ئۇنىڭ ئىشقىنى ھەممە خالايىقلار بىزنىڭ قەبىلىگە باغلاۋاتىدۇ. تولاراق گۇمان لەيلىدە ئىمىش، بۇ يەردە قەبىلىلەر كۆپ، ئەما قەيس ھېچقايسى قەبىلىگە مايىل ئەمەس ئىمىش، ئۇ دائىم بىزنىڭ بۇ

قەبلىنى ئايلىنىپ يۈرەر ئىمىش، جانجان قەبلىسى بىزنىڭ مۇشۇ قەبىلە ئىمىش. چۈنكى بىزنىڭ قە-
بلىمىز شۇنداق پاككى، ئۇنىڭغا پاكلىق شامىلىدىن باشقا ھېچ نەرسە تەگمەس، قەبلىمىزنىڭ ئەتراپى-
مۇ ناھايىتى مۇستەھكەم، ئەمما ئاشقىنىڭ ئاھى ئەل ئارىسىدا پەلەككە يەتكۈسىدۇر. قەيىس ئۆزىنىڭ
پەرياد ـ پىغانلىرىدىن بىخەۋەر ئىمىش. ھەمىشە ئۆز سىرلىرىنى ئاشكارا قىلار ئىمىش، ئۇ ناھايىتى
شېرىن زەبان بولۇپ، ھەر بارە نەزمە ئوقۇسا ئادەملەر ئوتتا كۆيەر ئىمىش، بۇنى جانابلىرىغا مەلۇم قىل-
مايى بولمىدى. بۇ ھەقتە بىر كېچەش قىلماق لازىمدۇر» دېدى. لەيلىنىڭ ئاتىسى بۇ خەۋەرلەرنى ئاڭلاپ
گويا يىلاندەك تولغاندى. خېلى بىر ۋاقىتقىچە بېشىنى تۆۋەن سالدى، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ۋەزىرگە
مۇنداق دېدى: «سەن ھازىر ئامىر قەبلىسىگە بارغىن، ئۇلارغا دېگىنكى، ھەر ئىككىمىزگە مۇنداق نام
مۇناسىپ ئەمەس. بۇ گەپ خالايىقلار ئارىسىدا تارقىلىپتۇ. قەيىس بۇ ھالغا چۈشۈپ، ئىش خالايىققا تار-
قالغۇچە بىر چارە قىلماق لازىم ئىدى. ئەگەر مەجنۇن شۇ قەدەر ئىشق دېۋانىسى بولغان بولسا، ئۇنى
زەنجىرلەپ بەند قىلماق لازىمدۇر. ئەگەر ئۇلار ئوغلىنى باشقۇرمايدىكەن، ئوغلىغا ھەرقانداق ئىشنى قە-
لىشتىن يانماسمەن. ھالا، بولغۇلۇق بولۇپ شۇ يەرگە يېتىپتۇ. ئۇلار ئۆز ئوغلىنى بەند قىلىپ ئوبدان
ساقلىسۇن، ئەگەر بۇ ئىش يەنە سادىر بولسا، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ باياۋانغا كۆمگەيمەن !» دېدى.

ئەلقىسسە، ئەلچى بۇ گەپ ـ سۆزلەرنى مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا يەتكۈزدى. مەجنۇننىڭ ئاتا ـ
ئانىسى نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي، ئەقلى ھەيران، كۆزى گىريان بولدى. ئاخىر ئامالسىز ئوغلىنى بەند
قىلماقتا پەرمان بەردى. ئەلچىلەر ياندى. خالايىقلار پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە مەجنۇننى باياۋاندىن تې-
پىپ، شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى.

پادىشاھنىڭ پەرمانى بەجا كەلتۈرۈلۈپ، مەجنۇن زەنجىرلىنىپ بىر ئۆيگە قاماپ قويۇلدى.
مەجنۇن كېچە - كۈندۈز ناله - پىغان قىلاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن داۋاملىق ياش ئېقىپ، ئازراقمۇ ئۇخلىيالمىدى. قەلبى گۈلخاندەك كۆيەتتى. بىچاره مەجنۇن ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىناتتى. غەم خەنجىرى بىلەن كۆكسىنى يۇز پاره قىلاتتى. ئاتا - ئانىسى ھېچ ئىلاج قىلالماي، ئۇنى داۋالاش ئۈچۈن تېۋىپلارنى كەلتۈردى. ئۇنىڭ ئىشقىدىن بىخەۋەر ھەكىملەر ھەر خىل دورىلارنى تەييارلاپ بېرەتتى ۋە ئۇنىڭغا تۈرلۈك نەسىھەت قىلاتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا يىغلاشنى بەس قىلىشنى تەلەپ قىلسا، ئۇ كۆزلىرىدىن قان تۆكەتتى. ئۆزىگە نەشتەر ئۇرۇپ، ئۆزىنى چاك ۋە زەخمناك قىلاتتى. قانچە كېچىلەر ئەھۋالى شۇ تەرىقىده ئۆتتى، ئۇنىڭغا ئالەم تۇندەك قاراڭغۇ ۋە دوزاختەك دەھشەت بىلىنەتتى. مەجنۇن ئىشق دەستىدىن زارلاپ مۇنداق دەيتتى: «دەريغا ! كاشكى، ئانامدىن تۇغۇلمىغان بولسام بۇ ئىشقى بالانى كۆرمەس، جېنىمنى خەستە قىلماس ئىدىم. ناۋادا، تۇغۇلغان ھامان ئۆلگەن بولسام، ئۆلۈكۈمنى ئىتلارغا بەرگەن بولسا، جېنىم بۇ زەنجىردىن خالاس بولار ئىدى. ئەگەر ئىتلار مېنىڭ تېنىمنى تالىشىپ، قانلىرىمنى يالاشقان بولسا، مېنىڭ ناپاك تەن ۋە قانلىرىم ئۇلارنى قوتۇر قىلغان بولاتتى. خالايىقلار تېنىمنى يېگەن ئىتلارنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئۇستىخانلىرىنى كۆيدۈرۈپ كۆككە سورىغان بولسا، ئاسمان قارا بولۇپ، ئالەم دۇئانە ۋە سەرگەردان بولار ئىدى. ئاھ، ئاھ، ئۇنداق بولمىدى، جېنىم تەندىن چىقمىدى. كاشكى، كۆزۈم كور بولغان بولسا، بۇ جاھاننى ۋە لەيلىنى كۆرمەس ئىدىم ۋە دۇئانىلىقمىنى ئىزھار قىلىپ ئىشكىلەردە يىغلاپ يۈرمەس ئىدىم. كوچا - كوچىلاردا يىغلاپ، پالاكەت دەشتىده ئەنسىز مۇشەققەتلەرنى تارتمىغان ۋە بۇ باالالارنى كۆرمىگەن بولاتتىم. كۆزۈم مېنى مۇشۇ رەنجكە سالدى. چۈنكى كۆزۈم بولمىغان بولسا، لەيلىنىڭ جامالىنى كۆرمەيتتىم - ده، ئىشق ئوتى باغرىمغا تۇتاشماس ئىدى. دەريغ، دەريغ، نەزەرىم ئۇنىڭغا چۈشۈپ، جانىمغا بالا چىرماشتى. ئەگەر شامال كېلىپ ئۇنىڭ نىقابىنى ئاچسا، ئۇنىڭ جامالىدىن پارلىغان ئاپتاپتىن جاھانغا ئوت چۈشۈپ توققۇز ئاسمانغا تۇتىشار ئىدى. ئۇ ئوتىنىڭ شولىسى ئالدىدا قۇياش گويا كى بىر پېتىر نانەك، ئاي بولسا كۆيۈك قارا توقاچتەك بولغان بولاتتى. ئاھ، مۇنچه بالا ۋە ئوتقا يەر - ئاسمان، بەلكى توققۇز پەلەكمۇ تاقەت قىلالماس ئىدى. مەن بىچارىگە بۇ ئوت تۇتىشىپ، كۆرمىگەن دەرد - ئەلەمنى كۆرسەتتى. ئىشق ئوتىنىڭ چاقماقلىرىدا ساماننىڭ بەرگى نېمە تاقەت قىلالىسۇن؟ ! مەن ئاجىزنىڭ بوينىغا ئۇ مەھبۇبەمنىڭ سۇمبۇل چاچلىرى چىرماشسا قانداق قىيامەت بولاتتىكىن؟ ! مۇنچه بالا - قازا مېنىڭ بېشىمدا تۇرسىمۇ يەنه مېنى تۇتقۇن قىلدى ۋە قاراڭغۇ زىندانغا سالماقچى بولۇشتى. ئۆلگەنىنىڭ ئۇستىگە تەپكەندەك تېنىمنى جاراھەتلەندۈرۈپ، ئاندىن دەرد تارتىپ باقمىغان ھەكىملەرنى بېشىمغا كەلتۈردى. ئۇلار خەستە جېنىمنى پاره - پاره قىلىپ، زەئىپ بەدىنىمنى نەشتەر بىلەن يارىدى ۋە بىھۇده نەسىھەتلەر بىلەن جاراھەتلىرىمگە تۇز سۈيى قۇيدى. ئىسىت، ئىسىت، بۇنداق ئىشلاردىن يەنه يۇزمىڭلاپ بولدى. كاشكى، بايا ۋانلاردا يالاڭ ئاياغ، يالاڭباش يۈرگەن بولسام، تاغ - دېڭىزلار ئارىسىدا ناله - پىغان چەككەن بولسام، ئۆز يارىمدىن باشقا كىشىنى ھەر دائىم خالىي قىلغان بولسام ئىدى ! ئاھ، ئىسىت، ئۇلار بىلىشمەيدۇكى، بىر ئۆيگە ئوت تۇتاشسا، ئۇ ئۆينىڭ ئىشىك - تۆڭلۈكىنى ھەرقانچە چاڭ ئېتىۋەتسىمۇ ئوت يەنىلا ھەر تەرەپتىن كۆيدۈرۈپ ئۇنى ۋەيران قىلمىدۇ، بەلكى ئۇلىدىن تارتىپ يىقىتىپ تاشلايدۇ. دەرد مېنىڭ كۆڭلۈم ئۆيىنى قايغۇ زىندانى قىلدى. يەنه كېلىپ ئۇلار مېنىڭ بەدىنىمنىمۇ قاراڭغۇ زىندانغا تاشلاشتى. بەدەن زىندانىمنىڭمۇ ئىشىك - تۆڭلۈكى ئېتىلگەن. كۆڭلۈم قېتىدا ئىشق - مۇھەببەت ئوتى يانماقتا. مۇشۇنداق ئەھۋالدا سۆيگۈ - مۇھەببەت

ئوتى شولا تارتىپ، ئەلەڭگۈ ئۇرۇپ، ئاھىم ئوتى ئاسمانغا ئۆرلەپ، بۇ قاراڭغۇ ھۇجرىنى بۇزسا نە ئە-جەب؟ ! بۇ ئوتتىن بەلكى يەتتە ئاسمان، توققۇز پەلەك لەرزىگە كېلىپ، ئۇنىڭ شوقىدىن چاك - چاك يېرىلغۇسى. دەرىخا، ئەتراپىمۇ ئوت، جېنىمۇ ئوت ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىكى قېنىمۇ ئوت بولدى. مۇنداق قاتمۇقات ئوت ئىچىگە ھەرقانداق ئادەمنى تاشلىغاندا ئەلۋەتتە ئۇنىڭ پۈت - قولىدىن كىشەنلەرنى ئېلە-ۋەتكەنىدى. مېنىڭ گۇناھىم شۇ قەدەر ئېغىر بولغاچقىمىكىن، مېنى ئوتقىمۇ كىشەن بىلەنلا سالدى. يە-نە تېخى قۇرۇق نەسىھەتلەر بىلەن ماڭا يول كۆرسىتىشمەكتە !» شۇنداق نالە - پەريات قىلىپ ئاھ تارتە-تىكى، بەدەنلەردىكى زەنجىرلەر ھالقا - ھالقىلىرىدىن گويا كى سۇدەك ئېرىپ، قول - پۇتلىرىدىكى ياغاچ كىشەنلەر پارە - پارە بولۇپ يېرىلىپ چۈشتى. مەجنۇن بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ جانابي ھەقە شۇكۇر - سانالار ئېيتىپ، يۇزىنى تۇپراققا سۈردى. زارلاپ يىغلاپ كۆزلىرىدىن قان - ياشلىرىنى ئاققۇزدى. شا-مالدەك يۇگۇرگەن پېتى قوۋۇقنى ئېچىپ بايازان تەرەپكە كەتتى. بۇ ئىش ھەر ئىككى قەبىلىنىڭ گۇما-لىرىدىن يىراق ئىدى. ئۇ كېچە - كۈندۈز ئاھۇپىغانلار چېكىپ، قۇيۇندەك ئايلىنىپ، بېشىغا تۇپراقلارنى چاچقان ھالدا دەشت - بايازانغا كىرىپ كەتتى...

ئەلقىسسە، ئەمدى لەيلىنىڭ ئەھۋالىغا كېلەيلى:

شۇ چاغدا لەيلىگە ئۇستازى رۇخسەت بېرىپ باغ - بوستانلىققا ئەۋەتتى. لەيلى باغقا بېرىپ مەجنۇننى گۈللەر ئارىسىدا قويۇپ، ئۆزى يۇزمىڭ زىبۇزىننەتلەر بىلەن ياسىنىپ، ھەربىر قويغان قەدەمدە لاتاپەتلەر پەيدا قىلىپ، جاھان ئىچىگە ئوتلارنى سېلىپ، گاھ جامالىنى قىزىلگۈلدەك قىزارتىپ، گاھ كۆزلىرىدىن ياش ئۇنچىلىرىنى تۆكۈپ، كۆڭلىدە مەجنۇننى ياد ئېتىپ، گاھ ئۇنىڭ پىراقىدا چىرايىنى سارغايتىپ كېتىۋاتقىنىدا، ئۇنى بىر ياش يىگىت كۆرۈپ قالدى. ئۇنىڭ ئېتى بەخت ئىبنى سالام ئىدى. ئۇ بەنى ئەسەد ھاكىمىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇنىڭ مال - دۇنيا، خەزىنە - دەپىنىسى ھېسابسىز ئىدى. بەخت ئىبنى سالام لەيلىنىڭ قۇياشتەك جامالىنى بىر كۆرۈش بىلەنلا مىڭ جان بىلەن ئاشق بولدى - دە، دەرھال ئۆز قەبىلىسىگە باردى. ھەر خىل ياخشى تۆھپىلەر ۋە قىممەت باھالىق نەرسىلەرنى تەييارلاپ، لەيلىنىڭ ئاتىسىغا بىرقانچە دانىشمەندىن ئەۋەتىپ، لەيلىنى ئۆز نىكاھىغا ئالماقچى بولدى. ئۇ دانىشمەنلەر تۆھپە ۋە خەزىنىلەرنى تۆگىلەرگە ئارتىپ، ھەي قەبىلىسىگە قاراپ راۋان بولدى.

لەيلىنىڭ ئاتىسى بۇنىڭدىن خەۋەر تاپتى ۋە كەلگەنلەرنى كۆپ ئەزىزلىدى. چۈنكى، ئۇ ئىبنى سالامنى تونۇيتتى. ئۇنىڭ ئاقىل، دانىشمەن، خۇش پېئىل، پەملىكلىكىنى بىلەتتى. شۇڭا مېھمانلارغا كۆپ ئېھتىرام‌لارنى بىلدۇرۇپ، ياخشى سۆزلەر بىلەن مېھمان قىلدى. كەلگەنلەر سۆزغا - سالامغا تەقدىم قىلىپ، مەقسەتلىرىنى زاھىر قىلدى. ئاندىن كېيىن ئەلچىلەر ئەدەپ بىلەن بېشىنى تۆۋەن سېلىپ جاۋاب كۈتتى. لەيلىنىڭ ئاتىسى كەلگەنلەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ: «ئەگەر خۇدايىتائالا ياخشىلىق ئاتا قىلىپ، ئۇ ئىبنى سالام ماڭا ئوغۇل بولۇشنى تىلىگەن بولسا، مەنمۇ ھەم ئۇنىڭغا ئاتا بولۇشنى خالايمەن. بۇ دۇردانىنى ئۇنىڭ تاجىغا تاقايمەن ۋە ئۇنىڭ بىساتىنى بۇ گۆھەر بىلەن يورۇتقايمەن. لېكىن بىرقانچە ۋاقىت سەبرە قىلسۇن، چۈنكى، ھازىر بۇ كۆڭلۈمنىڭ شېخى شىكەستىرەك، ئۇ تېخى كامالىغا يەتمىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن بىر مەزگىل كېرەك. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ھازىر ئۇنىڭ كۆڭلىگە غەم ۋە ئازراق مالاللىق يېتىپتۇر. ئۇ شۇ مالاللىقلاردىن قۇتۇلسۇن ۋە ئېسىگە كەلسۇن. شۇ چاغدا ئول مۇبارەك ئوغلۇم مېنىڭ قولۇمدىن ئۆز مەھسۇلىنى ئالسۇن» دەپ جاۋاب بەردى. ئەلچىلەر بۇنىڭدىن خۇشال - خۇرام بولۇپ ئۆز ئۆيلىرىگە كەتتى. لەيلى قەيسىنى باغدا قويۇپ قايتقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئىشقىدا ئاشق بولۇپ يېمەك - ئىچمەكتىن قالغان، توزۇغان غۇنچىدەك پارە - پارە بولغان، كۈندىن - كۈنگە ناتۋانلاشقانسىرى. ئۇنىڭ قېشىدىكىلەر بۇ ھالدىن خەۋەردار ئىدى. ئۇنىڭغا غەمخورلۇق قىلاتتى. بەخت ئىبنى سالامنىڭ ئەلچى ئەۋەتكەنلىكىنى لەيلىگە ئېيتماس ئىدى. ئۇلار بىلەتتىكى، ئەگەر بۇ ئەھۋالنى لەيلى ئاڭلىسا، ئۇنىڭ ئاغرىقى ئېغىرلىشىپ، پىراقى ھەددىدىن ئېشىپ كېتەتتى.

بىر كۈنى ھەممە ئۇرۇق - تۇغقانلىرى لەيلىنى كۆرگىلى كەلدى. ھەرقايسىسى لەيلىنىڭ كۆڭلىنى خۇش بولار دەپ تۈرلۈك سۆزلەرنى قىلدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر موماي بار ئىدى. ئۇنىڭ ئەقلى كەمرەك بولۇپ، تەدبىرسىزلىكى چىقىپ تۇراتتى، قىلغان سۆزلىرى ھامان خاتا بولاتتى. بۇ موماي لەيلىنى خۇش قىلماق ئۈچۈن: «ئەي ئاي يۈزلۈك، ھېچقانداق غەم قىلماڭكى، كۆڭلىڭنى ھەمىشە خۇش تۇتۇڭ، تاڭلا ياخشى بولسىڭ بەختىڭ كەلگۈسىدۇر، ھەممە مۇرادىڭ ھاسىل بولغۇسىدۇر. يارىڭ بەخت ئىبنى سالام تولىمۇ خۇشخۇي ۋە ئەقىللىق يىگىتتۇر. خۇداغا شۈكۈر، ناھايىتى ياخشى ئىش بولغۇدەك ...» دەپ جىمىكى گەپنى ئېيتىۋەتتى. لەيلى بۇ سۆزلەرنى ئول كەمپىردىن ئاڭلاپ، ئەھۋالنىڭ شۇ يەرگە بارغانلىقىنى بىلدى. جاھان - ئالەم ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراڭغۇ بولدى. بويىغا يامان تەتۈرەك

چۇشۇپ، ئاھ تارتىپ بىھوش يىقىلدى. بىردەمدىن كېيىن نەپسى جايىغا چۈشۈپ ناله ـ زار قىلدى. لەيـ
لىنىڭ تاقىتى جىسمىدىن ئۇچتى. جىگەر قانلىرىنى كۆزىدىن ئاققۇزدى.

ئۇ كۈندىن ـ كۈنگە مەجرۇھلىشىپ كەتتى. ئىشق ئوتىنىڭ غالىبلىقى ئۇنى ئۆلۈمگە يېقىنلاشتۇر ـ
دى. ئۇ بۇنىڭدىن زىيادە ئىشق ئوتىدا كۆيسە، ھالاك بولىدىغانلىقىنى بىلدى. ئۇ ئىنىكئانىسىنى ئالدىغا
چاقىرىپ، ئۇنىڭغا بىچارىلەرچە مۇنداق دېدى: «ئەي، غەمدە غەمدىشىم، مۇڭدا مۇڭدىشىم ئانام! مېنىڭ
سىرلىرىم ساڭا ئاشكارىدۇر. ھەرقانداق يوشۇرۇن ئىشىم بولسىمۇ سەندىن يوشۇرماي كەلگەنىدىم. ھازىر
بىر سۆز ئاڭلىدىم. ئۇنىڭ شولىسىدىن دىماغلىرىم كۆيدى. گۇمانىمچە، بۇ ئىشتىن سېنىڭمۇ خەۋرىڭ
بار. لېكىن، سەن بۇنى ماڭا دېمەي كەلدىڭ. ساڭا ھاجىتىم شۇلدۇركى، سەن ئىشىككە چىقىپ بىر سائەت
كۆزەتچىلىك قىلساڭ، ھېچكىمنى يېقىن كەلتۈرمىسەڭ، چۈنكى كۆڭلۈم ناھايىتى پەرىشان. ئادەملەرنىڭ
غەلۋىسىدىن زېرىكتىم. كىرگەنلەرنى ئۇزىتىپ قوي، ئۆز ھالىمغا قويسۇن» دېدى. ئىنىكئانا قوللىنى
قوۋۇشتۇرۇپ «خۇش، بولغاي» دەپ تاشقىرىغا چىقتى. ئىشىكنى ئەتتى. ھەممە كېنىزەك ۋە نۆكەرلەرنى
ئىشكتىن يىراق قوغلىدى. لەيلى ئۆزى خالىي قالغاندىن كېيىن ئۆزىنى يەرگە ئۇردى. يىغلاپ توپا چې ـ
چىپ، كۆكسىگە تاش ئۇرۇپ، يۇزلىرىنى تىرمىلىدى. ياشلىرىنىڭ رەڭگى يۇزىنى قىزارتتى. پەريادى پە ـ
لەككە يەتتى. ئەپغانلار قىلىپ شۇنداق خىتاب قىلدىكى: «ئەي سىتەمكار پەلەك، بۇ مەن بىچارىگە كەلگەن
نېمانچە تۇگمەس دەرد ـ ئەلەم. مېنى بۇ بالا ئوتىغا سېلىپ، مەھبۇبەمدىن يىراق قىلدىڭ. خۇشاللىقىم

گۈل ئاچقاندا، مۇرادىمنىڭ مېۋىسى بېشىمغا چېچىلغاندا مېنى ھەممىدىن مەھرۇم قىلدىڭ. جۇدالىقىڭ زەھىرىنى ئاغزىمغا قۇيدۇڭ. ئەي بەۋاپا چەرخ، ئۇل غېرىب زارىمنى پىراق باياۋانىدا ئاۋارە قىلدىڭ ۋە ساپ كۆڭلىنى يۈز پارە قىلدىڭ. ئۇنى باشتىن - ئايىغىغىچە ئىشق خەنجىرى بىلەن يارا قىلدىڭ. ئۇل بىچارىنى شۇنداق سەرگەردان ۋە پاراكەندە قىلدىڭكى، بۇنىڭغا تېخى قانائەت قىلماي، ئۇنىڭ جىسمىنى كۆيدۈرمەك قەستىدە دوزاخقا سالدىڭ. ھازىر ئاڭلىغان بۇ خەۋەر يەنە بىر دوزاخكى، ئۇنىڭ يالقۇنى جېنىمغا تۇتاشتى. ھەسرەت دەريا‌سى مېنى غەرق قىلدى. ماڭا تۇتاشقان بۇ ئوت پەلەككە تۇتاشقۇسى ۋە بەلكى تەتۇر پەلەكنى كۆيدۈرگۈسى. دەرىخ! مەن بۇ بالالار ئىچىدەمەن. ئەمما مېنىڭ ئۇل زار ئەسرىم نېمە چۈك ھالدىكىن؟! مېنىڭ ئىشقىمنىڭ ئوتىدا مېنى يادلامدىكىن ۋە پىراقىم غېمىدە چاك - چاكمىكىن! ئاشۇ غەملەرنى مېنىڭ پىراقىم سەۋەبى بىلەن تارتماقتا. ئۇ يۈزۈمنىڭ پىراقىدا يۈزلىرىنى قان - ياش بىلەن قىزارتار، قېشىمنىڭ خىيالى يادىغا كەلسە، قەددىنى يادەك ئېگەر، چاچلىرىمنى پىكىر قىلسا، تەنلىرى يىلاندەك تولغىنار، غەمزە - نازىمنى ئويلىسا، تەنلىرىگە نەشتەر سانجىلۇر ۋە يۈزۈمدىكى خالىمنىڭ دەردىنى تارتار. توۋا، مەن پەرياد - پەريادلار ئىلكىدە ئۆلۈكدۇرمەن» دەپ سەۋدايىدەك ئاھ تار. تىپ چاچلىرىنى يۇلدى. ئىنىكئانىسى ئىشىك تۆۋىدە ئولتۇرۇپ لەيلىنىڭ مۇنداق زارلانغانلىقىنى ئاڭلاپ، تولغىنىپ يىغلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، لەيلى ھەمىشە كېچە - كۈندۈز پەرياد قىلماقنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلدى.

مەجنۇنىڭ ئاتىسى مەجنۇنى كەبگە تاۋابقا ئاپىرىپ مۇناجات قىلغانلىقى، مەجنۇن ئىنسانلاردىن ئايرىلىپ دەشت - بايابانغا يۈزلەنگەنلىكى، سەھرادا كېيىكلەر، شىرلارغا قوشۇلغانلىقى، نۆپەل پادىشاھ شىكارغا چىقىپ مەجنۇنى كېيىكلەر ئارىسىدا كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سورىغانلىقى ۋە لەيلىنى ئۇنىڭغا ئېلىپ بېرىمەك ئۈچۈن لەشكەر تارتىپ كېلىپ لەيلىنىڭ ئاتىسى بىلەن جەڭ قىلغانلىقى

مەجنۇن قاراڭغۇ كېچىدە زەنجىر - كىشەنلەردىن خالاس بولۇپ قاچتى. ئەتىسى ئاتا - ئانىسى ئىزدەپ تاپالمىدى. ھەر تەرەپكە ئاتلىق ۋە پىيادىلەرنى ئەۋەتىپمۇ تاپالمىدى. مەجنۇننىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇغلىنىڭ غېمىدە زار - زار يىغلاشتى. ھەر خىل نەسىھەتلەرنى قىلىپ كۆرىدىيۇ، ئاخىر ھەممىدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ، خۇدانىڭ تەقدىرىگە رازىلىق بىلدۈرۈشتى ھەم ئىككى ئاشىق - مەشۇققا ئاللادىن مەدەت تىلەپ دۇئا قىلدى. ئۇلار كۆپ دۇئالار قىلدى. بۇ كەبىگە بارىدىغان ۋاقىت ئىدى. ئۇلار سەپەر جابدۇقىنى قىلدى ۋە نەچچە كۈن ئىزدەپ يۈرۈپ مەجنۇننى بىر باياۋاندىن تېپىپ كەلدى. مەجنۇنغا ئاتىسى كەبىگە بىللە بېرىشنى ئېيتتى. مەجنۇن بۇ ئىشنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەنىدى. شۇڭا جان - دىل بىلەن قوبۇل قىلدى. مەجنۇننىڭ ئاتىسى پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلدى - دە، مەجنۇننى مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ سەپەرگە راۋان بولدى. سەھرا، مەنزىللەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، ئاخىر كەبەتوللاغا يەتتى. مەجنۇن كەبىنى مۇھەببەت بىلەن كۆردى. ئىشق ئوتى كۆڭلىدىن جۇش ئۇردى. كۆزلىرىدىن ئېرىقنىڭ سۇيىدەك ياش تۆكۈلدى. دەردىكە تولغان كۆڭلىدىن ئاھلار تارقىتىپ، كەبىنى چۆرۈلۈپ تاۋاب قىلدى ۋە زار - زار يىغلاپ يۈزىنى تۇپراققا سۈرۈپ، كەبىنىڭ ھالقىسىغا ئېسىلدى. پەرياد - پىغان قىلىپ شۇنداق مۇناجات ئوقۇدىكى: «ئەي دانا ۋە ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى، سەرۋەرى جاھان، ئىشق ئوتىنى جاھانغا تارقاتقان ۋە مەن بىچارىنىڭ جېنىنى كۆيدۈرگەن، مۇھەببەت ئوتىنى جېنىمغا سالغان، نەسىھەتنى ئاچچىق ۋە پىراق زەنجىرىنى قاتتىق

قىلغان ئىلاھىم، مەن شىكەستىلەندىم. بۇگۈن دەرگاھىڭغا كەلدىم. مەن ئىشق زەنجىرىدە باغلاقلىق. جېنىمنىڭ رىشتىسى ئىشق ھالقىسىغا چىگىلىكتۇر. ئىشق ئوتىدىن تەنلىرىم كۈل بولۇپ، جان - ئۇستىخانلىرىم يانجىلىپ كەتتى. ئاھ، بۇ ئىشق ئوتىنى بايان قىلىۋاتىمەن. ناھايىتى ھالاكەتلىك غېمىنى ئاشكارىلاۋاتىمەن. ئەي خۇدايىم، سەندىن خۇشال بولماقنى تىلەيمەنكى، مۇھەببەت - ئىشقىتىن خالاس بولماقنى تىلەيمەن. بىلگىنكى، سېنىڭدىن تىلەيدىغىنىم — كۆڭلۈمنى ئىشقىنىڭ مەيدانىغا تاشلىغىن، جانىمغا ئىشق ئوتىنى پىدا قىلغىن. ئىشقىنىڭ ئازىسىدىن دىلىمنى ئايرىما. ئىشقىنىڭ ئوتىدا يۇزۇمنى رەڭدار قىل. بۇ ئىشق ئوتىنى تېنىمدا تېخىمۇ زىيادە قىلغىن. كۆزلىرىمگە ئىشق تۇتىياسىنى سۈرگىن. كۆڭلۈمگە ئىشقىنىڭ كىمياسىنى سالغىن. دىلىمغا ئىشقىنىڭ ھەرپلىرىنى پۈتكىن ! كۆڭلۈم ۋە باشىم ئۇزرە ئىشقىنىڭ يۈكىنى يۈكلىگىن، جېنىمنى شۇ يولدا شېھىت ئەيلىگىن... ئىشقىنى ماڭا يەنە بىر ھەسسە بەرگىن. ئاڭا ھەم شۇنداق قىلغىن. ئىسىت، ئىسىت، ئەي پەرۋەردىگارىم، مەن تەلۇنىڭ جامىغا مۇھەببەت شارابىنى تولىدىن - تولا قۇيغىن ۋە ماڭا توختىماي قۇيۇۋەر. لەيلىنىڭ ئىشقى تېنىمدە جان ئورنىدا بولسۇن. لەيلىنىڭ يالقۇنى تومۇرۇمدا قان بولسۇن، ئىشقى يوق كىشىدىن مېنى يىراق قىلغىن. ئى ئاللا، ھەمىشە خىيالىم يارىمنىڭ يادى بىلەن بولسۇنكى، جېنىمغا ئۇنىڭ ۋىسالىنى نېسىپ قىلغىن. تا تىرىك بولسام ئۇنى يادلاپ ئۆتەي، جېنىمنى ئۇنىڭ ئىشقى بىلەن تېنىمدىن چىقارغىن، تاكى قىيامەت قايىم بولسا ھەممە ئادەم تىرىلگەندە لەيلىنىڭ كوچىسىدىن ئۆتۈپ كەلگەن شامال مېنى تىرىلدۇرسۇن. مېنى دوزاختا سالساڭ ئىشق ئوتىدا كۆيدۇر، بېھىشكە سالساڭ، مەھبۇبەمگە قوشۇلماقنى نېسىپ ئەت. تاكى بۇ دۇنيادا تىرىك ياشىسام لەيلىنىڭ غېمىنى باتىنىمدىن بىرەدەم يىراق قىلمىغىن. لەيلىسىز قالسام مېنى نابۇت قىلىۋەت !...» مەجنۇنىنىڭ پەقىر ئاتىسى بۇ مۇناجاتلارنى ئاڭلاپ گاھى بىخۇد بولۇپ، گاھى ئۆزىگە كەلدى. ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ھەيران بولدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھەممىسى مەجنۇندىن ئۈمىدىنى ئۈزدى. مەجنۇن مۇناجاتىنى تاماملاپ بولۇپ ئاھ تارتىپ يىقىلدى. بىر - نەچچە كىشى ئۇنى كۆتۈرۈپ ئۇلارنىڭ تۇرار جايىغا ئەكېلىپ ياتقۇزدى. شۇنىسى ئېنىقكى، ھەر - كىمنىڭ كۆڭلىگە ئىشق ئوتى چۈشسە، نەسىھەتنىڭ سۈيى ئاڭا ياغ بولىدۇ - دە.

ئەلقىسسە، ھەج تاۋابىدا مەجنۇننىڭ ئىشقى يەنە زىيادە بولدى. ھاجىلارنىڭ ھەممىسى مەككە

مۇقەددەستىن ياندى. مەجنۇننىڭ ئاتىسى ھەم ھەيران، ھەم پەرىشان بولۇپ، ناله چېكىپ، ئوغلىدىن ئۇ. مىدىنى ئۈزدى ھەم زار - زار يىغلاپ ياندى.

مەجنۇن ئاتىسىدىن ئايرىلىپ دەشت - بايابانلاردا يۈردى. ئۇنىڭ بارار - تۇرار قارارى يوق ئىدى ۋە قايساقلا يۈرۈش ھەققىدىمۇ نىشانسىز ئىدى. «لەيلى» دېگەن سۆزدىن بۆلەك گەپ قىلماس ئىدى. ھەر تەرەپكە قاراپ لەيلىنىڭ جامالىنى كۆرەتتى. گۈل كۆرسە لەيلىنىڭ رۇخسارىنى، سەرۋە كۆرسە قەددىنى ئەسلەپ ئۇلارغا يۈزلىرىنى سۈرەتتى. ئاشىقانە غەزەللەرنى ئوقۇيتتى. گاھى قاھ - قاھ سېلىپ كۈلۈپ، گاھى يىغلاپ، يۈزلىرىگە كاچاتلاپ، كۆكسىگە تاش ئۇراتتى. گاھى شامالدەك يۈگۈرۈپ، گاھى قۇم - تۇپراق ئۈستىدە قۇرۇغان ياغاچتەك يېتىپ ناله قىلاتتى. سەھرالاردىكى كېيىكلەر ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قالغان بولۇپ، ئۇ قەيەرگە بارسا ئەگىشىپ يۈرەتتى. كېيىكلەر مەجنۇننى ئارىسىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ نالىسىنى تاماشا قىلاتتى. مەجنۇن گاھى كېيىكلەرنىڭ يۈزىگە سۆيۈپ قوياتتى، گاھى سىلاپ قوياتتى. شۇنداق قىلىپ ھەممە جانۋارلار ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قالدى.

ئەلقىسسە، ئەرەب مەملىكىتىدە بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى نەۋپەل بولۇپ، ناھايىتى ئاقىل ۋە پەھلىۋان ئىدى. ئۇنىڭ نامى يىراق - يېقىندا مەشھۇر ئىدى. بىر كۈنى ئۇ ھەمراھلىرى بىلەن شىكارغا چىقىپ ئوۋ ئوۋلاپ يۈرۈپ مەجنۇن يۈرگەن سەھرالىغا كەلدى. مەجنۇن ئۇنىڭ چېرىكلىرى ئارىسىدا قالىدى. مەجنۇننىڭ ئەتراپىنى كېيىكلەر ئورىۋالغانىدى. كېيىكلەر قورشاپ كەلگەن سىپاھلارنى كۆرۈپ، مەجنۇننىڭ يېنىدا تۇردى. پادىشاھ كېلىۋېتىپ كېيىكلەر ئارىسىدا بىر ئاي يۈزلۈك يىگىتنى كۆردى. ئۇنىڭ باش - ئاياغلىرى يالاڭ ئىدى. شاھ بۇ ئاجايىباتنى كۆرۈپ ھەيران قالدى ۋە ھەمراھلىرىغا قاراپ:

— بۇ يىگىت ماڭىلا كۆرۈنەمدۇ ياكى سىلەرگىمۇ كۆرۈندىمۇ؟ بۇ ھالدىن كۆڭلۈمگە قورقۇنچ چۈشتى، — دېدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن بىرى:

— بىزگىمۇ كۆرۈندى، — دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ مەجنۇننىڭ ۋەقەسىنى ئاڭلىغانلىقىنى پادىشاھقا سۆزلەپ بەردى. پادىشاھ بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ زار - زار يىغلاپ، مەجنۇنغا ئىچى ئاغرىپ باغرى كۆيدى. شىكارنى توختاتتى ۋە مۇنداق دېدى:

— مۇشكۈل بالاغا گىرىپتار بولۇپتۇ. ئىشق بالاسى ئاجايىپ ھېكمەتتۇر. ھەركىمگە ئىشق ئوتى يەتسىلا مۇشۇنداق بايابانىدىكى جانۋارلارغا قوشۇلغاي، قازارا ئىشقتىن ۋۇجۇدى نابۇت بولسا، جانۋارلار ئاڭا مۇسىبەت تۇتقاي، — پادىشاھ پەريات قىلدى ۋە، — ھەممىلار شىكارنى توختىتىلار، ئوقيانى يىغىلار، ئاتلارنى باغلاڭلار! — دېدى.

پادىشاھ مەجنۇن تەرەپكە ئات قويدى. كېيىكلەر ئۇنى كۆرۈپ قاچتى، ئەمما شاھنىڭ كەلگەنلىكى مەجنۇنغا خۇش ھال بىلىندى.

— سالام! — دېدى شاھ خۇش چىراي.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام! — دېدى مەجنۇن ئىكرام بىلەن.

پادىشاھ ھەم ئىززەت - ئىكرام بىلەن سۆزلىدى:

— ئاي يۈزلۈك يىگىت، دىدارىڭدا ۋاپانىڭ نۇرى، پېشانەڭدە كۆڭلۈڭنىڭ ساپلىقى جىلۋىلىنىپ تۇرۇپتۇ. بۇ يەردە يۈرگىنىڭ مېنى ئەجەبلەندۈردى. كۆزۈمگە غەيرىي كۆرۈندى.

— ئەي پادىشاھ — دېدى مەجنۇن، — ماڭمۇ سېنىڭ ستەمكارلىقىڭ ئەجەب تۇيۇلماقتا. نېمىشقا جانۋارلارغا غاپىللارغا ئوخشاش جاپا قىلىسەن؟ ئەلۋەتتە سېنىڭ بۇ جانۋارلارنى ئۆلتۈرۈپ يېمەكىڭ

هاجىتىڭ يوق. خۇدا سېنى ئۇلاردىن بىھاجەت قىلغان. نېمىشقا ئاللانىڭ مەخلۇقلىرىغا ئازار بېرىسەن؟ ئۇلارنىڭ قانلىرىنى تۆككىلى لەشكەر باشلاپ كېلىپ، زالىملارچە بىھۇدە قان تۆكسەن؟ جانىۋارلارنىڭ گۆشى ساڭا قانداق غىزا بولدى؟ ساڭا بۇ ئىش قانداقمۇ راۋا كەلدى؟ ناۋادا سېنىڭ پۇتۇڭغا بىر تال تىكەن كىرسە، كۆڭلۈڭ قانداق رەنج سېزەر، بەدىنىڭ قانچىلىك تولغىنار، ئەزىز جېنىڭ قانچىلىك ئازابلىنار ـ هە ! ئۇنداقتا بۇ نېچۈك زالىملىق؟ قولۇڭغا ئوقيانى ئېلىپسەن، جانىۋارلارنى ئاتماقچىسەن، ئاللا ئۇلارغىمۇ ئەزىز جان بەرگەن، ئۇلارنىڭ جېنىمۇ سېنىڭ جېنىڭغا ئوخشاش تاتلىق. ئۆزۈڭنىڭ جېنىڭغا ئازار يېتىپ قېلىشنى ئويلاپ، جانىۋارلارنى ئۆلتۈرۈشتىن كەچكىن !

شاھ بۇ شېرىن نەسىھەتلەرنى ئاڭلاپ، يەرنى ئۆپۈپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

ــ ئەي پەرىشتە خۇيلۇق يىگىت، بۇ نەسىھەتلىك سۆزلىرىڭنى قوبۇل قىلدىم. سۆزلىرىڭنى كۆڭلۈم قېتىدا ساقلايمەن. ئۆزۈمنىڭ جېنىمغا تېغ ئۇرۇشنى راۋا كۆرمەنكى، بۇ جانىۋارلارغا زىيان يەتكۈزۈشنى راۋا كۆرمىگەيمەن. ئەمدى سېنىڭ نەسىھەت سۆزلىرىڭنى قۇلىقىمغا ئالدىم. مېنىڭمۇ ساڭا بىر ئېغىز سۆزۈم بار. قوبۇل قىلغايسەن.

مەجنۇن خاموش ھالدا بىرپەس تۇرغاندىن كېيىن:

ــ قېنى، سۆزلەپ باق ! ــ دېدى.

ــ ئەي خۇش تەلەت يىگىت، ئاۋۋال سەندىن شۇنى سورايمەن: سەن مېنى بۇ باياۋاندا جانىۋارلارغا ئازار بېرىشتىن توستۇڭ، ئۆزۈڭ بۇ جانىۋارلار بىلەن ئۇلپەت بولۇپسەن، ئادەم ھەممە مەخلۇقلارنىڭ ئۇلۇغى، سەن نېمىشقا ئۇلاردىن قېچىپ ھايۋانلارغا قوشۇلىسەن؟ بۇ ئىش كىشىنى ئەجەبلەندۈرىدۇ. ئاڭلىشىمچە، بىر ئاي يۇزلۇك گۈلرۇخ سېنىڭ يۇرىكىڭگە ئوت ساپتۇ. ئوت سېنى قاتتىق ئۆرتەپتۇ. ئەگەر خالىساڭ

مەن بىلەن شەھەرگە بارغىن، بىرنەچچە كۈن خۇشاللىق پەيزىنى سۈرەيلى، ئول مەھبۇبەڭنى ساڭا قو-
شۇش ئۈچۈن ئىلاج قىلاي. قانچىلىك پۇل - مال كېرەك بولسا سەرپ قىلاي، ئالتۇن - كۈمۈش بىلەن
ئىشىكنى ئوڭشىيالمىسام ئەتراپتىن لەشكەر يىغىپ، جەڭ قىلىپ
بولسىمۇ لەيلىنى ساڭا ئېلىپ بېرىمەن. ئەگەر پۇل - مال ۋە جەڭ بىلەن لەيلىنى ساڭا ئېلىپ بېرەل-
مىسەم، ئۆزۈمنىڭ بىر قىزى بار، ئۇنى ساڭا بېرىمەن، سېنى ئۆز ئوغلۇم كۆرۈپ، كۆزۈمنىڭ قارىچۇ-
قىدەك ئاسرايمەن. تەختىمگە ۋارىس قىلغايمەن. شۇڭا بۇ كېيىكلەردىن ئايرىلىپ بىزگە قوشۇلغايسەن.
ئادەملەر هايۋانلار بىلەن بىر جىنس ئەمەس، — دېدى پادىشاھ.

مەجنۇن لەيلىگە قوشۇلىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ جانسىز تەنگە جان كىرگەندەك، ئۆلۈك تىرىلگەندەك بولدى.
ۋە خۇشاللىقتىن جىسمى لەرزىگە كېلىپ، هەيران - لال بولدى. مەجنۇن زارلاپ يىغلاپ مۇنداق دېدى:

— ئەي پادىشاھ، بايا سورىغان سوئاللىرىڭغا بېرىدىغان جاۋابىم بار ئىدى، ئەما لەيلىگە قوشۇلە-
دىغانلىقىمنى ئاڭلاپ بارلىق جاۋابلىرىمنى ئۇنتۇدۇم. ئەگەر قىلغان ئەھدەڭگە ۋاپا قىلساڭ، يۈزۈمنى
مىنگەن ئېتىڭنىڭ تۇياقلىرىغا سۈركەيمەن. كېچە - كۈندۈز ئارقاڭدىن يۈرگەيمەن.

پادىشاھ خۇشال بولۇپ، مەجنۇنغا شاھانە لىباسلارنى كىيدۈرۈپ ياخشى ئاتقا مىندۈردى - دە، ئۇنى

خۇش سۆھبەتلەر بىلەن ئۆيگە ئاپاردى. پادىشاھ مەجنۇننىڭ ناھايىتى ئىززىتىنى قىلدى ۋە پەرمان چۈشۈرۈپ، بىرقانچە دانىشمەننى چاقىرتتى ـ دە، ئۇلارغا مەجنۇننىڭ ۋەقەسىنى بايان قىلدى. ئۇلارنى لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ قېشىغا ئەلچىلىككە ئەۋەتمەكچى بولدى. ئۇلار لەيلىنىڭ ئاتىسىغا مۇنداق سۆز ئېيتتى: «ئەي، ھەي قەبىلىسىنىڭ ھاكىمى، ساڭا بەخت ـ تەلەي يۈزلەنسۇن. ساڭا دەيدىغان سۆز شۇكى، ئامىر قەبىلىسىنىڭ ھاكىمىنىڭ ئوغلى قەيس ئىلىم ـ ھېكمەتتە تەڭداشسىزدۇر. ئۇ لەيلىنىڭ ئىشقىغا گىرىپتار بوپتۇ. ئۆز ھالىنى باشقىلارغا ئېيتىشتىن ئۇيلىپ، ئىشق غالىبلىقىدىن بايا‌ۋانلاردا يۈرۈپتۇ. ئۇنىڭ نامىمۇ مەجنۇن ئاتالدى. ئۇ ئىلگىرى سېنىڭ قەبىلەڭدە مەكتەپتە ئوقۇپ، ئالىملاردىن ئىلىم ئۆگىنىپ ئالىم بولغانىكەن. سەنمۇ ئۇنى ياقتۇرار ئىكەنسەن، ئۆزۈڭمۇ ئۇنى ماختىغان ئىكەنسەن، ئۇ ئىشققا گىرىپتار بولغاندا ئۇنىڭ ئانىسى قانچىلىك ئازابلانغاندۇ، ئوغلىغا قاراپ قانچىلىك ياش تۆكتىكىن؟ ! ئەمما، سەن ئۇنىڭغا تاش يۈرەكلىك قىپسەن. سەندىن ئۈمىد شۇكى، بۇ ئىككى ئاشىق ـ مەشۇقنىڭ دەردىگە چىك قويماق كېرەكتۇر. بۇ ئىككى ئاشىق ـ مەشۇقنى پىراق دوزىخىدىن قۇتۇلدۇرۇپ، ۋەسال جەننىتىگە مۇشەررەپ قىلماق تولا زۆرۈردۇر. بۇ بىچارە ئاشىققا ئىچىڭ ئاغرىغاي، ناۋادا خاھىشىڭغا خوپ كەلسە، ئەلچىلەردىن خەۋەر بەرگەيسەن. ياخشى سائەتتە بۇ ئىككى بىغۇبارنىڭ مۇقەددەس ئىشىنى ئادا قىلغايمىز.»

ئەلچىلەر نەۋپەل شاھنىڭ سالام ـ سوۋغىلىرىنى لەيلىنىڭ ئاتىسىغا يەتكۈزدى. لەيلىنىڭ ئاتىسى قاتتىق غەزەپلەندى. ئەلچىلەرنى قوغلاپ چىقاردى. ئەلچىلەر نائۈمىد نەۋپەل شاھنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇلارنىڭ روھى تولىمۇ چۈشكۈن ئىدى. ئۇلار لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ ئۆزلىرىنى قوغلاپ چىقارغانلىقىنى ئېيتتى. بۇنى ئاڭلاپ نەۋپەل شاھ قاتتىق غەزەپلەندى ۋە لەشكىرى ئەزىم توپلاشقا پەرمان قىلدى. ئۇنىڭ پەرمانى دەرھال بەجا كەلتۈرۈلۈپ، ھېسابسىز لەشكەر توپلاندى.

غەزەپىنى باسالمىغان نەۋپەل شاھ لەشكىرى ئەزىمنى باشلاپ ھەي قەبىلىسىگە يۈرۈش قىلدى. ھەي قەبىلىسى پاتىپاراق بولۇپ كەتتى. نەۋپەلنىڭ لەشكىرى غالىبلىق بابىدا لەيلىنىڭ ئاتىسىنى لال قىلدى.

لەيلىنىڭ ئاتىسى بۇ غەۋغانى بۇنىڭغا سەۋەبچى بولغان لەيلىنى ئۆلتۈرۈپ تۆگەتمەكچى بولدى، چۈنكى لەيلى كۆزدىن يوقالسا ھەممە تۆگەيتتى.

بۇ ئەھۋال مەجنۇننىڭ چۈشىگە ئەينەن ئايان بولدى. مەجنۇن بۇ چۈشتىن ناھايىتى قورقۇپ، نەۋپەل شاھقا باشتىن ـ ئاياغ بايان قىلدى. نەۋپەل ناھايىتى غەمكىن بولدى. ئۇمۇ مەجنۇننىڭ چۈشى بەرھەق دەپ قارىدى. ئەتىسى تاڭ ئاتتى. راست دېگەندەك لەيلىنى ئۆلتۈرىدىغان خەۋەر ھەممە ئادەمگە مەلۇم بولدى. مەجنۇننىڭ چۈشىنىڭ راستلىقىنى ھەممەيلەن پەملىدى. نەۋپەل ئول خەۋەرنى ئاڭلاپ لەيلىگە بىر ئاپەت يېتىپ، بىچارە مەجنۇنغا يامان بولمىغاي دەپ ئويلاپ، جەڭنى توختىتىپ ئۆز شەھىرىگە يانىدى. بىچارە مەجنۇن لەشكەرلەردىن ئايرىلىپ بايا‌ۋان تەرەپكە ئات سالدى.

مەجنۇن نەۋپەلدىن ئايرىلىپ بايا‌ۋان مەنزىلىدە زەيتكە ئۇچرىغانلىقى، ئۇنىڭغا ئات ۋە جابدۇقلىرىنى بېرگەنلىكى ۋە ئاشىقانە نامە پۈتۈپ لەيلىگە ئەۋەتكەنلىكى، لەيلىمۇ مەجنۇنىڭ نامىسىگە جاۋاب بېرگەنلىكى، مەجنۇنىڭ ھوشىغا كېلىپ ئاتا ـ ئانىسى قېشىغا بارغانلىقى، بۇ خەۋەر تارقىلىپ، نەۋپەل مەجنۇننى يوقلاپ كەلگەنلىكى، مەجنۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى نەۋپەلگە مېھماندارلىق قىلىپ ئۆزئارا دوست بولۇشقانلىقى،

مەجنۇن يەنە باياۋانغا بېرىپ، لەيلىنىڭ قويچىسىغا ئۇچراپ، قويچى ئۇنى قوي تېرىسىگە يۆگەپ ئاپىرىپ لەيلىنى كۆرسەتكەنلىكى، ھەر ئىككىسى بىر - بىرىنى كۆرۈپ بىھوش بولۇپ يىقىلغانلىقى، مەجنۇنىڭ ئاتىسى ئۇنىڭغا كۆپ نەسىھەتلەرنى قىلىپ، نەۋپەلنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ، ئۇنىڭ قىزىنى نىكاھلاپ بېرگەنلىكى، مەجنۇن ئۇ قىز بىلەن سۆزلىشىپ، ھەر ئىككىسى ئۇز ئارزۇ يوللىرىغا راۋان بولغانلىقى

ئەلقىسسە، نەۋپەل لەشكەرلىرىنى ئېلىپ ئۆز جايىغا قايتقاندىن كېيىن، لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ لەشكەرلىرىگە ئەندىشە چۈشتى. ئۇلار نەۋپەلنىڭ شۇنچە غالىب تۇرۇپ چېكىنگەنلىكىدە بىر غەرىزى بارمۇ - قانداق دەپ ئويلاپ قورقۇشتى. شۇڭا ئۇلار بۇ يەردىن باشقا يەرگە قېچىشنى قەستلەپ، تۆگە لەرگە نەرسە - كېرەكلەرنى يۈكلەپ باشقا بىر مەنزىلگە بېرىپ چۈشتى.

مەجنۇن بىر يەردە كېتىۋاتاتتى. ناگاھ بىر كىشىگە ئۇچرىدى. ئۇ ئادەم يالاڭتۇش، يالاڭ ئاياغ، ھەيران ۋە سەرگەردان ئىدى. مەجنۇن ئۇنى كۆرۈپ ئىچى ئاغرىپ سورىدى:

— ئەي غېرىب ئاۋارە، ئېيتقىن ھالىڭ قانداق؟ نېمە ئۈچۈن غەمكىن ۋە سولغۇن يۈرسەن؟

ئۇ كىشى جاۋاب بەردى:

— مەن بىر غېرىب بىچارە، لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ كىشىلىرىدىن بولىمەن. مەن لەيلىنىڭ كۆچىسىدا ئولتۇرىمەن. مېنى زەيت دەپ ئاتايدۇ. ئېسىڭدە بولسا كېرەك. جانغا جاپا سالغۇچى نەۋپەل مەجنۇنغا يار - يۆلەك بولۇپ، لەيلىنىڭ ئاتىسى بىلەن جەڭ قىلدى ۋە ئۇرۇشنى تاسادىپىي ئاخىرلاشتۇردى. لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ لەشكەرلىرى تۈيۇقسىز قىرغىن بولۇشتىن قورقۇپ، خوپراق بىر يەرگە كۆچمەكچى بولۇپ ماڭدى. كېچە بولغاچقا، مەن ئۇلار بىلەن كېتىۋېتىپ ئادىشىپ قالدىم. بىر يەرگە كېلىپ قاپتىمەن. سەھەر بولۇپ ئالەم يورۇدى. ئىككى تۆگىلىك كىشى ماڭا ئۇچرىغانىدى، ئۇلاردىن قېچىپ يوشۇرۇندۇم، لېكىن ئۇلار كۆرۈپ قېلىپ ئوزۇقۇم بىلەن بىرنەچچە دەرەم پۇلۇمنى ئەكەتتى. ئۇنىڭغا قانماي، يەنە يوقمۇ دەپ قاتتىق ئۇرۇپ قىينىدى. پۇلۇڭنى كۆمگەن يەرنى كۆرسىتىپ بەر، دەپ باش - كۆزۈمنى ياردى. مەن ئۇلاردىن قېچىپ مۇشۇ تەرەپكە كەلدىم. ئەي يىگىت، سىزمۇ ئاشۇلاردىن بولامسىز؟ مەندە ھېچنېمە قالمىدى. پەقەت قۇرۇق جېنىم بىلەن ئادەملىك سىياقىملا قالدى.

مەجنۇن بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ ئاتتىن چاچراپ چۈشۈپ، ئۇنى قۇچاقلىدى.

— ئەي دوست، جېنىم ساڭا پىدا بولسۇن، غەم قىلما ۋە ئاگاھ بولغىنكى، نەۋپەلنىڭ لەشكەر تارتىپ كېلىپ سىلەر بىلەن جەڭ قىلىشىنىڭ سەۋەبچىسى مەندۇرمەن. قولۇڭغا بۇ تىغنى ئالغىن، كۆڭلۈڭ خالىغانچە تېنىمنى پارە - پارە قىلغىن. مەن پېقىرنى ئىشق ئاپىتىدىن قۇتقۇزغىنكى، مەندىن ھېچقانداق ئەندىشە قىلما. مەن جان - دىلىم بىلەن سەندىن رازى. ناۋادا مېنى ھالاك قىلىشنى خالىمىساڭ، ئېتىڭ ئورنىغا بۇ ئاتنى ئالغىن. قولۇڭدىن چىقىپ كەتكەن مېلىڭ ئۈچۈن ئۇستۇېشىمدىكى كىيىملەرنى ئال، — مەجنۇن شۇنداق دەپ ئۇستىدىكى شاھانە كىيىملەرنى سېلىپ ئۇنى ئات ۋە ئوقيالىرى بىلەن قوشۇپ زەيتكە بەردى. يەنە ئۇنىڭدىن ئەپۇ سوراپ ئاياغلىرىنى ئۆپتى ۋە مۇنداق دېدى:

— ئەي زەيت، ئەگەر لەيلىنىڭ بارگاھىغا بارساڭ، مەندىن ئۇنىڭغا يۇزمىڭلاپ سالام يەتكۈزگەيسەن ۋە ئۇنىڭغا ئېيتقايسەنكى، مەن شەرمەندەدۇرمەن، ئۇنىڭغا سۆزلىگىلى تىلىم يوقتۇر. ئەلۋەتتە، ئول ئاي يۈزلۈككە ئۇچراشساڭ ساڭا بەختتۇر. ئۇ قاياققا بار دېسە بارغايسەن. ئۆزۈڭنى لەيلىنىڭ كۆچىسىدا خاكسار قىلغايسەن. دەرىغا، ئۇنىڭ كۆچىسىنىڭ تۈپرىقىدا جېنىمنى بېرىشكە كۆڭۈل ئارزۇيۇم بار

ئىدى، لېكىن ماڭا نېسىپ بولمىدى.

زەيت بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھەيران - لال بولدى. ئۇنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى بىلىپ، يەرنى سۆيۈپ ئىززەت - ئىكرام بىلدۇردى ۋە مۇنداق دېدى:

— ئەي ئىشق ئەھلىنىڭ سەرۋەرى، لەيلى ھەم سېنىڭ ئىشقىڭدا كېچە - كۈندۈز ھەيران ۋە بەقارارىدۇر. ئۇنىڭ ئاغزىدا ھەمىشە سېنىڭ يادىڭ، كۆڭلىدە سېنىڭ خىيالىڭ. ئەگەر ئۇ يەرگە بارسام، سېنىڭ سالىمىڭنى يەتكۈزگەيمەن، بۇ ئاڭا جېنىدىنمۇ قىممەتلىك. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ماڭا كاتتا ئىلتىپاتلارنى قىلغۇسى. گېپىڭنى ئۇنىڭغا ئېيتقايمەن. ئۇ سېنىڭ خەۋرىڭنى ئاپارغانلىقىم ئۈچۈن ھېسابسىز مال بەرگۈسىدۇر. ھەرقانداق سۆزۈڭنى ئۇنىڭغا يەتكۈزمەن ۋە ئۇنىڭ ھەر نېچۈك پەرمانلىرىنى ساڭا ئېلىپ كەلگەيمەن. ئىككى ئاشىق مەقسىتىگە يەتسە، ئارىدا مەنمۇ پايدا كۆرىمەن - دە.

— ئەي زەيت، پەملىدىمكى، سېنىڭ سۆزلىرىڭ جاراھىتىمگە مەلھەم بولدى. مەھبۇبەمنىڭ خەۋرىنى ئاڭلاپ تىلىم لال بولۇپ، سۆزلىگىلى ماجالسىز قالدىم. جامالىمنى كۆردۈڭ ۋە مېنىڭ ئېتىمنىمۇ بىلدىڭ. يارىمغا كۆرگەنلىرىڭنى ئېيتقايسەن. بۇنىڭدىن زىيادە سۆز قىلماققا تاقىتىم يوق. ئەمدى بارغىن، خۇدايىتائالا يار بولسۇن، — دېدى مەجنۇن.

زەيت مەجنۇنىڭ شامالدەك يۈگۈرۈك ئېتىغا مىنىپ، لەيلى تەرەپكە راۋان بولدى. مەجنۇن ھەم زار - زار يىغلاپ، قۇيۇندەك پىرقىراپ لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ لەشكەرلىرى چۈشكەن مەنزىلگە ياندى. زەيت لەيلىنىڭ قەبىلىسىگە يەتتى. بىر پۇرسەتنى تاپتى - دە، ئاي يۈزلۈككە كۆرۈندى. ئىشىكنىڭ

ئالدىدا تۇرۇپ مەجنۇننىڭ سالاملىرىنى ئۇنىڭغا يەتكۈزدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان لەيلىنىڭ كۆزىگە ئالەم قاراڭغۇ كۆرۈنۈپ، بويىغا ئوت تۇتاشتى. ئاھى كۆككە يالقۇن تارتتى. دىمىغىغا تۇتۇنلەر ئۇرۇلدى. ئۆزى سۇمبۇل چاچلىرىدەك تولغاندى. ئەرزلەر ئېيتىپ، زەيتكە قاراپ كۆزلىرىدىن قەترە - قەترە ياش تۆكتى ۋە مۇنداق دېدى:

— ئەي مۇبارەك قەدەم، سۆزلىرىڭ جانسىز بەدىنىمگە جان كىرگۈزدى. ئۆلۈك تېنىمنى تىرىلدۈردى. سەن ماڭا گويا كى غايىب پەرىشتىدەك كۆرۈنۈڭاتىسەن. سەن ماڭا مېھرىبان يارىمدىن خەۋەر بەردىڭ. سېنى گەنج - خەزىنە، پۇل بىلەن رازى قىلغايمەن، ماڭا يەنە بىر ئىلتىپات قىلغايسەنكى، مەن يارىمغا بىر پارچە نامە يېزىپ بېرەي، ئۇنى يەتكۈزۈپ جاۋابىنى ئەكەلگەيسەن.

— ئەي ئاي يۈزلۈك، — دېدى زەيت، — ھەر نېچۈك نامە بولسا يەتكۈزگەيمەن ۋە ئۇنىڭ جاۋابىنى ئەكىلىشكە جېنىمنى پىدا قىلغايمەن. ئەي ئاي يۈزلۈك، تېزرەك نامە يازغايسەن. ئول بىچارە ساڭا ئىنتىزار دۇر. كۆزلىرى سېنىڭ يولۇڭدىدۇر. ۋاقىت ئۇزىراپ كەتسە ئۇنىڭغا ئۆلۈم قورقۇنچىسى چۈشكەي.

لەيلى قولىغا دۇۋەت - قەلەم ئالدى. رەقىبلەر بىلىپ قالمىسۇن دەپ يوشۇرۇپ نامەنى پۈتكۈزدى ۋە ئۇنى زەيتكە بەردى. زەيت ئۇنى قولىغا ئېلىپ، ئول بىچارە غېرىب تەرەپكە راۋان بولدى.

مەجنۇن لەيلىنىڭ نامەسىنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. ھايالدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ نامەنى ئېچىپ ئوقۇدى. نامە مۇنداق يېزىلغانىدى: «ئاللا كۆڭۈللەرگە ئىشقىتىن نۇر بېرىپتۇ. مۇھەببەت شارابىنى يارىتىپتۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام ئاشۇ مەيدىن بىر قەترە ئىچمەك بىلەن مەست بولۇپ بىھوش بولغانىكەن. شۇنىڭدىن تارتىپ ھەممە ئادەم بالىلىرىغا مۇھەببەت مېيىگە مۇشتاق بولۇش نېسىپ بولۇپتۇ. ئاللا جۇدالىق تارتقانلارغا ئاخىر قوشۇلۇش نېسىپ قىلار ئىمىش. بۇلبۇلنى كۆرگىنىكى، گۈلىنىڭ ئىشقىدا زار ۋە غەمناكتۇر، گۈلنى ھەم كۆرگىنىكى، باغرىنى ئىشتىياقتىن چاك قىلدى. پەرۋانە ئىشق ئوتىدىن كۆيسە، شام ئىشتىياق دەردىدە يالقۇنجايدۇ. بۇ نامەم بىر بىچارە شىكەستىدىن ئول غەمىكىن دىلخەستىگە، يەنى مەن زەئىپ زاردىن، ئول ئىشق ۋە پىراق ئوتىدا كۆيگەن ۋاپادارىمغا تەگكەي. ئەي خازان جىسمىم، ئەي يارىم، نېچۈكسىز؟ ئەي ئىشقى غالىبلىقىدىن بىھوش بولغان، قوشۇلماقنى تاپالمىغان، پىراقىمدا قارا كۈنلەرنى كۆرگەن، مۇڭلارنى تارتقان، ھىجران ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولغان، غەم نەشتىرىنى جېنىمغا ئۇرغان، ئىشقىمدا تەلۋىلىك زەنجىرىنى بوينىمغا سالغان يارىم، ھالىڭىز نېچۈك ۋە خىيالىڭىز نېمىدۇر؟ پىراقىمدا ئۆزىڭىزنى كۆيدۈرۈپ، جۇدالىق تاشلىرىنى بېشىڭىزغا ياغدۇرۇپ، بېشىڭىزنى يارسىڭىز، يارىلىرىڭىزنى كىم مەلھەملەپ تاڭغاي؟ ! يۈزلىرىڭىزگە خورلۇق تۈپرىقى قونسا، ئۇنى كىم سۈرتكەي؟ ! ئايىغىڭىزغا مېھنەت تىكىنى سانجىلسا، ئۇنى كىم كىرپىكى بىلەن ئالسۇن؟ ! ئاھ ! ئاھ ! ھەر تەرەپكە ماڭغاندا يەكتاسىز، سايىڭىزدىن باشقا ھەمراھىڭىز يوق. كاشكى، بۇ پەلەك ماڭا سىزگە ھەمراھ بولۇشنى نېسىپ قىلغان بولسا، ھەر قەيەردە سىزگە ئەگىشەر ئىدىم. بەدىنىڭىز قوينۇمدا، قولىڭىز بوينۇمدا، يۈزىڭىز يۈزۈمدە، ئاغزىڭىز قۇلىقىمدا بولغان بولاتتى. يۈزىڭىزنى كۆزۈمگە سۈرگەن بولاتتىم. ئاھ، قانداق قىلاي، بۇ بىۋاپا پەلەك مۇرادىمغا يەتكۈزمىدى، سىز قانچىلىك غەم تېگىدە قالسىڭىزمۇ ئەر كىشىسىز، سىزگە ئانچە ئەمەس. چۈنكى ھەر تەرەپكە يۈرەلەيسىز، كۆڭلىڭىز خالىغان يەرگە بارالايسىز، سىزنىڭ ئايىغىڭىزنى باياۋاننىڭ تىكىنىدىن توسقۇچى يوقتۇر. پۈتىڭىزدا ئۆتۈكۈڭىز دىن باشقا بەند يوقتۇر، لېكىن مەن زەئىپ شىكەستىنىڭ نە ئۆيدە ئولتۇرغىلى قارارىم، نە تاشقىرى چىققىلى قۇدرىتىم يوق. يۈزىمىڭ غەم ۋە ئەلەم بىلەن زىنداندىكى مەھبۇسلاردەك ئۆيدە ناھايىتى مۇشكۈلۈك

ئىچىده ئولتۇرىمەن. مەزلۇم كىشىگە هايا زىننەتتۇر. ئەمما، مەن ئىشقى ئوتىگىزدا هەممە نومۇسنى تاشـ
لىدىم. سىزسىز مەن بىر لەهزە غەمدىن خالىي ئەمەس. مەن تارتقان پىراق بالاسى سىز تارتقان پىـراق
بالاسىدىن ئارتۇق بولسا ئارتۇق، كەم ئەمەس. سىز قانچىلىك ئاھ تارتسىگىز تارتالايسىز، مەن بېغىرلـ
ىرىم كۆيۈپ كەتسىمۇ ئاھ دەپ ئۇنىڭ ئىسمىنى چىقىرالمايمەن. نەۋپەل بىلەن لەشكەر تارتىپ كېلىۋىدىـ
گىز، ئېلىمدىكى هەممە جانغا قورقۇنچ چۈشتى. ئاتام مېنى ئۆلتۇرمەككە قەست قىلدى. مەن ئۇنى ئاڭلاپ
شۇنچە بالالار ئىچىده خۇشال بولدۇم. ئەگەر يارۇغىربىمنىڭ يولىدا بولسا، مىڭ جېنىم پىدا بولسۇن
دېدىم. ئاڭلىدىمكى، سىز نەۋپەلنىڭ هەرەمخانىسىغا كۆز تاشلاپ، ئۇنىڭ قىزىنى ئالماقچى بولۇپسىـز،
سىزگە بەخت ـ دۆلەت يار بولسۇن، ماڭا بۇ ئىش مۇيەسسەر بولمىدى. سىزنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگىـز شۇ
بوپتۇ، چۈنكى سىزنىڭ مۇرادىڭىز مېنىڭ هەم مۇرادىمدۇر. بىر كۈنى باغقا سەيلىگە بارغان چېغىمدا ئۇ
قىزنى كۆرگەنىدىم. ناهايىتى خوپ ۋە مېهرىبان، ئۆز ئېلىگە سادىق قىزدەك قىلاتتى، شۇنداقلا پاكـز،
چىرايلىق قىز ئىكەن. ئەگەر بۇ ئىش راست بولسا ئاللا يار بولسۇن، تويىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن، ئەمما
ئۇ گۈل چىراي بىلەن خۇشال ـ خۇرام بولغىنىڭىزدا، مەندەك بىچارە دىلخەستىنى ياد ئېتىپ قويارسىز.
ئىنساپ قىلىپ بىزنىمۇ ئۇنتۇپ قالمىغايسىز.»

مەجنۇن بۇ نامەنى ئوقۇپ بولغۇچە گاھ هوشىدىن كەتتى، گاھ هوشىغا كەلدى. غېرىبلىقتا زەـ
پىراندەك سارغىيىپ، هەر زامان زەيتىنىڭ ئالدىدا باش قويۇپ كۆزلىرىدىن ياشلارنى تاشقىنجىتاتتى ۋە

ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەپ مۇنداق دەيتتى: «ئەي يۇرىكىمنىڭ يارىسىنىڭ مەلھىمى، بۇ نامەدىكى سۆزلەر يۇرىكىمنى ئۆرتىدى. جاۋاب قىلغۇدەك تاقىتىم قالمىدى، نامە ئەۋەتەي دېسەم مەندە نە سىياھ، نە قەلەم بولسۇن؟...»

بۇنى ئاڭلاپ زەيت دۇۋەت ـ قەلەم ۋە قەغەز كەلتۈردى. مەجنۇن زار ـ زار يىغلاپ دۇۋەت ـ قەلەم، قەغەزنى قولىغا ئالدى ـ دە، بىر جاۋاب نامە پۈتۈپ زەيتكە بەردى. زەيت نامەنى ئېلىپ لەيلى تەرەپكە شالاڭ مالدەك راۋان بولدى ۋە خىلۋەتتە نامەنى لەيلىنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. لەيلى نامەنى ئېچىپ ئوقۇدى. نامە مۇنداق يېزىلغانىدى: «خۇدايىتائالا قۇدرىتى بىلەن ئىشق قومۇشىدىن قەلەمنى پەيدا قىلدى. ئاسمان ۋە يەرنى ياراتتى. ئاللا ھاياتنى يارىتىپلا قالماي، سۆيگۈ ۋە پىراقنىمۇ ياراتتى. غەم شەرتىنىمۇ ياراتتى. ھەركىمنى بىر مەھبۇبىنىڭ ئىشقىدا كۆيدۈردى، مەشۇقىغا رەھىم ـ شەپقەت بەردى. بەزىدە ئاشىق غەمدە قانچىلىك ناشاد بولسا، مەشۇقى شۇنچىلىك تەقەززالىقتا بىتاقەت. بەزىدە ئاشىقنىڭ باغرى ماڭ پارە بولسىمۇ مەشۇق پەرۋاسىزدۇر. مېنىڭ ئىچىم غېمىڭىزدە قان بولدى. بەلكى سىزنىڭ غېمىڭىزنى بىلىدىغان بىرەر جان بولسا كېرەك. ئەمما مەن مەجنۇن دېۋانە ئىشق ئوتىنىڭ زىيادىلىكىنى ئول گۈلرۇخلارغا، پادىشاھ خوپلارغا ۋە باشقىلارغا ئېيتماقچا ھەددىم يوقتۇر ھەمدە سىزنىڭ ۋەسپىڭىزنى ئېيتارغا تىلىم يوقتۇر. قۇياشنى، ئاپتابنى كۆيلەشكە تىلىم لال. ئەي ھۆسن ئەھلىنىڭ ئاپتىپى، زىبالار شەھرىنىڭ پادىشاھى، سىزنىڭ كويىڭىزدا ماڭا ئوخشاش خەستە، بىچارە، خەس ۋە خاكسار بولغان كىشى يوقتۇر. ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ ئىرادىسى شۇنداقكى، كىشىنىڭ سىرىنى كىشى بىلمەس ئىمىش، كاشكى مېنىڭ بۇ ئىككى كۆزۈم ئويۇلغان بولسا، سىزنىڭ جاھانغا ئوت سالغۇچى جامالىڭىزنى كۆرمىگەن بولاتتى. ئەگەر سىزنى كۆروپ مۇشۇنچە بالالارغا مۇپتىلا بولمىغانلىقىمنى بىلمىغان بولسام، ئىككى كۆزۈمنى ئۆزۈم كور قىلاتتىم. مەن ئاپتاپتەك جامالىڭىزنىڭ مېڭىدىن بىر زەررىسىگە شەيدا ۋە سەرگەردانۇرمەن. ئىسىت، جامالىڭىزغا كۆزۈم چۈشۈپ بۇ بالالارغا قالدىم. گۇناھىم نېمىدىكىن؟ ئىشقىڭىزدا جاھاندىن چىقىپ، خانماندىن ئايرىلىپ، تەندىكى بۇ جاندىن كېچىپ، ھەر كۈنى ھەرلەھزە بۇ بايىاۋاندا، تىكەن قاپلاپ كەتكەن قۇملۇقتا، كېچىلىرىمۇ دەشت سەھرادا تۈپراقنى سېلىنجا، ئاپتاپنى يېپىنجا قىلدىم. مەن ئاينىڭ سەرگەردانىدۇرمەن. تاغنىڭ خادىسى مېنىڭ ئېتىم، زەھەرلىك شامال كىيىمىم، تۈلكە، بۆرىلەر مېنىڭ يولدىشىم بولدى. مېنىڭ مېھنىتىمدىن بايىاۋاندىكى جانۋارلارمۇ ھەيران بولماقتا. شۇ قەدەر ئاجىز ۋە زەئىپەنكى، ئۆمۈچۈك تورى پۈتۈمغا ئىلىنسا، شۇ ھامان يېقىلىمەن. ھىجران تېغى سىنەمنى چاك قىلدى. ئىچىمگە شۇئان چاكتىن قۇرتلار چۈشتى، كۆكسۈمگە چۈنىلەر ئولاشتى، كۆزلىرىم چوڭقۇرىغا لاي توشتى. شۇنداق بالالار ئىچىدىمۇ سىزنىڭ يادىڭىزدىن بىرەدەم خالىي بولماسمەن. مەن ئەنە شۇنداق قاتتىق مېھنەت ئىچىدە تۇرسام، گۆھەر نىسار مەكتۇبىڭىز تەگدى. ئۇنى ئوقۇپ يېڭى جان تاپتىم. ئەمما ئۇنىڭدىكى ئىككى سۆز جېنىمغا ئوت سالدى: بىرى، نەۋپەل لەشكەر تارتىپ كېلىپ مېنىڭ خەلقىمگە تىغ ئۇردى، دەپسىز، بۇ نېچۈك بالا ـ ھە؟ ! ھېچكىم يېنى ئەجدىھا دېمەيدۇ؛ ھېچكىم پاشىنى ئەنقا، چۈمۈلىنى پىل دەپ بىلمەيدۇ. بۇ مۇنداق ۋەقە: نەۋپەل پادىشاھ مېنىڭ غەمكىن، بىچارىلىكىمنى، سىزنىڭ ئىشقىڭىزدا ئاۋارىلىكىمنى ئاڭلاپ مېنى ئىزدەپ كەپتۇ، كۆپ سۆزلەپتۇ. مەن ئۇ چاغدا گاھى ھوشۇمدا، گاھى بىھوش بولغاچقا، ماڭا ۋە ئۇنىڭغا دېگەن گەپلەرنى بىلمەيمەن. ئۇ مېنى ئوردىغا ئېلىپ كەلدى. ئۇلار شۇئان جەڭگە ھازىرلاندى، مەن يىغلاپ تۇروپ ئۇلارنىڭ تىغلىرىنى يىغدۇردۇم. ئۇلارنى پەيلىدىن ياندۇردۇم. مەن بىھوش چاغدا ئۇ مېنىڭ ئۆيلىنىش ئىشىمنى يەنە سورىغان ئوخشايدۇ. ئەپسۇن

قىلدىمىكىن، مەن قانداق جاۋاب بەرگەنلىكىمنى بىلمەيمەن. مەن بۇ خەتنى كۆرۈۋېتىپ ئۇ ئىشلار يا-دىمغا كەلدى. سىز شۇنچە جاپا ۋە بالا ئىچىدە ماڭا ۋاپا كۆرسىتىۋاتىسىز، ۋاپاغا جاپا قىلىش ئىشق ئەھلىگە مۇناسىپ ئەمەس.

مەن كېچە ۋە كۈندۈز بالا - مېھنەت ئىچىدىمەن، سىز نېمىنىڭ دەۋاسىنى قىلىسىز؟! مەن تەلۋىلىك غوۋغاسىغا مۇپتىلادۇرمەن. جان - كۆڭلۈم مەزكۇر نامەڭىزگە پىدا بولسۇن. لېكىن سىزگە بىر سۆزۈم بارکى، سىز نەۋپەل تۇغرۇلۇق گەپ قىلىپسىز، ئۇنىڭ قىزىنى ئېغىزغا ئېلىپ-سىز، خاتىرجەم بولۇڭكى، مې-نىڭ كۆڭلۈم ھامان سىزدە، جان رىشتىم سىزگە باغلانغان، ئەمما ئاڭلاپ بىلدىمكى، ئۇ يەردە بەخت ئىبنى سالام سىزنى نىكاھىغا ئالماق بولۇپ تەخ بوپتۇ. ئاتا - ئانىڭىزمۇ سىزنى ئۇنىڭغا بەرمەكچى بوپتۇ. سىزمۇ رازى بولغان ئوخشايسىز. مەن سىزنىڭ چىن دىلدىن بولغان - بولمىغانلىقىڭىزنى بىلمەيمەن. سىزنى رازى بولۇپسىز دەپ تۆھمەتمۇ قىلمايمەن. ئاھ، بۇ نېچۈك ئەپسانىدۇر؟ تۇۋا، تەلۋىلىكىم ئەس - ھوشۇمنى ئالدىمكىن، بىھۇدىلا سۆزلەپ كەتتىم. مەندە نېمە چارە بولسۇن؟ ئەمما مېنى ئەپۇ قىلغايسىز. ۋاقتى كەلگەندە سىزنىڭ ئىشىڭىزدا نابۇت بولارمەن، نابۇت بولغان كىشىنى ئەيىبلەش يوق. بەخت - دۆلەت سىزگە يار بولسۇن، مېنىڭ جېنىم سىزگە نىسار بولسۇن...» دەپ نامەنى ئەۋەتتى.

لەيلى ئۇنى ئوقۇپ زار - زار يىغلاپ يىلاندەك تولغاندى.

ئۇنى تۇمار قىلىپ بوينىغا ئاستى. مەجنۇنمۇ لەيلىنىڭ نامەسىنى بوينىغا ئاسقانىدى. جىسمىغا ئاز - تولا ئارام بەردى.

شۇ كۈنى مەجنۇن ئۆز ئۆيىگە كەلدى. ئاتا - ئانىسى مەجنۇننى كۆرۈپ شاد - خۇرام بولدى ۋە دەرھال شاھانە تونلارنى كىيگۈزدى. «مەجنۇن هوشىغا كەپتۇ» دېگەن خەۋەر تارقالدى. بۇ خەۋەر پادىشاھ نەۋپەلگە يەتتى. نەۋپەل كېچە - كۈندۈز مەجنۇندىن ئەنسىرەپ يۈرگەنىدى. ئۇ مەجنۇننى يوقلاپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا كۆپ هېسداشلىق بىلدۈردى.

مەجنۇننىڭ ئاتا - ئانىسى ۋە نەۋپەل مەجنۇنغا كۆپ نەسىهەت قىلغان بولسىمۇ، مەجنۇن يەنە «ئاھ لەيلى، ئاھ لەيلى» دەپ باياۋانغا يۈزلەندى. مەجنۇن باياۋاندا پەريادلار كۆتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى، ئۇنىڭغا بىر قويچى ئۇچرىدى. قويچى مەجنۇننىڭ ۋەقەلىرىدىن خەۋەردار ئىدى. قويچى لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ قويلىرىنى باقاتتى. ئۇ مەجنۇننىڭ ئاھلىرىغا چىداپ تۇرالماي ئازابلاندى ۋە ئۇنىڭغا سالام بىلدۈردى. مەجنۇن قويچى بىلەن دوست بولدى ۋە ئۇنىڭغا يىغلاپ تۇرۇپ دېدى:

— ماڭا لەيلىنى كۆرسەتكىن، مېنىڭ هالىمغا رەهىم قىلغىن، مەن خەستە خاردۇرمەن.

— ئەي بىچارە ئاشىق، — دېدى قويچى مەجنۇننىڭ ئەهۋالىغا ئىچى كۆيۈپ زار يىغلاپ، — ئاخشاملىقىچە مەن بىلەن بىللە يۈرۈڭ، مەن بىر چارە ئىزدەپ تېپىپ هەرنېمە قىلىپ، ئىككى جاھانلىق مەشۇقىڭىز بىلەن يۈز كۆرۈشتۇرگەيمەن.

مەجنۇن ئۇنىڭ بىلەن بىللە يۈردى. شۇ كۈنى گويا بىر يىلدەك بىلىندى. كۈن كەچ بولدى. قويچى بىر قوينى ئۆلتۈرۈپ تېرىسىنى تۇلۇمچە سويدى ۋە مەجنۇنغا:

— تونلىرىڭىزنى سېلىپ بۇ قوي تېرىسىنى كىيىپ قوي سۈرىتىگە كىرىڭ. قەددىڭىزنى ئېگىپ تۆت ئاياغلىنىپ قويلار بىلەن يۈرۈڭ. ئول خېنىم قويلارنى تاماشا قىلغىلى كېلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس. ئەلۋەتتە، ئۇ قىزلار بىلەن قوي ساغقانىنى كۆرگىلى كېلىدۇ. شۇ چاغدا ئۇنى قانغۇدەك كۆرەلەيسىز، — دېدى. مەجنۇن دەرھال قوي تېرىسىگە كىرىپ تۆت ئاياغ بولدى - دە، قويلار ئارىسىدا راۋان بولدى ۋە ئاخىر لەيلىنىڭ دەرگاهىغا يەتتى. قويلارنىڭ كېلىشىگە، لەيلى گويا كى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بەخىرامان يېتىپ كەلدى. نۇرغۇن قىزلار ئۇنى يۇلتۇزدەك ئوتتۇرىغا ئېلىپ كەلدى. لەيلى مەجنۇنغا يېقىنلاشتى. مەجنۇن شۇنداق بىر ئاھ تارتتىكى، ئاھ يالقۇنى پەلەككە تۇتاشتى. نەپەسلىرى رېتىمدىن ئېزىپ، هوشىدىن كېتىپ يىقىلدى. چۈشەلگەن قويدەك تىترەپ كەتتى، باشقا قويلار قورقۇپ بۇ يەردىن قاچتى. بۇ يەردە مەجنۇن تەنها هوشسىز ياتاتتى. لەيلىنىڭ كۆڭلى سېزىپ بۇ يەرگە كەلدى. ئۇ تېرىنى قايرىغانىدى، كۆزلىرى ئاشىقى مەجنۇننى بىهوش هالدا كۆردى. شۇئان لەيلى هەم بىر ئاھ تارتىپ مەجنۇننىڭ ئۈستىگە يىقىلدى. قىزلار بۇ هالنى كۆرۈپ يۈگۈرۈشۈپ كەلدى، ئۇلار لەيلىنى كۆتۈرۈپ ئەكەتتى. دەرىخ، بۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇقنى بىهوش هالدىمۇ بىردەم بىللە ياتقىلى قويمىدى. مەجنۇن ياتقان يېرىدە قالدى. قويچى بۇ ئىشتىن خالايىقلار خەۋەر تاپسا هەر ئىككىمىز ئۆلتۈرۈلگەيمىز دەپ ئويلاپ، جىسمىغا قورقۇنچ چۈشتى. شۇ چاغدا ئىككى تۆگىلىك كىشى كەلدى. ئۇلار دەرھال بىر تۆگىنى چۆكتۈرۈپ مەجنۇننى ئۇنىڭغا ئارتىپ تاڭدى ۋە شامالدەك تېزلىك بىلەن يىراقلاپ كەتتى. بۇ ئىشلاردىن هېچكىم خەۋەر تاپمىدى.

بۇ چاغدا مەجنۇننىڭ ئاتىسى نەۋپەلنىڭ قېشىدىن چىقىپ كەلسە، مەجنۇن هۇجرىدا يوق ئىدى. ئۇ يىغلا - يىغلا مەجنۇننى ئىزدەپ باياۋاندىن تېپىپ ئۆيگە ئاپىرىپ ياتقۇزدى.

مەجنۇننىڭ ئاتىسى ئۇنىڭغا كۆپ نەسىھەتلەرنى قىلغانلىقى ۋە ئۇنى نەۋپەل پادىشاھنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ توي قىلغانلىقى، مەجنۇن نەۋپەلنىڭ قىزىدىن رەشتىسىنى ئۇزۇپ لەيلىنى ئەزدەپ تېپىپ ۋىسال قۇچقانلىقى، لەيلى بەخت ئىبنى سالامنىڭ مالامىتىدىن ئايرىلىپ مەجنۇنغا قوشۇلغانلىقى، مەجنۇن لەيلىدىن جۇدا بولغاچ نەجدە تېغىدا ماكان تۇتۇپ ياشىلرىنى دەريا قىلغانلىقى

ئەلقىسسە، مەجنۇننىڭ ئاتىسى مەجنۇننى بىھوش ھالدا ئۆيگە ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇ ھوشىغا كەلدى. ئاتىسى زار - زار يىغلاپ، تولىدىن - تولا نەسىھەت قىلدى. مەجنۇن ئاتىسىدىن ئۇيىلىپ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ئولتۇردى ۋە ئاتىسىنىڭ ئاياغلىرىنى قۇچاقلاپ سۆيۈپ، زار - زار يىغلاپ مۇنداق دېدى:

— ئەي پەدەرى مۇشپىقىم، مېنىڭ گۇناھىمدىن ئۆتۈڭ، ئىلتىپاتسىزنى ماڭا سۇنۇڭ.

— ئەي جېنىم ئوغلۇم، — دېدى ئاتىسى، — ئەگەر سەن بۇنداق ئىشلاردىن يانساڭ، مېنىڭ پەرمانىمنى تۇتساڭ، مېنىڭ رازىلىقىمنى ئىزدىسەڭ ياخشى بولاتتى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىئەتلىرىنى قوبۇل قىلغايسەن، سۇننەتلىرىنى بەجا كەلتۇرگەيسەن.

مەجنۇن ناھايىتى مېھرىبان ئىدى. ھەمىشە ياخشىلىقنى دوست تۇتاتتى. ھەر ۋاقىت ھوشىغا كەلسە ياخشىلىقنى تەرك قىلمايتتى. شۇڭا ئۇ مۇنداق دېدى:

— ھەرنېمە بولسا سىلەرنىڭ رازىلىقىڭلارنى ئالماق ماڭا لايىقتۇر. ھەرقانداق پەرمان قىلساڭلار پەرمانبەردارىدۇرمەن، ئۇنى قىلماسلىققا ھەددىم ئەمەس.

مەجنۇننىڭ ئاتىسى بۇ جاۋابتىن ناھايىتى خۇشال بولدى ۋە نەۋپەل پادىشاھنىڭ سۆزىنى باشلىدى:

— ئەي كۆزۈمنىڭ رىشتىسى ئوغلۇم، ساڭا مەلۇمكى، نەۋپەل پادىشاھنىڭ ئەرەب ئېلىدە تەختىشى

يوق. ئۇ سەن ئۇچۈن تولا رەنج تارتتى. تەقدىرى ئەزەلدە بولمىغاچقا، ئىشىكنى ئوڭشىيالمىدى. ئۇنىڭغا مىننەتدارلىق بىلدۈرمەكلىكىڭ زۆرۈر. مېنىڭ ۋە ئاناڭنىڭ، شۇنداقلا نەۋرەڭ پادىشاھنىڭ رازىلىقىسىز شۇكى، سەن ئۇنىڭغا پەرزەنت بولغايسەن. ئۇنىڭ بىر ئاي يۈزلۈك قىزى بار ئىمىش، كۆپ شاھزادىلەر ئۇنىڭغا ئېرىشمەككە ئىنتىزار ئىمىش. ئەمما ئۇنىڭغا سۆز تاشلاشقا ھەددى يوق ئىمىش. مەن ساڭا ئۇ قىزنى ئېلىپ بېرەي، ئەگەر مېنى رازى بولسۇن دېسەڭ، بۇ ئىشقا رازىلىق بەرگىن.

— ئۆزلىرى ۋە ئانامنىڭ خىيالىدەك بولسۇن، — دەپ رازىلىق بەردى مەجنۇن. ئاتا ـ ئانىسى ناھايىتى خۇشال بولدى. ھەممە خالايىقلارنى ھەربىرىتلەندۈرۈپ تويغا تەييارلىق قىلدى ۋە مەجنۇننى شاھانە لىباسلار بىلەن ياساندۇرۇپ پادىشاھ نەۋرىسى تەرەپكە راۋان بولدى. پادىشاھ نەۋرىسى بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ھەممە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى يىغىپ كاتتا مەجلىس قىلدى. توققۇز كېچە ـ كۈندۈز توي تويلىنىپ نەغمە ـ كاھ ئوقۇلدى. ئول ئاي يۈزلۈك قىزنى يۈز مىڭ زىبۇزىنەت بىلەن ياسىدى. مەجنۇنغا شاھانە تونلارنى كىيدۈردى. قىزنى توققۇز قەۋەت پەردە ئىچىدە ئولتۇرغۇزدى. ئۇلارغا ھەمدۇسانالار ئوقۇپ، ئاي بىلەن ئاپتاپنى قوشتى. باشلىرىدىن مەرۋايىتلارنى چاچتى. ئاخشىمى ئۇلارغا تەييارلىغان ئالتۇن تەخت قويۇلغان ئۆيگە ئىككىسىنى ئەكىرىپ قويدى.

نەۋرەڭ پادىشاھ ئۇ ئۆينىڭ كوچىسىدا ھېچقانداق تىرىك جان تۇرمەسۇن دەپ پەرمان قىلغاچقا، ئۇ يەردە ھېچكىم قالمىدى. نەۋرەڭ ئۆز ئۆيىدە ئولتۇرۇپ ھەرقىسما خىياللارنى قىلدى. ئۇنىڭ پىكىر ـ خىيالى غالىب ئىدى. كېچىنىڭ بىر ھەسسىسى ئۆتكەندە ئۇ قىزنىڭ ئۆيى تەرەپكە كەلدى ۋە ئىشىكنىڭ پەنجىرىسىدىن ئاستا قاراپ تۇردى. ناگاھ قىزنى ئورنىدىن قوپۇپ مەجنۇنغا تەزىم بەجا كەلتۇرۇپ، يەرنى ئۆپتى ۋە مۇنداق دېدى:

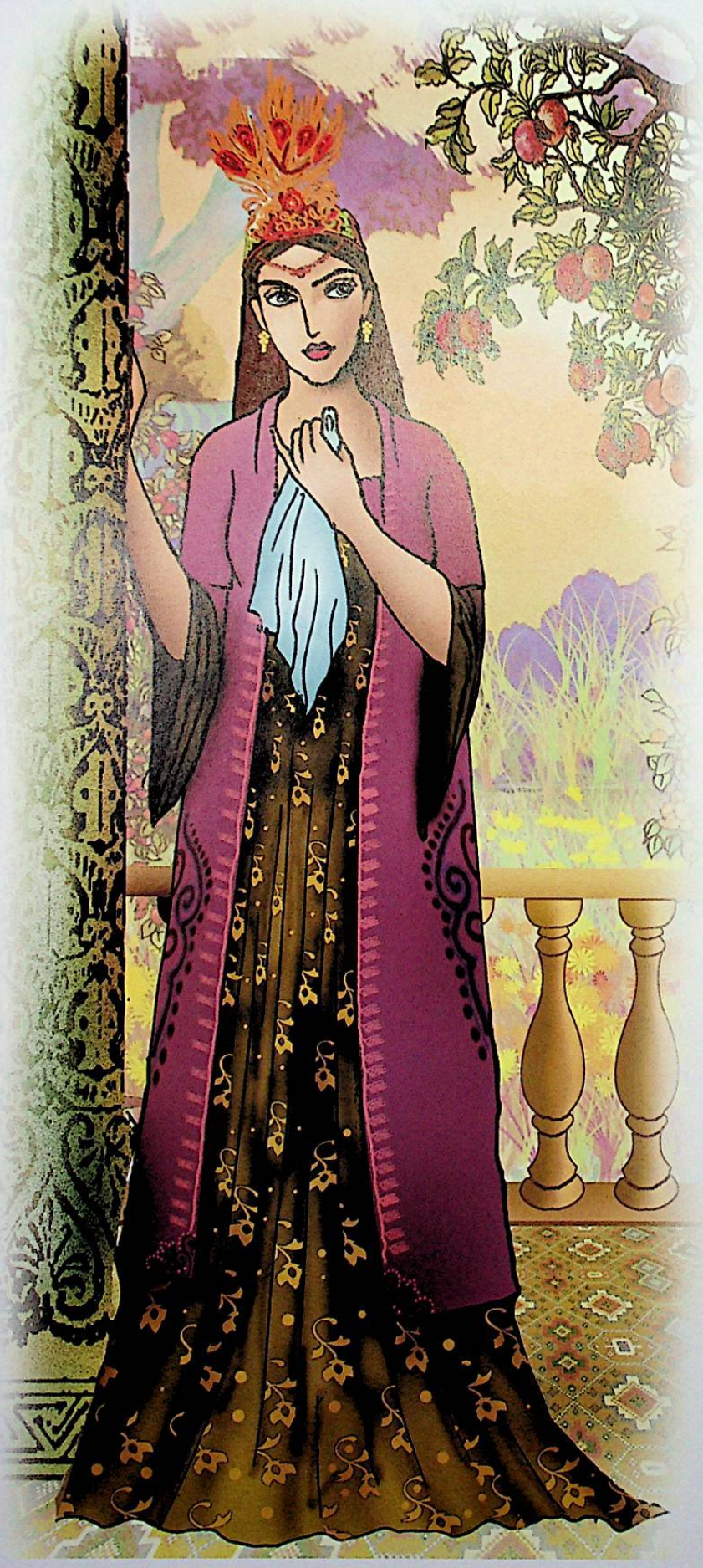
— ئەي ئىشق ئەھلىنىڭ سەردارى، ساپ كۆڭۈلنىڭ رەۋشەنى، ۋاپادارلىقنىڭ نۇرى، بويىگىزدىن ئۆرگىلەي، ئاڭلىغان ئىدىمكى، لەيلىنىڭ ئىشقىدا بىقارار بولغان ئىكەنسىز، بۇ جاھاندا داستان بولۇپ كەتكەنىكەن. ھالا بۇگۈنكى كۈندە ئىككىمىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۆز رىزالىقلىرى بىلەن ئىككىمىزنى قوشۇشقا پەرمان قىلدى. سىز ئىشق ئىقلىمىنىڭ پادىشاھى ۋە ئىشق ئەھلى ئوتىنىڭ ئاگاھسىز. بەلكىكى، مېنىڭمۇ بىر ئاشقىم بار ئىدى. مېنىڭ ئىشقى مۇھەببىتىمگە بەند بولغان. مەنمۇ ئۇنىڭ پىرا. قىدا ساماندەك سارغايدىم، ئەمما بىزنىڭ ئىشقىمىزدىن ھېچكىم خەۋەردار ئەمەس. ئاگاھ بولۇڭكى، مەن سىز بىلەن توي قىلدىم. مەن بىلەن قوشۇلۇش ھەققىدە بۇ كېچە خىيال قىلماڭ. ئول ئەسىر مەجرۇھىنىڭ ھالى نېچۈك بولغاندۇ؟ بەلكى ئۆزىنى ئۆزى ھالاك قىلار. سىزگە بارچە سىرلىرىمنى ئاشكارا قىلدىم. سىزدىن ئۇمىدىم شۇكى، بۇ كېچە خالايىقنىڭ مالامىتىنى بويىنىڭىزغا ئېلىپ، مېنى رەسۋا قىلماي، لەيلى تەرەپكە كەتسىڭىز. خالايىق ئارىسىدا سىزلا يالغۇز مالامەت چەكسىڭىزكەن. ئاشۇنداق قىلسىڭىز، خۇدايىتائالا لەيلىنىڭ ئاھىنى ئاڭلىغاي، ئۇنى پاك ساقلاپ سىزگە نېسىپ قىلغاي.

ئول ئاي يۈزلۈك زار ـ زار يىغلاپ كەتتى. مەجنۇن ھەم ئۇنىڭ ھالىغا ئىچ ئاغرىتىپ باغرىدا پىغان كۆتۈردى ۋە:

— ئەي ئاي يۈزلۈك جېنىم، ئىشق ـ مۇھەببىتىڭىزگە سادىق يارىڭىزغا ۋاپادار بولغايسىز. ئاللا سىزگە يار بولسۇن، مەن سىزگە رايى قىلىپ ئولتۇرغانىدىم. كۆڭلۈمدە پاتمان ـ پاتمان غەم بار ئىدى. ئەلۋەتتە مەنمۇ سەھرالارغا كەتمەكچى ئىدىم. ئەمما، سىزنىڭ كۆڭلىڭىزنى ئاياپ ساقلاپ ئولتۇردۇم. ھالا سىز ماڭا بۇ ئىلتىماتنى قىلدىڭىز، ھەمدىمىڭىزنى قانداق تىل بىلەن ئېيتايكىن؟ ! مېنىڭ بۇ يەردىن

كەتمىكمگە ئىجازەت بەردىڭىز، رەھمەت. مەن يۇزمىڭ مېھنەتنى ئىككى كۆزۈمگە ۋە جېنىمنىڭ ئۈستىگە قويغان ئادەممەن. ئەمدى مەن سىزنىڭ ئاكىڭىز، سىز مېنىڭ سىڭلىم بولدىڭىز، ــ دەپ ئاي يۇزلۈك بىلەن خوشلىشىپ بايىاۋان تەرەپكە چۈشۈپ كەتتى. نەۋپەل قىزى بىلەن كۆيئوغلىنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ھەيران ـ لال بولۇپ ئۆيگە ياندى. ئۇ بۇ ۋەقەلەرنى يا كۆڭلىگە سىغدۇرالماي، يا كىشىگە ئېيتالماي ھەيرانلىقتا ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، قىزنىڭ ئاشىقى شۇ كېچىدە تولىمۇ بىتاقەت بولۇپ خەنجەر تۇتقان ھالدا ئاشۇ ئۆينىڭ بىر تەرىپىدە پەنجىرىدىن ماراپ ئولتۇراتتى. ئۇ ناۋادا مەجنۇن ئول قىز بىلەن ئىشرەتكە يۇزلەنسە ئىكىسىنىلا ئۆلتۈرۈپ، ئاندىن ئۆزىنىڭ باغرىنى يېرىپ ئۆلۈۋالماقچى بولغانىدى. ئەمما مەجنۇن ئۆزىنى پاك تۇتقانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھالاكەتلەر يۇز بەرمىدى. ئول يىگىت مەجنۇننىڭ مۇنداق ئالىي خۇلقىنى كۆرۈپ ئىشق ئەھدىنى ئۆگەندى. مەجنۇن تاشقىرىغا چىققاندا، ئول يىگىت ئۇنىڭ ئاياغلىرىغا يۇزىنى يېقىپ زار ـ زار يىغلاپ مەجنۇنغا تەھسىن ئوقۇدى ۋە ئۆز مەھبۇبىنىڭ ۋاپادارلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئىشق ـ مۇھەببىتى زىيادە بولدى. ئۇ تاقىتى ـ تاق بولغان ھالدا ئۆي ئىچىگە كىرىپ مەشۇقىنىڭ ئالدىدا يۇزىنى تۇپراققا سۈردى. قىز ئۇنى كۆرۈپ مېھرىبانلىق بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى يەردىن كۆتۈردى ۋە بېشىنى قۇچىقىغا ئېلىپ كۆڭلىنى ياسىدى. يىل ـ يىللاردىن بېرى، بىر ـ بىرىنىڭ پىراقىدا كۆيگەن بۇ ئاشىقلار مۇشۇ كېچە قوشۇلدى. بىر ـ بىرىنىڭ دىدار جامالىنى كۆرۈپ، كۆپ شادلىنىشتى. نەپسىنىڭ مۇرادىدىن ئۆزگە ھەممە مەقسىتىگە يەتتى. تاكى تاڭ ئاتقۇچە ۋىسال مېيىدە مەست بولدى، تاڭ قۇشلىرى سايرىدى. ئول ئاشىق قىز بىلەن خوشلىشىپ، خۇشال چىقىپ كەتتى. مەشۇقى غەمكىنلىكتىن ئازاد بولۇپ ئۆيىدە قالدى. تاڭ ئېتىپ، ئاپتاپ ئالەمگە يېيىلدى. توي ئەھلى يىگىت بىلەن كېلىنىڭ ئۆيىگە كەلدى، ئۇلار بۇ ئىككىسىنىڭ قىلغۇلۇقنى قىلغاندا

لىقىنى بىلدى. چۈنكى قىز ئۆيدە تەنھا ئولتۇراتتى. كۆيئوغۇل يوق ئىدى. ھەممە خالايىق يەنە غەمناك ـ پەرىشان بولدى. خۇسۇسەن مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۈياتتىن ئۆلەي دېدى. نەۋپەل بۇ ۋەقەلەرنى بىلدى. تى ۋە لېكىن ئېيتماس ئىدى. ئۇ، مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا كۆپ ھۆرمەت بىلدۈرۈپ مۇنداق دېدى:

ـــ ئاللانىڭ تەقدىرى شۇنداق ئىكەن، ھېچكىم تەقدىردىن قۇتۇلالماس، بۇ ئىش خاھ سىزدىن، خاھ بىزدىن، خاھ ئوغۇلدىن، خاھ قىزدىن بولغان ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ تەقدىرىدىن بولدى. ھەممە ئىشتا خۇدانىڭ تەقدىرىگە شۈكۈر ۋە سەۋر قىلماق كېرەكتۇر.

مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ئۆز ئۆيلىرىگە كەلدى ـ دە، بۇ غەم ئازارىدىن ئاغرىپ ئورۇن تۈتۈپ ياتتى.

مەجنۇن نەۋپەلنىڭ قىزى بىلەن توي قىلغان ۋاقىتتا، بەخت ئىبنى سالام جابدۇقلىرىنى تەييارلاپ شەۋكەت پەيدا قىلىپ، لەيلىنىڭ قەبىلىسىگە كەلدى. لەيلىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇلارنى ئىززەت ـ ئىكرامىلار بىلەن ئۆيگە چۈشۈردى. مەجلىسلەر راسلاندى. ساقىيلار جاملىرىغا شاراب تۇشقۇزۇپ مەھ. ماندارچىلىق قىلدى. كېچە ـ كۈندۈز مەي ئىچىشتى. خوپ بىر پۇرسەتتە نىكاھ ئوقۇلدى. ئىبنى سالام لەيلىنىڭ قېشىغا باردى، ئول ئاي يۈزلۈكنى گويا بىر ئەجدىھاغا بەردى. ئىبنى سالام لەيلىنىڭ قېشىغا بارغانىدى، ئاجايىپ بىر ئىش بولدى. بەخت ئىبنى سالامنىڭ خاپىغان ئاغرىقى بار ئىدى، ئۇ قاچانكى كۆپ مەي ئىچسە ئاغرىقى قوزغىلىپ بەھوش بولۇپ، نەپىسى توختاپ قالاتتى. ئۇ خۇشاللىقىدا كۆپ مەي ئىچىۋەتكەچكە، ئاغرىقى قوزغىلىپ بەھوش بولۇپ يىقىلدى ـ دە، ئۆلگەن كىشىدەك ياتتى. توي ماتەمگە ئايلاندى. خالايىق ئۇنى ئۆلدى دەپ كۆتۈرۈپ بىر ئۆيگە ئەكىردى. خالايىقلارنىڭ ھەممىسى ئاشۇ ئۆيگە يىغىلدى. لەيلىنىڭ قېشىدا ھېچكىم قالمىدى، بىچارە لەيلى ھەيران ۋە بىئامال بولۇپ، يۈزىنىڭ غەم بە. لەن ئولتۇراتتى. ئۇ شۇنداق خىيال قىلاتتىكى، بەخت ئىبنى سالام ئەگەر ئۇنىڭ قېشىغا كەلسە ئۇنى تىغ بىلەن ئۆلتۈرۈپ، ئاندىن ئۆزىنى ئۆلتۈرمەكچى ئىدى. ئۇ شۇ خىيال بىلەن كۆڭلىكىنىڭ ئىچىگە زەھەرگە چىلانغان بىر تىغنى يوشۇرغانىدى. چۈنكى ئۇ، مەجنۇننىڭ ۋاپادارلىقى يولىدا جان بېرەي، ئول يارىنىڭ ئىشقىدا شېھىت بولۇپ جاھاندىن كېتەي دەپ ئويلايتتى. پەلەك شۇنداق ئويۇنلارنى ئوينىدىكى، ئىككى ئاشىقنى غەيرىي كىشىلەرگە چېتىپ قويدى ۋە يەنە ئۇلارنى غەيرىيلەرنىڭ قەستىدىن ساقلىدى. بۇ ئىشلار بىر كېچىدىلا بولدى.

ئەلقىسسە، بەخت ئىبنى سالام بەھوش بولغانلىقى ئۈچۈن، ئەر ـ مەزلۇم ئۇنىڭغا يىغلىدى. لەيلى پۇرسەت تېپىپ ئەتراپقا قارىغانىدى، ھېچكىم كۆرۈنمىدى. ئۇ ئىشكىتىن چىقتى ـ دە، باياۋان تەرەپكە يۈگۈردى. تىكەن باسقان قۇملۇقتا ماڭدى. ئۇ خۇداغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ گاھ ئۆزىگە كېلىپ، گاھ ئۆزىدىن كېتىپ ئىختىيارسىز كېتىۋاتاتتى. ئۇ شۇنداق يىراقلاپ كەتتىكى، ئەھلى قەبىلىسى كۆرۈنمەي قالدى. قازارا، مەجنۇنمۇ ئاشۇ باياۋاندا كېلىۋاتاتتى. ئىككى ئاشىق ـ مەشۇق بىر ـ بىرىنى تونۇدى. لەيلى مەجنۇننىڭ ئوقۇغان غەزەل ۋە پەريادلىرىدىن ئىشق سۆزلىرىنى ئاڭلىدى. مەجنۇنغا ھەم لەيلىنىڭ خۇشبويى كەلدى. ئۆلگەن بەدەنلىرىگە يېڭىدىن جان كىردى. ئاخىر ئۇلار بىر ـ بىرىگە يېقىنلاشتى. زار ـ زار يىغلىشىپ قۇچاقلاشتىكى، گويا گۆھەر سەدەپ ئىچىگە چۈشكەندەك، ئاي بىلەن كۈن تەڭلا پارلىغاندەك ۋە ياكى بىر شاختا ئىككى گۈل ئېچىلغاندەك، بىر تەنگە ئىككى جان كىرگەندەك بىر ـ بىرىگە قوشۇلدى. ۋىسال شارابىدىن ھەر ئىككىسى مەست بولدى. قەدەھكە ئابىھاياتنى قۇيغاندەك، گويا بىر پىيالە سۈزۈك قاينىق سۇغا قەنت سالغاندەك قوشۇلدى. پەلەك ئۇلارنى بىرلەھزە مەقسىتىگە يەتكۈزمەك

ئۇچۇن پىتىنىخور كۆزلەردىن خالىي قىلدى. ئاشىق ـ مەشۇق بىر ـ بىرىنىڭ دىدارىغا مەست بولدى، نەچچە يىللاپ تارتقان پىراقتىن بىر كېچە خالاس تېپىپ، سەرۇنگە ھەشقىپىچەك چىرماشقاندەك چىرماشتى. گاھى ئۇنىڭ ئايىغىنى ئۇ سۆيەتتى، گاھى ئۇنىڭ بوينىنى بۇ سىلايتتى. گاھى لامدەك («لا» ھەر پىدەك) چىرمىشاتتى. گاھى لەيلى مەجنۇننىڭ بېلىنى قۇچاقلايتتى، گاھى مەجنۇن لەيلىنىڭ چېچىنى قولىغا يۆگەيتتى. ئۇلار شۇنداق مەستخۇش بولۇپ كەتتىكى، مەجنۇن ئۆزىنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى، لەيلى ئۆزىنىڭ لەيلى ئىكەنلىكىنى بىلمەس ئىدى.

ئەلقىسسە، بۇ ئىككى ۋاپادار ئول كېچىسى مەقسىتىگە يېتىپ ئايرىلدى، ئەما ئۇلار ئىشقىغا سادىق ئىدى. ئاخىرەتنىڭ ئەندىشىسىنى بىلەتتى، شۇڭا ئۇلار پەقەت بۇسە قىلىشتى ۋە قۇچۇشتى.

پەلەك يەنە بىۋاپالىقىنى باشلىدى، سەھەر نۇرىنى ئالەمگە تاشلىدى. تۇن يورۇدى. مەجنۇن بىچارەنىڭ يۇرىكىگە ئوت تۇتاشتى. لەيلى ھەم بۇ ھالنى كۆرۈپ كۆزلىرىدىن قەترە ـ قەترە ياش تۆكتى.

ــ ئەي جانۇجاھانىم، ــ دېدى لەيلى، ــ مېنىڭ جان ۋە دىلىم بىلەن قېشىڭىزدا تۇرغۇم بار. پەلەك بۇ كېچە قىلغۇلۇقنى قىلدى. تاڭ ئاتتى. ئەمدى ئۆي تەرەپكە بارمىقىم تولىمۇ قىيىن، ــ لەيلى زار ـ زار يىغلاپ مەجنۇننىڭ ئاياغلىرىنى سۆيدى. مەجنۇنمۇ باغرىنى يۇز پارە قىلىپ لەيلىنىڭ ئاياغلىرىغا سۆيدى.

لەيلى يىغلاپ ـ يىغلاپ ئۆز ئوردىسىغا كەتتى. مەجنۇن ھەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ پىراقنى كۆتۇرۇپ تەنھا قالدى. بولغان ئىشلاردىن ھېچكىم خەۋەر تاپمىدى. لەيلى ئۆز ئۆيىگە كىرىپ ئولتۇردى. پۇتۇنلەي تاڭ يورۇدى. بەخت ئىبنى سالام ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچتى. ئۇ قېشىدا ئولتۇرغانلارغا بىر مەپە كەلتۇرۇشنى پەرمان قىلدى. خالايىق ئۇنى ساقايغاندىن كېيىن لەيلىگە قوشۇلغاي، دەپ مەپىگە سې-

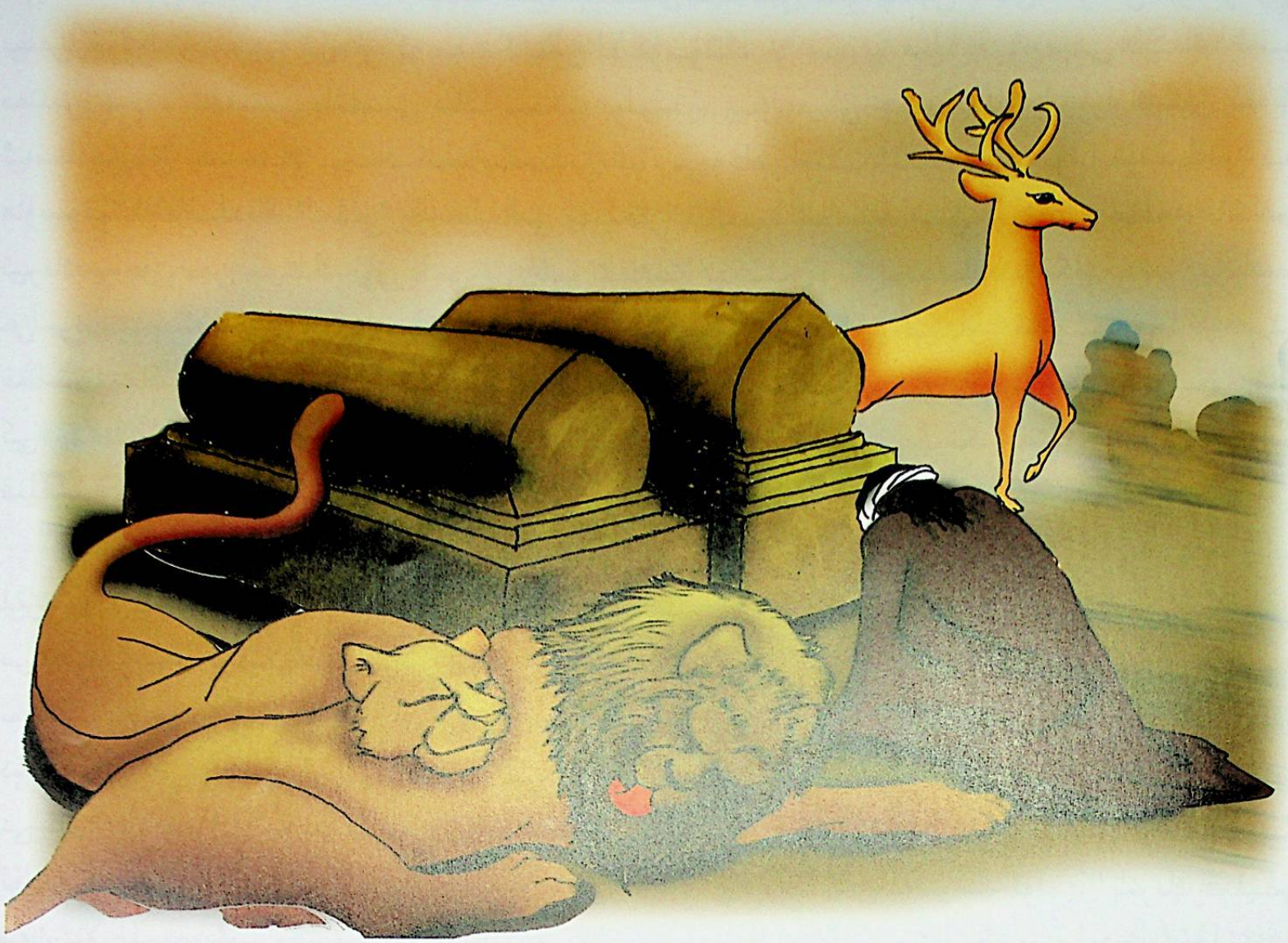

لىپ ئۆز بارگاھىغا ئېلىپ كەتتى. لەيلى ئۆز ئۆيىدە قالدى. ئۇ مەجنۇننىڭ پىراقىدا كۆيەر ئىدى. لەيلى نەچچە يىللاردىن بېرى مەجنۇنغا كۆيۈپ، ئۇنىڭ بىلەن قوشۇلماقنى ئىزدەپ، ئاخىر كېچىدە ئۇنىڭ بىلەن قوشۇلدى. ئۇ گويا ئابھاياتنى ئىچكەن بولسىمۇ، يەنە جۇدالىق باياۋىنىدا قالدى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى بىر پىراقى ئەمدى مىڭ بولدى.

نەجدە تېغى دەپ بىر گۈزەل تاغ بار ئىدى. بۇ تاغ شىر، يولۋاسلارنىڭ ماكانى ئىدى. مەجنۇن لەيلە-دىن ئايرىلغاندىن كېيىن، پەرياد - پىغان چېكىپ ئاشۇ تاغقا چىقىپ كەتتى. تاغنىڭ تىكەنلىرى مەج-نۇننىڭ بەدەنلىرىگە نەشتەر بولۇپ سانجىلاتتى. تاغ ئۈستىدىن قارىسا، ھەممە قەبىلىلەر كۆرۈنەتتى. ھەمىشە لەيلىنىڭ قەبىلىسىگە قاراپ زارلايتتى. سۈرمە قىلاتتى. ھەمىشە ئاشقانە غەزەللەرنى ئوقۇيتتى. ۋەھشىي ھايۋانلار مەجنۇننىڭ ئەتراپىغا يىغىلىپ، پەرۋانە شام چىراغنى ئايلانغاندەك ئۇنىڭ چۆرىسىدە ئايلىناتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر كېيىك مەجنۇنغا تولىمۇ ئىجىل بولۇپ قالغانىدى. ئۇ كېيىك كۆز-لىرى شوخ، بوينى ئىنچىكە، مويلىرى چىرايلىق كېيىك ئىدى. ئۇ كېچە - كۈندۈز مەجنۇننىڭ قېشىدىن يىراق كەتمەس ئىدى. مەجنۇن ئۇنى قۇچاقلايتتى. ئۇ قۇلاقلىرى بىلەن مەجنۇننىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتەتتى. مەجنۇننىڭ ئۇچىسىنى تۈياقلىرى بىلەن قاشلايتتى، مەجنۇن ئۇنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ، پە-شانىسىنى سىلايتتى. ئۇنىڭ قارا كۆزلىرىنى لەيلىنىڭ كۆزلىرىگە ئوخشىتىپ، يۈزلىرىنى يېقىپ يىغلايتتى. ئۇنىڭ ھەربىر ئەزاسىنى تەرىپلەيتتى. قەدەملىرىنى قىيغان قەلەمگە ئوخشىتاتتى ۋە ئۇنىڭغا سۆزلەپ: «سەن لەيلى تەرەپكە بارغايسەن، لەيلى سەھرالارغا چىقسا، مېنىڭ ئورنۇمدا ئۇنىڭدىن ئۆرگەلىگەي-سەن. قەدەم ئىزى قالغان تۇپراققا يۈزلىرىڭنى سۈركىگەيسەن، ئاندىن بۇ يەرگە كەلگەيسەن، شۇ چاغدا مەن سېنىڭ يۈزۈڭگە يۈزلىرىمنى سۈركەيمەن. يارىمنى كۆرگەن كۆزلىرىڭگە كۆزلىرىمنى يېقىپ، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەن بولىسەن» دەيتتى. بىرەر قۇش لەيلى تەرەپكە ئۇچسا، ئۇنىڭ-غا ئاشقانە سۆزلەيتتى ۋە شامال چىقسا، ئۇنىڭغا ئۆز ئەھۋالىنى بايان قىلاتتى. گاھى چاغدا ھېلىقى قوشۇلغان كېچىنى ئەسلەپ خۇشال بولاتتى. تولاراق ناله - زار، پەرياد - پىغانلار چېكىپ، كۆز ياشلە-رىدىن گۈللەرگە رەڭ بېرەتتى.

مەجنۇننىڭ ئاتا - ئانىسى ئوغلىنىڭ پىراقىدا ھالاك بولغانلىقى، مەجنۇن بۇ ئەھۋالنى چۈشىدە كۆرۈپ، شامالدەك يۈگۈرۈپ ئاتا - ئانىسىنىڭ مازىرىغا بېرىپ يېتىلىك دەردىدە مۇڭ - زار قىلغانلىقى، بۇ ۋەقەلەرنى لەيلى ئاڭلاپ، مەجنۇننىڭ كۆڭۈل جاراھەتلىرىنىڭ لەيلىنىڭ باغرى-غىمۇ جاراھەت سالغانلىقى، ئۇ جاراھەت مەجنۇننىڭ ئوتى ھارارىتىدىن كۆيۈپ شېھىت بولغان-لىقى، مەجنۇنمۇ مەشۇقى ئۈستىدە جېنىنى بەدىنىدىن قەپەستىن چىققان قۇشتەك ئۇچۇرغانلىقى

مەجنۇن نەۋپەلىنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ باياۋانغا يۈز تۇتقاندىن كېيىن، مەجنۇننىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇياتتىن ئۆلۈمگە رازى بولدى. ئۇلار ئۆيگە كەلدى، ئاتىسى غەم بىلەن ئاغرىپ قالدى. كېچە - كۈندۈز ئاھ تارتىپ، ئاغرىقى كۈندىن - كۈنگە يامانلاشتى. ھەممە ھۆكۈما، تېۋىپلارنى يىغىپ ئىلاج قىلىپ باققان بولسىمۇ، پايدىسى بولمىدى، ئەكسىچە ئاجىزلاپ كەتتى. كافۇر شەربىتى بەرسە، ئىسىستىمىسىنى تېخىمۇ ئۆرلەتتى. دېمەك، ئادەمنىڭ ئۆمرى تۈگىسە، تەرياق بەرسە زەھەر بولىدۇ، تەرەنجىۋىل بەرسە ئىچى

قاتىدۇ، ئىسكەنجىۋىل ئىچۈرسە سەپرا تېخىمۇ ئۆرلەيدۇ. ئۇ ئاخىر باقىي ئالەمگە سەپەر قىلىدى. خالا-يقلار ئاھ - زار چېكىپ ماتەم تۇتتى. مەجنۇننىڭ بىچارە ئانىسى پەرزەنت غېمى ھەم مۇسىبەت دەردىدە ئۆزىنى يۇز پارە قىلدى. چاچلىرىنى يۇلۇپ يىغلىدى. ئۇمۇ بۇ غەملەر دەستىدىن ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇ ئىككىسىنى بىر گۆرگە دەپنە قىلدى.

بۇ ۋەقەلەردىن مەجنۇن خەۋەرسىز ئىدى. نەجدە تېغىدا كېچە - كۈندۈز يىغلايتتى. بىر كۈنى غەم-لىرى ھەددىدىن ئاشتى. بىر چاغدا ئازغىنا ئۇيقۇسى كەلدى. چۈش كۆردىكى، بىر ئۆيدە ئىككى كىشى تۇخۇم تۇغۇپ باچكا چىقارغۇدەك. باچكىنىڭ قانىتى چىقىپ، بىقارار بولۇپ ھاۋاغا ئۇچلاپ، سەھراغا يۇزلەنگۈدەك، ئىككى كىشى پەرۋاز قىلىپ ھېلىقى باچكىنى ئۆيىگە يانداۋرغىلى تىرىشىپ باقسىمۇ باچ-كا ئۇنىمىغۇدەك. كىشىلەر نائۇمىد بولۇپ يېنىپ كەتكۈدەك. ناگاھ يۇقىرىدىن ئىككى بۈركۈت چۈشۈپ ئىككى كىشىنى ھالاك قىلغۇدەك....

مەجنۇن چۈشىدىن ئويغىنىپ كۆزلىرىدىن ياش تۆكتى. ئۇ چۈشىنىڭ تەبىرىنى بىلگەنىدى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ قازا قىلغانلىقىنى پەملەپ شامالدەك يۈگۈرۈپ، ئاتا - ئانىسى تەرەپكە راۋان بولدى. ئۇ زار - زار يىغلاپ، پەرياد - پىغانلار كۆتۈرەتتى. ئۇ ئۇدۇل ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ زاراتگاھىغا يەت-تى. ئۇ يەردە يېڭى قەبرە ياسالغانىدى. ئۇ قەبرە غەم لېيى بىلەن سۇۋالغانىدى. مەجنۇن ئۇنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ، پەرياد - پىغان كۆتۈردى. باشلىرىغا توپا چېچىپ، قولىغا تاش ئېلىپ سىنەسىگە ئۇردى. ئاتا-سىنىڭ قەبرىسىنى قۇچاقلاپ، بېشىنى قويۇپ كۆز ياشلىرىنى ئېرىق قىلدى ۋە مۇنداق دەپ يىغلىدى: «ئەي بارچە خەلقنىڭ ئۇلۇغى، ھەممە ئادەمگە رەھمىتىڭنىڭ داستىخىنى ئوچۇق ئىدى. ھەممە غېرىبلار

سېنىڭ تەھتى پەيمانىڭدا ئىدى، ھەممە شىكەستلىك ساڭا مەن سەۋدايىدىن يەتتى. خۇشال كۆڭلۈڭ غەم بىلەن چۈۋۈلدى. مېنى تاپماق ئۈچۈن ئالتۇن - كۈمۈشلەرنى سەرپ قىلدىڭ ۋە مېنى تاپتىڭ. ئەما مەندىن غەم - ئەلەمدىن باشقىسى ساڭا نېسىپ بولمىدى. سەن مېنى چىرىغىمنى ياندۇرار دېگەن ئىدىڭ. ئەما يورۇق چىرىغىڭ مېنىڭ كاساپىتىمدىن ئۆچتى. ئاھ، جېنىم ئاتام، مەن بۇ ئاپا مۇتىلانى كۆز قارىچۇقۇڭدەك بىلدىڭ، لېكىن روزىغارىڭنى مەن قارا قىلدىم. ئاھ، ئاھ، مەن بۇ غەملەر بىلەن قانداقمۇ تىرىك يۈرەي، مەن سېنىڭ ئۇزرەڭنى قانداقمۇ ئېيتىپ تۈگىتەي، مەن سېنىڭ تىرىكلىكىڭدە پەرمانىڭنى تۇتمىدىم. ئەمدى روھىڭغا مېنى ئەپۇ قىل دەپ قايسى يۈزۈم بىلەن ئېيتاي، ئەي جېنىم ئاتا، مېنى غەم تېغىنىڭ ئېتىكىگە تەنها تاشلىدىڭ. سۆڭەكلىرىمنى غەم بىلەن ئوشتۇدۇڭ، سەندىن ئۈمىدىم شۇكى، بىتەلەيلىكىمدىن يامان ئىشلارنى پەيدا قىلغان بولسامۇ، گۇناھىمدىن كەچكەيسەن ۋە ئۆزۈمنى قوبۇل قىلغايسەن.»

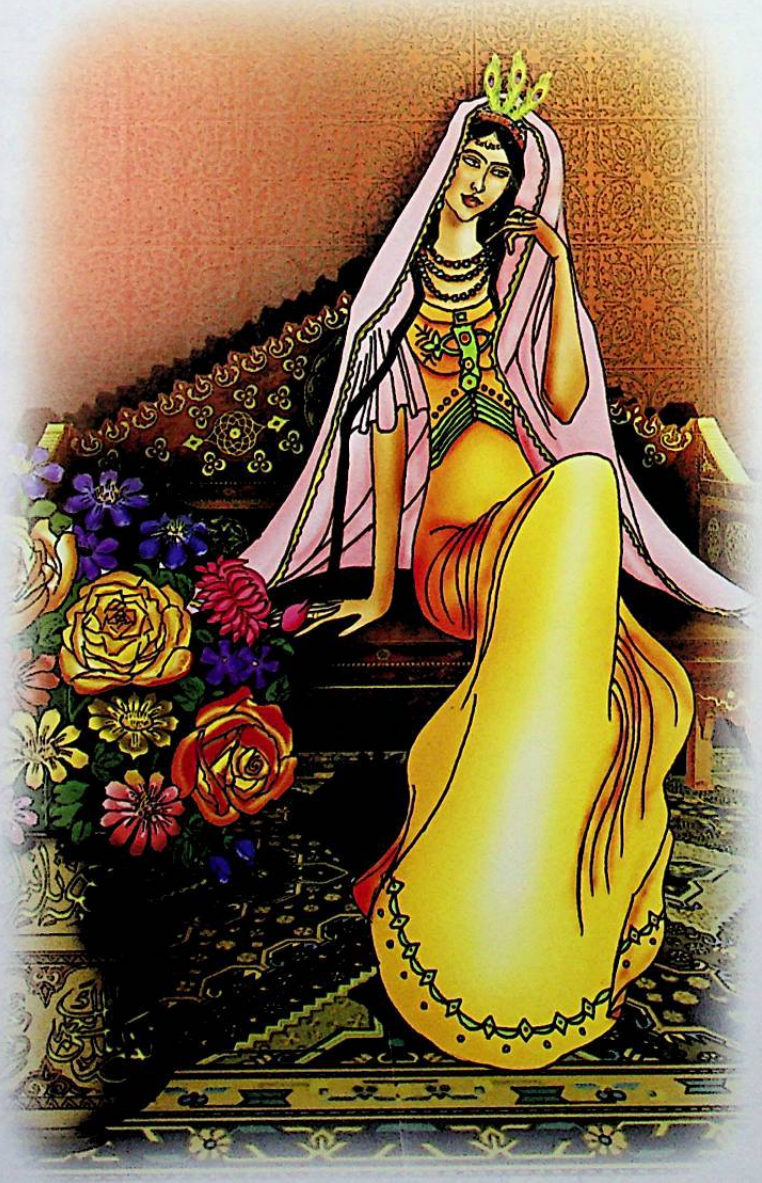
مەجنۇن كۆكرىكىگە تاش ئۇرۇپ، ئاتىسىنىڭ قەبرىسىگە يۈزىنى يېقىپ، قەبرىنى كىرپىكلىرى بەلەن سۈپۈردى. ئاندىن ئانىسىنىڭ قەبرىسى بېشىغا بېرىپ ئالەمگە غوۋغا سالدى. ياقىلىرىنى يىرتىپ، سىنەسىنى چاك قىلىپ، ياشلىرىنى ئېرىق سۈيدەك ئاققۇزۇپ، قۇم - تۇپراققا ئۆزىنى تاشلاپ، ئاھىنىڭ تەپتى بىلەن جىگىرىنى كاۋاپ قىلدى. پەريات - پېغانلار كۆتۈرۈپ، ئاجىز تېنى تىترىگەن ھالدا مۇنداق دېدى: «ئەي جېنىمنىڭ قىبلىسى ئانام، سېنىڭدەك كەئىبەمنى تاشلاپ جەھەننەمنى ئىزدىگەندەك، بوستانىنى تاشلاپ سەھرانى چۆرگىلىگەندەك چۆرۈلدۇم. كاشكى، مېنى تۇغمىغان بولساڭ ۋە يا تۇغۇلغان ھامان ئۆلگەن بولسام، بۇنداق غەم ۋە بالالارنى كۆرمەس ئىدىڭ. ۋادەرىخ، مەن بەتبەخت ئۆلمەي تىرىك قېلىپ، سەن بالا غېمىدە ئۆمرۈڭنى ئۆتكۈزدۈڭ، ئەي باغرىمنىڭ پارىسى ئانام، مېنى پەرزەنتىم دەپ كۆڭلۈڭنى بېرىپ كېچە - كۈندۈز بۆشۈكۈمنى تەۋرەتتىڭ، رەنج - مۇشەققەتلەرنى تارتتىڭ، كېچىلىرى تۈزۈكرەك ئۇخلىيالمىدىڭ، كۈندۈزى ئارامىڭدا تاۋام يېيەلمىدىڭ، تاۋام يېيىشىڭدىكى مەقسىتىڭ مېنى سۈت بىلەن تويغۇزۇش بولدى. كېچىلىرى ئۇخلىماي مېنى پەپىلىدىڭ، كېچە - كۈندۈز مۇشەققەتلەرنى تارتىپ چوڭ قىلدىڭ، چۈشلىرىڭدە مەن بېشىڭدىن ئۆرگەلدىم، مېنى چوڭ قىلىشتىن مەقسىتىڭ، قېرىپ قەددىم پۈكۈلگەندە يۈكۈمنى كۆتۈرەر، تۆشەكتە ياتقىنىمدا باشلىرىمدىن ئۆرگەلەر، دېگەندىن ئىبارەت ئەمەسمىدى؟ مەن قۇلۇڭدەك خىزمىتىڭنى قىلسام، ھەرقانداق غەملىرىڭگە غەمخور بولسام ئىدىم - ھە! لېكىن، مەن ئۆسۈپ چوڭ بولدۇم، سەن ئاجىزلاشتىڭ. مەن بۇ ئاپا بالاڭ خىزمىتىڭدە بولالمىدىم، ئاغرىغان چېغىڭدا بىردەممۇ قېشىڭدا تۇرالمىدىم، شەپقەت بىلەن قولۇڭنى تۇتالمىدىم. كىرپىكلىرىم بىلەن يولۇڭنى سۈپۈرەلمىدىم. ئاغرىق چېغىڭدا بېشىڭنى كۆتۈرۈپ بىر يۇتۇم سۇ ئىچكۈزەلمىدىم. كېچە - كۈندۈز سەندىن ئايرىلىپ يۈردۈم. بىلمەسلىكىمدىن شۇ قەدەر بۇ ئاپالىقلارنى قىلدىم. ئۆزۈم تەلۇە بولۇپ قېلىپ، ئۇمىدلىرىڭنى ئاقلىيالمىدىم. ئاھ، يۈزمىڭ دەرىخكى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ھەر نەپەسته ساڭا دەرد - غەم، رەنج - بالالار يەتتى. كۆڭلۈڭ مېنىڭ غېمىمدە بولدى. جېنىڭ يۈزمىڭ ھەسرەت بىلەن جاھاندىن كەتتى، روشەنكى، روھىڭ مەن سەۋدايىدىن خۇشال ئەمەس. لېكىن مەن بىچارە قانداق قىلاي؟ تەقدىرگە تەدبىر يوق ئىكەن ۋە ئىشقا گىرىپتار بولغۇچى ھەممە ئىشتا بىچارە ئىكەن.»

مەجنۇن پەرياد كۆتۈرۈپ يۈزىنى ئانىسىنىڭ قەبرىسىگە سۈرتۈپ، تۇپراقنى قۇچاقلاپ يىغلاپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. كۆرگەنلەر ئۆلۈپ كەتكەن بولسا كېرەك دەپ گۇمان قىلدى.

ئەلقىسسە، مەجنۇنغا لەيلىنىڭ پىراقى زىيادە بولدى. داغ ئۇستىگە داغ قوشۇلدى. ئۇ كېچە - كۈن-

دۇز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ مازىرىنى ئايلىنىپ يىغلايتتى. ئالەم ئۇنىڭ كۆزىگە قاراڭغۇ بولدى. كېچە ـ كۈن ـ دۇز يىغلاپ، گاھى بىھوش بولۇپ ئۆلۈكتەك ياتاتتى. بايا‌ۋاندىكى شىر، يولۋاس، كېيىك قاتارلىق ھايۋانلار ئۇنىڭ بىلەن بىللە گۆرىستاننى ماكان تۇتتى.

ئەمدى گەپنى لەيلىدىن ئاڭلايلى: لەيلى مەجنۇن بىلەن ۋىسال تېپىپ، ئۆز ئوردىسىغا كەتكەندىن كېيىن، ھەمىشە مەجنۇننىڭ پىراقىدا ناله ـ پەريا‌د قىلدى. مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ۋاپاتى توغ‌ـ رىسىدىكى خەۋەر ئۇنىڭ قانلىق جىگىرىگە قاتمۇقات داغلارنى چەكتى. ئۇ بۇ ئىشلارنىڭ سەۋەبچىسىنى ئۆزى دەپ بىلەتتى. بۇ غەملەرنىڭ تۆپە ـ تۆپىلەپ كېلىشى ئۇنىڭ غەم ـ دەردلىرىنى تېخىمۇ زىيادە قىلدى، زارلىرىنى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈپ يىغلىدى. «ئەي پەلەك، بۇ زۇلۇملارنى مەن بىچارىگە قىلدىڭ، جېنىمغا شۇنچە جەبىر ـ ستەملەرنى سالدىڭ، بوران گۈلنى توزۇتقاندەك مېنى توزۇتتۇڭ. بەلكى غەم تېغى بىرلە مېنى ئۆلتۈرەرسەن، ئوتقا سېلىپ كۆيدۈرەرسەن، قۇشنىڭ قاناتلىرىنى يۇلغاندەك شىكەستە قىلار‌ـ سەن، بەلكى ئىشق ئوتىدا كاۋاپ قىلارسەن، دەرىخا، ئىشق ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولدۇم. شامالغا سورۇلدۇم، يارىمنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۆلۈپ، ماڭا تېخىمۇ زۇلۇم بولدى. ھەسسىلەپ ئەلەم چەكتىم.» لەيلى شۇنداق يىغلاپ كېچە ـ كۈندۈز بىقارار بولۇپ، دەرد ـ غەم دەستىدىن بىمار بولۇپ، بەدىنىگە ئىسسىتما چۈشتى. يۈرىكى تىترەپ قوزغىلاتتى. گويياكى باغرى كۆيۈپ كاۋاپ بولغاندەك بىتاقەت بولۇپ قىينىلاتتى. لەيلىنىڭ ئاغرىقىنى ئانىسى بىلىپ ئاتىسىغا خەۋەر قىلدى. ئاتىسى ناھايىتى پەرىشان بولۇپ، جىمىكى ھۆكۈما ـ تېۋىپلارنى لەيلىنىڭ بېشىغا كەلتۈردى. ئاتا ـ ئانىسى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى زار ـ زار يىغلاشتى. تې‌ـ ۋىپلار شۇنچە داۋالارنى قىلغان بولسىمۇ پايدىسى بولمىدى. كۈندىن ـ كۈنگە كېسىلى ئېغىرلاشتى. ئۆزى ئەلەڭ ـ سەلەڭ بولۇپ زەئىپلىشىپ كەتتى.

دەل مۇشۇ ۋاقىتتا مەجنۇن ئاتا ـ ئانىسىنىڭ بېشىدا زار ـ زار يىغلاپ ھەم لەيلىنىڭ پىراقىدا شېئىرلار ئوقۇپ ئاھ چېكەتتى، گاھى بىھوش بولۇپ، گاھى ھوشىغا كېلىپ يەنە ھوشىدىن كېتىپ، ئۆلۈكتەك ياتاتتى. لەيلى بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلىدى. پىغانى تېخىمۇ ئۆرلىدى. ئۇ بارغانسېرى ئۆلۈمگە يېقىنلاشتى، قىزىلگۈلدەك رۇخسارى زە‌ـ پىراندەك سارغايدى. سەرۋىدەك قەددى يادەك ئېگىـ لىپ، بىماجال بولۇپ ياتتى. سۆزدىن قېلىپ، كۆزلىرى يۇمۇلدى. لەيلى بۇ ھالدىن ئۆزىنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى پەملىدى. ئۇ كۆزىنى ئېچىپ ئۆينى خالىي قىلدى ـ دە، ئانىسىنى قې‌ـ شىغا چاقىردى. لەيلى ئانىسىغا پىنھان سىرلىرىنى ئاشكارىلاپ مۇنداق دېدى: «ئەي مېھرىبان ئانا، مېنىڭ دەرد ـ پىراقىمدا قالدىڭ، ئەگەر مېنىڭ يىل تىرىك بولسام، ئۇزرەڭنى قىلىپ تۇگىتەلمەس ئىدىم. ھازىر سەكراتتا يېتىۋاتىمەن. جېنىم لې‌ـ

ۋىمگە كېلىپ قالدى. مۇشۇ ھالدا ئۆز ئەھۋالىمنى سۆ-
ىنىڭدەك مۇشىپىق ئانامدىن يوشۇرغىنىمنىڭ ھېچ پايدىسى
يوق. ئەي غەمگۇزارىم ئانا، سەن مېنىڭ ئەھۋالىمنى بە-
لەتتىڭ ۋە لېكىن ماڭا دېمەس ئىدىڭ، مەن ساڭا ئاشكارا
قىلاي، ناۋادا بۇ خەستە بەدىنىمدىن شېرىن جېنىم چىقسا
ۋە بۇ جىسمىم تۇپراققا قوشۇلسا، مېنىڭ ماتىمىمدە كۆپ
يىغلىمىغايسەن. مۇبارەك يۈزۈڭنى كاچاتلاپ جاراھەت
قىلمىغايسەن. سەۋر قىلغايسەن. ئەمما مەن بىلىمەنكى،
بۇ ئىشقا سەۋر قىلالمايسەن. بۇ سۆزلىرىم قۇلىقىڭغا
كىرمەيدۇ، ئەلۋەتتە. يەنە بىر ۋەسىيىتىم شۇكى، ئەي
مېھرىبان بىچارە ئانا، ئەگەر مېنىڭ ماتىمىم ئاشكارا
بولسا شەھەر - سەھرا ۋە دەشت - باياۋاندىكى ھەممە
خالايىقلار بىلىپ كېتىدۇ. تەھقىق شۇ ماڭا ئايانكى، شۇ چاغدا مېنىڭ غېرىب - زارىم، بالاكەش مۇپتىلا-
يىم، مېنىڭ ئىشقىمدا خانىمانىدىن ئايرىلغان، جانىدىن كەچكەن، دەشت - سەھرالارنى كەزگەن، تاغلارنى
ئايلانغان بىچارەم بۇ ۋەقەلەرنى ئىشىتسە شامالدەك يۈگۈرۈپ بۇ يەرگە كېلىپ، ئۆز جېنىنى قۇربان قە-
لىپ روھى ماڭا قوشۇلغۇسىدۇر. ئىشق يوسۇنىنى ئاشقلارغا بىلدۇرگۈسىدۇر. تۇپرىقىنى تۇپراققا قوش-
قۇسىدۇر. ناۋادا بۇ ۋەقەلەر يۈز بېرىپ شېرىن جېنىمدىن جۇدا بولسا، ئەلۋەتتە سەن ئۇنىڭ جانسىز بەدە-
نىنى ئەزىز بىلگەيسەن. گىنە - ئاداۋەتنى قويغايسەن، دەرىغا، ئول ھىجراندا غېرىب بولغان ئەزىزىمنىڭ
جەسىتىنى كۆز يېشىم بىلەن يۇساڭمۇ لايىق ئىدى. سەن ئول مېھرىبان بىلەن ماڭا بىر كېپەن تىكىپ
ئىككىمىزنى بىرلىكتە يەرلىككە قويغايسەن. ئايرىۋەتمىگەيسەن، جېنىم ئانا، ئۇنى ئۆز پەرزەنتىڭدەك
كۆرۈپ، مەن بىلەن بىر گۆرگە قويغايسەن، بىللە ياتقۇزغايسەن.» لەيلى شۇنداق دەپ ئاھ تارتىپ ئاياغلە-
رىنى سۇندى. كۆزلىرىنى يۇمدى، جان تەسلىم قىلدى. روشەنكى، ئۇ مەجنۇننىڭ كويىدا جان بەردى. بۇ
ئەھۋالنى كۆرگەن ئاننىڭ كۆزلىرى قاراڭغۇلاشتى. ئانا بۇ دەرد، مۇسىبەت تۇپەيلى لەيلىنىڭ بېشىدىن

ئۆرگىلىپ شۇنداق پەريات قىلدىكى، ئاڭلىغانلارنىڭ يۈرىكى چاك بولدى. لەيلىنىڭ ئايىغىغا يۈزىنى سۈ-رۈپ، گاھى ئۇنى قۇچاقلاپ ئاھ - ئەپغان قىلىپ، سەۋدايىدەك چاچلىرىنى يۇلۇپ نالە - زار قىلدى. سىنە ۋە يۈزلىرىنى يىرتىپ يىغلىدى ۋە شۇنداق دەيتتى: «ئەي ئاي يۈزلۈك، ئىپار چاچلىق قىزىم، غۇد-چىسىدە توزۇغان، نوتىسىدىن قۇرۇغان قىزىم، بۇ تېخى سېنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغان ۋاقتىڭ ئەمەس ئە-دى. كاشكى، مەن ئىلگىرى ئۆلگەن بولسام ئىدىم، سەن ئانام دەپ ئارقامدا قالساڭ ئىدىڭ. سەن بۇ جا-ھاندىن ئارمان بىلەن كۆز يۇمدۇڭ. بىزلەرگە ئالەمنى قاراڭغۇ قىلدىڭ. ئەمدى مەن ئۇ بىچارە مەجنۇن كەلسە نېمىمۇ دەرمەن؟ ! بىزنى ۋە بارلىق قووۋم - قېرىنداشلىرىڭنى قارا قايغۇ ئىچىدە خاراب قىلدىڭ !»

بۇ چاغدا مەجنۇن گۆرىستاندا بىھوش ھالدا ياتاتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى گويا كى شىشىدەك پاك بولغاد-لىقتىن، غايىب ئىشلارنىمۇ سېزەلەيتتى. مەجنۇن خامۇش بولۇپ يېتىۋاتقاندا، ئۇنىڭ قۇلىقىغا غايىبتىن بىر ئاۋاز كەلدى: «ئەي دەرد ئەھلىنىڭ پادىشاھى، ئاشىقلارنىڭ سەردارى، ئەگەر ئىشق ئەھلىگە ۋاپا ھەم ساداقەت كېرەك بولمىغان بولسا، ئورنۇڭدىن تۇرغىن. ھازىر ياتمىغان ۋاقىت ئەمەس. سېنىڭ ئۇ گۈلۈڭ خازان بولدى. سېنىڭ ئۇ چىرىغىڭ شامالغا دۇچ كەلدى. ئەگەر سەن پەرۋانە بولساڭ، چىراغ يې-نىغا بارغىن. مەشۇقۇڭ سەپەرگە چىقتى. ساڭا ھەمراھلىق ۋاقتى يەتتى. سەن ياكى ئۇنىڭغا ۋاپادارلە-قىڭنى ئىزھار قىلغىن، ياكى بولمىسا، ئۇنى ئۆزىتىپ قويۇپلا بولدى قىلغىن ! » مەجنۇن بۇ سىرلاردىن خەۋەردار بولدى. ئۇ ئورنىدىن چاچراپ تۇردى - دە، لەيلىنىڭ قەبىلىسىگە قاراپ چاقماق تېزلىكىدە يۈ-رۈپ كەتتى. ئۇ جېنىنى قولىغا ئېلىپ، يار ئۈچۈن سەدىقە قىلغىلى يۈگۈرەيتتى. ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى مۆلدۈرەك تۆكۈلەتتى. ئۇ پۈتۈن جاھاندىن كۆڭۈل ئۈزدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزلىرى دوست ياكى دۈش-مەننى پەرق ئېتەلمەيتتى. ئۇنىڭ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن خالايىق قورقۇپ قېچىشتى. ھەتتا شىر، يولۋاس ۋە قاپلانلارمۇ ساراسىمگە چۈشۈپ تەرەپكە تىكىۋەتتى. مەجنۇن شۇ تەرىقىدە يۈ-گۈرگىنىچە لەيلىنىڭ ئىشىكىگە يېتىپ كەلدى. خالايىق لەيلىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ ئۇنى توسمە-دى. ئۇ توختاۋسىز ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەتتى. خالايىق ئۇنىڭ بۇ خىل ئەھۋالىغا ھەيران بولۇشۇپ، كۆز ياشلىرىنى تۆكۈشتى. مەجنۇن يارىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئۇنىڭ جەسىتىگە ئۆزىنى پەرۋانەدەك ئاتتى. ئۇ لەيلىنىڭ جامالىغا نەزەر تاشلاپ، سوغۇق بىر ئاھ چەكتى - دە، شۇ ھامان جان تاپشۇردى. كىشىلەر ئۆيە-گە كىرىپ نەزەر سالدى. بۇ بىر جۈپ ئاشىق - مەشۇق گويا كى ھەشقىپىچەكتەك بىر - بىرىگە چىرمە-شىپ ياتاتتى. كىشىلەر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ئاھ - پەريات چەككەن ھالدا ئۆزلىرىنى كاچاتلاشتى. ئۇلار بۇ ئىككىيلەنگە ماتەم تۇتۇپ، ھەددى - ھېسابسىز يىغا - زار قىلىشتى. بۇ ماتەمدىن پۈتكۈل جاھان خەلقىگە قىقاس - چۇقان چۈشتى. پۈتۈن ئالەم ئەھلىنىڭ كۆڭلىگە ئۇلارنىڭ مۇسىبەت ئوتلىرى تۇتاشتى.

كىشىلەر ئاخىر ئۇلارنى دەپنە قىلىشقا مەسلىھەت قىلدى. بۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇق جاھاندىن پاك ھالدا كەتتى. ئۇلارنىڭ ھېچبىر ئەيىب - نۇقسانى يوق ئىدى. بىراق مۇراد - مەقسەتلىرىگە يېتەلمەي كۆز يۇمۇشتى. ئۇلارنى خالايىقلار يۇيۇپ - تارىدى. ئاندىن ئىككىسىنى بىر كېپەن ئىچىگە ئېلىپ بىر تاۋۇتنىڭ ئىچىگە سالدى. خالايىق زار - زار يىغلاشقان پېتى گۆرىستانغا كېلىشتى. بۇ ئىككى جانسىز بەدەننى بىر يەرلىك ئىچىدە قويۇپ، ئۇزاتتى. ئۇلارنىڭ قەبرىسىمۇ بىر بولدى. خالايىق يىغلاشقان پېتى دۇئا - تەكبىر ئوقۇپ قايتىشتى. بۇ ئالەمدە تارتمىغان جاپا - مۇشەققەتلىرى قالمىغان، بىراق، ئارزۇ - ئارمانلىرىغا يېتەلمىگەن بۇ ئىككى بىچارىنى يەر قوينىغا ئېلىپ، جاھان ئەھلىدىن پىنھان قىلدى. ئۇلارنىڭ پاك روھلىرى جەننەت ئىچىدە ۋىسالغا يەتتى.

يۇسۇپ-زۇلەيخا

ئۇايەتلەردىن نەقىل كەلتۇرۇپ خەۋەر بەرگۈچى سۆز ئۇستىسى قەدىمكى داستانچىلاردىن شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

ياقۇپنىڭ ئون ئىككى ئوغلى بار ئىدى. بۇ ئوغۇللىرىنىڭ ئارىسىدا يۇسۇپنى ھەممىسىدىن ياخشى كۆرۈپ يېنىدىن ئايرىمايتتى. بىرەر نەپەس يۇزىنى كۆرمىسە، ئىچى پۇشۇپ تاقەتسىزلىنەتتى.

ياقۇپنىڭ ھويلىسىدا بىر تۇپ دەرەخ بار ئىدى. ھەرقاچان خوتۇنلىرى ئوغۇل تۇغسا، شۇ دەرەختىن بىر شاخ بىخ سۇرۇپ چىقاتتى. ئۇ شاخ شۇ ئوغۇل بىلەن تەڭ چوڭ بولاتتى.

يۇسۇپ يەتتە ياشقا كىرگەندە بىر كېچىسى چۈش كۆردى. ئۇ چۈشىدە ئاكىلىرى بىلەن سەھرادا ئوينىغىلى چىققان بولۇپ، ھەممىسى قولىدىكى تاياقنى يەرگە سانجىدى. ھەممىسىنىڭ تايىقى ئاستا نوتا سۇرۇپ كۆكلىدى. يۇسۇپنىڭ تايىقى تېز، ئۇزۇن ۋە چىرايلىق كۆكلىدى. ئۇنىڭ سايىسى باشقا دەرەخلەرگىمۇ چۈشتى. ناھايىتى قويۇق مېۋە بولۇپ پىشتى. ھەممە ئىرغىتىپ يېيىشتى. شۇ يەردىكى خەلق قىمۇ بېرىشتى. ئۇلاردىنمۇ ئېشىپ قالدى. بۇنى كۆرۈپ يۇسۇپ چۆچۈپ ئويغاندى. بۇ چۈشىنى دادىسى ياقۇپقا ئېيتتى. ياقۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، بۇ چۈشنى باشقىلارغا ئېيتما! — دېدى. يەنە بىر كۈنى يۇسۇپ دادىسىنىڭ قۇچقىدا يېتىپ ئۇخلاپ چۆچۈپ ئويغاندى. دادىسى:

— ئەي ئوغلۇم، نېمە بولدۇڭ؟! — دەپ سورىدى. يۇسۇپ:

— بىر ئۇلۇغ تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپتىمەن. بېشىمدا تاج، قولۇمدا ئەگگۈشتەر تۇرغۇدەك، ھەممە ئادەم ئالدىمدا خىزمەتتە ئىمىش. ئاسماندىن ئاجايىپ شەپە بىلەن بىر ئاي، ئون بىر يۇلتۇز چۈشۈپ ماڭا سەجدە قىلغانىدى، قورقۇپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم، — دېدى.

يۇسۇپ كۆرگەن چۈشلىرىنى دادىسىغا دەۋاتقاندا ئاكىلىرىمۇ ئاڭلىغانىدى. بۇ — ئۇكىمىز ئاتىمىزغا ياخشى كۆرۈنمەن دەپ، يالغاندىن چۈش كۆردۈم، دەپ ئاتىمىزنى ئالداۋاتىدۇ، دەپ ئويلىشىپ ئاچچىقلاشتى.

ياقۇپمۇ يۇسۇپكە باشقا بالىلىرىغا قارىغاندا ئامراق ئىدى. ئۇنى يەرگە قويمايتتى. بۇنى ئاكىلىرى كۆرەلمەيتتى.

«بەزىمىز مال باقمىز، بەزىمىز كېچە - كۈندۈز جاڭگاللاردا يۈرۈپ باشقا ئىشلارنى قىلمىز. يۇسۇپ بولسا دادىمىزنىڭ قۇچقىدا ئولتۇرۇپ تەييار سۈت - قايماقنى ئىچىدۇ. ھوزۇر - ھالاۋەتنىڭ ھەممىسى شۇنىڭ! بۇنى كۆزدىن يوق قىلىش كېرەك» دەپ يۈرۈشەتتى.

بىر كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر يەرگە يىغىلىپ: «يۇسۇپنى قانداق يوقىتىمىز؟ !» دېيىشىپ باش قاتۇرۇپ ئولتۇراتتى، شەيتان بىر قېرى ئادەم سۈپىتىدە كېلىپ ئۇلارنىڭ بۇ مەسلىھەتىنى ئاڭلىدى. ئۇلارغا يول كۆرسىتىپ:

— سىلەرنىڭ بۇ پىكرىڭلار ھازىر ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ، سەۋر قىلىڭلار، ياز بولسۇن. دالىدا گۈل - چېچەكلەر ئېچىلسۇن. بۇلبۇللار سايراشسۇن. قويلار قوزىلىسۇن. تۆگىلەر بوتىلىسۇن. شۇ ۋاقىتقىچە يۇسۇپنى ئۆزۈڭلارغا ئۆگىتىۋېلىڭلار. ئۇ سىلەردىن ئايرىلالمايدىغان ۋە كەينىڭلاردىن ئەگىشىدىغان بولۇسۇن. شۇ ۋاقىتتا سىلەر «سەھرانىڭ بارىمىز» دەپ، سەھرانىڭ تەرىپىنى يۇسۇپكە سۆزلەپ بېرىڭلار، ئۇمۇ سىلەرگە ئەگىشىپ: «مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە بارىمەن» دەپ تۇرۇۋالىدۇ. ئىلاجسىز داداڭلار ئۇنى سەلەرگە قوشۇپ بېرىدۇ. شۇ چاغدا ئۇنى يوقاتماق ئاسان، — دېدى.

بۇ مەسلىھەتنى ھەممىسى ماقۇل كۆردى. ياز بولغۇچە يۇسۇپنى ئۆزلىرىگە ئۆگىتىۋالدى. ياز كېلىپ سەھراغا تەييارلاندى. بۇنى كۆرگەن يۇسۇپ دادىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ:

— مەنمۇ بارىمەن، — دەپ تۇرۇۋالدى.

دادىسى جاۋاب بەرمىگەندىن كېيىن، يۇسۇپ:

— ئەي دادا، ھازىر ھۇت ئايلىرى قىشلاققا ياماشتى. ھەمەل ئېيى بېزىگەن يايلاقتىن كىشىلەرنىڭ كۆزى قاماشتى. ئاسمانمۇ سۈيۈنچە يامغۇرىنى يەرگە چاچتى. پۈتۈن ئەتراپ خۇشاللىققا چۆمدى. پەلەك يەر يۈزىگە كۆكاتتىن خال چەكتى. يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنىڭ كۆڭلىدەك ئېچىلدى. بۇلبۇللار خۇش ئاۋاز بىلەن سايراشماقتا. ماڭا رۇخسەت قىلغىن، يېزىلارنى كۆرۈپ كېلەي ! — دەپ يېلىندى.

ئاكىلىرىمۇ:

— بۇگۈن ھاۋا ناھايىتى ياخشى، يۇسۇپنى بىزگە قوشۇپ بېرىڭ، ئوغلاق، قوزا، قۇلۇن - تايلاقلارنى كۆرۈپ كۆڭلىنى ئېچىپ كەلسۇن ! — دېدى.

شۇ كۈنلەردە ياقۇپ بىر چۇش كۆرگەندى. شۇ چۇش يادىغا كېلىپ، يۇسۇپكە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

قادىر مەۋلان، يۇرىكىمگە ئوت چۈشتى،
يۈسۈپۈمنى مەندىن جۈدا ئەيلىمە.
دۇنيادا ئايرىلىش بەك ياماڭ ئىشدۇر،
سۈلتانەك بېشىمنى گادا ئەيلىمە.

بىلمەيمەن نە بالا چۈشەر بېشىمغا،
قورقۇنچۇم بار تۇندە كۆرگەن چۈشۈمگە.
پەلەك ئوغا سالدى ئىچكەن ئېشىمغا،
ماڭا ئايرىلىشنى راۋا ئەيلىمە.

كۆزۈمنىڭ روشنى، تەنىنىڭ قۇۋۋىتى،
كۆڭلۈم ئاسايىشى، جانىنىڭ راھىتى.
سۆيۈملۈك قوزام ھەمدە ئۇلپىتىم،
يۈسۈپۈمنى مەندىن جۈدا ئەيلىمە.

ئېچىلغان گۈل غۇنچىسى ھەرگىز سولمىسۇن،
مەزگىلسىز چاغدا خازان بولمىسۇن.
جۈدالىق بالاسىن ھېچكىم كۆرمىسۇن،
تەلىيىم - بەختىمنى قارا ئەيلىمە.

ياقۇپ نەبى بىر ھېكمەتنى چاغلىدى،
پەلەكنىڭ قازاسى باغرىن داغلىدى.
قوزىدىن ئايرىلىپ ئاتا يىغلىدى،
يۈسۈپۈمنى مەندىن جۈدا ئەيلىمە.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

— يۈسۈپنى سىلەرگە قوشۇپ بەرمەيمەن. سىلەرمۇ كىچىك ئىدىڭلار، بېقىپ چوڭ قىلدىم. ئۇ كىچىك، ئۇنىمۇ سىلەرگە ئوخشاش تەربىيىلەپ قاتارغا قوشقىلى قويۇڭلار! — دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

يۈسۈپ بىلەن بىرنەچچە كۈن قويۇڭلار!
كۆڑەر كۆزۈم يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.
ئوغلانلىرىم، نەسىھەتىم ئاڭلاڭلار!
سۆزلەر سۆزۈم يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.

نەچچە يىل تارتتىم جاپايىڭلانى،
ئەمدى كۆرەي مەنمۇ ۋاپايىڭلانى.
يۈسۈپۈمدۇر ئاتاڭلارنىڭ يۆلەنچى،
كۆرەر كۆزۈم يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.

يۈسۈپ ئوغلۇم بارسا ئۇ باياۋانغا،
كېلۈر - كەلمەسلىكى ئېرۇر گۇماندا.
يۈزىنى كۆرەلمەي قالماي ئارماندا،
رىزقى - روزا يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.

رۇخسەت بەرسەم غەم ئوتىدا كۆيەرمەن،
كۆرمىسەم مەن ئەقلىمدىنمۇ ئازارمەن.
جامالىنى كۆرۈپ تۇرسام ياشارمەن،
پەسلى باھار يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.

ياقۇپ ئېيتۇر خۇدا ئامان ئەيلىسە،
تەربىيە تاپماسلار پىغان ئەيلىسە.
بىر دەم - بىر سائەت ئامان ئەيلىسە،
نەۋباھارىم يۈسۈپۈمدىن ئايرىلماي.

بۇ نەزمدىن كېيىن، ياقۇپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم، يۈسۈپنى سىلەرگە قوشۇپ بەرسەم، سىلەر دالىدا ئويۇنغا بېرىلىپ كېتىپ يۈسۈپ بىرەر يامان ھادىسىگە ئۇچرىسا، ئۇ چاغدا مېنى ئېغىر پەرزەنت دېغىغا مۇپتىلا قىلۇرسىلەر! — دېدى.

ياقۇپنىڭ ھەممە ئوغۇللىرى يالۋۇرۇپ تۇرۇپ:

— ئەي ئاتا، بىزمۇ سىزنىڭ بالىلىرىڭىزغۇ؟ بىزمۇ ئۇنىڭغا سىزدىن ئامراقراق ۋە مېھرىبانراق-مىز. شۇنداق تۇرۇپ بىز ئۇنى ھادىسىگە يولۇقتۇرىمىزمۇ؟! — دەپ ئىلتىجا قىلدى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلمىدى. ئۇلار ئاتىسىنىڭ ئالدىدىن ئۆمىدسىزلىك بىلەن يېنىپ چىقىشتى. يۈزمىڭ ھىيلە - مىكىر بىلەن يۈسۈپنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنى ئالدىدى.

— ئەي كۆزىمىزنىڭ روشنى، كۆڭلىمىزنىڭ ئارامى يۈسۈپ، ھازىر سەھرا ئاجايىپ لالىزارلىقتا

ئايلاندى. ھەرقانداق ئادەمزات ئۇنى سەيلە قىلىپ كۆرسە، كۆڭلى ئېچىلىدۇ. سەنمۇ بىز بىلەن سەھراغا چىقىپ تاماشا قىلغىن. ئاجايىپ ـ غارايىباتلارنى كۆرگىن. دەرھال كىرىپ ئاتىمىزدىن ئىجازەت سورا. رۇخسەت بەرمىسە يىغلاپ تۇرۇۋال. سەن يىغلىساڭ ئاتىمىز چىدىمايدۇ. رۇخسەت قىلىپ سېنى بىزگە قوشۇپ بېرىدۇ، ـــ دەپ ئۆگەتتى.

يۇسۇپ ئاكىلىرىنىڭ سۆزىگە ئالداندى، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ رۇخسەت سوراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

ئىجازەت بەرسىلە، ئاتا،
بىر ئىش چۈشتى خىيالىمغا.
چۈشۈپتۇ باغ ئارا شەبنەم،
زىننەت بېرىپ باھارىمغا.

تاماشا ئەيلىسە سەھرا،
كۆڭۈللەر بولغۇسى شەيدا.
ئاكاملار قىلغۇسى پەرۋا،
مېنىڭ ھۆسن ـ جامالىمغا.

رەقىبلەر ئوت بولۇپ يانسۇن،
يارانلار قولغا جام ئالسۇن.
تەشنالار باغرىمۇ قانسۇن،
مېنىڭ ئابى زۇلالىمغا.

قەپەستە بۇلبۇلى شەيدا،
دىلنى ئاچمىغاي ئاندا.
مېنىڭ باشىمدا بۇ سەۋدا،
زەرەر يەتمەس كامالىمغا.

كېلىپتۇر ماڭا بۇ پۇرسەت،
بېرىڭ تەلمۇرتمەيىن رۇخسەت.
ئاكاملار ماڭادۇر ئۇلپەت،
نەزەر سالغاي بۇ ھالىمغا.

يۈسۈپنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلىغان ياقۇپ ئوغلىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كۆرمىسەم بىر زامان تاقىتىم يوقتۇر،
كۆرەر كۆزۈم، سۆزلەر سۆزۈم، ئايرىلما!
مەن كۆرگەن بۇ چۈشنىڭ بالاسى كۆپتۇر،
مېنى زار يىغلىتىپ، قوزام، ئايرىلما!

ئارقاڭدا قالۇرمەن زار - زار يىغلاپ،
ھىجران ئوتىدا باغرىمنى داغلاپ،
تاپارمەن سېنى نەدىن سوراقلاپ،
شۇڭقارىم، لاچىنىم، يازىم، ئايرىلما!

بىلمەيمەن نە ھېكمەت چۈشەر بېشىمغا،
پەلەك ئوغا سالدى ئىچكەن ئېشىمغا،
رەھىم ئەيلىگىن ئاققان يېشىمغا،
جېنىم ئىچرە سەرۋى نازىم، ئايرىلما!

بۇ يەردىن كەتكەنلەر، كېلۈر نە خىلدا،
كېچە - كۈندۈز مەن ئىنتىزارىڭدا،
بۇلبۇلدەك سايرايمەن گۈلئۈزارىڭدا،
يۈز ئەلۋانىم، نەغمە - سازىم، ئايرىلما!

ياقۇپنىڭ نە كېچەر ھالى - ئەھۋالى،
كۆرمىسە يۈسۈپنىڭ ھۆسن - جامالى،
كۆزۈمنىڭ روشنى، قەددى، كامالى،
ھەقتىن يەتكەن رىزقى - روزام، ئايرىلما!

ئاتىسى نەزمىسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، يۈسۈپ ئاتىسىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئىجازەت بەرسىلە، كەئبەم،
تاماشا ئەيلەيىن سەھرا.
ئاكاملار ماڭادۇر ئامراق،
قىلۇرلار ھەممىسى پەرۋا.

ماڭا كىمدىن جاپا يەتكەي،
ۋە كىم سىزدىن جۇدا ئەتكەي.
نەكىم سىزگە گۇناھ ئەتكەي،
بولۇر دىنسىز، يەنە رەسۋا.

ئاكامنىڭ ھەممىسى پالۋان،
ھەربىرى رۇستەمى داستان،
قىلۇرلار دۇشمەنلىنى يەكسان،
بىز بىلەن قىلمىسلا غوۋغا.

خۇدا ھۆكمى باشقىچە بولماس،
تەقدىردىن قېچىپ بولماس.
سەۋرسىز بەندە بولماس،
بېشىغا چۈشسە مىڭ سەۋدا.

يۈسۈپ ئېيتۇر: قارارىم يوق،
يەنە باشقا سورارىم يوق.
بىر دەممۇ تۇرارىم يوق،
كېلۈرمەن بۇگۈن تاڭلا!

ياقۇپ ئوغلى يۈسۈپكە رۇخسەت بەردى. كېيىن ئىلاجسىز ئۇنىڭغا نەسىھەت ئورنىدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قوزام، كۆپ ئارزۇ قىلدىڭ،
ساڭا بالا يۈزلەنمىسۇن.
خۇدانىڭ ھۆكمىدۇر ھەر ئىش،
يامانلىق ساڭا يۈزلەنمىسۇن.

خۇدانى بىلمىگەن ئادەم،
سېنى بىلمەس، مېنمۇ ھەم،
يۈرەكمگە سېلىپ يۈز غەم،
ساڭا سەۋدا يۈزلەنمىسۇن.

قورقۇنچۇم يوق ھېچ كىشىدىن،
قورقىمەن تەڭرى ئىشىدىن،
ئاكىلىرىڭنىڭ رەشكىدىن،
بېشىڭغا بالا يۈزلەنمىسۇن.

قوزام سەندىن جۇدا بولسام،
قاراپ ئارقاڭدا مەن قالسام،
پىراقىڭدا كۆيۈپ يانسام،
ماڭا ئازار يۈزلەنمىسۇن.

ياقۇپ دەر: ئەزىز جانىم،
رۇخسەت بېرەي، مېھرىبانىم،
كۆپەيتمىگىن سەن پىغانىم،
بىر كۈندە كەل، يولۇڭ بولسۇن.

بۇ چاغدا يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ئىشىكىنىڭ كەينىدە ئىدى. ئۇلار ئاردىدا بولۇپ ئۆتكەن ھەممە گەپ ـ سۆزلەرنى ئاڭلىدى. ياقۇپ ئوغلىغا رۇخسەت بەرگەن ھامان ئۇلار كىرىپ، ئاتىسىغا تەزىم قىلىشتى. ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

ـــ ئەي پەرزەنتلىرىم، يۈسۈپنى سەھرا-غا بىللە ئاچىقىشقا سورىغىنىڭلاردا مەن رۇخسەت قىلمىغانىدىم. يۈسۈپنىڭ ئۆزى رۇخسەت سورىدى، بەرمىسەم يىغلىدى. مەن رازىلىق بەردىم، يۈسۈپنى ئاۋۋال خۇداغا، ئاندىن سىلەرگە تاپشۇردۇم، ـــ دېدى ۋە يۈسۈپ-كە بۇيرۇسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن قالغان كۆڭلەكنى كىيگۈزدى، بېلىگە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامدىن قالغان يادىكار كەمەرنى باغلىدى. بېشىغا ئۆزىنىڭ سەللىسىنى كىيگۈزدى. يۈسۈپكە بۇ كىيىملەر يارىشىپ شۇنداق چىرايلىق بولۇپ كەتتىكى، يەتتە قات ئاسماننىڭ پەرىشتىلىرى، بېھىشنىڭ ھۆر ـ غىلمانلىرى ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى تاماشا قىلىپ «ئاپىرىن» ئوقۇدى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

كۆزۈمنىڭ روشىنى، جان پەرزەنتلىرىم،
ئاتاڭلار ھەققىنى ئادا قىلىڭلار.
ئەزىزىم، مېھرىبان، جان پەرزەنتلىرىم،
ئاچ ۋە تەشنا قويۇشتىن ھەزەر قىلىڭلار!

يۈسۈپنى قويماڭلار يولدا پىيادە،
كىرىڭلار ئالدىمغا چاپسانراق ئېلىپ.
ھەقنى ھەر جايدا ھازىر كۆرۈڭلار،
كەتمەڭلار شەيتانىنىڭ كەينىگە كىرىپ.

يۈسۈپنى كۆرمىسەم قارارىم بولماس،
كىشىگە، سۆھبەتكە يارارىم بولماس،
ئۇنىڭسىز بۇ يەردە تۇرارىم بولماس،
بەرگەن تۇز ھەققىنى ياخشى ساقلاڭلار.

ئاھ ئۇرۇپ يىغلىسام ئوتتا كۆيەرسىز،
مېنى رازى قىلسىڭىز ئوبدان يۇرەرسىز،
ۋاقتى نامازدىگەردە يېتىپ كېلەرسىز،
ماڭا ئازار يەتمىسۇن، رەھىم قىلىڭلار.

سىلەرنى جانابىي ھەققە تاپشۇردۇم،
كەچ قالساڭلار، ئاھنى چەكتىن ئاشۇردۇم،
يۈسۈپتىن ئايرىلسام ئەقلىم قاچۇردۇم،
نەسىھەت سۆزۈمنى ياخشى ئاڭلاڭلار!

يۈسۈپ خۇشال ـ خۇرام ھالدا ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك ئېچىلىپ كېلىپ ئاكىلىرىغا قوشۇل-

دى. ئۇلار بىلەن بىللە سەھرانى تاماشا قىلىشقا راسلاندى. يۈسۈپ ئاتىسىدىن دۇئا ۋە پاتىھە بېرىشنى سورىدى.

دى. ياقۇپ زار ـ زار يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

جۇدالىقتىن ئىچىم كۆيدى،
ئاتىلا مېنىڭ ئاھۇنالىم.
كۆزۈم نۇرى خۇش بار ئەمدى،
قالمىدى ھېچ ئىختىيارىم.

ئايرىلىپ سەندىن مادارىم،
يوق كېلۇرگە گۇمانىم،
غېرىب بولدۇم يوق ئەسرارىم،
ئاتىلاتىلار مېنىڭ پىغانىم.

بالام نە سەۋدا كۆرۈرسەن،
بېشىڭغا يەتسە بىلۇرسەن،
بۇگۈن تاتىلا كۆرۈرسەن،
تېزرەك كەلگىن، مېھرىبانىم.

خالىي قويدۇڭ تازا باغنى،
يۇرىكىمگە سالدىڭ داغنى،
نەدىن ئىزدەپ تاپاي سېنى،
ھىجران سالسا بېرۇ بارىم.

ياقۇپ ئېيتۇر: بالام خۇش بار،
كۆزۈم يولۇڭغا ئىنتىزار،
خۇدا بولسۇن ساڭا ھەم يار،
تېزرەك كېلىپ كۆر دىدارىم.

ياقۇپ ئوغلى يۈسۈپكە قارىتىپ ئوقۇغان بۇ نەزمنى تۇگىتىپ بولغۇچە يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ئار-قا ـ ئارقىدىن كېلىپ ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىگە سۆيۈپ، بويۇنلىرىغا مىندۇردى. ئاتىسىنىڭ ئالدىدىن ئاچچىقىپ تۇگىگە مىندۇردى. سەھرا تەرەپكە قاراپ يۇرۇشتى.

يۈسۈپ تارتىنماي ۋە ئەندىشە قىلماي ماڭدى. ياقۇپ تاقەتسىزلىك بىلەن يۈسۈپنىڭ ئارقىسىدىن

خېلى يەرگىچە ئەگىشىپ چىقىپ قاراپ تۇرۇپ، ئۇلار كۆزىدىن يىراقلاشقاندىن كېيىن قايتتى. ئۇ ئار-قىسىغا يېنىپ كېلىپ بىر دەرەخ تۈۋىدە ئولتۇردى. شۇ چاغدا ئۇ دەرەختىن: «ئەربەئىن، ئەربەئىن» دې-گەن سادا ئاڭلانغاندەك بولدى.

ياقۇپ ھەيران بولۇپ دەرەخقە قارىدى ـ دە:

ــ ئەي دەرەخ، مەن يۈسۈپۈمنى قاچان كۆرىمەن؟ ! ــ دەپ سورىدى.

دەرەختىن يەنە: «ئەربەئىن» دېگەن ئاۋاز چىققاندەك بولدى. ياقۇپ دەرەخقە قاراپ:

ــ «ئەربەئىن» دېگىنىڭ قىرىقدۇر. مەن ئوغلۇمنى قىرىق سائەتتىن كېيىن كۆرىمەنمۇ يا قىرىق كۈن ۋە يا قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ؟ ــ دەپ ياندۇرۇپ سورىدى. دەرەختىن قايتا ئاۋاز چىقمىدى. ياقۇپ ھوشىدىن كەتتى.

ئۇ خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كەلدى، ئەمما ئۆزى پەرىشان ئىدى. شۇ ھالدا ئۆيىگە ياندى. يولدا ئۇنىڭغا يۈسۈپنىڭ ئاچىسى ئۇچرىدى. ئۇ ياقۇپنىڭ ئالدىغا كېلىپ يىغلاپ تۇرۇپ:

ــ تېنىمنىڭ قۇۋۋىتى، جېنىمنىڭ راھىتى يۈسۈپۇم قېنى؟ مەن بۇگۈن چۈشۈمدە ئون بۆره يۈسۈپنى ئارىغا ئېلىپ چىشلەپ سۆرەپ كەتكىنىنى كۆرگەنىدىم. بۇ يامان چۈشتىن كېيىن ئۇنى ئىزدەپ كەلسەم، ئۇ قېشىڭىزدا يوققۇ؟ ! ــ دېدى. ياقۇپ يەنە ھوشىدىن كەتتى. ئۇ ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن، ياقۇپ ئوغۇللىرىنىڭ يولىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ناله بىلەن يۈرىكىمنى كۆيدۈرمە،
شامال تەگدى خامانىمغا، بىل ئەمدى.
قايغۇ بىلەن قىزىل يۈزۈم سولدۇرما،
تازا باغىم، ئىمارىتىم بوش قالدى.

ئۈمىدىم بار، كۆزۈم يولدا، كېلەر دەپ،
ئوغلانلىرىم مېنىڭ قەدرىم بىلەر دەپ،
بىر ـ بىرىگە مېھرىبانلىق قىلار دەپ،
چۈنكى ئۇلار ۋەدە قىلىپ قول ئالدى.

مېنى ئۈنتۈپ قوزام بىر كۈن كەلمىسە،
مېنىڭ پەندى ـ نەسىھىتىم ئالمىسا،
مېنىڭ دېگەن ئىشلىرىمنى قىلمىسا،
كۆز بۇلاغىم قۇرۇپ گويا چۆل بولدى.

ئاندىن قېلىپ مېنىڭ ھالىم نە كېچەر؟ !
ئىلكىمدىكى يانغان چىراغىم ئۆچەر،
جاندىن ئەزىز كارۋانىم ھەم كۆچەر،
گويا ھىجران مەنزىلىنى يەل ئۇردى.

ياقۇپ دەيدۇ: يۈسۈپ ھالا ئاماندۇر،
كېلىشىدىن كەلمەسلىكى گۇماندۇر،
بالام، ئەمدى بىزگە ئاخىر زامانداۇر،
باغچىلىرىم قۇرۇپ باغنى سەل ئالدى.

يۈسۈپنىڭ ئاچىسى:

ــ ۋاي ئىسىت! مەن يۈسۈپنى كۆرەلمەي قالدىم! ــ دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ۋاھ ھەسرىتا، يۈسۈپۈمنى كۆرمىدىم،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيىن.
نادامەتتە سىردىشىمنى كۆرمىدىم،
قىيامەتكە قالدى دىدار، نەيلەيىن.

غاپىل قېلىپ، كارۋانىمنى كۆچۈردۈم،
قولۇمدىكى شۇڭقارىمنى ئۇچۇردۇم،
جۇدالىقنىڭ شارابىنى ئىچۈردۇم،
قىيامەتكە قالدى دىدار، نەيلەيىن.

ئەمدى كۆرسەم جانىم دىبان بەزلىسەم،
تېپىلغايمۇ ھەييار كەبى ئىزدىسەم،

هەسرىتىدە تا ئۆلگۈچە سۆزلىسەم،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيمىن.

ئاچىسىغا سىر سۆزىنى ئېيتمىدى،
قالدى ئارمان، بىر خوشلىشىپ كەتمىدى.
قانداق قىلاي، پەلەك چاقنى تولغىدى،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيمىن.

قالدى ئارمان غۇنچە لەۋلىك بەدەندە،
سۆز قىلمىدى مەندەك غېرىب بەدەنگە،
ناله قىلاي بۇلبۇل كەبى چىمەندە،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيمىن.

ياقۇپ دەرد ـ ئەلەم بىلەن ئۆيگە قايتقان بولسىمۇ، «يۈسۈپۇم قاچان كېلىدىكىن؟» دەپ كۆزىنى ئىشىكتىن ئالمىدى.

ئەلقىسسە، يۈسۈپ ئاتىسىنىڭ كۆزىدىن غايىب بولغۇچە ئاكىلىرى ئۇنى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن كۆزىتىپ ماڭدى. ئۇلار شۇنداق يۇرۇپ خېلى يەرگە بارغاندىن كېيىن، شەمئۇن دېگەن ئاكىسى ئالدىراپ ـ تېنەپ كېلىپ يۈسۈپنى تۆگىدىن تارتىپ يەرگە چۈشۈردى. يۈزىنى تۆۋەن قىلىپ كۆتۈرۈپ باستى. پۈت ۋە قولىنى باغلاپ، بېشىنى قايرىپ بوغۇزىغا پىچاقنى تەڭلىدى.

شۇ چاغدا ئاسماندىن بىر قۇش پەيدا بولۇپ، تەسىرلىك قىلىپ:

ــ ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادى، ئۇكاڭلارغا رەھىم قىلىڭلار! سىلەر خۇدانىڭ غەزىپىدىن قورقمايلا بۇ ئىشنى قىلامسىلەر؟! ــ دېدى.

شەمئۇن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بوشاشتى. رۇبىل دېگەن ئاكىسى كېلىپ ئۇنى پۈتىدىن تارتىپ سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى. يۈسۈپنىڭ بەدىنى دەرەخنىڭ يىلتىزى ۋە تىكەنلەرگە تېگىپ قانىدى. پۈتۈن بەدىنى تىتىلدى. يۈسۈپ:

ــ بۇ بالا ماڭا نەدىن كەلدى؟! ــ دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

قادىر ئاللا، بۇگۈن رەھىم قىلمىساڭ،
رەقىبلەر جەبرىدىن ئۆلەر ئوخشايمەن.
بۇگۈن ماڭا رەھمىتىڭنى سالمىساڭ،
رەقىبلەر جەبرىدىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

ئاتامنىڭ سۆزلىرىنى ئەستە تۇتمىدىم،
نەسىھەتلىرىنى كۆزگە ئىلمىدىم،
«قال!» دېگەندە نېچۈك ئاندا قالمىدىم،
زالىملار زۇلمىدىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

ياماندىن ئىكەن ئايرىلىش دەردى ـ پىراقى،
يېڭىلاندى ئاتامنىڭ كۆكسىدە داغى،
بالاغا گىرىپتار بەدەن چارباغى،
غۇنچىدەكلا جېنىم سولار ئوخشايمەن.

ھەربىرى خەنجەر سالۇر بېشىمغا،
رەھىم قىلماس كۆزدىن ئاققان يېشىمغا،
ئەرۋاھلارمۇ كېلىپ كەتتى قېشىمغا،
ئۆلۈكلەر قېشىغا بارار ئوخشايمەن.

يۈسۈپ دەيدۇ: ئارمان قالدى كۆڭلۈمدە،
كەتتى ئامەت تۇرماي مېنىڭ قولۇمدا،
قاراپ تۇرار ئاتام كۆزى يولۇمغا،
مەن بۇ يەردە مىسكىن، ئۆلەر ئوخشايمەن.

بۇ مۇناجاتتىن كېيىن يۈسۈپ ئاكىلىرىنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

ــ ئەي ئاكىلىرىم، مەن بىچارىگە نېمە ئۈچۈن بۇنداق جەبىر ـ زۇلۇم قىلىسىلەر؟! ــ دەپ يىغلاپ تۇرۇپ يېلىندى. شەمئۇن:

ــ ئەي راھىلەنىڭ ئوغلى، سېنىڭ دادىڭغا كۆرگەن چۈشۈڭ يەتسۇن! بۇگۈن ساڭا ئەجەل يېپىشقان كۈن، ئەمدى سەن بىزدىن ياخشىلىق كۈتمە! بىز سېنى ئۆلتۈرمەي قويمايمىز! ــ دەپ دەشنام بە-

ربپ ئۇردى. يۈسۈپ:

— ماڭا ئىچىڭلار ئاغرىسۇن، رەھىم قىلىڭلار ! — دەپ يىغلىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ يۈسۈپنى ئۇردى ۋە ئايىغىدىن سۆرەپ بىر ئېگىزلىككە ئېلىپ چىقتى.

قول ـ پۇتىنى يېڭىۋاشتىن باغلاپ، پىچاقنى بوغۇزىغا تەڭلىدى.

يۈسۈپ ئىنتايىن ئۇسسىغانىدى.

— ئەي ئاكىلىرىم، ماڭا بىر يۇتۇم سۇ بېرىڭلار. يۈرىكىم كۆيۈپ كاۋاپ بولۇپ كەتتى ! — دەپ ناله قىلدى.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى بۇ سۆزگە ئاچچىقلىنىپ، مىشكىتىكى سۇنى يەرگە تۆكتى. ئاكىلىرى:

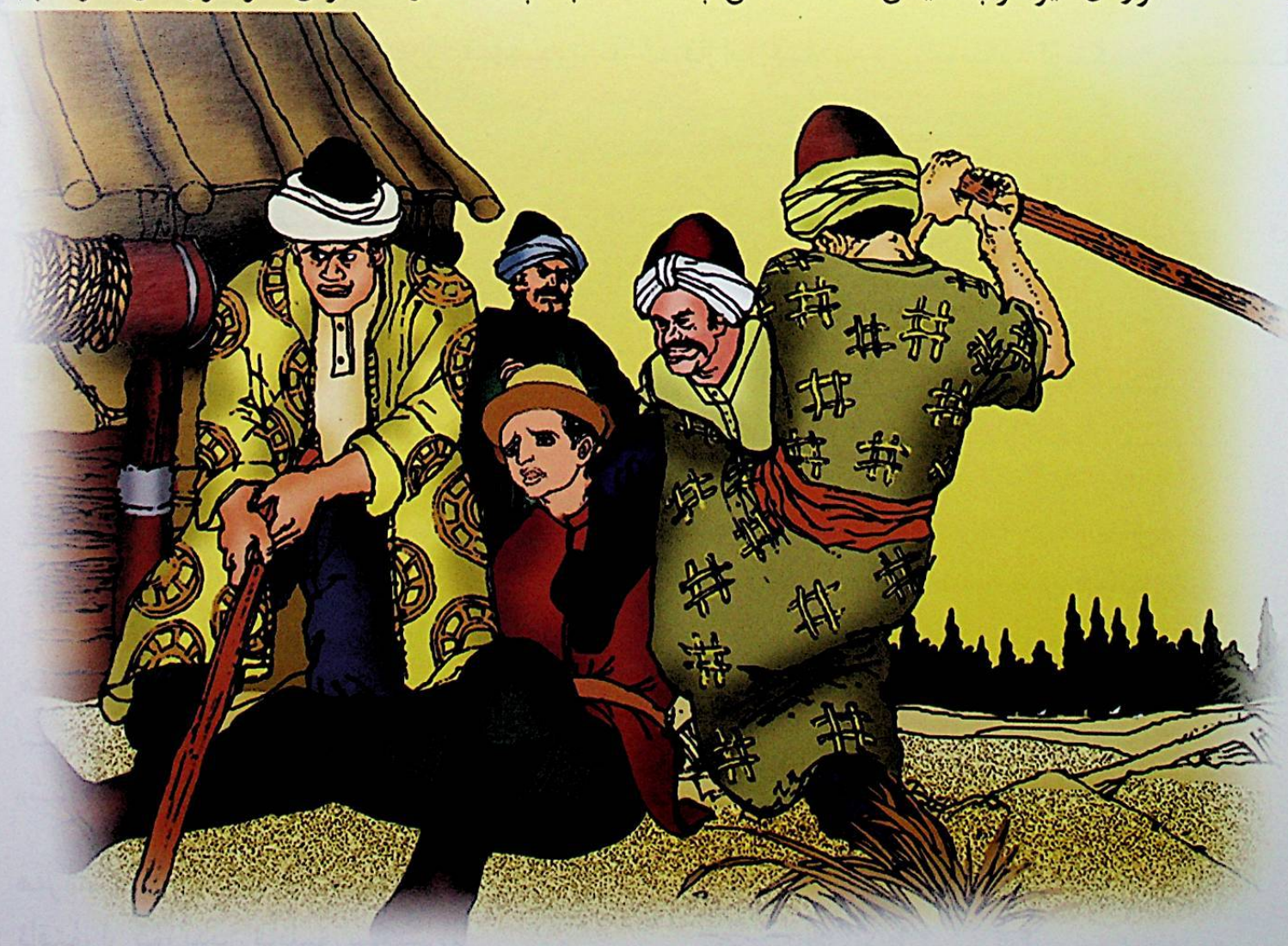
— ئەي ئەقىلسىز، بىز سېنى ئۆلتۈرمىز دەۋاتساق، سەن بىزنى مەسخىرە قىلىپ «سۇ» دەۋاتسەنا؟ ! — دەپ ئىزا ـ ئاھانەت قىلدى.

شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ يېنىدىكى تالدىن:

— ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادى، ھەقتائالانىڭ قەھر ـ غەزىپىدىن قورقۇڭلار ! مەخلۇقتىن ئۇيىتىڭلار ! پەيغەمبەرزادىگە جاپا قىلماڭلار ! دوزاخ ئوتىغا گىرىپتار بولىسىلەر ! — دېگەن ئاۋاز چىقتى.

بۇلار ئۇ سۆزگىمۇ پەرۋا قىلماي، يۈسۈپنى ئۆلتۈرۈشكە قەست قىلىشتى. شۇ چاغدا تال دەرىخىدىن يەنە:

— يۈسۈپنى مېنىڭ ئاستىمدا ئۆلتۈرسەڭلار، مەن سىلەرنى تىرىك يۇتىمەن ! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. ئۇلار بۇ دەھشەتلىك ئاۋازدىن قورقتى. يۈسۈپنىڭ قول ۋە ئايىغىنى يېشىپ، تارتقۇشلاپ بىر يەرگە ئېلىپ باردى. يۈسۈپ شەپقەت سوراپ رۇبىلغا يېلىندى. ئۇ يۈسۈپكە ياردەم قىلىشنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭ يۇزىگە كېلىشتۇرۇپ بىرنى ئۇردى. يۈسۈپ يىقىلدى. ئورنىدىن تۇرۇپ شەمئۇنغا يېلىندى. ئۇمۇ بىر تەستەك ئۇردى. يۈسۈپ قايسى ئاكىسىدىن پاناھ تىلەپ قېشىغا بارسا، ئۇنى شۇ ئۇراتتى. ئۇ ھېچبىر

رىدىن ۋاپا كۆرمىدى. ئاخىر يەھۇدانىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كۆزۈمنىڭ نۇرى چوڭ ئاكا،
بۇلارغا مۇپتىلا قىلما.
ئاتامنى قويۇپ ماتەمگە،
ئۇنىڭ بەختىن قارا قىلما!

مېنىڭ ھالىمغا رەھىم ئەتكىن،
ئاتام ھالىغا يەتكىن،
گۇناھىم بولسا سەن ئۆتكىن،
ماڭا بۇنداق جاپا قىلما!

ئۆزۈم ھەقنىڭ قۇلى ئەردىم،
ئاتامنىڭ بۇلبۇلى ئەردىم،

ئانامنىڭ ھەم دىلى ئەردىم،
بۇ ئىشلارنى راۋا قىلما!

پەلەك ئۇردى ماڭا شەبخۇن،
يىقىلدى باشىمە گەردۇن،
ئاكالىق ھەققىنى بۇگۇن،
زالىمدەك ئادا قىلما!

يۈسۈپ بىچارىنى ھەيران،
ئاتامنى ئەيلىمە گىريان،
ئاكا، سەن بېشىمنى قۇربان
قىلىپ بۇندا خاتا قىلما!

يۈسۈپ ناله قىلىپ يىغلىدى. يەتتە قات ئاسماننىڭ ئىشكى ئېچىلدى. پەرىشتىلەر بۇ ئەھۋالنى كۆردى.

— خۇدايا ـ پەرۋەردىگارا، بۇ قانداق ئىش؟ يۈسۈپنى بۇلارغا دۇچار قىلىپسەن؟ ئۇنىڭ ھالىغا رەھىم ئەتكىن، — دېيىشتى.

ھەقتائالادىن:

— ئەي پەرىشتىلەر، يۈسۈپ مېنىڭ دوستۇم، مەن ئۇنى ئۆز پاناھىمدا ساقلايمەن. سىلەر كۆزىتىپ تۇرۇڭلار ! — دەپ ئەمر كەلدى.

يەھۇدا يۈسۈپنىڭ نالىسىگە پەرۋا قىلمىدى. يەرگە قاراپ جىم تۇردى. يۈسۈپ ئۇنىڭدىن ئۇمىدىنى ئۈزۈپ قاقاقلاپ كۈلدى.

يەھۇدانىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ئەي ئەقىلسىز، بېشىڭدا ئۆلۈم تىغى پارقىراۋاتسا، سەن نېمە ئۈچۈن بۇنداق كۈلىسەن؟ ! — دېدى.

يۈسۈپ جاۋابەن بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئاكىلىرىم، بىر سۆز يادىمغا چۈشتى،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !...» دېگەنىدىم مەن.
ئېيتاي سۆزۈمنى باغرىم ئېزىلدى،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !...» دېگەنىدىم مەن.

كىچىك ـ گۆدەكلەر بىلەن ئويناپ يۈرۈپ،
ھەربىر ئىلارنى بىر شىرەدەك كۆرۈپ،
سىلەردىن مەن ھۇزۇر ـ زوق ئېلىپ،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !...» دېگەنىدىم مەن.

ھەركىم دۇشمىنىڭ كېسەر بېشىنى،
ئاقتۇرار كۆزىدىن قانلىق يېشىنى،

كىشى بىلمەس تەقدىر ئىگەم ئىشىنى،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !» دېگەنىدىم مەن.

ئون ئاكام بار دەپ ئېيتقان سانىنى،
ھەربىرى تۆكەرلەر دۇشمەن قانىنى،
ئۇلار پىدا قىلۇر ماڭا جانىنى،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !...» دېگەنىدىم مەن.

ئاكىلىرىم ماڭا دۇشمەن بولۇپتۇر،
غۇنچىدەك ئۆمرىم گۈلدەك سولۇپتۇر.
يۈسۈپ ئېيتار: پەيمانىم ئەمدى تولۇپتۇر،
«شىرەدەك ئاكىلىرىم بار !...» دېگەنىدىم مەن.

بۇ نەزمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن يەھۇدانىڭ يۈسۈپكە رەھمى كەلدى. كۆزىدە ياش پەيدا بولدى. يۈسۈپنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— ئەي يۈسۈپ، سەن قورقما! جېنىم تېنىمدىلا بولسا، مەن سېنى ئۇلارغا ئۆلتۈرگىلى قويمايمەن. ئۇلار سېنى ئۆلتۈرمەكچى بولسا، ئاۋۋال مېنى ئۆلتۈرسۇن. مەن ھايات تۇرۇپ ساڭا ئۇلارنىڭ قول ئۇزاتقىلى هەددى ئەمەس، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يۈسۈپنىڭ بەدىنىگە جان كىردى. يەھۇدا قالغانلارغا قاراپ:

— ئەي قېرىنداشلىرىم، يۈسۈپنى ئۆلتۈرمەيلى، ئاتىمىز بىزنى قارغايدۇ! — دېدى.

ئۇلار:

— بۇرۇن سەنمۇ چىڭ ۋەدە قىلغانىدىڭ. ئەمدى ئەھدىڭدىن يېنىپ، بىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە دالالەت قىلىۋاتىسەنغۇ! بىز يۈسۈپنى ئۆلتۈرمەي تىنمايمىز! — دېيىشتى. هەممىسى يۈسۈپكە قاراپ ئۆزىنى ئاتتى. يەھۇدا يۈسۈپنى ئۇلارغا تۇتقۇزمىدى. ئۇلار يەنە هۇجۇم قىلىشتى. يەھۇدا غەزەپلىنىپ:

— ئاۋۋال مېنى، ئاندىن يۈسۈپنى ئۆلتۈرۈڭلار! مەن تىرىك تۇرۇپ يۈسۈپنى ئۆلتۈرگۈزمەيمەن! — دېدى.

— سېنىڭچە، يۈسۈپنى نېمە قىلىش كېرەك؟! — دەپ سورىدى ئۇلار.

— مېنىڭچە، يۈسۈپنى قۇدۇققا تاشلايلى. نېمە بولسا شۇ يەردە بولسۇن. ئەجىلى يەتكەن بولسا ئۆلەر. بولمىسا شۇ يەردە جان تالىشىپ قىينىلىپ ياتار! — دەپ مەسلىھەت بەردى يەھۇدا.

بۇ سۆز هەممىگە ياقتى. هەممىسى يۈسۈپنى قۇدۇققا تاشلىماقچى بولۇشتى. يۈسۈپمۇ ئۇلار كۆر-سەتكەن قۇدۇققا ئۆز ئىختىيارى بىلەن قاراپ ماڭدى. ئۇ قۇدۇق بېشىغا كېلىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

تۇتما قولۇمنى، ئۆزۈم چۈشەي بۇ چاھقا،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ!
ئاتامنى قويدۇڭلار مىڭ خىل بالاغا،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ.

شايەتكى بۇ چاھتا باردۇر بىر ھېكمەت،
خۇدادا باردۇر ئاجايىپ قۇدرەت،
ئىگەم بەندەم دېسە، بار ماڭا رەھمەت،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ.

ئاتامنىڭ بېشىغا چۈشتى قىيامەت،
بەندىدىن ئۈمىددۇر، خۇدادىن رەھمەت،
بابام ئىبراھىمدىن باردۇر شاپائەت،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ.

ئىبنى يەمىن ئۆكام مېنى يوقلىغاي،
ئۇنى بالالاردىن خۇدا ساقلىغاي،
كىم قىلسا يامانلىق خۇدا ھەقلىگەي،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ.

ئاتامنىڭ كۆز يېشىدىن ئەسلا قورقمىدىڭ،
مېنى بىلىپ تۇرۇپ جاپا باشلىدىڭ،
يۈسۈپ ئېيتۇركى: ئاخىر چاھقا تاشلىدىڭ،
رەھمسىز قەرىنداش ئاكىلار، كېتىڭ.

بۇ يەردە قەدىمۇل ئەييامدىن قالغان بىر قۇدۇق بار ئىدى. ئۇنى شەددات قازدۇرغانىدى. ئۇ ناھايىتى چوڭقۇر ئىدى. ھەر تەرەپتىن مىسىرغا كەلگەن كارۋانلار شۇ قۇدۇقنىڭ لېۋىدىكى يول بىلەن ماڭاتتى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى يۈسۈپنىڭ بوينى ۋە بېلىدىن باغلاپ ئارقانغا چېتىپ قۇدۇق لېۋىگە ئېلىپ كەلدى. «تاشقا تېگىپ ئۆلسۇن!» دەپ شۇ قۇدۇقتا تاشلىدى. شۇ چاغدا تەكرىدىن جەبرائىل ئەلەيھىسسالامغا:

— يۈسۈپنى ئاكىلىرى قۇدۇقتا تاشلىدى. تاشقا تېگىپ كەتمىسۇن، سەن بېرىپ تۇتۇۋال، ئاستا يەرگە قوي! لوتنىڭ قوۋمىنى ھالاك قىلغان تاشنى قۇدۇق ئاستىدا سەن ئۇنىڭغا تەخت قىلىپ بەر! — دەپ پەرمان كەلدى.

جەبرائىل قۇدۇق ئىچىگە ھازىر بولدى. يۈسۈپنى تۇتۇپ ئېلىپ تاشتىن قىلىنغان تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. يۈسۈپ تاش تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

تاقىتىم يوق، قارارىم يوق بۇ چاھتا،
غۇنچە گۈلۈم ئېچىلماستىن توزۇدى.
سەۋر قىلاي ھەقتىن شۇنداق ئىرادە،
قاراڭغۇ چاھ ئەمدى ماڭا يورۇدى.

شۇكۇر ئەيلەي خۇدايىمنىڭ ئىشىغا،
ئىشەنمىدىم ئاتام كۆرگەن چۈشىگە،
سەۋر قىلاي، نېمە كەلسە بېشىمغا،
ماڭا بۇگۈن جەبىر - جاپا يۈزلەندى.

كىشى يوقتۇر ماڭا ئىناق بۇ يەردە،
دەرد ئۈستىگە دەرد قوشۇلدى زىيادە،
قېنى كىملەر تاقەت قىلۇر بۇ چاھتا،
ئۇلپەتلىرىم يىلان بىلەن چايان بولدى.

سەۋر قىلغىن يامان كۈننى ياد ئەيلىمە،
ھەقتىن ئۆزگىگە سەن ئېتىقاد ئەتمە،
كۆڭلۈڭنى زىيادە ھەرگىز شاد ئەتمە،
دۇنيانى كىم سۆيدى، بالا يۈزلەندى.

يۈسۈپ قالدى قۇدۇق ئىچرە ئازابقا،
ناله قىلىپ يىغلار ئەمدى خۇداغا،
قىلمىشىدىن قالدى بۇنداق بالاغا،
مەن ئۇچۇن دادام قەلەندەر بولدى.

يۈسۈپ قۇدۇق ئىچىدە مۇناجات قىلىپ يىغلىدى. ئۇ قۇدۇقتا يىلان - چايان بەك تولا ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بېشىنى كۆتۈرۈشتى. جەبرائىل ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا قاراپ قاتتىق ۋارقىرىغانىدى، ئۇلارنىڭ بىرىدىن باشقىسى زېمىنىڭ ئاستىغا چۆكتى، دەفئى ماران دېگەن بىر يىلان نەچچە يىلدىن

بېرى يۈسۈپنىڭ جامالىنى ئارزۇ قىلىپ بۇ يەردە ياتقانىدى. ئۇ كېلىپ يۈسۈپكە سالام قىلدى. يۈسۈپ ئۇنىڭ سالىمىنى ئېلىك ئالدى. ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلدى. بۇ يىلان ئەسلىدىكى سۈرىتىگە كىرىپ، قۇدۇقتىن ئۇچۇپ چىقىپ كەتتى.

رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، بۇ يىلان ئەسلىدە بىر پەرىشتە ئىدى. ئۇ تەڭرىنىڭ ئەمرى بىلەن بىر تەرەپكە كېتىۋېتىپ بىر زىناخور نامازسىزغا قارىدى. ئۇ پاسىقنىڭمۇ ئۇنىڭغا كۆزى چۈشتى. شۇنىڭ كاساپىتىدىن ئۇ يىلان سۈرىتىگە كىرىپ قالدى ۋە بۇ چاھنى ماكان تۇتۇپ ياتتى. بۇگۈن ئۇنىڭمۇ تەلىپى ئىجابەت بولۇپ ئەسلىگە قايتتى ۋە ئۆز ئورنىغا كەتتى.

يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، شۇئەيب پەيغەمبەرنىڭ ۋاقتىدا بىر كىشى يۈسۈپنىڭ جامالىنىڭ تەرىپىنى ئاڭلىدى. ئەقلى ھەيران بولۇپ، خۇدادىن يۈسۈپنىڭ دىدارىنى كۆرگۈدەك ئۆمۈر ئاتا قىلىپ، ئۇنىڭ جامالىنى كۆرسىتىشنى تىلىدى. تەڭرى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدى. ئۇنىڭغا:

— سەن شەددات قازغان قۇدۇققا چۈشۈپ بەندىچىلىك قىل! بىر مىڭ ئىككى يۈز يىلدىن كېيىن شۇ يەردە كۆرىسەن! — دەپ ئەمر قىلدى.

ئۇ بۇ قۇدۇققا كېلىپ ياتتى. تەڭرى ئۇنىڭغا بىر تۇپ ئانار دەرىخى ئاتا قىلدى. ئۇ ھەر كۈنى شۇ ئانار دەرىخىدىن بىر دانە ئانارنى ئېلىپ يەپ ئىبادەت قىلىپ ياتتى.

يۇسۇپنى ئاكىلىرى قۇدۇققا تاشلىغاندىن كېيىن، ئۇ كىشى خالىي يەردىن چىقىپ يۇسۇپنىڭ ئالدىدا كەلدى. ئۇنىڭغا سالام قىلدى. يۇسۇپ ئۇ كىشىنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئالدى ۋە:

— سەن كىم؟ بۇنداق قورقۇنچلۇق يەردە نېمە ئىش قىلىسەن؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ كىشى:

— ئەي يۇسۇپ، سېنى بۇ قۇدۇققا كىم سالدى؟ مەنغۇ ئۆزۈم چۈشكەن، — دېدى.

يۇسۇپ:

— مېنى بۇ يەرگە ئاكىلىرىم تاشلىدى، — دېدى.

ئۇ كىشى:

— ئەي يۇسۇپ، سەن بۇ ئىشنى پەقەت ئاكىلىرىڭدىنلا كۆرمە. ئۇلار سەۋەبكار. مەن سېنىڭ جاما-لىڭنى كۆرۈشنى خۇدادىن تىلىگەن. خۇدا سېنىڭ بۇ چاھقا چۈشۈشۈڭنى بىلىپ بىر مىڭ ئىككى يۈز يىل بۇرۇن مېنى بۇ يەرگە ئەۋەتكەن. بۇ تەقدىر ئەزەلدە شۇنداق يېزىلغان. ئەمدى مەن سېنىڭ جامالىڭنى كۆردۈم، ئۆلسەم ئارمىنىم يوق، — دەپ جان بەردى.

يۇسۇپ ئۇنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ، قۇدۇققا دەپنە قىلدى. ئۇ يالغۇز قېلىپ، ئاتىسىنى ئەسلەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

مېنىڭ دەردىمنى تارتىپ،
ئاتام باغرى كاۋاپ بولدى.
«يۇسۇپ!» دەپ ياقىسىن يىرتىپ،
چارىسىز خاراب بولدى.

بېشىغا چۈشتى مىڭ غوۋغا،
قېرىلىقتا بۇ نە سەۋدا؟
خۇدايا، قويمىغىن غەمدە،
ئاتام غەمدە ئىزتىراپ بولدى.

ماڭا كۆرسەتتى يول توغرا،
ئىشەنمەي قىلمىدىم سەۋرى.
پىراقىدا كۆيەر جانىم،
ھەممىدىن ئىھتىساپ بولدى.

ئاتامنى بىناۋا قىلما،
مېنى ئاندىن جۇدا قىلما.
كى پەرزەنت دېغىنى سالما،
يۈرىكىم پىچىتاپ بولدى.

ئۇنىڭ قەددى ـ كامالىنى،
يەنە ھۆسن ـ جامالىنى.
كۆرەلمىدىم ۋىسالىنى،
يۇسۇپ باغرى خۇناب بولدى.

بۇ نەزمىدىن كېيىن يۇسۇپ ئاتىسىنىڭ سۆزىگە كىرمىگەنلىكىنى ۋە ئىشەنمىگەنلىكىنى ئەسلىدى. ئاكىلىرىدىن كۆرگەن جەبىر ـ جاپانى، ئەلەم بىلەن قۇدۇققا چۈشكىنىنى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلدى ۋە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

قادىر ئاللا، دەرگاھىڭغا سېغىندىم،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟
ئاسىي قۇل مەن پاناھىڭغا يېقىلدىم،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟

قولۇم باغلاپ مېنى چاھقا سالدىلەر،
جاپا تېغىن شېرىن جانغا ئوردىلەر.
بىر گۇل ئىدىم، بەرگلىرىم سۇندىلەر،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟

مۇساپىرمەن دىيارىمدىن ئايرىلدىم،
زۇلۇم بىلەن بۇ چاھ ئىچرە سېلىندىم،
بىلەلمەيىن ئايىغىمدىن ئېلىندىم،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟

ئاتام ئېيتۇر: يۈسۈپ بالام ئاماندۇر،
جۇدا بولدۇم تىرىكلىكىم گۇماندۇر،
چاھ ئىچرە يولداشلىرىم يىلاندۇر،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟

يۈسۈپ بۇندا قىلۇر يىغلاپ مۇناجات،
بۇ غەملەردىن ئۆزۈڭ قىلغايسەن ئازات.
بارچىنى ياراتقان قازىيەل ھاجات،
رەھىم ئەيلىگىن، سەندىن ئۆزگە كىممىم بار؟

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ئۇنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئازابلاپ قۇدۇققا تاشلىغاندىن كېيىن، ھەممىسى مەسلىھەتلىشىپ پادىدىن بىر ئوغلاقنى ئېلىپ ئۇنى بوغۇزلىدى. ئۇنىڭ قېنىغا يۈسۈپتىن سالدۇرۇۋالغان كۆڭلەكنى چىلىدى. ئۇنى كۆتۈرۈپ ئاتىسىنىڭ قېشىغا ماڭدى. يەھۇدا ئۇلارغا:

— سىلەر مېڭىپ تۇرۇڭلار، مەن بۇ يەردە قېلىپ يۈسۈپنى كۆزىتەي، مۇبادا كارۋان كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ نالىسىنى ئاڭلاپ قۇدۇقتىن چىقىرىۋېلىپ باشقا يول بىلەن ئاتامنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارسا بىز- لەرنى شەرمەندە قىلىدۇ! — دېدى.

ئۇلار بۇ مەسلىھەتنى ماقۇل كۆردى. يەھۇدا چاھنىڭ قېشىدا قالدى. ئازراق ماڭغاندىن كېيىن، شەمئۇن يەھۇدادىن گۇمانلىنىپ يوشۇرۇندى.

يەھۇدا ئۇكىلىرىنىڭ قارىسى يېتكەندىن كېيىن بېشىدىن دەستارىنى ئالدى، ئۇنى يېشىپ قۇدۇققا سالدى ۋە:

— ئەي يۈسۈپ، بارمۇسەن؟! — دەپ سوردى. قۇدۇق ئىچىدىن يۈسۈپنىڭ:

— ئەلھەمدۇلىللا شۈكۈر، بارمەن!... — دېگەن ئاۋازى چىقتى. شەمئۇن يەھۇدانىڭ قىلىقىنى كۆرۈپ ئۇكىلىرىنى قىچقىردى. ئۇلار يېتىپ كېلىپ يەھۇدانى:

— ئىككى يۈزلۈك مۇناپىق، — دەپ ئەيىبلەپ، ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئېلىپ كېتىشتى.

ياقۇپ شۇ كۈنى نامىز ئەسىرگىچە ئۇلارنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇردى. كېيىن: «قايسى تەرەپتىن ھەم قاچان كېلىدىكىن؟!» دەپ تاقەتسىزلىك بىلەن يىغلىدى. ئۇنىڭ ئوغۇللىرى سەھراغا چىقىپ كەتسە، ھەر دائىم نامىز ئەسىر بىلەن قايتىپ كېلەتتى. بۇ نۆۋەتمۇ ئۇ شۇ ئۈمىد بىلەن يولغا قارىدى، لېكىن ئۇلار بۇ قارارىدا كەلمىدى. ئۇنىڭ كۆڭلىدە ۋەھىمە پەيدا بولدى. ئەندىشىسى كۈچەيدى. يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

پەلەك جۇدا قىلدى مېھرىبانىمدىن،
ئەزىز جاندىن ئارتۇق جانىم كەلمىدى.
نە ئىش بولدىكىن، ئاھۇ زارىمدىن،
چۈچۈك تىللىق ئەزىز جانىم كەلمىدى.

بۇلبۇل سۈپەت سايرار ئىدى بېغىمدا،
كېچە - كۈندۈز تىنمايمەن سورىقىمدا،
يۈز تۇرلۈك تىل بىلەن قىلاتتى نىدا،
خالىي قالدى گۇلىستانىم، كەلمىدى.

بۇلبۇلدەك سايرايمەن ئۇنى ياد ئېتىپ،
پىراق ئوتتىدا دىلدىن داد ئېتىپ،
ئۇنىڭ پىكرى بىلەن كۆڭۈل شاد ئېتىپ،
مۇلكۇمنىڭ ئىگىسى ھاتەم كەلمىدى.

تازا گۈللىرىمنى تىكەن قاپلىدى،
ھېچ ئىشىمنى قىلىشقا قولۇم بارمىدى،

كۆيدۇرۇپ كۆكرەكنى، جاننى داغلىدى،
ئىچىمدە يۇز ئارمان قالدى، كەلمىدى.

بىلمەيمەن نە غەمدۇر ھەمدە نە بالا،
ئۇنىڭ يادىدا بولۇپ مەن شەيدا،
نە ئىش چۈشتى بېشىمغا ھەم قانداق غوۋغا؟
كۆڭلۇم خۇشى، ئارام جانىم كەلمىدى.

ياقۇپ باللىرىنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ قۇلىقىغا يىراقتىن بىر ئاۋاز ئاڭلاندى ۋە ئو-غۇللىرىنىڭ داد ـ پەريات قىلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. بۇلارمۇ يېقىن كېلىپ ئاتىسىنى كۆردى. ئۇنىڭمۇ كۆزى ياشلىق ئىدى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ئاتىسىنى يول ئۈستىدە كۆرۈپ:

— ۋاي ئىسىت، يۈسۈپتىن ئايرىلىپ قالدۇق! — دەپ ناله ـ پەريات قىلىشتى. يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۆزلىرىنى ئاتىسىنىڭ ئايىغىغا تاشلىدى. پۈتلىرىغا ئېسىلىپ يىغلىدى. ياقۇپ ھەيران بولۇپ:

— يۈسۈپ قېنى؟! — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ياراتقان خۇدايىم بېرۇ بار ھەققى،
تازا گۈلىستانىم يۈسۈپۇم قېنى؟!
ئەجەل يېتىپ پەيمانى تولدىمۇ؟!
راست سۆزلە ئوغۇللار يۈسۈپۇم قېنى؟!

نە بىزدىن كۆڭلىنى ئۈزەر بىلمىدىم،
جەننىتى رىزۋانىم يۈسۈپۇم قېنى؟...

بۇرۇنراق كۆرگەنمەن بىر ھېكمەت چۈشنى،
جېنىمنىڭ راھىتى كۆڭلۇمنىڭ خۇشى،
ئىگەم قىلدى بىزگە بۇ خىل كاھىشى،
دەردىمنىڭ دەرمانىم يۈسۈپۇم قېنى؟!

ئاكىلىرى جاپا سېلىپ ئوشلىغاي،
ئەزىز جانىن يۇز بالاغا تاشلىغاي،
خەلق ئىچىدە ئەپسانىلەر باشلىغاي،
شېرىن زەبان داستانىم يۈسۈپۇم قېنى؟!

پەسلى باھاردا نە كېزەر بىلمىدىم،
يۈسۈپنىڭ دېغى نە تۇزەر بىلمىدىم؟

ياقۇپ ئېيتۇر: كۆككە يېتەر پىغانىم،
يۈسۈپۇمدىن قالمىسا نامۇنىشانىم،
يەھۇدا راستىنى ئېيتقىن ئوغلانىم،
جاھان قۇياشى يۈسۈپۇم قېنى؟!

ياقۇپ بۇ سۆزنى ئېيتىپ ھوشىدىن كەتتى، ھوشىغا كېلىشىگە،ئۇلار:

— يۈسۈپنى سىزدىن سوراپ ئېلىپ سەھراغا بىللە باردۇق. ئۇ يەردە ئۇنى خالىي ھەم ئوبدان يەردە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ بەزىلىرىمىز قوي بېقىشقا ۋە بەزىلىرىمىز ئويۇنغا كىرىشىپ كېتىپتىمىز. كېيىن كېلىپ قارىساق، يۈسۈپ ئۇ يەردە يوق. ئىزدەپ يۈرۈپ قانلىق كۆڭلىكىنى تاپتۇق. بۆرە يەپ كەتكەن-كەن، — دەپ ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى ئاتىسىنىڭ ئالدىغا قويدى.

ياقۇپ كۆڭلەكنى كۆردى. ئۇنىڭ ھەممە يېرى ساق ئىدى. ياقۇپ بۇنى كۆرۈپ:

— ئەي باللىرىم، ئەگەر يۈسۈپنى سىلەر دېگەندەك بۆرە يېگەن بولسا، ئۇنىڭ كۆڭلىكى تىتما-تالاق بولۇپ كېتەر ئىدى! بۇ كۆڭلەكنىڭ ھېچبىر يېرى يىرتىلماپتۇ. بۇ بۆرە يۈسۈپكە رەھىم قىلماي، ئۇنىڭ كۆڭلىكىگە ئەجەب رەھىم قىپتۇ، — دېدى ۋە بىر ئېگىز يەرگە چىقىپ، دەرد ـ ئەلەم بىلەن:

— ئەي باياۋاننىڭ بۆرىلىرى، مېنىڭ يۈسۈپۈمنى يېگەن بولساڭلار، نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلە-

قىزلارنى ماڭا دەرھال كېلىپ ئېيتىپ بېرىڭلار ! ــ دەپ ۋارقىرىدى.

كەنئاننىڭ بۆرىلىرى ياقۇپنىڭ ئالدىغا يىغىلدى. ياقۇپ ئۇلارغا قاراپ:

ــ ئەي جانۋارلار، مېنىڭ يۈسۈپۈمنى قانداق قىلىپ يېدىڭلار؟ ! خۇدانىڭ قەھر ـ غەزىپىدىنمۇ قورقمىدىڭلارمۇ؟ ! ــ دېدى.

بۆرىلەرگە تەڭرى زۇۋان بەردى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

ــ بىز يۈسۈپنى كۆرمىدۇق ھەم يېمىدۇق. بىزلەرگە پەيغەمبەر ئەۋلادىنىڭ گۆشى ھارام. بىزمۇ قىيامەتتىن قورقمىز، ــ دەپ قەسەم قىلىشتى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

ــ ئەي يالغانچى ئوغۇللىرىم، بۆرىلەرنىڭ سۆزىنى ۋە قەسمىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ ! ــ دەپ سورىدى.

ئوغۇللىرى بۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ:

ــ ئەي ئاتا، سەن بىزگە ئىجازەت بەرگىن. بىز يۈسۈپنى يېگەن بۆرىنى بىلىمىز، شۇنى تېپىپ كېلەيلى ! ــ دەپ باياۋان تەرەپكە قاراپ راۋان بولدى.

ئۇلار چۆلدە يۈرگەن بىر بۆرىنى تۇتۇپ ئۇنىڭ چىشلىرىنى سۇندۇردى، ئاغزى ـ بۇرنىنى قاناتتى، ئاندىن سۆرەپ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. بۆرە ياقۇپنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا سالام قىلىپ بېشىنى ئەگدى. ياقۇپ ئۇنىڭ ئىشارەت ئارقىلىق قىلغان سالىمىغا جاۋاب بېرىپ تۇرۇپ:

ــ ئەي بۆرە، سەن نېمە ئۈچۈن مېنىڭ يۈسۈپۈمنى يېدىڭ؟ ! ــ دەپ سورىدى.

تەڭرى بۇ بۆرىگىمۇ زۇۋان ئاتا قىلدى. ئۇ دەرھال سۆزگە كىرىپ:

— ئەي ياقۇپ، مەن يۈسۈپنى كۆرگىنىم ۋە يېگىنىم يوق. مەن بۇ يەرگە مۇساپىرمەن. مېنىڭ ئەسلىي ماكانىم مىسىر مەملىكىتى. مېنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىمدىكى سەۋەب، بىر تۇغقىنىم بار ئىدى. ئۇنى سەككىز كۈندىن بېرى يوق. مەن ئۇنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەلگەنىدىم. ئۇچ كۈندىن بېرى ئاچمەن. كەنئانلىقلارنىڭ بۆرىلىرىدىن سوريسام، «شەھرى كەنئانىنىڭ پادىشاھى تۇتۇپ كەتتى» دېيىشتى. مەن شۇنىڭ پىراقىدا يىغلاپ يۈرگەنىدىم، بۇلار مېنى تۇتۇپ ئازابلىدى. ئاغزى - بۇرنۇمغا ئۇرۇپ قان قىلدى، چىشلىرىمنى سۇندۇردى. سۆرەپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى، — دەپ يىغلىدى.

ياقۇپ ئۇ بۆرىدىن:

— مېنىڭ يۈسۈپۇمدىن سېنىڭ خەۋىرىڭ بارمۇ؟ — دەپ سورىدى. بۆرە:

خەۋىرىم بار. ئەمما ئېيتسام «چېقمچى» بولۇپ قالىمەن، خۇدا: «چېقمچىلارنىڭ جايى دوزاختۇر» دېگەن، مەن چېقمچى بولۇپ قېلىپ دوزاخقا كىرىشتىن قورقىمەن. يا روسۇلىللا، سىز ماڭا پادىشاھىڭىزدىن تۇغقىنىمنى تىلەپ ئېلىپ بەرسىڭىز، مەنمۇ تەلەپ قىلاي، خۇدا سىزگىمۇ ئوغلىڭىز يۈسۈپنى ئاتا قىلسۇن، كۆرۈشتۇرسۇن ! — دېدى.

ياقۇپ شاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ، بۆرىنىڭ تۇغقىنىنى تىلەپ ئازاد قىلىپ ئېلىپ چىقتى. ئىككىسى بىر بولۇپ خۇداغا مۇناجات قىلدى. بۆرە:

— ئەي خۇدا، ياقۇپ سەۋەب بولۇپ بىزنى بىر - بىرىمىزگە قوشتى. سەنمۇ ئۇنى ئوغلى يۈسۈپكە قوشقايسەن ! — دېدى.

شۇ كۈندىن باشلاپ ياقۇپ «غەم - قايغۇ» ئۆيىگە كىرىپ، خۇداغا يىغلاپ تائەت - ئىبادەت قىلىشقا باشلىدى.

ئەمدى سۆزنى مالىك دىغۇردىن ئاڭلايلى:

مالىك دىغۇر ئىسىملىك بىر كارۋان بار ئىدى. ئۇ بۇنىڭدىن قىرىق يىل ئىلگىرى ھۆرگە ئوخشاش بىر يىگىتنىڭ كېلىپ تىزىغا ئولتۇرغانلىقىنى، ئۇنىڭ شاراپىتىدىن تامامى خەزىنىلىرى لەئەل - جاۋاھىراتلار بىلەن تولغانلىقىنى چۈشىدە كۆرگەنىدى. مالىك دىغۇر ئويغىنىپ، بۇ چۈشنى بىر كاھىن[4] غا ئۆردۇردى. كاھىن مالىك دىغۇرغا:

— سەن كەنئانغا بېرىپ بىر قۇل سېتىۋالغايسەن. ئۇنىڭ شاراپىتىدىن دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىڭ ياخشى بولىدۇ. ئەھلى ئەۋلادىڭ خار بولمايدۇ ! — دەپ تەبىر بەردى.

شۇڭا مالىك دىغۇر ھەر يىلى مىسىردىن كەنئانغا سودىگەرچىلىك بىلەن بېرىپ كېلىدىغان بولدى. بۇ يىلمۇ ئۇ كەنئانغا بارغانىدى.

يۈسۈپنىڭ چاھقا چۈشكىنىگە ئۈچ كۈن بولغانىدى. ئۇ چاھ ئىچىدە يىغا - زار قىلىپ ئولتۇراتتى. مالىك دىغۇر كارۋان بىلەن شۇ جايغا يېتىپ كەلدى. بىر قۇلنى قۇدۇقتىن سۇ ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. شۇ چاغدا تەڭرى جەبرائىلغا:

— يۈسۈپنى ئالدىغا چۈشكەن سوغىغا چىقىرىپ ئولتۇرغۇز ! ئۆزىنىڭ باھاسىنى ئاڭلىسۇن ۋە بىلسۇن، — دەپ ئەمر قىلدى.

بۇ ئىش مۇنداق بولغانىدى: بىر كۈنى يۈسۈپ قولىغا ئەينەك ئېلىپ ئۆزىنىڭ ھۆسن - جامالىنى كۆردى. ئۆز - ئۆزىگە تەمەننا قىلىپ: «ئەگەر مەن قۇل بولىدىغان بولسام، مېنىڭ باھايىمغا ھېچكىم يېتەلمەس» دېگەنىدى، يۈسۈپنىڭ بۇ سۆزى تەڭرىگە ياقمىدى. جەبرائىل ئەلەيھىسسالام قۇدۇققا يېتىپ كېلىپ:

— ئەي يۈسۈپ، سوغا ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇرغىن. يۈگىرىغا چىقىپ ئۆزۈڭنىڭ باھاسىنى بىلىسەن ! — دېدى.

يۈسۈپنىڭ دېگەن سۆزلىرى ئېسىگە كەلدى. توۋا قىلدى. دەرھال سوغا ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇردى. قۇل ئۇنى قۇدۇقتىن تارتالمىدى. يەنە بىر كىشى كەلدى. كۈچى يەتمىدى. مالىك دىغۇرنىڭ ئۆزى كەلدى. ئۈچ كىشى بولۇپ تارتتى. سوغا چىقتى. قارىسا سوغىنىڭ ئۈستىدە يۈزى ئاپتاپتەك نۇرلۇق بىر بالا ئولتۇرغان. ئۇنى دەرھال يەرگە ئالدى. مالىك دىغۇر چۈشىدە كۆرگەن بالىنى ئەسلىدى. ئۇنى ئېلىپ كارۋانلارنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇلارمۇ كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى.

كارۋانلار:

— ئەي مالىك دىغۇر، سېنىڭ بۇ قۇلۇڭغا بىزمۇ شېرىك ! — دەپ غوۋغا كۆتۈردى.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرىمۇ ھەر كۈنى كېلىپ بۇ قۇدۇقنى بىر قېتىم يوقلاپ كېتەتتى. بۇ ماجىرا ئۈستىگە ئۇلار يېتىپ كېلىشتى. يۈسۈپ ئۇلارنى كۆرۈپ يىغلىدى. ئاسمان - زېمىن ئۇنىڭ نالىسىدىن تىترىدى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى، كارۋانلارنىڭ يۈسۈپنى قۇدۇقتىن چىقىرىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا باردى.

— بۇ ئوغۇل بىزنىڭ قۇلىمىز ئىدى، قېچىپ كەتكەن، ئۇنى قۇدۇقتىن تېپىۋاپسىلەر، — دەپ ھەممىسى ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدى. يۈسۈپ بۇلارنىڭ ئەلپازىدىن قورقتى. شۇ چاغدا يەھۇدا يۈسۈپنىڭ قېشىغا كېلىپ، قۇلىقىغا ئاستا:

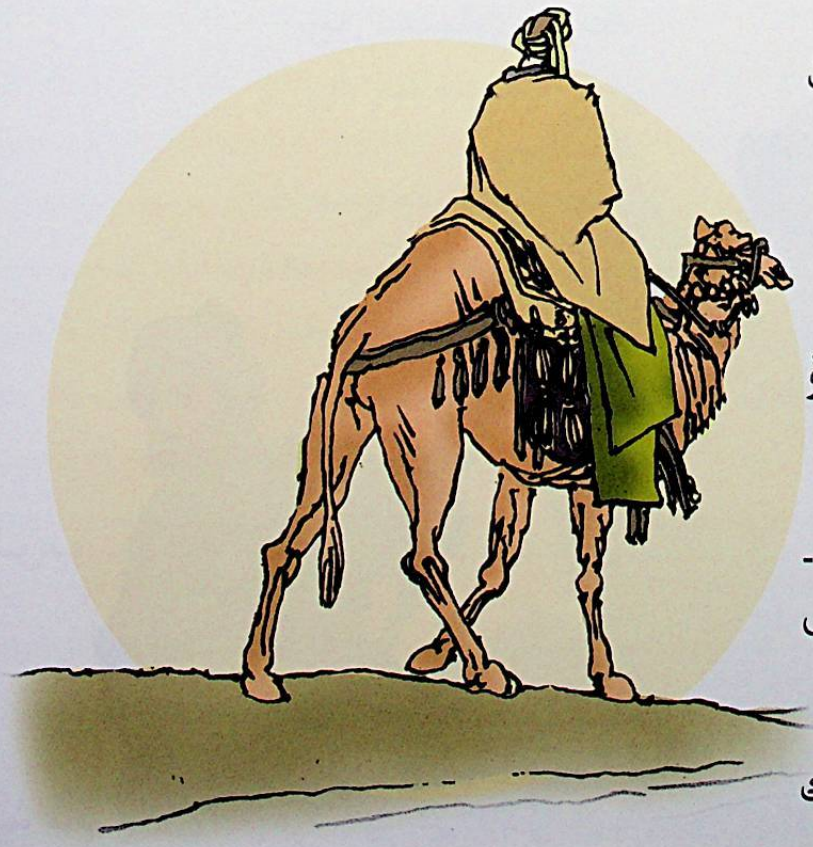
— ئەي يۈسۈپ، بۇلار بۇ نۆۋەت سېنى بۇ سودىگەردىن ئاجرىتىۋالسا، ئەسلا تىرىك قويمايدۇ ! مۇبادا مالىك دىغۇر: «سەن راستىنلا بۇلارنىڭ قۇلىمۇ؟ !» دەپ سورىسا، سەن: «راست، مەن ئۇلارنىڭ قۇلى» دېگىن، — دېدى.

شۇ ئەسنادا مالىك دىغۇر كېلىپ:

— ئەي بالا، سەن راستىنلا بۇلارنىڭ قۇلىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ:

— توغرا، مەن بۇلارنىڭ قۇلى، بۇلار مېنىڭ مىرزىلىرىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

مالىك دىغۇر ئۇلاردىن:

— بۇ قۇلنى ساتامسىلەر؟! — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— بۇ قۇلنىڭ ئۈچ تۇرلۇك ئەيىبى بار. شۇ ئەيىبلىرى بىلەن ئالساڭ ساتىمىز، — دېدى.

مالىك دىغۇر:

— قانچە تۇرلۇك ئەيىبى بولسا، شۇ ئەيىبلىرىنىڭ ھەممىسى بىلەن قوشۇپ ئالمەن، باھاسى قانچە ! — دەپ سورىدى.

ئاكىلىرى بىرلىككە كېلىپ:

— بۇ قۇلنىڭ باھاسى ئون سەككىز پۇچەك يارماق، — دېدى. مالىك دىغۇر بۇ باھانى قوبۇل

كۆرۈپ، دەرھال ئون سەككىز پۇچەك يارماقنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويدى. ئۇلار بۇ پۇلنى خۇشال ھالدا ئېلىپ تالىشىپ قالدى. مالىك دىغۇر ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ:

— سىلەر ماڭا مۆھۈرلۈك تىلخەت قىلىپ بېرىڭلار ! — دېدى. ئۇلار دەرھال:

«... بىزلەركى كەنئانلىق يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل قاتارلىق ئون كىشى، يۈسۈپ ئاتلىق ئون سەككىز ياشلىق بىر ئەرەب قۇلىمىزنى ئوغرى، قاچقۇن، يالغانچى قاتارلىق ئۇچ ئەيىبى بىلەن مالىك دىغۇرغا ئون سەككىز پۇچەك يارماققا ساتتۇق...» دەپ تىلخەت يېزىپ، مۆھۈرلىرىنى بېسىپ بەردى. مالىك دىغۇر ئاكىلىرىنىڭ ئالدىدا ئۇ خەتنى يۈسۈپنىڭ بوينىغا ئاستى.

ئۇلار شۇ كېچىسى بۇ يەردە قوندى. ئەتىسى قوپۇپ مالىك دىغۇرغا:

— بۇ قۇل يامان، قاچقۇن، قول ـ ئايىغىنى مەھكەم باغلاپ ئېلىپ مېڭىڭلار ! — دەپ تاپىلاپ يولغا چۈشتى. يۈسۈپ ئاكىلىرىنىڭ ئارقىسىدىن ئۇلارغا قاراپ يىغلىدى. ئىچىگە ئوت چۈشتى. يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئەي مالىك، سەن ماڭا ئازراق رۇخسەت قىل ! مەن مىرزىلىرىم بىلەن خوشلىشىپ كېلەي ! — دېدى.

مالىك دىغۇر:

— خوپ، خالىغىنىڭنى قىل ! — دەپ رۇخسەت بەردى. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ يېتىشتى. ئۇلارغا قارىتىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مەن كېتەرمەن ياخشى قال، يەھۇدا ئاكام،
ئەمدى كېتەر بولدۇم، بەلكى كەلمەسمەن،
ئەمدى قۇرۇماس كۆزدە يېشىم، ئامان بول!
كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ ھەرگىز تىنماسمەن،
يېتىپتۇر خۇدادىن ماڭا بۇ خىل غەم،
بېشىمغا نە سەۋدا چۈشەر بىلمەسمەن،
ئوت تۇتاشتى، جىگەردىشىم، ئامان بول!
ئاكىلىرىم، قېرىندىشىم، ئامان قال.

بۇگۈن ماڭا ئاخىر زامان دېگەيسىز،
ئىبنى يەمەن ئىنىمغىمۇ سالام دېگەيسىز،
ھەمشىرەمگە مەندىن سالام دېگەيسىز،
ناچار ئاكام، پەيلى دۇشمەن، ئامان بول!

يىراقلىقنىڭ ھىجران ئوتى ياماندۇر،
ئاتامنىڭ بېشىغا ئاخىر زامانىدۇر،
ئەمدى كەتسەم قايتىپ كەلمەك گۇماندۇر،
ئەھلى خەلقىم، بۇرادىرىم، ئامان بول!

مەن بىلۈرمەن ئەرزىم ھېچكىمگە يەتمەس،
شام بولسا ئاتامغا ھەرگىز تاڭ ئاتماس،
ئاتام بىلەن ئىبنى يەمەن ئۇنۇتماس،
يۇسۇپ ئېيتۇر: ئاكىلىرىم، ئامان بول!

يۇسۇپ سۆزىنى تۇگەتتى. بەزى ئاكىلىرىنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى. قىلمىشىغا پۇشايمان قىلدى، ئەمما بۇنى بىلدۈرگۈسى كەلمىدى. مالىك دىغۇر بىر قۇلىنى بۇيرۇپ يۇسۇپنى ئېلىپ كەتتى. قول - ئايىغىغا زەنجىر سېلىپ، بويىنىدىن باغلاپ تۆگىگە مىندۈرۈپ، يولغا چۈشتى.

مالىك دىغۇر يۇسۇپنى ئېلىپ خېلى ماڭدى، يول ئۈستىدىكى بىر قەبرىستانلىققا يېتىپ كەلدى. بۇ قەبرىستانلىقنى كۆرۈپ يۇسۇپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. بۇ يەردىكى قەبرىلەر ئارىسىدا يۇسۇپنىڭ ئانىسى راھىلەنىڭمۇ مەقبەرىسى بار ئىدى. ئۇ ئانىسىنىڭ قەبرىسىنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۆگىدىن يەرگە ئاتتى. تۆگىدىن ئاجراپ بېرىپ ئانىسى راھىلەنىڭ قەبرىسىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بۇگۈن ئەرزى ھالىمدىن،
ساڭا ئوتلۇق پىغانىم بار.
ۋە بەلكى قىش - ياز ئېيتسام،
تۇگىمەس داستانىم بار.

جۇدا بولدۇم ئاتامدىن،
تېخى ئىبنى يەمىندىن ھەم.
قانداق قىلاي ئېچىلماستىن،
سولغان غۇنچە خازانىم بار.

يەنە يوق داغى ھىجراندىن،
مېنىڭدەك بىناۋا بولغان.
پىراق ئوتىدا كۆيگەن،
مۇڭلۇق ناله - زارىم بار.

ئاتام كەئىبەم، ئانام مەرھۇم،
نەزەر سالغىن بۇ ھالىمغا.
سېنى ياد ئەيلىبان يىغلاي،
بۇگۈن تەندە بۇ جانىم بار.

كۆزۈم نەملىك، دىلىم غەملىك،
قولۇمدا بار يەنە زەنجىر.
رەقىبلەر زۇلمىدىن يۇز
تۇمەن ئاھۇپىغانىم بار.

ئاتادىن ئايرىلىپ يۇسۇپ،
ياقاسىن چاك ئېتىپ يىغلار.
سېتىلغان بەندىمەن يەنە،
نېتەي، مەنلىك نىشانىم بار.

مالىك دىغۇرنىڭ قۇلى قارىسا، تۆگە ئۈستىگە مىندۈرۈلگەن يېڭى قۇل بالا يوق. ئۇ داد - پەريات قىلىپ:

— مالىك دىغۇرنىڭ يېڭى سېتىۋالغان بالا قۇلى قېچىپتۇ! — دەپ ۋارقىرىدى.

مالىك دىغۇر:

— ھەي دەرىخ، ئۇنىڭ مىرزىلىرى ئۇنى ماڭا شۇ ئەيىبى بىلەن ساتقانىدى. ئەپسۇسكى، ئۇ يەنە شۇ

كونا كەسپىنى قىپتۇ ! — دەپ قېشىدىكى قۇللىرىنى ھەر تەرەپكە بۇيرۇدى. بىر قۇل يۇسۇپنى گۆرىستانلىقتىن تاپتى. ئۇ بىر قەبرىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ ياتقانىدى. ئۇ قۇل غەزەپ بىلەن كېلىپ يۇسۇپنىڭ يېقىسىدىن سىقىپ تۇرۇپ يۇزىگە بىر شاپىلاق ئۇردى. يۇسۇپنىڭ كۆزىگە قىزىللىق تېقىلدى، بېشى ئايلىنىپ ھوشىدىن كەتتى. ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

پاك سەمەدا، مەۋلانا،
بىر مۇشكۈلۈق غېرىبىكىمەن.
ھىجران ئوتىدا شەيدا،
بىر مۇشكۈلۈق غېرىبىكىمەن.

يا رەب، مەنى بىر بىچارە،
دەرد ـ ئەلەمدىن ئاۋارە،
بولدى جىگىرىم پارە،
رەھىم قىل، غېرىبىكىمەن.

كۈندىن ـ كۈن زەبۇن بولدۇم،
ئەقىلدىن بىرۇن بولدۇم،
ئەپغانى پۇزۇن بولدۇم،
رەھىم ئەيلە، غېرىبىكىمەن.

چىدىدىم بالالارغا،
دەرد بىلەن ئىزالارغا
ھەم قانچە جاپالارغا،
رەھىم ئەيلە، غېرىبىكىمەن.

يۇسۇپكە شۇدۇر قىسمەت،
نە مېھنەتتۇر، نە راھەت؟
تەقدىردە قازا قۇدرەت،
رەھىم ئەيلە، غېرىبىكىمەن.

يۇسۇپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. كۈنمۇ تۇتۇلدى. زېمىننى قاراڭغۇلۇق باستى. ھاۋادا تۇمان پەيدا بولۇپ، ئەتراپنى جۇدۇن قاپلىدى. ئادەملەر بىر ـ بىرىنى كۆرەلمەيدىغان ھالغا كەلدى. كىشىلەر بىر ـ بىرىنى قىچقىرىپ ياردەم تەلەپ قىلىشتى. شۇ چاغدا مالىك دىغۇرنىڭ قۇلى يېتىپ كەلدى.

— نېمە ئىش قىلدىڭ، نەلەردە يۈرىسەن؟ ! — دەپ سوردى قۇلىدىن مالىك دىغۇر.

— مەن يۇسۇپنى ئىزدەپ يۈرۈپ، ئۇنى بىر گۆرىستانلىقتىن تاپتىم. بىر قەبرىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ ياتقانىكەن. مېنىڭ ئاچچىقىم كېلىپ، ئۇنىڭ يۈزىگە بىر شاپىلاق ئۇرغانىدىم، ئۇ دەرگاھى ھەققە سېغىنىپ يىغلىدى. شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ھادىسە پەيدا بولدى، — دېدى.

مالىك دىغۇر ئۇ قۇلنى ئېلىپ يۇسۇپنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ قۇل يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ئۆزرە ئېيتتى. مالىك دىغۇر:

— ئەي پاك زات، بىزدىن خاتالىق ئۆتكەن بولسا، ئەپۇ قىلىڭ ! دۈئا قىلىڭ، ھاۋا ئېچىلسۇن ! — دېدى ۋە بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

ھەقنىڭ دەرگاھىغا ياماڭ ئىش قىلدىم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ، ئەزىز شاھزادەم.
بۇ مال ـ دۇنيانى سىزگە بەخش قىلدىم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ، ئەزىز شاھزادەم.

ئاۋۋالدە مەن سىزنى چۈشۈمدە كۆردۈم،
ھەر كۈنى ھېكايە ھەم قىلۇر ئەردىم،
قىرىق يىلدىن سىزنى ئىزدەپلا يۈردۈم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ، ئەزىز شاھزادەم.

بىر قۇل ئۇرۇپ سىزنى قىپتۇ ئاۋارە،
خۇدا دەرگاھىنى قىلىپسىز يادە،
بىلمەيمەن، ئەسلىگىز نېچۈك شاھزادە،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ، ئەزىز شاھزادەم.

ئۆزۈم سەرگەردانە، ھەقنى تىلەيمەن،
شەرمەندىلىك سودىسىنى قىلىپمەن،
خاتا قىلىپ، بۇ ئىشلارنى قىلىپمەن،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ، ئەزىز شاھزادەم.

مالىك ئېيتۇر گۇناھلىرىم كېچىلسۇن،
خۇدانىڭ رەھمىتى ھەريان چېچىلسۇن،
دۇئا قىلىڭ، ھاۋا يۇزى ئېچىلسۇن،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم.

يۈسۈپ قول كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى. چاڭ ـ تۇمان، جۇت كۆتۈرۈلۈپ ئالەم يورۇدى. ھەممە كارۋانلار كېلىپ يۈسۈپنىڭ قول ـ ئاياغلىرىغا سۆيدى. مالىك دىغۇر بۇ كارامەتنى كۆرۈپ يۈسۈپنىڭ قول ـ ئايەغدىكى ۋە بوينىدىكى زەنجىرنى ئېلىپ تاشلىدى. شاھانە تون، كىيىم ـ كېچەك ئېلىپ كىيدۈردى. ئەڭ ياخشى تۆگىلىرىدىن بىرىگە مىندۈرۈپ يولغا چىقتى.

بىر پارچە ئاق بۇلۇت كېلىپ يۈسۈپنىڭ بېشىغا سايىۋەن بولۇپ بىللە ماڭدى. كارۋانلار بۇنى كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى. ھەممىلىرى يۈسۈپكە ياخشى كۆرۈنۈشكە تىرىشتى.

مالىك دىغۇر سەپەرگە چىقسا ھەر دائىم دېگۈدەك زىيان تارتىپ، تۆگىلىرى ئورۇقلاپ، جىق جاپا ـ مۇشەققەت تارتىپ كېلەتتى. بۇ نۆۋەت يۈسۈپنىڭ كارامىتى ھەم شاراپىتى بىلەن ئىككى كۈنلۈك يولنى بىر كۈندە بېسىپ پاراغەتتە، مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

ئەمدى سۆزنى باشقا يەردىن ئاڭلايلى:

غەرب مەملىكەتلىرىنىڭ بىرىدە تەمۇش ئاتلىق بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ زىلەيخا ئىسىملىك تېخى ئەمدىلا بالاغەتكە يەتكەن چىرايلىق بىر قىزى بار ئىدى، ئۇ قىز بىر كېچىسى چۈشىدە ئاپتاپ يۇزلۇك، زىبا بويلۇق بىر يىگىتنى كۆردى.

— ئەي چىرايلىق يىگىت، قايسى باغنىڭ گۈلىسىز، قايسى چىمەننىڭ بۈلبۈلىسىز، قايسى ئاشىيانىدىن پەرۋاز قىلدىڭىز؟ قايسى گۈلزارلىققا بېرىپ قونىسىز؟! — دەپ سورىدى قىز.

ئۇ يىگىت:

— مەن مىسرنىڭ پادىشاھى، مېنى ئىزدىگەن كىشى شۇ يەردىن تاپىدۇ! — دەپ غايىب بولدى.

زىلەيخا قاتتىق بىر «ئاھ! ...» تارتىپ چۆچۈپ ئويغاندى. يېنىدا چۈشىدە كۆرگەن يىگىت يوق ئىدى. ئۇ ھوشىدىن كېتىپ يىقىلدى ۋە بىردەمدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، يۈسۈپنىڭ ئىشقىدا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئاجايىپ بىر يىگىت كۆردۈم،
نېسىۋەم بولسا يارىم بار.
يۈرىكىم پارچىلاندى خوپ،
مېنىڭ ئاھۇپىغانىم بار.

تامام ھۆرلەر رەشك قىلۇر،
ئۇنىڭ يۈزىنى كۆرگەندە.
تاماشا قىلغىلى سەيلىگاھ
ھەمدە گۈلئۈزارىم بار.

يۈزىن كۆرسىتىپ ماڭا،
سالدى تۇرپە سەۋدانى.
قارارىم سەۋرىنى ئالدى،
كېچە ـ كۈندۈز ئىنتىزارىم بار.

كېچىپ مەن جانۇدىلدىن،
كۆرمەگۈنچە ھۆسنى رەنانى.
يوقاتتىم كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇنچە،
بىر چاپۇك سەۋارىم بار.

مۇھەببەت ئوتىدا كۆيدى،
مېنىڭ جانۇ دىلىم، دوستلار.
ئەيب ئەتمەڭلار، مەن يىغلاي،
تېنىمدە تاكى جانىم بار.

مۇھەببەت ساقىيلىرى سۇندى،
شارابى ئىشقى جامىدىن،
ئىچىپ مەينى بولۇپ سەرخۇش،
يۈرەرگە خوپ دىيارىم بار.

تېگىپ ئىشقى كۆيدۈردى،
ئەجەبلەنمەڭ زىلەيخانى،
ئۇمىدىم ۋەسلىدىن يەنە،
بۇندا قەتىرە ناھارىم بار.

زىلەيخا يۈسۈپنىڭ ئىشتىياقىدا يېمەك ـ ئىچمەكتىن قېلىپ، مەجرۇھ ۋە مەجنۇن بولدى. ئاغزىغا نېمە كەلسە شۇنى ئېيىتاتتى. بىر كۈنى ئۇ قاتتىق: «ئاھ!...» تارتىپ يىقىلدى. كېنىزەكلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئاتا ـ ئانىسىغا مەلۇم قىلدى:

— ئەي خانىم، پادىشاھىم، قىزىڭىز مەجنۇن بولدى. ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ، نەچچە كۈن بولدى تاۋامدىن قالدى. ئاھ ـ ناله بىلەن چىرايى زەپىراندەك سارغايدى.

پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، بېشىدىكى تاجنى ئېلىپ يەرگە ئۇردى. ناله قىلىپ ئوردىنى بېشىغا كىيدى. بۇ پادىشاھنىڭ زىلەيخادىن باشقا پەرزەنتى يوق ئىدى. دەرھال كېلىپ زىلەيخانى كۆردى. ئاتىسى كەلگەندە ئۇ ئۆلۈكتەك ياتاتتى.

پادىشاھ «ئاھ!...» تارتىپ كېلىپ زىلەيخاغا سۆز قىلدى. زىلەيخا ئۇنىڭغا جاۋاب قىلمىدى. پادىشاھ ئوردىغا بېرىپ مۇنەججىم، ھەكىم ۋە قۇرئەندازلارنى يىغدى. ئۇلارغا:

— قىزىمنىڭ كېسىلىنىڭ سەۋەبىنى تېپىڭلار! — دەپ ئەمر قىلدى. مۇنەججىم ۋە قۇرئەندازلار كىتاب كۆرۈپ:

— بۇ قىزدا ئىشقى مۇھەببەتتىن باشقا، كېسەلگە سەۋەب بولغۇدەك ئالامەت يوق ! — دەپ جاۋاب بېرىشتى. پادىشاھ:

— ئۇنداق بولسا، سىلەر بۇ سىرنى پىنھان تۇتۇڭلار ! سىلەردىن باشقا ھېچقانداق ئادەم بۇ ئىشتىن خەۋەردار بولمىسۇن ! — دەپ تاپىلاپ، ئۇلارنى رازى قىلىپ ياندۇردى.

ئۆزى زىلەيخانىڭ ئىشىدىن ھەيران بولدى. نېمە قىلىشنى بىلمەيتتى. ئارىدىن مۇشۇنداق ئىككى ئاي ئۆتتى. زىلەيخا ھەمىشە: «ئاھ ـ ۋاھ ! ...» دەپ مەجنۇن سۈپەت يۇرەتتى. ئۆزىنى يەرگە ئۇراتتى. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر كېچىسى زىلەيخا چۈشىدە يۈسۈپنى كۆردى. ئۇ زىلەيخانىڭ قېشىغا كېلىپ:

— ئەي زىلەيخا، سەن نېمە ئۈچۈن مىسىرغا تېزرەك كەلمەيسەن؟ مېنىڭ ھال ـ ئەھۋالىمنى بىلمەيسەن؟ سەن شۇنى بىلىپ قويغىنكى، مەن سېنىڭ، سەنمۇ مېنىڭ ! — دەپ غايىب بولدى.

زىلەيخا يۈسۈپنىڭ جامالىدىن مەست بولۇپ، كۆزلىرى تورلاشقان ھالدا پىغان بىلەن ئويغاندى، ئۆزىنى تۇتالماي يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەقلى ـ ھوشۇمنى ئالدى بىر گۈزەل دىلبەر،
قاچۇردۇم بۇلبۇلۇمنى تازا باغىمدىن.

سەرۋى قەددى، گۈل يۈزى، لەۋلىرى شېكەر،
ئالمىدىم مەن بۇنى گۈل ياپراقىدىن.

چىنارەك قامىتى ئەقلىمنى ئالدى،
سۇبھى شامىلى يەتكۈز كۆڭۈل شادىمنى،
شەمس ـ قەمەر گۈل يۈزى قۇللۇققا سالدى،
يۈسۈپۈم ئىشىتسۇن بۇ پىغانىمنى،
قايغۇلۇق كۆڭلۈمگە نۇرىنى سالدى،
شاھىنشاھىم بىلسۇن ئىشقى زارىمنى،
ئەمدى تۇرماي دوستلىرىم يار پىراقىدىن.
سەيلە قىلسام ئەرزىگەي ئىز ـ ئاياغىدىن.

پىدا قىلسام ئۇنىڭ يولىدا جانىم،
ئىشىتكىن ئەرزى ـ ھالىن زىلەيخانىڭ،
كەتتى ئىلكىمدىن ئەزىز مېھمانىم،
ئىچىدە دەردى كۆپ ئول بىچارىنىڭ،
ئەجەل بىرنەچچە كۈن ئالمىسا جانىم،
پىراقىدا يۈزۈم زەپىرەڭ مېنىڭ،
چىمەنلەر باغلىسام يول تۈپراقىدىن.
ئەمدى ئۆلسەم كىبرەك يوق يول يىراقىدىن.

زىلەيخانىڭ دەردى كۈندىن ـ كۈنگە ئېغىرلاشتى. ھالى خارابلاشتى. ئۆلۈم كۆزىگە كۆرۈنۈپ قالدى. كېنىزەكلەر زىلەيخانىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ئاتىسىغا يەتكۈزۈشتى. ئۇلار:

ــ زىلەيخانىڭ ئەھۋالى ئېغىر، ئۆلۈم ئۇنى ماراپ تۇرىدۇ. داۋالىغۇچى تېبىپ ئىلاجنى قىلمىساق، نابۇت بولىدۇ، ــ دېيىشتى.

شاھ بىلەن خانىش بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، خەۋەرچىلەر بىلەن قىزىنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. قارىسا، كېنىزەكلىرى ئېيتقاندەك زىلەيخا بىھۇش ياتقان. پادىشاھ:

ــ ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى بالام! كۆڭلۈمنىڭ ھۇزۇرى بالام، نېمە دەردىڭ بار؟ ئېيتقىن! مەن ئۇنىڭغا داۋا قىلاي. خاھى ئىشقىتىن بولسۇن، خاھى باشقا ئىشتىن بولسۇن، تارتىنماي سۆزلە! ــ دېدى.

زىلەيخا ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

ئىشىتكىن ئەرزى ـ ھالىن زىلەيخانىڭ،
دېدى: تېزرەك سۇرگىن مىسىردا دەۋران،
كۈندىن ـ كۈنگە ھالىم يامان بولۇپتۇر.
ئاڭا يەتمەكلىكىم گۇمان بولۇپتۇر.
ئاشكارا قىلماي ئىشقىدا كۆيۈرمەن،
تېپىلمىسا نە قىلاي دەردىمگە دەرمان،
دەمدىن ـ دەمگە ئىشقىم يامان بولۇپتۇر.
كېتەرمەن ئاخىرى خانەئى ئەھزان،
مېنىڭ بۇ دەردىمنى ھېچ كىشى بىلمەس،
تا ئۆلگۈچە ماڭا يوقتۇر مېھرىبان،
ئەگەر ئېيتسام ساڭا، ئۇ ھەرگىز تۇگىمەس،
ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەقلىم ھەزىن بولۇپتۇر.
كۆزۈمدىن ياش ئاقار ھەم ئۇيقۇ كەلمەس،
كىيگەن تونۇم مېنىڭ كېپەن بولۇپتۇر.
زىلەيخا ئەرزىنى ئاڭلاڭ، ئەي ئاتا،
مىسىر شاھىدۇرلەر مالىك رېھان،
دەردى ـ پىراق بىلەن ئۆلۈرمەن ناگاھ،
ئېتى يۈسۈپ، قىلدى ئەقلىمنى ھەيران،
يېقىن بىل، ھەق ئۆزى ئىشقىمغا گۇۋاھ،
بېشىمغا سەۋدالار يېقىن بولۇپتۇر.

پادىشاھ قىزى زىلەيخانىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، مىرزىسىنى يېنىغا قىچقىردى. ئۇنىڭغا: «...ئەي مىسىر شاھى، مېنىڭ پەردەئى ئىسمەت ئىچرە بىر قىزىم بار. ئۇنىڭ ئىسمى زىلەيخا. ئۇنىڭغا نەچچە شەھەر ۋە مەملىكەتلەردىن پادىشاھلار قۇللۇق قىلىپ ئەلچىلەر ئەۋەتكەندى. مەن ئۇلارغا قىزىمنى لايىق كۆرمەي، ئەلچىلىرىنى ياندۇردۇم. كۆڭلۈم سىزنى تارتماقتا. ئەگەر سىز قوبۇل كۆرسىڭىز بۇ يەرگە كىشى ئەۋەتىڭ، مەن قىزىمنى ھەممە كېنىزەكلىرى بىلەن بىللە سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزغا ئەۋەتەي» دەپ نامە يازدۇردى.

پادىشاھ نامەنى مۆھۈرلەپ، ئاغزىنى ئېتىپ ئەلچىلەردىن مىسىرغا ماڭدۇردى. ئەلچىلەر نامەنى مالىك رىھانغا يەتكۈزدى. مالىك رىھان نامەنى قولىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ ئۇستىدىن تىللا چاچتى، كېيىن ئېچىپ ئوقۇدى، خۇش بولۇپ ئورنىدىن تۇردى، غەرب تەرەپكە قاراپ ئېگىلىپ تەزىم قىلدى، زىلەيخاغا غايىبانە ئاشىقى نىگاران بولدى.

دەرھال خەزىنىلىرىنى ئېچىپ، لەئەل ـ جاۋاھىر ۋە باشقا ئېسىل رەختلىرىنى ئېلىپ تۆگە ـ قېچىرلارغا يۈكلەتكۈزدى. ئەمر ۋە ئۆمرالاردىن بىرنەچچە كىشىگە بىرىنى باشلىق قىلىپ، ياخشى ئاتلارنى تەقدىم قىلدى. ئۆز ئورنىدا توي تەييارلىقلىرىنى ھازىر قىلىپ، كېنىزەكلىرى بىلەن سەپەرگە تەييارلىدى. ئۇلارغا باشلىق بولغان كىشىگە چۈچۈك تىل بىلەن ئەلچىلىك خېتىنى تاپشۇرۇپ، غەربكە قارىتىپ يولغا سالدى.

ئۇلار مەنزىللەرنى بېسىپ، چۆللەرنى كېزىپ ئۆتۈپ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن شەھەرگە يېقىنلاشتى. پادىشاھ بۇلارنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئوردىغا ئېلىپ كىرىپ مېھمان قىلدى. ئەلچىلەر مالىك رىھانىنىڭ خېتىنى تەمۇش شاھقا تەقدىم قىلدى. ئېلىپ كەلگەن تارتۇق ـ پېشكەشلىرىنى نەزەردىن ئۆتكۈزدى.

تەمۇش شاھ خۇش بولۇپ شەھەرنى زىننەتلىدى. ئەل ۋە يۇرتقا نەچچە كۈن توي ـ تاماشا قىلىپ بېرىپ، ئاش تارتتى. تويىنىڭ ئاخىرىدا قىزى زىلەيخانى سۇت ئانىسىغا قوشۇپ، تويلۇقى بىلەن مىسىرغا يولغا سالدى.

زىلەيخا: «مەھبۇبىمغا قوشۇلىدىغان بولدۇم» دەپ خۇشاللىق بىلەن يولغا چىقتى، مەنزىللەرنى بېسىپ ئۆتۈپ ئاخىر مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

مىسىر شاھى مالىك رىھان باشلىق تامامى يۇرت كاتتىلىرى زىلەيخانىڭ ئالدىغا چىقتى. شەھەرنىڭ

قىز ـ جۇڭانلىرى زىلەيخانىڭ جامالىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. ئۇلار زىلەيخانى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن مالىك رېھاننىڭ ئوردىسىغا ئېلىپ كىرىپ چۈشۈردى.

مالىك رېھان زىلەيخانى كۆرۈش ئۈچۈن ھەرەم سارىيىغا كىردى. بۇ چاغدا زىلەيخا ئۆي قىزلىرى بىلەن ئولتۇراتتى. زىلەيخانىڭ كۆزى مالىك رېھانغا چۈشتى. ئۇ، يېنىدىكى سۆت ئانىسىدىن:

ــ بۇ كىشى كىم؟ ! ــ دەپ سورىدى.

زىلەيخانىڭ سۆت ئانىسى:

ــ قىزىم، سىزنىڭ ئارزۇ قىلغان مەھبۇبىڭىز، مىسىر شاھى مانا مۇشۇ كىشى بولىدۇ، ــ دەپ چۈشەندۈردى.

زىلەيخا سۆت ئانىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قاتتىق: «ئاھ ! ...» تارتىپ ھوشىدىن كېتىپ يىقىلدى. خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، سۆت ئانىسىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ياراتقان سەن بۇ ئەلەمنى،
سېنى دەپ مەن كۆزۈم تۇتتۇم.
قوبۇل قىل ئاھى ـ نالەمنى،
«يۇسۇپ» دەپ مەن قانلار يۇتتۇم.

مۇراد ـ مەقسىتىم شۇلدۇر،
ئاڭا مەن بۇلبۇلى شەيدا.
بۇ داغ قىلدى مېنى رەسۋا،
قاناتىم بولسا مەن ئۇچتۇم.

پەلەك شاد ئەتمىدى بىر دەم،
چېكەرمەن ھەر زامان يۈز غەم،
كۆزۈمدىن ئاقتۇرۇپ شەبنەم،
يۈسۈپنى ئىزلىبان چۈشتۈم.

يۈرەكىم پارە ـ پار بولدى،
ھىجرىدىن خارۇ زار بولدى،
بەختىم بىقارار بولدى،
قارا زاغلارنى مەن قوچتۇم.

ئېچىلماي غۇنچىلار غەبغەب،
سوغۇق قول تەگمىسۇن يا رەب،
زىلەيخا يۈسۈپىن ئىزدەپ،
بالالارنى ئۆزۈم توستۇم.

زىلەيخا سۆت ئانىسىغا قاراپ يىغلىدى. مالىك رېھان بۇ يىغا ئۈستىگە كىردى. زىلەيخا: «خۇدايا، مېنى چۈشۈمدە كۆرگەن يۈسۈپكە نېسىپ قىلغىن !...» دەپ يىغلىدى. خۇدا ئۇنىڭ تەلىپىنى ئىجابەت قىلدى. زىلەيخا بىلەن مالىك رېھاننىڭ ئارىسىغا بىر پەردە پەيدا بولدى. مالىك رېھان زىلەيخانىڭ كېنىزەكلىرى بىلەن بىللە بولدى.

مالىك دىغۇر يۈسۈپنى ئېلىپ مىسىرغا يېقىن كەلدى. مىسىر خەلقىنىڭ ھەممىسى: «مالىك دىغۇر كەنئاندىن بىر چىرايلىق قۇل ئېلىپ كەپتۇ. ھەركىم ئۇنىڭ يۈزىنى بىر كۆرسە ئۆزىنى يوقىتىپ قويغۇدەك !...» دېيىشىپ، ئۇنى كۆرۈش ئۈچۈن ئالدىغا چىقىشتى.

مالىك دىغۇر يۈسۈپكە:

ــ بۇلاققا بېرىپ يۇيۇنغىن، يۈزۈڭ توپا ـ تۇماندىن تازىلانسۇن، خالايىق سېنى كۆرگىلى چىقىپ-تۇ، ــ دېدى.

يۈسۈپ كىشىلەرنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەي بېرىپ يۇيۇنۇپ، مالىك دىغۇرنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ يۈسۈپ-كە شاھانە تون كىيدۈردى، يۈزىگە نىقاب تارتتى، تېز يۈگۈرىدىغان تۆگىگە مىندۈرۈپ، شەھەرگە ئېلىپ ماڭ-دى. خالايىقلار يۈسۈپنى كۆرۈش ئۈچۈن توپ ـ توپ، ئايماق ـ ئايماق، سانجاق ـ سانجاق بولۇشۇپ كېلىپ يولنى بويلاپ سەپ تارتىپ تۇرۇشتى. مالىك دىغۇر:

ــ ئەي خالايىقلار، بىز يىراق يولدىن چارچاپ كەلدۇق. يۈسۈپنى ئىنشائاللا ئەتە كۆرۈرسىزلەر !ــ

دەپ كېلىپ سارايغا چۈشتى. ئۇلار سارايدا بىرنەچچە كۈن ئارام ئالدى.

مىسىر شاھى مالىك رېھان تامامى ساراي ئەھلىلىرى بىلەن بىللە تۇرۇپ:

— مالىك دىغۇر كەنئاندىن ئېلىپ كەلگەن قۇلنى بازارغا ئېلىپ چىقسۇن. خەلقلەر ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈپ تاماشا قىلغاي، ئەگەر ساتىدىغان بولسا، باھاسىنى مەلۇم قىلسۇن! — دەپ مالىك دىغۇرغا كىشى ئەۋەتتى.

مالىك دىغۇر:

— خوپ! — دېدى. يۈسۈپنىڭ چاچلىرىنى تارىدى. چاچلىرىغا ۋە كىيىم ـ كېچەكلىرىگە مۇشكى ئەنبەر سەپتى. بېشىغا دەستار ئورىدى. بېلىگە تىللا كەمەر باغلىدى. ياخشى ئاتقا مىندۈرۈپ، يۈزىدىن نىقابىنى ئېلىپ بازارغا ئاچىقتى.

تاماشا كۆرگىلى چىققان كىشىلەرنىڭ ئەقلى ھەيران بولدى. ھەتتا ھاۋادا ئۇچۇپ كېتىپ بارغان قۇشلارمۇ ئۇنىڭ باش ـ كۆزىدىن ئايلاندى.

خەلق ئىچىدە قىيامەت قايىم بولغانىدەك غوۋغا كۆتۈرۈلدى. ھەربىر كىشى ئۆز ھالى بىلەن قالدى. پەرىشتىلەرمۇ يۈسۈپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ تەڭرىگە ھەمدۇسانا ئوقۇدى. شۇ چاغدا تەڭرىدىن جەبرائىلغا:

— يۈسۈپكە خەۋەر قىلغىن! ئۇ بۇگۈن ئۆزىنىڭ ھەقىقىي باھاسىنى ئاڭلايدۇ! — دېگەن پەرمان كەلدى. جەبرائىل كېلىپ يۈسۈپكە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزدى.

مالىك دىغۇر ئالتۇن كۈرسى ئالدۇرۇپ كېلىپ قويدۇردى. يۈسۈپنى ئۇ كۈرسىغا ئولتۇرغۇزدى. مالىك دىغۇر:

— ئەي يۈسۈپ، ھەممە گۈزەللىك سەندە كامالەتكە يەتكەن. سەن راستىنى دېگىن: سەن راستتىنلا قۇلمۇ ياكى ئېسىلزادە؟ ئەگەر قۇل بولساڭ ساتىمەن، بولمىسا ساتمايمەن! — دېدى.

يۈسۈپ مالىك دىغۇرغا:

— ئاۋۋال سەن مېنى ساتقىن. ئاندىن كېيىن مەن ساڭا ئەسلىي نەسلىمنى بايان قىلاي! — دەپ جاۋاب بەردى. كېيىن كۆزىگە ياش ئېلىپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئەي يارانلار، قەدىردانلار،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.
ئەسلىي زاتىمنى سورىساڭ،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

خالايىقلار كېلىڭ ئەمدى،
مېنى سېتىۋېلىڭ ئەمدى،
خىزمەتلەرگە سېلىڭ ئەمدى،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

ئوق ئىدىم، ھەريان ئېتىلدىم،
بىر قېچىپ يەنە قېتىلدىم،
كەنئانى ئىدىم، سېتىلدىم،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

بىلمىدىم، ئەقلىم قېچىپتۇر،
يېشىم دەريادەك تېشىپتۇر،
مىسىر بازارىغا چۈشۈپتۇر،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

يۈسۈپ ئېيتۇر بولدۇم ھەيران،
ئۆزۈم نالان، كۆزۈم گىريان،
ئېيتماس بولدۇم سىرىم پىنھان،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

مالىك دىغۇر:

— ئەييۇھەننەس، ئاڭلاڭلار ئامۇخاس! كېلىڭلار ۋە كۆرۈڭلار، بۇ ياش غۇلامنى، ئۆزى كەنئانلىق ئەرەب، سۆزى شېرىن، ئۆزى دانا، ئەقىللىق، ئەدەپلىك! — دەپ توۋلىدى. يۈسۈپ ئۇنىڭغا:

— قوي بۇ گېپىڭنى! بۇ ياش غۇلام يىغلاڭغۇ، بىچارە دېگىن! — دېدى. يۈسۈپ ھەر تەرەپكە قارايتتى. خەقلەر توپ ـ توپ بولۇپ كېلىپ ئۇنى كۆرەتتى.

ئەمدى سۆزنى زىلەيخادىن ئاڭلايلى:

مىسىردىكى ئەر ـ ئايال، ياش ـ قېرى ھەممىسى كېلىپ يۈسۈپنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى تاماشا قىلىشقا باشلىدى. زىلەيخا ھەمىشە يۈسۈپنىڭ ئىشقىدا ناله ـ پەريات قىلىپ تولغىنىپ ياتاتتى. مالىك دىغۇرنىڭ قۇل ئېلىپ بازارغا سالغانلىقىنى، ئۇنىڭ كەنئانلىق ياش ئىكەنلىكىنى ئاڭلىدى. ئادەمـ لەرنىڭ ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى كۆرۈپ تاماشا قىلىۋاتقانلىقى ئۇنىمۇ قىزىقتۇردى.

زىلەيخا مالىك رېھانغا:

— مەنمۇ شۇ قۇلنى كۆرۈپ باقسام نېمە بولىدۇ؟ — دەپ رۇخسەت سوراپ كىشى ئەۋەتتى. مالىك رېھان:

— ناھايىتى ياخشى! بېرىپ كۆرسۇن. ھەرقانداق ئادەم ئۇنى بىر قېتىم كۆرسە ئەرزىيدۇ. جاھانغا بۇنداق چىرايلىق غۇلام پەقەت بىرلا كېلىشى مۇمكىن! — دەپ تەرىپلەپ رۇخسەت قىلدى.

زىلەيخانىڭ ئىشتىياقى ئاشتى. دەرھال كېنىزەكلىرىنى يىغىپ تېز سۈرئەت بىلەن قۇل بازىرىغا قاراپ ماڭدى. زىلەيخا يېتىپ كېلىپ يۈسۈپنى كۆردى. چۈشىدە كۆرگەن يىگىتنىڭ نەق ئۆزى شۇ بولۇپ چىقتى.

زىلەيخا:

— مەقسىتىم، مەھبۇبەم مانا شۇ! — دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مەقسىتىم كۆڭۈل ئىچرە،
بىر ئاپىتى جان كەلدى.
قاشلىرى قارا ئۇنىڭ،
كىرپىكى مىژگان كەلدى.

بىرنەچچە زامان يىغلاپ،
باغرىمنى ئوتتا داغلاپ،
ئاشكارا، نىھان زارلاپ،
يارىم بۇ زامان كەلدى.

جانىمدا پاراغەت يوق،
ئۇنىڭسىز ماڭا راھەت يوق،
ھېچ ئۆزگە ھېكايەت يوق،
ئۇ روھى راۋان كەلدى.

دەردىمگە قىلسا دەرمان،
جانىمدۇر ئاڭا قۇربان،
ئۆلتۈرسە بېرەي پەرمان،
چۈشتىكى جانان كەلدى.

ئىشقىدا ئېرۈر زارىم،
يولىغا گىرىپتارىم،
ئۆلگۈچە خېرىدارىم،
ئول نۇرى ئايان كەلدى.

ئاشىقلارنىڭ سۇلتانى،
كۆيدۈردى زىلەيخانى،
شەھرىمىزنىڭ مېھمانى،
دەۋلىتى زامان كەلدى.

زىلەيخا يۈسۈپكە مۇھەببەت كۆزى بىلەن قاراپ، ئۇنى تونۇدى. كۆڭلى ئارام تاپتى. «ئىنشائاللا، مەقسىتىمگە يەتتىم!...» دەپ ئۆيگە ياندى. مىسىر ئەزىزلىرىمۇ يۈسۈپنى كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى. ھەركىم يۈسۈپكە ئۆزىچە باھا قويۇپ باقاتتى، مالىك دىغۇر يۈسۈپنىڭ يۈزىگە نىقاب تارتىپ قويدى. خېرىدارلار كۆپەيدى. ئۇلار مالىك دىغۇردىن بۇ غۇلامنىڭ باھاسىنى سوراشتى.

مالىك دىغۇر ئۇلارغا:

— بۇ قۇلنى تارازىنىڭ بىر پەللىسىگە سالىمەن. ئۇنى ئالغۇچىلار تارازىنىڭ يەنە بىر پەللىسىنى ئالتۇن ـ كۈمۈش، لەئەل، ئالماس بىلەن توشقۇزۇشى كېرەك. كىمنىڭ مال ـ دۇنياسى يۈسۈپ بىلەن تەڭمۇتەڭ كەلسە، مەن يۈسۈپنى شۇ كىشىگە ساتىمەن. بولمىسا «يۈسۈپنى ئالمەن» دەپ ئاۋارە بولۇشمىسۇن! — دېدى.

خېرىدارلار ئۆزلىرىنى دەڭسەپ بېقىپ قايتىشتى. مالىك دىغۇر يۈسۈپنى يەنە بازارغا ئېلىپ كەلدى. بۇنى ئاڭلاپ زىلەيخا مالىك رېھانغا:

— شۇ كەنئانلىق قۇلنى سېتىۋېلىپ ماڭا خىزمەتچى قىلىپ بەرسىڭىز. ئۇ مېنىڭ خىزمىتىمنى قىلسا!... — دەپ كىشى كىرگۈزدى.

مالىك رېھان:

— مەنمۇ شۇنى ئويلىغان، بۇ ئىش مېنىڭمۇ كۆڭلۈمدە بار ئىدى، ئەمما مەن سېنىڭ پىكرىڭنى كۈتۈپ تۇرغان. سەنلا ماقۇل كۆرسەڭ، مەن ئۇنى سېتىۋېلىپ ساڭا ئىنئام قىلىپ بېرەي. خىزمىتىڭنى قىلسا مەيلى، — دېدى ۋە مالىك دىغۇرغا كىشى ئەۋەتتى. مالىك دىغۇر:

— خوپ! — دەپ يۈسۈپنى ئېلىپ چىقىپ تارازىنىڭ بىر پەللىسىگە سالدى. مالىك رېھان ئۆزى چىقىپ خەزىنىچىگە:

— خەزىنىلەرنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، ئىچىدىكى ئالتۇن ـ كۈمۈش، لەئەل ـ ياقۇت، ئالماسلاردىن ئېلىپ چىقىپ تارازىنىڭ يەنە بىر پەللىسىگە سېلىڭلار! — دەپ ئەمر قىلدى. خەزىنىچى ئېلىپ چىقىپ سالدى. يۈسۈپ ئېغىر كەلدى. مالىك رېھان:

— يەنە ئېلىپ چىقىڭلار! — دېدى. خەزىنىچى ئېلىپ چىقىپ سالدى. يۈسۈپنى باسالمىدى. مالىك رېھان بۈيرۇق قىلدى:

— يەنە ئېلىپ چىقىڭلار!

خەزىنىچى:

— ئەي ئۇلۇغ شاھ، خەزىنە تۈگىدى، — دەپ جاۋاب بەردى. مالىك رېھاننى خىجىللىق باستى. شۇ چاغدا يۈسۈپ خەزىنىچىگە قاراپ:

— ماڭا سىياھ، قەلەم، تېرە بېرىڭلار! — دېدى. خەزىنىچى ئۇنى يۈسۈپكە يەتكۈزۈپ بەردى. يۈسۈپ

ئۇنى قولىغا ئېلىپ، تېرىگە: «لائىلاھە ئىللەللەھۇ مۇھەممەدۇن روسۇلىللاھ» دېگەن جۈملىنى يازدى. بۇنى تارازىنىڭ يەنە بىر پەللىسىگە قويدى. بۇ ئىسىمنىڭ شاراپىتىدىن تارازىنىڭ بۇ پەللىسى يۇسۇپنى بېسىپ چۈشتى.

مالىك رېھان خۇشال بولۇپ، يۇسۇپنى ئوردىغا ئېلىپ كېتەر بولدى. شۇ چاغدا مالىك دېغۇر:

ــ ئەي ئۇلۇغ زات، ئەمدى سىزدىن ئايرىلىدىغان ۋاقىت يېتىپ كەلدى! ئەسلىي زاتىمنى ساتقاندىن كېيىن مەلۇم قىلمەن، دەپ ۋەدە قىلغانىدىڭىز. ئەمدى ۋەدىڭىزگە ۋاپا قىلىڭ! ــ دەپ ئىلتىماس قىلدى.

يۇسۇپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. كۆزىگە ياش ئالدى. شۇ ھالەتتە تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئەسلىي زاتىم مېنىڭ ئىبراھىم خەلىل،
مالىك ساڭا بىر ـ بىر بايان ئەيلەيىن.
ئۇنىڭكى ئوغلىدۇر ئىسمائىل زەبىل،
مالىك ساڭا بىر ـ بىر بايان ئەيلەيىن.

ئاتامنىڭ نەسىھەت سۆزىنى ئىشتىمىدىم،
كۆرگەن چۈشنى ئەسكە ئالمىدىم،
شۇ سەۋەبتىن مەن يۇرتتىن ئايرىلدىم،
دەردىمگە قانداق دەرمان ئەيلەيىن.

ئېتى ياقۇپ يۇسۇپكە زار ـ زار بولغان،
«بالام» دەپ يىغلىغان، بىقارار بولغان،
بىلمىدىم نېچۈك زار ـ زار بولغان،
ئۇنىڭ ئۈچۈن يېشىمنى راۋان ئەيلەيىن.

پەلەك ئايرىدى مېنى سۆيگەن ئاتامدىن،
ئىنىنى يەمىن بىلەن ئاجىز ئاچامدىن،
كۆككە يەتكەندۇر ئاھىم پىغاندىن،
ھىجران ئىچىدە ھامان ئارمان ئەيلەيىن.

مالىك مېنىڭ نەسىھەتىم تۇتقايسەن،
كۆڭلۈڭ ئىچرە سىرىم پىنھان قىلغايسەن،
يۇسۇپ ئېيتۇر: مۇرادىڭغا يەتكەيسەن،
ئىككى جاھاندا سېنى مېھمان ئەيلەيىن.

يۇسۇپ سۆزىنى تۈگەتتى. مالىك دىغۇر قاتتىق «ئاھ !...» تارتىپ، دەرد بىلەن تولغاندى.

— بۇ ئىشلارنى بۇرۇنراق بىلگەن بولسام بۇ سودىنى قىلماس ئىدىم، ھېلىمۇ ھەم بۇ سودىدىن يا-نىمەن ! — دېدى مالىك دىغۇر. يۇسۇپ:

— ئەي مالىك، ئەمدى ئۇنىڭ پايدىسى يوق. تەقدىرگە تەن بېرەي. مەن ساڭا دۇئا قىلاي. دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىڭ بولسۇن ! — دەپ دۇئا قىلدى. مالىك دىغۇر يىغلاپ قالدى.

مالىك رېھان يۇسۇپنى ساربېيغا ئېلىپ كەتتى. خەلق ئىچىدە: «مالىك رېھان پۈتۈن خەزىنىسىنى بىر قۇلنى سېتىۋېلىشقا سەرپ قىلدى. پادىشاھلىق ئىككى نەرسە بىلەن راۋاجلىنىدۇ. ئۇنىڭ بىرى، پۇل ۋە خەزىنە. يەنە بىرى، زورلۇق. بىزنىڭ پادىشاھىمىزدا ھازىر زورلۇقتىن باشقا خىسلەت قالمىدى !» دې-گەن ئاغرىنىش پەيدا بولدى.

مالىك رېھان يۇسۇپنى زىلەيخاغا مەھرەم قىلىپ بەردى. زىلەيخامۇ يۇسۇپنى كۆرۈپ خۇرسەن بول-دى. ئۇنى ئۆز يېنىدا تۇتتى. بىردەم كۆرمىسە چىدىيالمايدىغان ھالغا كېلىپ قالدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى ئۆز يېنىدىن ئايرىمىدى. ۋاقتى بولسىلا يۇسۇپنىڭ جامالىنى تاماشا قىلاتتى. بارغانسېرى ئۇنىڭ ئىشقى زىلەيخانى ئاۋارە قىلدى.

ئۇ ئىشق - مۇھەببەت ئىزھار قىلىپ، يۇسۇپنى قولغا كەلتۈرۈش پۇرسىتىنى ئىزدەيتتى. بىر كۈنى زى-لەيخا يۇسۇپنى ئالدىدا ئولتۇرغۇزۇپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئىشقىنى تۆۋەندىكى نەزم بىلەن بايان قىلدى:

ئەي يۇسۇپ يەتتە يىل بولدى،
مېنىڭ ھالىم خاراب ئەتتىڭ.
يۈرەككە ئىشقى ئوتۇڭ تەگدى،
يۈرەك - باغرىم كاۋاپ ئەتتىڭ.

سېنى دەپ مىسرغا كەلدىم،
يېرىم غەربىي زېمىن ئەردى.
ئەجەب بىر سورىمىدىڭ ھالىم،
يۈرەكنى قان - شاراب ئەتتىڭ.

سېنىڭ ئىشقىڭ ھامان ئۆرتەر،
ھەمىشە، ھەر زامان ئۆرتەر،
ئۆلۈرمەن بىگۇمان ئۆرتەر،
بۇ جاننى ئىزتىراپ ئەتتىڭ.

مۇرادىم، گۈل يۈزۈڭ كۆرسەم،
ھالىمنى سوراپ كۆرسەڭ،
مېنى سەنمۇ ھەم سۆيسەڭ،
تۆگىمەس بىر شاراب ئەتتىڭ.

چۈشەنگىن سەن بۇ ھالىمغا،
يۇسۇپ قالما ۋابالىمغا،
رەھىم ئەتمىسەڭ بۇ ھالىمغا،
زىلەيخاغا ئازاب ئەتتىڭ.

يۇسۇپ زىلەيخادىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، زىلەيخانىڭ مەقسىتىنى چۈشەندى.

— مەن بۇ شەھەرگە يېڭىدىن كەلدىم. ئۆزۈمۇ دەرمانسىز دەردكە مۇپتىلا. بۇ ھالدا مەن سىزگە بىرەرنەرسە دېيىشتىن ئاجىزمەن. قانداق قىلاي «ئۆزۈمنىڭ ھالىنى دەيمۇ، سىزنىڭ دەردىڭىزگە يىغلايمۇ؟» — دېدى. كېيىن زىلەيخاغا تەسەللى بېرىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مۇساپىرمەن، شەھرىڭىزگە يېڭى كەلدىم،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى، كىم يامان؟

كەنئاندا گۈل ئىدىم بۇ يەردە سولدۇم،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى، كىم يامان؟

مېنى قويغىن بىرنەچچە كۈن كۆرەيىن،
كىم ياخشىدۇر، كىملەر يامان بىلەيىن،
ئاچام، ئىنىم ئۇچۇن ماتەم تۇتايىن،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى، كىم يامان؟

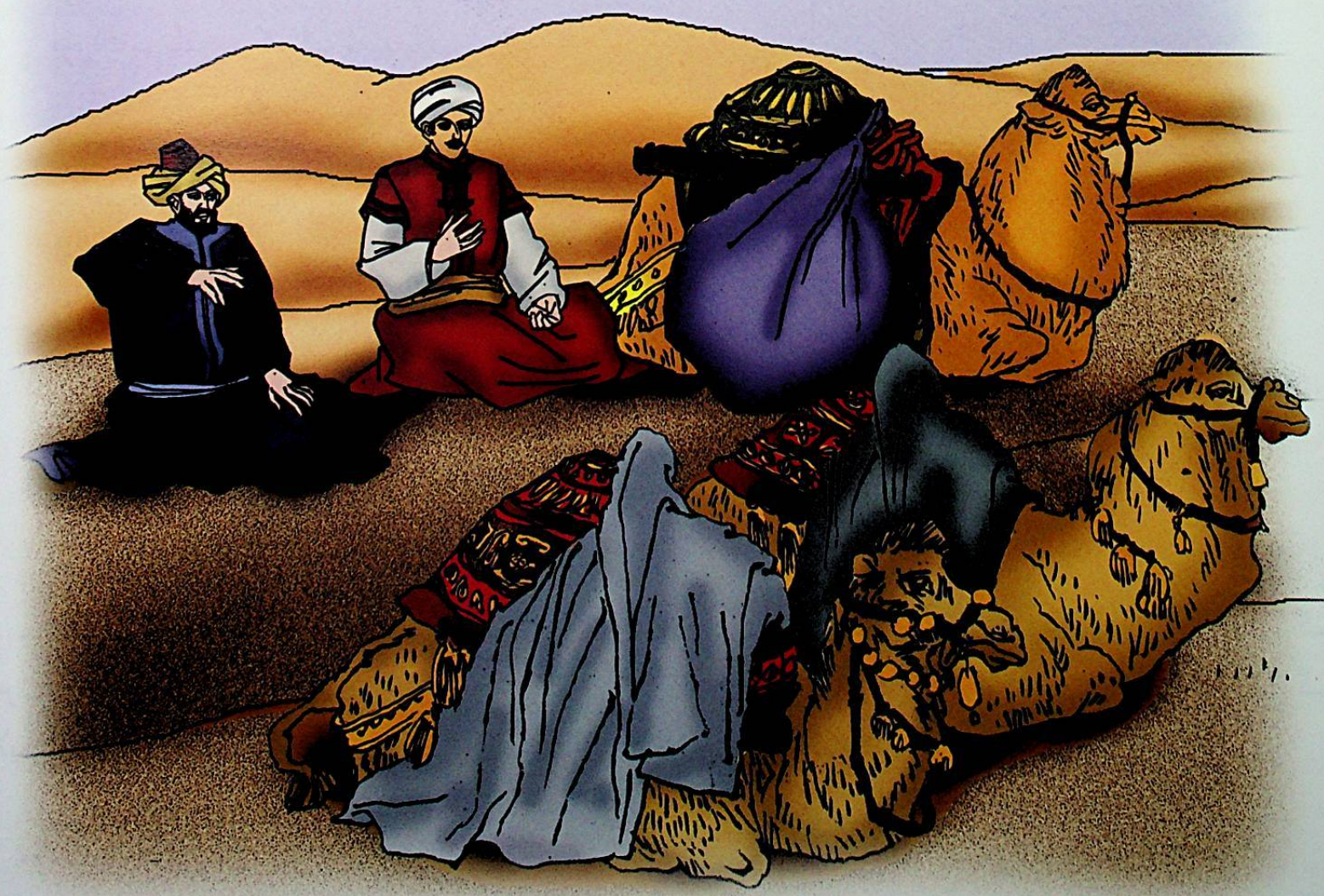
مەندە ئايرىلىشنىڭ ئوتى زىيادە،
ئەلدىن ـ ئەلگە سېتىلىپ كەلدىم پىيادە،
قۇل ئىش قىلسا ئۆز ھەددىدىن زىيادە،
چاھ ئىچىدە كۆرگۈسى يىلان ـ چايان.

كىمەرسە مۇھەببەت مەيىدىن ئىچەر،
سەۋر قىلسۇن ياخشىلىق ئىشىكىن ئاچار،
نېسىپ بولسا ھەركىشى مەھبۇبىن قۇچار،
كەلگۈسى ئۇنىڭغا ھەم ياخشى زامان.

يۈسۈپ ئېيتۇر بولغىن ئامان زىلەيخا،
يولۇقمىسۇن ساڭا يامان زىلەيخا،
سەۋر قىلغىن، قېشى كامان زىلەيخا،
نېسىپ بولار ساڭا ئاخىر بۇ دەۋران.

يۈسۈپنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان زىلەيخا ئۆز ـ ئۆزىگە: «ئۇ بۇگۈن بولمىسا ئەتە مېنىڭ بولىدۇ. مېنىڭ قېشىمدا بولغاندىكىن، بەربىر ئۇ مېنىڭ» دەپ تەسەللى بەردى. لېكىن يۈسۈپنى بىردەم كۆرمىسە چىدىمايتتى. شۇڭا ئۆز يېنىدىن ئايرىمايتتى. زىلەيخانىڭ يۈسۈپكە بولغان ئىشتىياقى بارغانسېرى ئاشتى. ئۇ يۈسۈپكە ئىشق ـ مۇھەببەت ئىزھار قىلسا، يۈسۈپ ھامان ئۆزىنى قاچۇراتتى. زىلەيخانى سەۋر ـ تاقەت قىلىشقا ئۇندەيتتى.

ئاخىر زىلەيخا مىسرنىڭ تامامى ياغاچچى، تامچى، نەققاش ـ ئويمىكەش ئۇستىلىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا:

— مەن ئۇچۇن بىر ئىمارەت بىنا قىلىڭلار ! ئۇنىڭ تامامى تاملىرىغا ئۆز خەزىنەمدە بار بولغان لە-ئەل - ياقۇت، زۇمرەت - زەبەرجەد، ھېقىق - پىرۇزىدىن ئاچقىپ كۆز قويۇڭلار ! كۆرۈنەرلىك يەرلىرىدە-گە مەن بىلەن يۇسۇپنىڭ سۈرىتىنى سىزىڭلار ! بۇ سۈرەت شۇنداق بولسۇنكى، ئۇ يەردە يۇسۇپ بىلەن زىلەيخا بىر - بىرلىرىگە قارىشىپ، سۆزلىشىپ، بويۇنلىرىغا قوللىرىنى سېلىشىپ، سۆيۈشۈپ، گىرە-لىشىپ، كۈلۈشۈپ تۇرغان بولسۇن. نەقىشلىرىنىمۇ شۇنداق قىلىڭلاركى، ئۇنى ئۆز ئۆمرىدە ھېچ كىشى كۆرمىگەن بولسۇن ! — دەپ تاپىلىدى.

ئۇنىڭ مەقسىتى: «بۇ ئىمارەت پۈتسە، يۇسۇپ ئۆزىنى مەن بىلەن شۇ ھالەتتە كۆرسە، ماڭا مايىل بولۇشى مۇمكىن» دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

يۇسۇپ: «زىلەيخانىڭ بۇ ئىمارىتى پۈتسە، مالىك رېھان ئوردىسىدا مېنى بالاغا دۇچار قىلىپ، قايغۇ - ئەلەم گىردابىغا تاشلايدىغان بولدى !...» دېگەن ئەندىشىدە يۈردى.

شۇ كۈنلەردە مىسىرغا كەنئاندىن بىر سودىگەر كەلگەندى. ئۇ سودىسىنى تۈگىتىپ كەنئانغا يانىدىغان بولدى. تۆگىسىنى يېتىلەپ ماڭدى. ئۇنىڭ تۆگىسى مىسىر دەرۋازىسىدىن چىققىلى ئۇنىمىدى. سودىگەر ئۇنى ئۇردى. تۆگە چۈلۈۋۈرنى ئۈزۈپ قېچىپ مالىك رېھاننىڭ ئوردىسىنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ، قاراپ تۇرغان يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كېلىپ چۆكتى. تۆگىچى كېلىپ ئۇنىڭغا يەنە تاياق سالدى. يۇسۇپ:

— ئەي يىگىت ! بۇ تۆگىنى نېمە ئۈچۈن شۇنچە ئۇرىسەن؟ ! — دەپ سورىدى.

تۆگىچى بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى بايان قىلدى. يۇسۇپ ئۇنىڭدىن:

— سەن قەيەرلىك ھەم نەگە بارىسەن؟ ! — دەپ سورىدى. ئۇ سودىگەر:

— مەن كەنئاندىن بۇ يەرگە سودىلىق ئۈچۈن كەلگەن. سودىلىقىم تۈگىدى. يەنە كەنئانغا قايتقانىدىم، بۇ ھادىسىگە يولۇقتۇم ! — دەپ جاۋاب بەردى.

كەنئانلىقنىڭ سۆزىنى ھەم ئانا يۇرتىنىڭ نامىنى ئاڭلاپ، يۇسۇپنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى. يۇسۇپ ئۇ يىگىتتىن:

— كەنئاندىكى ياقۇپ پەيغەمبەرنى بىلەمسەن؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ يىگىت:

— ئەلۋەتتە بىلىمەن ! — دەپ جاۋاب بەردى. يۇسۇپ ئۇ يىگىتتىن:

— ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن ماڭا ئازراق سۆزلەپ بەرگىن ! — دەپ سورىدى. سودىگەر يۇسۇپقا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ياقۇپ پەيغەمبەردۇر كەنئان ئېلىگە،
بىر ئوغلىنى ئۇنىڭ «بۆرە يېگەنمىش»،
ئاغزىدىن دائىما يالقۇن چىقىدۇ.
«بۆرە يېدى» دەپ خەۋەر يەتكەنمىش،
خۇدانىڭ زىكرى بار ئۇنىڭ تىلىدا،
ئايرىلىش دەردىنى تولا كۆرگەنمىش،
پەرزەنت دېغىدا ئۇ كور بولغاندۇر.
ھەر كۈنى مىڭ تۈرلۈك پىغانى باردۇر.

ئىسمائىل پەيغەمبەر نەسلى دەپ داڭلار،
ئىسمى يۇسۇپ، ئۆزى پادىشاھى جاھان،
ھەقنىڭ يولىدا بېلىنى باغلار،
ھەركىم يۈزىنى كۆرسە بولۇر ھەيران،
كۆزىدىن ياش تۆكۈپ باغرىنى داغلار،
ئۇنىڭ دەردىدە بولمىش ناتىۋان،
تەقدىرى خۇداغا رىزاسى باردۇر.
زار يىغلار چەشمەئى گىريانى باردۇر.

پىرى ماكان مىسكىن تۇتۇپ ئۆزىنى،
ئىچى ـ تېشى دەردۇغەم ئۇ، بىر خەستەجان،
جۇدالىق چېكىنغا سۇرتۇپ يۇزىنى،
يۈرەكتە ئۇنىڭمۇ ھىجرانى باردۇر.
يىغا بىلەن نۇرسىز ئېتىپ كۆزىنى،
ھەر كۈنى ئون قاتار يوللارغا قارار،
كۆڭلىدە مىڭ تۈمەن ئارمانى باردۇر.
يۈسۈپتىن نىشانە تاپالماي يانار،
تەڭرىدىن ئۇنىڭغا كېلىپتۇر پەرمان،
بۇ يەردىن مەن بارسام مەندىنمۇ سورار،
يۈسۈپنىڭ ئىسمىنى ئەيلىگىن پىنھان،
بۇلبۇل ئەھلىنىڭ نامە ـ داستانى باردۇر.

ـــ ياقۇپ كەنئان ئەھلىگە پەيغەمبەردۇر. ئۆزى ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادىدىن. ئۇنىڭ يۈسۈپ ئىسىملىك ئوغلىنى «بۆرە يېگەن» دېگەن خەۋەر بار. ئۇ ھازىر شۇ بالىسىنىڭ دەردى ـ پىراقىدا ھېچ كىشى بىلەن ئالاقە قىلمايدۇ. بىر چۆلگە ئۆي سالدۇرغان. «ئاھ، يۈسۈپۈم» دەپ يىغلىسا ئاغزىدىن ئوت چىقىدۇ، دېيىشىدۇ. يېقىندا ئۇنىڭغا تەڭرىدىن: «يۈسۈپ، دەپ يىغلاۋەرسە ئۇنىڭ سالامەتلىكىگە ھەم پەيغەمبەرلىكىگە زەرەر يېتىدۇ!» دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلگەنىمىش. ئۇ ھازىر «يۈسۈپ» دېمەي ناله ـ پىغان قىلىدىكەن. ئىبادەتنىمۇ قىلىدىكەن، ـــ دەپ ئاڭلىغانلىرىنى بىرمۇبىر بايان قىلدى.

يۈسۈپ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ: «ئاھ!...» تارتىپ ھوشىدىن كەتتى. ھوشىغا كېلىپ، سودىگەرگە:

ـــ ئەي يىگىت، مەن ساڭا بىر خەت يېزىپ بېرەي، ئۇنى سەن ياقۇپنىڭ ئۆز قولىغا بەرگىن! ـــ دېدى.

سودىگەر:

ـــ خوپ! ـــ دېدى.

يۈسۈپ سودىگەرگە خەتنى بېرىۋېتىپ:

ـــ سەن ئاۋۋال مەن غېرىبنىڭ دۇئاسىنى ئال! كېيىن ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئال! ـــ دەپ سودىگەرگە قاراپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

ئەي يىگىت، يەتكۈز سالام، ئۇ مېنىڭ جانىم ئىدى،
خەۋىرىنى مەن بېرەي، دائىم كۆزىدىن قان ئاقار،
ھەر جاپا كەلسە بېشىمغا، دەردكە دەرمانىم ئىدى،
ۋادەرىخا، ياندى پىراقىدا ئۇ خىرمەنىم ئىدى.
بىلمىدىم قەدىرىن ئۇنىڭ، بەلكى مېھمانىم ئىدى،
تۇتمىدىم پېشىنى كۆپ، ئۇ مېنىڭ سۇلتانىم ئىدى،
پىراق ئوتىدا كۆيدى، ئۇ مېنىڭ خىرمەنىم ئىدى.

سۆزلە، يىگىت بېرىپ: «كۆردۇم مىسىردا، بەندە» دە،
بېرىبان قىچقار ئىشكىتىن: «غەمدە كۆيگەن بارمۇ» دەپ،
«يۈرۈيدۇ ئاي ۋە قۇياش، ئۆزى كىشىگە بەندە» دە،
«قوچقارىدىن ئايرىلىپ، قوزا يىتىتۇرگەن بارمۇ» دەپ،
«تۇتىدەك مىسلى قەپەس ئىچرە گىرىپتار ئاندا» دە،
«سۇبھى ـ شام ئوغلى پىراقىدا ئېيتىلغان بارمۇ» دەپ،
«ئاھ ئۇرۇپ يىغلايدۇ زار، ئۇنىڭ جېنى تەندە» دە،
«ئەي يارانلەر، شەھرى كەنئاندا سېتىلغان بارمۇ» دەپ،
ئاھىكىم، ياندى پىراقىدا ئۇ خىرمەنىم ئىدى.
ۋادىرىخا، ياندى پىراقىدا ئۇ خىرمەنىم ئىدى.

ئەي يىگىت، ياقۇپقا ئېيىت، يىتكەن ئوغۇل مىسىردا بار،
ئېتى يۈسۈپتۇر «ئاتام» دەپ زار يىغلار بىقارار،
قولى باغلىق، يۈرىكى داغلىق، كۆزلىرىدىن ياش ئاقار،
ئەلدىن ئەلگە سېتىلىپتۇ، ئاندا يوقتۇر ئىختىيار،
بەندەدۇر كۆردۇم ئىشكىتە، ئايەك يۈزىدە نۇرى بار،
ياقۇبا، ئوغلۇڭ سېنىڭ ھىجرىڭدا يىغلار زار ـ زار،
كېچە ـ كۈندۈز سېنىڭ يادىڭدا ئەرمىش، ئۆزى ئىنتىزار،
ئاھىكىم، ياندى پىراقىدا ئۇ خىرمەنىم ئىدى.

يۇسۇپ خەتنى سودىگەرگە بەردى.

ــ ياقۇپنىڭ مۇبارەك يۈزىنى كۆرسەڭ: «سىزلەردىن بىر كىشى يېتكەنمىدى؟... ئۇنى مەن مىسىردا كۆردۈم. قولى باغلاقلىق، يۈرىكى داغلاقلىق، كۆزى نەملىك، ئۆزى دەرد ـ ئەلەملىك، كۆڭلى قايغۇلۇق، ئېتى يۇسۇپ، ئۆزى كىشىگە بەندە» دەپ خەۋىرىمنى يەتكۈزۈپ دۇئاسىنى ئالغىن ! ــ دېدى.

سودىگەر ماڭماقچى بولدى، لېكىن تۆگىسى ئورنىدىن قوزغالمىدى.

ئۇ سودىگەر تۆگىنى يەنە ئۇرماقچى بولدى. بۇنى كۆرۈپ تۆگىنىڭ كۆزىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلدى.

يۇسۇپ:

ــ ئەي يىگىت، تۆگەڭنى ئۇرما ! ئۇنىڭ كۆزلىگىنى بار ئوخشايدۇ ! ــ دېدى ۋە يۇسۇپ ئۆزى تۆگىنىڭ ئالدىغا كەلدى. تۆگە سۆزگە كېلىپ، سودىگەرگە قارىدى:

ــ ئەي كەنئانلىق سودىگەر، ساڭا بېشارەت بولسۇن ! مېنىڭ سەۋەبىم بىلەن سەن يۇسۇپنىڭ مۇبارەك جامالىنى كۆردۈڭ. ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئالدىڭ ! مېنىڭمۇ سورايدىغىنىم بار ! ــ دېدى.

يۇسۇپ:

ــ ئەي تۆگە، سەن مەندىن نېمىنى سورايسەن؟ ! ــ دېدى. تۆگە پاساھەتلىك زەبان بىلەن:

ــ ئەي يۇسۇپ، سەنمۇ تەڭرىنىڭ پەيغەمبىرى، قىيامەت كۈنى مېنى مىنسەڭ ! ــ دېدى.

يۇسۇپ تۆگىگە:

ــ دېگىنىڭ بولسۇن، قىيامەت كۈنى مەن سېنى تېپىپ مىنەي ! ــ دەپ ۋەدە بەردى.

تۆگە خۇشال بولۇپ ئورنىدىن تۇردى. سودىگەر تۆگىسىنى مىنىپ يولغا چىقتى. رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشچە، «يالماي» ناملىق ئەرەبلەرنىڭ ئۇچقۇر تۆگىسى شۇ تۆگىنىڭ نەسلىدىن تارالغانىكەن.

سودىگەر مىسىردىن چىقىپ ناھايىتى تېزلىكتە كەنئانغا يېتىپ باردى. ياقۇپنىڭ ئىشىكىنى قاقتى. ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ تۇرۇپ بۇ مۇستەھزادنى ئوقۇدى:

ياقۇپ نەبى مەندىن سىزگە بىر ئاجايىپ خەۋەر بار،
جاناناڭ ئەمەسمۇ؟ !
ئىسمىدۇر يۇسۇپ، جۇملە جاھان ئاڭا خېرىدار،
قۇربانىڭ ئەمەسمۇ؟
بىر نامە يېزىپ سىزگە ئەۋەتتى،
كۆرگەن سىتەمدىن،
ئەرز ئەيلىدى ياد ئەيلىسۇن،
دەرمانىڭ ئەمەسمۇ؟
كۆردۈم يۈزىنىڭ شۇئلەسىن شەرقىنىڭ قۇياشى،
رەشكىدە كۆردۈم،
قانداق قىلاي ئۆزى بەندە ئاندا گىرىپتار،
ھەيرانىڭ ئەمەسمۇ؟
بىر لەھزە سالامۇ سېغىنىش ئەۋەتتى ئۇ،
يا رەب، نەبىگە،

ياندۇرغان ئۇنىڭ دەردى - پىراقى شاھى دىلدار،
سۇلتانىڭ ئەمەسمۇ؟
خەۋەرچى يەتكۈزدى يۈسۈپ ئۇچۇن ياقۇپقا نامە،
شەھرى مىسىردىن،
پەريات قىلىدۇ تاشقىرىدا كۆرسىلەر ئەغيار،
ۋەيرانىڭ ئەمەسمۇ؟ !

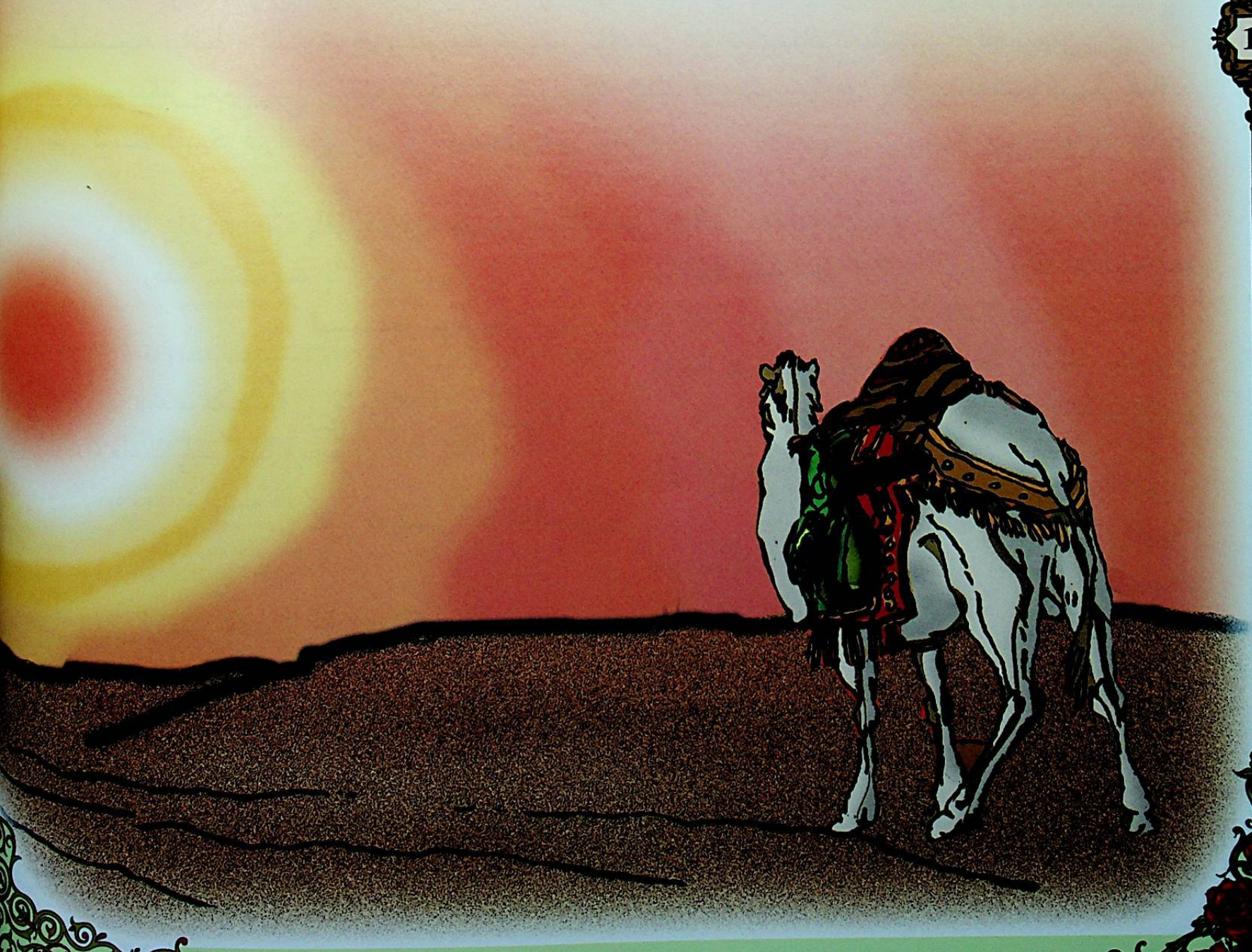
ياقۇپ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ئۇ سودىگەرنى ئالدىغا تەكلىپ قىلدى.

— ئەي بالام، سەن قەيەردىن كەلدىڭ؟ ! مېنىڭ ئوغلۇم يۈسۈپنى قەيەردە كۆردۈڭ؟ بېرى كەلگىن، يۈسۈپنى كۆرگەن كۆزۈڭنى سۆيەي ! — دېدى.

سودىگەر:

— مەن سودا ئۇچۇن مىسىرغا بارغانىدىم. سودام تۈگەپ يانغاندا شۇنداق ئىشلار بولۇپ ئۆتتى. يۈسۈپنى مەن شۇ يەرنىڭ پادىشاھى مالىك رېھاننىڭ ئىشىكىدە كۆردۈم. ئۇ مەندىن سىزگە خەت ئەۋەتتى، — دەپ كۆرگەنلىرىنى بىرمۇبىر بايان قىلدى.

ياقۇپ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كەتتى. خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، قاتتىق بىر «ئاھ!»

تارتتى. ئۇنىڭ ئاھىدىن يەر تىترىگەندەك بولدى. ئوغۇللىرى ئاتىسىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ كېلىپ: «بۇ نېمە ۋەقە؟ !» دېيىشتى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنىڭ جەم بولغىنىنى بىلىپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم، سىلەر «يۈسۈپنى بۆرە يېدى !» دەيسىلەر، مانا بۇ يىگىت مىسىردا كۆردۈم دەيدۇغۇ؟ بۇ قانداق گەپ؟ ! — دەپ سورىدى.

سودىگەر:

— راست، مەن يۈسۈپنى مىسىردا كۆردۈم، — دەپ ئىسپاتلىدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— ئەي ھارامزادە يالغانچى، سەن ئاتىمىزدىن بىرەرنەرسە ئۇندۇرۇۋالماق ئۈچۈن ئاتىمىزنى ئالداپ، بۇ سۆزنى ئويدۇرۇپ تېپىپ كەپسەن. ئىككىنچى يەنە مۇشۇنداق سۆزنى كۆتۈرۈپ كەلسەڭ، تېرەڭدىن تاسما تىلىمىز ! — دەپ قورشاپ ھۇجۇم قىلىپ، ئازار بېرىشكە باشلىدى. سودىگەر قورقۇپ قاچتى، يالقۇپ خەتنىمۇ ئالالمىدى، ئۇمىدسىز ھالدا قالدى...

ئەلقىسسە، زىلەيخا يۈسۈپكە جىلۋە قىلىپ ئۇنى ئالدىدى. ھەر كۈنى ھەر تۈرلۈك كىيىملەرنى كىيىپ ئۆزىنى زىننەتلەپ، يۈسۈپكە كۆرۈنۈش قىلدى. گاھى خۇشخۇيلۇق بىلەن، گاھى ھەيۋە بىلەن يۈسۈپكە ئۆزىنى كۆرسەتتى.

يۈسۈپ زىلەيخانىڭ سۆزىگە قۇلاق سالمىدى. بىر كۈنى زىلەيخا يۈسۈپنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— ئەي يۈسۈپ، سەن نېمە ئۈچۈن مېنىڭ ھالىمنى سورىمايسەن؟ ماڭا ئازراقمۇ ئىچىڭ ئاغرىمامدۇ؟ ! مېنى ئىشقىڭ ئوتىدا ئۆرتەپ كۈل قىلماقچىمۇسەن؟ !... ماڭا راستىڭنى ئېيتقىن. سېنىڭ زادى نېمە خىيالىڭ بار؟ ياخشىلىق بىلەن مۇرادىمنى ھەل قىلساڭ مەن سېنىڭ دېگىنىڭنى قىلاي، بولمىسا سەن مېنىڭ ئىلكىمدىكى قۇل. مەن ساڭا تۈرلۈك ئازابلارنى قىلىمەن. قولۇڭغا كەتمەن تۇتقۇزۇپ دېھقانچىلىققا سالىمەن ! — دېدى.

يۈسۈپ:

— زىلەيخا، مەن سېنىڭ تۇزۇڭنى يېدىم. مالىڭ رېھان مېنى ساڭا مەھرەم قىلىپ خىزمەتكە بەردى. مەن قانداقچە بۇ ئىشنى قىلىمەن؟ مالىڭ رېھان بۇ ئىشنى ئاڭلىسا، ماڭا ياخشىلىق يوق. سەنمۇ مەندىن بۇ ئىشنى تەلەپ ۋە تەمەمۇ قىلما ! مەن پەيغەمبەرزادە بولسامۇ، سېنىڭ قۇلۇڭ، مېنى نېمە قىلساڭ قىلالايسەن ! — دېدى.

زىلەيخانىڭ چاھار بېغى بار ئىدى. زىلەيخا يۈسۈپكە:

— بار !... چاھار باغقا كىر ! ئۇ يەردىكى قۇللار قاتاردا ئىشلە ! — دېدى.

يۈسۈپ قولىغا كەتمەننى ئېلىپ چاھار باغقا كىردى. بۇ ھەقىقەتەن ئاجايىپ كۆركەم بىر باغ ئىدى. تۈرلۈك مېۋىلەر پىشقان، ھەر خىل گۈللەر ئېچىلغانىدى. ئېقىن سۇلار، بۇلاقلار بۇلدۇقلاپ ئېقىۋاتقان، بۇلبۇللار سايرىشىۋاتقانىدى.

يۈسۈپ ئۈستىدىكى ئوردا كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلاپ، باغدىكى قۇللارغا ئوخشاش كىيىم كىيدى. قولىغا كەتمەننى ئېلىپ ئىشقا چۈشتى. باغۋەنلەر بۇنى كۆرۈپ:

— بىز يەر يۈزىدە بۇنداق چىرايلىق، كېلىشكەن كىشىنى كۆرگەن ئەمەس. بىز تۇرۇپ بۇ بۇنداق ئېغىر ئىشنى قىلمىسۇن، نامىزىنى ئوقۇپ دۇئا قىلىپ بىزلەرگە مەدەت بەرسۇن ! — دېيىشتى.

يۈسۈپ نامىز ئوقۇپ دۇئا قىلدى. ئۇلار ئىشقا چۈشتى. زىلەيخا يۈسۈپنى باغقا ئىشقا بۇيرۇپ، ئۇنىڭ دىدارىدىن مەھرۇم قالغانلىقىنى سەزدى. ئۇ چىدىمىدى، سارايدىن باغقا قاراپ ماڭدى. باغنىڭ پەنجىرىسىدىن قاراپ يۈسۈپنىڭ جامالىنى كۆردى. بۇ چاغدا يۈسۈپ نامىز ئوقۇۋاتاتتى. زىلەيخا ئۆزىنى تۇتالماي باغقا ئۇسۇپ كىردى. ئۇ يۈسۈپنىڭ قېشىغا بېرىپ نامىزىنى تۇگەتكۈچە قاراپ تۇردى. كېيىن:

— ئەي ياخشى يىگىت، بۇ قانداق ئەقىلسىزلىق، سەن نېمە ئۈچۈن راھەتتىن قېچىپ، ئۆزۈڭنى مۇشەققەتكە دۇچار قىلىسەن؟ ھېلىمۇ مېنىڭ تىلىكىمنى ھەل قىلىپ، مېنىڭ قېشىمدا پاراغەتتە بىللە تۇرغىن ! بىز بىللە بولايلى ! — دېدى.

يۈسۈپ:

— ئەي زىلەيخا، مېنى سەن ھەر-قانداق جاپا ـ مۇشەققەتكە سالساڭ مەيلى، ئەمما مەن سېنىڭ بۇ تەلىپىڭنى ئورۇندىيالمايمەن. بۇ خىل تەمەنى تاشلا ! — دېدى.

شۇ چاغدا زىلەيخا يۈسۈپ ئۈچۈن مەخسۇس بىنا قىلدۇرغان سارايىنى ئويلىدى. ئۇ پۈتكەنىدى، ئۇنىڭ ئىسمىنى «بەيتۇل ئىكرام» (ئىززەت ئۆيى) دەپ قويغانىدى. زىلەيخا شۇ سارايغا قايتىپ بېرىپ، ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ نەپىس كىيىملىرىنى كىيىدى. ئۆزىنى زىننەتلىدى. يۈسۈپنى شۇ يەرگە قىچقىرىشتى. كېـ-نىزەك يۈسۈپنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— زىلەيخا سېنى قىچقىرىدۇ ! — دېگەندە، يۈسۈپ نېمە دېيىشىنى ۋە نېمە قىلىشىنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرۇپلا قالدى، كېيىن ئىلاجسىز ئۇنىڭ ئالدىغا باردى.

ئۇ قايسى ئىشىكتىن كىرسە، كېنىزەكلەر شۇ ئىشىكنى تاقىدى. يۈسۈپ زىلەيخانىڭ ئالدىغا كىـ-دى. زىلەيخانىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئۈيالدى. تامغا قارىدى، ئۇ يەردىمۇ زىلەيخانىڭ ئۆزى بىلەن ئويناشىپ تۇرغىنىنى كۆردى. پالاس، گىلەم، تام ـ تورۇسقا قارىدى، ئۇ يەردىمۇ شۇ خىل سۈرەتلەرنى كۆردى. يۈسۈپ ھەيران بولۇپ بېشىنى تۆۋەن سالدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ، سەن كۆرگەن بۇ بىنا ۋە ئۇنىڭدىكى سۈرەتلەرنىڭ ھەممىسى سېنى ئۆزۈمگە قارىـ-تىش ئۈچۈن قىلىنغان. كەل، ئويناىلى ! — دېدى.

يۈسۈپ:

— مەن بۇنداق ئىشنى بىلمەيمەن ھەم قىلمايمەن. ئاتامۇ ماڭا: «ھەر جايدا خۇدا ھازىر، گۇناھ قىلما !» دەپ نەسىھەت قىلغان، — دېدى.

زىلەيخا:

— مەن سېنىڭ خۇدايىڭغا ئاتاپ نۇرغۇن مال ۋە دۇنيا سەدىقە قىلاي. ئۇ سېنىڭ گۇناھىڭدىن ئۆتسۇن. سەن مېنىڭ مۇرادىمنى ھاسىل قىل ! — دېدى.

يۈسۈپ:

— مېنىڭ خۇدايىمنىڭ پۇل ۋە مالغا ئېھتىياجى يوق ! — دېدى.

زىلەيخا:

— ئۇنداق بولسا، مەن سېنىڭ دىنىڭغا كىرەي. سەن مېنىڭ قوينۇمغا كىر ! ... مۇرادىمنى ھاسىل قىل ! — دېدى.

يۈسۈپ رەت قىلدى. زىلەيخا قولىغا پىچاقنى ئالدى ۋە:

— ئەي يۈسۈپ، سەن مېنىڭ تەلىپىمنى قاندۇرمىساڭ، ئۆزۈمنى ئۆلتۈرىمەن، مېنىڭ ۋابالىم ساڭا بولىدۇ، — دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قالمىدى سەۋرى ـ قارارىم،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!
سەنسىز مېنىڭ يوق تۇرارىم،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

ئاڭلىغان ئەسلىي زاتىڭ،
كۆيدۇردى قارا خالىڭ،
ساقلىدىم ئامانىتىڭ،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

مەن تىلەيمەن ئابىھايات،
ھاسىل بولغايمۇ مۇراد؟
تۇتى يېسۇن شېكەر ـ ناۋات،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

مەن بولاي ساڭا قۇربان،
پىدادۇر بۇ خەستە جان،
دەردىمگە قىلغىن دەرمان،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

سىنەمگە قويدۇم خەنجەر،
ئۆلەرمەن ئەمدى، دىلبەر،
يۈسۈپ، ئال تېزدىن خەۋەر،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

كېلىپ باغرىمنى تىلدىڭ،
زىلەيخا ھالىنى بىلدىڭ،
ئەر تۇرۇپ مەندىن ئۈيالدىڭ،
كەل، مۇرادىم ھاسىل ئەت!

زىلەيخا خەنجەرنى ئۆزىگە سالماقچى بولدى. يۈسۈپ قول ئۈزىتىپ زىلەيخانىڭ قولىدىن خەنجەرنى تارتىۋېلىپ يەرگە تاشلىدى. يۈسۈپنىڭ قولى زىلەيخانىڭ قولىغا تەگكەندە، ئۇنىڭ بەدىنىدە بىر خىل ئىسسىق ئېقىم پەيدا بولدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ، سەن ماڭا رەھىم قىلىپ، مېنىڭ يۈزۈمگە بولسىمۇ قارىغىن! مېنىڭ كۆڭلۈم ئازراق ئارام تاپسۇن! — دېدى.

يۈسۈپنىڭ رەھمى كېلىپ زىلەيخاغا قارىدى. ئاھۇكۆزىگە كۆزى چۈشتى. ئۇنىڭ مۇھەببىتى يۈسۈپنىڭ قەلبىدە جۇش ئۇردى. زىلەيخانىڭ چاچلىرى ئەۋرىشىم يىپەكتەك يەلپۈنۈپ تۇراتتى. يۈسۈپ زىلەيخانىڭ ئالدىغا يېقىنلاپ كەلدى. زىلەيخا دەرھال كىيىملىرىنى يېشىپ، يالىڭاچ دېگۈدەك بولدى.

يۈسۈپتىمۇ زوق پەيدا بولدى. ئۇمۇ كىيىمىنىڭ توپچىسىدىن بىرنى يەشتى. شۇ چاغدا غايىبتىن:

— ئەي يۈسۈپ، خۇدايىڭ ھازىردۇر، — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۈسۈپ بۇ ئاۋازغا قۇلاقمۇ سالمىدى. ئۇنىڭ قولى ئىككىنچى توپچىغا باردى. يەنە غايىبتىن:

— ئەي يۈسۈپ، زىنا ۋە گۇناھتىن ئۆزۈڭنى تارت! — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

يۈسۈپ ئۆزىنى تۇتالماي، ئۈچىنچى توپچىنى يەشتى. شۇ چاغدا غايىبتىن يەنە:

— ئەگەر گۇناھتىن يانمىساڭ، بولغۇسى پەيغەمبەرلىك سالاھىيىتىڭدىن مەھرۇم بولىسەن! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۈسۈپ ئىككىلەندى. بۇنى سېزىپ زىلەيخا جىلۋىسىنى ئۆينىتتى. شۇنىڭدىن كېيىن يۈسۈپ بۇ ئاۋازنىمۇ ئاڭلىماسلىققا سېلىپ، تۆتىنچى توپچىنى يەشتى. غايىبتىن يەنە:

— خۇدادىن قورق. ئۆزۈڭنى ئازابقا تاشلىما! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۈسۈپ پەرۋا قىلماي، بەشىنچى توپچىنى يەشتى. غايىبتىن يەنە:

— ئەي يۈسۈپ، ئۆزۈڭنى بۇلغىما! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۈسۈپ ئالتىنچى توپچىنى يەشتى. غايىبتىن يەنە:

— ئەي يۈسۈپ، زىنا قىلساڭ، قىيامەتتە زىناخورلار قاتارىدا قوپىسەن. شۇلار قاتارىدا جازالىنىسەن! — دېگەن ئاۋاز كەلدى.

يۈسۈپنىڭ كىيىمى يەتتە توپچا (ئىزمىلىك) ئىدى. ئۇ بۇ ئاۋازغىمۇ قۇلاق سالماي يەتتىنچى توپچىنى يەشتى. شۇ چاغدا خۇدادىن جەبرائىلغا:

— تېز بار، يۈسۈپنى گۇناھتىن ياندۇرغىن! — دەپ پەرمان چۈشتى. جەبرائىل يەرگە چۈشتى. ئۇ يۈسۈپنىڭ كۆزىگە دادىسى ياقۇپنىڭ سۈرىتىدە بولۇپ كۆرۈندى.

— ئەي يۈسۈپ، سەن پەيغەمبەر ئۇرۇقى تۇرۇپ بۇنداق يامان ئىشنى قىلىشقا قانداق پېتىنىدىڭ؟! — دېدى.

يۈسۈپ ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىدى ۋە يۈزىنى كۆردى. قولىنى چىشلەپ ئورنىدىن قوپتى. ئارقىسىغا

سىغا بۇرۇلۇپ:

— ۋادەرىخا! — دەپ ئەپسۇسلىنىپ قاچتى.

زىلەيخا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلىدى. يۈسۈپ قېچىپ قايسى ئىشىككە كەلسە، شۇ ئىشىك ئۇنىڭغا ئېچىلىپ تۇردى. ئەڭ ئاخىرقى بىر ئىشىكتە زىلەيخا يۈسۈپكە يېتىشتى. ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئارقا يېقىسىدىن تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى. كۆڭلەكنىڭ زىلەيخا تۇتقان يېرىمى يىرتىلدى. يۈسۈپ قولىدىن چىقىپ كەتتى. زىلەيخا يۈزىچە يەرگە يىقىلدى. ئاغزى - بۇرنىدىن قان ئېقىپ هوشىدىن كەتتى. بۇ ئىشىكنىڭ ئالدىدا مالىك رېھان مىسرىنىڭ چوڭلىرى ۋە ئەزىزلىرى بىلەن ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزى بۇلارغا چۈشتى. بۇلار بىر - بىرىنى قوغلىشىپ كېلەتتى. زىلەيخانىڭ كۆزىمۇ پادىشاهقا — ئېرىگە چۈشتى. ئۇ هوشىغا كېلىپ، ئورنىدىن ناله - پەريات بىلەن تۇردى ۋە:

— ئەي ئەزىزى مىسىر، ئەي پادىشاه، سەن ماڭا بۇ كەنئانلىق قۇلنى مېنىڭ تەلىپىم بىلەن سېتىپ ۋېلىپ ماڭا مەهرىم قىلىپ بەرگەنىدىڭ، بۇ ماڭا بەكمۇ قىلدى. ئەمدى سەن ئۇنىڭغا ئۆلۈم جازاسى بېرىپ كۆزدىن يوقاتمىساڭ، مەن بۇ ئۆيدە تۇرمايمەن! — دەپ ياش تۆكۈپ يىغلىدى.

مالىك رېھان جاللاتلارنى بۇيرۇپ يۈسۈپنى تۇتتۇرۇپ كەلدى. جاللاتلار پەرمان كۇتۇپ شاهقا قاراپ تۇراتتى، شۇ چاغدا يۈسۈپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

كەرىما، زاتى پاكىڭدىن،
قۇلۇڭنى زادى كەم قىلما!
بۇ زالىم دەردى ـ كۈلپەتتىن،
يۈرەكسىمگە ئەلەم قىلما!

ماڭا ئۆزگە پاناھ يوقتۇر،
مېنىڭدەك بىناۋا يوقتۇر.
بۇ دەردىمگە داۋا يوقتۇر،
زىيادە دەردى ـ غەم قىلما!

بوۋام ئىبراھىم، ئىسمائىل،
ئۇلارنىڭ ھۆرمىتىن قىلغىن.
بۇ زالىم دىلىمغا سالغىن،
ئەزىز ئىڭغا ستەم قىلما.

بوۋام ئىسھاق نەبى ھەققى،
ئاتام ياقۇپ رەسۇل ھەققى.
ئۇلارنىڭ ھەققىدە ئەلھەق،
كۆزۈمنى مۇنچە غەم قىلما!

خۇدايا، بىناۋادۇرمەن،
بالاغا مۇپتىلادۇرمەن.
نېتەي، نەيلەي، رىزادۇرمەن،
يۈسۈپنى زەردە ـ غەم قىلما!

يۈسۈپ بۇ مۇناجاتنى تۈگىتىپ تۇراتتى، ئۇنىڭ قېشىغا جەبرائىل پەيتىپ كەلدى. ئۇ زات:

ـــ ئەي يۈسۈپ، شاھ سەندىن بۇ ئىش ھەققىدە گەپ سورىسا، سەن كىرگەن ئۆيدىكى زىلەيخانىڭ كۈندىشىنىڭ بۆشۈكتە ياتقان قىرىق كۈنلۈك بوۋىقىنى گۇۋاھلىققا تارت ۋە خۇدانىڭ قۇدرىتىنى كۆر! ـــ دېدى.

شۇ چاغدا مالىك رېھان:

ـــ ئەي يۈسۈپ، مەن سېنى پۈتۈن خەزىنىلىرىمنى بېرىپ سېتىۋالغانىدىم، مەن سېنى ياخشى ئادەم بولسۇن دەپ پەرزەنتىم دەپ ئاتىدىم. بۇ سېنىڭ نېمە قىلغىنىڭ؟ ! ـــ دەپ سورىدى.

يۈسۈپ بېشىنى كۆتۈرۈپ:

ـــ مەن سىزنىڭ ئالدىڭىزدا ۋە زىلەيخانىڭ ئالدىدا ھېچقانداق گۇناھ قىلمىدىم. مېنىڭ بۇ ئىشتا گۇۋاھچىم بار ! ـــ دېدى.

مالىك رېھان غەزەپلىنىپ:

ـــ قېنى سېنىڭ گۇۋاھچىڭ؟ ! ـــ دەپ سورىدى.

يۈسۈپ ئۆيدىكى قىرىق كۈنلۈك بوۋاقنى گۇۋاھلىققا تارتتى. كېنىزەكلەر سارايدىن بۆشۈكتە ياتقان قىرىق كۈنلۈك بوۋاقنى ئېلىپ چىقىپ، ئاتىسى مالىك رېھاننىڭ ئالدىغا قويدى. بۇ مالىك رېھاننىڭ باشقا خوتۇنىدىن بولغان بالا ئىدى. مالىك رېھان ئۇنى كۆرۈپ تونۇدى. شۇ چاغدا تەڭرى بالىغا زەبان ئاتا قىلدى. بالا دادىسىغا قاراپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

تۆھمەت بىلەن ئۇنىڭغا جىنايەت ئارتماڭ،
تەڭرى غەزەپ ئەيلەر، مىسرى ئەزىزى.
«يۈسۈپتە گۇناھ !...» دەپ رىۋايەت ئېيتماڭ،
ئادالەتلىك ئىش قىلىڭ، مىسرى ئەزىزى.

يۈسۈپ ئاللاغا دۇئا ئەيلىدى،
زىلەيخا يۈسۈپكە جاپا ئەيلىدى،
يۈسۈپ خۇداغا سانا ئەيلىدى،
يۈسۈپ ئەرزىن ئاڭلاڭ، مىسرى ئەزىزى.

پادىشاھ قارىغىن دەردى ناكىغا،
نەزەر قىل يۈسۈپنىڭ كۆڭلەك چاكىغا،
ئالدىدىمۇ ياكى چېكى كەينىدە،
ئوبدان كۆرۈپ ئىش قىلىڭ، مىسرى ئەزىزى.

چاك ئالدىدا بولسا، يۈسۈپ ياماندۇر،
زىلەيخا تۆھمەتتىن بىلمەك ئاماندۇر،
چاك ئارقىدا بولسا، بالايى جاندۇر،
گۈناھ زىلەيخادادۇر، مىسرى ئەزىزى.

ئاتا، سىز تۆھمەتتىن ھەزەر ئەيلىگىز،
گۇۋاھلىقىم راستتۇر، نەزەر ئەيلىگىز،
يۈسۈپ قۇياشتەك پاكدۇر، بىلمىگىز،
ئۇ ھەقمەك ئەزىزى، مىسرى ئەزىزى.

پادىشاھ قىرىق كۈنلۈك بالىسىنىڭ سۆزلىگىنىگە ھەيران قالدى. دەرھال يۈسۈپنىڭ كۆڭلىگە قارىدى. كۆڭلەكنىڭ يىرتىلغان چېكى ئارقىسىدا ئىدى. پادىشاھ بىلدىكى، گۈناھ زىلەيخادادۇر. شۇنداق بولسىمۇ يۈسۈپكە بىر قاتار نەسىھەت قىلدى. زىلەيخاغا ئازار بەرمىدى. بۇ سىرنى باشقىلاردىن پىنھان تۇتۇپ، يۈسۈپنى يەنە ئاۋۇالقى خىزمىتىگە قويدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ، مالىك رېھان ماڭا ھېچ نەرسە دېگىنى يوق. گۈناھنى يەنە ساڭا قويۇپ، بىرمۇنچە قاتتىق ـ يىرىك گەپلەرنى قىلدى. سېنى يەنە مېنىڭ ئىختىيارىمغا بەردى. ئەمدى سېنى قانداق قىلسام ئىختىيار ئۆزۈمدە. ھېلىمۇ ھەم كەل، مېنىڭ مۇرادىمنى ھاسىل قىل ! — دېدى.

يۈسۈپ زىلەيخاغا:

— ئەي زىلەيخا، ھېلىمۇ سەن بۇ ئىشنى مەندىن تەمە قىلما ! جېنىم تەندە بولسىلا مەن بۇنداق ئىشنى قىلمايمەن، — دەپ چىقىپ كەتتى.

ئوردىدىكى ۋەزىر ۋە ياساۋۇللارنىڭ ئاياللىرى زىلەيخانى بۇ ئىشتا ئەيىبلەپ، ئۇنى مەسخىرە قىلىشىتى. بۇ گەپ زىلەيخانىڭ قۇلىقىغا يەتتى. زىلەيخا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى. زىلەيخا يۈسۈپكە شاھانە كىيىم كىيدۈردى. يۈزىگە نىقاب تارتىشنى بۇيرۇدى. كېيىن:

— ئەي يۈسۈپ، ئاپتۇۋا، چىلاپچا ئەكىرىپ بۇلارنىڭ قولىغا سۇ بەر، — دېدى.

يۈسۈپ ئىشكتىن كىردى، ئۇلارنىڭ قولىغا سۇ قۇيدى. شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يۈسۈپنىڭ قەددى ـ قامىتىگە قاراپ قالدى. زىلەيخا ئۇلارغا ئاش تارتتى. ئۇلارنىڭ ھەربىرىنىڭ ئالدىغا بىردىن

پىچاق قويۇپ گۆشنى پارچىلاشقا تەكلىپ قىلدى. كېيىن ئۇ يۈسۈپكە قاراپ:

— ئەي يۈسۈپ، يۈزۈڭدىن نىقابنى ئال! — دەپ بۇيرۇدى. يۈسۈپ نىقابنى ئالدى. پىچاق ئېلىپ گۆش توغراۋاتقان خوتۇنلارنىڭ ھوشى كاللىسىدىن ئۇچتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يۈسۈپنىڭ جامالىغا تەكلىپ قاراپ تۇرۇپ قېلىپ پىچاق بىلەن ئۆزىنىڭ قولىنى كېسىشكە باشلىدى. بۇنى كۆرگەن زىلەيخا ئۇلارنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ:

— ئەي يۈسۈپ، بولدى ئەمدى، سىرتقا چىقىپ ئىشىكنى قىل! — دېدى.

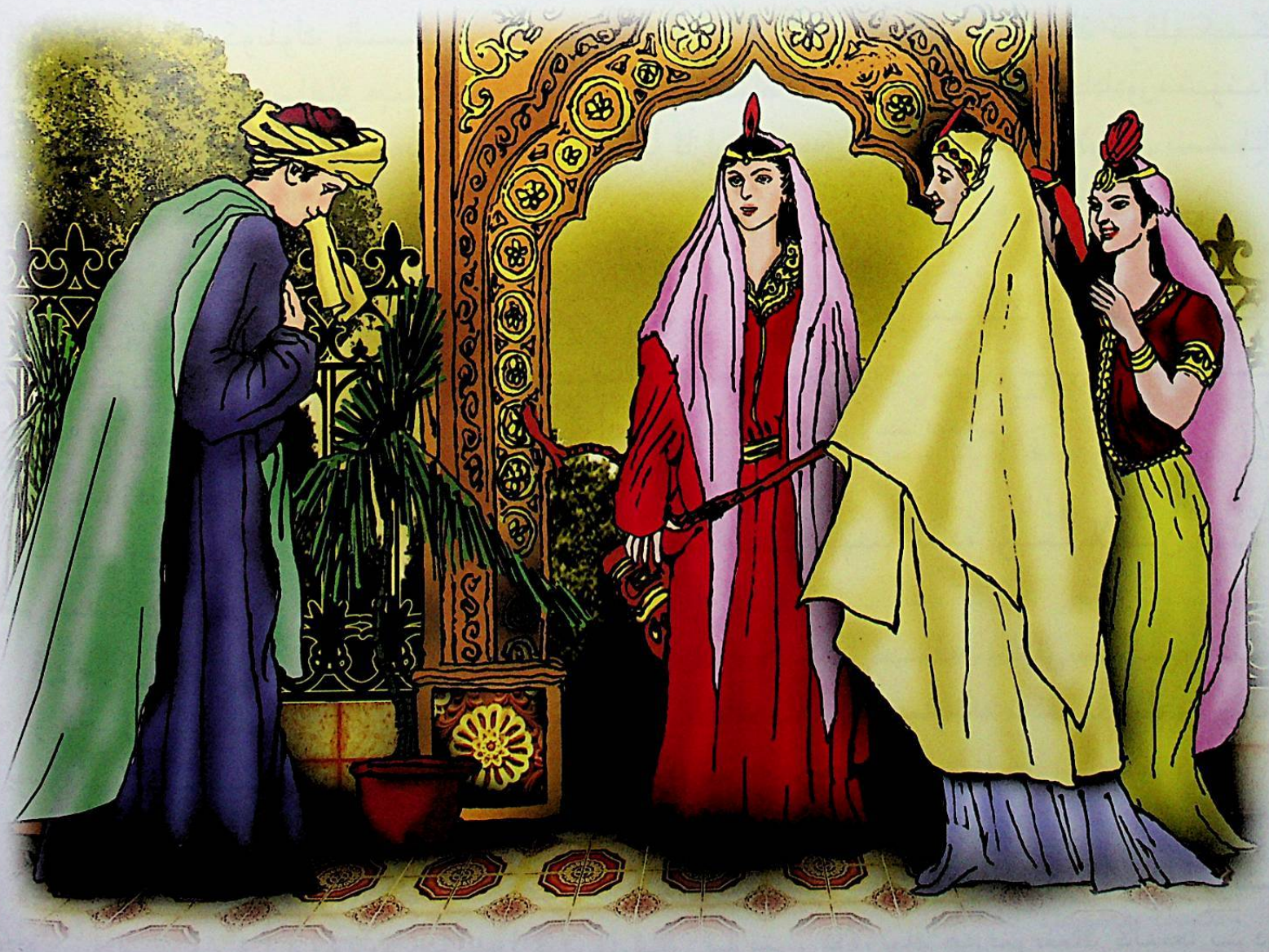
بۇگۈن شەرھى دىلىم ئېيتاي،
دائىما قان يىغلايمەن.
ھەمىشە ئىشقى ئوتى ئىچرە،
كۆيۈك مىسلى سەمەندەرمەن.

نەچچە يىلدىن بۇرۇن ھالىم،
تۇگىمەس باشتا سەۋدايىم،
ئېچىلماس پارە ئىشكالىم،
يولدا بىر قەلەندەرمەن.

يۈرەك ـ باغرىمنى داغلىدىم،
يۈسۈپكە مەدھىيە ئەيلىدىم،
يېرىمدە تازا گۈل ئىدىم،
ئوتۇنچى سۆزىمەندۇرمەن.

مېنى ئەيىب ئەتمىگىز خانلار،
ئەزىز جان ئىچرە مېھمانلار،
يۈزى گۈل، كۆزى مەستانلار،
تېخى جانىم پىدادۇرمەن.

زىلەيخا دەردىگە يىغلار،
يۈسۈپ دەپ باغرىنى داغلار،
قاچان بىر ۋاقىتنى چاغلار،
يۈسۈپكە مۇسەخخەردۇرمەن.

زىلەيخانىڭ نەزمىسىنى ئاڭلىغان خوتۇنلارنىڭ ھەممىسى يۈسۈپنى ئالدىغا قىچقىرىپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى.

— ئەي يۈسۈپ، زىلەيخانىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىل! ئۇنى زارلاتما! — دېيىشتى.

يۈسۈپ ئۇلارنىڭ سۆزىنى رەت قىلدى. ئۇلار زىلەيخا بىلەن خوشلىشىپ يېنىپ چىققاندىن كېيىن، ھەربىرى يۈسۈپنى ئۇچراتقاندا:

— ئەي يۈسۈپ، سەن زىلەيخادىن ئۆزۈڭنى تارتىپ ناھايىتى ئوبدان ئىش قىلدىڭ. كەل، بىز بىلەن بول. بىز زىلەيخاغا قارىغاندا ياخشىراقدۇرمىز. بىز سېنى زىلەيخادىن ياخشىراق رازى قىلىمىز، — دېيىشتى.

يۈسۈپ ئۇلارغا:

— ئەي نازىنىنلار، سىلەرمۇ مەندىن بۇ ئىشنى تەمە قىلماڭلار! پاھىشە قىلىش ئەخلاقسىزلىقىڭ ئىشى. ئاتامنىڭ دىنىدا بۇ ئىش قاتتىق مەنئى قىلىنغان. ئەگەر مەن بۇ ئىشنى قىلسام، زىلەيخا بىلەنلا قىلاتتىم. چۈنكى زىلەيخا پۈتۈن مال ـ مۈلكىنى، خەزىنىسىنى ماڭا ھەدىيە قىلدى. ئۇ مېنىڭ ئوتۇمدا كۆيمەكتە. لېكىن، مەن ئۆلۈمگە رازى، بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلىشقا رازى ئەمەس. مەن ئۇنداق ئىشقىمۇ تۇغۇلمىغان، — دەپ جاۋاب بەردى.

خوتۇنلار يۈسۈپتىن قاتتىق رەنجىدى. ئۇلار يۈسۈپتىن يۈزىنى ئۆرۈپ كېلىپ ئۇنى زىلەيخاغا چاقتى:

— بۇنداق ئەدەپسىز قۇلنىڭ جايى زىندان. شۇ يەردە يېتىپ توۋا قىلسۇن. ئاچچىق تۇرمۇشنىڭ تەمىنى تېتىسۇن! — دېيىشىپ كېتىشتى.

زىلەيخا مالىك رېھاننىڭ قېشىغا كىردى.

— سەن ماڭا بىر كەنئانلىق قۇلنى سېتىۋېلىپ مەھرەم قىلىپ بەرگەنىدىڭ. ئۇ قۇل مېنىڭ خىزمىتىمنى ۋە بۇيرۇقۇمنى ئادا قىلمىدى! — دەپ چاقتى.

مالىك رېھان:

— ئۆزۈڭ تەلەپ قىلدىڭ، ئۇنى سېتىۋېلىپ ماڭا ھەدىيە قىلدىم. ئەمدى مېنى يەنە نېمە قىل دەيسەن؟! — دەپ سورىدى.

— ئۇنى زىنداننىغا سالماق لازىم! — دېدى زىلەيخا. شاھ يۈسۈپنى زىنداننىغا بۇيرۇدى. يۈسۈپ زىنداننىغا «بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم» دەپ قەدەم قويدى. زىنداندا ئادەم كۆپ ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا سالام قىلدى. يۈسۈپ ئىلىك ئالدى.

زىلەيخا يۈسۈپتىن ئايرىلىپ قاتتىق ئازابلاندى. ئۇ مالىك رېھاننىڭ كىيىملىرىنى كىيىپ، كېنىزەكلىرى بىلەن زىنداننىغا يېتىپ كەلدى. گۈندىپايلارغا ھەيۋە قىلىپ:

— سىلەر يۈسۈپنىڭ قول ـ ئايىغىنى بوش قويۇپسىلەر، — دەپ ئۆزى زىنداننىغا چۈشتى. يۈسۈپنىڭ قول ـ ئايىغىغا زەنجىر سېلىپ سىرتقا ئاچقتى.

زىلەيخا يۈسۈپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ كۆڭلى ئارام تاپتى. كېيىن يۈسۈپنى زىنداننىغا سولاپ قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە راۋان بولدى. بىرنەچچە كۈن شۇ خۇشاللىقتا ياشىدى. كېيىن زىندان بېگىگە كىشى ئەۋەتىپ:

— ئۇنى ھەر كۈنى ئۇرۇڭلار، كۈندە بىر ـ ئىككى قېتىم ئۇنىڭ «ئاھ» ئۇرغان ئاۋازىنى ئاڭلىمىسام، مېنىڭ كۆڭلۈم ئارام تاپمايدىكەن! — دېدى.

زىندان بېگى يۈسۈپنىڭ قېشىغا كىرىپ:

ــ ئەي تازا زات! زىلەيخا بىزگە پەرمان بىلەن كىشى ئەۋەتمىتۇ. يۈسۈپنى كۆندە ئىككى قېتىم قاتتىق تاياققا بېسىڭلار، ئۇ تاياقنىڭ ئەلىمگە چىدىمايلا «ئاھ!...» ئۇرسا، مېنىڭ كۆڭلۈم تەسكىن تاپىدۇ، دەيدۇ. سىزنى گۇناھسىز ھالدا ئۇرۇشقا كۆڭلىمىز ئۇنىمايدۇ. سىز كۆندە ئىككى قېتىم قاتتىق تاياق يېگەن كىشىلەرنىڭ ئاھ ئۇرۇپ قويسىڭىز، بىزمۇ تاپا ـ تەنىلەردىن قۇتۇلساق! ــ دېدى.

يۈسۈپ كۆندە ئىككى قېتىم قاتتىق «ئاھ!...» تارتىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. ئۇنى ئاڭلاپ زىلەيخا خاتىرجەم بولدى.

زىلەيخا بىر كۈنى: «يۈسۈپ بىرمۇنچە دەرد ـ بالالارغا سەۋر قىلدى. مەنمۇ سەۋر قىلسام بولمامدۇ؟ ئەي يۈسۈپنىڭ خۇداسى، ماڭا سەۋر ئاتا قىلغىن ياكى مەندىن ئالىدىغان ئامانەتنى ئالغىن!...» دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

ئەي يۈسۈپنىڭ خۇداسى، ئەرزىم ساڭا، يارىم بەر!
ئاغزى ئېچىلغان غۇنچىدەك، باغ ئىچرە باھارىم بەر!
ئۆمرۈمگە شامال تەگمەس، سەن مېنىڭ مۇرادىم بەر!
سەرۋى قەددى جېنىم ھەم گۈل يۈزلۈك نىگارىم بەر!
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى قارارىم بەر!

مەن كۆيۈپ ئادا بولدۇم، مېنى كۆپ خاراب ئەتمە،
بىر زەررە ۋۇجۇدۇمغا، قەھر ئەيلەپ ئازاب ئەتمە،
كۆڭلۈمگە سىلىپ مېھرىن، كۆز يېشىمنى ئاب ئەتمە،
يۈسۈپتىن ماڭا ھەرگىز، يا رەب، يا خىتاب ئەتمە،
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى قارارىم بەر!

يەتمىدى ئاڭا ئاھىم، ھەرچەندە يىغان ئەيلەپ،
ئىشقىدا كۆيدى جانىم، رەسۋايى جاھان ئەيلەپ،
ئۆمرۈمنى قىلىپ بەربات، كۆز يېشىمنى قان ئەيلەپ،
كويۇڭدا مېنى چاك قىلما، گىرىبان، نىھان ئەيلەپ،
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى قارارىم بەر!

يا رەب، ماڭا يۈسۈپنىڭ ھىجرانىدا تاقەت يوق،
ئۆلۈمدىن ماڭا باشقا، بىر زەررە ھىمايەت يوق،
كۆڭلۈمدە مېنىڭ ھەرگىز، بىر زەررە خىيانەت يوق،
يىغلايمەن كېچە ـ كۈندۈز، ئېيتقۇدەك ھېكايەت يوق،
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى قارارىم بەر!

ئەي ۋاھىدى، كۈللى ھال[5]، رىزقى ئەيلە قانائەتنى،
بېشىمغا مېنىڭ قويما، يۈز دەردى قىيامەتنى،
زىلەيخا ھەردەم ئىزلەر، سەۋر ھەم قانائەتنى،

ھەر خىل كۆپ جاپالاردىن كۆردۈم بۇ ئالامەتنى،
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى قارارىم بەر!

زىلەيخا مۇخەممەسنى تۇگىتىپ، قىلمىش - ئەتمىشلىرىگە توۋا قىلدى. ھەقتائالا ئۇنىڭ توۋىسىنى قوبۇل قىلدى. ئۇنىڭغا سەۋر - تاقەت ئاتا قىلدى. زىلەيخا ئۆز دىنىي ئادىتى بويىچە تائەت - ئىبادەتكە كىرىشتى.

يۈسۈپ بىر رىۋايەتتە يەتتە يىل، يەنە بىر رىۋايەتتە ئون يىل زىنداندا ياتتى دېيىلدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئۇنىڭمۇ دەردى كۆپىيىپ، پىغانى ئۆرلەپ، ھەقتائالاغا مۇناجات قىلدى:

نەچچە يىل چاھۇزىنداندا،
ئاجايىپ مەنزىل ئەيلەپمەن.
گۇناھىم ۋەھمىدىن سائەتمۇ
سائەت زار ئەيلەپمەن.

ئەگەر يوقتۇر تاقىتىم، ھىجرى
ئىلە ئەمدى مۇشكۈل ئەيلەپمەن.

ياتارمەن چاھۇزىنداندا،
ئاتامنىڭ دەردىدە يىغلاپ.
ئاچام بىرلە ئىبنى يەمىندىن،
ئۆزۈمنى يەكدىل ئەيلەپمەن.

كۆيۈپ پەرۋانىدەك شام ئۇزرە،
تاقەت قالمىدى ھەرگىز.
پىراق ئوتىغا كۆڭلۈمنى،
ئەمدى قەندىل ئەيلەپمەن.

خۇداۋەندا، ئاتامنىڭ،
ھالىدىن بىر خەۋەر بەرگىن.

ئاتام بىرلە ئىبنى يەمىنىڭ،
پىراقىدا كۆيەر جانىم.
يۈرۈپ ناله قىلىپ ھەردەم،
ئۆزۈمنى بۇلبۇل ئەيلەپمەن.

يۈسۈپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپ يىغلىدى. ھەقتائالادىن جەبرائىلغا:

— بارغىن، يۈسۈپكە دېگىن! كۆپ تاقەتسىزلىك قىلمىسۇن. ئۇ مىسىرغا سۇلتان بولىدۇ. پۈتۈن مىسىر خەلقى ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىدۇ. ئۇنى «قۇل» دەپ ساتقان ئاكىلىرىنىمۇ ئۇنىڭ ئالدىدا شەرمەندە ۋە رەسۋا قىلىمەن، — دەپ پەرمان بولدى.

جەبرائىل بۇنى يۈسۈپكە يەتكۈزدى. چۈش تەبىرلىرىدىن تەلىم بەردى. جەبرائىل ئۇنىڭ ئاغزىغا ئاق بىرنەرسە سالغانىدى، دىلى ئايدىڭلاشتى.

يۈسۈپ بىر كۈنى زىندانداندا ئولتۇرۇپ ئاتىسى، ئۇكىسى ۋە باشقا قېرىنداشلىرىنى ئەسلىدى. «ھازىر ئۇلار نېمە ئىش قىلىۋاتىدىغاندۇ؟ بىرەر كىشى يولۇقسا، ئۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالسام!...» دەپ زىندان تېمىنىڭ پەنجىرىسىگە كەلدى. قاراپ تۇرغانىدى، تۆگە مىنگەن بىر كەنئانلىق سودىگەرنى كۆردى.

يۈسۈپ قاتتىق ئاۋازدا:

— ھاي، كىم سەن؟ زىندان پەنجىرىسىگە — مېنىڭ ئالدىمغا كەلگىن، سورايدىغان سوئالىم بار! — دېدى.

ئۇ كەنئاندىن كەلگەن سودىگەر ئىدى. سودىسىنى تۆگىتىپ يانغاندا، بۇ ئاۋازنى ئاڭلىدى. ئۇ زىندان پەنجىرىسىگە كېلىپ يۈسۈپنى كۆردى. ئۇنىڭ سۆزى، تۇرقى كەنئانلىق ئىكەنلىكىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. يۈسۈپ سودىگەرگە:

— ئەيمەنمە، يېقىنراق كەل! — دېدى.

سودىگەر زىندان پەنجىرىسىنىڭ تۆۋىگە يېقىن كېلىپ:

— ئەي زىنداندا ياتقان بىناۋا يىگىت، نېمە سۆزۈڭ بار؟! — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ سودىگەردىن بۇ سوئالنى سورىدى:

سودىگەر، سەندىن بىر ئىشنى سوراي،
بىزنىڭ ئەلدە ياخشى پىرلەر ئامانمۇ؟!...
راست سۆزلىگىن، ماكانىڭنى مەن بىلەي،
قەيەردىن كەلدىڭ، ئەللەر ئامانمۇ؟!...

سودىگەر:

ئەي يىگىت، مەندىن سەن سوئال سورىدىڭ،
تاۋۇشۇڭدىن بۇلبۇل ساداسىن كۆردۈم.
يۈزۈمگە تەلمۈرۈپ قاراشلىرىڭدىن،
دەرد ـ ئەلەم، ئازابىنىڭ جاپاسىن كۆردۈم.

يۈسۈپ:

يەتتە يىلدۇر زىندان ئىچرە ياتارمەن،
ئەزىز مىسرى جاپاسىن تارتارمەن،
كەنئان ئىچرە بىر كىشىنىڭ ئوغلىمەن،
بەنى ئىسرائىلدىكى پىرلەر ئامانمۇ؟!...

سودىگەر:

مەندىن خەۋەر سورىساڭ، سورىغىن هامان،
مېنىڭ ماكانىمدۇر مىسىر هەم كەنئان،
دىلىڭدا قالمىسۇن زەررىچە ئارمان،
سېنىڭ هالىڭنىڭ بالاسىن كۆردۈم.

يۈسۈپ:

نەچچە يىلدۇر يىراق چۈشتۈم ئاتادىن،
تاقىتىم يوق زىندان ئىچرە ياتاردىن،
بىلمەيمەن، نەچچە يىل ئۆتتى ئارادىن،
ئۇ ياقۇپ پەيغەمبەر، پىرلەر ئامانمۇ؟!

سودىگەر:

سورىساڭ نەبى كۆپ ئىنتىزار ئۆزى،
يۇسۇپ ئارزۇسىغا گىرىپتار ئۆزى،
ھەمىشە يىغلاشتىن گىرياندۇر كۆزى،
سەندە كۆپرەك ئۇنساڭ «ئاھ... زارىن» كۆردۇم.

يۇسۇپ:

ياقۇپقا بارساڭ دېگىن: بىر كىشى بارمىش،
سېنىڭ ئۇچۇن قىزىل يۈزى سارغارمىش،
زىندان ئىچرە كۆزى ياشتىن قىزارمىش،
يەھۇدادەك كىشىلەر يۇرتىدا ئامانمۇ؟

سودىگەر:

سۆزلىرىڭدە ھەمىشە ياقۇپلا دەيسەن!
ئۇنساڭ ئۇچۇن غەم ـ غۇسسە تىنماي يۇتارسەن!

يا ياقۇپ يىتتۇرگەن قوزا سەنمۇسەن؟!
شېكەردەك سۆزۈڭنىڭ مەززىسىن كۆردۇم.

يۇسۇپ:

ئەسلىمنى ئېيتىشقا پەرمانمۇ يوقتۇر،
بۇ يەرگە باشقىچە دەرمانمۇ يوقتۇر،
ياقۇپنىڭ دىلىدا گۇمانمۇ يوقتۇر،
ئىبنى يەمىن غۇنچە گۇللەر ئامانمۇ؟!

سودىگەر:

خۇش قال، يىگىت، يولۇم يىراق، كېتەيمەن،
ھەق بۇيرۇسا نامىڭ ئېلىپ يېتەيمەن،
ئەزىزىمگە: «سۆيۈنچە بەر!» دېگەيمەن،
پاتمە بەر، يۈزۈڭنىڭ شولىسىن كۆردۇم.

سۆزلىرىڭدە ھەمىشە ياقۇپلا دەيسەن!
ئۇنساڭ ئۇچۇن غەم ـ غۇسسە تىنماي يۇتارسەن!

دەپ سودىگەر يولغا چۇشتى. مەنزىللەرنى بېسىپ كەنئانغا يەتتى. يۇسۇپنىڭ سالىمىنى ئېلىپ ياقۇپنىڭ قېشىغا كىردى.

ياقۇپ ئۇ سودىگەردىن:

ـــ سەندىن ماڭا سالام ئېيتقان ئۇ يىگىتنى قانداق كۆردۇڭ؟! ـــ دەپ سورىدى.

سودىگەر كۆرگەنلىرىنى ياقۇپقا بايان قىلدى.

ـــ «ئىسمىمنى ئېيتىشقا رۇخسەت يوق» دېدى. «قولى باغلاقلىق، يۈرىكى داغلاقلىق، ئۆزى زىنداندا قالدى» دەپ سۆزىنى تۇگەتتى. مەن خوشلىشىپ ماڭغاندىن كېيىن، ئارقامدىن: «ئەي ياخشى كىشى، يا ـ قۇپقا مېنىڭ ناممدىن سالام دېگىن. قوزىسىنى ئەسكە ئېلىپ دۇئا قىلسۇن. ئۇنساڭ دۇئاسىنىڭ بەرىكا ـ تىدىن بىزلەر زىنداندىن ۋە غەمدىن خالاس بولىمىز» دەپ يىغلىدى، ـــ دېدى.

ياقۇپ سودىگەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، يىغلاپ ھوشىدىن كەتتى. ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن، قاتتىق «ئاھ!...» تارتىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

نە ئىش قىلساڭ رىزامەن،
ئامان خۇدا قىل ئامان.
يۇسۇپۇمدىن جۇدامەن،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

يا بەرگىن يۇسۇپۇمنى،
يا ئالغىن ئامانەتنى.
دەرگاھىڭغا يۈز تۇتتۇم،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

بەرمىسەڭ ساقلا ئۇنى،
چۆلدە ياكى زىنداندا،
يۇرىكىم مىڭ ئارماندا،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

يۇسۇپۇم، ئاھ يۇسۇپۇم،
بەختى ئىقبال، يۇسۇپۇم،
تەلىپىم شۇ خۇدادىن،
ئامان قىل خۇدا ئامان.

دەردكە دەرمان يۇسۇپۇم،
كۆزى مەستان يۇسۇپۇم،
كۆيدى بۇ جان يۇسۇپۇم،
ئامان قىل خۇدا ئامان.

چېچى سۇمبۇل يۇسۇپۇم،
يۈزى بىر گۈل يۇسۇپۇم،
جەننەتتە ھۆر يۇسۇپۇم،
ئامان قىل خۇدا ئامان.

ياقۇپ ئېيتۇر يۇسۇپۇم،
كۆزۈم نۇرى يۇسۇپۇم،
ئامان بولغىن يۇسۇپۇم،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

ياقۇپنىڭ پىغان بىلەن ئوقۇغان شېئىرىنى ئاڭلاپ ئوغۇللىرى يېتىپ كېلىشتى. ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— ئەي ئاتا! يەنە نېمە ۋەقە يۈز بەردى؟ نېمىگە شۇنچە پەرياد قىلىسىز؟! — دەپ سوراشتى.

ياقۇپ:

— بۇگۈن يەنە يۇسۇپۇمدىن خەۋەر ئالدىم، — دېدى. ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— بۇ سالامنى سىزگە كىم ئېلىپ كەلدى؟ — دەپ سوراشتى.

ياقۇپ ئىشارەت بىلەن:

— ئەنە ئۇ كىشى! — دەپ سودىگەرنى كۆرسەتتى.

ئۇ سودىگەر بۇلارغىمۇ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى بىرمۇبىر سۆزلەپ بەردى. سودىگەرنىڭ سۆزى تۈگىگەندىن كېيىن، يەھۇدا ۋە شەمئۇنلار ئالەمنى بېشىغا كىيىپ:

— ئەي ھارامزادە، بۆرە يېگىنىگە نەچچە يىل بولغان يۇسۇپنى «كۆردۇم» دەپ، دادىمىزنىڭ ئوتى - پىراقىنى تېخىمۇ ئەۋج ئالدۇرماقچىمۇسەن؟!... — دەپ، ھەر تەرەپتىن كېلىپ كارۋاننى تۇتۇپ سۆرەپ ئۇرۇشقا باشلىدى.

ئۇ ئاخىر قېچىپ قۇتۇلدى. بولغان ئىشنى كۆرگەن ئىبنى يەمىن ئاتىسىغا سودىگەرنىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەتنى تولۇق سۆزلەپ بەردى. ياقۇپ بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ شۇنداق قاتتىق يىغلىدىكى، ئۇنىڭ نالىسىدىن ئاسمان - زېمىن لەرزىگە كەلدى. شۇ چاغدا جەبرائىلغا جانابىي ھەقتىن:

— ياقۇپقا ئېيتقىن! سەۋر قىلسۇن. ئۇ پات يېقىندا غەمدىن خالاس بولىدۇ، — دېگەن پەرمان چۈشتى.

جەبرائىل ياقۇپقا بۇ ۋەھىينى يەتكۈزدى. ياقۇپ جەبرائىلدىن:

— مېنىڭ يۇسۇپۇمدىن سىزنىڭ خەۋىرىڭىز بارمۇ؟! — دەپ سورىدى. جەبرائىل جاۋاب بەرگۈچە، ياقۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ھەقتىن ماڭا پەرمان ئېلىپ كېلۈرسەن،
يۇسۇپۇمدىن خەۋەر بەرگىن، جەبرائىل.
نەدە بولسا بار - يوقنى بىلۈرسەن،
يۇسۇپۇمدىن خەۋەر بەرگىن، جەبرائىل.

ئەجەل يېتىپ پەيمانىسى تولدىمۇ؟
ئېچىلمىغان تازا گۈلۈم سولدىمۇ؟
ئاقىۋەت قىسمىتى شۇنداق بولدىمۇ؟
يۇسۇپۇمدىن خەۋەر بەرگىن، جەبرائىل.

ھەمىشە ئۇ ماڭا ھەمراھ ئىدىلەر،
ئاكىلىرى شىكارغا ئېلىپ كەتتىلەر،
بىلمىدىم ئارادا نە ئىش ئۆتتىلەر؟
يۇسۇپۇمدىن خەۋەر بەرگىن، جەبرائىل.

ياقۇپ ئېيتۇر: چارە يوقتۇر پەرمانغا،
پىراق دەردىدىن مەن قالدىم ئارمانغا،
يۇسۇپنىڭ بار - يوقى سالدى گۇمانغا،
يۇسۇپۇمدىن خەۋەر بەرگىن، جەبرائىل.

جەبرائىل ياقۇپقا:

— ئەي ياقۇپ! مەن بۇرادىرىم ئەزرائىلدىن: «يۇسۇپنىڭ جېنىنى ئالدىڭمۇ؟!» دەپ سورىغانىدىم، ئەزرائىل: «ياق، ئالمىدىم» دەپ جاۋاب بەردى، — دېدى. بۇ سۆزدىن كېيىن جەبرائىل غايىب بولدى. ياقۇپ غەمخانىسىگە كىرىپ كەتتى.

غەرب مەملىكەتلىرىدىن بىرىنىڭ شاھى، مىسىر پادىشاھى مالىك رېھانغا دۇشمەن ئىدى. ئۇ بىر كۈنى ۋەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، مالىك رېھاننىڭ مەھرەملىرى ئىچىدىن ئاشپەز بىلەن ساقىينى قولغا كەلتۈرۈشتى. كېيىن شۇلار ئارقىلىق مالىك رېھانغا زەھەر بەرمەكچى بولۇشتى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇلار مالىك رېھانغا زەھەر بەرگۈچىنى شۇنىڭ ئورنىغا مىسىرغا شاھلىققا كۆتۈرمەككە ۋەدىلەشتى. ساقي زەھەرنى ئېلىپ كېلىپ ئاشپەزگە بەردى. ئاشپەز دەسلەپتە بۇ ئىشقا قىزىقمىدى ۋە:

— مەن نەچچە يىلدىن بېرى ئۇنىڭ تۇزىنى يەپ كېلىۋاتىمەن. قانداقمۇ تۇزكورلۇق قىلىمەن؟! — دەپ رەت قىلغانىدى. كېيىن ئۇ بىردىنلا مەنسەپكە قىزىقىپ، بۇ ئىشقا ماقۇل بولدى. ئۇ ئاخىر ساقىي ئېلىپ كەلگەن زەھەرنى مالىك رېھانغا ئەتكەن تائامغا سالدى، ئۇنى ئېلىپ شاھنىڭ ئالدىغا كىردى ۋە تائامنى قويۇپ تەزىم قىلدى:

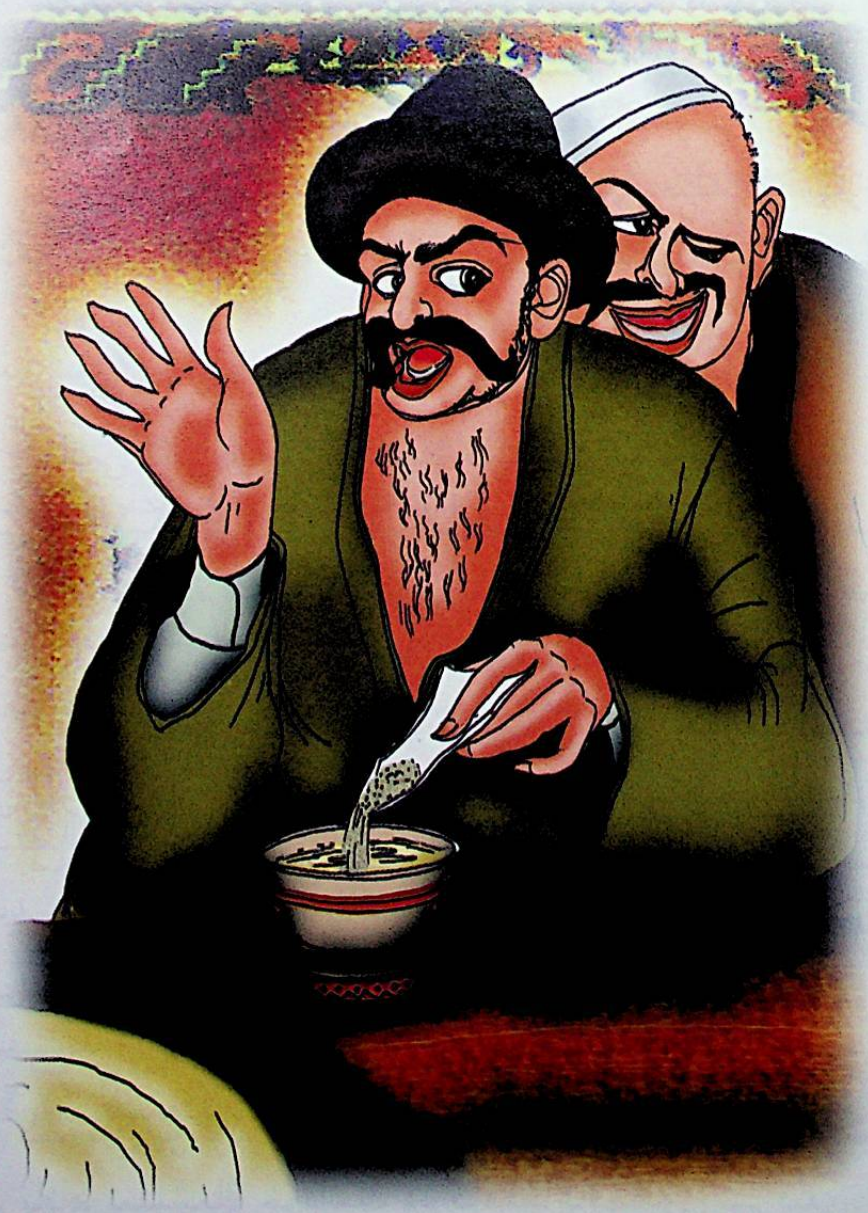
— ئەي شاھى جاھان! مېنىڭ بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچىڭىز. مېنىڭ سىزگە دەيدىغان مۇھىم گېپىم بار ئىدى، — دەپ ئىلتىماس قىلدى.

شاھ:

— ھەرقانداق گۇناھىڭ بولسا ئۆتۈتۈم. سۆزلە! — دېدى.

ئاشپەز:

— ساقىي سىزنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ماڭا زەھەر بەرگەنىدى. مەن ئۇنى ئالدىڭىزدىكى تائامغا سېلىپ ئەكىردىم. مېنىڭ سىزگە بولغان ساداقىتىمنى بىلىپ قالسىڭىز! — دېدى.

شاھ دەرھال ساقىينى قىچقىردى. بۇ ئىشنى سورىغاندا، ئۇ تېنىۋالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شاھقا بولغان ساداقىتىنى ئىسپاتلاپ قەسەم ئىچتى. شاھ ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدىن تەڭ گۇمان قىلىپ، ئۇلارنى زىندانغا سالدى. ئۇلار زىندانىدا يۇسۇپنى كۆردى، تونۇشتى.

بىر كېچىسى ساقىي يېتىپ بىر چۈش كۆردى. ئەتىسى ئۇ چۈشىنى يۇسۇپقا ئېيتىپ بەردى ۋە تەبىر سورىدى. ئۇنىڭ كۆرگەن چۈشى مۇنداق ئىدى:

— مەن، — دېدى ئۇ، — بىر تال ئۇزۇمنى يېدىم، ئۇنىڭدىن ئۇچ تال ئۈزۈق چىقتى. ئۇنى يەرگە تىكتىم. تەڭ ئۇنۇپ چىقتى، ئۇزۇم بولدى. سىققانىدىم، شاراب بولدى. ئۇنى پادىشاھقا تۇتتۇم. شاھىمۇ ئىچتى، مەنمۇ ئىچتىم. بۇنىڭ تەبىرى قانداق بولىدۇ؟ !

يۈسۈپ ساقىيغا:

— بۇ چۈشنىڭ تەبىرى مانا مۇنداق: ئۈچ كۈندىن كېيىن شاھ سېنى زىندانىدىن ئاچقىدۇ. دەرد-جەڭنى ئۆستۈرۈپ، ئىنئام بېرىدۇ ! — دېدى.

بۇ يەردە ئاشپەزمۇ بار ئىدى، ئۇمۇ دەرھال يۈسۈپكە:

— مەنمۇ بىر چۈش كۆردۈم. ماڭا ئۈچ تونۇر يولۇقتى. ئۇنىڭ بىرى ئاق، بىرى قىزىل، يەنە بىرى قارا ئىدى. قىزىل تونۇردىن بىر تەۋەڭ نان ئالدىم. ئۇنى تەۋەڭگە تىزىۋاتقانىدىم، بىر قۇش ئاسماندىن ئۇچۇپ چۈشۈپ تەۋەڭنى ئۆرۈپ، نانىنى يەرگە چېچىۋەتتى. بۇنىڭ تەبىرى قانداق بولىدۇ؟ ! — دېدى.

يۈسۈپ ئۇنىڭغا:

— ئۈچ كۈندىن كېيىن شاھ سېنىمۇ زىندانىدىن چىقىرىدۇ، ئەمما شاھ سېنى ئېگىز دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرىدۇ. ئۆلۈكۈڭنى قاغا ـ قۇزغۇن تالىشىپ يەيدۇ ! — دېدى.

ئاشپەز يۈسۈپكە:

— مەن بۇنداق چۈشنى كۆرمىگەن. ساقىينىڭ چۈشىنىڭ تەبىرىدىن قىزغىنىپ ئويلاپ تېپىپ ئوينىشىپ شۇنداق دېگەنىدىم ! — دېدى.

يۈسۈپ ئۇنىڭغا:

— ئويناشساڭمۇ ئويلاپ گەپ قىلىشىڭ كېرەك ئىدى. ئەمدى مەيلىڭ ئۇ چۈشنى كۆر، مەيلىڭ كۆرمە، ئۇ چۈشۈڭنىڭ تەبىرى ئەينەن شۇنداق بولىدۇ، — دېدى.

ئۈچ كۈندىن كېيىن مالىك رىھان ساقىي بىلەن ئاشپەزنى زىندانىدىن چىقاردى. پادىشاھ ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن شاراب ۋە تائام ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. ساقىي شاراب ئېلىپ كېلىپ شاھقا تۇتتى.

شاھ:

— ئاۋۋال ئۆزۈڭ ئىچ ! — دېدى.

ساقىي ئۇنى ئېچىپ، ئاياقلا قايتا شاراب قۇيۇپ شاھقا تۇتتى. شاھ ئىچىدە: «بۇنىڭ ماڭا يامان نەيىتى يوق ئىكەن» دەپ ئويلاپ شارابنى ئېلىپ چىقتى. ساقىينى ئۆز ۋەزىپىسىگە قويۇپ، ئىنئام بەردى.

ئاشپەز تائام ئېلىپ كېلىپ داستىخان سالدى. شاھنىڭ ئالدىغا ئاش قويدى. شاھ ئۇنىڭغىمۇ:

— ئاۋۋال ئۆزۈڭ يەپ باق، مەن كۆرەي، كېيىن مەن يەي ! — دېدى.

ئاشپەز ئۇنى يېيىشتىن باش تارتتى. بۇنى كۆرۈپ شاھنىڭ گۇمانى كۈچەيدى، غەزىپى ئۆرلىدى. ئۇنى دەرھال دارغا ئېسىشقا بۇيرۇدى، دارغا ئاستى. ئۆلۈكىنى قاغا ـ قۇزغۇن يېدى.

ساقىينى زىندانىدىن ئاچقىپ كېتىۋاتقاندا، يۈسۈپ ئۇنىڭغا:

— ئەي ساقىي، سەن شاھقا يولۇققاندا ئۇنىڭغا «مېنى زىلەيخانىڭ تۆھمىتىگە ئىشىنىپ زىندانغا سالغانلىقىنى، مېنىڭ گۇناھسىز ئىكەنلىكىمنى ئەرز قىلغىن !» — دېدى.

شۇ چاغدا جەبرائىل يېتىپ كەلدى.

— ئەي يۈسۈپ، سەن خاتا قىلدىڭ ! سەنمۇ بەندە، شاھمۇ بەندە، سېنىڭ ئۆزۈڭدەك يەنە بىر بەندىدىن پاناھ تىلىشىڭ خۇدانىڭ دەرگاھىغا ياقمىدى ! — دېدى.

يۈسۈپنى خىجىللىق باستى. ساقىيمۇ «ماقۇل!» دەپ چىقىپ كەتكەنىدى، ۋەدىسىنى ئېسىدىن چىقاردى. يۈسۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ئەي خالايىق! ئامىن دەڭلار، مەن دۇئا قىلاي! ئىشىمىز ئوڭىغا تارتىپ، مۇشكۈلىمىز ئاسان بولسا ئەجەب ئەمەس، — دەپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

يىللار ئۆتتى كۆزدىن ياشلار قۇرۇماي،
«ئامىن!...» دەڭلار، دۇئا ئىجابەت بولغاي.
ئۆتتۇق زىنداندا ئاي ـ يىلنى بىلمەي،
«ئامىن!...» دەڭلار، دۇئا ئىجابەت بولغاي.

غەم يېمەڭلار، ۋەدە ۋاقتى بولغاندۇر،
ئىبراھىم، ئىسمائىل روھى دەرماندۇر،
ئۇلار بىزنى ھەقتىن تىلەپ ئالغاندۇر،
ئۇلاردىن بىزلەرگە شاپائەت بولغاي.

سەۋر قىلىڭلار، يېقىن زەۋقى ـ ساپامىز،
ئۇنتۇلمىغان كۆرگەن جەبىر ـ جاپامىز،
ئەستە قالغان، قىلغان ۋەدە ـ ۋاپامىز،
ئىنشائاللا، بىر كۈن پاراغەت بولغاي.

يۈسۈپ ئېيتۇر: شۇكۇر ئەيلەي خۇداغا،
سەۋر قىلاي ماڭا بەرگەن بالاغا،
نە سۆز چۈشتى بىلمەي قالدىم ئاراغا،
بەندىنىڭ خاتاسى شىكايەت بولغاي.

مىسىر خەلقىنىڭ ئەنئەنىۋى بايرىمى يېتىپ كەلدى. مالىك رېھان باشلىق ھەممە چوڭ ـ كىچىك، ياش ـ قېرى، ئەر ـ ئايال يىغىلىپ، نەغمە ـ ناۋا بىلەن ئەيش ـ ئىشرەتكە كىرىشىپ كەتتى. مالىك رېھان شۇ پاراغەتلىك كۈنلەرنىڭ بىرىدە يېتىپ بىر چۈش كۆردى. دەريادىن يەتتە سېمىز ئۆي چىقتى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەنە يەتتە ئورۇق ئۆي چىقتى. ئۇ ئورۇق ئۆيلار سېمىزىنى يېدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەتتە قۇرۇق بۇغداي باشقى يەتتە ھۆل باشاقنى يېدى. شۇ چاغدا بىر قۇش كېلىپ، مالىك رېھانىڭ بېشىدىن تاجىنى ئېلىپ كەتتى. مالىك رېھان بۇ چۈشىدىن قورقۇپ، چۆچۈپ ئويغاندى.

تاڭ يورۇغاندىن كېيىن مالىك رېھان مۇنەججىم، قۇرئەندازلىرىنى ئوردىغا يىغدى. كۆرگەن چۈشىنى ئۇلارغا بايان قىلىپ، تەبىرىنى سورىدى.

ئۇلار بۇ چۈشكە ھەيران بولۇپ، ھېچنېمە دېيەلمىدى. پادىشاھنىڭ غەزىپى ئۆرلىدى. ئۇلارغا بىر ئايلىق مۆھلەت بېرىپ:

— ئەگەر سىلەر شۇ مۇددەت ئىچىدە بۇ چۈشۈمنىڭ تەبىرىنى ئىزدەپ تاپالمىساڭلار، مەن چوقۇم سىلەرنى دارغا ئېسىپ، چالما كېسەك قىلىمەن! — دېدى.

كاھىنلار، مۇنەججىملەر، تەبىرشۇناسلار ئۆلۈمگە رازى بولۇپ ئوردىدىن يېنىپ چىقىشتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى غەمكىن ئىدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، ساقىينىڭ كۆڭلىدىن يۈسۈپ كەچتى. ئۇ پادىشاھنىڭ قېشىغا كىرىپ، يۈسۈپنىڭ ئۆزى زىنداندا كۆرگەن چۈشىگە بەرگەن تەبىرىنى ئېيتتى. پادىشاھ ساقىينى يۈسۈپنىڭ قېشىغا ئەۋەتتى. ئۇ پادىشاھ كۆرگەن چۈشنىڭ تەبىرىنى سوراش ئۈچۈن يۈسۈپنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ زىندانغا كىردى. يۈسۈپنى كۆرۈش بىلەن ئۇنىڭ ئايىغىغا ئۆزىنى ئاتتى. كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ تەزىم قىلدى.

— ئەي پاكىز زات، ئەپۇ قىلغىن! مەن سېنىڭ سۆزۈڭنى يادىمدىن چىقىرىپتىمەن. مەن سېنىڭ ئالدىڭغا بۇ نۆۋەت كۆرگەن يەنە بىر چۈشۈمنىڭ تەبىرىنى سوراشقا كەلدىم، — دەپ پادىشاھنىڭ كۆرگەن چۈشىنى بايان قىلدى.

يۇسۇپ ئۇنىڭغا:

— بۇ سېنىڭ چۈشۈڭ ئەمەس، پادىشاھ مالىڭ رېھان كۆرگەن چۈش، — دېدى.

ساقىي يۇسۇپتىكى بۇ كارامەتنى كۆرۈپ:

— ئەي پاكىز يىگىت، راست دېدىڭىز. بۇ پادىشاھنىڭ چۈشى. تەبىرى قانداق بولىدۇ؟ — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ ساقىيغا:

— بۇ چۈشنىڭ تەبىرىنى پادىشاھقا ئۆزۈم دەپ بېرىمەن، — دېدى. ساقىي يۇسۇپنىڭ قېشىدىن چىقىپ شاھنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ شاھقا يۇسۇپنى زىندانىدىن ئازاد قىلىشنى تەكلىپ قىلدى. شاھ بۇ تەكلىپكە ماقۇل بولۇپ، ساقىينى زىندانغا ئەۋەتتى.

يۇسۇپ ساقىيغا:

— سەن قايتىپ بېرىپ مالىڭ رېھانغا دېگىن. مېنىڭ گۇناھسىزلىقىم ئىسپاتلانمىغۇچە مەن بۇ زىندانىدىن چىقمايمەن، — دېدى.

ساقىي مالىڭ رېھانىنىڭ ئالدىغا بېرىپ بۇ سۆزنى بايان قىلدى. بۇ سۆز شاھقا ماقۇل كەلدى. زىلەيخانى ئوردىدىكى ئالتە خوتۇنى بىلەن ئالدىغا قىچقىردى. زىلەيخانىڭ ئالدىدا، ئۇلاردىن:

— گۇناھ يۇسۇپتىمۇ ياكى زىلەيخادىمۇ؟ ! — دەپ سورىدى.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— بۇ ئىشتا گۇناھ زىلەيخادا، يۇسۇپتە گۇناھ يوق ! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

پادىشاھنىڭ زىلەيخادىن رايى ياندى. ئۇنى «تالاق» قىلىپ، سارىيىغا ياندۇردى.

ساقىيغا:

— سەن بېرىپ يۇسۇپكە دېگىن، ئۇنىڭ گۇناھسىزلىقى ئېنىقلاندى. «مېنىڭ ئالدىمغا كەلسۇن دەيدۇ» دەپ ئېيتىپ كەل ! — دېدى.

ساقىي كېيىپ، بۇ خەۋەرنى يۇسۇپكە يەتكۈزدى.

يۇسۇپ:

— ئەي ساقىي ! سەن پادىشاھقا دېگىن. مەن نەچچە يىللاردىن بېرى بىللە ياتقان كىشىلەرنى تاشلاپ ئۆزۈم يالغۇز زىندانىدىن چىقىپ كەتسەم، بۇ نامەردلىك بولىدۇ. مەن بۇنداق نامەردلىكنى ھەرگىزمۇ قىلمايمەن. چىقسام ئۇلار بىلەن بىللە چىقىمەن، چىقمىسام بىللە ياتىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

ساقىي شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ يۇسۇپنىڭ جاۋابىنى بايان قىلدى، يۇسۇپنىڭ بۇ سۆزى شاھقا ياقتى.

— ئاجايىپ زېرەك ئوغۇل ئىكەنسەن ! ئەقلىڭغا باركاللا ! — دېدى شاھ، ئاندىن زىندانىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئازاد قىلدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسگە كىيىم ـ كېچەك، يۇسۇپكە بىر ئات قوشۇپ ئەۋەتتى. يۇسۇپ كىيىم ـ كېچەكنى قوبۇل قىلدى، ئاتنى ئالمىدى.

— باشقىلار پىيادە، يالغۇز مەنلا ئاتلىق شاھنىڭ ئالدىغا بارمايمەن، يا مەنمۇ پىيادە بارىمەن، يا بولمىسا شاھ بۇلارنىڭ ھەممىسگە بىردىن ئات ئەۋەتسۇن! — دېدى.

شاھ بۇ گەپنى ئاڭلاپ:

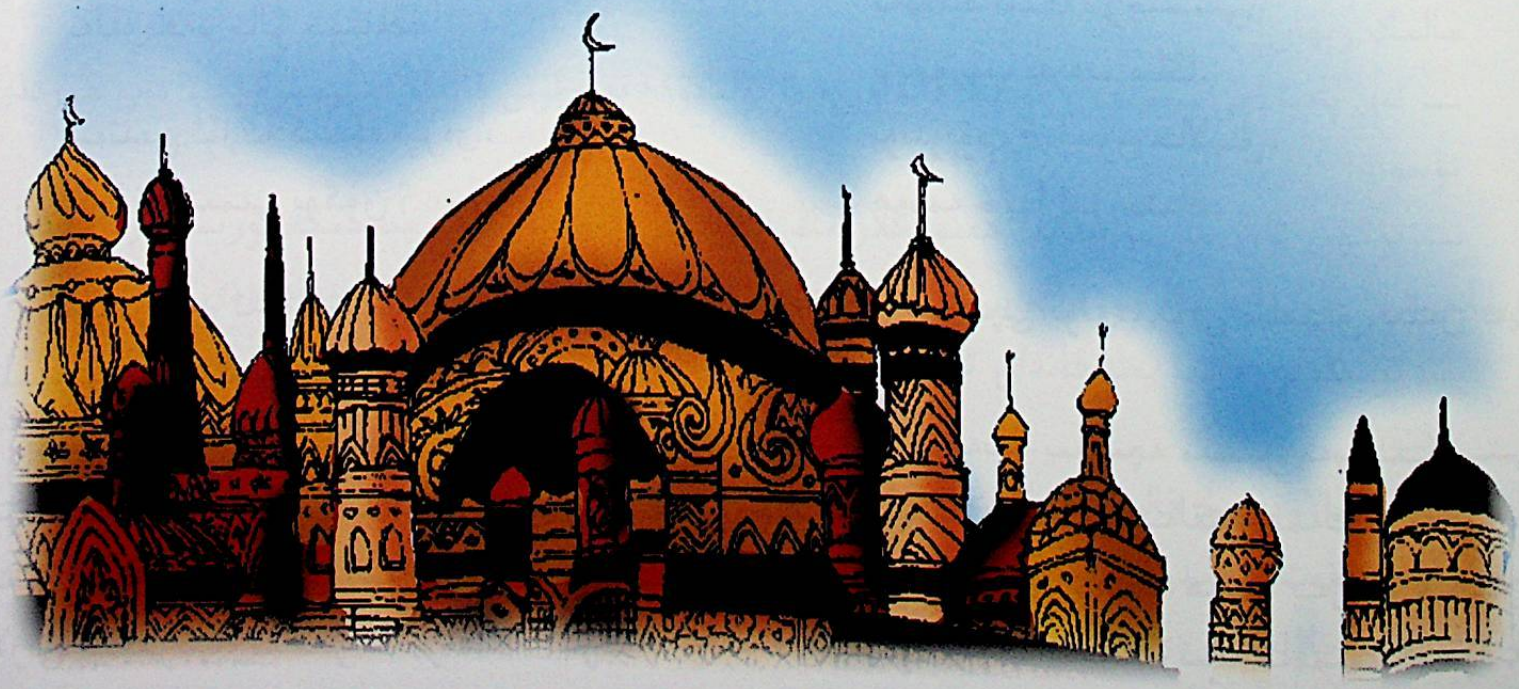
— بۇ يىگىت توغرا ئېيتىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسگە بىردىن ئات، يەنە بىر قۇردىن كىيىم - كېچەك ئەۋەتىڭلار! ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاتلىق بىللە كەلسۇن! — دەپ ئەمر قىلدى.

بۇ قېتىم ئۇلارنىڭ ھەممىسى زىندانىدىن چىقىپ، ئاتلىق ئوردىغا راۋان بولدى. زىندانىدا ئۇزۇق - تۇغقانلىرى بار كىشىلەر، تاماشا كۆرگىلى چىققانلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئىشقا ھەيران قېلىشتى.

مالىك رېھان باشلىق ساراي ئەھلىلىرى، ئەمەلدارلار، كاھىنلار، مۇنەججىملەر، تەبىرشۇناسلارمۇ ئوردا ئالدىغا چىقىپ، يۈسۈپ ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە ھەمراھ بولۇپ كەلگەنلەرنى قارشى ئالدى. ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن ئوردىغا ئېلىپ كىرىشتى. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئىچىدە يېڭى چىققان قۇياشتەك ئىدى. يۈسۈپ ئوردىغا كىرىپ، باشقىلار بىلەن تەڭ ئاتتىن چۈشتى. پادىشاھ بىلەن كۆرۈشتى. پادىشاھ يۈسۈپنى سارايغا تەكلىپ قىلدى. تۆرگە ئولتۇرغۇزۇپ، ئالدىغا داستىخان سالدى. يەتمىش خىل تائام تارتتى. داستىخان يىغىلغاندىن كېيىن پادىشاھى مىسىر يۈسۈپكە چۈشىنى بايان قىلدى. يۈسۈپ بۇ چۈشكە تۆۋەندىكى تەبىرنى بەردى:

— يەتتە سېمىز ئۆينى يەتتە ئوروق ئۆينىڭ يېگەنلىكىنىڭ تەبىرى مانا مۇنداق: مىسىردا بۇ يىلدىن باشلاپ يەتتە يىلغىچە ئالامەت توقچىلىق - مەۋرچىلىق بولىدۇ. ئاش - نان، مېۋە - چېۋە ۋە باشقا ئوزۇق - تۇلۇكلەر مول بولىدۇ. يەتتە يىلدىن كېيىن يامغۇر ياغمايدۇ، گىياھ ئۇنمەيدۇ، دەريالار قۇرۇپ كېتىدۇ. بۇ يەتتە يىل ئىچىدە شۇنداق قاتتىق قۇرغاقچىلىق ۋە قەھەتچىلىك بولىدۇكى، خەلقلەر: «نان... نان...» دەپ قول ئۇزىتىپ جان بېرىدۇ. بىر قوينىڭ كاللىسى بىر مىسقال ئالتۇنغمۇ تېپىلمايدۇ. پادىشاھ باشلىق ھەممە كىشى ئوخشاش تەڭلىكتە قالىدۇ.

قۇشنىڭ بېشىڭىزدىن تاجنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ كەتكىنىنىڭ تەبىرى: سىزنىڭ ئورنىڭىزغا مىسىرغا

باشقا بىر كىشى پادىشاھ بولىدۇ، — دېدى.

مالىك رېھان يۈسۈپتىن:

— بۇ ئىشنىڭ ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كېتىشىگە ئىلاج قىلغىلى بولامدۇ؟!... — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ:

— ئىلاج قىلغىلى بولىدۇ. ھازىردىن باشلاپ بىر كىشىنى بۇ ئىشقا مەسئۇل قىلىپ قويۇش كېرەك. ئۇ مىسىر زېمىنىدىكى ئامبارغا لايىق يەرگە ئاشلىق ئامبىرى سالسۇن. تېرىشقا تېگىشلىك بولغان يەر ۋە ھەممە بوز - بىنەملەرنى كۆچ چىقىرىپ تېرىسۇن، خەلقنىڭ ئېھتىياجىدىن ئارتۇق ئاشلىق ۋە باشقا ئوزۇق - تۈلۈك ئەنە شۇ ئامبارلارغا قاچىلانسۇن! — دېدى.

پادىشاھ مالىك رېھان باشلىق مىسىرنىڭ شۇ يەردىكى ھەممە چوڭلىرى يۈسۈپنىڭ شاھنىڭ چۈشىگە بەرگەن تەبىرىگە، ئاچارچىلىق، قەھەتچىلىك، قۇرغاقچىلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا كۆرسەتكەن چارە - تەدبىرىگە قايىل بولدى. ئۇنىڭ ئەقلىگە ھەيران قالدى.

پادىشاھ مالىك رېھان:

— باركاللا، يۈسۈپ، ئەقلىڭگە باركاللا! بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھلىقى باشقا كىشىگە قالغۇچە ساڭلا قالسۇن. مانا مەن مىسىرنىڭ پادىشاھلىقىنى ساڭا ئۆزۈم تاپشۇردۇم، — دەپ تەختىدىن چۈشۈپ يۈسۈپنىڭ ئالدىغا كەلدى. بېشىدىن تاجىنى ئېلىپ يۈسۈپنىڭ بېشىغا كىيدۈردى. ئۇنى يېتىلەپ ئاپىرىپ تەختكە ئولتۇرغۇزدى. ئۆزى يۈسۈپنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كۈندىن - كۈنگە زىيادە،
بولسۇن سېنىڭ شەۋكىتىڭ.
قۇياش كەبى پارلىسۇن،
ئايغا ئوخشاش تەلتىڭ.

مۇشۇ چۈشنىڭ ۋەھمىدىن،
زەپىران بولغان يۈزۈم.
ساڭا بولغاي مۇيەسسەر،
تەلەي ھەم خالۇ خېتىڭ.

سەندىن ئۆزگە كىمگە بېرەي،
تاجۇتەختىمنى بۇگۈن؟
ھەق يارىتىپتۇ سېنى،
بولسۇن زىيادە دۆلىتىڭ.

يەتمەيىن چۈشنىڭ تېگىگە،
باشقىلارنى خارلىدىم.
نىيەت قىلدىم ئالەم ئىچرە،
بارچە قىلسۇن ھۆرمىتىڭ.

مەملىكەتنىڭ بارچىسىنى،
تاپشۇرۇپ بەردىم ساڭا.
يۈسۈپۇم، قىلسۇن خالايىق،
ھەممە جايدا ئىززىتىڭ.

مالىك رېھان تاجۇتەختىنى يۈسۈپكە تەقدىم قىلدى، ئۆزى بىرىنچى بولۇپ ئۇنى شاھلىق بىلەن تەبرىكلىدى. دۆلەت ئىشىدىن قولىنى يىغدى.

يۈسۈپ مەملىكەت ئىشىنى قولىغا ئالدى. شۇ يىلدىن باشلاپ يەتتە يىلغىچە مىسىر مەملىكىتى دائىرىسىدە ھەددىدىن زىيادە توقچىلىق ۋە مەۋرچىلىق بولدى. ھەممە خەلقتە يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەك غېمى تۇگىدى. ئاھالە پاراغەت ئىچىدە بایاشات ياشىدى. يۈسۈپ ھەممە يەرگە جاكار-چىلارنى چىقىرىپ، مىسىر دائىرىسىدە تېرىشقا بولىدىغان يەر ۋە بوز - بىنەملەرنىڭ ھەممىسگە قولىدا

بار ئۇرۇقلارنى تېرىشنى، ئالىقانچىلىك يەرنىمۇ ئاق قالدۇرماسلىقنى ئۇقتۇردى. ئادەم بىلگىلەپ، بۇ ئىشنى تەكشۈرۈپ تۇردى. شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە يۈسۈپ ئورنى كۆز يەتكۈسىز كەڭ يەرگە ئاشلىق ۋە ئو-زۇق - تۇلۇك ئامبىرى سالدۇردى. بۇ ئامبارنى ئاشلىق ۋە ئوزۇق - تۇلۇك بىلەن تولدۇرۇپ، ئۇنى ساقلاشقا كىشى قويدى.

يەتتە يىل ئۆتتى. يۈسۈپ خالايىقنى يىغىشقا ئەمر قىلدى. تامامى خەلق توپلانغاندا، يۈسۈپ خەلق ئالدىغا چىقىپ:

— ئەي خالايىق، ئاگاھ ۋە دانا بولۇڭلار، بۇگۈن كېچە تۇن يېرىمىدىن باشلاپ مىسىر مەملىكىتى ئىچىدە ئاچارچىلىق، قۇرغاقچىلىق ۋە قەھەتچىلىك بالاسى پەيدا بولىدۇ ! — دەپ ئۇقتۇردى.

مالىك ريھان:

— ئەي پادىشاھى مىسىرى، ئۇ بالا قانداق پەيدا بولىدۇ؟ ! بىز ئۇنى قانداق بىلىمىز؟ ! — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ:

— بۇگۈن تۇن يېرىملاشقاندا ھەممىڭلارنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ. تاۋام يېيىشكە تۇرىسىلەر، ئەمما يەپ تويمايسىلەر. ھەتتا بالىلارمۇ: «ئاش، نان !...» دەپ يىغلاپ قوپىدۇ ! — دەپ چۈشەندۈردى.

— ئۇنىڭدىن باشقا يەنە قانداق ئالامەتلىرى بار؟ ! — دەپ سورىدى مالىك ريھان يۈسۈپتىن.

يۈسۈپ:

— دەريالاردا سۇ قالمايدۇ. يامغۇر ياغمايدۇ. يەردىن گىياھ ئۇنمەيدۇ. كىشىلەر ئارىسىدىكى مېھىر - شەپقەت يوقايدۇ. باشقا بىر قاتار دەشۋارچىلىق، قىيىنچىلىق مانا شۇ تۇن يېرىمىدىن باشلىنىدۇ ! — دەپ جاۋاب بەردى.

توپلانغان خەلق ئۆز جايلىرىغا قايتىشتى. شۇ كۈنى تۈن يېرىمىدا:

ــ قورساقتا يېگۈلۈك بارمۇ؟ ــ دەپ ئويغانغان بىرىنچى كىشى مالىك رېھان بولدى. ئارقىدىنلا پۈتۈن مىسىر ئويغاندى. ھەممە كىشى ئۆزى ئۆيىدە قورسىقىنى تويغۇزۇپ چىقتى.

تاڭ يورۇدى. پۈتۈن مىسىر ئاھالىسى ناله ـ پەريات بىلەن يۈسۈپنىڭ بارگاھىغا توپلاندى. كەلگۈسىدىن قايغۇرۇپ يىغلاشتى.

يۈسۈپ مىسىر ئاھالىسىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ، دۈئاغا قول كۆتۈردى. خۇدادىن ئۇلارغا سەۋر ـ تاقەت، قانائەت ئاتا قىلىشنى تىلىدى.

ئاچارچىلىقنىڭ بىرىنچى يىلى ئاھالە ئۆزلىرى توپلىغان ئاشلىقنى يېدى. ئىككىنچى يىلى قوللىرىدىكى مالىلىرىنى يېدى. ئۈچىنچى يىلى شەخسلەرنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىدىكى ئاشلىقنى سېتىۋېلىپ يېدى، تۆتىنچى يىلى ئالتۇن ـ كۈمۈشلىرىنى سېتىپ ئاشلىق ۋە باشقا ئوزۇق ـ تۈلۈك ئېلىپ يېدى. بەشىنچى يىلى مۈلۈك ۋە بارلىق ئەسۋابلىرىنى سېتىپ يېدى. ئالتىنچى يىلى بالىلىرىنى سېتىپ يېدى. يەتتىنچى يىلى دەسلەپكى ئالتە ئاي ئىچىدە يۈسۈپنىڭ ئامبىرىدىن ئاشلىق تىلەپ يېدى.

مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە زىلەيخا يۈسۈپنىڭ ئىشتىياقى، قورساقنىڭ ئاچلىقى بىلەن ھالسىرىدى. ئۇ يۈسۈپنىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلىدى.

يۈسۈپ خىزمەتچىلىرىگە:

ــ زىلەيخاغا يېتەرلىك سۇ ۋە تائام بېرىڭلار ! ــ دەپ ئەمر قىلدى.

زىلەيخا:

ــ ئەي يۈسۈپ، بۇ ئىلتىپاتىڭىزغا كۆپ رەھمەت ! مېنىڭ يەنە بىر ئەرزىم بار. مەن غېرىب بىچارىمۇ پۈتۈن مىسىر خەلقىگە ئوخشاش سىزگە قۇل بولۇپ قالدىم. ياراتقان خۇدايىڭىزنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن مېنى قۇللۇقتىن ئازاد قىلىپ، ئاندىن كېيىن ئوزۇق ـ تۈلۈك بىلەن تەمىنلىسىڭىز ! ــ دېدى.

يۈسۈپ:

ــ خۇدا رىزاسى ئۈچۈن سېنى ئازاد قىلدىم ! ــ دېدى. قالغان ئالتە ئايىنى يۈسۈپ پۈتۈن ئاھالە بىلەن كۈندە بىر قېتىم دىدار كۆرۈشۈپ، ئۇلارنى سەۋر ـ تاقەتكە دالالەت قىلىپ قىينىچىلىق بىلەن ئۆتكۈزدى.

قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىق تۈگىدى. دەريالارغا سۇ كەلدى. باغلار كۆكەردى. مېۋىلەر چېچەكلىدى. گۈللەر ئېچىلدى. خەلق يېڭى ئاشلىق، مېۋىگە يېتىشتى. مىسىردا يەنە توقچىلىق، مەمۇرچىلىق باشلاندى. ھۆكۈمەت ئامبارلىرى غەللە بىلەن تولدى.

بىر كۈنى مىسىر خەلقىنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ مالىك رېھان باشچىلىقىدا يۈسۈپنىڭ ئالدىغا كەلدى. تەزىم قىلىپ تۇرۇپ:

ــ ئى شاھى جاھان يۈسۈپ، ئاچارچىلىق ۋە قەھەتچىلىك يىللىرى بىز ئۆزىمىزنى ئۆز ئىختىيارىمىز بىلەن سىزگە قۇللۇققا سېتىپ ئاشلىق يېگەنىدۇق. ياراتقان خۇدايىڭىزنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئەمدى بىزنىمۇ ئازاد قىلسىڭىز ! ــ دېدى.

يۈسۈپ:

ــ خوپ، ھەممىڭلار، مېنى ۋە سىلەرنىمۇ ياراتقان ئاللاغا ئىمان كەلتۈرسەڭلار، مېنى پەيغەمبەر دەپ ئىقرار قىلساڭلار، مەنمۇ سىلەرنى ئاللا يولىدا ئازاد قىلاي ! ــ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇلار يۈسۈپنىڭ

دېگىنىگە بويسۇنۇپ مۇسۇلمان بولدى، يۈسۈپمۇ ئۇلارنى ئازاد قىلدى.

زىلەيخانىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتى، دەردى ـ پىراقى ئاشتى. ئۇ يىغلاپ يۈرۈپ كۆزىدىن ئايرىلدى. ئەھۋالى يامانلاشتى. ھەركىم ئۇنى كۆرسە مەسخىرە قىلاتتى.

يۈسۈپنىڭ «تۈياخ» ئىسىملىك بىر ئېتى بار ئىدى. يۈسۈپ ئۇنى مىنگەندە بۇ ئات شوخلۇق قىلىپ قاتتىق كىشنەيتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى يېقىن ئەتراپقا ئاڭلىناتتى. زىلەيخا ئاتنىڭ كىشنىگىنىنى ئاڭلاپ، يۈسۈپنىڭ ماڭىدىغان يولىغا چىقىپ تۇردى. يۈسۈپ پۇقرالاردىن ئەھۋال سوراپ، غېرىب ـ مىسكىنلەر ـ نىڭ ھالىغا يېتىپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدى. زىلەيخا يۈسۈپنىڭ ئېتىنىڭ شەپىسىنى ئاڭلاپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

دادى ـ پەرياد ئىشقى ـ دەردىم،
زادى ئۆچمەس نەيلەيىن.
ئاھۇنالەمگە مېنىڭ،
يارىمۇ يەتمەس نەيلەيىن.

يىغلىسام قانلىق يېشىم،
كۆزدىن ئاقادۇر نەيلەيىن.
قانچە يىلدۇر يار پىراقىدا،
ئۆرتەندى جان نەيلەيىن.

ئاتا ـ ئانا، ئەل ـ يۇرتۇمدىن،
قالدىم تېخى مەن ئايرىلىپ.
بىر مۇساپىرمەن، ئاياغ
ئاستىدا قالدىم نەيلەيىن.

ئاھۇزارىم ھەددىدىن ئاشتى،
يارغا يەتمەس نالىشىم.
جان چىقار ھالەتكە يەتتى،
يوقتۇر كىشىم، مەن نەيلەيىن.

مەن ئېتىڭنىڭ ئايىغىدا،
يول ئۇستىدە تۇرايىن.
ھەربىر باسقان ئىزىنى،
كۆزۈمگە سۈرمە قىلايىن.

ئەجىلىم يەتسە ئەگەردە،
غېرىبلىقتا ئۆلەيىن.
زىلەيخا دەر: ھەققە يەتسۇن
نالىشىم دەپ تىلەيىن.

يۈسۈپنىڭ كۆزى زىلەيخاغا چۈشتى. يۈسۈپنىڭ پۇرىقىمۇ زىلەيخانىڭ دىماغىغا يېتىپ باردى. زىلەيخانىڭ داد ـ پەريادى كۈچەيدى.

يۈسۈپ:

ـــ ئەي زىلەيخا، نېمە مۇنچە ناله ـ پىغان قىلىسەن؟ ! ساڭا كىمدىن زۇلۇم يەتتى؟ ! ـــ دەپ سورىدى.

زىلەيخا:

ـــ ئەي يۈسۈپ، ماڭا ھېچكىمدىن دەرد ـ ئەلەم يەتكىنى يوق. سېنىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتىڭنىڭ دەردى مېنى مۇشۇ ئەھۋالغا سالدى. مەن نەچچە يىللاردىن بېرى سېنىڭ ئىشقىڭ بىلەن ئاۋارە، ھالىمغا ھېچكىم يەتمەيدۇ. كۆرگەنلەر مېنى مەسخىرە قىلىدۇ. سەنمۇ ماڭا ئازراقمۇ رەھىم قىلمايسەن! ـــ دېدى.

يۈسۈپ غەزىپى ئۆرلەپ، ئېتىنىڭ بېشىنى ئارقىسىغا قايرىدى ـ دە:

ـــ ئەي زىلەيخا ! سەن ھازىرمۇ ئىشقىدىن سۆز ئاچىسەن ! بۇ سۆزلەر ئەمدى سېنىڭ شەنىگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ، ـــ دەپ كەلگەن تەرەپكە بۇرۇلۇپ كەتتى، كۆڭلى غەش ھالدا شەھەر ئەتراپى، چۆل ـ باياۋانىنى كېزىپ ئاندىن ئوردىسىغا ياندى.

زىلەيخانىڭ يېنىدا تۇرغان كىشىلەر:

ــ ئەي زىلەيخا! يۈسۈپ ساڭا ئازراقمۇ نەزەرىنى سالمىدى، بەلكى غەزەپلىنىپ كەتتى، ــ دەپ ئېيتىشتى. زىلەيخا كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا كېلىپ، يۈسۈپنىڭ ئىزىنى كۆزىگە سۈرتتى. قايتىپ كېلىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئىشقى دەردىگە ئۇلاشقان يارۇھەمدەم مەندە يوق،
ئەرزى ھالىمنى ئېيتسام، سىرى مەھرەم مەندە يوق.

ھېچ ئىجابەت بولمىدى قىلغان مۇناجاتىم مېنىڭ،
خۇن جىگەر بىرلە تۇرۇپ ئالغان تاھارەت مەندە يوق.

ئاھ ئۇرۇپ قان يىغلىسام ئالەمگە ئايان بولغۇدەك،
دەرد ـ ئەلەم بىرلە يىقىلسام، دەردىمگە دەرمان مەندە يوق.

بېرىپ سورىدىم تېۋىپلەردىن بۇ دەردىمگە داۋا بارمۇ؟!...
تېۋىپ ئېيتۇركى: «ئەي نادان، ئۇنىڭ داۋاسى مەندە يوق!»

ئىشقى دەردى بىر بالا ئىكەن، مېنى قىلدى خاراب،
مەن ئۆلەر ھالەتكە يەتتىم، ئەسلى ئىمكان مەندە يوق.

ئەي زىلەيخا، ئەسلى دەردىڭنىڭ داۋاسى يوق ئىكەن،
دەردىگە دەرمان تىلەيدۇ، بەندىنىڭ ئىمكانى يوق.

زىلەيخا ئۇ يەردىن قايتىپ بېرىپ بۇتخانىسىغا كىردى. بۇتلىرىغا باش قويۇپ تۇرۇپ:

ــ ئەي ئاتا ـ بوۋىلىرىمدىن قالغان بۇتلىرىم، مېنىڭ بېشىمغا مۇشكۇل بىر ئىش چۈشتى. سەن ماڭا مەدەت قىلىپ مېنىڭ ھالىمغا يەت. زادى يۈسۈپ ماڭا مېھرىبانلىق ئىزھار قىلامدۇ، يوق؟ بىر خەۋەر بەرگىن!ــ دەپ يىغلىدى.

ئۇنىڭ بۇتلىرىدىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى. زىلەيخانىڭ غەزىپى ئۆرلىدى.

ــ بۇ دۇنيادا ھالىمغا يېتىپ مەقسەت ـ مۇرادىمغا يەتكۈزمەيسەنۇ، ئۇ دۇنيادا ماڭا قانداق يار ـ يۆلەكتە بولالايسەن؟!ــ دەپ بۇتلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ سۇندۇردى.

بۇتقا سېغىنىپ ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرىگە ئېچىنىپ توۋا قىلدى، كېيىن ئۇ يۈسۈپكە ئوخشاش تاھارەت ئېلىپ ئىككى رەكەت نامаз ئوقۇدى. دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ:

ــ ئەي يارالتقۇچى تەڭرى، مەنمۇ سېنى بىر ۋە بار بىلدىم! ياقۇپنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى يۈسۈپنى سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ دەپ بىلدىم. سەنمۇ مېنىڭ دەردىمگە يېتىپ، ماڭا رەھىم قىلغايسەن!... گۇناھلىرىمنى كەچۈرگەيسەن!ــ دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

خۇداۋەندا، نۇرۇڭ بىلەن كۆڭلۈمنى رەۋشەن ئەيلە،
جامالىڭغا يېتىشكۈنچە يۈسۈپنى ئاشنا ئەيلە.

مۇرادىم يۈسۈپۇم سەدىق، پىراقى ئوتىغا لايىق،
ئىشەنسۇن، بىلسۇن ئۇ تەھقىق، غايىبتىن ندا ئەيلە.

نەچچە يىلدىن خاتا قىلدىم، بۇ جانىمغا جاپا قىلدىم،
ئۆزۈمنى مۇپتىلا قىلدىم، ماڭا نۇردىن جىلا ئەيلە.

زىلەيخاغا ئىنايەت قىل، توغرا دىن ھىدايەت قىل!
دۇئاسىنى ئىجابەت قىل، بۇ دەردىمگە داۋا ئەيلە.

زىلەيخا زار ـ زار يىغلاپ ئۆيدە ئولتۇردى. يۈسۈپ سەھرادىن سەيلە قىلىپ قايتىپ كېلىۋاتاتتى، تەڭرىدىن جەبرائىلغا:

ــ بارغىن، يۈسۈپكە ئېيتقىن، زىلەيخانىڭ كۆڭلىنى ئالسۇن! ھەرقانداق سۆزى بولسا قوبۇل قىلسۇن. ئۇنى ئۆزىنىڭ جامالى بىلەن مەمنۇن قىلسۇن. باشقا تەلەپلىرى بولسىمۇ ھەل قىلسۇن!ــ دېگەن يارلىق يېتىپ كەلدى.

جەبرائىل بۇ پەرماننى يۈسۈپكە يەتكۈزدى. يۈسۈپ تەڭرىنىڭ پەرماننى ئاڭلاپ دەرھال زىلەيخانىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. ئېتىدىن چۈشۈپ، ئۇنىڭ قېشىغا پىيادە كىردى.

زىلەيخانىڭ يېنىدىكىلەر ئۇنىڭغا:

— زىلەيخا، يۈسۈپ سېنىڭ قېشىڭغا پىيادە كىرىۋاتىدۇ! — دەپ خەۋەر قىلىشتى. زىلەيخا ئۇلارغا:

— سىلەر مېنى مەسخىرە قىلىۋاتىسىلەر! — دەپ يىغلىدى.

ئۇلار:

— يالغان ئەمەس، تەييارلان! — دېدى.

شۇ چاغدا يۈسۈپنىڭ خۇش ھىدى زىلەيخانىڭ دىمىغىغا كىردى. زىلەيخا ناھايىتى تېزلىك بىلەن ئۆزىنى تۈزىدى. يۈسۈپ زىلەيخانىڭ قېشىغا كېلىپ:

— ئەي زىلەيخا، ئەھۋالىڭ قانداق؟ سېنىڭ نېمە ھاجىتىڭ بار، مەن ھەل قىلاي؟! — دەپ سورىدى.

زىلەيخا يىغلاپ تۇرۇپ:

— سەن تېخى ئەمدى مېنىڭ ھالىمنى سوراۋاتىسەن! ئەي يۈسۈپ، مەن سېنىڭ ئىشقى ئوتۇڭدا كۆيۈۋاتقان ئادەممەن. ئەگەر ئىشەنمىسەڭ، قولۇڭدا ھەرقانداق نەرسە بولسا ئۇنى ماڭا بەر! شۇ ئارقىلىق مەندىكى بىر كۆيۈڭ ئوتىنىڭ ھارارىتىنى سىناپ كۆرگىن! — دېدى.

يۈسۈپنىڭ قولىدا ئالتۇن دەستىلىك قامچا بار ئىدى. ئۇ شۇنى ئۇزاتتى. زىلەيخا قامچىنى چىشلەپ تۇرۇپ قاتتىق بىر «ئۇھ!» دېدى.

ئىشق ئوتى قامچا ئارقىلىق يۈسۈپنىڭ بەدىنىگە تۇتاشتى. يۈسۈپ قامچىنى يەرگە تاشلىدى. ئۇ مەھرەملىرىگە:

— زىلەيخانى كاجىۋىغا ئولتۇرغۇزۇڭ دەرھال سارايغا ئاپىرىڭلار! — دەپ ئەمر قىلدى.

يۈسۈپ ئوردىسىغا قايتتى. لېكىن ئۇ، ئۇ يەردىمۇ

تۇرالمىدى، دەرھال زىلەيخانىڭ قېشىغا كىرىپ:

ــ زىلەيخا، ھەرقانداق سۆزۈڭ بولسا ماڭا ئېيت! قانداق مەقسىتىڭ بولسا تارتىنماي سۆزلە! مەن ھەل قىلاي! ــ دېدى.

زىلەيخا:

ــ ئەي يۈسۈپ، مۇبادا مەن ھاجىتىمنى ئېيتسام، سەن ئۇنى قوبۇل كۆرۈپ راۋا قىلمىساڭ، ئۇنىڭ ئاخىرى قانداق بولىدۇ؟! ــ دەپ يىغلىدى. يۈسۈپ:

ــ زىلەيخا، تارتىنما، نېمە ھاجىتىڭ بولسا شۇنى دە! ــ دېدى.

زىلەيخا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قانچە يىلدۇر ئىشقى ئوتىدا كۆيمىشىم،
مۇرادىمنى خۇدا راۋا ئەيلىسۇن.
دەردى ـ پىراق مېھنەتلىرىن چەكمىشىم،
ھاجىتىمنى خۇدا راۋا ئەيلىسۇن.

ئەرزىم ساڭا، تېنىم بولسا گۈل ـ چىمەن،
خىزمىتىمدە ياخشى ـ يامان ئەنجۈمەن،
كۆزلىرىمنى ھەق ئەيلىسە ھەم روشەن،
ئاۋۋالقىدىن شانىم ئەتىۋار بولسۇن.

يېشىم ئون تۆت ياكى ئون ئۇچكە كەلسۇن،
تىلىمدا ھەق زىكرى ــ كالامى بولسۇن،
مەقسىتىم ــ يۈسۈپۇم ماڭا ئەر بولسۇن،
بۇ دۇنيا شارابىن ھەم تېتىپ كۆرسۇن.

ئۆمرىم ئۆتتى خىزمىتىڭدە، يۈسۈپجان،
ئەزىز جانىنى يولۇڭغا ئەيلىسەم قۇربان،
نەچچە يىل ئىشقىڭدا بولدۇم سەرگەردان،
قوشۇلماقنى خۇدا نېسىپ ئەيلىسۇن.

زىلەيخا سىرىنى ئىزھار ئەيلىدى،
نەچچە يىللار ئارزۇ دىدار ئەيلىدى،
ئەزىز جانىنى ساڭا نىسار ئەيلىدى،
ئارمان يوقتۇر، ھەق مۇيەسسەر ئەيلىسۇن.

زىلەيخا نەزمىنى تۈگەتتى. يۈسۈپ:

ــ ئەي زىلەيخا، تاھارەت ئالغىن! ئىككى رەكەت نامازدىن كېيىن سەن تەكرىدىن مۇراد ـ مەقسىتىڭنى تىلە. مەن دۇئا قىلاي، شۇ يول بىلەن مۇراد ـ مەقسىتىڭ ھەل بولسا ئەجەب ئەمەس! ــ دېدى.

زىلەيخا دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ تاھارەت ئالدى. ئىككى رەكەت شۈكرانە نامازىنى ئوقۇدى. نامازدىن كېيىن «ئامىن!» دەپ دۇئاغا قول كۆتۈردى. يۈسۈپمۇ «ئامىن!» دەپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ، تەكرىگە سېغىنىپ زىلەيخانىڭ تىلىكىنى ھەل قىلىپ بېرىشىنى ياراتقۇچىدىن سورىدى.

ئىككىسىنىڭ دۇئا ـ تەلىپى ئىجابەت بولۇپ، زىلەيخا ئون تۆت ياشلىق ۋاقتىدىكىدەك ئەسلىگە كەلدى. ئۇنىڭ كۆزىمۇ روشەن بولدى. يۈسۈپ زىلەيخانى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ بىتاقەت ۋە بىئارام بولدى. زىلەيخانىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتى غالىب كېلىپ، ئورنىدىن تۇردى. كېلىپ زىلەيخانىڭ بوينىغا قولىنى سالدى.

زىلەيخا:

ــ ئەي يۈسۈپ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال! مەندىن يىراقراق تۇر! ئۆزۈڭنىڭمۇ، مېنىڭمۇ جېنىمغا جاپا سالما! ــ دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەقىقەت ئەزەلى، بىزنىڭ ئىشقىمىز مەجازىدۇر،
داۋانى تاپتى دەردىمىز، مۇيەسسەر بولدى گۈلئۇزارىمىز.

پېتىشتى ھەققە دادىمىز، بەردى بىزنىڭ مۇرادىمىز،
بۇ ئىدى كۆڭۈل شادىمىز، نۇر سالدى با ئىختىيار.

خۇدايىم يەتتى زارىمە، جەننىتى ئەلا جايىمە،
يوق ئىدى ھېچ قارارىمە، يۈسۈپنى كۆردۈم بىقارار.

ئاشىق ئىدىم جامالىغا، لېۋى شېكەر زۇلالىغا،
غۇنچە يۈزلۈك كامالىغا، ھەمىشە ئىدىم ئىنتىزار.

زىلەيخا بىلدى ھالىنى، كۆردى نۇرى جامالىنى،
يەنە يارىنىڭ جاپاسىنى، يۈسۈپنى قىلماس ئىختىيار.

زىلەيخا بۇ شېئىرنى تۇگىتىپ بولۇپ، نازۇكەرەشمە بىلەن ئورنىدىن تۇردى ۋە ئۆيگە قېچىپ كىرىپ كېتىپ، ئىشكىنى مەھكەم ئېتىۋالدى.

يۈسۈپ ئىشىك تۆۋىگە كېلىپ زىلەيخاغا ئەرزى ھالىنى بايان قىلىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

تۇتاشتى ئوتلار جانىمە،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.
كۆيدى تەندە جانىمە،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.

ھىجرى ئەمەس بالا ئىكەن،
مۇھەببەت دەردى ئاھ ئىكەن،
قاراشلىرىڭ پاناھ ئىكەن،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.

ئال بۇ دۇنيا خىراجىنى!
بەر ماڭا ھۆسنۈڭ باجىنى،
تەقدىم قىلاي تەخت ـ تاجىنى،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.

كۆيدۈرمە ئەزىز جانىمنى،
ئاشۇرمىغىن پىغانىمنى،
سەنمۇ ئاڭلا بۇ ئاھىمنى،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.

قالدى يۈسۈپ سازايىغا،
ئىشق ئوتىنىڭ بالايىغا،
رەھىم ئەيلىگىن گادايىغا،
زىلەيخاجان، جىگى ـ جىگى.

يۈسۈپ ئىشىك تۈۋىدە تۇرۇپ ئۆز ئىشقىنى زىلەيخاغا ئىزھار قىلدى. زىلەيخا قۇلاق سالمىدى. يۈ-سۈپ ئۇ يەردىن قايتىپ چىقىپ، خالىي بىر ئۆيگە كىردى. باغرىنى يەرگە يېقىپ ياتتى. ھېچكىمگە سۆز قىلمىدى. ھېچكىمنىڭ ئەرزىنىمۇ ئاڭلىمىدى. دۆلەت ئىشىنىمۇ تاشلىدى. قاتتىق «ئاھ !...» تارتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

داۋا يوقتۇر ئىشق ئوتىغا، بەلكى جانىم كۆيىدۇ،
ياتقىنىم بىر خالىي ئۆيدۇر، تەندە جانىم كۆيىدۇ.

تازا بېغىم، گۈلئۈزارىم، نەۋباھارىم كۆيىدۇ.
بۇ زىلەيخا قىرىق يىل چەكتى جاپايۇجەبرىنى،

سەن قوبۇل ئەتمەسمۇسەن ئاھۇپىغانىمنى كۆرۈپ،
مەندە يوق سەۋرى قارار، نومۇسۇئارىم كۆيىدۇ.

ئەمدى تۇرماي نە قىلاي، سەۋرى قارارىم كۆيىدۇ.
ئەي خۇدايا، سالما يۈسۈپ كۆڭلىگە ھىجران دېغى،

بۇ مېنىڭ ھالىمنى كۆرگەن ھېچ كىشى رەھىم ئەيلىمەس،
زەررە تاقەت مەندە يوقتۇر، ئىچى - تاشىم كۆيىدۇ.

يۈسۈپ زىلەيخانىڭ ئىشقىدا: «ئاھ - ۋاھ...» بىلەن تولغىنىپ قىرىق كۈننى ئۆتكۈزدى. زىلەيخانىڭ قىرىق يىل تارتقان ئىشقى - دەردى، جاپاسىنى يۈسۈپ قىرىق كۈن تارتتى. ئۇنىڭ ئەھۋالى يامانلىشىپ كېتىۋاتاتتى. جەبرائىل كېلىپ:

— ئەي يۈسۈپ، زىلەيخا سېنىڭ، ھەقتائالا ئىككىڭلارنىڭ نىكاھىنى ئەزەلدە بىر قىلغان. سەن ئەل ئارىسىغا چىق. خەلقە توي - تاماشا قىلىپ بەر. مىسىرنىڭ ھازىرقى قائىدىسى بويىچە نىكاھ خۇتبىسىنى ئوقۇت ! — دېدى.

يۈسۈپ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇش بولدى. دەرھال ئوردىغا چىقتى. مالىك رىيان بىلەن سۆزلەشتى. يۈسۈپ ئۇنىڭ پىكرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئۆزىنى زىلەيخاغا ئەلچى قىلىپ ئەۋەتتى. مالىك رىيان زىلەيخاغا يۈسۈپنىڭ سۆزىنى يەتكۈزدى. زىلەيخا يۈسۈپنى جان - دىلى بىلەن ئەرلىككە قوبۇل قىلدى.

يۈسۈپ توي تەييارلىقىنى قىلدى. زىلەيخا ئۇچۇن بىر ساراي قىلدۇردى. بۇ ئىمارەتكە: «بەيتۇل ئەـ بادەت» (ئىبادەت ئۆيى) دەپ ئىسىم قويدى. مىسىر شەھىرىنى زىننەتلەپ، ئەلگە قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ بەردى، نىكاھ خۇتبىسى ئوقۇلۇپ، ئىككى ئاشىق - مەشۇق قوشۇلدى.

تويدىن كېيىن يۈسۈپ خۇشال ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

نەخۇش كۈندۇر، مۇساھىبلەر، كىشى جانانىغا يەتسە،
كۆرۈپ يۈز دەردۇغەم ئەفزۇن[8]، يەنە دەرمانىغا يەتسە.

چېكىپ جەبرۇجاپالارنى، كۆزى مەستانىغا يەتسە.
دىلۇجانى خاراب بولسا، كۆيۈپ باغرى كاۋاپ بولسا،

چېكىپ رەنجۇمۇشەققەتلەر، ئىشق يولىدا ئەپغانلار،
يەنە ھەر كۈن ئازاب بولسا، نە ئارمان يارىغا يەتسە.

كۆرۈپ يۈزمىڭ مالامەتلەر، كۆڭۈل ئارامىغا يەتسە.
يۈسۈپ رەنا، قەددى زىبا، ئاھۇكۆزدۇر زىلەيخا،

پەلەك ئۇرسا ئاڭا شەبخۇن[6] يېقىلسا بېشىغا گەردۇن[7]،
بولۇپ بۇلبۇل گۈلى شەيدا،غۇنچە خەندانىغا يەتسە.

بۇلار بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى يۈسۈپنىڭ ئاتىسى ياقۇپتىن ئاڭلايلى:

يۈسۈپنىڭ شان - شۆھرىتى ئالەمگە تارالدى. رۇم، شام، كەنئاندىن كىشىلەر كېلىپ مىسىرنى ۋە ئۇنىڭ شاھى — يۈسۈپنى كۆرۈپ كېتىدىغانلار كۈندىن - كۈنگە كۆپەيدى. شۇ كۈنلەردە شام بىلەن كەـ

ئاندا قەھەتچىلىك پەيدا بولغانىدى. بۇ يەردىن كەلگەنلەرمۇ كەنئانغا قايتىپ بارغاندا مىسىر شاھى يۇسۇپنىڭ ياخشىلىقلىرىنى سۆزلەشتى. بۇ سۆز ياقۇپقا ئاڭلاندى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم، ئاڭلىشىمچە، ھازىر مىسىر مەملىكىتىدە بىر پادىشاھ بار ئىكەن. ئۇ ئالدىغا بارغان ھەرقانداق كىشىگە مېھرىبانلىق بىلەن ياخشى مۇئامىلە قىلىدىكەن. سىلەرمۇ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بىزنىڭ سالىمىمىزنى يەتكۈزسەڭلار ! — دېدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— بىزدە ئۇ پادىشاھقا لايىق تارتۇق قىلغۇدەك بىرەرنەرسە يوق. قۇرۇق قول بىلەن قانداق بارىمىز؟ ! — دېدى.

ياقۇپ:

— نېمە بولسا شۇنى ئېلىپ بېرىڭلار ! قوبۇل قىلسا ياخشى، قوبۇل قىلمىسا تېخى ياخشى. ئاتا - بوۋاڭلارنىڭ نامىنى، ئەسلىي زاتىڭلارنى ئۇنىڭغا بايان قىلىڭلار ! شۇلارنىڭ يۈزىدىن سىلەرگە ياخشىلىق قىلسا ئەجەب ئەمەس ! — دەپ نەسىھەت قىلدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى ئاتىسىنىڭ مەسلىھەتىگە كۆندى. ئۇلار ئازغىنا يۇك ۋە بىر دانە يۇڭ پالاسنى ئېلىپ مىسىرغا قاراپ راۋان بولدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى ئۇزىتىۋېتىپ:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغۇللىرىم، سىلەر يولغا چىقتىڭلار، پادىشاھى مىسىرنىڭ ئالدىغا كىرگەندە قىلىشقا تېگىشلىك ئەدەپ - قائىدە، رەسىم - يوسۇننى ئوبدان ئادا قىلىڭلار. «ئولتۇر !» دەپ جاي كۆرسەتمىگۈچە ئولتۇرماڭلار ! گەپ سورىمىسا گەپ قىلماڭلار ! ئامال قىلالىساڭلار يۈسۈپۇمنىڭ خەۋىرى، بار - يوقلۇقىنى سوراڭلار ! چۈنكى ئۇ ھەممە ئىشتىن خەۋەردار پادىشاھ ئىمىش. مېنىڭ ياخشى تىلەك ۋە دۇئالىرىمنى ئۇنىڭغا يەتكۈزۈڭلار ! مەن يەنە سىلەرگە بىر نامە يېزىپ بېرەي، ئۇنىمۇ شۇ پادىشاھقا بېرىڭلار ! — دەپ تۆۋەندىكى نەزم مەزمۇندا خەت يازدى:

مىسىر شاهى، ئۇ مېنىڭ يىتكەن قوزامدىن بەر خەۋەر،
سۇبھى - شام بولدى قاراڭغۇ كۈندۈزۈمدىن بەر خەۋەر.

ئېتى يۇسۇپ، سەرۋى قەد، كۆرۈر كۆزۈمدىن بەر خەۋەر.
تاقىتىم يوق، ھەسرىتىم چەكسىز، بولۇپتۇر ژاي - ژاي،

قىرىق يىلدۇر، ئەي شاھىم، ئوغلۇم پىراقىن چېكىمەن،
خۇددى نۇرلۇق زۆھرە يەڭلىغ يۇلتۇزۇمدىن بەر خەۋەر.

يۇزلىرى ئاپتاپ يەڭلىغ ئاي يۇزۇمدىن بەر خەۋەر.
ياقۇپنىڭ زىكرى - ساناسى، سۇبھى - شام ئاھى، يۇسۇپ،

كور بولۇپتۇر يىغلىبان دەردى - پىراقىدا كۆزۈم،
راھىتى جانىم مېنىڭ، شېرىن سۆزۈمدىن بەر خەۋەر.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا بۇ خەتنىمۇ بەردى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزاققىچە دۇئا قىلدى. ئۇلار يولغا چىقتى. مەنزىللەرنى بېسىپ، بىرنەچچە كۈندە مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

يۇسۇپ مىسىرنىڭ تۆت تەرىپىدىكى يول ئېغىزلىرىغا قاراۋۇللارنى قويغانىدى. ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى سىرتتىن كەلگەنلەرنىڭ يۇرتى ۋە ئىسمى، كەسپىنى دەپتەرگە يېزىپ ئاندىن ئۇلارغا مىسىرغا كىرىشكە يول بېرەتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى شۇ قاراۋۇللارنىڭ بىرىگە ئۇچرىدى. ئۇ بۇلارنىڭ كەلگەن يېرىنى، مەقسىتى مىسىرغا كىرىش ئىكەنلىكىنى، شاھنىڭ ئۇلارغا رۇخسەت بېرىش - بەرمەسلىكىنى سوراپ خەت ئەۋەتتى. خەتتە: «كەنئان تەرەپتىن كەلدۇق، دەيدۇ. بىر توپ كىشى كەلدى. ئۇلارنىڭ ھەربىرى رۇستەمى داستاندەك ھەيۋەتلىك» دېيىلگەنىدى.

يۇسۇپ خەتنى قولىغا ئېلىپ ئوقۇدى. يۇسۇپ ئۆز - ئۆزىگە: « بۇلار شۇنچە ھەيۋەتلىك بولغان كىمكىنا؟ !» دېدى. شۇ چاغدا جەبرائىل كېلىپ:

— ئەي يۇسۇپ، بۇلارئۆز ژاقتىدا سېنى «قۇل» دەپ ساتقان ئاكىلىرىڭ. ئەمدى سەن بۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلغىن ! — دەپ غايىب بولدى.

يۇسۇپ يېنىدىكىلەرگە قاراپ:

— ئۇلار ماڭا ئۆز ژاقتىدا بىلمەستىن جاپا قىلغان. ئەمدى مەن ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىمەن ! — دېدى.

شۇ يەردە ئولتۇرغان ۋەزىرلەر ۋە باشقىلار يۇسۇپتىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەم خۇش، ھەم ھەيران بولۇشتى. يۇسۇپ شۇ يەردە بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

ۋەزىرلىرىم، بىلىڭلار، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.
زۇلۇم قىلىپ چاھقا سالغان ئاشۇ ئاكىلىرىم كەلدى.

چۆل كېزىپ، شەھرى كەنئاندىن مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.
مالىك دىغۇرغا مېنى سېتىپ، «بۆرە يېدى» دەپ گەپ ئېيتىپ،

شىكار دەپ ئالداپ ئېلىپ بارغان، جاپا تىغىن جانغا ئۇرغان،
ئاكىلىق ھەققىن ئۇنۇتقان، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.

يالۇۋرسام يۇزۇمگە ئۇرغان زالىم ئاكىلىرىم كەلدى.
يۇسۇپ تۆكەر كۆزدىن ياشىن، ۋەزىرلەر كۆرۈڭ تەقدىر ئىشىن،

ياتقۇزۇپ قولۇم باغلىدى، كۆڭلەكنى قانغا بۇلغىدى،
پەلەكنىڭ ئايلاندۇردى باشىن، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.

يۇسۇپ ۋەزىرلىرىنى بۇيرۇدى:

— ئاكىلىرىمنى بۇ يەرگە ئېلىپ كىرىڭلار ! — دېدى. ۋەزىرلەر قاراۋۇلخانىغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ ئوردىغا كەلدى. يۇسۇپ يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل قاتارلىق ئاكىلىرىنى كۆرۈپ ئۇلارنى تونۇدى. ئۇلارنى شاھ سارايلىرىدىن بىرىگە چۈشۈردى. ئۇلار بىرنەچچە كۈن ئوبدان مېھمان بولۇشتى. بىر كۈنى يۇسۇپ ئاكىلىرىنى ئۆز ئالدىغا چاقىردى. ئون ئاكىسى يېتىپ كېلىپ پەگاھدا تۇرۇپ يۇسۇپ-

كه ئېگىلىپ تەزىم قىلىپ سالام بەردى. كېيىن ئۇلار بېشىنى كۆتۈرۈپ شاھقا قارىدى.

جاھان تەختىگە لايىق بىر پادىشاھ تەختتە ئولتۇرغان، ئۇنىڭ يۈزىگە نىقاب تارتىلغان، پەردە ئىچىدىن ئۇنىڭ يۈزىنىڭ نۇرى ئەتراپقا جىلۋە قىلىپ تارقاپ تۇرغان، ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىرنەچچە خان، سۇلتان، چەپ يېنىدا ئۆلىمالار، ھۆكۈمەت ئەربابلىرى، يەتتە يۈز بەگزادە، تۆت ئەتراپىدا باشقا ئەمرلەر، سەركەردىلەر ئولتۇرغان. بۇلارنى كۆرۈپ يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرىنىڭ بەدىنىگە تىتىرەك ئولاشتى.

يۈسۈپ ئۇلارنىڭ سالىمىغا جاۋاب بەردى. ئۇلارنىڭ قىلغان جەبىر ـ جاپاسىنى يادىغا ئېلىپ يىلاۋدەك تولغاندى. قەرىنداشلىق مېھرى جۇش ئۇرۇپ، ئىچ ـ ئىچىدىن يىغلىدى. يۈسۈپ تەسلىكتە ئۆزىنى توختىتىپ، كەنئان شېۋىسىدە ئۇلاردىن:

ـــ ئەي سودىگەرلەر، سىلەر قايسى باغنىڭ گۈلى، قايسى چىمەننىڭ بۇلبۇلى، قايسى ئاشىياندىن ئۇچتۇڭلار؟ قايسى گۈلزارلىققا چۈشسىلەر؟ ! ـــ دەپ سورىدى.

ئۇلار تەشۋىشتە:

ـــ ئەي شاھى جاھان پەرۋەر، ئۆمرىڭىز ئۇزۇن ھەم دۆلىتىڭىز زىيادە بولسۇن ! بىز بىر خۇداغا بەندە، ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق پەيغەمبەرگە نەۋرە، ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئۇممىتى ھەم ئوغلىبىز، ئەسلىي يۇرتىمىز شام. ھازىر كەنئان ۋىلايىتىدە تۇرىمىز، ـــ دەپ جاۋاب بېرىشتى.

يۈسۈپ:

ـــ ياقۇپنىڭ نەچچە ئوغۇل، نەچچە قىزى بار؟ ئۇ ئۆزى قانداق كىشى؟ ! ـــ دەپ سورىدى. شۇ چاغدا يۈسۈپنى يىغا تۇتقان بولسىمۇ، ئۆزىنى ئاران توختاتتى.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى:

ـــ ياقۇپنىڭ ئون ئىككى ئوغۇل، بىر قىزى بار ئىدى، ھازىر ئون بىر ئوغلى قالدى. يۈسۈپ ئاتلىق بىر ئوغلىنى بۆرە يېدى. ئۇنىڭ ئىنىسى ئىبنى يەمىن ئاتىمىزغا قاراپ قالدى. بىز بۇ يەرگە ئون ئوغۇل كەلدۇق. ھازىر كەنئاندا قەھەتچىلىك بار، بىز ئاشلىققا كەلدۇق ! ـــ دېدى.

بۇلارنىڭ ھەربىرى ئىككىدىن تۆگە ئېلىپ كەلگەنىدى. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بۇغداي يۈكلىتىپ بەردى. ئاتىسى ياقۇپقا ئاتاپ ئىككى تۆگىگە، ئىنىسى ئىبنى يەمىنگىمۇ ئىككى تۆگىگە بۇغداي ئارتىپ تۆگىلىرى بىلەن بەردى. يۈسۈپ بۇلارنى يولغا سېلىۋېتىپ:

ـــ بۇ نۆۋەت كەلسەڭلار، ئاتاڭلارنىڭ قېشىدىكى ئىنىڭلارنىمۇ بىللە ئېلىپ كېلىڭلار ! تۆگە، ئات ـ ئۇلاغنى جىقراق ئېلىپ كېلىڭلار، مەن ئاتاڭلارغا كۆپرەك بۇغداي بېرەي ! ـــ دېدى.

ئۇلار يولغا چىقتى. يولدا كېتىۋېتىپ، يەھۇدا:

ـــ ئۇكىلىرىم، مەن مۇشۇ پادىشاھنى «يۈسۈپمىكىن » دەپ ئويلاپ قالدىم، ـــ دېدى.

باشقىلىرى:

ـــ نەدىكى قاملاشمىغان گەپنى قىلىدىكەنسەن، يەھۇدا. ئۇ تىرىك بولسا ئاللىقاچان ئۇنىڭ خەۋىرىنى بىلەتتۇق. ماقۇل، تىرىكمۇ دەيلى، ئۇنىڭغا بۇنداق شانۇشەۋكەت، تاجۇدۆلەت نەدە تۇرۇپتۇ؟ ! ـــ دېيىشتى.

يەنە بەزىلىرى:

ـــ ئەگەر ئۇ تىرىك بولۇپ مۇشۇنداق پادىشاھ بولسا، بىزدىن ئىنتىقامىنى ئېلىپ ئەدىپىمىزنى بېرەتتى. بىز ئۇنىڭغا ئاز ئازار ۋە ئازاب بەردۇقمۇ؟ ئۇنى ئاخىردا «قۇل» قىلىپ پۇچەك يارماققا ساتتۇق ـ قۇ؟ ! ۋەھالەنكى، ئۇ بىزگە پۇلسىز كۆپ بۇغداي بەردى، دادىمىز، ئۆكىمىز ئۇچۇن ئۆزىنىڭ تۆگىسىگە بۇغداي ئارتىپ بەردى، ـــ دېدى.

يەنە بەزىلىرى:
ــ يەھۇدا توغرا ئېيتىدۇ. ئەگەر ئۇ يۈسۈپ بولمىسا، ئىبنى يەمەننى نەدىن بىلىدۇ؟ ! ــ دېيىشتى.
باشقىلار:
ــ ئۇنىڭغا بىز ئىبنى يەمەننى ئۆزىمىز تونۇشتۇردۇققۇ؟ ! ــ دېيىشتى.
ئۇلار شۇنداق تالاش ـ تارتىش بىلەن ئاخىر كەنئانغا يېتىپ باردى. ياقۇپقا ئىككى تۆگىدىكى بۇغداينى:
ــ بۇنى سىزگە مىسىر شاھى ئىنئام قىلىپ بەردى، ــ دەپ چۈشەندۈردى ۋە چۈشۈرۈپ بەردى. ئىبنى يەمەننىڭ بۇغدىيىنى ئۇلار ئۆزلىرى چۈشۈرۈپ بۆلۈشۈۋالدى. ئۇلار يەنە يۈسۈپنىڭ يېنىپ بەرگەن خېتىنى ئاتىسىغا بەردى. خەتتە تۆۋەندىكى نەزمە بار ئىدى:

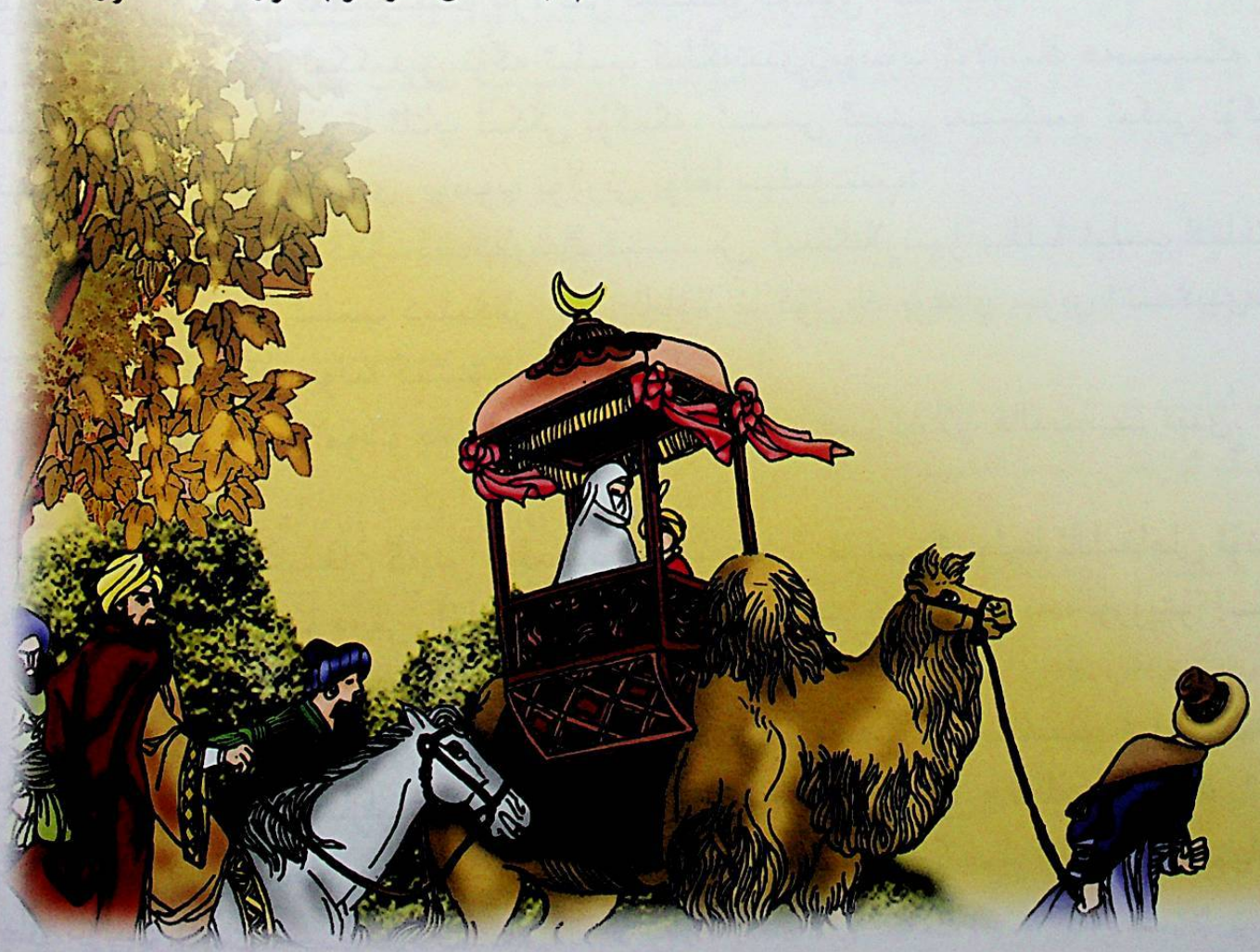
ياقۇپ نەبى، تەۋەككۈل قىل خۇداغا،
سەۋر قىلغىن، كۆرەر كۆزۈڭ ئامانىدۇر.
ئاشقىلارنىڭ ئىشىدۇر سەۋر قىلماق بالاغا،
سەۋر قىلغىن، يۈسۈپ قوزاڭ ئامانىدۇر.

سەۋر قىلغان مۇرادىغا يېتەرلەر،
ھەسرەت ـ پىراق يۇرىكىدىن ئۆتەرلەر،
جاپا ـ مېھنەت ئاشقىلارغا يېتەرلەر،
سەۋر قىلغىن، كۆڭۈل چۈشۈڭ ئامانىدۇر.

يۈسۈپ دەرلەر: كۆرەر كۆزۈڭ روشىنى،
تازا بولۇر گۈل ئېچىلسا گۈلشىنى،
جىلۋىلىنەر جامالىڭنىڭ روشىنى،
كۆڭلۈڭ خۇشى، دىلىڭ خۇشى ئامانىدۇر.

غەم قىلمىغىن، يۈسۈپ ئامان بار ئىمىش،
ئاتىسىنىڭ جامالىغا زار ئىمىش،
قايغۇڭ بىلەن غېمىڭ ھەردەم يار ئىمىش،
قوش يۈلتۇزۇڭ يۈسۈپ ـ رەنا ئامانىدۇر.

ئاڭلا مىسىر شاھىنىڭ شۇكۇر ـ ساناسىن،
ھېچكىمدىن دەرىغ تۇتماس ئۇ، ۋاپاسىن،
ئەپۇ ئەيلە، ئوغلۇڭ يۈسۈپ گۇناھىن،
غەم يېمىگىن، يۈسۈپ قوزاڭ ئامانىدۇر.

ياقۇپ خەتنى ئوقۇتۇپ ئاڭلاپ مۇتالىئە قىلدى. ئۇ خەتتىن ياقۇپنىڭ دىمىغىغا بىر خىل خۇش پۇراق يېتىپ كەلدى. ئۇ يىغلاپ هوشىدىن كەتتى. هوشىغا كەلگەندىن كېيىن، ئوغۇللىرى ئاتىسىغا:

— ئەي ئاتا، مىسىر پادىشاهى: «بۇ نۆۋەت كەلسەڭلار، كىچىك ئوكاڭلار ئىبنى يەمىنىمۇ ئۆزۈڭلار بىلەن بىللە ئېلىپ كېلىڭلار!» دېدى. ئۇ ئاجايىپ بىر پادىشاه ئىكەن، توققۇز قەۋەت پەردە ئىچىدە ئولتۇرسىمۇ، ئۇنىڭ يۇزىنىڭ نۇرى قۇياش نۇرىدەك بەرق ئۇرۇپ چىقىپ تۇرىدىكەن. ئۇ پادىشاه بىزنىڭ ئېلىپ بارغان سوۋغىلىرىمىزنىمۇ ئۆزىمىزگە ياندۇرۇپ بەردى، — دەپ تەرىپ قىلىشتى.

ياقۇپ:

— بىزنىڭ نەرسىلىرىمىزنى قايتۇرغىنى، بىزنى ئىززەت ۋە هۆرمەت قىلغىنى، — دەپ چۈشەندۈردى.

هەممىلىرى كۆڭۈللىرىنى خۇش قىلىشتى.

ياقۇپ بۇ نۆۋەت يەنە مىسىرغا ماڭغان ئوغۇللىرىغا ئىبنى يەمىنى قوشۇپ بەردى. ئۇلار يولغا چىقىدىغان ۋاقىتتا، ياقۇپ ئوغۇللىرىغا:

— بالىلىرىم، ئوغلانلىرىم، كۆزۈمنىڭ روشىنى ئىبنى يەمىنى سىلەرگە قوشۇپ بەردىم. ئۇنىمۇ يۇسۇپتەك يوق قىلىپ كەلمەڭلار! بۇ نۆۋەت مەن سىلەرگە ئىشەنىدىم. بىراق ئىشەنچىمىنى ئاقلىمىساڭلار، سىلەرنى چوقۇم قارغايمەن. بىرىڭلار، هەممىڭلارنى خۇداغا تاپشۇردۇم. مىسىر پادىشاهىغا مەندىن ئالاهىدە سالام دەڭلار! ئۇ بۇ نۆۋەت ئوغلۇم يۇسۇپ هەققىدە ئېنىق بىرەر خەۋەر بەرسۇن. مەن ئۇنىڭ نامەسىدىن ياخشىلىقىنىڭ هىدىنى سەزدىم، — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بوۋام ئىبراهىمدۇر، ئاتىمىز ئىسهاق،
قىرىق يىلدۇر ئوغا ماڭا نۇش[9] بولدى.
تا ئۆلگۈچە بۇندا تارتارمەن پىراق،
يۇرىكىمده جەبىر - جاپا دۇش[10] بولدى.

يىراقلىقىنىڭ دەردى بىسيار ياماندۇر،
كىمەرسه پىراق ئوتىدا كۆيسه مەرد بولۇر،
دائىما چەككىنىم ئاهۇدەرد بولۇر،
هەمىشه ماڭا پىراق ئوتى ئىش بولدى.

مەن بىلۇرمەن، پەرزەنت دېغى ياماندۇر،
جۇدالىقتىن بېشىم ئۇزره تۇماندۇر،
كۆرمىدىم يۇسۇپنى، ئاخىر زاماندۇر،
خۇدانىڭ تەقدىرىدىن شۇنداق ئىش بولدى.

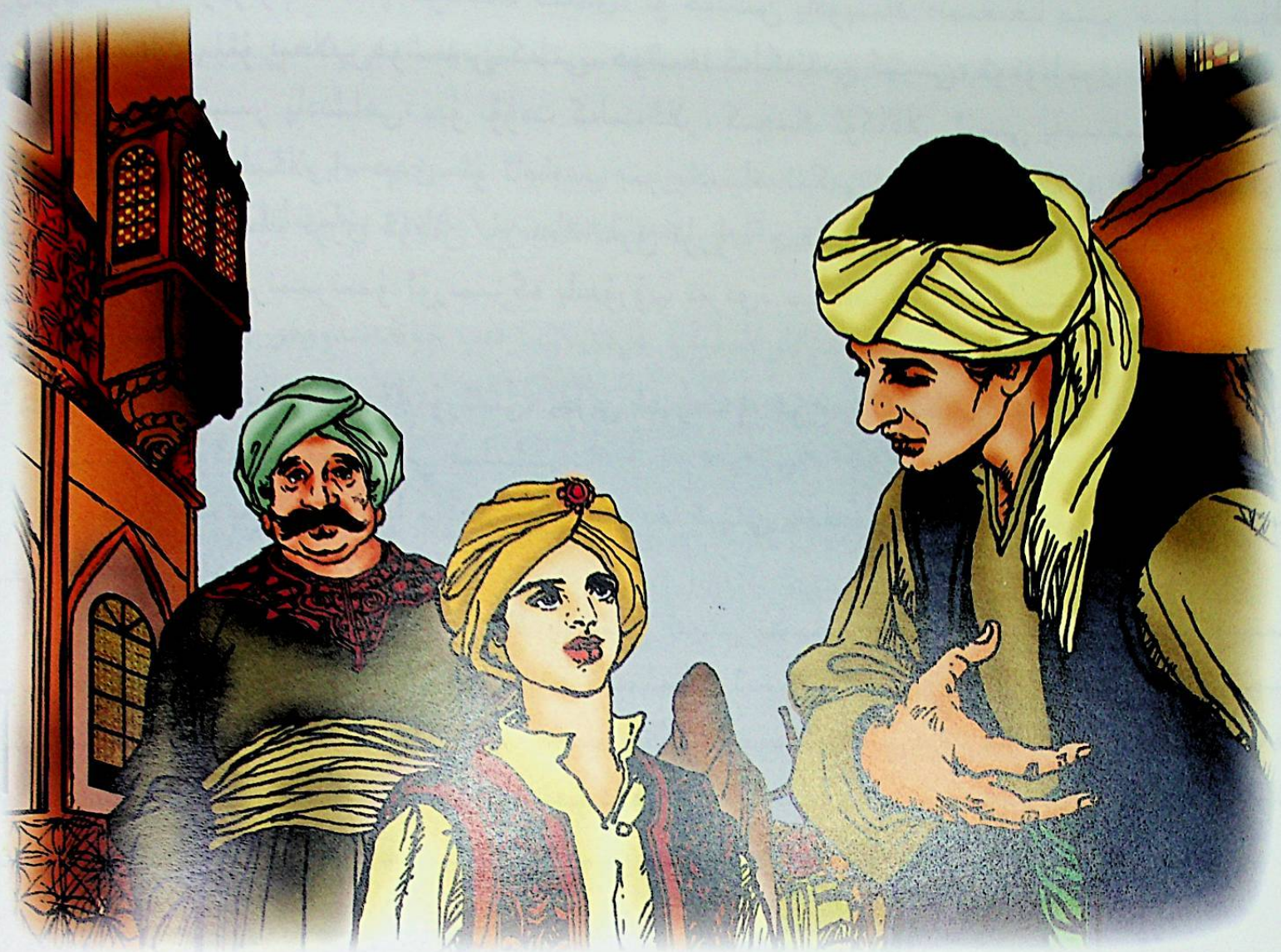
هېچ بىلمىدىم، بەختىم قارا بولدىمۇ؟
دوستلار يىغلاپ، دۇشمەنلىرىم كۇلدىمۇ؟
يۇسۇپۇمنى كۆرەر ۋاقتىم بولدىمۇ؟
يىغلىغىنىم خالايىقىقا پاش بولدى.

مىسىر شاهى، سۆزۈڭ شېكەر - بالمىدۇر؟
يۇسۇپنى بار دېگىنىڭ هەق - راستمىدۇر؟
يۇسۇپتىن سېنىڭ خەۋىرىڭ بارمىدۇر؟
ياقۇپ كۆرۈپ ئول نامەنى خۇش بولدى.

ياقۇپ بالىلىرىنىڭ قولىغا: «ئەي پادىشاهى جاهان پەرۋەر، ئەزىزى مىسرى، سىزنىڭ ياخشىلىقىڭىزنى ئاڭلاپ بۇ نامەنى يېزىپ بەردىم. ئوغلۇم يۇسۇپتىن خەۋەر بېرەرسىز. مېنىڭ ئوغۇللىرىمغا يەنە مۇ ياخشى مۇئامىله قىلىڭ. ئۇلارغا مېهرىبانلىق كۆرسىتىڭ. ئوغلۇم ئىبنى يەمىنى تەلىپىڭىزگە بىنائەن هۇزۇرىڭىزغا ئەۋەتتىم. يۇسۇپتىن ئايرىلغاندىن بېرى ئىبنى يەمىن ماڭا ئۇلپەت ئىدى. ئۇنى سىز مېنىڭدىن ئايرىماڭ. ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ هەققى - هۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ ئۇنى تىزرەك يولغا سېلىۋېتىڭ!» دەپ خەت يېزىپ بەردى.

ئۇلار يولغا چىقتى. ماڭىدىغان ۋاقىتتا:

— سىلەر مىسىرغا بارغاندا، بىر ئاندىن بولغان ئىككى ئوغۇل بىر دەرۋازىدىن كىرىڭلار! — دەپ تاپىلىدى.

ئۇلار مەنزىللەرنى بېسىپ مىسىرغا كەلدى. قاراۋۇللارغا ئۆزلىرىنى مەلۇم قىلىپ، ئىككىسى بىر بو-
لۇپ، بىردىن دەرۋازىدىن مىسىرغا قەدەم قويدى. ئىبنى يەمىن كۆرۈپ باقمىغان بۇ شەھەرنىڭ دەرۋازىسى
ئالدىدا ئۆزى يالغۇز قېلىپ كۆڭلى بۇزۇلدى. ئاكىسى يۈسۈپنى ئەسلەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ماڭا قىلار ئىدى جېنىنى قۇربان،
خىرامان يۈسۈپۇم بىللە بولسا.
قىلاتتى خىزمەتتە ئۇ ماڭا جەۋلان،
نە ئارمان يۈسۈپۇم بىللە بولسا.

بىلەلمەيمەن قايان بارغۇم،
غېرىبۇناتىۋان بولدۇم.
بۇ يەرلەرنى كىمدىن سورىدىم،
قېنى يۈسۈپۇم بىللە بولسا.

يولنى كىمدىن سوراپ بىلەي،
قەيەرلەرنى ماكان ئەيلەي.
دىل جانىمنى داغ ئەيلەي،
گۈلىستان يۈسۈپۇم بىللە بولسا.

قېلىپ تەنها خاراب بولدۇم،
جۇدالىقتىن كاۋاپ بولدۇم.
«ئاكام!» دەپ ئىزتىراپ بولدۇم،
بۇ يەردە يۈسۈپۇم بىللە بولسا.

ئىبنى يەمىن قېلىپ تەنها،
چۈشۈپتۇر بېشىمە سەۋدا.
خۇدايا، قويمىغىن غەمدە،
نە ئارمان يۈسۈپۇم بىللە بولسا.

ئىبنى يەمىن يىغلىدى. جەبرائىل يۈسۈپنىڭ قېشىغا كېلىپ:

— تەكرىنىڭ بۇيرۇقى، ئىبنى يەمىننىڭ ئالدىغا چىق. ئۇ مىسىرنىڭ كەنئان تەرەپتىكى دەرۋازە-

سىدا كۆڭلى بۇزۇلغان هالدا تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنى دەرۋازىدىن بىللە ئېلىپ كىر ! — دېدى.

يۇسۇپ دەرھال يولۇچى قىياپىتىگە كىرىپ ئىبنى يەمىننىڭ ئالدىغا چىقتى. ئىبنى يەمىن قايانغا بېرىشنى، دەرۋازىدىن قانداق كىرىشنى بىلمەي تۇراتتى. ئىبنى يەمىننى كۆرۈپ يۇسۇپنىڭ كۆزىدىن ياش كەتتى، لېكىن بىلىندۇرمەي، تۆگىنى مىنىپ كېلىپ سالام قىلدى. ئىبنى يەمىن ئىلىك ئالدى، قاراپ هەيران قالدى. يۇزىدە نىقاب بار بۇ يىگىتنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭغا يېقىملىق ئاڭلاندى.

يۇسۇپ ئىبنى يەمىندىن:

— ئەي يىگىت، نەدىن كېلىۋاتسەن؟ ! نەگە بارسەن، كىمنىڭ ئەۋلادىسەن؟ ! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمىن:

— بىر خۇداغا بەندە، ئىبراهىم، ئىسمائىل، ئىسهاقنىڭ نەۋرىسى، ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ كىچىك ئوغلىمەن، ئىسمىم ئىبنى يەمىن، يۇرتۇم كەنئان. كەنئاندىن كېلىۋاتىمەن ! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ:

— ياقۇپنىڭ نەچچە ئوغۇل، نەچچە قىزى بار؟ ! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمىن:

— ياقۇپنىڭ ئون ئىككى ئوغۇل، بىر قىزى بار ئىدى. هازىر ئون بىر ئوغلى بار. ئوغۇللارنىڭ هەممىسى بۇ يەرگە كەلدى. هەربىر ئاندىن تۇغۇلغان ئىككىسى بىر دەرۋازىدىن شەهەرگە كىرىپ كەتتى. مەن يالغۇز قالدىم. ئۇلار بۇرۇن بۇ شەهەرگە كەلگەن، مەن كەلمىگەن، هېچكىمنى تونۇمايمەن. نەگە بېرىشىمنىمۇ بىلمەيمەن. مەرهەمەت قىلىپ سىز ماڭا هەمراه بولۇپ، مېنى مىسىر شاهىنىڭ ئىشىكىگە يەتكۈزۈپ قويسىڭىز ! — دېدى.

ئىبنى يەمىن يۇسۇپنىڭ ئاۋازىدىن ئۆزىگە بىر ياخشىلىقنىڭ هىدى كېلىۋاتقانلىقىنى هېس قىلدى. شۇڭا ئۇ يەنە:

— ئەي يىگىت، سىزنىڭ مۇبارەك جامالىڭىزنى مەن بىر كۆرسەم، جېنىمغا ئارام بولاتتى. مەن بىلەن بىر ئاندىن تۇغۇلغان يۇسۇپ ئىسىملىك بىر ئاكام بار ئىدى. ئۇنى ئاكىلىرىم كىچىكلىكىدە سەهرا‌غا ئېلىپ بېرىپ يوقىتىپ «بۆرە يېدى !» دەپ كەلدى. دادام ئۇلارنىڭ بۇ سۆزىگە تا هازىرغىچە ئىشەنگىنى يوق. دادام شۇ ئاكامنىڭ دەردىدە زار ـ زار يىغلاپ كۆزىدىن ئايرىلدى، — دېدى.

يۇسۇپ:

— يۇرگىن، مەن ساڭا يول باشلاي، غەم يېمە. ئاكاڭنىڭ ئورنىدا ئاكا بولۇپ، سېنى شۇ ئاكىلىرىڭ بارغان يەرگە باشلاپ باراي، — دەپ باشلاپ ماڭدى.

يۇسۇپ يولدا كېتىۋېتىپ، ئىبنى يەمىندىن:

— سەن شۇ ئاكاڭنى ياخشى كۆرەرمىدىڭ؟ ! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمىن:

— ئۇ ئاكام مېنىڭ كۆرەر كۆزۈم، سۆزلەر سۆزۈم ئىدى ! — دەپ يىغلىدى. يۇسۇپنىمۇ قاتتىق يىغا تۇتتى، لېكىن ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. يۇسۇپ دەرھال قولىدىكى ئالتۇن ئۈزۈكىنى ئېلىپ ئىبنى يەمىنىڭ قولىغا سېلىپ قويدى. ئىبنى يەمىن:

— ئەي ئاكا ! بۇ نېمە ئىش؟ ! — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ:

— هەمراهدارچىلىقىمىزنىڭ خاتىرىسى. بۇنى سەن ياخشى ساقلا ! يوقاتما ! بۇنىڭ باهاسى مىسىرنىڭ يىللىق باج ـ خىراجىغا باراۋەر، — دېدى. ئۇلار يولنىڭ قوشۇلۇشىدا بىر ـ بىرىگە قوشۇلدى. يۇسۇپ ئۇلار بىلەن خەيرلىشىپ، باشقا يول بىلەن ئۆز بارگاهىغا كىرىپ كەتتى، ئۇ

يەردىن تەختكە چىقىپ ئولتۇردى.

ئىبنى يەمەن ئاكىلىرى بىلەن جەم بولغاندىن كېيىن، ئۇلار:

— سەن بۇ يەرنى قانداق تېپىپ كەلدىڭ؟! — دەپ قىستىدى. ئىبنى يەمەن ئۇلارغا ئۆزى بىلەن بىللە ھەمراھ بولۇپ كەلگەن ھەمراھىنى، ئۇ ھەمراھىنىڭ خەيرلىشىپ كېتىپ قالغانلىقىنى ئەسلىتىپ بىرمۇبىر بايان قىلدى. قولىدىكى خاتىرە ئۇچۇن بەرگەن ئۇزۇكنى كۆرسەتتى. ئۇلار بۇ ئۇزۇكنى كۆرۈپ ھەيران قالدى.

يەھۇدا:

— بۇنى ساقلىيالمايسەن، مەن ساقلاپ بېرەي! — دەپ ئېلىپ قولىغا سېلىۋالدى. بىر سائەتكە يەتمەي ئۇ ئۇزۇك ئۇنىڭ قولىدىن غايىب بولدى. ئاكىلىرى ھەيران بولۇشتى. ئۇنى ئىزدەپ بېرىپ، ئىبنى يەمەنىڭ قولىدا كۆردى. ئاندىن كېيىن ئۇ ئۇزۇكنى باشقا ئاكىلىرى بىر - بىرلەپ ئېلىپ قولىغا سالدى. بۇ ئۇزۇك ئۇلارنىڭمۇ قولىدا تۇرمىدى. ئۇلار ئىلاجسىز قېلىپ، بۇ ئۇزۇكنى ئىبنى يەمەنگە ھەدىيە قىلىشقان بولدى. يۇسۇپ بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كارۋان ساريىغا چۇشۇردى. ئاردىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، يۇسۇپ كىشى ئەۋەتىپ ئۇلارنى ئوردىسىغا تەكلىپ قىلدى ۋە ئۇلارغا زىياپەت بەردى. ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىگە بىر تاۋاقتىن ئاش قويدى. ئىبنى يەمەنگە يالغۇز بىر تاۋاق ئاش قويدى. ئۇلارنى تائامغا تەكلىپ قىلدى.

ھەممىسى — ئىككىدىن بولۇپ تائام يېيىشكە كىرىشتى. ئىبنى يەمەن ئۇلارغا قاراپ: «مېنىڭمۇ ئاكام يۇسۇپ بولغان بولسا، بىز ئىككىمىزمۇ بىللە تائام يەر ئىدۇق» دېگەننى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلدى. ئۇ تائامنى يېمىدى. بۇ ئەھۋالنى بايقىغان يۇسۇپ:

— ئەي ئىبنى يەمەن، سىز نېمە ئۇچۇن تائام يېمەيسىز؟! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— بۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى بىر ئانىدىن بولۇپ، ھەمراھى تەل. مېنىڭ ئاكام يۇسۇپ يوق، شۇڭا گېلىمدىن غىزا ئۆتمىدى، دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئۇنداق بولسا، مەن ئىنىڭلار ئىبنى يەمەن بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ئاش يەيمەن، — دېدى.

ئۇلار:

— ناھايىتى ياخشى ئىش قىلدىڭىز، پادىشاھىئالەم! — دېيىشتى. شۇنداق قىلىپ يۇسۇپ ئىبنى يەمەن بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ئاش يېدى.

ئەتىسى بۇلارنى ئوردىغا يەنە تەكلىپ قىلدى. ئۇلار كېلىپ يۇسۇپكە تەزىم بەجا قىلىشىپ پەگاھدا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرۇشتى. يۇسۇپ پەردە ئىچىدە ۋاپاسىز ئاكىلىرىنىڭ يۈزىنى كۆرۈپ، ئاتا - ئانىسىنى ئەسلىدى. كۆڭلى بۇزۇلدى. لېكىن ئۆزىنى توختىتىۋېلىپ:

— ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادلىرى، ئاتاڭلارنىڭ ماڭا ئەۋەتكەن خېتىنى ئېلىپ كېلىڭلار! — دېدى. ئۇلار خەتنى ئېلىپ بېرىشتى. يۇسۇپ ئاتىسىنىڭ قەلىمىنى كۆرۈپ كۆزىگە سۈرتتى. كېيىن ئۇنى ئوقۇدى. ئۇلارغا قاراپ:

— بۇ خەتنىڭ مەزمۇنىغا قارىغاندا، سىلەرنىڭ ئۇكاڭلار يۇسۇپنىڭ زىنداندا ئىكەنلىكى مەلۇم. سەلەر ئۇنى «بۆرە يېگەن» دەيسىلەر. سىلەر ماڭا راستىنى ئېيتىڭلار، ئەگەر يۇسۇپ تىرىك بولسا، مەن ئۇنى تېپىپ ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسىنى ئالاي! — دېدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— يۇسۇپنى تەھقىق بۇرە يېگەن. ئەگەر بىزگە ئىشەنمىسىلە، مانا ئالدىلىرىدا ئۇنىڭ ئىنىسى ئىبنى يەمەن تۇرۇپتۇ. شۇنىڭ ئۆزىدىن سورىسىلا ! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

يۇسۇپ:

— ئەي ئىبنى يەمەن، سېنىڭ ئاكاڭ يۇسۇپنى بۆرە يېگىنى راستمۇ؟ — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— ئەي شاھىئالەم، مەن نەدىن بىلەي؟ ! بۇ يەردە تۇرغان ئاكىلىرىم ئاكام يۇسۇپنى «سەھرانى كۆر-ستىپ كېلىمىز» دەپ، دادامدىن سوراپ ئەكەتكەنىدى. كېيىن بۇلار: «يۇسۇپنى بۆرە يېدى» دەپ بىر قانلىق كۆڭلەكنى ئېلىپ كېلىشتى. ئۇنى دادامغا كۆرسىتىپ دادامنى قاقشاتتى. مەن بۇنىڭدىن باشقا-سىنى بىلمەيمەن ! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ ئىبنى يەمىندىن:

— سېنىڭ ئاكاڭ يۇسۇپ ئوغرى ۋە يالغانچىمىدى؟ — دەپ سورىدى. ئىبنى يەمەن:

— مېنىڭ ئاكام يۇسۇپ ئۆمرىدە ئوغرىلىق قىلغان ئەمەس. زادى يالغان سۆزلىمەيتتى. ھەرقاچان ناشتا قىلسا ئۆزىنىڭ ئېشىدىن ئېلىپ غېرىب ـ غۇرۇالارغا بېرىپ، ئاشقىنىنى ئۆزى يەيتتى. مەن ئۆمرۇمدە ئاكامدەك خۇش مۇئامىلىلىك كىشىنى تېخى كۆرمىدىم ! — دەپ يىغلىدى.

ئىبنى يەمەننىڭ بەرگەن جاۋابىغا ئاكىلىرىنىڭ ئاچچىقى كەلدى، ئۇلار ئىبنى يەمەننى بۇنداق جاۋاب بېرىدۇ دەپ ئويلىمىغانىدى.

يۇسۇپ ئۇلارنىڭ ئەلپازىنى كۆرۈپ:

— بولدى قىلىڭلار ! ئەي ئىبنى يەمەن، ئەھۋالدىن قارىغاندا، سېنىڭ بۇ يەردە تۇرغان ئاكىلىرىڭ-نىڭ ئۆزى يالغانچى ئوخشايدۇ. خەتتىن مەلۇم بولۇشچە، ئاتاڭمۇ يۇسۇپنىڭ ھاياتلىقىدىن ئۈمىدۋار ئى-كەن، — دېدى.

ئىبنى يەمەننىڭ ئاكىلىرى بىر ـ بىرىگە قارىشىپ، ئۆز ئىچىدە: «خەپ توختاپتۇر ! سېنىمۇ ئاكاڭ يۇسۇپتىن بەتتەررەك كويغا سالمىساق» دېيىشتى. يۇسۇپ بۇلارنىڭ پەيلىدىن خەۋەردار ئىدى. ئۇلارغا يەنە ئاش تارتتى، كېيىن ئۇلارنى ئالاھىدە تەييار قىلدۇرغان سارايغا ئەۋەتتى. بۇ سارايدا يەھۇدا باشلىق يۇ-سۇپنىڭ ئاكىلىرىنىڭ يۇسۇپنى ئالداپ ئاچىقىپ مالىك دىغۇرغا ساتقۇچە بولغان ئارىلىقتىكى قىلغان ۋەھشىيلىكلىرى سۇرەت بىلەن تاملارغا نەقىش قىلىنغانىدى. يۇسۇپ ئۇلارنى بۇ سارايغا كىرگۈزۈپ، ئۆزى يوشۇرۇن ھالدا پەنجىرىدىن كۆزىتىپ تۇردى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى سارايغا كىرىپلا ئۆزلىرىنىڭ يۇسۇپكە سالغان كۈلپەتلىرىنى كۆردى. شەرمەندىلەرچە بىر ـ بىرىگە قاراشتى. ئاخىر بېشىنى ئېگىپ يەرگە قاراشتى.

يۇسۇپ بۇلارنى چىرايلىرى سارغايغان، ئوسال ھالدا كۆرۈپ سارايدىن قايتىپ چىقتى. كېيىن ئۇلارنىمۇ ئوردىغا ئالدۇرۇپ كېلىپ زىياپەت قىلدى. يەنە ھەممىسى ئىككىدىن بولۇپ تائامغا كىرىشىپ كەتتى. ئىبنى يەمەن تەنھا قېلىپ غىزا يېمىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ يىغلىدى. يۇسۇپ:

— ئەي ئىبنى يەمەن، سەن يەنە نېمىشقا غىزا يېمەيسەن؟ ! — دەپ سورىدى. ئىبنى يەمەن:

— ئاكام يۇسۇپ بولغان بولسا، بىللە ئاش يەر ئىدۇق، دەپ كۆڭلۈم بۇزۇلدى، ئاشنى يېيەلمىدىم، — دەپ جاۋاب بەردى. يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي كەنئانلىق يىگىتلەر، ھەرقانداق ئەرزىڭلار بولسا ماڭا ئېيتىڭلار ! — دېدى. ئىبنى يەمەن بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مەن غېرىبنى ئەيىبلىمەك، ئەزىزىم،
ئاتام ئۆمرىدىن پەلەك تامام ئېتىپتۇ.
بىر تۇغقان ئاكام كېچە - كۈندۈزى،
كۆرەر كۆزۈم يۈسۈپ ئاكام يېتىپتۇ.

يۈسۈپ:
ياقۇپ ئوغلى، يىغلىمىغىن بۇ يەردە،
مەقسىتىڭنى دېگىن ئاكاڭ بولايمەن.
راۋا قىلاي، ھاجىتىڭنى تىلىگىن،
يىغلىمىغىن بۇگۈن ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمىن:
بۇلار ھەممە ئاكا - ئۇكا ئامان بار،
قىلمىشىغا كۆڭلۈمدىمۇ گۇمان بار.
ئەيىب قىلماڭ، ماڭا ئاخىر زامان بار،
ماڭا ئۇلپەت يۈسۈپ ئاكام يېتىپتۇ.

يۈسۈپ:
كىمكى كۆرسە بۇ دۇنيانىڭ جاپاسىن،
ئاخىرەتتە كۆرگەي ئۇنىڭ ۋاپاسىن.
ئىگەم بېرەر دەردىمەنلەرنىڭ داۋاسىن،
غەم قىلمىغىن، بۇگۈن ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمىن:
مەن بىلۈرمەن، بۇگۈن ئاكام بولۇرسىز،
كىملەر غېرىب بولسا ھالىن سورارسىز.
بىر سۈت ئەمگەن يۈسۈپ قاچان بولۇرسىز؟
مەن يىغلايمەن يۈسۈپ ئاكام يېتىپتۇ.

يۈسۈپ:
ئاكاڭ نېچۈك؟ خۇلق - پەيلىنى بايان قىل!
يەنە ھۆسن - جامالىنى ئايان قىل!
ئۈمىد بىلەن ئاكاڭنى بار گۇمان قىل!
غەم يېمىگىن، يۈسۈپ ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمەن:

ئاكام خۇلقى پەرىشتىدىن زىيادە،
شاھلار كۆرسە ئۆزىن قىلار پىيادە.
مىسىر شاھى، يالغان سۆز يوق ئارادە،
باغرى كاۋاپ يۈسۈپ ئاكام يىتىپتۇ.

ئىبنى يەمەن:

مەن يىغلايمەن ھەم يىغلايدۇ ئاتىسى،
كۆزىدە ياش، باغرىدا قان ئاتىسى.
ھەددىدىن تولا كۆردى ئۇنىڭ جاپاسىن،
مەن يىغلايمەن، يۈسۈپ ئاكام يىتىپتۇ.

يۈسۈپ:

كۆڭلۈڭ بۇزۇپ، ئاكام دىبان يىغلىما!
ھىجران ئوتى بىلەن باغرىڭ داغلىما!
ئۈمىدلىك بول، يىراقلىقنى چاغلىما!
كەلگۈن بېرى، يۈسۈپ ئاكاڭ بولايمەن.

يۈسۈپ:

مىسىر شاھى ساڭا بولسا مېھرىبان،
كەنئانلىق ياش ئوغلان، ساڭا نە ئارمان؟
ئىنئام قىلاي مالۇدۇنيا پاراۋان،
كەلگۈن بېرى، يۈسۈپ ئاكاڭ بولايمەن.

يۈسۈپ ئىبنى يەمەنىنى يېنىغا تارتىپ بىللە تائام يېدى. ئاكىلىرى مىسىر شاھىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان بۇ ئىلتىپاتىنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشتى. ئىچى تارلىقى كېلىپ، بوغۇزىدىن تائام ئۆتمىدى. «راھىلەدىن بولغان ئوغۇللار نەگە بارسا ئىززەت ۋە ھۆرمەتكە ئېرىشىدۇ» دەپ غۇدۇراشتى.

يۈسۈپ ئىبنى يەمەن بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ تاماق يەۋاتقاندا، ئىبنى يەمەنىنىڭ كۆزى يۈسۈپنىڭ قولىغا چۈشتى. ئىبنى يەمەن ئاھ ئۇرۇپ يىغلىدى، تائامدىن قولىنى تارتتى.

يۈسۈپ:

— ئەي ئىبنى يەمەن، نېمىشقا تائام يېمەيسەن؟! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— ئەي شاھىئالەم، ئەپۇ قىلسىلا، مەن سىلى بىلەن تائام يەۋېتىپ قوللىرىغا كۆزۈم چۈشتى. سىلىنىڭ قوللىرى ئاكام يۈسۈپنىڭ قولىغا بەكمۇ ئوخشايدىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن تائام يېيەلمىدىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

يۈسۈپ ئىبنى يەمەنگە:

— تائام يېگىن، ئاكاڭنىڭ جامالىنى كۆرىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ جامالىنى چوقۇم كۆرىسەن! — دېدى.

شۇ چاغدا بىر شامال كېلىپ يۈسۈپنىڭ يۈزىدىكى نىقابنى قايرىۋەتتى، يۈسۈپنىڭ يۈزى كۈندەك نايايان بولدى. ئىبنى يەمەن بۇنى كۆرۈپ ھوشىدىن كەتتى.

يۈسۈپ ئاۋۋال ئىبنى يەمەنىنىڭ بېشىنى تىزىغا ئالدى، كېيىن ئۇ يەردىن كۆتۈرتۈپ خاس ھۇجرىلاردىن بىرىگە ئېلىپ كىردى. ئىبنى يەمەن ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن، ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى ئۆزىنى كىشىلەردىن خالىي قىلىپ تونۇشتى، باشلىرىغا كەلگەن ھادىسىلەرنى سۆزلەشتى، يىغلاشتى ۋە بىر ـ بىرىگە تەسەللى بېرىشتى. يۈسۈپ بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەپ كېلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

چاھقا چۈشتۈم شەھرى كەنئاندىن كېلىپ،
داغى ھىجران ئەزدى، ئىبنى يەمەنجان.
مەن كۆرمىگەن جەبرۇجاپا قالمىدى،
كۆرۈشكە زار بولدۇم، ئىبنى يەمەنجان.

كۆڭلىكىمنى مەندىن تارتىپ ئالدىلەر،
تۆت تەرەپتىن ماڭا خەنجەر سالدىلەر.
ئاخىر ئىتتىرىپ بىر قۇدۇققا سالدىلەر،
بەندى زىندان بولدۇم، ئىبنى يەمەنجان.

قىزىلگۈلدەك تېنىم قانغا بويالدى،
ئەل كۆزىدىن يىراق تاشلاپ ئۆچ ئالدى.
ئۆلتۈرۈشكە قەست قىلدى ھەم ئۇيالدى،
كۆزۈمدىن قان ئاقتى، ئىبنى يەمىنجان.

ئۇرۇپ - سوقتى، بىر كەلمىدى قېشىمغا،
قىيامەتنىڭ كۈنى چۈشتى بېشىمغا.
قابا پەلەك ئوغا سالدى ئېشىمغا،
ئەجەب سەرسان بولدۇم، ئىبنى يەمىنجان.

ئاكىلىرىم دۇشمەنلىكىن بىلدۇرۇپ،
كۆزلىرىمنى تۇپراق بىلەن تىندۇرۇپ.
جاپا بىلەن گۈللىرىمنى سولدۇرۇپ،
رەڭگىم خازان قىلدى، ئىبنى يەمىنجان.

قول - پۇتۇمنى مەھكەم باغلاپ كەتتىلەر،
ئۇزاق يەردىن مېنى نىشان ئەتتىلەر.
دۇشمەن بولۇپ: «قۇلۇم» دەپ ساتتىلەر،
باغرىم كاۋاپ بولدى، ئىبنى يەمىنجان.

يۈسۈپ ئېيتۇر: كۆيۈپ - پىشىپ كۈل بولدۇم،
جۇدالىقتا نەچچە يىللار «پۇل» بولدۇم.
مىسىر ئېلىگە قانچە يىلدىن «قۇل» بولدۇم،
ئاخىر سۇلتان بولدۇم، ئىبنى يەمىنجان.

يۈسۈپ ئىبنى يەمىنگە ئاكىلىرىنىڭ قىلغان شۇملۇقلىرىنى بىر - بىر بايان قىلدى. ئىبنى يەمىنۇ ئاكىسىدىن ئايرىلىپ كۆرگەنلىرىنى، بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى بىر - بىر بايان قىلدى. ئىككىسى تەپسىلىي سۆزلەشتى. شۇنداق قىلىپ ئاكا - ئۇكا ئىككىسى خېلى ئۇزاق مۇڭداشتى، كېيىن يۈسۈپ ئىبنى يەمىنگە:

— ئەي ئۇكام، كۆڭلىڭىزگە ئالماڭ. مەن سىزنى ئاكىلىرىمدىن بىر ھىيلە بىلەن ئايرىپ ئېلىپ قالىمەن ! — دېدى.

ئىبنى يەمىن يۈسۈپكە:

— خوپ، ئاكا، مېنىڭمۇ تىلىكىم شۇ ئىدى ! — دېدى.

ئىككىسى بۇ ھەقتە يەنە خېلى ئۇزاق مەسلىھەتلەشتى. كېيىن ئىبنى يەمىننى ئاكىلىرىنىڭ قېشىغا ئۇزىتىپ قويدى. ئىبنى يەمىن ئاكىسى يۈسۈپ بىلەن خوشلىشىپ يەھۇدالار چۈشكەن كارۋان سارىيىغا قايتىپ كەلدى. ئارىدا بولۇپ ئۆتكەن گەپ - سۆزلەر شۇ پېتى سىر بولۇپ قالدى. ئۇنى ھېچكىمگە ئېيتمىدى.

يۈسۈپ خىزمەتچىلىرىگە:

— كەنئانلىقلارغا ئاشلىق بېرىپ، يولغا سېلىڭلار ! — دەپ بۇيرۇدى. ئۇلار: «خوپ شاھىم !» دەپ ئۇلارنىڭ تاغار ۋە قاپلىرىغا ئاشلىق قاچىلىدى.

يۈسۈپنىڭ كىشىلىرىگە غەللە ئاشلىق ئۆلچەپ بېرىدىغان ئالتۇن جاملىرى بار ئىدى. شۇنىڭ بىرىنى بىر خىزمەتچىسى يۈسۈپنىڭ تاپىلىشى بويىچە ئىبنى يەمىننىڭ تاغىرىغا ئاشلىق بىلەن قوشۇپ سېلىۋەتتى. ئۇلار ئاشلىقلىرىنى ئېلىپ يولغا چىقتى ۋە كەنئانغا قاراپ راۋان بولدى. بۇلار شەھەردىن چىقىپ خېلى يەرگە بارغاندا، ئۇلارنى بىر بۆلۈك ياساۋۇللار قوغلاپ يېتىشتى. ياساۋۇللار باشلىقى ئۇلارغا:

— ئەي كەنئانلىقلار، سىلەر ئۇياتماستىن شاھىمىزنىڭ ئاشلىق ئۆلچەيدىغان ئالتۇن جامىنى ئوغرىلاپ ئېلىپ قېچىپسىلەر، — دېدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— بىز زادىلا ئۇنداق قىلمىدۇق. بىزلەر ئۇنداق ئادەملەردىنمۇ ئەمەس، — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

ياساۋۇللار ئۇلارنى ئوغرىلىقتا ئەيىبلەپ قاتتىق تۇتتى. يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى چۇقان سېلىشىپ:

— ئەگەر بىزگە ئىشەنمىسەڭ، يۈكلىرىمىزنى ئاختۇر ! — دېيىشتى. ئۇلار:

— ناھايىتى ياخشى، بىزمۇ شۇنداق قىلماقچى ئىدۇق، — دەپ، ئۇلارنىڭ يۈكلىرىنى تۆگىدىن چۈشۈرۈپ ئاختۇردى.

ئۇلار ئاختۇرۇشنى يەھۇدادىن باشلاپ، ئاخىردا ئىبنى يەمىننىڭ يۈكىنى ئاختۇردى. ئالتۇن جام ئىبنى يەمىننىڭ ئاشلىق قاچىلانغان تاغىرىدىن چىقتى. ياساۋۇللار ئىبنى يەمىننى ئوغرىلىقتا ئەيىبلەپ، باغلاپ مىسىر تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. ئاكىلىرىمۇ قىقاس ـ سۇرەن سېلىشىپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مىسىرغا قايتىپ كەلدى.

يۈسۈپ بارگاھىغا چىقىپ قارىسا، ياساۋۇللار ئىبنى يەمىننى باغلاپ ئېلىپ كەلگەن. ئىبنى يەمىن يۈسۈپنى كۆرۈپ سالام قىلدى، ئاكىلىرىمۇ يېتىپ كېلىپ ئىبنى يەمىنىڭ قېشىدا تۇردى. يۈسۈپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي كەنئانلىقلار ! سىلەر نېمە ئۈچۈن بۇنداق ئوغرىلىق قىلدىڭلار؟ ! — دەپ سورىدى.

ئۇلار ناله ـ زار قىلىشىپ:

— بىز پەيغەمبەر ئەۋلادى، بىز ھەرگىزمۇ بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلمايمىز. بۇ ياش بالا بىلمەي بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلىپ قويۇپتۇ. بۇنىڭ يۈسۈپ دېگەن بىر ئاكىسى بار ئىدى، ئۇمۇ شۇنداق ئوغرى ئىدى. بۇمۇ ئاكىسىغا ئوخشاش ئوغرىلىق قىلىپ بىزنى شەرمەندە قىلدى. سىز ئۇلۇغ ھەم مەرھەمەتلىك

پادىشاھ ئىكەنسىز. ئاتىمىز ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ ياش بالىنىڭ گۇناھىدىن كېچىڭ. بىز ئۇنىڭ گۇناھىنى سىزدىن سورايمىز ! — دەپ يىغلاشتى.

يۈسۈپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ ! سىلەرنىڭ گېپىڭلاردىن يالغانچىلىق چىقىپ تۇرىدۇ. ئىبنى يەمىننى قاتتىق جازالاش كېرەك ! — دەپ زىندانغا بۇيرۇدى. گۇندىپايلار ئۇنىڭ بوينىغا زەنجىر سېلىپ زىندانغا ئەكەتتى. زىندانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ پۈت - قولىنى بوشتىپ ئالدىغا ھەر تۈرلۈك تاملارنى قويدى.

ئىبنى يەمىننىڭ ئاكىلىرى ناله - پەرياد بىلەن:

— ئەي شاھى جاھان، ئىبنى يەمىننى قانداق جازالىسىڭىز جازالاڭ، لېكىن ئۆلتۈرمەڭ ! بىزنىڭ ئاتىمىزنىڭ شەرئىتتىدە بىر كىشى ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلسا، شۇ ئوغرىنى مال ئىگىسىگە قۇل قىلىپ تۇتۇپ بېرىدۇ. ئىبنى يەمىننى زىندانda ساقلىسىڭىز ساقلاڭ، لېكىن ئۆلتۈرمەڭ ! بىز بۇ يەردە بولغان ۋەقەنى ئاتىمىزغا بېرىپ ئېيتايلى ! ھۆكۈم ئاتىمىزنىڭ پەرمانىغا مۇۋاپىق بولسۇن ! ئۇ نېمە دېسە بىز- مۇ، سىزمۇ شۇنى قىلايلى ! — دەپ يىغلىشىپ قول باغلىشىپ تۇردى.

پادىشاھى مىسرى ئۇلارنىڭ بۇ سۆزىنى قوبۇل قىلدى.

يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىللار ئوردىدىن چىقىپ مەسلىھەت قىلدى.

ئۇلار:

— ئەي بۇرادەرلەر، بىزلەرنىڭ ھەربىرىمىزدە بىر خىسلەت بار. شۇنداق تۇرۇپ ئىبنى يەمىننى بۇ يەرگە تاشلاپ كەتسەك، ئاتىمىزغا نېمە دەيمىز؟ ئىبنى يەمىننى قۇتقۇزۇۋالايلى. ھەربىرىمىز ئۆزىمىزنىڭ خىسلەتلىرىنى ئىشقا سالايلى. شەمئۇن زىندانغا بارسۇن، ئۇ قىلىچقا ماھىر. مەن يەھۇدا پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ قاتتىق ۋارقىراي، مەن ۋارقىرىغاندا ئاسمان - زېمىن لەرزىگە كېلىپ، كىشىلەرنىڭ ئەقلىدىن ئازىدىغانلىقىنى بىلىسىلەر. مەن ۋارقىرىغاندىن كېيىن ئوردا ۋە باشقا يەرلەردە گاڭگىراش پەيدا بولىدۇ. مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئىبنى يەمىننى ئېلىپ قاچايلى، — دېيىشتى. ھەرقايسىسى ئۆزىگە بەلگىلەنگەن ئورۇنغا بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ خىسلەتلىرىنى ئىشقا سېلىشقا تەييارلاندى. شۇ چاغدا شەمئۇن بىلەن يەھۇدا:

— ئەگەر ئىبنى يەمىننى زىندانىدىن ئاچقالمىساق، ئۇنى قىلىچ بىلەن چېپىپ پارە - پارە قىلىش كېرەك. چۈنكى بىزلەرنى مۇشۇ خاپىلىققا قويغانمۇ شۇ. ئۆچ ئېلىشنىڭمۇ پەيتى مۇشۇ، — دېيىشىپ تارقاشتى.

بۇ خەۋەر ۋە مەسلىھەت يۈسۈپكە مەلۇم بولدى. ئۇ ئاكىسى يەھۇدانىڭ ۋارقىرايدىغىنىنى، شەمئۇ- نىڭ قىلىچۋازلىقىنى بىلەتتى. يۈسۈپ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ بىر قاتار جەڭلىرىنى كۆرگەنىدى. يۈسۈپ ياقۇپ ئۇرۇقىدىن ھەرقانداق ئادەم يەھۇدا ۋارقىراشقا تەييارلانغاندا ئاستا بېرىپ ئۇنىڭ دۇمبىسىنى سە- لىسا، ئۇنىڭ كۈچىنىڭ تارقاپ كېتىدىغانلىقىنىمۇ بىلەتتى. شۇڭا ئوغلى ئىبراھىمنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— سەن چىقىپ يەھۇدانىڭ دۇمبىسىنى سىلىغىن ! — دېدى. ئىبراھىم چىقىپ يەھۇدانىڭ دۇمبە- سىنى سىلىدى. يەھۇدانىڭ قەھرى كېتىپ، مېھرى قوزغالدى. ئۇنىڭدا ئاغزىنى يوغانراق ئاچقۇدەك مادار قالمىدى. ئۇ تۆت ئەتراپىغا قاراپ:

— بۇ يەردە ئەۋلادى ياقۇپ بار ئىكەن ! — دەپ بېشىنى تۆۋەن سالدى.

شەمئۇن، رۇبىل ۋە باشقىلار يەھۇدانىڭ ۋارقىرىشىنى كۈتۈپ خېلى تۇرۇشتى. ئۇنىڭ ئاۋازى چىقمىغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى يەھۇدانىڭ قېشىغا كەلدى.

— نېمە ۋەقە بولدى؟ نېمىشقا مۆرىمەيسەن؟ — دېيىشتى ئۇلار غەزەپلىنىپ. يەھۇدا:

— بۇ يەردىمۇ ئەۋلادى ياقۇپ بار ئىكەن. بىر ئوغۇل بالا كېلىپ دۇمبەمنى سىلىغانىدى، كۆچۈم، غەزىپىم تارقىدى. مەن كارغا كەلمەي قالدىم. ئەمدىكى مەسلىھەت شۇكى، بىز شەمئۇننى بۇ يەردە قويۇپ، قالغانلىرىمىز ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا بارايلى. بۇ يەردە بولغان ۋەقەنى ئۇنىڭغا يەتكۈزەيلى. بولمىسا، ئاتىمىز ئىبنى يەمىنىمۇ يۇسۇپتەك يوقىتىۋېتىپ كەپسىلەر دەپ بىزنى قارغايدۇ، — دېدى.

ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ، يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كىردى.

— ئەي كەرەملىك سۇلتان ! بىز ئىبنى يەمىنى يالغۇز بۇ يەردە قويۇپ كەتسەك، ئەمدى ئاتىمىز بىزگە ئىشەنمەيدۇ. بىز شەمئۇنىمۇ بۇ يەردە قويۇپ كەتمەكچىمىز. ئۆزلىرى بۇ ھەقتە بىزگە بىر نامە يېزىپ بەرسىلە. بىز ئۇ خەتنىمۇ بىللە ئاپىرىپ، بولغان ۋەقەنى ئاتىمىزغا دېسەك. بولمىسا، ئاتىمىز بىزنى دۇئايى بەد قىلىۋېتىدۇ، — دەپ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇشتى.

يۇسۇپ دەرھال ماقۇل بولۇپ، ئۇلارغا نامە يېزىپ بەردى. ئۇلار شاھتىن رۇخسەت ئېلىپ، شەھەردىن چىقىپ كەنئانغا قاراپ ماڭدى. بىرنەچچە كۈن يول بېسىپ كەنئانغا كەلدى. ئاتىسىنى زىيارەت قىلىشتى. بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى ئاتىسىغا بايان قىلدى. ئىبنى يەمىنىڭ ئالتۇن جامنى ئوغرىلاپ تۇتۇلۇپ قېلىپ زىندانغا سېلىنغانلىقىنى، شەمئۇنىڭمۇ ئۇنىڭغا قاراشقا قالغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ يېنىپ كەل-

گەنلىكىنى، ئەمما مىسىر پادىشاھىنىڭ ئاشلىقىنى ھەممىگە تەڭ ۋە كەڭ - كۇشادە بەرگەنلىكىنى، ھەتتا ئىبنى يەمىننىڭمۇ ئاشلىقىنى تۇتۇپ قالمىغانلىقىنى ئېيتىپ، مىسىر پادىشاھىنىڭ خېتىنى ئاتىسىغا بەردى. ياقۇپ خەتنى ئوقۇتۇپ ئاڭلىدى. ئىبنى يەمىننىڭ يۈك - تاقلىرىنى ئالدۇرۇپ كېلىپ، يەشتۇرۇپ كۆردى. ئۇنىڭ يۈكلىرى ئارىسىدىن ئاشلىقتىن باشقا مىسىرنىڭ ئېسىل گۆھەرلىرى، لەئەل - ياقۇتلار چىقتى. ياقۇپ پىكىر قىلىپ، ئۆز - ئۆزىگە: «بۇ مىسىر پادىشاھى مېنىڭ يۈسۈپۇم ئوخشايدۇ ! » دەپ، ئىبنى يەمىننىڭ قالغىنىغا تاقەتسىزلەنمىدى، كۆڭلى خاتىرجەم بولدى.

ياقۇپ مىسىر شاھىغا ئاتاپ بىر خەت تەييارلىدى. ئۇ خەتتە ئۆزىنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ كىملىكىنى بايان قىلىپ كېلىپ: «ئەي مىسىر شاھى، ھەمىشە خۇش ۋاقىت بولۇڭ. مەن سىزنىڭ خېتىڭىزنى ئوقۇدۇم. ئۇنىڭدىن ماڭا بىر خۇشبۇي كەلدى. مېنىڭ يۈسۈپۇمدىن خەۋەر بەرسىڭىز، مېنىڭ تاقىتىم قالمىدى. ئىبنى يەمىننى ‹ئوغرى› دەپ ئېلىپ قاپسىز. ئۇنىڭدىن ئارتۇقچە گۇمانلانماڭ، پەيغەمبەر ئۇ-رۇقىدىن ئۇنداق ئىش چىقمايدۇ. ئىبنى يەمىن يۈسۈپ يوقالغاندىن كېيىنكى مېنىڭ بىردىنبىر ئۇلپىتىم ئىدى. ئۇنى تېزرەك ئەۋەتىپ بېرىڭ. مېنىڭ دۇئايىمنى ئېلىڭ» دەپ خەتنى مۆھۈرلەپ ئوغۇللىرىغا بەردى.

ئۇلار ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ، كەنئاندىن مىسىرغا قاراپ يولغا چىقتى. مەنزىللەرنى بېسىپ مىسىرغا يېتىپ كەلدى. شەھەرگە كىرىپ بۇرۇنقى سارايغا چۈشتى. يۈسۈپ خەۋەر تېپىپ، بىرنەچچە كۈنلۈك دەم ئېلىشتىن كېيىن ئۇلارنى قوبۇل قىلدى.

— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ ! ئاتاڭلارنىڭ ھەر قېتىمقى خېتىدە يۈسۈپنىڭ تىرىكلىكىدىن نىشان بار. سىلەر ئۇنى «ئۆلگەن» دەيسىلەر، راستىڭلارنى ئېيتىڭلار، يۈسۈپنى نېمە قىلدىڭلار؟ ! ئەگەر سىلەردىن ئۇنىڭغا بىرەر جاپا يەتكەن بولسا ئۇنى ئېيتىڭلار ! — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— يۈسۈپنى بۆرە يېگەنلىكى ھەق ۋە راست ! — دەپ قەسەم قىلىشتى. يۈسۈپ:

— بۇ يەردە مەندە بىر خەت بار ! ئۇنى ئوقۇپ كۆرۈڭلار ! — دەپ خەتنى ئاچقىپ كۆرسەتتى ۋە:

— سىلەر بۇ خەتتىكى سۆزلەرگە ئىقرار قىلامسىلەر؟ ! — دەپ قايتىلاپ سورىدى. ئۇلاردىن ھېچ-قانداق سادا چىقمىدى. يۈسۈپ خەتنى قولىغا ئالدى ۋە ئۇنلۇك ئوقۇدى:

«بىزلەركى يەھۇدا، شەمئۇن، لادى، رۇبىل قاتارلىق ياقۇپنىڭ ئون ئوغلى، بىزلەرنىڭ بىر ئەرەب قۇلىمىز بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى يۈسۈپ ئىدى. ئۇنىڭ ئوغرى، يالغانچى ۋە قاچقۇنلۇق ئەيىبى بار ئىدى. بىز ئۇ قۇلىمىزنى شۇ ئۇچ تۇرلۇك ئەيىبى بىلەن مالىك دىغۇرغا ئون سەككىز پۇچەك يارماققا ساتتۇق. بىزنىڭ ئۇ قۇلدا ھېچقانداق ھەققىمىز قالمىدى. مۇبادا بۇ ھەقتە بىز دەۋا قىلساق، قىلغان دەۋا-يىمىز باتىل بولغاي، دەپ ئۆز ئىقرارىمىزدىن مۇشۇ مۆھۈرلۈك خەتنى بەردۇق. » دەپ، ھەممىلىرى قولىنى قويغان ۋە مۆھۈرلىرىنى باسقانىدى.

ئۇلار بۇ خەتنى كۆرۈپ ئەقلىنى يوقتىشتى. نېمە قىلىشلىرىنى بىلمەي، ئاران دېگەندە:

— ئەي شاھىئالەم بىزنىڭ شۇنداق يۈسۈپ ئاتلىق بىر ئەرەب قۇلىمىز بار ئىدى. بۇ خەت شۇنى ساتقاندا بېرىلگەن، — دېدى. يۈسۈپ ئىبنى يەمىندىن:

— راست سىلەرنىڭ يۈسۈپ ئاتلىق ئەرەب قۇلۇڭلار بارمىدى؟ ! — دەپ سورىدى. ئىبنى يەمىن:

— ئەي شاھىئالەم، يۈسۈپ دەپ ئاكام بار ئىدى، ئەرەب قۇلىمىز يوق ئىدى ! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۈسۈپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي كەنئانلىقلار ! بۇ يەردە مېنىڭ قولۇمدا قەدىمدىن قالغان بىر ئالتۇن جام بار. ھەركىمنىڭ ئۆمرىدە قىلغان يامانلىقى، ياخشىلىقى، راستچىل ياكى يالغانچىلىقىنى شۇ جامدىن سورىساق، ئۇ تولۇق خەۋەر بېرىدۇ. سىلەر شۇ جامنىڭ خەۋىرىگە ئىشىنەمسىلەر؟ ! — دەپ سورىدى.

ئۇلار بىر ئېغىزدىن:

— ئاڑى، ئىشىنىمىز ! — دەپ جاۋاب بېرىشتى. يۈسۈپ ئەمر قىلدى. ساراي خىزمەتچىلىرى خاسىيەتلىك ئالتۇن جامنى ئېلىپ كېلىپ ئوتتۇرىغا قويدى. يۈسۈپ ئۇ جامنى چوكا بىلەن بىرنى ئۇردى. خاسىيەتلىك جام مىسرلىقلارنىڭ يەرلىك تىلىدا بۇلبۇلدەك سايراپ سۆزلىدى. يۈسۈپ:

— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ، جام نېمە دېدى؟ — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— چۈشىنەلمىدۇق ! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۈسۈپ كەنئان تىلىدا:

— جام: «ياقۇپنىڭ يۈسۈپ ئىسىملىك ئوغلى بار ئىدى. ئۇ بىر كۈنى چۈش كۆرۈپ، كۆرگەن چۈشىنى ئاتىسىغا ئۆرۈدى. ئاتىسى ئۇنىڭغا سەن شاھ بولىسەن. ئاكىلىرىڭ ساڭا قارايدۇ، دەپ تەبىر بەردى. ئاكىلىرى بۇ تەبىرنى ئاڭلاپ يۈسۈپنى يوقىتىش ئۈچۈن ئالدىدى. سەھرالغا قىزىقتۇرۇپ ئاچقىتى. ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە نىيەت ۋە ھەرىكەت قىلدى. يەھۇدا مەسلىھەت بېرىپ ئۇنى قۇدۇققا تاشلاتقۇزدى» دەيدۇ، — دېدى.

يۈسۈپ جامنى يەنە ئۇردى، جام تىلغا كىردى. يۈسۈپ ئۇلاردىن يەنە سورىدى:

— جام نېمە دەيدۇ؟ !...

ئۇلار بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپ:

— بىز چۈشىنەلمىدۇق ! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۈسۈپ:

— «ئەي ئەۋلادى ياقۇپ ! سىلەر يۈسۈپنى قۇدۇققا تاشلىغاندىن كېيىن، دەرھال پادىدىن بىر ئوغلاقنى ئېلىپ ئۇنى سويۇپ قېنىغا يۈسۈپتىن سالدۇرۇۋالغان كۆڭلەكنى چىلاپ، ‹يۈسۈپنى بۆرە يېدى› دەپ ئاتىسىغا مەلۇم قىلدى. ئاتىسى بۇ سۆزگە ئىشەنمىسە، ئۇلار پەيغەمبەر ئەۋلادى تۇرۇپ، ئۆزلىرى يالغاندىن قەسەم ئىچتى. ئاتىسى بۇلاردىن بىزار بولدى. ئۆزى ھەسرەت ۋە ئارماندا ئەلەم تارتتى» دەيدۇ، — دېدى.

يۈسۈپ جامنى يەنە ئۇردى. جام تىلغا كىردى. يۈسۈپ ئۇلاردىن يەنە:

— جام نېمە دەيدۇ؟ ! — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— بىز ھېچنېمىنى ئۇقمىدۇق ! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

يۈسۈپ:

— جام: «سودىگەر مالىك دىغۇر قۇدۇقتىن سۇ ئېلىپ ئىچىش ئۈچۈن، قۇدۇققا سوغا سالدى. مالىك دىغۇرنىڭ ئادەملىرى سوغىنى تارتقاندا، يۈسۈپ سوغىغا ئېسىلىپ قۇدۇقتىن چىقتى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ماراپ تۇرغان يېرىدىن كېلىپ: ‹بۇ بىزنىڭ قېچىپ كەتكەن قۇلىمىز ئىدى› دەپ ئۇچ تۇرلۇك ئەيىبى بىلەن يۈسۈپنى مالىك دىغۇرغا ئون سەككىز پۇچەك يارماققا ساتتى» دەيدۇ، — دېدى.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى مىسىر پادىشاھىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ساقاللىرىنى يۇلۇشقا باشلىدى. ئۆزلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، ئۆزلىرى كىم بولىلا؟! ئىنىمىز يۈسۈپنىڭ ئۆزى سىلىمۇ؟ سىلىنىڭ ئوتتەك قىزغىن ۋە ئوقتەك ئىتتىك سۆزلىرى بىزنىڭ باغرىمىزنى تەشتى. ئەي يۈسۈپ، ھەر ئىش قىلساق بىز قىلدۇق. بىلمەسلىكتىن، ئىچى قارىلىقتىن، كۆرەلمەسلىكتىن قىلدۇق. گۇناھلىرىمىزنى ئەپۇ قىلىشلىرىنى سورايمىز، — دەپ ئۆزلىرىنى يۈسۈپنىڭ ئايىغىغا ئاتتى. يۈسۈپنىڭ ئايىغىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ، ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— بىزلەرنى ياراتقان ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى، ئۇلۇغ ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئىبراھىم، ئىسھائىل، ئىسھاق ۋە يېقۇپنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ئۈچۈن ھەممىمىزنىڭ گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلسىلا! — دەپ يۈسۈپنىڭ ئايىغىدا ياتتى.

بۇلارنىڭ ئىچىدىن يەھۇدا بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئاتا - بوۋىلىرىنى شېپى كەلتۈرۈپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يەھۇدا يىغلايدۇ، ئەي يۈسۈپ ئىنىم،
گۇناھلار كۆپ بىزدە، بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.
توۋا قىلدۇق، ئەپۇ قىل، مېھرىبان ئىنىم،
قىلغان خاتالىرىمىزنى بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.

سېنى سالدۇق جەبىر بىلەن بالاغا،
سەبرى قىلىڭ، رازى بولۇڭ قازاغا،
قىلمىشلاردىن ئاسىي بولدۇق خۇداغا،
جاپا سالدۇق، سىزگە بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.

ئول خۇدانىڭ بىرلىكى، ھەققى - ھۆرمىتى،
ئىبراھىم، ئىسمائىل بوۋام ھۆرمىتى،
ياقۇپ نەبى ئاتىمىزنىڭ ئىززىتى،
جاپا قىلدۇق بىز سىزگە، بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.

كۆڭلىڭىزگە ئالماڭىز ئۆتكەن جاپانى،
ئاتا قىلىڭ بىزلەرگە مېھىر - ۋاپانى،
خاتا ئىش ئورنىغا قىلىڭ ئاتانى،
جاپا قىلدۇق بىز سىزگە، بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.

خىجالەتتىن قىزىل يۈزۈم سولغۇسى،
تا قىيامەت كۆڭلۈمدە داغ قالغۇسى،
يەھۇدا ئىشىكىڭىزدە قۇل بولغۇسى،
خاتا قىلدۇق بىزلەر، بۇگۈن بەخش ئېتىڭ.

يۈسۈپنىڭ ئېسىگە ئاكىلىرى سالغان كۈلپەت كەلدى. ئۇ كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئاكىلىرىم، يادىمغا كەلسە جاپالار،
رويى - رۇخسارىڭىزنى زادى كۆرگۈم يوق.
ھېچ كىشى كۆرمىسۇن مەندەك بالالار،
سىلەرنى ئەسلا كۆرەر كۆزۈم يوق.

ھاقارەت قىلىشىپ، تەنە قىلدىڭىز،
ئىشكىلەردە مېنى گاداي قىلدىڭىز،
قىرىق يىل ئاتامدىن جۇدا قىلدىڭىز،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رايىم يوق.

ئاكا - ئۇكا ھەققىنى بەجا قىلمىدىڭ،
ئاتىمىز ھەققىنى ئادا قىلمىدىڭ،
ياراتقان تەڭرىدىن ئىبا قىلمىدىڭ،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رايىم يوق.

ئازابلاردا مېنى ئۆلەر چاغلىدىڭ،
ئاتا - بوۋامنىڭ باغرىن داغلىدىڭ.
نېمە ئۈچۈن قول - ئاياغىم باغلىدىڭ؟
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رايىم يوق.

«يالغانچى، ئوغرى» دەپ بوھتان قىلدىڭىز،
ئاتىمىزنى خانىۋەيران قىلدىڭىز،
«يۈسۈپ تىرىك قالماس» دەپ گۇمان قىلدىڭىز،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رايىم يوق.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى يۈسۈپنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلاپ جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈشتى. ئۆزىنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرىگە قاتتىق پۇشايمان يېدى. نادامەت ۋە خىجالەتتىن يۈزلىرى سارغايدى. ئۇلاردا بېشىنى كۆتۈرگۈدەكمۇ ماغدۇر قالمىدى.

مالىك رېھان باشلىق ئوردىغا يىغىلغان مىسىر ئاھالىسى يۈسۈپتىن ئاكىلىرىنىڭ گۇناھىنى تىلىدى. زىلەيخامۇ پەردە ئىچىدە تۇرۇپ يۈسۈپكە «ئاكىلىرىڭىزنىڭ گۇناھىنى كەچۈرۈڭ» دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

زىلەيخا پەردە ئىچىدە پىغان چەكمەكتە،
مۇلكۈڭ خاراب بولۇر، بۇلار يىغلىسا،
ھەرقانداق گۇناھ بولسا، بۇگۈن كەچۈرۈڭ.
ئۆمرۈڭگە دۇئالار قىلىپ تىلىسە،
قۇل قاچسا خوجىسى ئازاد ئەيلىگەي،
ئەپۇ قىلىڭ، بۇلار ھەرنە ئىش قىلسا،
مىسىر شاھى ئاكىڭىزنى بۇگۈن كەچۈرۈڭ.
مىسىر شاھى، ئاكىڭىزنى شاد ئېتىڭ.

ئىدرىس بىلەن نۇھ نەبى ھەققى - ھۆرمىتى،
يامان ئىشىنىڭ ئاقىۋىتى بەزى ياخشىدۇر،
ئىبراھىم، ئىسمائىل بوۋاڭ ھۆرمىتى،
پادىشاھقا كەرەم قىلماق بەخشىدۇر،
يەنە ئىسھاق، ئاتاڭ ياقۇپ ھۆرمىتى،
ئەي يۈسۈپ، زىلەيخانىڭ ئەرزى مۇشۇدۇر،
ھەرقانداق گۇناھ بولسا بۇگۈن كەچۈرۈڭ.
پادىشاھىم، ئاكىڭىزنى يەنە ياد ئېتىڭ.

زىلەيخا:

— ئەي پادىشاھىئالەم، ئاكىلىرىڭىزنىڭ ھەرقانداق گۇناھى بولسىمۇ، بىزلەرنىڭ يۈز - خاتىرىمىز ئۈچۈن ئۇلارنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈڭ. ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئالدىمىزدا شۇنچىلىك شەرمەندە بولغىنىمۇ يېتەر! — دېدى.

شۇ چاغدا يۈسۈپنىڭ قېشىغا جەبرائىل يېتىپ كەلدى ۋە:

— ئەي يۈسۈپ، تەڭرىنىڭ پەرمانى، ئاكىلىرىڭىنىڭ گۇناھىدىن ئۆتكىن. ئۇلارغا ياخشىلىق قىل! بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار مېنىڭ تەقدىرىمدىن بولغان. ئاتاڭغا كۆڭلىكىڭنى ئەۋەتكىن. ئۇنى كۆزىگە سۈرتسە، كۆزى ئېچىلغاي. يەنە كەنئاندىن ئاتاڭ باشلىق بارلىق ئۇرۇق - قاياشلىرىڭنى مىسىرغا ئەكېلىپ، خىزمىتىنى قىلىپ دۇئاسىنى ئال! — دېدى.

يۈسۈپ خۇشال ھالدا ئورنىدىن تۇردى. ئوردا ئەھلى ۋە ئاكىلىرىغا قاراپ:

— ئەي مىسىرنىڭ ئۇلۇغلىرى، سىلەر گۇۋاھ بولۇڭلار! مەن ئۇلارنىڭ بارلىق گۇناھىدىن ئۆتتۈم. ئەي ئاكىلىرىم، ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن، مېنىڭ سىلەرگە ھېچقانداق ئاداۋىتىم يوق. مەندىن خاتىرجەم بولۇڭلار! مەن بۇ يەردە ئۆتكەن ئىشلارنى ئارىغا سېلىپ تەھقىقلەپ كۆردۈم. سىلەر ماڭا جاپا سالدىڭلار. ئۇنىڭ بەدىلىگە ھەقتائالادىن ماڭا دەرىجە ۋە دەرىجە ئاتا بولدى. ھەربىر ئىش خۇدانىڭ تەقدىرىدىن تاشقىرى ئەمەس! — دېدى.

ئاكىلىرى قۇللۇق بىلدۈرۈپ يۈسۈپنىڭ ئايىغىغا يىقىلىشتى. ئاكا - ئۇكىلار بىر - بىرى بىلەن قايتىدىن كۆرۈشتى. يۈسۈپ بۇنىڭ بەدىلىگە مىسىر شەھرىنى زىننەتلەپ، پۈتۈن شەھەر ئاھالىسىگە توي

قىلىپ بەردى. بۇ تويىنى كۆرگەنلەر دەرماندا، كۆرمىگەنلەر ئارماندا قېلىشتى.

يۈسۈپ بۇ تويدا ئاتىسىنى ئەسلەپ يىغلىدى. ئاكىلىرى ئۇنى كۆرۈپ ئەھۋال سورىدى. ئۇلار ئەھۋالنى ئۇقۇپ مەسلىھەتلەشتى. ئاخىر ئاتىسىغا كىشى ئەۋەتمەكچى بولۇشتى. ھەممىسى يۈسۈپنىڭ خەۋىرى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى ئېلىپ بېرىشنى يۈسۈپتىن سورىدى.

يۈسۈپ ئۇلارغا:

— بۇ ئىشقا بۇ يەردە كەنئانلىق بېشىر ئاتلىق بىر كىشى بار، شۇ بارسۇن! — دېدى.

ئەسلىدە بۇ ۋەقە مۇنداق بولغانىدى:

كۈنلەردىن بىر كۈنى ياقۇپ بىر يەردىن ئۆتۈپ كېتىپ باراتتى، يولدا ئۇنىڭغا بىر چىرايلىق ئالما ئۇچرىدى. ياقۇپ ئۇ ئالمىنى قولىغا ئېلىپ كۆردى. ئۇنىڭ يولى بىر مەدرىسىنىڭ ئالدىدىن ئۆتەتتى. يا-قۇپنىڭ ئارقىسىدا بىر كېنىزەكى بار ئىدى. ياقۇپ ئالمىنى ئۇنىڭغا بەردى ۋە:

— بۇ ئالمىنى مەدرىسىگە ئېلىپ كىر! كىم مۇشۇ ئالمىدەك چىرايلىق بولسا، بۇ ئالمىنى شۇنىڭغا بەرگىن! — دېدى.

كېنىزەك:

— خوپ! — دەپ ئالمىنى قولىغا ئېلىپ مەدرىسىگە كىردى. ئۇ يەردىكى بالىلار ئىچىدە بۇ كېنى-زەكنىڭ ئوغلى بېشىرمۇ بار ئىدى. بالىسى ئۇنىڭغا مەدرىسىدىكى بالىلارنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن چىرا-يلىق كۆرۈندى. كېنىزەك ئالمىنى ئوغلى بېشىرغا بەردى.

ياقۇپ ئۇنىڭدىن:

— ئالمىنى كىمگە بەردىڭ؟ — دەپ سورىدى.

كېنىزەك:

ــ مەدرىسىگە كىرىپ بالىلارغا نەزەر سالدىم. ئۇ يەردىكى بالىلار ئىچىدە ئوغلۇم بېشىردىن چىراي-لىقراق بالا كۆرمىدىم. ئالمىنى ئوغلۇم بېشىرغا بەردىم، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

ياقۇپنىڭ بۇ ئىشقا ئاچچىقى كەلدى. ئۇ كېنىزەكنىڭ ئوغلى بېشىرنى ئانىسىدىن ئايرىپ قۇل قى-لىپ ساتتى. كېنىزەك ئوغلى بېشىرنىڭ دەردى ـ پىراقىدا تولا يىغلاپ كۆزىدىن ئايرىلدى.

ئۇ كېنىزەك ھەمىشە: «ئەي ياراتقۇچى ئاللا، ماڭا بېشىر ئوغلۇمنى بىر كۆرسەتكىن، ئاندىن ئالمىد-غان ئامانىتىڭنى ئالغىن» دەپ يىغلايتتى...

ئاللادىن يۈسۈپكە:

ــ بۇ ئىشقا بېشىر بارسۇن! ــ دەپ پەرمان بولدى.

يۈسۈپ بېشىرنى ئالدىغا قىچقىردى. ئۇنىڭ قولىغا ئاتىسى ياقۇپقا يازغان خەتنى تۇتقۇزدى. بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئۇنىڭغا بىرمۇبىر چۈشەندۈردى. ئۆزىنىڭ كۆڭلىكىنىمۇ بەردى. ئۇنى يېتەرلىك سوۋغا ـ سالام، يول خىراجىتى بىلەن جابدۇپ يولغا سالدى.

بېشىر بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ كەنئانغا باردى. ئۇ كىمنى كۆرسە:

ــ ياقۇپنىڭ ئۆيى قەيەردە؟ ــ دەپ سورايتتى. ئۇنىڭ ئالدىغا بىر قېرى ئەما ئايال چىقىپ كەلدى. بېشىر ئۇ ئايالنى كۆرۈپ سالام قىلدى. ئۇ ئايال بېشىرنىڭ سالىمىغا جاۋاب بېرىپ:

ــ ئەي ئوغلۇم، قەيەردىن كەلدىڭ؟! ــ دەپ سورىدى.

بېشىر:

ــ مىسىردىن كەلدىم. يۈسۈپتىن ئاتىسى ياقۇپقا خەت، خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدىم، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

ــ يالغان ئېيتىسەن! بۆرە يەپ كەتكەن يۈسۈپتىن قانداق قىلىپ خەۋەر كېلىدۇ؟!ــ دېدى ئايال. بېشىر:

ــ بۇ يالغان ئەمەس، راستىنى ئېيتىۋاتىمەن. يۈسۈپ ھازىر مىسىرغا پادىشاھدۇر. ئۇ ئاكا ـ ئۇ-كىلىرى بىلەن تونۇشتى. مېنى بۇ خۇش خەۋەرنى ياقۇپقا يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئەۋەتتى، ــ دېدى. ئۇ ئايال ھەيران بولۇپ:

ــ بۇ سۆزۈڭ راستمۇ؟! ــ دەپ سورىدى.

بېشىر:

ــ مانا مېنىڭ قولۇمدا يۈسۈپنىڭ كۆڭلىكى، ئۇنى مەن ئېلىپ كەلدىم. بۇ كۆڭلەكنى ياقۇپقا ئوخشاش پەرزەنت دېغىدا قارىغۇ بولغان كىشى كۆزىگە سۈرتسە، ئۇنىڭ كۆزى ئېچىلىدۇ! ــ دېدى.

ئۇ ئايال تېخىمۇ ھەيران بولۇپ:

ــ خۇدانىڭ ماڭا بەرگەن ۋەدىسى بار ئىدى. تەڭرى ماڭا: «سەن ئوغلۇڭ بېشىرنى كۆرمىگۈچە، يا-قۇپمۇ ئوغلى يۈسۈپنىڭ دىدارىنى كۆرمەيدۇ» دېگەن بېشارەتنى بەرگەن. بۇ قانداق ۋەقە بولدى؟ ــ دېدى.

بېشىر ئالدىدا تۇرغان ئايالنىڭ ئۆزىنىڭ ئانىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئۆزىنى ئاتتىن تاشلىدى. ئا-نىسىنىڭ پۇتىغا ئېسىلىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئىككى دۇنيادا جانىنىڭ مادارى،
ھەمە ئىشتا ئىنئام ئېرۇر سۇبھاندىن.

مەدەتكارىم، جېنىم ئانام سەنمۇسەن؟
ئايرىمىسۇن بەندىسىنى ئىماندىن،

غېرىب بولدۇم، جۇدا بولدۇم سېنىڭدىن،
مېھرىبانىم، مونىس ئانام سەنمۇسەن؟

بېشىر ئانىسىغا:

ــ ئەي مېھرىبان ئانا، مەن سېنىڭ ئوغلۇڭ بېشىرمەن! ــ دېدى. ئانا ـ بالا ئىككىسى قايتىدىن هال ـ ئەھۋال سوراشتى. كېيىن ياقۇپنىڭ قېشىغا كەلدى. رەسىم ـ يوسۇن، ئەدەپ ـ قائىدىلەرنى تو-لۇق ئادا قىلىپ، ئۇنىڭغا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى تولۇق بايان قىلدى. بېشىر خەت بىلەن يۈسۈپنىڭ كۆڭلىكىنى ئېلىپ ياقۇپقا بەردى.

ياقۇپ ۋە بېشىرنىڭ ئانىسى ئۇلۇغلارنى شېپى كەلتۈرۈپ كۆڭلەكنى كۆزلىرىگە سۈرتتى. هەر ئىككىسىنىڭ كۆزى ئېچىلىپ روشەنلەشتى. ياقۇپنىڭ ۋە بېشىرنىڭ ئانىسىنىڭ بەدىنىدە قۇۋۋەت پەيدا بول-دى. ئۇلار يىگىرمە بەش ياشلىق كىشىدەك ئورنىدىن تۇرۇپ، تەڭرىگە شۈكۈر ـ سانا ئېيتتى. ئەمدى ياقۇپ:

ــ خۇدا نېسىپ قىلسا مەنمۇ شۇ كۆزۈم بىلەن يۈسۈپنى بىر كۆرسەم، ئۇنىڭ دىدارىغا قانسام، ــ دەپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

شۈكۈر لىللاهە، كەلدى شۇ دەم گۈلئۇزارىمدىن خەۋەر،
هىجرىدا قان يىغلىغان لەيلى ناهارىمدىن خەۋەر.
تاقىتىم تاق ئەيلىگەن سەۋرى قارارىمدىن خەۋەر،
قىرىق يىل ئايرىلغان شاهسەۋارىمدىن خەۋەر،
يۈسۈپ ئاتلىق قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

بىلمىدىم، بۇ ۋاقىئە راستىمدۇر ياكى خىيال،
تاقىتىم يوق تا يۈزىنى كۆرمىگۈنچە بىمالال،
مەن ساڭا تاپشۇردۇم، ساقلا ئۇنى، يا زۇلجالال،
ئىنشائاللا، مەن كۆرۈرمەن شۇ يۈسۈپتىن بىر جامال،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

بۇ خەۋەر نەدىن كېلۈر، هەقتىن ئىنايەت بولمىسا،
مەقسەتكە يەتمەس هېچ كىشى ئاندىن هىدايەت بولمىسا،
ئىبراهىم، ئىسمائىل، بوۋام شاپائەت قىلمىسا،
دۇشمەنمۇ ئەغيارلاردىن بىر ئالامەت بولمىسا،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

داخىل ئولماس هېچ كىشى يۈز داغۇهىجران بولمىسا،
چەكمىگەي هېچكىم پىغان دەردىگە دەرمان بولمىسا،
دوستلىرىم كۆڭلۈمدە يوقكى زەررە پۇشايمان بولمىسا،
يوقكى دەريادا بېلىق، تا خانۇەيران بولمىسا،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

ياقۇبا، شۈكۈر ئەت خۇداغا، كەتتى قايغۇ، كەلدى شاد،
هەقتائالا يۈسۈپۈمنىڭ ئۆمرىنى قىلغاي زىياد،
ئاقىل ئولدۇر، قىلمىغاي هەقتىن بۆلەككە ئېتىماد،
شۈكۈر قىپ، سەۋر ئەيلىسە، ئوغا بولۇر شېكەر ـ ناۋات،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

ياقۇپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇپ بولۇپ، يۈسۈپنىڭ جامالىغا مۇشتاق بولغان هالدا: «ئوغۇللىرىم قا-چان كېلەر؟» دەپ ئۇلارنىڭ يولىغا قاراپ تۇردى.

يۈسۈپمۇ بېشىردىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئاكا ـ ئۇكىلىرىنى كەنئانغا يولغا سالدى. يۈسۈپ ياقۇپ باش-لىق ئۆزىنىڭ بارلىق ئۇرۇق ـ ئەۋلادىنى مىسىرغا كۆچۈرۈپ كېلىش ئۈچۈن ئۇلارغا ئاكىلىرىدىن ئات، تۆگە، قېچىر قاتارلىق ئۇلاغلارنى ئەۋەتتى. يۈسۈپ ئۇلارغا يەنە بىر پارچە خەتمۇ يېزىپ بەردى. ئۇ خەتتە ئۆزىنىڭ بېشىغا چۈشكەن دەرد ـ ئەلەم، خۇداغا ئوقۇلغان شۈكۈر ـ سانا بىلەن بۇ نەزمىمۇ بار ئىدى:

خۇدانىڭ ئەمرىدۇر بىزلەرگە، ئاتا!
ئۆزۈم بېرىپ نۇر يۈزۈڭنى كۆرەلمىدىم.
كەچۈرۈڭ، گۇناهىم بولسا هەم خاتا،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئۆزۈم سىزگە بارالمىدىم.

بىرنەچچە كۈن يامان بولدى مەنزىلىم،
ھېچكىمەرسە ئاڭلىمايىتتى زار دىلىم،
ھەقتائالا ئاسان قىلدى مۇشكۈلۈم،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئەزىز ئاتا، بارالمىدىم.

ئاكىلىرىم سۆكۈپ مېنى تۇتتىلەر،
ئون سەككىز يارماققا مېنى ساتتىلەر،
مىسىر دىيارىغا ئېلىپ كەلدىلەر،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، پېقىر بارالمىدىم.

مالىك دىغۇر مېنى بازارغا سالدى،
ئەزىزى مىسىرى پۇل تۆلەپ سېتىۋالدى،
قايغۇ بىلەن قىزىل يۈزۈم سارغايدى،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

تۆھمەت بىلەن مېنى قويدى گۇمانغا،
مەن غېرىبنى يەنە سالدى زىندانغا،
ئىلىكىمنى باغلىدى، باقماي پىغانغا،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق بوۋىمىز،
شاپائەت ئەيلىدى بىلىپ ھالىمىز،
ئاتىمىز يىغلىماڭ، ئوقۇپ ناممىز،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

زىندان ئىچرە ئۆتتى يىللار، پاراغەت،
ياراتقان ئىگىمىز قىلدى ئىنايەت،
بولدى مېنىڭ مۇشكۈلۈم كىپايەت،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

دۇئا قىلىڭ، يەتسۇن يۈسۈپ مۇرادە،
كۈندىن - كۈنگە ئۆمرى بولسۇن زىيادە،
بىز بىلمەيمىز نە سىر باردۇر ئازادە،
مەئزۇر تۇتۇڭ، ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى يۈسۈپنىڭ خېتىنى ئېلىپ كەنئانغا يېتىپ كەلدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىدىن يۈسۈپنىڭ خېتىنى ئېلىپ ئوقۇدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى بىر - بىرلەپ قۇچاقلاپ كۆردى. يۈسۈپنىڭ خې-

تىنى مۇتالىئە ۋە مۇلاھىزە قىلىشتى. كېيىن تەييارلىق قىلىپ مىسىرغا قاراپ يولغا چىقىشتى. بۇ خە-
ۋەر يۈسۈپكە يېتىپ باردى. يۈسۈپ جاكارچىنى يولغا چىقىرىپ:
— ئەي مىسىرنىڭ چوڭ - كىچىك، باي - گاداي، ئالىم - ئۆلىما، ئەكابىر - ئەشرەپلىرى باشلىق
ھەممە ئاھالىسى! ھەممە كىشى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ زىيارەت قىلسۇن. كۆرۈشسۇن. دۇئاسىنى ئالسۇن! —
دەپ جاكار قىلدۇردى.

ياقۇپ مىسىرغا يېتىپ كەلگەن كۈنى مىسىر ئاھالىسى گۈرۈھ - گۈرۈھ، فەۋج - فەۋج، فىرقە -
فىرقە، توپ - توپ بولۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ياقۇپ مىسىرغا بەنى ئىسرائىل ئاھالىسى بىلەن كاناي - سۇناي، ناغرا - دۇمباق چېلىپ تەنتەنە بىلەن يې-
تىپ كەلدى. يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغان كىشىلەر ياقۇپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ، ئۇنى زىيارەت قىلدى.

— مەرھابا، خۇش كېلىپسىز ئەي ئەزىز مېھمان! — دەپ كېلىپ كۆرۈشتى. مىسىرنىڭ ئېسىلزا-
دىلىرى، ۋەزىرلەر، ئالىم - ئۆلىمالار، مۇنەججىملەرمۇ ئارقا - ئارقىدىن كېلىپ ياقۇپ بىلەن كۆرۈش-
تى. ئاخىردا كاناي - سۇناي چېلىنىپ، داغدۇغا، سەلتەنەت بىلەن يۈسۈپ يېتىپ كەلدى. ئۇ «تەياخ» دې-
گەن ئېتىنى مىنگەنىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يىگىتلەرمۇ ئاتلىرىنى ئوينىتىپ كەلدى. شۇ كۈنى ئاسما-
نىڭ ئىشكى ئېچىلىپ، پەرىشتىلەر ئۇنى تاماشا قىلغاندەك بولدى. ھەسەتخورلار ھەسرەت بارمىقىنى
نادامەت چىشلىرى بىلەن چىشلەشتى.

يۈسۈپ ئاتىسىنى كۆرۈش بىلەن ئۆزىنى ئاتتىن يەرگە تاشلىدى. ئاتا - بالا قۇچاقلىشىپ كۆرۈش-
تى. ھال - ئەھۋال سوراشتى. بىر - بىرىگە كەلگەن ھادىسىلەرنى بايان قىلىشتى. يۈسۈپ ئاتىسىغا
قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قىرىق يىلدىن قاچقان قوزا تېپىشتى،
خۇش كېلىپسىز، باش ئۇستىگە، ئەزىزىم.
دوستلار كۈلۈپ، دۇشمەنلىرىم يىغلاشتى،
خۇش كېلىپسىز، باش ئۇستىگە، ئەزىزىم.

ياقۇپ:

قىرىق يىلدۇر ئۇچۇپ كەتكەن لاچىنىم،
قارا كۆزۈم، ئىمىرزادەم سەنمۇسەن؟!
ئوڭۇمۇدۇر، چۈشۈمىمدۇر يا خىيال،
يۈسۈپ ئاتلىق مېنىڭ ئوغلۇم سەنمۇسەن؟

يۈسۈپ:

قىرىق يىلدۇر — ئايرىلىشتىن غەم يۇتتۇم،
قان يىغلىدىم، دەرد - ئەلەمنى ھەم يۇتتۇم،
رىزا بولۇڭ، سىزنى بەدەل ئەيلىدىم،
خۇش كېلىپسىز، باش ئۇستىگە، ئەزىزىم.

ياقۇپ:

قايدا يۈردۇڭ، قايدا ئەردىڭ بىلمىدىم،
قايغۇ - غەمدە زەۋق - ساپا قىلمىدىم،
ھىجرىڭ بىلەن باغرىمنى مىڭ تىلغىدىم،
تازا باغىم، ئىمارىتىم سەنمۇسەن؟!

يۈسۈپ:

بىرنەچچە كۈن چاھنى مەنزىل ئەيلىدىم،
دەمدىن - دەمگە ھالىم تەبدىل ئەيلىدىم،
سىزنى ھەردەم ئىشقا ھەمدىل ئەيلىدىم،
خۇش كېلىپسىز، باش ئۇستىگە، ئەزىزىم.

ياقۇپ:

سېنىڭ ھىجرىڭ باغرىم كاۋاپ ئەيلىدى،
خۇدايىمنىڭ ئەمرى نايا ئەيلىدى،
دىلىم «يۈسۈپ» دەپ سېنى ياد ئەيلىدى،
ھەقتىن يەتكەن مېھرىبانىم سەنمۇسەن؟!

يۇسۇپ:

بۇزرۇكۋارىم، خىزمىتىڭنى قىلمىدىم،
خۇش كېلىپسىز، باش ئۇستىگە، ئەزىزىم.

ئەزىز ئاتا! ئويناپ ـ كۈلۈپ يۈرمىدىم،
ئىجازەتسىز سۆزىڭىزنى قىلمىدىم،

ئاتا بىلەن ئوغۇل ئاھالە بىللە ھال ـ ئەھۋال سورىشىپ مىسىرغا كىردى. يۇسۇپ شەھەرنى زىننەتلەپ، ئاھالىگە نەچچە كۈن ئاش تارتتى. ئاتىسىنى مېھمان قىلدى. مىسىر ئاھالىسى توپ ـ توپ بولۇپ كېلىپ ياقۇپنى زىيارەت قىلىپ تۇردى.

ياقۇپ مىسىردا ئەللىك يىل ئۆمۈر كۆردى، بۇ يىللار ئىچىدە خەلقە زۇلۇم ـ سىتەم بولمىدى.

بىر كۈنى جەبرائىل كېلىپ ياقۇپقا:

ــ تەڭرىنىڭ بۇيرۇقى، سېنىڭ ئۆمرۈڭ ئاخىرلاشتى، ئەمدى مىسىردا كۆپ تۇرماي كەنئانغا قايتـ قىن! ــ دېدى.

ياقۇپ بۇ پەرماننى ئاڭلاپ مىسىر خەلقى ۋە يۇسۇپ بىلەن خەيرلىشىپ ـ ۋىدالىشىپ، مىسىردىن كەنئانغا يۈرۈپ كەتتى. يۇسۇپ ئاتىسى ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى مىسىردىن نەچچە كۈنلۈك يەرگىچە ئۇزىتىپ كەلدى ۋە شۇ يەردە قايتا ۋىدالاشتى.

ياقۇپ كەنئانغا يېتىپ كەلگەندە، شام بىلەن كەنئان خەلقى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئالدى، زىيارەت قىلدى، دۇئاسىنى ئالدى. ياقۇپ كەنئانغا كېلىپ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇنى بوۋىسى ئىبراھىم، ئىسھاقنىڭ يېنىغا قويدى.

يۇسۇپ ئاتىسىدىن ئايرىلىپ، مىسىردا يەنە بىرنەچچە يىل پادىشاھلىق قىلدى. كېيىن ئۇنىڭغىمۇ جەبرائىل ئاخىرەت سەپىرىنىڭ تەييارلىقىنى قىلىشنى بۇيرۇدى. يۇسۇپ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلاپ، زىلەيخا باشلىق خوتۇن ـ بالىلىرى ۋە بارلىق دوستلىرى بىلەن ۋىدالاشتى. ئاخىردا يۇسۇپ زىلەيخاغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

خۇش قالغىن، زىلەيخا، پانىي دۇنيادا،
سەن بىلەن تۇرماستىن، كەتمەكچى بولدۇم.
غەم يېمە ھەرگىزمۇ، قىلمىغىن سادا،
سەن بىلەن تۇرماستىن، كەتمەكچى بولدۇم.

زىلەيخا:

يۇسۇپۇم، سالمىغىن ھىجران دېغىنى،
بىر ئۆمۈر ئىككىيلەن يولداش بولايلى!
سەير ئېتىپ يۈرەيلى دۇنيا بېغىنى،
دۇنيادا بىر ئۆمۈر يولداش بولايلى!

يۇسۇپ:

ھەركىمگە ئەجەل ۋەھشىتى چۈشەر،
ئاتا ـ ئوغۇل بىر ـ بىرىدىن ئايرىلار، كېچەر،

ئىمانىنى يولداش ئەيلىسە جەببار،
خۇش قالغىن، زىلەيخا، مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن كەتسەڭ زار ئەيلەپ يىغلايمەن،
ھىجران ئوتىدا يۈرەك داغلايمەن.
سەنسىز جاننى مەن قانداق ساقلايمەن،
باقىي دۇنيادىمۇ يولداش بولايلى.

يۇسۇپ:

ھەركىمگە يەتسە ئەجەل خازانى،
سەۋر قىلىپ تۇرمايدۇ سائەت ـ زامانى،
مەن كېتەرمەن، يوقتۇر ھېچ شەك ـ گۇمانى،
ياخشى قال، زىلەيخا، مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن بولمىساڭ قارا كۆزنى نە قىلاي؟
پىستە ئوخشاش شېرىن لەۋنى نە قىلاي؟
كېچە ـ كۈندۈز، ئاي ـ يىللارنى نە قىلاي؟
سەۋر قىل، ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۈسۈپ:

مەن كەتكەندە قىلماڭ كۆپلەپ ئاھۇزار،
پىغان چېكىپ يىغلاپ يۈرمەڭ زىيادە،
ياخشى قېلىڭ، تاپشۇرىمەن خۇداغا،
خۇش ئەمدى، زىلەيخا، مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن كەتسەڭ دۇنياغا كۆزمۇ سالماسمەن،
قول ئۈزتىپ قىزىل ئالما ئالماسمەن،
سەن كەتسەڭ مەن ئۆزۈم بۇنداق قالماسمەن،
سەۋر قىل، باقىي يۈرتتا بىللە بولايلى.

يۈسۈپ:

يۈسۈپ ھەق ئەمرىگە بېلىن باغلىدى،

زىلەيخا سەن ئۇچۇن يۈرەك داغلىدى،
جۇدا بولۇپ كېتەر يولىن چاغلىدى،
خوش ئەمدى، زىلەيخا، مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

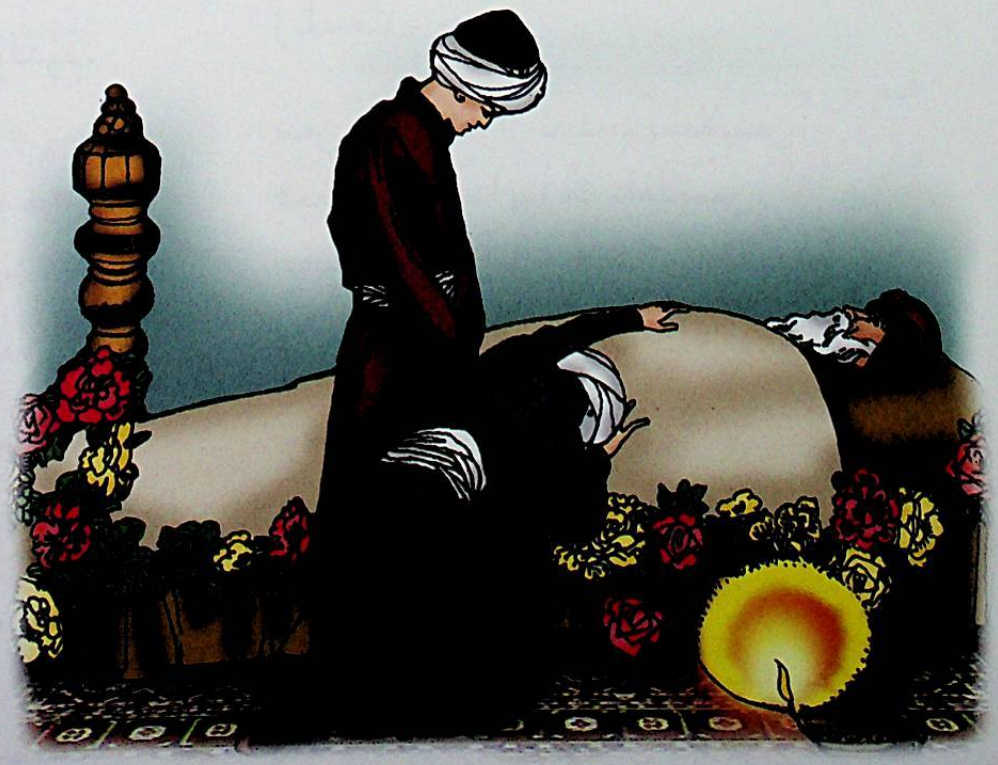
سەن كېتىپ، دۇنيادا مەن نېمە قىلاي؟
ئارقاڭدىن ئىزىڭنى ئىزدەپ مەن باراي!
دۇنيانى پۈچەك پۇل ـ تىيىنغا ساتاي،
سەۋر قىل، ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۈسۈپ:

رازى بول، زىلەيخا، ئەمدى كېتىمەن،
ئاتا ـ بوۋاملارغا مەنمۇ يېتىمەن،
بالىلارنى خۇداغا تاشلاپ كېتىمەن،
رازى بول، زىلەيخا، مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

زىلەيخا قالدىغۇ بۇندا ئاھ ئۇرۇپ،
نازۇك جان كەتتىغۇ، بۇندا مەن تۇرۇپ،
پىغان ئەيلەپ يىغلايمەن ئەمدى ئاھ ئۇرۇپ،
سەۋر قىل، ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۈسۈپ زىلەيخا بىلەن يىغلاشتى، رازىلىق ئېلىشتى، ۋىدالاشتى. يۈسۈپ جان ئۈزدى. زىلەيخا يۈسۈپنىڭ تاۋۇتىنى يىغلاپ يۈرۈپ ئايلاندى. ئاخىر:

— كۆزۈم سېنىڭدىن باشقىسىنى كۆرمىسۇن! — دەپ ئىككى كۆزىنى ئويۇپ ئېلىپ يۈسۈپنىڭ تاۋۇتىغا سالدى. زىلەيخا مىسىر ئاھالىسى بىلەن يىغلاپ چىقىپ، يۈسۈپنى دەپنە قىلدى. ئۆزىمۇ شۇ يەردە جان ئۈزدى. يۈسۈپ بىلەن ئىككىسىنى بىر يەرلىككە دەپنە قىلىشتى.

غەرىب - سەككىزىنچى قىسسە

مىلمۇخىل ۋەقەلەردىن رىۋايەت قىلغۇچىلار، تۇرلۇك - تۈمەن ئەھۋاللاردىن ھېكايەت ئېيتقۇچىلار، شېرىن سۆزلەر بىلەن تۇزۇلگەن داستان بابلىرىدىن خامان ياساپ شۇنداق ھېكايە قىلىشىدۇ:

دىيار بەكرى ئېلىدە ئابباسخان ئىسىملىك بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ دۆلىتى زىيادە، شان - شەۋكىتى تەڭداشسىز ئىدى.

شاھ ئابباسخانىنىڭ «ھەسەن» ئاتلىق ئاقىلانە بىر ۋەزىرى بار ئىدى. ئۇلار بىر - بىرىگە ساداقەتمەن، مېھرىبان دوستلار ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە شاھ ئابباسخان ھەسەن ۋەزىر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، نۇرغۇن لاۋۇ لەشكەرلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ شىكارغا چىقتى. ئۇلار ئۇچ كېچە - كۈندۈز دەشت - باياۋانلاردا يۈرۈشتى، ئەمما ئالدىغا ھېچقانداق بىر سەييات[11] ئۇچرىمىدى. نىھايەت شاھ ئابباسخان بىلەن ھەسەن ۋەزىر ئىككىسى ئىككى تەرەپكە قاراپ يول ئالدى.

تەقدىرنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ھەسەن ۋەزىرگە بىر چىشى كېپىك ئۇچرىدى. ۋەزىر ناھايىتى خۇرسەن بولۇپ، دەرھال بىر تال ئوقنى تىركەش[12]تىن جۇدا قىلىپ، چەنلەپ كامانغا[13] بەند ئەيلەپ كېپىكنى ئاتماقچى بولدى. قارىغۇدەك بولسا، ئۇ كېپىك بوغاز ئىكەن. ھەسەن ۋەزىر خوتۇنىنىڭ ھامىلدار ئىكەنلىكىنى ئېسىگە ئېلىپ بۇ كېپىكنى ئاتمىدى. كېپىك ۋەزىرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ بىرھازا يۈرگەندىن كېيىن بىر قىيادا شاھ ئابباسخانغا ئۇچرىدى. پادىشاھ بۇ كېپىكنى كۆرۈپ ئوقياسىنى توغرىلىدى. شۇ ئەسنادا كېپىكنىڭ بوغاز ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئاتماي ئۆز يولىغا قويۇۋەتتى. بىرھازادىن كېيىن ھەر ئىككىسى قۇرۇق قول قايتىپ كەلدى.

ھەسەن ۋەزىر شاھ ئابباسخانغا تەزىم ئەيلەپ ئېيتتىكى:

شانۇشەۋكەتلىك، ئەي ئۇلۇغ شاھىم،
قۇرۇق ياندۇق نېمە كارامەت؟
ئۇچرىغان كېپىكنى كەتكۈزمەك نەدۇر،
بولدىمۇ تەقدىردىن يا بىر ئىنايەت؟!

خانىش ئاينىڭ ئالتۇن بويى ئىككى قاتتۇر،
تەڭرىدىن بۇ بىزگە كەڭرى ئىلتىپاتتۇر،
بۇ بەختتىن شاھنىڭ كۆڭلى خۇرام - شادتۇر.

شاھ ئابباسخان ئېيتتىكى:
ئەي ۋەزىرىم، ئۆزۈڭگە ھەم ئايان زاتتۇر،

ھامىلەدۇر ئۇچراپ قالغان ئاشۇ كېپىك،
تەقدىردىن ئۇ بېشارەت دەپ بىلگۈلۈك.
ئەجەل يەتسە ئەگەرچەندە شۇل كېپىككە،
خانىش ئايمۇ قالار بەلكىم مۇشكۈللۈككە.

شۇڭا شاهىڭ تەرك ئەيلىدى ئوق ئۆزۈشنى،
راۋا كۆردى ئۆز يولىغا كەتكۈزۈشنى.
تاجۇتەختىم قۇدرىتىدە دەۋران سۈرەي،
بۇ دۇنيانىڭ نېمىتىدىن لەززەت كۆرەي.

پەرزەنت كۆرمەي ئارمان بىلەن ئۆتمەكتىمەن،
ئەمدى تەشنا ئول ۋىسالنى كۈتمەكتىمەن.
ئەي ۋەزىرىم، كامانغا سەن ماهىر ئىدىڭ،
ئەيتقىل بۇگۈن نە ئۈچۈنكىم قۇرۇق ياندىڭ؟

ھەسەن ۋەزىرمۇ راستىنى ئېيتماي بولمىدى:
بايان ئەتسەم، شاهىم، مېنىڭ كۆرگىنىمنى،
ساداق بىرلە تاغلار ئېشىپ يۈرگىنىمنى،
بىر قىيادىن ئوخچۇپ، ئىپار كېيىك چىقتى،
ئاڭا قاراپ ھامىلىغىن دىلىم ئۇقتى.

ئاتاي دېسەم، قولۇم تىترەپ ئاتالمىدىم،
ئۇنى نابۇت ئەيلىمەككە پاتالمىدىم.
ئاغىچا ئايىم شۇ كېيىكتەك ئىككى قاتتۇر،
ئۇمۇ بىرگە ئىلاھىمدىن ئىلتىپاتتۇر،
راۋا كۆردۇم ئۆز يولىغا كەتكۈزۈشنى،
پەرزەنت كۆرۈپ، مۇرادىغا يەتكۈزۈشنى.

شاه ئاببباسخان ۋەزىرنىڭ سۆزىدىن سوڭرە ئويلاپ:

— ھەيرانمەن، بۇ غەلىتە ھال، چۈشۈمدىمۇ ئايان بولدى بىر پال! — دېدى. ھەسەن ۋەزىر:

— قۇدرەتلىك شاھىم، مۇبارەك چۈشلىرىدىن خەۋەردار بولۇشقا مۇمكىنمىكىن؟ — دەپ سورىدى. شاه ئاببباسخان:

— قايسى كۈنى بىر چۈش كۆردۈم، چۈشۈمدە بىر جۈپ قۇش كۆردۈم. بىرى رەڭدار سۈمۈرغ، بىرى ئەنقا، كۈمۈش قۇيرۇق. پەرۋاز قىلدى بېشىمدىن كەتمىدى، تۇتاي دېدىم تۇتۇق بەرمىدى. بۇ چۈشۈمدىن ھەيرانمەن، شۇندىن بۇيان خىيال ئىچىدە پەرىشانمەن. قېنى، دانىشمەنلەر، ئېيتىڭلار، بۇنىڭ تەبىرى قانداق؟ — دەپ ئەتراپىدىكى دانىشمەنلەرگە سوئال نەزەرى بىلەن قارىدى. دانىشمەنلەر بەس ـ بەستە قورئە كىتابلىرىنى ئېچىشتى. بىرى خۇشامەتگۈيلۈق بىلەن شاه ئاببباسخان ئالدىدا پۈكلىنىپ ئولتۇرۇپ ئېيتتىكى:

— كىتابلاردا ئېيتىلىشچە، كىمەرسىكى چۈشىدە قۇش كۆرسە سائادەتنىڭ بېشارىتى بولغاي، شاھىمزىنىڭ بېشىغا قوشلاپ دۆلەت قۇشى قونغاي، خەزىنە لىققىدە ئالتۇن ـ كۈمۈشكە تولغاي، — دېدى. يەنە بىر دانىشمەن تەمكىنلىك بىلەن:

— بىر جۈپ قۇش جۈپ پەرزەنتكە ئىشارىدۇر، شاھىمىز دەرگاھىدا ئىككى پەرزەنت دۇنياغا كېلۇر، ئۇنىڭ بىرى شاھزادە ئوغلان، بىرى خانزادە رىزات بولۇر، — دەپ تەبىر بەردى. شاه ئاببباسخان بۇ تەبىردىن رازى بولۇپ شاد ـ خۇراملىققا چۆمدى. ئوردا ئەكابىرلىرىغا قاراپ:

— ۋەزىر، بەگلىرىم، تەبىرلەردىن سۆيۈندۈم، بىر جۈپ قۇشنىڭ چۈشۈمگە كىرىشى ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ ئىلتىپاتى، بوغاز كېيىكنىڭ ھەسەن ۋەزىر ئىككىمىزگە ئۇچرىشى نىيەت ـ ئىقبالىمىزنىڭ ئوخشاش بولۇشى، بۇ تەقدىرنىڭ قىسمىتى. شۇل ۋەجدىن خاسىيەتلىك ئىش قىلغايمەن: بۇرادىرىم، ھەسەن ۋەزىرىم، ياۋنى يېڭىشتە شەمشىرىمدۇر، يۈرتنى سوراشتا كەمىرىمدۇر، قېنى، دىۋان بېگى، ئەھدىنامە يېزىلسۇن، ئىككىمىزنىڭ مۆھۈرى بېسىلسۇن، — دەپ جاكار قىلدى. ھەسەن ۋەزىر:

— ھەشقاللا! شاھىمىزنىڭ ئىلتىپاتىغا، — دەپ تەزىم بەجا كەلتۇرگەندىن كېيىن، ئەھدىنامىنىڭ شەرتلىرىنى شاھتىن سورىدى. شاه ئاببباسخان:

— ئەگەر تۇغۇلسا بىرى ئوغۇل، بىرى قىز، بالىغ بولغاندا نىكاھ قىلغايمىز، ئەگەر تۇغۇلسا ھەر ئىككىسى ئوغۇل، بولسۇن بىرى ئەلەم، بىرى قەلەم بىلەن مەشغۇل. ھەر ئىككىسى قىز بولسا مۇبادا، ھەمشىرە ـ ھەمدەم بولۇپ ئۆتكەي دۇنيادا، بۇ ئەھدىگە كىمدەكىم بولسا بۇزاپا ۋە ياكى خۇسۇمەت بىلەن چىقارسا

غوۋغا، خەلقىئالەم ئالدىدا بولغاي يۈزى قارا ھەم رەسۋا! بۇنىڭغا جىمكى ۋەزىر، بەگلەربەم بولغاي گۇۋاھ، ــ دەپ پۈتۈمنى جاكارلىدى. ئەھدىنامە دىۋان بېگى تەرىپىدىن قايتا بىر قېتىم ئوقۇلغاندىن كېيىن، ھەممەيلەن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ «ئامىن!» دېيىشتى. شۇ ئەسنادا ئۇچقاندەك ئات چاپتۇرۇپ ئابدۇللا شاتىر يېتىپ كەلدى. شاتىر خەۋەر ئېلىپ كەلدى. شاتىر شاھ ئاببباسخانىنىڭ ئايىغىنى سۆيۈپ:

ــ سۆيۈنچە، شۆھرەتلىك شاھىم، تەۋەللۇت[141] قىلدى خانىش ئايىم، ــ دېدى. شاھ ئاببباسخانىنىڭ چىرايىغا كۈلكە ياماشتى ۋە:

ــ ئەي سەلتەنەتلىك نۆكەر بېگى، بۆرىمۇ، تۈلكىمۇ؟ تېزدىن جاۋاب بەر، ــ دەپ سوردى. ئابدۇللا شاتىر تىلىنى چاينap:

ــ سا... ساخاۋەتلىك خانىش ئايىم تۈلكىدىن خەۋەر بەردى، ــ دېدى. ئارقىدىن ئات چاپتۇرۇپ يەنە بىر خەۋەرچى يېتىپ كەلدى. ئۇ ھەسەن ۋەزىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

ــ خۇش خەۋەر ئۆزلىرىگە، ۋەزىر ئەزەم، بۆرىدىن خەۋەر بەردى ئاغىچا مەلىكەم، ــ دېدى. ھەممەيلەن:

ــ مۇبارەك بولسۇن، مۇبارەك بولسۇن، ــ دەپ ھەسەن ۋەزىرنى تەبرىكلەشتى. ئارقىدىن شاھ ئاببباسخان جاكارچىغا:

ــ جاكار قىلغىن، ئاۋام ئاڭلىغاي، قىرىق كېچە ــ كۈندۈز توي ــ تاماشا بولغاي، قوشنا قورغان ــ بەگ-

لىكلەر خەۋەر تاپقاي، — دەپ بۇيرۇدى. ھەسەن ۋەزىر ئوغلىنىڭ گۈل يۈزىنى تەزرەك كۆرۈش ئارزۇسىدا:

— قۇدرەتلىك شاھىم، ئوغلۇمنى كۆرگەچ، توي تەييارلىقىنى قىلاي، — دەپ قايتىشقا ئىجازەت سورىدى. شاھ ئابباسخان بەشىنى لىكشتىپ:

— ساڭا ئاق يول بولسۇن، دۇئان بېگى ھەمدەمدە بولسۇن، — دەپ ماقۇل بولدى.

ئەلقىسسە، ھەسەن ۋەزىر شاش قاشقا ئېتىغا مىنىپ، بىرقانچە نۆكەرنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۆيىگە قاراپ راۋان بولدى. شىكارگاھتا شاھ ئابباسخان ئالدىدا نەغمە ـ ناۋا باشلاندى. چەۋەندازلار جور بولۇپ ساما سالدى. مەشرەپ ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. شۇ ئەسنادا بىر خەۋەرچى ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ كېلىپ، شاھ ئابباسخاننىڭ خۇش كەيپىنى بۇزدى:

— قۇدرەتلىك شاھىم، ھەسەن ۋەزىر، ھەسەن ۋەزىر...، — دەپ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى ئېيتالمىدى.

شاھ ئابباسخان چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ھە، نېمە بولدى؟ تېز ئېيت، — دېدى.

— ۋەزىرئەزەمنىڭ ئېتى تاشقا پۈتلىشىپ يىقىلدى. جانابىي ۋەزىر ئاتنىڭ تېگىدە قالدى... ئەجەل قۇشى قوينىغا ئالدى... «ئاھ ئوغلۇم، غېرىب قالدىڭ، غېرىب» دەپ نەپىسى ئۈزۈلدى...، — دېدى. شاھ ئابباسخان بەشىنى تۆۋەن سېلىپ:

— ئاھ بۇرادىرىم، ۋاقىتسىز كەتتىڭ، «غېرىب قالغان ئوغلۇم» دېگەن بولسا، ۋەزىرىم ھۆرمىتى ئۈچۈن ئوغلىنىڭ ئېتى «غېرىب» بولسۇن. ئوردىدا دادىسىنىڭ ئورنىنى باسسۇن، — دەپ شىكاردىن ياندى.

پادىشاھ ئوردىغا قايتىپ كېلىپ قىزىنى كۆردى. ئۇ ئاپتاپ مەسەللىك، خۇش سۈرەت ئىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ بالىغا شاھ سەنەم دەپ ئات قويدى. دادىسىنىڭ مۇبارەك يۈزىنى كۆرۈشكە نېسىپ بولمىغان بەچارە ئوغۇل راست غېرىب بولۇپ قالدى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم بىلەن غېرىب تۆت ياشقا قەدەم قويغاندا بىللە مەدرىسىگە باردى، بىللە ئوقۇپ چوڭ بولدى. ئاستا ـ ئاستا كۆڭلى بىر ـ بىرىگە چۈشۈپ ئاشىق ـ مەشۇق بولۇپ قالدى.

كۈنلەردىن بىر كۈنى غېرىب بىلەن سەنەم ۋەدە قىلىشىپ ئېيتتىكى:

— ئەتە مۇشۇ قورولغا قايسىمىز بۇرۇن كەلسەك كېيىن كەلگىنىمىزدىن توققۇز بوسە[15] ئېلىپ، توققۇز دانە گۆھەر ئۈتۈۋالساق، — دەپ ئۆز ئۆيلىرىگە كېتىشتى. شۇ كېچىسى تاڭ ئاتقۇچە شاھ سەنەمنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى. سۈبھى ۋاقتىدا ئورنىدىن قوپۇپ بەلگىلەنگەن قورولغا كېلىپ ساقلاپ ئولتۇردى. بىر سائەتتىن كېيىن شاھ غېرىب يېتىپ كەلدى. شاھ سەنەمخان غېرىبنى «ئەمدى كەلدىڭمۇ؟» دەپ بوينىدىن قۇچاقلاپ توققۇز بوسە ئېلىپ توققۇز دانە گۆھىرىنى ئۈتۈۋالدى. يەنە كەچ بولۇپ، ئۇلار مەدرىسىدىن ياندى. قايتىشىدا يەنە ۋەدە قىلىشتى. بۇ كېچىسى غېرىب ئۇخلىماي ئولتۇرۇپ تاڭغا يېقىن ئۇخلاپ قالدى. شاھ سەنەم يەنە سەھەردە قوپۇپ نىشانغا كېلىپ كۈتۈپ تۇردى. شۇنداق قىلىپ غېرىبنى يەنە ئۈتۈۋالدى.

ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەمگە ئون سەككىز بۇسە بىلەن ئون سەككىز گۆھىرىنى ئۈتتۈرۈپ قويغىنىغا كۆپ مالال بولۇپ ئۆيىگە قايتتى. ئانىسى غېرىبنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئېيتتىكى:

— ئەي بالام، نېمە ئۈچۈن مۇنچە مالال بولدىڭىز؟ — دېدى. غېرىب ئانىسىغا ھەممە سەرگۈزەشتىلىرىنى يوشۇرماي بايان قىلدى. ئانىسى ئېيتتىكى:

— ئەي غېرىبجان ! ھەرگىز مالال بولماڭ، شاھ سەنەمخان سىزگە بەخشەندە قىلىنغان، پادىشاھ ئاتىڭىز بىلەن بۇ توغرىدا شەرتلىشىپ خەت ـ مۆھۈر قىلىشقان. جىمىكى خالايىق گۇۋاھلىق بېرىشكەن، ۋەدىگە خىلاپلىق قىلماسلىقىنى دېيىشكەن، — دەپ يىپەك قەغەزگە پۈتۈلگەن خەتنى ئوغلىغا كۆرسەتتى.

غېرىب خەتنى كۆرۈپ چەكسىز خۇشاللىق ئىچىدە ئۇيقۇغا كەتتى. شۇ كېچىسى چۈشىدە ئۇ ھەزرىتى روسۇل ئەكرەم سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەمنىڭ مۇبارەك قوللىرىدىن گۈمبەزدىكى چىلتەنلەر[16] سۆھبىتىدە مۇھەببەت شارابى ئىچتى. چىلتەنلەر شاھ سەنەمنى غېرىبقا ئەقد[17] نىكاھ قىلدى. غېرىب ئويغىنىپ ئاجايىپ خۇش كەيپ بولدى. خوشاللىق سۇبھىدە ئېچىلغان قىزىلگۈلدەك چېھرىگە تولدى. شۇنىڭ بىلەن غېرىب تاڭ سەھەردە بەلگىلەنگەن قورولغا بېرىپ: «شاھ سەنەم كېلىدۇ» دەپ تەقەززالىق بىلەن كۈتتى. چاشگاھ بولدى. شاھ سەنەم كەلمىدى. ئاخىر غېرىب شاھ سەنەمدىن يامانلاپ مەدرىسىگە راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم ھەم تاڭ سابادا قوپۇپ مەدرىسىگە ماڭاي دەپ تۇرۇشىغا، ئانىسى پادىشاھقا قاراپ:

— ئەمدى شاھ سەنەم بالىغ[18] بولۇپتۇر، سىنەسى ئۆرلەپ تۇرۇپتۇر، كۈندىن - كۈنگە مەدرىسىگە سەھەر تۇرۇپ كېتىۋاتىدۇ، مۇندىن كېيىن مەدرىسىگە ئەۋەتىش ياخشى بولماس. خەلقىئالەم سۆز - چۆچەك قىلار، — دېدى.

پادىشاھ جاۋابەن:

— ئۇنداق بولسا شاھ سەنەم مەدرىسىگە بارماي يېنىپ كىرسۇن. شاھ غېرىبقا ئېلىپ بېرۇرمەن، — دېدى. خوتۇنى:

— بۇ قانداق گەپ؟ شاھ غېرىب دېگەن بىر يېتىم بالا تۇرسا، شاھ قىزىنى يېتىم بالىغا بېرەمدۇ كىشى؟ — دېدى.

شاھ سەنەم ئۆيدە ئولتۇرۇپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ مەخپىي كېڭەش - مەسلىھەتلىرىنى ئىشىتىپ: «ۋاداد - رىخ! ئەمدى ئىش باشقىچە بولدى. يارىمنى كۆرمەك بەك مۇشكۈل بولدى» دەپ غېرىبتىن جۇدا بولغىنىغا كۆڭلى بۇزۇلۇپ، غېرىبنى جان - دىلى بىلەن يادلاپ، دەردى سوز[19] بىرلە خۇن جىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

زۇلۇم بىلەن قابا پەلەك
بىزنى غەيرىي سالدىڭ.
ئىبراھىمدەك ئوتقا تاشلاپ،
جاپا بىرلە نارغا[20] سالدىڭ.

بىزنى لەيلى - مەجنۇن ئېتىپ،
كېچە - كۈندۈز قان يىغلىتىپ،
كۆز ياشىمنى جەيھۇن[21] ئېتىپ،
بۇ غەم بازارىغا سالدىڭ.

كۆتۈردى كۆڭۈل خۇشنى،
بۇزدۇردى گۈلشەن رىشتىنى،
سۇندۇردى مۇھىت ياشنى،
بىزنى خۇنى خارغا سالدىڭ.

كۆپ مۇشكۈل بولدى ھالىمىز،
پەلەك بۇزدى ئىقبالىمىز،
مۇنەججىم كۆردى پالىمىز،
بىزنى بەختى قارا سالدىڭ.

ھېچ قويمىدى ئۆز ھالىمە،
رەھىم ئەتمىدى ئەھۋالىمە.
يەتكۈزمىدى ۋىسالىمە،
ھىجران دەشتى يارغا سالدىڭ.

شاھ سەنەم ئىزدەر ئۇلپىتىن،
ھېچكىم بىلمەس كۈلپىتىن،
ماڭا سېلىپ جاپا تېغىن،
يۈرىكىمگە يارا سالدىڭ.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەمنىڭ بىر ئىنىكئانىسى بار ئىدى، ئېتى گۈلنىھال ئىدى. شاھ سەنەم «ئاغىچا ئانا» دەيتتى. ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمنى بۇ ھالدا كۆرۈپ:

— ساڭا نېمە دەرد - ئەلەم يەتتى. چىرايىڭ باشقىچە بولۇپ كېتىپتۇ. ئىچىڭدىكى دەرد - ئەھۋالىڭنى راستى بىلەن بايان قىلغىل، مەن ساڭا بىر ئىلاج قىلىپ، مۇرادىڭنى ھاسىل قىلارمەن، — دې-

دی. شاھ سەنەم ئاغىچا ئانىغا دەرد ـ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ، شاھ غېرىبقا مەدرىسىدە ئوقۇپ يۈرۈپ ئاشىق بولغانلىقىنى، ئىككى كۈن ۋەدىلىشىپ ئون سەككىز بۇسە بىلەن ئون سەككىز گۈھەرنى ئۇتۇۋالغانلىقىنى بەتامام بايان قىلىپ:

— ئەي ئاغىچا ئانا، بۇگۈن نۆۋەت غېرىبنىڭ ئىدى. ئەھۋالى نېچۈك ئىكىن؟ — دەپ زار ـ زار يىغلىدى.

— ئەي شاھ سەنەم، — دېدى ئاغىچا ئانا بۇ سۆزلەرنى ئەشىتىپ، — ئۇنداق بولسا مەن بىر باھانە بىلەن سېنى مەدرىسىگە ئېلىپ باراي. سەن ئاتاڭ شاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا كىرگىن، ئېيتقىنكى، مەن بۇگۈن مەدرىسىگە بېرىپ، مېنى ئاتام ئەمدى مەدرىسىگە ئىبەرمەس بولدى دەپ، موللامغا نەزىرى نىياز قويۇپ، دۇئا ئېلىپ، ئۆزرە ئېيتىپ كەلسەم دېسەڭ، ئاتاڭ جاۋاب بېرىدۇ، شۇ باھانە بىلەن غېرىبنى كۆرەرسەن.

بۇنى ئاڭلاپ شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى خۇش بولۇپ، ئاتىسى شاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا كىردى.

— ئەي ئاتا، مەن بۇگۈن موللامنىڭ قېشىغا بېرىپ، نىياز قويۇپ دۇئاسىنى ئېلىپ، مېنى ئەمدى ئاتام مەدرىسىگە ئىبەرمەس بولدى دەپ، ئۆزرە ئېيتىپ كېلەي، — دېدى. شاھ ئاببباسخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— راست ئېيتتىڭ، بالام، — دەپ ۋاقتى خۇش بولۇپ، خەزىنىچىسىگە مىڭ تەڭگە پۇل بېرىشنى بۇيرۇدى. خەزىنىچى مىڭ تەڭگە پۇلنى ئاچقىپ شاھ سەنەمگە بەردى. شاھ سەنەم مىڭ تەڭگە پۇلنى كۆتۈرۈپ، ئاغىچا ئانىسى بىلەن موللىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. موللىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، مەكتەپنىڭ پەنجىرىسىدىن قارىسا، غېرىب قولىدا كىتاب، كۆڭلى خاراب، كۆزلىرى پۇرئاب[22]، جىگەرلىرى كاۋاپ بولۇپ، «يارىم تېخى كەلمەپتۇ» دەپ زار ـ زار يىغلاپ شاھ سەنەمنى يادلاپ، دەردى سوز بىلەن خۇن جىگەرلىرىدىن بېيىت ئوقۇۋاتقان:

ئەي يارانلار، مۇسۇلمانلار،
نە بولدى، يارىم كەلمىدى.
ئىشق ئوتىدا كۆيدى جانلار،
نە بولدى، يارىم كەلمىدى.

كېلۇرمەن دەپ ۋەدە قىلدى،
كېلۇر مۇددەتىدىن ئۆتتى،
ئەرتەدىن چاشگاھ بولدى،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.

گۇل يۈزىنى كۆرگۈم كېلۇر،
بىللىلىشىپ يۈرگۈم كېلۇر،
دائىم دەۋران سۈرگۈم كېلۇر،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.

دەرد ئۇستىگە دەردلەر بولدى،
غېرىب دىلغا ھەسرەت تولدى،
قولۇمدىكى گۈلۈم سولدى،
نە بولدى ياردىم كەلمىدى.

يا بىر ئاۋنىڭ پەندىن ئالدى،
يا بىر يامان دەردكە سالدى،
يا بىر غەيرىي بىلەن بولدى،
نە بولدى ياردىم كەلمىدى.

يۈرەك بولدى پارە ـ پارە،
بۇ دەردلەرگە بارمۇ چارە؟
يىغلار غېرىب بۇ بىچارە،
نە بولدى ياردىم كەلمىدى.

ئەلقىسسە، غېرىب ئوقۇماي، زار ـ زار يىغلاپ ئولتۇراتتى. موللىسى قاراپ «نېمە ئۈچۈن ساۋىقىڭىنى ئوقۇماي يىغلاپ ئولتۇرىسەن؟» دەپ غېرىبنىڭ ياقىسىدىن مەھكەم تۇتۇپ تۇرۇپ، كاچىتىغا ئىككىنى سالىدى. غېرىب بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ:

ــ خۇدايىم غەزەپ قىلغان بەندىسىنى پەيغەمبەر ھاسىسى بىلەن ئۇرار ئىمىش دەپ ئاڭلىغانىدىم، ــ دەپ موللىسىغا قاراپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ، كۆيۈك دەردى بىلەن خۇن جىگەرلىرىدىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەرتە بىرلە چاشگاھ بولدى،
ياردىمنى كۆرسەم، كاشكى.
كەلمىدى، ئەھۋالى نە بولدى؟
بىر سورىسام ئىدى، كاشكى.

چاشگاھدىن سوڭرە چۈش بولۇر،
ياردىمىڭ كۆڭلى خۇش بولۇر.
يار كەلمىسە نە ئىش بولۇر؟
بىر كۆرسەم ئىدى، كاشكى.

چۈشتىن كېيىن بولۇر پېشىن،
ياردىمىڭ كۆڭلى ئەۋرىشىم.
ئەۋرىشىمدەك بويلىرىڭغا،
چىرمىشىپ ئۆلسەم، كاشكى.

پېشىندىن كېيىن بولۇر دىگەر،
يار ئىشقىدا كۆيدى جىگەر.
يار كەلمىسە مۇنداق بالاغا بولمىسۇن ھېچ گىرىپتار،
بىر بارسام ئىدى، كاشكى.

دىگەردىن كېيىن بولۇر شام،
قىلغان ئىشلىرىم بارچىسى خام.
ئەرزىم شۇلدۇر سىزگە موللام،
بىر كۆرسەم ئىدى، كاشكى.

شامدىن كېيىن بولۇر خۇپتەن،
ئاشىق ـ مەشۇق بولۇر جۇپتەن.
ياردىم قالدى ئاندا يەكتەن،
بىر بارسام ئىدى، كاشكى.

بەگ ئوردىسى بولدى خالىي،
مەن غېرىبنىڭ كەتتى ھالى.
سەنەمجانىڭ يوق ماجالى،
بىر بارسام ئىدى، كاشكى.

ئەلقىسسە، غېرىب زار ـ زار يىغلاپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇماقتا مەشغۇل بولدى. شاھ سەنەم پەنجىرىدىن قاراپ، غېرىبنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، موللىسىغا بېقىپ، «غېرىبنى ئازاد قىل» دەپ خۇن جىگەرلىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

بۇلبۇلى بىچارىسەن گۈل ئىشقىدىن پەرياد قىل،
ئاشىقى سەرگەشتە[23] بولساڭ، ئۇيقۇنى بەرباد قىل،
تىنمايىن شامۇ سەھەر يىغلاپ يۇرۇپ سەن ياد قىل،
يار ئۈچۈن سالدىم ئىمارەت بىر يولى ئاباد قىل،
جانىم موللام، بىر زامان گۈل يارنى ئازاد قىل.

قويمدى ئۆز هالىمغا، بۇ دەردى سەرگەردان مېنى،
ھجرى دەشتىدە قۇيۇندەك ئەتتىلەر ھەيران مېنى،
جانىم ئالماي قويمدى بۇ دەردى بىدەرمان مېنى،
ئىشق ئاپىتى قىلىپتۇر بىسەروسامان[24] مېنى،
جانىم موللام، بىر زامان شۇل يارنى ئازاد قىل.

ئاۋۇلى مەكتەپ يۈزىن كۆرمىسەم ئىدى، كاشكى،
مېھرىمنى ۋەيران كۆڭۈلگە بەرمىسەم ئىدى، كاشكى،
شەرت ئېتىپ بىر بۇسەنى مەن ئالمىسام ئىدى، كاشكى،
ئىشق ئوتىغا مەن ئۆزۈمنى سالمىسام ئىدى، كاشكى،
جانىم موللام، بىر زامان شۇل يارنى ئازاد قىل.

بەرمۇئەللەق شۇل زامانكىم شۆھرىتىدىن باكەرەم[25]،
دەرگاھىڭغا باش قويۇپ ياريم ۋىسالىڭ ئىستەرەم،
ئاب ئورنىغا ماڭا ئوغا ئىچۈردى دەردۇغەم،
تەلمۇرۇپ دائىم گادايدەك يارنى ئىزدەر شاھ سەنەم،
جانىم موللام، بىر زامان گۇل يارنى ئازاد قىل.

ئەلقىسسە، موللىسى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، «بۇلارنىڭ مەدرىسىگە كەلگەندىن تارتىپ ئىش ـ كۇشلىرى بار ئىكەن، بۇلارنى بىر ـ بىرلىرى بىلەن كۆرۈشتۇرەي» دەپ مەدرىسە بالىلىرىنى ئازاد قىلىپ قويۇپ بەردى. غېرىبنى مەدرىسىدە ئېلىپ قالدى ۋە:

ــ سەن ساۋىقىڭنى ئوقۇپ چىققىن، ــ دەپ چىققىلى قويمىدى. غېرىبنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ يىغلىغىلى تۇردى. ئاندىن موللىسى شاھ سەنەمگە ئىشارەت قىلىپ:

ــ كىرىپ يارىڭ غېرىب بىلەن كۆرۈشۇپ چىققىن، ــ دېدى. شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، مەدرىسىگە كېلىپ مىڭ تەڭگە پۇلنى موللىسىنىڭ ئالدىغا قويدى. موللىسى شاھ سەنەمنىڭ ھەققىگە دۇئا قىلدى. ئاندىن شاھ سەنەم غېرىبنىڭ قېشىغا كىرىپ ۋە بىر ـ بىرلىرى بىلەن كۆرۈشۇپ، دىل سىرلىرىنى ئېيتىشىپ يىغلاشتى.

ــ ئەي غېرىبجان، ئەمدى بىزنىڭ بىر ـ بىرىمىز بىلەن كۆرۈشمىكىمىز قىيامەتكە باقي قالدى. ئاشۇ كۇنى ئون سەككىز بۇسە بىلەن ئون سەككىز گۆھەرنى ئۈتتۇرغانىدىڭ، ئەمدى مەندىن ئامانىتىڭنى ئالغىن، ــ دېدى شاھ سەنەم. غېرىب:

ــ ئەي شاھ سەنەم، ئۇ ئىشقى مەجازي[26] ئىدى، ئەمدى ئىشقى ھەقىقىيگە ئۆتتى، ــ دېدى. شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

ــ ئەي غېرىب، سەندىن، مەندىن دۆلەت كەتتى ، ــ دەپ كۆڭۈللىرى بۇزۇلۇپ غېرىبتىن سوئال سورىدى:

سەنەم:

قۇلاق سېلىپ ئىشىتكىل، مېنىڭ ئەرزىمنى،
ئەمدى بىزدىن بۇ دەۋران كەتتى، غېرىبىم.
خۇدا سالدى بۇ جۇدالىق دەردىگە،
دۇشمەنلەر ئارىمىزغا چۈشتى، غېرىبىم.

سەنەم:

قايدىكى ۋىسالدۇر، قايدىكى جامال،
يىغلىبان ئۆتۈرمەن نەچچە ماھۇسال[27]،
كەل قاچايلى، مېنى ئۆزۈڭ يولغا سال،
رەقىب بىزگە قەست ئەيلىدى، غېرىبىم.

غېرىب:

پىراق چۈشتى دەبان قايغۇ يېمىگىل،
قىزىلگۈلدەك ئېچىلىبان ھەرگىز سولمىغىل،
ئاشىق بولساڭ غېرىبىڭدىن كەچمىگىل،
جۇدالىقنىڭ ئاقىۋىتى ۋىسالى باردۇر.

غېرىب:

بىر تەنە سۆز بىلەن نېچۈك قاچارمىز؟
ئۆز ئەيبىنى بىزلەر نېچۈك ئاچارمىز؟
ئاشىق بولساق كۆيۈپ ـ يېنىپ ئۆچەرمىز،
سەۋر قىلساڭ ئاخىر ۋىسالى باردۇر.

سەنەم:

سەۋر قىلغان بىلەن پۇتمەس بۇ ئىشىڭ،
تەبرىنى تەرس[28] كۆردۇم بۇ كۆرگەن چۈشۈڭ،
مۇندا تۇرساڭ غەم - قايغۇدىن قۇتۇلماس بېشىڭ،
بىزدىن دۆلەت قۇشى ئۇچتى، غېرىبىم.

غېرىب:

ئاشىق بولغان كىشى خۇنابلار[29] يۇتار،
مەشۇق بولسا، باغرىن مىڭ پارە ئېتەر،
دۇشمەنلەرنىڭ سۆزى بۇ جاندىن ئۆتەر،
ئاشىقلارنىڭ خەيرى ئىقبالى باردۇر.

سەنەم:

سېنى ، مېنى يەتكۈزمىدى كامالغا،
كېتەر، دوستلار، مۇنداق پاتما خىيالغا،
ئىككىمىزنى يەتكۈزمىسە ۋىسالغا،
دۆلەت كەتتى ئەمدى بىزدىن، غېرىبىم.

غېرىب:

قايغۇنى كۆپ يېسەڭ، مېھنىتىڭ ئاشار،
ئەرەنلىك خەنجىرى باغرىڭنى يىرتار،
يالغان سۆزلەر ئاخىر تەقدىرگە تارتار،
بىزلەرگە يېزىلغان قىسمىتى باردۇر.

سەنەم:

سەنەم ئېيتۇر: دېگەن سۆزگە كىرمىسەڭ،
مېنى ئېلىپ باشقا يۇرتقا كەتمىسەڭ،
ئۆزگە يەرگە بېرىپ ۋەتەن تۇتمىساڭ،
پىچاق ئۇستىخانغا يەتتى، غېرىبىم.

غېرىب:

غېرىب ئېيتۇر: مۇنداق سۆزنى قىلمىغىل،
يۇرىكىمگە مۇنداق دەردنى سالمىغىل،
مېنىڭ ئۇچۇن ئەمدى قايغۇ يېمىگىل،
ئەزەلدىن يېزىلغان قىسمىتى باردۇر.

ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ:

— ئەي جېنىمنىڭ جانانىسى، سىزنىڭ ئاتىڭىز بىلەن مېنىڭ ئاتام ۋەدە قىلىشقانىكەن، ھالا ئاتىڭىز شاھ ئابباسخان خەت قىلدۇرۇپ، ئۆز مۆھرىنى بېسىپ مېنىڭ ئاتامغا بەرگەنىكەن، ئاتىڭىز ئۆز تىلىدىن بەرگەن خەت كىتابىمنىڭ ئارىسىدا تۇرىدۇ، — دەپ ئۇ خەتنى كىتابنىڭ ئارىسىدىن ئېلىپ شاھ سەنەمگە بەردى. شاھ سەنەم بۇ خەتنى كۆرۈپ ئۆز تېرىسىگە سىغماي، خۇش بولۇپ نىكاھ خېتىنى قولغا ئېلىپ كىتابنىڭ ئارىسىغا سېلىپ، غېرىب بىلەن ۋىدالىشىپ، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. كەلگىنىچە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، كىتابنى پادىشاھنىڭ قولىغا بەردى. شاھ سەنەمنىڭ كىتابىنى ئاتىسى قولىغا ئېلىپ مۇتالىئە قىلىپ كۆردى. كىتابنىڭ ئارىسىدىن بىر پارچە مۆھۈرلۈك خەت چىقتى. پادىشاھ ئۇ خەتنى ئوقۇپ كۆرۈۋىدى، ئۆزى ھەسەن ۋەزىر بىلەن ۋەدىلىشىپ بەرگەن خەت ئىكەن. بۇنى كۆرۈپ «ئەمدى ۋەدىگە ۋاپا قىلمىقىم لازىم» دەپ شاھ سەنەمنى شاھ غېرىبقا بەرمەك ئۈچۇن خوتۇنىنىڭ قېشىغا مەسلىھەت قىلغىلى كىردى. پادىشاھ ئابباسخان خوتۇنىغا:

— مەن ھەسەن ۋەزىر بىلەن ۋەدىلىشىپ ئۆز مۆھرىمنى بېسىپ خەت بېرىۋىدىم. ئول خەت ھالا شاھ سەنەمنىڭ كىتابىنىڭ ئارىسىدا تۇرىدۇ. ئەمدى شاھ سەنەمنى غېرىبقا ئېلىپ بېرىمەن. ۋەدەم خىلاپ بولمىسۇن، — دېدى. پادىشاھ ئابباسخانىنىڭ خوتۇنى:

— بۇ نېچۈك بىنومۇسلۇق، غېرىب بىر يېتىم بالا تۇرسا، ئاتىسىز يېتىم بالىغا كىشى قىز بېرەمدۇ؟ پەرزەنتىمىزنى ئۇنىڭغا ئېلىپ بەرسەك، خەلقىئالەم تەنە - مالامەت قىلماسمۇ؟ — دەپ پادىشاھنىڭ رايىنى ياندۇردى ۋە ئۇ مۆھۈرلۈك خەتنى پادىشاھنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ يىرتىپ تاشلىدى.

پادىشاھ ئاببباسخان خوتۇنىغا:

— ئەمدى مەن بۇلارنىڭ دەردىدىن قانداق قىلارمەن؟ — دېگىنىدە، خوتۇنى مەسلىھەت قىلىپ:

— غېرىبنى، ئانىسىنى، سىڭلىسىنى — جەمى تاببئىلىرىنى[30] باغداد شەھىرىگە پالۋەتسىلە بولۇ-مامدۇ؟ ئاندىن كېيىن تىنچ بولىمىز، — دېدى.

ئەلقىسسە، پادىشاھ ئاببباسخانغا خوتۇنىنىڭ بۇ قىلغان مەسلىھەتلىرى ماقۇل بولۇپ، دەرھال ياساۋۇللارغا:

— غېرىبنىڭ ئانىسىنى، سىڭلىسىنى — جەمى تاببئىلىرىنى ھارۋىكەشلەرگە دەپ شەھىرى باغدادقا دەرھال پالاكىلار! — دەپ ئەمر قىلدى. ياساۋۇللار پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن كېلىپ ھارۋىكەش-لەرگە پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ ھۆكۈمىنى يەتكۈزۈپ:

— ئەي ھارۋىكەشلەر، سىلەر ھارۋاكىلارنى ھەسەن ۋەزىرنىڭ ھويلىسىغا ئاپىرىپ، ھەسەن ۋەزىرنىڭ ئوغلى شاھ غېرىبنى، ئانىسى، سىڭلىسىنى — جەمى تائىبە، مال - ئەمۋالى بىلەن ھارۋىلارغا سېلىپ، شەھرى باغدادقا يەتكۈزۈپ قويۇڭلار! — دېدى. ئاندىن مىرغەزەپ جاللاتلار پادىشاھنىڭ يارلىقىنى غېرىب-قا يەتكۈزدى. غېرىب بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— مەن پادىشاھقا نېمە گۇناھ قىپتىمەن، نېمە ئۈچۈرىدىن بۇ شەھەردىن شەھرى باغدادقا مېنى پالايدۇ؟ — دېدى. ياساۋۇللار:

— ئەي غېرىب، بىز سېنىڭ گۇناھىڭنى بىلمەيمىز، — دېدى ۋە پادىشاھنىڭ يارلىقى بىلەن غې-رىبنى تۇتۇپ، ھارۋىغا سېلىپ ئەكەتمەكچى بولدى. غېرىبجان ئەلەملىك پىغان ئىچىدە، يۇرتىدىن خوشلاشماقچى بولۇپ خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

كاج پەلەكنىڭ دەردىدىن،
يۈرەكلەردە داغلار قالدى.
بۇلبۇلنى ئايرىپ گۈلدىن،
خۇشناۋالىق باغلار قالدى.

تەڭ تۇغۇلۇپ، بىللە ئۆسكەن،
مۇھەببەت ئىشقىدا كۆيگەن،

چىن ئۆمۈرلۈك ئەھدە تۈزگەن،
خۇشال پۈرسەت چاغلار قالدى.

مېنى پالار قولۇم باغلاپ،
يۈرەكىمنى ئوتتا داغلاپ،
سەنەمجانىم قالدى زارلاپ،
مۇندا ھۇۋقۇش - زاغلار قالدى.

بۇ خەۋەر شاھ سەنەمگە يەتتى. شاھ سەنەم بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ، «ۋادەرىغا، مەن ئەمدى ياريم غېرىبتىن مەڭگۈلۈك جۇدا بولىدىغان ئوخشايمەن» — دەپ، ئۆزىنىڭ خاس كىشىلىرى-دىن مىڭ تەڭگە پۇل ئىبەرتىپ:

— ھارۋىكەش، مىرغەزەپ جاللاتلار غېرىبنى ئېلىپ كېتىدىغان ۋاقىتتا مېنىڭ راۋىقىمنىڭ ئاس-تىدىن ئېلىپ ئۆتسۇن، غېرىبنىڭ ھالىنى بىر كۆرۈۋالاي، دىدارىمىز قىيامەتكە باقي قالمىسۇن، — دېدى. مىرغەزەپ جاللاتلار شاھ سەنەمنىڭ سۆزىنى جان - دىللىرى بىلەن ماقۇل تۇتۇپ، غېرىبنى شاھ سەنەمنىڭ راۋىقىنىڭ ئاستىدىن ئېلىپ ئۆتتى. شاھ سەنەم راۋاقنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قارىسا، غېرىب-نىڭ ئانىسى، سىڭلىسىنى — جەمى تائىبە، مال - ئەمۋاللىرى بىلەن ئەكېتىپ بارغان. شاھ سەنەم بۇنى كۆرۈپ، «ۋادەرىغا، بۇ بىچارە غېرىب مېنى دەپ بۇ بالالارغا گىرىپتار بولدى» دەپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، غې-رىبتىن سوئال سورىدى، غېرىب شاھ سەنەمنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەردى:

سەنەم:

مۇندىن كېتەر بولدۇڭ باغداد شەھرىگە،
غېرىب، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ئاللا سالدى جۇدالىقىنىڭ دەردىگە،
غېرىب، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

مېنى كەتتى دېبان مالال بولمىغىن،
يىغلىمىغىل، سەنەمجان، كەتسەم كېلۇرمەن.
قىزىلگۈلدەك ئېچىلىپ، ھەرگىز سولمىغىن،
يىغلىمىغىل، سەنەمجان، كەتسەم كېلۇرمەن.

سەنەم:

مۇندىن كېتەر بولساڭ تاغلار تۇماندۇر،
جامالىڭ بىر كۆرمەككە يار ئارزۇمەندۇر،
سەن كەتكەندە ماڭا ئاخىر زامان دۇر،
غېرىب، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

مېنى كەتتى دېپ، يارىم، بولما سەرگەردان،
ھەر قىيانە بېقىشىڭ دەردىمگە دەرمان،
ئامان ـ ئېسەن بولسام، تەندە ھايات ـ جان،
كۆپ يىغلىما، سەنەمجان، كەتسەم كېلۇرمەن.

سەنەم:

نەچچە كۈن تارتارمەن سېنىڭ جەبرىڭنى،
بىر سەيرى قىلالمىدىڭ باغى بەھرىمنى[31]،
رازى ئىدىم بۇگۈن ئالسا جانىمنى،
غېرىب، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

يارىم كەتتى دېبان يىغلاپ ئولتۇرما،
قىزىلگۈلدەك رەڭگىرويىڭ سولدۇرما،
دوستلار بىلسۇن، دۇشمەنلەرگە بىلدۇرمە،
كۆپ يىغلىما، سەنەمجان، كەتسەم كېلۇرمەن.

غېرىب:

غېرىب دەرلەر: ئىلاجىم يوق كەتمەككە،
شۇم پەلەك يېزىلدى جۇدا ئەتمەككە،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ قانلار يۇتماقكە،
كۆپ يىغلىما، سەنەمجان، كەتسەم كېلۈرمەن.

سەنەم:

سەنەم دەرلەر: جاپا بىرلە جەۋرەم بار،
چىن ئاشىقمەن، تائەبەدكە سەۋرەم بار،
كېلەلمىسەك، يول ئۈستىدە قەبرەم بار،
غېرىب، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

غېرىب ئېيتۇر: پېشانەم كاج بولمىسا،
ئەجەل يېتمەپ، شۇم پەيمانەم تولمىسا،
چۆللەر ئارا ئۈمىد گۈلۈم سولمىسا،
كۆپ يىغلىما، سەنەمجان، كەتسەم كېلۈرمەن.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم باھار يامغۇرىدەك تۆكۈلۈپ، قەددى ـ قامىتى پۈكۈلۈپ، يۈزەك ـ باغرى چاك ـ چېكىدىن سۆكۈلۈپ راۋاق ئۈستىدە قالدى. غېرىب شاھ سەنەم بىلەن يىراقتىن دىدارلىشىپ، كۆزلىرىدە ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. شاھ سەنەم غېرىبنىڭ يولىدىن كۆزىنى ئۈزمەي كۆڭلى بەئارام بولدى، غېرىبجانغا ئامانلىق تىلەپ بىر مۇناجات ئوقۇدى:

كارامەتلىك قادىر خۇدا، غېرىبنى ساقلا تاپشۇردۇم،
ئەزىز ياردىن بولدۇم جۇدا، غېرىبنى ساقلا تاپشۇردۇم.
بولالمىدىم ئاقلا ھەمدەم، يۈرەكمنى قاپلىدى غەم،
ئاتىمىز ھەزرىتى ئادەم، غېرىبنى ساقلا تاپشۇردۇم.
بۇ بېشىمغا چۈشتى سەۋدا، مەدەت قىل، ھەزرىتى مۇسا،
ئاشىقلار پىرى يۈسۈپ ـ زىلەيخا، غېرىبنى ساقلا تاپشۇردۇم.
بۇ دەردىمگە ئەيلە دەرمان، تېۋىپلارنىڭ پىرى لوقمان،
ئاللا، يولىنى قىلغىل ئاسان، غېرىبنى ساقلا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، شاھ غېرىب شاھ سەنەم بىلەن ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. ئۈشبۇ يول يۈرگەنلىرىچە ئۆتەڭ، مەنزىللەرنى بېسىپ، قىرىق كۈندە شەھرى باغدادقا يېتىپ كەلدى. بۇلارنىڭ كېلىدىغانلىقىنى باغداد پادىشاھى ئاڭلاپ، شەھەرنىڭ كاتتا ۋە كىچىكلىرى بىلەن غېرىبنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ناھايىتى ئىززەت ـ ئىكرامىلار بىلەن شەھەرگە ئەكىرىپ ئوردىسىغا چۈشۈردى. بۇلار يول مېھنىتىدىن فارىغ[32] بولغاندىن كېيىن، ئۆز ھويلىسىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇلارنىڭ ئەسلىي نەسەبى باغدادتىن ئىدى. غېرىبجان بۇ يەردە سۈنۈق كۆڭلىنى شىكارغا چىقىش بىلەن بەند قىلدى، سەنەمجاننى يادلاپ بىر مۇناجات ئوقۇدى:

ساقا، يەتكۈز گۈلۈمنىڭ خۇش بۇيىنى يار سەنەمجانغا، يېتىلدۈردى يۈرەك قانى بىلەن ئۇ، لەيلى ـ رەيھاننى،
دېگىل: ئىشقىڭدا گۈل تەردى، غېرىبىڭ چۆل ـ بايابانداڭ. دېگەيسەن: باغرى مىڭ پارە، غېرىبىڭ ھىجرى ـ ئارماندا.

ئەلقىسسە، شۇنىڭ بىلەن نەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. غېرىبنىڭ ئاتىسى قىلدۈرۈپ بەرگەن بىر ئالتۇن ساقىسى بار ئىدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى كوچىغا ئويىنغىلى چىقىۋىدى، ئالدىغا بىر قۇرئەندىز مومای ئۇچرىدى. مومای غېرىبقا قاراپ:

— ئەي بالام، سىز ئاشىق تاھىرمۇسىز؟ — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— ئەي ئانا، مېنىڭ تەلىيىمگە قۇرئە سېلىپ بېقىڭ، كۆڭلۈمدىكى مەقسىتىمنى تاپسىڭىز، قولۇمدىكى ئالتۇن ساقامنى بېرەي، — دېدى.

مومای:

— ئوبدان، بولىدۇ، — دېدى. غېرىب مومايغا دەرد ـ ئەھۋالىنى بايان قىلماق ئۈچۈن زار ـ زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىبدۇرمەن يول ئاداشتىم،
قۇرئەندازىم يولغا سالغىن.
لەيلى كەبى ھەددىدىن ئاشتىم،
مەجنۇن كەبى چۆلگە سالغىل.

ساڭا ئېيتاي كۆڭۈل داغىن،
يېقىن قىلغىل يول يىراغىن،
كۆرسەتكىل بۇلبۇللار باغىن،
بۇلبۇل ئوخشاش يولغا سالغىل.

يولدا قالغان بىناۋامەن،
گاھ كۆيۈپ، گاھ يانارمەن،
يار كويىدا مەن گادامەن،
كېچەش بىلەن يولغا سالغىل.

غېرىب دەرلەر بۇ ئاتمىنى،
كىمگە ئېيتاي مەن دادىمنى،
ئاللا بەرسۇن مۇرادىمنى،
مەن غېرىبنى يولغا سالغىل.

ئەلقىسسە، موماي غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ، غېرىب ئۇچۇن قۇرئە سېلىپ كۆردى. غېرىبنىڭ ئاشقىلىقى ھەق ئىكەن. ئاندىن موماي غېرىبقا بېقىپ:

— بالام، سەن دىيار بەكرى ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى ئابباسخاننىڭ قىزى مەلىكە شاھ سەنەمگە ئاشىق ئىكەنسەن. دىيار بەكرىگە بېرىپ، شاھ سەنەمنىڭ بېغىنى باقىدىغان گۈلچى مومايغا بالا بولساڭ، ئاندىن شاھ سەنەم بىلەن كۆرۈشۈپ مۇرادىڭنى تاپارسەن، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ ناھايىتى خۇش بولۇپ، ئۇ مومايغا قولىدىكى ئالتۇن ساقىسىنى بەردى. ئاندىن موماي بىلەن ۋىدالىشىپ ئۆيىگە كەلدى. يولدا كەلگۈچە غېرىبنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەم يادىغا كېلىپ زار ـ زار يىغلاپ، ئانىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ كەلدى. ئانىسى غېرىبنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ:

— ئەي بالام، بۇگۈن چىرايىڭ نېمە بولدى؟ نېمە ئۈچۈرىدىن يىغلايسەن؟ — دەپ ئەھۋال سورىغىنىدا، غېرىب:

— كەبەم ئانام، ماڭا سەنەمنىڭ ئوت پىراقى يېگۈزاشتىن تازا بولدى، پىراق ئوتى ھەيران قىلدى. ماڭا ئەمدى جاۋاب بېرىڭ، دىيار بەكرى ۋىلايىتىگە كېتىمەن، — دېدى ۋە ئانىسىدىن جاۋاب تىلەپ، كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلاپ، خۇن جىگەرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

خۇش قال ئەمدى، كەبەم ئانام،
دۇئا بەرگىل، كېتەر بولدۇم.
تەركىدىدار سەنەمجانىم،
ھۇزۇرىغا يېتەر بولدۇم.

چىدالمىدىم دەرد ـ پىراققا،
يۈردۈم شۇڭا سەنەم ياققا،
باش قويارمەن پىر ـ ئۇستاتقا،
ئاڭا خىزمەت ئېتەر بولدۇم.

غېرىب ئېيتۇر: قېرىنداشىم،
كۆيەر بولدى ئىچى ـ تاشىم،
ئامان بولسا تەنده باشىم،
ئانا يۈرتقا كېتەر بولدۇم.

دۇئا قىلغىل، غەمگۇزارىم،
غەم تېغىدىن گۈلئۇزارىم،
يارىمنى دەپ كەچتىم بارىم،
ئىشق ئوغىسى ئېچەر بولدۇم.

ئەلقىسسە، غېرىبتىن ئانىسى بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

ــ ئەي بالام، بىر يارنى دەپ ئۆزىڭىزنى نېمە مۇنچە ئاۋاره قىلىپ يۈرىسىز؟ ھەسەن ۋەزىر ئاتىڭىز ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، مەن سىزدىن كۆڭلۈمنى خۇرسەن قىلىپ يۈرۈر ئىدىم. بىرنەچچە كۈننىڭ بۇياغىدا كۆڭلۈم ھېچ ئارام تاپمىدى. بىزگە بۇ جۇدالىق ئىراده ئىكەن، ــ دېدى ۋە غېرىبقا جاۋاب بەر-مەك ئۈچۈن زار ـ زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ھەسەن ۋەزىر ئۆلدى دەپ، ساڭا سۆيۈندۈم،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
بىرنەچچە كۈن كۆيۈپ ساڭا قۇۋاندىم،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

بىر يار ئۈچۈن خۇنابلار يۇتارسەن،
يىراق يۈرتقا باشىڭ ئېلىپ كېتەرسەن،
غەۋاس بولۇپ ئىشق ئوتىغا چۆمەرسەن،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

كۆزۈمنىڭ گەۋھىرى، نۇرۇم سەن ئىدىڭ،
فىرده‌ۋسى[33] باغى ئىچره ھۆرۈم سەن ئىدىڭ،
بەختىمنىڭ باھارى، گۈلۈم سەن ئىدىڭ،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەمدى سەن كېتەرسەن يىراق يەرلەرگە،
مۇرۇۋۋەت قىلغايسەن غەمكىن قۇللارغا،
سالام دېگىل، بىزنى دېگەن ئەللەرگە،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

دۇشمەن يۈزى قارا بولسۇن ئارادا،
مېنى قويۇپ كېتەر بولدۇڭ بالاغا،
بىز بۇ يەرده قالدۇق چۆلده ـ دالادا،
بارغىن، بالام، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب ئانىسىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ زار ـ زار يىغلىدى. ئانىسى نائىلاج غېرىبقا جاۋاب ئورنىدا دۇئا بەردى. غېرىب ئانىسى بىلەن ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. چۈن دەرۋازاسىرى چىقىۋىدى، شۇ ۋاقىتتا سىڭلىسى گۈلجامال بىرمۇنچە قىزلار بىلەن باغ سەيلىسىگە چىققانىدى. يېنىشىدا قارىسا، ئاكىسى غېرىب پەشلىرىنى قىستۇرۇپ، ھالى خاراب، جىگىرى كاۋاپ، كۆزلىرى پۇرئاب كېتىپ بارغان. گۈلجامال ئاكىسى-نى بۇ ھالدا كۆرۈپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، «ئەي ئاكا، بىزنى تاشلاپ قايدا بارۇرسەن؟» دەپ ئاكىسى غېرىبقا قاراپ تۇرۇپ زار ـ زار يىغلاپ، بىر سۆز ئېيتتى:

ئارادىن ھېچ سۆز ئۆتمەيىن،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلمايىن،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

ئانامنىڭ خىزمىتىنى قىلماي،
كېپەن سوراغىدا بولماي،
ئۆز قولۇڭدا گۆرگە قويماي،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

بىر نامەردنىڭ پەندىن ئېلىپ،
كېتەر بولدۇڭ باشىڭ ئېلىپ،
بىزنى مۇندا ئوتقا سېلىپ،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

بىزنى قىلمىغىل بىچارە،
بارۇرسەن قايسى دىيارە،
كۆڭلۈم بولۇپتۇر مىڭ پارە،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

مەن كەچتىم ئۇشبۇ جاھاندىن،
قول يىغدىم سۇدۇ [34] زىياندىن،
شۇنداقمىدى ئۇمىد سەندىن،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

گۈلجامالنى زار يىغلىتتىپ،
يۈرىكىن ئوتقا داغلىتتىپ،
بەختى قارانى قان يىغلىتتىپ،
جان ئاكا، قايان بارۇرسەن؟

غېرىب سىڭلىسى گۈلجامالدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، كۆزلىرىدىن باھار يامغۇ-رىدەك ياش تۆكۈپ زار - زار يىغلاپ، ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى سىڭلىسى گۈلجامالغا بىر - بىر بايان قىلدى. گۈلجامال ئاكىسى غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشتىپ، كۆيۈك دەردى بىلەن خۇن جىگىرىدىن يىغلاپ، ئا-كىسىنى «خۇداغا تاپشۇردۇم» دەپ ۋىدالىشىپ شەھەرگە راۋان بولدى. غېرىب شۇ يۈرگىنىچە مەنزىل - مەراھىللارنى بېسىپ ئۇچ كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، بىر چەشمە بۇلاقنىڭ يېنىغا كېلىپ توختىدى. بۇلاق سۈيىدىن قانغۇچە ئىچىپ، يار ۋەسلىدە مۇڭلىنىپ نەزمە ئېيتتى:

پىراق مېنى ھازىر ئەيلىدى بەرباد،
بىر خۇداغا يىغلاپ ئېيتەرمەن پەريات،
كېسەر ھامان بېستون تېغىنى پەرھاد،
پەرھاد كەبى شېرىنجاننى كۆرەرمەنمۇ؟

ۋادەرىغا، مەن يارىمدىن ئايرىلدىم،
ھىجران ئىچرە يىراقلاشتى دىيارىم،
گۈل يۈزلۈك، تولۇن ئايدەك نىگارىم،
بولبۇل كەبى گۈلسىز نالە قىلارمەنمۇ.

پىغان بىرلە ھەسرەت چۈشتى باشىمە،
بىر يېتىممەن ئوغا چۈشتى ئاشىمە،
غېرىبدۇرمەن ھېچكىم كەلمەس قاشىمە،
يۈسۈپ كەبى زىندان ئىچرە ياتارمەنمۇ؟

ئەلقىسسە، غېرىب ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇرغاندىن كېيىن، بىر ئېگىز تاغقا يېتىپ كەلدى. قارىسا، ئۇ تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر غار، ئۇ غارنىڭ ئاغزىدىن بىر نۇر ئاسمانغا ھۈۋەيدا[35] قىلىپ تۇرغان. غې-رىب بۇنى كۆرۈپ «مۇندا بىر ئەۋلىيا بارغا ئوخشايدۇ. مەن بىر پىرنىڭ ئېتىكىنى تۇتمىغۇچە مۇرادىمغا يېتەلمەيدىغان ئوخشايمەن» دەپ غارنىڭ ئاغزىغا يېقىن كەلدى. غارنىڭ ئىچىدىن ھەزرىتى شەيخ جۆنەيدىل باغدادى (ئاللا ئۇ ئەزىزنىڭ سىرلىرىنى مۇقەددەس قىلغاي) چىقىپ كەلدى. ھەزرىتى شەيخ جۆنەيدىل باغدادى قارىسا، بىر ئوغۇل غارنىڭ ئاغزىدا قاراپ تۇرغان، ئۇنىڭ پېشانىسىدىن ئىشقى زاھىر بولۇپ تۇرغان. ھەزرىتى شەيخ: «مەن بۇ ئوغۇلدىن بىر سوئال سوراپ باقاي، سوئالىمغا ياخشى جاۋاب بەرسە، دۇئا قىلىپ كامالىغا يەتكۈزەي ھەم مۇرادىغا يەتكۈزەي. ئەگەر جاۋاب بېرەلمىسە، تەربىيە ئەيلەپ كامالىغا يەتكۈزەي» دەپ سوئال سورىدى، غېرىب جاۋاب بەردى:

جۆنەيدىل باغدادى:

ئەسسالامۇئەلەيكۇم، غېرىب ئاشىقىم،
ھەق روسۇل ئىكرامنى قايدىن يارائتى؟
روسۇل ئۇچۇن نەچچە دەريا يارائتى؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولساڭ، ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، جۆنەيدىل باغدادى،
ھەق رەسۇل ئىكرامنى نۇردىن ياراتتى،
رەسۇل ئۇچۇن يەتتە دەريا ياراتتى،
ماڭا ئوستاز بولسالا، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

قايسى دەرەخ تېنىدىن سۇ ئىچەر؟
ئۇنىڭ بىر شاخىدۇر ئالەمنى قۇچار،
بىر قۇشتۇر قاناتى يوق سەيلانە ئۇچار،
ئوغلۇم، ئاشىق بولسالا، ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

ئىمان بىر دەرەختۇر، تەندىن سۇ ئىچەر،
كۆڭۈل بىر شېخىدۇر ئالەمنى قۇچار،

روھىمىز بىر قۇشتۇر سەيلانە ئۇچار،
ماڭا ئۇستاز بولسالا، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ تېنىدىن بارۇ، جانى يوق؟
ئۇ نېمىدۇر، قاناتىنىڭ سانى يوق؟
ئۇ نېمىدۇر، ئىككى يۈزىدە قانى يوق؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولسالا، ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

قارا يەردۇر، تېنى بارۇ، جانى يوق،
جەبرائىلدۇر، قاناتىنىڭ سانى يوق،
ئانىت ئىچكەنىنىڭ ئىككى يۈزىدە قانى يوق،
ماڭا ئۇستاز بولسالا، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر، باقماي ـ تىكمەي باغ بولغان؟
ئۇ قايسىدۇر، سىنەلىرى چاك بولغان؟
ئۇ قايسىدۇر، پەرزەنت ئۇچۇن داغ بولغان؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولسالا، ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

جانگال بولۇر، باقماي ـ تىكمەي باغ بولغان،
ئاشىق بولۇر، سىنەلىرى چاك بولغان،
ياقۇپ نەبى يۈسۈپ ئۇچۇن داغ بولغان،
ماڭا ئۇستاز بولسالا، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر، تۇغۇلدى ھەرگىز ئۆلمىدى؟
ئۇ قايسىدۇر، ئاسمانغا چىقتى، چۈشمىدى؟
ئۇ قايسىدۇر، بېھىشكە كىردى، چىقمىدى؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولسالا، ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

خىزىر نەبى تۇغۇلدى، ھەرگىز ئۆلمىدى،
ئەيسا پەيغەمبەر ئاسمانغا چىقتى، چۈشمىدى،
ئىدرىس نەبى بېھىشكە كىردى، چىقمىدى،
ماڭا ئۇستاز بولسالا، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر، تولار ـ تاشار، تۇگمەس؟
ئۇ قايسىدۇر، ئۆلمەس هايات، قەرىماس؟
ئۇ نەيەردۇر، قانلار هەرگىز ئېرىمەس؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولساڭ، ماڭا جاۋاب بەر.

غەرىب:

ھەق رەھمىتى تولار ـ تاشار تۇگمەس،
بىر خۇدادۇر، ئۆلمەس هايات، قەرىماس،
كەربالادىن قانلار هەرگىز ئېرىمەس،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

قايسى كۈنى ئالەم زۇلمەت بولىدۇ؟
قايسى كۈنى تاغدىن دەججال چۈشىدۇ؟
قايسى كۈنى ئاخىر زامان بولىدۇ؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولساڭ، ماڭا جاۋاب بەر.

غەرىب:

دۈشەنبە كۈنى ئالەم زۇلمەت بولىدۇ،
سەيشەنبە كۈنى تاغدىن دەججال چىقىدۇ،
جۈمە كۈنى ئاخىر زامان بولىدۇ،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ، جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئول نېمەدۇر، پۈتكۈل ئالەم يورۇقى؟
ئول نېمەدۇر، ئۇچ يۈز ئاتمىش ياپرىقى؟
ئول نېمەدۇر، سەخى ھەسەلدىن شاخى؟
ئوغلۇم، ئاشىق بولساڭ، ماڭا جاۋاب بەر.

غەرىب:

ئاي ھەم كۈندۇر، پۈتكۈل ئالەم يورۇقى،
ئۇچ يۈز ئاتمىش كۈندۇر، ئۇنىڭ ياپرىقى،
سەخى ئايدۇر، ئۇنىڭ ھەسەلدىن شاخى،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ، جاۋابىم شۇلدۇر.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى شەيخ جۆنەيدىل باغدادى (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغاي) غەرىبتىن بۇ جاۋابلارنى ئىشىتىپ، توغرا جاۋاب ئېيتقىنىغا يۈزمىڭ رەھمەتلەر ئوقۇپ، دۇئالار قىلىپ:

ــ ئەي بالام، بارغىل، خۇدايىتائالا مۇرادىڭغا يەتكۈزگەي، مەقسىتىڭنى تاپارسەن، ــ دەپ ۋىدالاشتى.

غەرىب شۇ يۈرگىنىچە مەنزىل ـ مەراھىللارنى بېسىپ، يەتتە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈردى. ئالدىغا بىرمۇنچە قاراقچىلار ئۇچرىدى. قاراقچىلار غەرىبنىڭ قوللىرىنى چەمبەرچاس قىلىپ باغلىدى، ئاندىن بۇ بىچارە غەرىبنى ئاختۇرۇپ كۆردى، ئەمما غەرىبتىن دۇنيا ۋەجدىن بىر پۇل چىقمىدى. قاراقچىلار «بۇ يىگىتنى ئۆلتۈرۈپ، قىلىچمىزنى قان قىلىپ تۇرساق بىزگە يول بولار، بىر تەرەپتىن كارۋان كېلەر» دەپ مەسلىھەت قىلدى. شۇ ۋاقىتتا غەرىب قاراقچىلارنىڭ قىلغان مەسلىھەتىنى ئاڭلاپ كۆڭلى پەرىشان بولۇپ، «ۋادەرىغا، ئەمدى ياربم شاھ سەنەمنى بىر كۆرمەي ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن» دەپ زار ـ زار يىغلاپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ، نېمە دەيدۇ قېنى؟

ۋادەرىغا، نازۇك قولۇم باغلاندى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.
قاراقچىلار ئۆلتۈرمەككە چاغلاندى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.
بۇ جانمغا قەست قىلدى قاراقچى ئاپەت،
مۇندىن قوتۇلمىقىم يوقتۇر سالامەت،

گويا بولدى ماڭا روزى قىيامەت،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.
ياقامنى چاك ئېتىپ ئەيلىسەم پەرياد،
ئەجەب خۇش ناتاۋانلار قامىتى شەمشاد،
يوقالسۇن ھەم بۇزۇلسۇن بۇ چەرخى ناشاد[36]،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

غېربىنىڭ پىر بدۇر جۆنەيدىل باغدادى، ئاللا بەرسۇن ئاشىقلارنىڭ مۇرادى،
خۇدايىمغا يېتەر ئەمدى بۇ دادى، يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

غېربىنىڭ ناله ـ زارىنى جىمى قاراقچىلار ئىشىتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر ئاقساقال قاراقچى بار ئىدى، ئۇ:

ـــ ئەي بۇرادەرلەر، بۇ ئوغۇلنىڭ ئون گۈلىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلماپتۇ. ياش يىگىت ئىكەن. ئۆلتۈرۈپ جېنىغا زامىن بولمايلى، ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە ئاپىرىپ سېتىپ پۇلىنى ئۈلىشۋالمايلىمۇ؟ ـــ دېدى. بۇ سۆز ھەممىگە ماقۇل كەلدى. غېربىنىڭ قول ـ ئاياغلىرىنى مەھكەم باغلاپ، ئالدىغا سېلىپ، يولغا راۋان بولدى. بۇلارنى شەھەرگە كەتمەككە قويايلى.

ئەلقىسسە، يەنە بىر سۆز ئىشىتمەك كېرەككىم شاھ سەنەمدىن. شاھ سەنەمنىڭ دەرد ـ ئەلىمى زىيادە بولۇپ، رەڭگىرويى كۈندىن ـ كۈنگە سارغىيىپ، چىرايلىرى مۇتەغەييىر[37] بولۇپ، ھال ـ ئەھۋالى خاراب بولدى، ئاش ـ سۇدىن قالدى. پادىشاھ ئابباسخان قىزى شاھ سەنەمنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ، رەھمى كېلىپ تولا بىتاقەت بولۇپ دىيار بەكرى ۋىلايىتىنىڭ ھۆكۈمدارى ئۆلىمانى ئەھلى مۇنەججىملىرىنى جىمى قىلىپ كەلدى. پادىشاھ ئابباسخان:

ـــ ئەي ھۆكۈمدار، ئۆلىما، مۇنەججىملەر، قىزىم شاھ سەنەمخان كېسەل بولغىلى خېلى ئۇزاق بولدى. قىزىمغا بۇ ئاغرىق نېمە سەۋەبتىن بولغاندۇر؟ شاھ سەنەم ئۈچۈن بىر قۇرئە سېلىپ بېقىڭلار، ـــ دېدى. ئۇ ۋاقىتتا ھۆكۈمدار، ئەھلى مۇنەججىملەر قۇرئە سېلىپ كۆرۈپ:

ـــ ئەي پادىشاھىئالەم، قىزلىرى شاھ سەنەمنىڭ كېسىلى يوق، ئاتەش ئىشقىغا مۇپتىلا بوپتۇ. ئىشقىنىڭ غالىبلىقىدىن كېسەل بوپتۇ، ـــ دېدى. پادىشاھ ئابباسخان ھۆكۈمدار، مۇنەججىملەردىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

— بۇنىڭ ئىلاجى نېمە؟ — دەپ سورىدى. ھۆكۈمالار:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بۇ شەھەرنىڭ تېشىدا بىر چارباغ قىلدۇرسىلا، قىزلىرى شاھ سەنەمنى ئا-چىقىپ شۇ باغدا پەرۋىش قىلسىلا، شايەدكى، سەھەت تاپسا كېرەك، — دېدى. پادىشاھ ھۆكۈمالاردىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، ياساۋۇللارغا:

— دىيار بەكرىنىڭ تېشىدا بىر سەھنە جاي تېپىپ، بىر چارباغ تەييار قىلىڭلار. ناھايىتى ئا-رەستە[38] بولسۇن، خۇش ھاۋا بولسۇن، — دەپ ئەمر قىلدى. ياساۋۇللار پادىشاھ ئاببىاسخانىنىڭ ئەمر - پەرمانى بىلەن شەھەرنىڭ قېشىدا نەچچە پەرسەڭلىك[39] بىر سەھنە يەر تاپتى. تامچى ئۈس-تىلارنى يىغىپ، ئۇ جايدا بىر ئالىي چارباغ تەييار قىلدى. ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى دۇنيادا كۆز كۆرمىگەن ۋە قۇلاق ئىشىتمىگەن بولغاي، قىرىق كۈن بولدى دېگەندە، چارباغ تەييار بولدى دەپ پادىشاھقا خەۋەر قىلدى. پادىشاھ ياساۋۇللارغا:

— ھەلەب شەھرىگە خەزىنە ئېلىپ بېرىپ، قىرىق غۇلام سېتىۋېلىپ كېلىڭلار، بۇ باغدا ئىشلىسۇن، — دېدى. ياساۋۇللار پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن قىرىق تۆگىگە پۇل يۈكلەپ، ھەلەب شەھرىگە راۋان بولدى. ئۇلار مەنزىل - مەراھىللارنى ۋە بادىيەلەرنى قەتئىي ئەيلەپ، قىرىق كۈن بول-غاندا ھەلەب شەھرىگە يېتىپ باردى. شەھەر ئىچىگە كېلىپ قۇل بازىرىغا بېرىپ قۇل سېتىۋال-غىلى تۇردى ۋە بىر كەم قىرىق قۇلنى سېتىۋالدى. بىر قۇل قالغاندا تاپالمىدى. شۇ ۋاقىتتا غېرىبنى قاراقچىلار ئەكەلدى. ياساۋۇللار غېرىبنى سېتىۋالدى ۋە ۋاقتى خۇش بولۇپ، شەھەردىن چىقىپ يولغا راۋان بولدى. نەچچە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، دىيار بەكرى ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. قۇللارنى چار-باغقا ئىشلىگىلى قويدى. شۇ ۋاقىتتا گۈلچى مومای غېرىبقا قارىسا، چىرايىدىن ئەسلىي قۇلغا ئوخشە-مايدۇ. شۇڭا غېرىبتىن:

— ئەي ئوغۇل، ئىتىڭ كىم؟ — دەپ سورىدى. غېرىب:

— ئەي ئانا، مېنىڭ ئىتىم گۈلمەت، — دېدى. مومای:

— ئەي ئوغۇل، مېنىڭ دۇنيادا ھېچ پەرزەنتىم يوق ئىدى، ماڭا بالا بولساڭ، سېنى ئۆز پەرزەنتىم-دىڭ ئورنىدا كۆرەي، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قوبۇل قىلدى. مومای غېرىبنى ئۆز پەرزەنتىدىن زىيادە كۆرەتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى باھار ۋاقتى بولدى. گۈللەر ئېچىلدى. مومای شاھ سەنەمگە گۈل تېرىپ ئېلىپ كىرەتتى. بىر كۈنى مومای يەنە ئەرتە بىلەن كېنىزەكلەرنى ئېلىپ گۈل تەرگىلى كىرىشتى. شۇ چاغدا غېرىب مومايدىن:

— ئەي ئانا، شەھەرگە ھەر كۈنى گۈل باغلاپ ئەكىرىسىز، گۈلنى بازاردا ساتامسىز ياكى بىر كە-شىگە ئەكىرەمسىز؟ — دەپ سورىدى. مومای:

— ئەي بالام، بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى بار ئاببىاسخان ئاتلىق، ئۇنىڭ بىر قىزى بار شاھ سەنەم ئاتـ-لىق، بۇ گۈللەرنى ھەر كۈنى شۇ قىزغا ئېلىپ كىرىمەن، ئۇشبۇ باغ شۇ قىزنىڭ بېغى، ئاتىسى پادە-شاھ، قىزى ئۇچۇن قىلدۇرۇپ بەرگەن. سەن ھەم بۇگۈن چىمەن باغلىشىپ بەرگىل، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى خۇش بولدى. ئۇ چىمەنلەرنىڭ ئىچىدىن ئەڭ چىرايلىق گۈل-لەرنى تاللاپ، سەنەمگە تالىق يۈرەك يىپىدا باغلاپ، دەستە ئارىسىغا سەرگۈزەشتىلىرى پۈتۈلگەن سالامنا-مىنى قىستۇرۇپ، ئۆز ھالىنى بايان ئەيلىدى.

ئەي گۈل، سېنى ئىزدەپ چىمەن باغلايمەن،
بېرىپ گۈلۈم سەنەمگە سالام دېگەيسەن.

ئەرزى ھالىم ئېيتىپ، ساڭا يىغلايمەن،
يېشىڭ تۆكۈپ، سەنەمگە سالام دېگەيسەن.

قىزىلگۈل ئېچىلىپ سولدى جاھاندا،
بۈلبۈل ھۈزۈر گۈل شاخىدا پىغاندا،
گۈلنى ئۈزسەم، بۈلبۈل قالۇر ئارماندا،
گۈل شاخىغا بۈلبۈل قوندى، دېگەيسەن.

باغ ئىچىرە بىر يېتىم ئوغۇل كېلىپتۇر،
چىرايلارى سارغىيىپ ھوشىدىن كېتىپتۇر،
بىلەي دېسەك ئۇنىڭ ئېتى غېرىبتۇر،
مەجنۇن سۈپەت غېرىبىڭ كەلدى، دېگەيسەن.

ئەلقىسسە، غېرىب گۈلدەستىنى گۈلچى مومايغا بەردى. مومای بۇ گۈللەرنى ئېلىپ شاھ سەنەمنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. كەلگىنىچە پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا كىرىپ، شاھ سەنەمنىڭ قولىغا بەردى. شاھ سەنەم ئۇ گۈلنى قولىغا ئالماق ھامان گۈلنىڭ ئىچىدىن غېرىبنىڭ ھىدى كېلىپ ھوشىدىن كەتتى. بىر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

ــ ئەي ئانا، ھېچ ۋاقىت ماڭا مۇنداق گۈل ئېلىپ كىرمەس ئىدىڭىز، بۇ گۈللەرنى كىم باغلىدى، راستى بىلەن ماڭا بايان قىلىڭ، ــ دەپ مومايغا قاراپ سوئال سورىدى. مومای شاھ سەنەمنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەردى:

سەنەم:

چىمەنلەرنىڭ ئىچىدە نازۇك چىمەن بار،
بايان قىلغىل، ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟
راستى بىلەن ماڭا ئەيلىگىن ئىزھار،
ئايان قىلغىل، ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

گۈلچى مومای:

نە چىمەندۇر، بالام، مەندىن سورايسەن،
ئۆزۈم تۈزگەن گۈللەر، بايان ئەيلەيىن.
كۈندە يۈزمىڭ خىيالدا چىمەن تۈزىمەن،
قايسى بىرنى، بالام، بايان ئەيلەيىن.

سەنەم:

ھېچ ۋاقىتتا تۈزمەيتتىڭ مۇنداق چىمەننى،
راستىن دېگىل، ئەي ئانا، يىغلاتما مېنى،
ئۆلمىسەم يەتكۈزەي مۇرادقا سېنى،
بايان قىلغىل، ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

گۈلچى مومای:

سەھرادا ئېچىلار قىرمىزى[40] گۈللەر،
گۈل ئۈزرە جان بېرۇر خۇشال بۇلبۇللار،
سېنىڭ ئۈچۈن بارچە ئاشقلار يىغلار،
قايسى بىرنى، بالام، بايان ئەيلەيىن.

سەنەم:

مەن يىغلارمەن ياريم ئۈچۈن ھەر زامان،
غېرىب ئۈچۈن مەن قىلاي بۇ جانىم قۇربان،
ئۆلمىگۈچە تەندىن چىقماس ھەرگىز جان،
كۆپ يىغلاتما، ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

گۈلچى مومای:

سېنىڭ ئۈچۈن بىر جانىمنى بېرەيىن،
باالارغا ئۆزۈم توغرا بولايىن،
دەردلىرىڭگە مەن بىر ئىلاج قىلايىن،
گۈل باغلىغان كىشىنى ئايان ئەيلەيىن.

سەنەم:

سەنەم ئېيتۇر: كۆرسەت غېرىب ئوغلۇڭنى،
پىدا قىلاي ئاڭا خەستە جانىمنى،
پىدا قىلاي ئاڭا تەختۇبارىمنى،
بايان قىلغىل، ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

گۈلچى مومای:

سېنىڭ ئۈچۈن ئاھۇپىغان ئېتىدۇ،
كۈندە يىغلاپ ئۆز ھالىدىن كېتىدۇ،
ئاخىر دەمدە مۇرادىغا يېتىدۇ،
ئوغلۇم تۈزگەن گۈلدۇر، بايان ئەيلەيىن.

شاھ سەنەم گۈلچى مومانىڭ سۆزلىرىنى ئىشىتىپ كۆڭلى ناھايىتى خۇشۋاخ بولۇپ ئۇ گۈلنى كۆرۈ - ۋىدى، ئارىسىدىن بىر نامە چىقتى، ئۇ نامەنى كۆردى: بۇ غېرىب ئۆزىنىڭ ھال - ئەھۋالىنى يېزىپ ئۆزى پۈتكەن نامە ئىكەن. شاھ سەنەم نامەنى ئوقۇپ كۆردى، نامەنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

قۇلاق سېلىپ ئىشىتكىل ئەرزى ھالىمنى،
كۈندىن - كۈنگە بەتتەر بولدۇم دەردىكدىن.
كۈندە تارتتىم پىراق بىلەن دەردىكنى،
قانلار يىغلاپ ئۆتەر بولدۇم دەردىكدىن.

چىمەن ئىچرە نامە يېزىپ ئىبەردىم،
سېنى دىبان ئۆزۈم يۇرتۇمدىن كەلدىم،
دۆلىتىمگە سەن ئۇچۇن بەرھەملەر ئۇردۇم،
بىگانىلىك[41] ئېتەر بولدۇم دەردىكدىن.

مېھنەت بىلەن باغۋەن ئىشىن ئېتەرمەن،
خۇدا بەرسە مۇرادىمغا يېتەرمەن،
دەردىڭ بىلەن باشىم ئېلىپ كېتەرمەن،
ئۆزگە ۋەتەن، تۇتار بولدۇم دەردىكدىن.

غېرىبدۇرمەن، گۈل دەپ قويدۇم ئاتىمنى،
مۇندا ھېچكىم بىلمەس مېنىڭ زاتىمنى،
سەندىن ئۆزگە كىمگە ئېيتاي دادىمنى،
باشىم ئېلىپ كېتەر بولدۇم دەردىكدىن.

شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، «غېرىبنى كۆرمەككە ئىلاج قىلارمەن» دەپ گۈلچى مومايغا بېقىپ تۇرۇپ كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ زار - زار يىغلاپ، ئوتلۇق دەرد بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

باھار بولدى گۈل ئېچىلدى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟
بۇلبۇلنىڭ قېنى چېچىلدى،
مېنىڭ قېنىم چېچىلماسمۇ؟

ئەمدى مەندىن دۆلەت كەتتى،
رەقىبلەرگە نۆۋەت يەتتى،
خەۋىرىم يوق گۈل ئېچىلدى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟

يار يۇرۇشكەن يوللار قالدى،
باغ ئىچىدە گۈللەر قالدى،
يولغا قاراپ كۆزۈم تالدى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟

شاھ سەنەم دەر: ئۆمرۈم يىلى،
ئېچىلدى باغلارنىڭ گۈلى،
كەلدى مۇھەببەت بولبۇلى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟

ئەلقىسسە، ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمگە:

ــ ئەي بالام، نېمىگە مەلۇل بولۇپ[12] تولا يىغلايسىز؟ ماڭا ئەرزى ئەھۋالىڭىزنى راستى بىلەن بايان قىلىڭ، ــ دېگەندە، شاھ سەنەم ئاغىچا ئانىغا بېقىپ تۇرۇپ، غېرىبتىن جۇدا بولغىنىنى، غېرىپ نامە يېزىپ گۇلنىڭ ئىچىگە سېلىپ گۇلچى مومايدىن ئەۋەتكىنىنى، غېرىبنىڭ باغدادتىن كەلگىنىنى ئاغىچا ئانىغا بايان قىلىپ، كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ، زار - زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئاغىچا ئانا، ساڭا ئەرزىم ئېيتايىن،
مېنىڭ يارىم ھەسەن ۋەزىر ئوغلىدۇر،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.
مۇھەببەتنىڭ كەمىرىنى باغلاپتۇر،
مېنىڭ ئۈچۈن ئۆز شەھىرىدىن كېلىپمىش،
ئىشق ئوتىدا يۈرىكىمنى داغلاپتۇر،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

قابا پەلەك قىلدى مېنى غەمخانە،
شاھ سەنەم قىز دەرلەر مېنىڭ ئاتىمغا،
ئۆزى كەلمەي، گۈلى كەلدى غايىبانە،
بىر ئاھ ئۇرسام ئالەم كۆيەر ئوتۇمغا،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب بولدى باغبانە،
يار ئاتقان زۇل جالال، يەتكىل دادىمغا،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

ئەلقىسسە، ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەمگە رەھىمى كېلىپ:

ــ ئەي شاھ سەنەم، ئەمدى غەم يېمىگىل، ئاتاڭ قېشىغا بېرىپ «چارباغقا چىقىپ سەيلە ـ تاماشا قىلىپ كېلەي» دەپ سورىغىل، ئاتاڭ ساڭا رۇخسەت بېرىدۇ. ئاندىن غېرىب بىلەن كۆرۈشسەن، ــ دېدى. سەنەم شۇ ھامان ئايباسخانىنىڭ ئالدىغا بېرىپ رۇخسەت سورىدى. شاھ ئايباسخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ۋاقتى خۇش بولۇپ، قىز شاھ سەنەمگە قىرىق كۈنلۈك رۇخسەت بەردى. شاھ سەنەم ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ ناھايىتى خۇش بولۇپ، تىللادىن قىلغان مەپىسىگە كىرىپ، تۆت يۈز چۆرە قىزنى ئەگەشتۈرۈپ دەبدەبە ـ ئەسئەسىلەر بىلەن شەھەردىن چىقىپ، چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى. ئۇ ۋاقىتتا گۈلچى مومايغا شۇنداق خەۋەر بولدىكىم، شاھ سەنەم باغقا سەيلىگە چىقار ئىمىش. گۈلچى مومای باغنى شۇنداق ئارەستە قىلدىكى، پەرىلەر كۆرسىمۇ رەشك ئەتكۈدەك. ئۇ ۋاقىتتا غېرىب شاھ سەنەمنىڭ باغقا چىقىدىغان خەۋرىنى ئىشىتىپ، ۋاقتى خۇش بولۇپ باغنىڭ ئىشىكىگە چىقىپ تۇرۇپ، شاھ سەنەمنىڭ يولىغا قاراپ يالقۇزلۇق دەرد بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر بېيىت ئوقۇدى:

گۈلچى ئانا، باغنى تەييار ئەيلىگىل،
بۇگۈن باغقا يارىم سەيلان كېلىدۇ.
شۇم رەقىبلەر، جانغا جاپا قىلمىغىل،
سۆيەر يارىم باغقا سەيلان كېلىدۇ.

نەرگىس، كۆزۈڭ يۇمغىل ماڭا باقمىغىل،
بىھوش بولساڭ بالالاردىن قورقمىغىل،
ھىجرى پىراق ئوتىنى ماڭا ياقمىغىل،
شاھ سەنەمجان باغقا سەيلان كېلىدۇ.

ئېلىپتەك قەددىڭنى ئېگىپ يىغلىما،
ھىجىر ئوتىنى بۇ جېنىمغا چاغلىما،
سۇمبۇلدەك چېچىڭنى تازا چاغلىما،
بۇگۈن باغقا يارىم سەيلان كېلىدۇ.

غېرىب ئاشىق باغدا ياتقانىنى بىلىپ،
پىراقلىق خەنجىرى باغرىمنى تىلىپ،
ئاشىق قۇلنىڭ غېرىب بولغىنىنى بىلىپ،
شاھ سەنەم قىز باغقا سەيلان كېلىدۇ.

غېرىب يولغا قاراپ تۇراتتى، شۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم تىللا مەپىسىنىڭ ئىچىدە تۆت يۈز ئۆي ۋە ئوردا قىزلىرىنى ئالدى ۋە ئارقىسىغا سېلىپ، ھەممىسى ماھ روي ۋە سۇمبۇل موي، مەس تاۋۇسىتەك ياسىنىپ چىقىپ كەلدى. غېرىب يىراقتىن كۆرۈپ شاھ سەنەمنى سىنىماق ئۈچۈن دەرھال باغنىڭ ئىشىكىدىكى چىنار ئۇستىگە يامىشىپ چىقىپ، ئۆزىنى يوپۇرماقنىڭ دالدىسىغا ئېلىپ مۆكۈپ ئولتۇردى. شاھ سەنەم يېتىپ كېلىپ، غېرىبنى كۆرمەككە بىتاقەت بولۇپ، زار ـ زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئۇچۇردۇم شۇڭقار قۇشۇمنى،
ھېچ يەرلەردە دەرەكى يوق.
ھەسرەت بىلەن ئۇ سەييياتنى [43]
تۇتمىغۇچە قارارىم يوق.

قاچتى بۇ دۆلەتنىڭ قۇشى ،
ئاختۇردۇم مەن يازۇقىشى،
دەرەكسىن بىلمەس ھېچ كىشى،
بۇ مەنزىلدە تۇرارىم يوق.

مېنى ئىزدەپ يارىم كەلسە،
كېلىپ ماڭا كۆڭۈل بەرسە،
شۇم رەقىبلەر خەۋەر ئالسا،
ئىككىمىزنى قويارى يوق.

بىزگە بارچە ئالەم يېغى،
كىمگە ئېيتاي كۆڭۈل دېغى،
خازان بولسۇن چاھار بېغى،
بۇ سۆھبەتنىڭ بارارى يوق.

كۆرسەت مۇھەببەت يولىنى،
بىر تۇتسام يارنىڭ قولىنى،
كېزىپ كەربالا چۆلىنى،
يۇرىكىمنىڭ مادارى يوق.

سەنەم ئېيتۇر: ئەي مېھرىبان،
ئۆمرۇمگە سالدى يۇز تالان،
نەچچە يىللار تارتتىم ھىجران،
بۇ كۆڭلۇمنىڭ ئارامى يوق.

ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، ھال ـ ئەھۋال سوردى. شاھ سەنەم ئاغىچا ئا-نىسىغا بېقىپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاغىچا ئانا، غەمسىز باشىم،
غەمخانە بولدى، نەيلەيىن.
بىر سۆز بىلەن ئاشنا يارىم،
بىگانە بولدى، نەيلەيىن.

مەن كەلدىم يارنى سوراقلاپ،
يۇرىكىمنى ئوتتا داغلاپ،
يار قاچتى مەندىن يىراقلاپ،
پىنھانە بولدى، نەيلەيىن.

تاتلىقتۇر ئاغزىنىڭ بالى،
تەگدى يىراقلىق شامالى،
يارىنىڭكى بار خىيالى،
پىنھانە بولدى، نەيلەيىن.

سەنەم يىغلار ئۇشبۇ سائەت،
كۆڭلۇمدە قالمىدى تاقەت،
مېھنەتتە سالغان ئىمارەت،
ۋەيرانە بولدى، نەيلەيىن.

يار ئۇچۇن كۆڭلۇم بۇزۇلدى،
قارىغاچ بوينۇم سوزۇلدى،
ئۆمىدى مەندىن ئۈزۈلدى،
پەيمانىم تولدى، نەيلەيىن.

شاھ سەنەم يارىنى سورار،
ھەركىم ئۆز ھالىغا يىغلار،
يايرىم باشقا كىشىنى دەر،
پىنھانە بولدى، نەيلەيىن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى خۇشۋاخ بولۇپ، ئۆزىنى ئاشكارا قىلماق ئۇچۇن دەرەختىن چۈشۈپ شاھ سەنەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆرۈشتى. شاھ سەنەم غېرىب بىلەن كۆرۈش-كىنىگە ناھايىتى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، چارباغنىڭ ئىچىگە باشلاپ ئەكىردى. ئاندا شاھ سەنەم غېرىب بىلەن بىرنەچچە كۈن بەزمە، ئەيش ـ ئىشرەت قىلدى. شاھ سەنەمنىڭ ئاتىسىدىن سوربغان قىرىق كۈنلۈك مۆھلەت تامام بولدى. شاھ سەنەم غېرىبقا بېقىپ:

ـــ ئەي غېرىب، مەن يەنە ئاتامنىڭ قېشىغا بېرىپ جاۋاب ئەكەلگۈچە، سەن مۇندا ھېچ يەرگە بار-ماستىن ئولتۇرغايسەن، ـــ دېدى. غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ

سەنەمگە بېقىپ:

— ئەي مەھبۇبەم، سەن ئاتاڭنىڭ قېشىغا بېرىپ رۇخسەت سوراپ كەلگۈچە مەن نە ئىلاج قىلار-مەن؟ — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ تۇرۇپ، كۆيدۈرگۈچ دەرد بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

قۇربانىڭ بولاي، ئاي يۈزلۈك يارىم،
ئەمدى مەن نەيلەيىن يەنە كەلگۈنچە.
سۆزى تۇتى، لېۋى شېكەر فىشانىم[44]،
كۆز تۇتارمەن يولۇڭغا يەنە كەلگۈنچە.

غەمزەڭ[45] ئوتى يەنە تەگدى جانىمغا،
شۇم رەقىبلەر تۇيسا بۇزار شەنىمگە،
يۈزىمىڭ رىزادۇرمەن ئالساڭ جانىمغا،
سەندىن بۆلەك غەيرىي بىلەن بولغۇنچە.

غېرىب يىغلار: چاھارباغنىڭ ئىچىدە،
شۇم رەقىبلەر ئەرەنلەرنىڭ قەستىدە،
پاتراق كەلگىل، بىز ئوينايلى ۋاقتىدا،
پات كەلمىسەڭ مەن يىغلارمەن كەلگۈنچە.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ:

— ئەي غېرىب، مەن ئاتامدىن يەنە قىرىق كۈنلۈك رۇخسەت ئېلىپ كېلىمەن، مالال بولماي ئول-تۇرغىل، — دەپ، غېرىب بىلەن ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. شۇ يۇرگىنىچە ئاتىسى شاھ ئاببا-سخان-نىڭ ئالدىغا كىرىپ، يەنە باغقا تاماشا قىلغىلى رۇخسەت سورىدى. ئاببا‌سخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشتىپ، « قىزىمنىڭ تەبىئىتىگە باغ يارىشقان ئوخشايدۇ» دەپ، قىزى شاھ سەنەمگە يەنە قىرىق كۈنلۈك رۇخسەت بەردى. بۇ ۋاقىتتا قىزى شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، ئاغىچا ئانا بىلەن چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشتىمەك كېرەككىم غېرىبتىن. غېرىب شاھ سەنەمدىن جۇدا بولۇپ قالغىنىغا

تولا بىتاقەت بولدى. چارباغنىڭ تېشىغا چىقىپ شاھ سەنەمنىڭ كېلىدىغان يولىغا قاراپ تۇراتتى. شاھ سەنەم ئاغىچا ئانا بىلەن چىقىپ كەلدى. غېرىب ئۇنى كۆرۈپ كۆڭلى سۆيۈنۈپ، «مېنىڭ ياردەم باغقا سەيلان كېلىدۇ» دەپ شاھ سەنەم تەرەپكە قاراپ بۇ سۆزنى ئېيتتى:

باغقا ئىككى پەرى كېلۇر،
ئەجەب سەيلانە ـ سەيلانە.
ئاشىقلارنىڭ جانىن ئېلىپ،
كېلۇر سەيلانە ـ سەيلانە.

بىرى گۈلدۇر، بىرى غۇنچە،
ھېچقايسى يوقتۇر سەنەمچە،
تاماشىغا كېلۇر بارچە،
كېلۇر سەيلانە ـ سەيلانە.

ئىككىلىسى ھەمدەم بولۇپ،
بىر ـ بىرىگە مەھرەم بولۇپ،
قىيا بېقىپ، قولىن سېلىپ،
كېلۇر سەيلانە ـ سەيلانە.

غېرىب تىلەر ئۆز يارىنى،
ئىزھار ئېيتىپ ئەھۋالىنى،
يار كۆرسىتەر جامالىنى،
كېلۇر سەيلانە ـ سەيلانە.

ئەلقىسسە، غېرىب يىغلاپ تۇراتتى، بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم ئاغىچا ئانىسى بىلەن نازۇكەرەشمە بىلەن يېتىپ كەلدى. غېرىب شاھ سەنەم بىلەن تەزىم ـ تەۋازۇ قىلىپ كۆرۈشۈپ، جېنى ئىچىگە پاتماي، ناھايىتى ۋاقتى خۇش بولۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

باغىڭ ئىچرە باغۋەن بولۇپ،
تەرسەم تازا گۈللىرىڭنى.
ئىگەم سېنى خۇش ياراتمىش،
قۇچسام نازۇك بەللىرىڭنى.

لېۋىڭ ئالتۇن پىيالىدۇر،
قۇيۇپ ئىچسەم باللىرىڭنى.

سەھەر قوپۇپ چېچىڭ تارا،
گۈل يۈزۈڭگە رومال ئورا،
رەقىب يۈزى بولسۇن قارا،
بىلىپ يۈرسەم يوللىرىڭنى.

مېنى سورىساڭ ئۇشبۇ ھالدا،
كۆزۈم يولدا، ئۆزۈم غەمدە،
ئاق يۈزۈڭگە تۇتما پەردە،
كۆرسەم ئايدەك يۈزلىرىڭنى.

غېرىب ئاشىق بولدى پەقىر،
گۇناھسىغا بولدۇم ھەقىر[46]،
تىلسم بىلەن ئەرزىم ئوقۇر،
دانە ـ دانە خاللىرىڭنى.

يۈزۈڭ مىسلى خالىدۇر،
بىر بېقىشىڭ جانىم ئالۇر،

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىنى تۇتۇپ، چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى. بۇلار بىر ـ بىرى بىلەن ئەيش ـ ئىشرەتلەر قىلىپ، بىرقانچە كۈن يۈردى. كۈنلەردىن بىر كۈنى غېرىب نامازىپىشىننى ئوقۇپ بوستاندا ئولتۇراتتى، شاھ سەنەم ئالتۇن تارغاقتا چېچىنى تاراپ تۇراتتى، غېرىب شاھ سەنەمنىڭ چاچلىرىغا قاراپ تەرىپ بىلەن بىر سۆز ئېيتتى:

سېنى، مېنى قويسا بۇ باغ ئىچىدە،
سەيلە قىلسام سېنىڭ بىلەن، سەنەمجان.
شۇكۇر ئەمدى مېۋە يەتمىش كامالغا،
باغۋەن بولسام تازا گۈلگە، سەنەمجان.

قۇربان بولاي قاشىڭ بىلەن كۆزۈڭگە،
بۇ جانىمنى پىدا قىلاي سۆزۈڭگە،
ھەيران بولاي قامىتىڭگە، يۈزۈڭگە،
گۈل يۈزۈڭگە مۇنتەزىر[47] مەن، سەنەمجان.

ئاشقلارنىڭ دائىم كۆيەر يۇرىكى،
بوينىڭىزغا سالسام قولۇم بىلىكى،
مۇستەجىپتۇر[48] ئاشقلارنىڭ تىلىكى،
تىلىكىڭنى ھەقتىن تىلە، سەنەمجان.

ئاشىق ئەمەس، خەلق ئىچىدە ئار ئەتكەن،
غېرىبتۇرمەن بوستان ئۇزرە زار ئەتكەن،
ھەق ئۆزىدۇر يوقتىن بىزنى بار ئەتكەن،
ئۇمىد بىلەن مەھكەم تۇردۇم، سەنەمجان.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ كۆڭلى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىدىن تۇتۇپ گۈللەرنىڭ ئارىسىغا بېرىپ سەيلە قىلدى. بۇلارنىڭ سەيلە قىلغانلىقىنى كۆرۈپ، ئاغىچا ئانىنىڭ يۇرتىدىكى ئەكبەر خوجا ئىشان دېگەن مەھبۇبى يادىغا كېلىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

قابا پەلەكنىڭ دەردىدىن،
يۈرىكىمدە داغلار قالدى.
بۇلبۇللار ئايرىلدى گۈلدىن،
بىنەپشىلىك باغلار قالدى.

ھەلەبتە قالدى ۋەتىنىم،
جان ئاندىدۇر، مۇندا تېنىم،
يار بىلەن مۇھەببەت ئەتكىنىم،
قەدىمكى جايلار قالدى.

ئاسان ئەيلە بۇ مۇشكۈلنى،
يېقىن ئەيلە بۇ مەنزىلنى،
ئۇچۇردى شەيدا بۇلبۇلنى،
باغ ئىچىدە زاغلار قالدى.

ئاغىچا ئېيتۇر: كۆيدى جانىم،
پەلەك بۇزدى مېنىڭ شانىم،
ئەكبەر خوجا مېھرىبانىم،
يۈرىكىمدە داغلار قالدى.

ئەلقىسسە، غېرىب ئاغىچا ئانىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ، ئاغىچا ئانىنىڭ كۆڭلىنى ئالماق ئۈچۈن، ئاغىچا ئانىغا بېقىپ تۇرۇپ ئۇچ ـ تۆت ئېغىز سۆز قىلدى. بۇ ۋاقىتتا، شاھ سەنەم ئاغىچا ئانىنى خاپا قىلماق ئۈچۈن غېرىبنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

كەل غېرىبىم، سەيلە ئېتەيلى بۇ باغدا،
بۇلبۇل كۆرسۇن گۈللەرنىڭ تاماشىسىنى.
سېنىڭ ئۈچۈن جانىم بولسۇن ساداغا،
تىلىڭ كۆرسۇن بالىمنىڭ تاماشىسىنى.

خۇدايىم ياراتتى جەننەتۇرىزۋان،
بۇ دۇنيادا بىزگە بەردى مىڭ ئەلۋان،
يارىم ئۈچۈن نەچچە يىل يۈردۇم سەرگەردان،
لەيلى كۆرسۇن مەجنۇننىڭ تاماشىسىنى.

ئىشق ئوتى ھەركىمنى ئەيلىدى بەرباد،
ئۇچرىغان ئادەملەر قىلدى مىڭ پەرياد،
ھەر يوغان تاغلارنى قازدى ئۇ پەرھاد،
شېرىن كۆرسۇن پەرھادنىڭ تاماشىسىنى.

خۇدايىم ھەركىمگە سالدى بىر سەۋدا،
ئىشق بازىرىدا يۈز تۈمەن غەۋغا،
ئون ئىككى يىل ئاقتى دەريادا ئۆزرا،
ۋامۇق كۆرسۈن ئۆزرانىڭ تاماشىسىنى.

ئىككى ئاشىق بىر - بىرىگە قوشۇلۇپ،
يۈرەكلىرى داغلىنىپ، كۆزى نەم بولۇپ،
سەن غېرىب ئاشىق، مەن سەنەم بولۇپ،
ئاغىچا كۆرسۈن بىزلەرنىڭ تاماشىمىزنى.

ئەلقىسسە، ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى ناھايىتى پەرىشان بولۇپ، زار - زار يىغلاپ تۇردى. بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم ئاغىچا ئانا بىلەن غېرىبقا، گۈلچى مومايغا قاراپ:

— ئەي جانانلار، مەن يەنە شەھەرگە — ئاتام شاھ ئاببباسخانىنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئاتامدىن يەنە رۇخسەت ئەكەلگۈچە، غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماي ياخشى كۈتۈڭلار، — دەپ غېرىبنى گۈلچى مومايغا تاپشۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

مەن بۇگۈن كېتەرمەن ئاتام قېشىغا،
ۋەسىيىتىم: غېرىبجاننى يىغلاتما.
ئىككى ئاشىق قوشۇلماقنىڭ شەنىگە،
ۋەسىيىتىم: غېرىبجاننى يىغلاتما.

تاپشۇردۇم ساڭا، بېرىپ كەلگۈنچە،
ئاببباسخاندىن رۇخسەت ئېلىپ كەلگۈنچە،

ھېچكىمگە بىلدۈرمە، ئۆزۈم كەلگۈنچە،
ۋەسىيىتىم: غېرىبجاننى يىغلاتما.

نەجاپالار چەكتى غېرىب ۋە سەنەم،
غېرىب ئۇچۇن ئوتتا كۆيەر بۇ تېنىم،
ئاغىچا دەرسەن مېنىڭكى گۈل يۈزلۈك ئانام،
ۋەسىيىتىم: غېرىبجاننى يىغلاتما.

ئەلقىسسە، ئاغىچا ئانا بىلەن گۈلچى مومای شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قو- بۇل قىلدى. ئاندىن شاھ سەنەم غېرىب بىلەن خوشلىشىپ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. شاھ سەنەم شە- ھەرگە كىرىپ ئاتىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاندىن يەنە ئاتىسى شاھ ئاببباسخاندىن قىرىق كۈنلۈك باغنى تىلەپ ئالدى. شاھ سەنەم ئۈچ يۈز كېنىزەك ماھرويلارنى ئالدى - ئارقىسىغا سېلىپ، يۈز نازۇكەرەشمەلەر بىلەن چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى. يولدا بارغۇچە ئىشقىنىڭ دەردىنى ئۇلارغا بايان قىلماق ئۈچۈن كېنىزەكلەرگە بېقىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

دۇنيادىن كۆز يۇمماق بىلەن،
مۇرادلار ھاسىل بولۇرمۇ؟
غېرىب يارنىڭ پىراقىدا،
ئۆلمەكلىك راۋا بولۇرمۇ؟

بىزگە مالامەت ئەتمەڭلار،
سىزلەر مۇرادقا يېتىڭلار،
ئىشق ئوتىغا پاتماڭلار،
دەردكە دەۋا بولۇرمۇ؟

مەن ئىزدەرمەن ياريم كەلسە،
كېلىپ ماڭا كۆڭۈل بەرسە،

شۇم رەقىبلەر تۇيار بولسا،
بىزلەرگە رەھمى قىلۇرمۇ؟

پىراق ئوتىدا كۆيگىنىڭ،
باغرىڭنى بىريان[49] قىلغىنىڭ،
ھەركىمگە سىرىن ئېيتقانىنىڭ،
يۈزىدە ئىمان بولۇرمۇ؟

يار يولىدا بويۇن سۇنماق،
مېھنەت تارتىپ راھەت ئالماق،
شاھ سەنەمدەك ئۇلپەت ئالماق،
كىشىگە مۇيەسسەر بولۇرمۇ؟

ئەلقىسسە، كېنىزەكلەر شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

ــ ئەي مەلىكەم، سىز بىلەن غېرىبنىڭ ئىشلىرىنى ھېچ كىشىگە ئىزھار قىلمايمىز، ــ دەپ ئەھدە شەرت قىلىشتى. شاھ سەنەم كېنىزەكلەردىن خۇش بولۇپ، باغقا راۋان بولدى. باغقا يېتىپ كېلىپ غېرىب بىلەن كۆرۈشتى. ئۇلار بىرنەچچە كۈن بەزمە ـ ئىشرەتكە تۇردى. كۈنلەردىن بىر كۈنى غېرىب باغدا تاھارەت ئېلىپ يالغۇز ئولتۇراتتى، شاھ سەنەمنىڭ كېنىزەكلىرىنىڭ ئارىسىدا بىر قىز بار ئىدى. ئېتى سۈچۈك ئىدى. بۇ قىزمۇ نەچچە ۋاقىتتىن غېرىبقا ئاشىق بولۇپ، ھەسرەت تارتىپ ئەرزىنى دېگەنلى ۋاقىت تاپالماي يۈرەتتى. ئۇ قىز باغنىڭ ئىچىگە كىرىپ قارىسا، غېرىب يالغۇز ئولتۇرغان. قىز كۆڭلىدە: «غېرىب دېگەن ئوغۇلنى بۇگۈن سۆيۈۋېلىپ مۇرادىمغا يەتمىسەم قاچان يېتەرمەن، ۋاقتى ئۇش-بۇ» دەپ غېرىبنىڭ ئارقىسىدىن مارلاپ كېلىپ قۇچاقلاپ تۇرۇپ بىرنەچچىنى سۆيۈۋالدى. غېرىب كۆڭلىدە: «بۇ سۆيگەن شاھ سەنەمدۇر» دەپ ئاستا ئالدىرىماي تاھارەت ئېلىپ بولۇپ كەينىگە قارىسا، شاھ سەنەم ئەمەس، كېنىزەكلەرنىڭ ئارىسىدىكى سۈچۈك دېگەن قىز ئىكەن. غېرىب بۇنى كۆرۈپ:

ــ ئەي بىئەدەپ، ماڭا شۇنداق بىئەدەپلىك قىلامسەن؟ ــ دەپ سۈچۈك قىزنىڭ ئاغزىغا بىرنى ئۇر-دى. ئۇ كاچاتنىڭ زەربىسىدىن ئىككى چىشى سۇندى. ئاغزى قانىدى. ئۇ قىزنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ:

ــ ئەي غېرىب، نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان پادىشاھنىڭ قىزى شاھ سەنەم بىلەن باغدا ئەيش ـ ئىشرەت قىلىپ ئويناپسەن، ئاڭا ھېچ گەپ يوق، مەن قازارا[50] بىر سۆيۈپ قويغىنىمغا ئاغزىمغا ئۇرۇپ، چىشىم-نى تۆكەمسەن؟ مەن پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ قېشىغا بېرىپ شاھ سەنەم بىلەن ئىككىڭلارنى چېقىشتۇرۇپ، بېشىڭنى ئۆلۈمگە ئىبەرمىسەم، ھەرگىز سۈچۈك قىز بولمىغايمەن، ــ دەپ قەسەمياد قىلدى ۋە ئۇ يەر-دىن چىقىپ پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. غېرىب:

ــ قولۇڭدىن كەلگىنىنى قىل! ــ دەپ چارباغدا قالدى. سۈچۈك قىز غېرىبنىڭ ئالدىدىن چىقىپ پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— داد پادىشاھىم ! — دەپ ئەرز قىلدى. پادىشاھ ئاببباسخان:

— ئەي قىز، نېمە ئەرز - دادىڭ بار؟ ساڭا بۇ زۇلۇمنى كىم قىلدى؟ — دەپ سورىدى. سۆچۈك قىز:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بىرنەچچە ۋاخ بولدى، غېرىب دېگەن ئوغۇل باغدادتىن كېلىپ، قىزىڭىز شاھ سەنەم بىلەن كېچە - كۈندۈز ئەيش - ئىشرەت قىلىپ، چارباغ خىيابانىدا ئويىنغىلى تۇردى. ئېيتاي دېسەم قەھر - غەزەپلىرىدىن قورقتۇم، ئەگەر ئېيتماي دېسەم، ئۇلارنىڭ ئىشى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى. ئىلاجسىز ئالدىلىرىغا كەلدىم، — دېدى. پادىشاھ ئاببباسخان سۆچۈك قىزدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، قەھر - غەزىپى بېشىغا ئۆرلەپ:

— بۇ نېمىدېگەن رەسۋاچىلىق؟ ! بۇ ئالدامچى نەچچە كۈننىڭ تەرىپىدە مەندىن چارباغنى تىلەپ ئالىدى. قىرىق كۈندىن ئۈچ مەرتە رۇخسەت بەردىم. مۇنداق ئىشى بار ئىكەنلىكىنى بىلمەپتىمەن، — دەپ ئابدۇللا شاتىرىنى ئون مىڭ مىرغەزەپ جاللات بىلەن شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنى تۇتقىلى چىقاردى. ئاباسخانىنىڭ ھۆكمى بىلەن ئابدۇللا شاتىرى ئون مىڭ جاللات يىگىتنى ئېلىپ غېرىب بىلەن شاھ سەنەمنى تۇتقىلى چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشتىمەك كېرەك غېرىبتىن. بۇ ۋاقىتتا، غېرىب بوستاندا ناماز پېشىنىنى ئوقۇپ بولۇپ كۆڭلى خاراب، جىگىرى كاۋاپ، كۆزلىرى پۇرئاب ھالدا شاھ سەنەمنىڭ قېشىغا كىردى. شاھ سەنەم غېرىبقا قارىسا، غېرىبنىڭ ھالى خاراب، چىرايلىرى ئۆزگىچە بولۇپتۇ. شاھ سەنەم غېرىبنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ، غېرىبتىن:

— ئەي غېرىب، بۇگۈن ساڭا نېمە بولدى؟ — دەپ سورىدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىر بايان قىلدى. شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— ئەي غېرىب، بۇ ئىشىڭنى ياماڭ قىلىپسەن، ئۇشبۇ زامان بىزنى تۇتقىلى كىشى كېلىدۇ، — دەپ غېرىبقا بېقىپ ئوتلۇق دەرد بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب سېنىڭ بائىسىڭدىن،
دۇشمەن بولدى ئالەم ماڭا.
بۇگۈن قىلغان سەۋدا ئىشىڭ،
سەن ئەيلىدىڭ زىيان ماڭا.

مېنى پىچاقسىز ئۆلتۈردۇڭ،
گاھ يىغلىتىپ، گاھ كۈلدۈردۇڭ،
تازا گۈل ئىدىم، سولدۇردۇڭ،
باھار بادى[51] خازان ماڭا.

شاھ سەنەم ئېيتۇر: ئەي مېھرىبان،
قايغۇ بولدى بۇ شېرىنجان،
جاللات كېلۇر ئۇشبۇ زامان،
جاھان بولدى زىندان ماڭا.

ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى پەرىشان بولۇپ:

— ئەي شاھ سەنەم، سەن ماڭا مۇنداق ئاچچىق سۆزلەرنى قىلمىغىل، ئاتاڭ مېنى تۇتۇۋالسا نېمە قىلار؟ — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئاتام بىلدى دىبان قايغۇ يېمىگىل،
بىزگە ئاخىر بىر تەقدىر باردۇر، سەنەمجان.
ماڭا مۇنداق ئاچچىق سۆزنى قىلمىغىل،
ئاشقىنىڭ ھاجىتى راۋا، سەنەمجان.

ئاتاڭ تۇتسا ئاخىر مېنى نېتەدۇر،
پەرمان بىلەن تۇتۇپ ئېلىپ كېتەدۇر،
سېنىڭ ئۇچۇن مېنى شېھىت ئېتەدۇر،
بىر باشقا بىر ئۆلۈم باردۇر، سەنەمجان.

ئاھۇ پىغان ئېتەرمەن بۇلبۇللۇق گۈلدىن،
جانمنى خۇدايىم چىقارمىش تەندىن،
يۈز پارە قىلسا ھەم قايتماي ئۆلۈمدىن،
ئاشىقلارغا يانماق ئاردۇر، سەنەمجان.

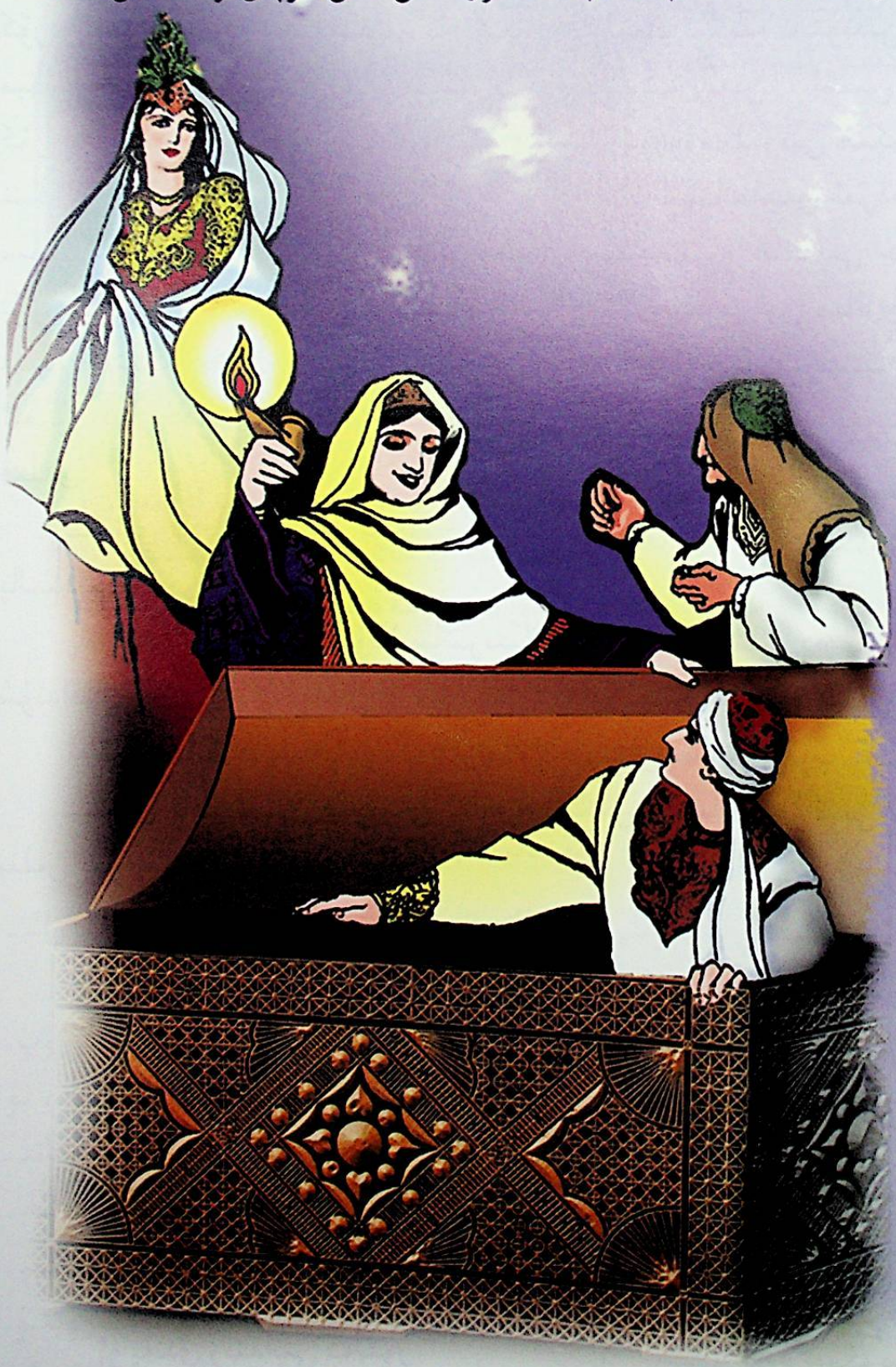
غېرىب ئېيتۇر: پەلەك بىزدىن كەتمىسە،
ئاشىقلارنىڭ خاتىرىنى ئېيتمىسا،
ئاتاڭ سېنى ئاخىر ماڭا بەرمىسە،
ئۆلتۈرسە ئۆلتۈرسۇن رازى، سەنەمجان.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، كۆڭلى پەرىشان بولۇپ ئاغىچا ئانىغا بېقىپ:

— ئەي ئاغىچا ئانا، تەلىيىمىزگە بىر قۇرئە سېلىپ باقسىڭىز، — دېدى. ئاغىچا ئانا دەرھال قۇرئەنى ئاپتاپ باراۋىرىگە تۇتۇپ كۆرسە، غېرىب بىلەن شاھ سەنەمنى تۇتماقتا ئابدۇللا شاتىرى ئون مىڭ مىرغەزەپ جاللات بىلەن باغقا كېلىپتۇ.

— سىلەرنىڭ تەلىيىڭلار يامان كەلدى، — دەپ ئاغىچا ئانا ئورنىدىن دەس قوپتى ۋە ئاندىن «ئەمما بۇ قۇرئەنىڭ ئاخىرى ياخشى كەلدى» دېدى. بۇ ۋاقىتتا، شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى:

— ئەي ئاغىچا ئانا، سەن بۇنىڭغىمۇ بىر ئىلاج قىلغىل، — دەپ زار - زار يىغلاپ يالۋۇردى. ئاغىچا ئانا بىلەن گۈلچى موماينىڭ شاھ سەنەم بىلەن غېرىبقا رەھمى كېلىپ، غېرىبنى ئەكىرىپ، ئۆيدىكى بىر كات ساندۇققا يوشۇرۇپ قويدى. سائەت ئۆتمىدى، ئابدۇللا شاتىرى ئون مىڭ يىگىت بىلەن كېلىپ چارباغنى قورشىۋالدى. باغنىڭ ئىچىنى شۇنداق ئاختۇردىكى، غېرىبتىن ھېچ ئەسەر، نام - نىشان كۆرۈلمىدى. ئىلاجسىز پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ قېشىغا بېرىپ بايان قىلدى. پادىشاھ ئاببباسخان ئابدۇللا شاتىرىدىن «يوق» دېگەن سۆزنى ئىشىتىپ ئىشەنچ قىلالماي، يەنە ھۆكۈما، مۇنەججىم، قۇرئەندازلارنى يىغدۇرۇپ كېلىپ قۇرئە سالدۇردى. قۇرئەندازلار

قۇرئەنى ئاپتاپغا تۇتۇپ، «غېرىبنى بىر ئۆيدىكى ساندۇقنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپتۇ» دەپ ژەقەنى پادىشاھقا بايان قىلدى. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئىشىتىپ دەرغەزەپ بولۇپ، ئابدۇللا شاتىرنى يەنە ئىبەردى. ئابدۇللا شاتىرى بۇ نۆۋەت غەزەپ بىلەن باردى. ئەمدى بۇلارنى بارماققا قويايلى.

سۆز ئىشتىمەك كېرەك شاھ سەنەمدىن. شاھ سەنەم باغدا ئولتۇرۇپ ئاغىچا ئانىغا بېقىپ:

— ئەي ئانا، مەن بىلەن غېرىب ئۇچۇن بىر قۇرئە سېلىپ باقسالىڭ، كۆڭلۇم تولا پەرىشاندۇر، — دېدى. ئاغىچا ئانا دەرھال بۇلار ئۇچۇن بىر قۇرئە سېلىپ باقسا، يەنە ئابدۇللا شاتىرى ئون مىڭ يىگىت بىلەن غېرىب بىلەن شاھ سەنەمنى تۇتماق ئۇچۇن يولدا كېلىۋاتقان. ئاغىچا ئانا قۇرئەدە كۆرگەنلىرىنى بايان قىلدى. شاھ سەنەم بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، كۆڭلى زىر - زەبەر[52] بولۇپ:

— ئەي ئاغىچا ئانا، بۇ نۆۋەت ھەم بىر ئىلاج قىلىڭىز، — دەپ كۆزلىرىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ زار - زار يىغلىدى. ئاغىچا ئانا بىلەن گۈلچى مومانىڭ رەھمى كېلىپ يەنە بىر قۇرئە سېلىپ كۆردى. قۇرئە دالالەت قىلدىكىم، باغ ئىچىدە كۆلنىڭ تېگىدە ئالتۇندىن سىرلاپ نەقىش قىلىغان بىر مېھمانخانا بار. غېرىبنى شۇندا قويسا، دۇشمەننىڭ شەررىدىن[53] ئىمىن بولىدۇ. ئاغىچا ئانا قۇرئەدە بۇنى كۆرۈپ دەرھال كۆلنىڭ قېشىغا بېرىپ، كۆلنىڭ مۇرۇۋۋەتلىرىنى ھېكمەت بىلەن ئوڭ چۆرۈپ، ئۇ كۆلنىڭ سۇيىنى يېنىدىكى قۇرۇق كۆلگە چىقاردى. ئۇ مېھمانخانىنى ئىزدەپ تاپتى. غېرىبنى دەرھال ئۇ مېھمانخانىغا سولاپ، ئىشىكنى مەھكەم ئېتىپ، يەنە مۇرۇۋۋەتلىرىنى چەپ چۆرۈۋىدى، ئۇ كۆلنىڭ سۇيى بۇ كۆلگە چىقتى. بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن ئابدۇللا شاتىرى ئون مىڭ جاللات يىگىت بىلەن يېتىپ كېلىپ، باغنىڭ ئىچى - تېشى ۋە ئۆيلەرنى شۇنچە ئاختۇرۇپمۇ غېرىبتىن ھېچ نام - نىشان تاپالمىدى. ئاخىر نائىلاج بولۇپ، پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى، بېرىپ بولغان ۋەقەنى شاھقا بايان قىلدى:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسى تۆھمەت ئىكەن، تۆت مەرتە بېرىپ ئاختۇرۇپ تاپالمىدىم.

پادىشاھ ئاببباسخان ئابدۇللا شاتىرنىڭ سۆزىنى ئىشىتىپ دەرغەزەپ بولۇپ، «مېنىڭ قىزىمغا شۇنداقمۇ تۆھمەت قىلامدىغان!» دەپ ھېلىقى سۇچوك دېگەن قىز بىلەن قۇرئەندازلارنى ئۆلۈمگە بۇيرۇدى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم دۇشمەنلەرنىڭ شەررىدىن خالاس بولۇپ، غېرىبنى ياد ئېتىپ ئاغىچا ئانىغا:

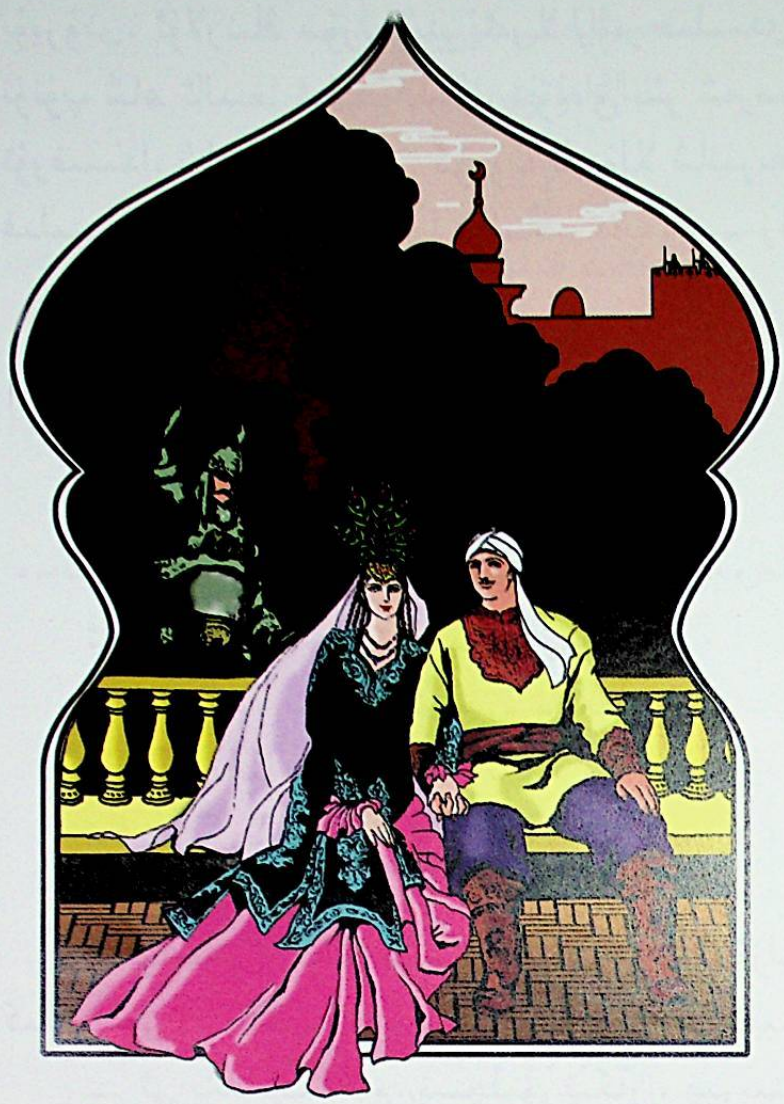
— ئەي ئانا، ئەمدى غېرىبنى ئېلىپ كەلگىل، ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سورايلى، — دەپ يالقۇنلۇق دەرد بىلەن بىر بېيىت ئوقۇدى:

ئاغىچا ئانا، مېھرىبانىم،
بېرىپ ، غېرىبجاننى كەلتۇر.
قىزىل يۈزلۈك، قەلەم قاشلىق،
ئۇ گۆھىرى كاننى كەلتۇر.

مىسىر ئېلىدە يۈسۇپ قالغان،
مېھنەت تارتىپ راھەت ئالغان،
جاپا تېغىنى پارە قىلغان،
قارا باغرى قاننى كەلتۇر.

مېنىڭ بىلەن ۋەدە قىلغان،
ئىخلاس قىلىپ مۇندا كەلگەن،
ھىجران دەردى باغرىن تىلغان،
ئۇ بەندى زىنداننى كەلتۇر.

ئۇنىڭ ھالىن مەن سورايىن،
نەچچە نەسىھەت قىلايىن،
تويغۇنچە يۈزىن كۆرەيىن،
دەردىمگە دەرماننى كەلتۇر.

شاھ سەنەم دەر: قارا بەختىم،
كەلتۇر مېنىڭ تاجۇتەختىم،
يېقىن يەتتى ئۆلەر ۋاقتىم،
بېرىپ غېرىبجاننى كەلتۇر،

ئەلقىسسە، ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆز-لەرنى ئىشىتىپ، رەھمى كېلىپ دەرھال غېرىبنى كۆل تېگىدىكى مېھمانخانىدىن ئېلىپ چىقىپ، شاھ سەنەمنىڭ قېشىغا كەلتۈردى. شاھ سەنەم غې-رىبنى كۆرۈپ، كۆڭلى خۇشۋاخ بولۇپ غېرىبنىڭ ھالىنى سورىماق ئۈچۈن، غېرىبقا بېقىپ تۇرۇپ كۆيۈك دەردى بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيىتتى:

ئاشىق بولۇپ جاپا ـ مېھنەت تارتمىغۇنچە،
ئۇنىڭ ئاشىقلىقى ئاشكارا بولماس.
يار يولىدا كۆز ياشىنى تۆكمەگۈنچە،
ئۇنىڭ ئاشىقلىقى ئاشكارا بولماس.

كۆيۈپ ـ يېنىپ خۇنابلار يۇتمىغىل،
سەن ئەقلىڭنى ھەر تەرەپكە چاچمىغىل،
سەۋر قىلغىل، ھەرگىز قايغۇ يېمىگىل،
زامانە ھەمىشە مۇنداق تار بولماس.

جۇدا بولدۇم دىيار قالما ھەسرەتتە،
ئىنشائاللا سەن قالماسسەن كۇلپەتتە،
كۆتۈرگىل باشىڭنى، بولغىل سۆھبەتتە،
ئاشىقلارنىڭ ئىشى ھەرگىز خار بولماس.

پەرۋانىدەك ئۆزنى ئوتقا سالمايىن،
مەنسۇر سۈپەت «ئەنەلھەق» دەپ ئۆلمەيىن،
ئىسمائىلدەك جاننى قۇربان قىلمايىن،
ئاشىق مەن دېسە ھېچ ئېتىبار بولماس.

سەنەم ئېيتۇر: غەم ـ قايغۇدۇر ھىجرانى،
ئىشقى دەردىنىڭ ھەرگىز يوقتۇر دەرمانى،
بىر كۇن كېلۇر ئەجەل قەھرى پەرمانى،
بۇ دۇنيا ھېچكىمگە ۋاپادار بولماس.

شاھ سەنەم غېرىب بىلەن كۆرۈشتى. بىر ـ بىرىنى مۇبارەك باد قىلىشىپ، ھال ـ ئەھۋال سوراشـ-تى. بۇلار يەنە چارباغدا ئەيش ـ ئىشرەت، بەزمە ـ مەشرەپكە تۇردى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشىتمەك كېرەككىم شاھ ئابباستىن. بۇ ۋاقىتتا شاھ ئابباسخان ئولتۇرۇپ، كۆڭلىدە: «مۇبادا غېرىب باغدادتىن مۇندا كەلگەن بولسا، قىزىم شاھ سەنەم بىلەن باغدا تېپىشقاندۇر، بۇ ئىشنى يەنە بىر تەھقىقلەپ باقاي، كېيىن يەنە بىر تەنە ـ مالامەت بولۇپ قالمىسۇن» دەپ ئابدۇللا شاتـ-ىرنى قىچقىرىپ، شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنى ماڭماقتا قىرىق يىگىتنى بىلەن چىقاردى. بۇ ۋاقىتتا ئاب-دۇللا شاتىرى قىرىق يىگىتنى بىلەن ئاتلىنىپ، چارباغ خىيابانىغا راۋان بولدى. ناگاھ باغقا يېتىپ كې-لىپ قارىسا، غېرىب بىلەن شاھ سەنەم بەخىرامان تەخت ئۇستىدە ئەيش ـ ئىشرەت قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئابدۇللا شاتىرى بۇنى كۆرۈپ، «پادىشاھ ئابباسخان سۇچۈك قىز بىلەن بەتامام قۇرئەندازلارنى ئۆلۈمگە

بۇيرۇدى، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ئەسلا باۋەر قىلمىدى، بۇ ئىشلار ھەق - راست ئىكەن. ئەمدى بۇلارنى تۇتۇپ شاھ ئالدىغا ئېلىپ باراي، شۇنداق بىر شەرمىسار قىلاي» دەپ ئۇلارنى تۇتقىلى قەست قىلىپ تۇرغىنىدا، شاھ سەنەم بۇنى كۆرۈپ ئابدۇللا شاتىرىغا يەتتە سىقىم ئالتۇن ۋەدە قىلىپ، «بىزنى بىرنېمە قىلىپ ئۇشبۇ نۆۋەت ئاشكارا قىلماڭ» دەپ زار - زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ماڭا چۈشكەن تەئنە بارچىگە چۈشەر،
تەگمىگىل يارىمغا، ئاللا ھەققىدە.
يارىمنى تۇتسا مېھنىتى ئاشار،
تەگمىگىل يارىمغا، ئاللا ھەققىدە.

ئاتام مۇندا ئىبەرتىپتۇ سېنى پەرمانغا،
نە ئىشىڭ بار سېنىڭ ياخشى - يامانغا،
قۇلاق سالغىل، ئابدۇللا، بۇ ناله - پىغانغا،
تەگمىگىل يارىمغا، ئاللا ھەققىدە.

زەھەر - زوقۇم باردۇر سېنىڭ تىلىڭدا،
ھەرنە قىلساڭ ئىختىيارىڭ قولۇڭدا،
بىزلەرنى ئېلىپ بارساڭ ئاتام ئالدىغا،
تەگمىگىل يارىمغا، ئاللا ھەققىدە.

زامىن بولما ئاشقلارنىڭ قېنىغا،
رەھىم قىلغىل بۇ غېرىبنىڭ ھالىغا،
سەن قالۇرسەن مالامەتنىڭ شەنىگە،
تەگمىگىل يارىمغا، ئاللا ھەققىدە.

ئەلقىسسە، ئابدۇللا شاتىرى سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى ئېرىپ، شاھ سەنەمگە رەھىمى كېلىپ، يەتتە سىقىم ئالتۇننى ئېلىپ، پادىشاھ ئاببباسخانىنىڭ ئالدىغا كىرىپ كەلدى - دە:

— ئى پادىشاھىئالەم، تىنچلىق ئىكەن، غېرىبتىن ھېچ ئەسەر تاپمىدىم، — دېدى. شۇندا پادىشاھنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم بولۇپ قالدى. ئۇ ۋاقىتتا سەنەم ئابدۇللا شاتىرىدىن قۇتۇلۇپ، غېرىبقا بېقىپ:

— ئەي غېرىب، ئەمدى ۋاقىتىدا ئۆزۈڭنى ياقىغا ئالمىساڭ، دۈشمەنلەر بىزلەرنى قويماس، ئىشىمىز پاش بولۇر، — دەپ دەردى ئازاب بىلەن خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب دوستۇم، قىل غېمىڭنى،
دۈشمەنلەر تۇتماستىن بۇرۇن.
يەنە بىر كۈن ئاتام ئاڭلاپ،
بىزلەرنى تۇتماستىن بۇرۇن.

تۇيسا مەھاسىللار[54] كېلۇر،
تۆت تەرەپتىن قورشاپ ئالۇر،
سېنى، مېنى غەمگە سالۇر،
قاچقىل، تۇيماستىن بۇرۇن.

قۇتۇلغىن سەن مۇندىن قېچىپ،
جان - دىلىڭدا مەندىن كېچىپ،
ئەجدىھا كېلۇر ئاغزىن ئېچىپ،
دېمىگە تارتماستىن بۇرۇن.

شاھ سەنەم دەر: ھىجران ئېلى
چاھارباغ تەرەپتىن ئىستەر ھېلى،
بېشىڭدىكى ئۆمرۈڭ گۈلى،
بالاغا كەتمەستىن بۇرۇن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ:

— ئەي سەنەمجان، مېنى مىڭ پارە قىلغىنى بىلەن كەتمەسمەن، — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ تۇرۇپ، دەرد - ئازاب بىلەن خۇن جىگىرىدىن نېمە دەيدۇ قېنى:

ماڭا مۇندىن كېتىپ بولماس،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە.

خېلىل كەبى بۇ جانىمغا،
ھىجران ئوتى سالمىغۇنچە.

ئاتاڭ ئاسسا مېنى دارغا،
غېرىبنىڭ جانى ساداغا،
سەيلە ئېتەرمەن بۇ باغدا،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە.

جانىم باردۇر شېرىن تەندە،
مەن بولۇرمەن ساڭا بەندە،
جىنازامنى كۆتۈرگەندە،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە.

غېرىب ئېيتۇر: ئەي مېھرىبان،
رەھىم قىلۇر قادىر سۇبھان،
بىزلەرگە بەردى تازا جان،
جانىنى قۇربان قىلمىغۇنچە.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

ــ ئەي غېرىب، ئەمدى ئاتامنىڭ قېشىغا كېتەرمەن، شۇ كەتكىنىمچە يېنىپ ھەرگىز كەلمەسمەن، ــ دەپ غېرىبقا بېقىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

بۇگۈن كېتەر بولدۇم ئاتام قېشىغا،
غېرىب دوستۇم، يەنە يېنىپ كەلمەسمەن.
كۆپ سەۋدالار چۈشەر ئاشىق باشىغا،
ئىشقىڭ بىلەن يانارمەن، ھەرگىز كەلمەسمەن.

سەنەم يىغلار، غېرىب، بۇزدۇڭ شانىمنى،
ھىجران ئوتى سالدى مەھشەر كۈنىنى،
خۇدا بەرگەن ئاشىقلارنىڭ جانىنى،
جان بەرگەندە يەنە قايتىپ كەلمەسمەن.

ئاشىق دەرلەر تۆت يولىنى،
سۈندۈرۈڭ مۇھەببەت گۈلىنى،
سەندىن ئۆزگە يار يولىنى،
ئۆلتۈرسەڭمۇ تۇتماسمەن.

ئاشىق بولۇپ كېچە ـ كۈندۈز زار ئەتتىم،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ ئۆزۈمدىن كەتتىم،
خەلق ئىچىدە مەن تۇرماقتا ئار ئەتتىم،
مالامەت دەردىگە ھەرگىز كەلمەسمەن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ناھايىتى خاپا بولۇپ:

ــ ئەي شاھ سەنەم، مەندىن زېرىككەن بولساڭ، بۇ چاربېغىڭ ئۆزۈڭگە قالسۇن، مېنى بۇندىن كېيىن ھەرگىز ئىزدىمىگەيسەن، ــ دەپ يامانلاپ چىقىپ كەتتى. غېرىبنىڭ باغدىن چىققىنىغا شاھ سەنەمنىڭ دىلى كۆيۈپ، غېرىب ئۇچۇن ئەپسۇسلار يەپ، قىلغان سۆزىگە يۇزمىڭ پۇشايمانلار قىلىپ يىغلاپ، چارباغ ئىچىدە قالدى. غېرىب باغدىن چىققىنىچە يول يۈرۈپ، مەنزىل ـ مەراھىللارنى بېسىپ ۋە بادىيەلەرنى قەتئىي ئەيلەپ، قىرىق كۈندە شەھرى يەمەنگە يېتىپ كەلدى. غېرىبنىڭ كەلگەنلىكىنى يەمەن پادىشاھى ئىشىتىپ، غېرىبنى ئەكېلىپ سوئال سورىدى. غېرىب بۇ سوئاللارغا مۇناسىپ جاۋاب بەردى:

يەمەن پادىشاھى:
قەلەم قاشلىق، قىزىل يۈزلۈك، گۈل يىگىت،
بۇ يەرلەرگە نېچۈك بولۇپ كېلۈرسەن؟
بۇگۈن ماڭا بايان قىلغىل ھالىڭنى،
بۇ يەرلەرگە نە سەۋەبتىن كېلۈرسەن؟

غېرىب:
مېنى سورىساڭ دىيار بەكرى شەھرىدىن،
بېلىم باغلاپ سەرگەردانە كېلۈرمەن.
سىنەلەرىم يارادۇر سەنەم دەردىدىن،
زار يىغلاپ مەن ھەيرانە كېلۈرمەن.

يەمەن پادىشاھى:
قانچە ئۇزاق يەردىن مۇنداق كېلىپسەن؟
ئۆز ھالىڭدىن ماڭا خەۋەر بەرگەيسەن.
بۇ يەرلەردە نە دەپ يىغلاپ يۈرۈرسەن؟

بۇ يەرلەرگە نە سەۋەبتىن كېلۇرسەن؟

غېرىب:

مەنزىلىمدىن بۇگۈن مۇندا كېلىپمەن،
شاھ سەنەم دەردىدىن تازا سولۇپمەن،
دىلبىرىمنىڭ دەردىدىن خاراب بولۇپمەن،
بۇ يۇرتۇڭغا مەن ھەيرانە كېلىپمەن.

يەمەن پادىشاھى:

سېنىڭ دەردىڭ مېنى پىراق ئەيلىدى،
سىنەمنىڭ ئۈستىدە راۋاق ئەيلىدى،
سېنىڭ سۆزۈڭ مېنى بىباك[55] ئەيلىدى،
سېنىڭ سۆزۈڭ ماڭا ئەجەب خۇش كەلدى.

بۇ يەرلەرگە نېچۈك بولۇپ كېلىرسەن،
قايسى باغنىڭ گۈلىدۇرسەن؟
قايسى چىمەن بۇلبۇلىسەن؟
بۇ يەرلەرگە قايدىن ئېزىپ كېلۇرسەن؟

غېرىب:

مەن بىر غېرىبدۇرمەن، يەتمەس ئاۋازىم،
سىنەلىرىم بىريان، ئىشتىپسەن زارىم،

قەن ـ شېكەردىن تاتلىقتۇر سۆزۈم، بىر خۇدانى پاناھ تۇتۇپ كېلۈرمەن.

ئەلقىسسە، يەمەن پادىشاھى غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، غېرىبقا ناھايىتى ئىززەت ۋە ھۆرمەت ـ لەر قىلىپ، ئۆزىگە نۆكەر قىلىۋالدى. غېرىبنى مۇندا ياتماقتا قويايلى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشىتمەك كېرەك شاھ سەنەمدىن. بۇ ۋاقىتتا، شاھ سەنەم غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئاغ ـ رىتىپ، غېرىب يامانلاپ باغدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلىگە غېرىبنىڭ ئوتى ـ پىراقى چۈشۈپ، بىر ئاتقا مىنىپ، غېرىبنىڭ ئارقىسىدىن ئىزدەپ چىقتى. شۇ يۈرگىنىچە يەتتە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ، ھەلەب شىرۋان دېگەن شەھەرگە يېتىپ باردى. شاھ سەنەم بۇ شەھەرنىڭ قانداقلىقىنى بىلمەيتتى. شاھ سەنەم ئېتىنى بىر جايدا پىنھان قىلىپ، ئۆزى شەھەرگە كىرىپ غېرىبنى ئىزدەپ يۈرۈپ كۈن كەچ بولدى. شاھ سەنەم ھەيران بولۇپ تۇراتتى، بۇ ۋاقىتتا مىرغەزەپ جاللاتلار كېلىپ شاھ سەنەمنى تۇتۇۋېلىپ زىندانغا سالدى. شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، غېرىبنى دەپ زىندانغا چۈشۈپ قالغىنىغا بىس ـ يار خاپا بولۇپ، چاھنىڭ ئىچىدە غېرىبنى يادلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب دوستۇم، سېنىڭ ئۈچۈن، مەن قېلىپمەن يامان دەردكە،
ياخشى كۈنلەر يامان بولدى. زار بولدۇم مەن بىر نامەردكە،
زىلەيخادەك يۈسۈپ ئۈچۈن، غەملەر قىلدى مېنى بەندە،
مەنزىلگاھىم زىندان بولدى. قۇتۇلمىقىم گۇمان بولدى.

غەم ـ پىراق بىلەن قېلىپمەن، شاھ سەنەم دەر مىسكىن باشىم،
سارغىيىپ گۈلدەك سولۇپمەن، تىنماي ئاقار كۆزدە ياشىم،
ئەمدى تۆھمەتكە قېلىپمەن، چاھ ئىچىندە بىر يولداشىم،
سۈدى ئىشلىرىم زىيان بولدى. يىلان بىلەن چايان بولدى.

شاھ سەنەمنى زىندانداا قويايلى. تاڭ ئاتتى. ھەلەب پادىشاھى ئەتىسى زىندانغا كېلىپ قارىسا، زىندانداا ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بىر قىز يىغلاپ ئولتۇرغان. پادىشاھ بۇنى كۆرۈپ مىرغەزەپ جاللاتلارنى قىچقارتىپ:

ـــ زىندانداا ياتقان بۇ قىز كىمنىڭ قىزى؟ ـــ دەپ سورىدى. مىر غەزەپلەر:

ـــ ئەي پادىشاھىئالەم، بۇ قىز ئاخشام تالادا يۈرگەنكەن، تۇتۇۋېلىپ زىندانغا سېلىپ قويغانـ دۇق، ـــ دېدى. پادىشاھ مىرغەزەپلەردىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

ـــ ئۇ قىزنى زىنداندىن ئاچقىنىڭلار ! ـــ دەپ بۇيرۇدى. مىرغەزەپ جاللاتلار شاھ سەنەمنى زىنداندىن ئاچىقتى. ھەلەب پادىشاھى شاھ سەنەمدىن ئەھۋال سورىدى. شاھ سەنەم پادىشاھقا بېقىپ تۇرۇپ دەرد ـ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ، كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلىدى. پادىشاھنىڭ رەھمى كېلىپ، شاھ سەنەمنى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئۆز يۇرتىغا راۋان قىلدى. شاھ سەنەم ھەلەب شىرۋان شەھىرىدىن چىقىپ شۇ يۈرگىنىچە بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۆزىنىڭ چارىيغىغا يېتىپ كەلـ دى. شاھ سەنەمگە غېرىبنىڭ ئوتى ـ پىراقى زىيادە بولۇپ، تولا بىتاقەتلىك قىلىپ ئاغىچا ئانىغا بېقىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

تەسەددۇقۇڭ بولاي، ئاغىچا ئاناجان، غېرىب ياريم مۇندىن كەتتى يامانلاپ،
غېرىبجاننى ئىزدەپ تاپساڭ، نە بولغاي. شۇ يارىمنى ئىزدەپ تاپساڭ، نە بولغاي؟

قىرىق كۈن بولدى، كەتتى شەھرى باغدادقا،
مېنى قويدى ئادا بولماس بۇ داغقا،
بۇلبۇل قۇشۇم ئەمدى قونماس بۇ باغقا،
باغۋەن بولۇپ خەۋەر ئالساڭ، نە بولغاي.

شاھ سەنەم دەرلەر: ئۆلەر ۋاقتىم يېتىشتى،
غېرىب دوستۇم بۇگۈن يادىمغا چۈشتى،
سۆيەر يارىم ئەمدى كۆزۈمدىن ئۇچتى،
رەھىم قىلىپ ئېلىپ كەلسەڭ، نە بولغاي؟

ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمگە رەھمى كېلىپ، سودىگەر سۈرتىدە ئەرەنچە لىباسلار كىيىپ، بىر ئاتقا مىنىپ، غېرىبنى ئىزدەپ يولغا راۋان بولدى. شۇ يۈرگىنىچە يەتتە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ، ھەلەب شەھرىگە يېتىپ باردى. ئۇ يەردىنمۇ غېرىبنىڭ دېرىكىنى ئالالماي، يەنە ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ دەمەشق شەھرىگە يېتىپ باردى. ئۇ يەردىنمۇ ھەم غېرىبنىڭ خەۋىرىنى ئالالماي، ئۇ شەھر-دىن چىقىپ نەچچە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ شەھرى يەمەن ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. ئۇ يەردە غې-رىبنىڭ خەۋىرىنى ئېلىپ خۇش بولۇپ، شەھەر ئىچىگە كىرىپ غېرىبنى ئىزدەپ يۈرەتتى، بىر كۈنى بىردىنلا غېرىب بىر ئاتقا مىنىپ پادىشاھى يەمەننىڭ ئوردىسى تەرىپىدىن دەبدەبە ـ ئەسكەرلەر بىلەن چىقىپ كەلدى. ئاغىچا ئانا غېرىبنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ ھەيرەتتە قېلىپ، «بۇ غېرىبمىكىن يا ئەمەسمىكىن» دەپ، ئاخىر ئىلاجسىز غېرىبقا سالام قىلدى. غېرىب ئاغىچا ئاننى كۆرۈپ دەرھال مې-مانخانا ئۆيىگە باشلاپ ئەكىرىپ، ھاردۇق سوراپ ئابى مۇھازىر قۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاغىچا ئانىغا قاراپ ھال ـ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ خۇن جىگىرىدىن بۇ بېيتىنى ئوقۇدى:

ئاغىچا ئانا، دىيار بەكرى يۇرتىدىن،
ھىجرى ئوتىغا يانا ـ يانا كېلۇرمەن.
سەنەم بىلەن يىراقلىقنىڭ دەردىدىن،
زار يىغلاپ ھەيران بولۇپ كېلۇرمەن.

سەنەمجان ئۇ كۈنى مېنى قوغلىدى،
مەگەر ئۇنىڭ كۆڭلى تاش بېغىر بولدى،
تۆھمەت بىلەن ئۆلتۈرمەككە چاغلىدى،
مەجنۇن كەبى سەرگەردانە كېلۇرمەن.

مەن نەيلەيىن، ئاشنا يارىم يات بولدى،
بىر سۆز بىلەن ياندى باغرىم ئوت بولدى،
كېچە ـ كۈندۈز ئىشىم ئاھۇدەرد بولدى،
بۇ دەرد بىلەن زار يىغلاپ يۈرۈرمەن.

غېرىب ئېيتۇر: شاھ سەنەمنىڭ دەردىنى،
قۇلاق سېلىپ ئىشىت غېرىب ئەرزىنى،
سەنەم بىلەن جۇدالىقنىڭ دەردىنى،
پەرۋانىدەك يانا ـ يانا كېلۇرمەن.

ئاغىچا ئانا شاھ غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

ــ ئەي غېرىب، ئەمدى مالال بولمىغايسەن، شاھ سەنەم دېگەن سۆزلىرىگە تولا پۇشايمان ـ نادامەت‌لەر قىلدى، سېنىڭ ئۈچۈن تولا يىغلايدۇ، مېنى پەند ـ نەسىھەت قىلىپ قايتۇرۇپ كەلگىن دەپ ئەۋەتتى، ــ دېدى. غېرىب:

ــ ئەي ئاغىچا ئانا، مەن ھېچ يەرگە بارماي، ئۇشبۇ شەھەردە تۇرىمەن، ــ دېدى. ئاغىچا ئانا:

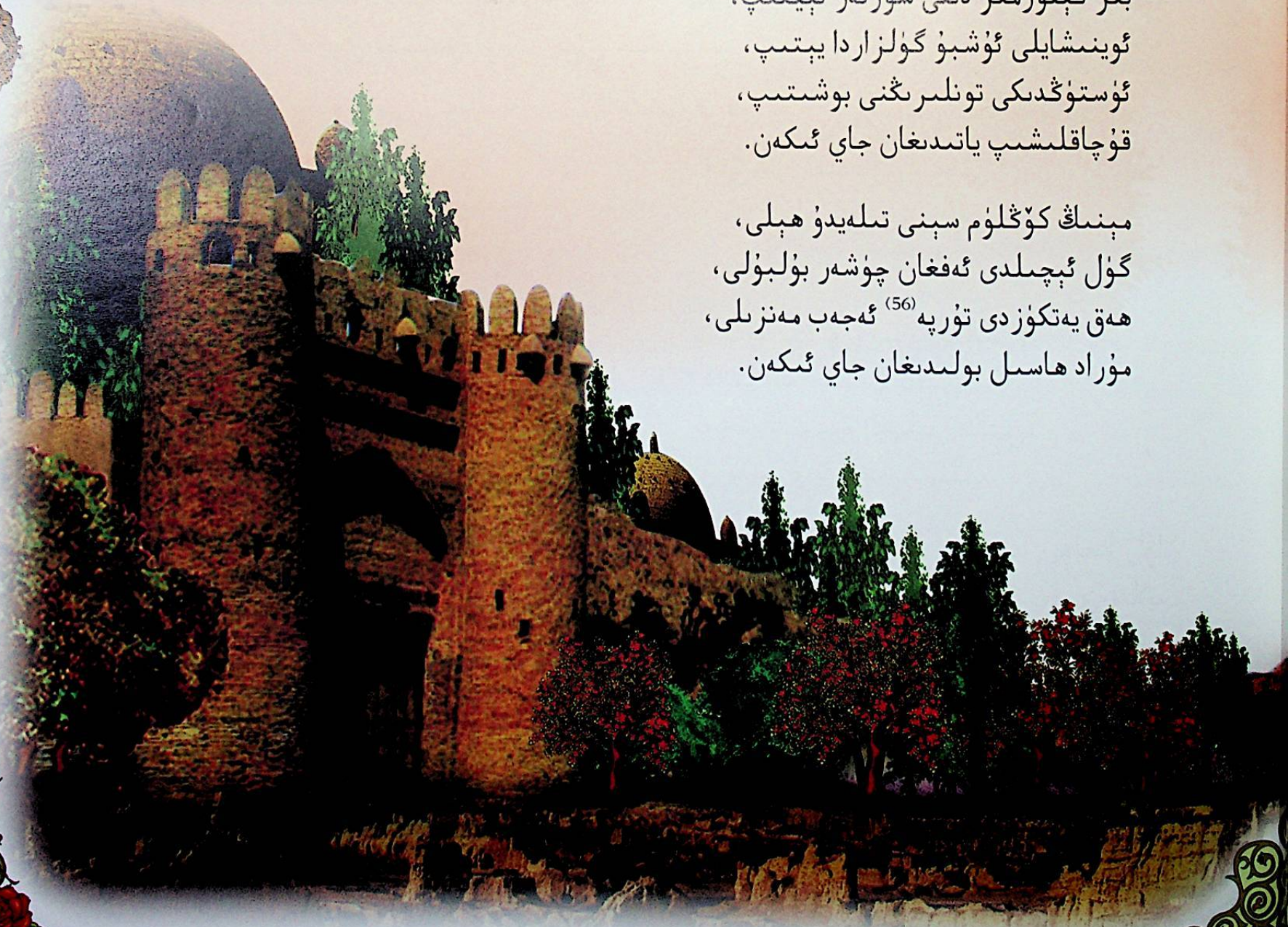
ــ سېنى بىللە ئېلىپ كېتىمەن، ــ دېدى. ئاخىر بۇ ئىككىيلەننىڭ جېدىلىنى پادىشاھى يەمەن ئىشىتىپ، غېرىبنى باردىغان قىلدى. بۇ ۋاقىتتا غېرىب ۋە ئاغىچا ئانا پادىشاھى يەمەن بىلەن خەيرلەشىپ، بىردىن ئات مىنىپ دىيار بەكرىگە راۋان بولدى. ئۇلار نەچچە كۈن يول يۈرۈپ، بىر مۇرغىزارلىققا يېتىپ كەلدى. ئاغىچا ئانا كۆڭلىدە: «غېرىب مەن شاھ سەنەمگە ئاشىق دەيدۇ، غېرىبنى مەن بىر سىناپ باقاي» دەپ غېرىبقا ھىيلە ئىشلىتىپ، ئۆزىگە تاۋۇس مەستەك زىبۇزىننەت بېرىپ، غېرىبقا جىلۋە كۆرسىتىپ، غەمزە قىلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

كۆپ جاپالار چېكىپ كەلدۇق ئىككىيلەن،
زەۋقى ـ ساپا قىلىدىغان جاي ئىكەن.
ئىككى ئاشىق بىر ـ بىرىگە قوشۇلۇپ،
مەقسىتىگە يېتىدىغان جاي ئىكەن.

مېنىڭ ئىشقىم پەرۋاز ئەتتى قوزغىلىپ،
نومۇسۇم تەرك ئەتتىم ساڭا يالۋۇرۇپ،
قىزىلگۈلدەك تال بويۇمغا چىرمىشىپ،
ئىشرەت قىلىپ ياتىدىغان جاي ئىكەن.

بىز كېلۈرمىز دېلى سۆزلەر ئېيتىپ،
ئويىنىشايلى ئۇشبۇ گۈلزاردا يېتىپ،
ئۈستۈڭدىكى تونلىرىڭنى بوشىتىپ،
قۇچاقلىشىپ ياتىدىغان جاي ئىكەن.

مېنىڭ كۆڭلۈم سېنى تىلەيدۇ ھېلى،
گۈل ئېچىلدى ئەفغان چۈشەر بۇلبۇلى،
ھەق يەتكۈزدى تۇرپە[56] ئەجەب مەنزىلى،
مۇراد ھاسىل بولىدىغان جاي ئىكەن.

ئاغىچا ئېيتۇر، بىر - بىرىگە ياندىشىپ،
قۇچاقلىشىپ، مۇنداق يېتىپ ئويىنىشىپ،

بېشىمىزدىن ئۆتكەن ئىشنى سۇرىشىپ،
پىنھان سۆزنى ئېيتمىدىغان جاي ئىكەن.

غېرىب ئاغىچا ئاڭلىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ:
ــ سەن مېنى ئۆز نەپسىڭ ئۈچۈن ئېلىپ كەلگەن ئىكەنسەن، ئەمدى مەن سېنىڭ بىلەن بىر قە-
دەمۇ باسمايمەن، دېيار بەكرىگىمۇ بارمايمەن، ــ دەپ ئاغىچا ئاڭلىغا قاراپ دەرد بىلەن خۇن جىگىرىدىن
بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەمدى بارماس بولدۇم سەنەم قېشىغا،
مېنىڭ كۆڭلۈمگە بىر گۇمان چۈشتى.
خەۋەر ئالدىم، بۇ سۆزۈڭنىڭ شەنىگە،
مېنىڭ كۆڭلۈمگە بىر خىيال چۈشتى.

سەنەم ئەلچى قىلىپ ئىبەردى سېنى،
بۇ جايدا تىلەيدۇر كۆڭلۈڭ مېنى،

ھارام يەپسەن نەچچە ژاقىتتىن شاھ سەنەم تۇزىنى،
سېنىڭ كۆڭلۈڭگە شۇم خىيال چۈشتى.

غېرىب دەرلەر: دېيار بەكرى بارماسمەن،
ئەھدە قىلدىم ئەمدى قەدەم قويماسمەن،
تا ئۆلگۈنچە سەنەم ئېتىن قويماسمەن،
ساڭا بۇ دەم ئۆزگە بىر خىيال چۈشتى.

ئاغىچا ئانا غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشتىپ:
ــ ئەي غېرىب، مەن سېنى ئازمايىش (سىنىماق) ئۈچۈن بۇ سۆزلەرنى ئېيتىۋىدىم، ئەمدى بىلدىم-
كى، ھەق راست شاھ سەنەمگە ئاشىق ئىكەنسەن، مېنىڭ بۇ قىلغان سۆزلىرىمگە ھەرگىز مەلۇل بولما-
غىن، ــ دەپ غېرىبقا كۆڭۈل ئېيتماق ئۈچۈن خۇن جىگىرىدىن نېمە دەيدۇ قېنى؟

كەل غېرىبىم، بۇ سۆزۈڭدىن يان،
بۇ ھالىمنى بەتتەر قىلما.
مېنىڭ ھەزىلە سۆزۈم ئۈچۈن،
سەنەمجاندىن جۇدا بولما.

بىلگىل، بەرھەق سۆزۈمنى،
ھەق قارا قىلسۇن يۈزۈمنى،
راست بىلگىل، بۇ سۆزۈمنى،
مېنى سەن ھەريان ئەيلىمە.

سولدۇرما مۇھەببەت گۈلىن،
سۇندۇرما ئاشىق بۇلبۇلىن،
يۇر، كېتەيلى ئۇزاق يولىن،
باشقا يەرگە سەپەر قىلما.

ئاغىچا ئېيتۇر: بىل خىيالىن،
قالما سەنەمنىڭ ژابالىن،
سەنەمنىڭ يوق ئەسلى ھالىن،
مۇندىن ھەم بەتتەر ئەيلىمە.

غېرىب ئاغىچا ئاڭلىدىن بۇ سۆزنى ئىشتىپ كۆڭلى تەسكىن تېپىپ، ئاغىچا ئانا بىلەن يولغا راۋان
بولدى. شۇ يۇرگىنىچە مەنزىل - مەراھىللارنى بېسىپ، بادىيىلەرنى قەتئىي ئەيلەپ، دېيار بەكرى ۋىلايە-
تىگە كېلىپ، چارباغ خىيابانىغا كىردى. شاھ سەنەم غېرىبنىڭ خەۋىرىنى ئىشتىپ، نازۇكەرەشمىلەر
بىلەن ئالدىغا چىقتى. غېرىب بىلەن كۆرۈشۇپ، بىر - بىرى بىلەن مۇبارەك باد تىلىشىپ، ئاندىن شاھ
سەنەم غېرىبنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن قوبۇل قىلىپ تۇتۇپ چارباغغا ئېلىپ كىردى. بىر - بىرىدىن
ھال - ئەھۋال سورىشىپ، زار - زار يىغلىشىپ، ئاندىن بىر مەجلىس ئارەستە قىلىپ، ئەيش - ئىش-
رەتكە تۇردى. بۇ چاغدا ئاغىچا ئانا بۇلارنىڭ مۇناق ئىشلىرىنى كۆرۈپ، ئەكبەر خوجا دېگەن مەھبۇبى
يادىغا كېلىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

لەيلى بىلەن مەجنۇن ئۆتتى دۇنيادىن،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.
شېرىن بىلەن پەرھاد ئۆتتى دۇنيادىن،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

ھەركىمنىڭ ئىشقىنى قىلدى زىيادە،
يار ـ يار دىبان ئۆتتى پانىي دۇنيادا،
يۈسۈپ بىلەن زۇلەيخا يەتتى مۇرادقا،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

بىر تۇننىڭ ئىچىدە سۇرىتىن كۆرۈپ،
سەيپۇلمۇلۇك يۈردى نەچچە يىل كېزىپ،
ئاخىر تاپتى جانىدىن ئۈمىدنى ئۈزۈپ،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

بىرنەچچە ئاشىقلار يار ئۈچۈن ئۆلدى،
بىرنەچچىلەر كۆڭۈل سۆيگەننى ئالدى،
ھەركىمنىڭ ئۆزىگە لايىق ئات قالدى،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

سىزلەر سەنەم بىلەن غېرىب بولۇرسىز،
بۇ دۇنيادىن ئات كۆتۈرۈپ ئۆتۈرسىز،
ئاراڭلاردا گۇلنىھالنى نېتۈرسىز،
سىزلەردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

ئاغىچا ئانا كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلاپ تۇراتتى، غېرىب ئاغىچا ئانىنىڭ مۇڭداق يىغلىغىنىغا رەھمى كېلىپ، ئاغىچا ئانىغا تەسەللى خاتىر ئەتمەك ئۈچۈن، دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگىرىدىن نېمە دەيدۇ قېنى؟

ئاغىچا ئانا، ساڭا قۇربان بولايىن،
جانىم ئالدى شېرىن سۆزلىرىڭ سېنىڭ.
ساڭا كەلگەن دەرد ـ ئەلەمنى ساتقىن ئالايىن،
قېنىم تۆكتى قارا كۆزلىرىڭ سېنىڭ.

ئاشىق بولغان جاندىن ئۆمىدىن ئۈزەر،
كېچە ـ كۈندۈز تىنماي چۆللەرنى كېزەر،
سېنىڭ بۇ سۆزلىرىڭ كۆڭلۈمنى بۇزار،
ئاغزىڭدىن چىققان سۆزلىرىڭ سېنىڭ.

سەنسەن ئەمدى مېنى قويدۇڭ بۇ داغقا،
كەلگىل ئەمدى سەيلە ئېتەيلى بۇ باغدا،

دۇنيادىكى مەھبۇبلار ساڭا ساداغا،
مىڭ قىزغا باراۋەر نازلىرىڭ سېنىڭ.

غېرىب ئاشىق گۈل يۈزۈڭگە زاردۇر،
بۇ نالىشىڭ تەندىن جانىم ئالادۇر،
يۈرگەن يولۇڭ كۆزلىرىمگە داۋادۇر،
ئايىغىڭدىن چىققان توزلىرىڭ سېنىڭ.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
ــ ئەي غېرىب، سېنىڭ ئاغىچا ئانا بىلەن ئىشىڭ بار ئىكەن، مەن بۇ چاغقىچە بىلمەي يۈرۈپتىمەن، ــ دەپ غېرىبقا تەنە ـ مالامەتلەر قىلىپ، غەزەپ بىلەن غېرىبقا قاراپ تۇرۇپ نېمە دەيدۇ قېنى؟ ئاڭلاپ باقايلى:

نەچچە ۋاقىتتىن ئاھ ئۇرۇپ مەن يارنى دەپ،
ئۆزگە يارىڭ بار ئىكەننى بىلمىدىم.
يەنە مەندىن بۆلەك يارىڭ بار ئىكەن،
باشقىلارغا زار ئىكەننى بىلمىدىم.

بۇ سۆزلىرىڭ مېنى قويدى ئەلەمگە،
بۇلبۇل ئۇچۇپ، قاغا قوندى گۈلۈمگە،
كاككۇكلىرىم چىرماپ ئالدى بېلىمگە،
قومۇش كەبى مار[58] ئىكەننى بىلمىدىم.

ئاخىر دەمدە ئوغا قوشتى ئاشىمغا،
رەھىمىڭ كەلمەس كۆزدىن ئاققان ياشىمغا،
گۈل بولۇر دەپ قىسىپ ئىدىم باشىمغا،
قۇرۇق تىكەن ـ خار[57] ئىكەننى بىلمىدىم.

شاھ سەنەم دەپ خەۋەر ئالمىدىڭ مەندىن،
شېرىن جانىم چىقار غەم بىلەن تەندىن،
ئۆمىدىم مېنىڭكى ئۈزۈلدى سەندىن،
ئاغىچا بىلەن يار ئىكەننى بىلمىدىم.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:
ــ ئەي شاھ سەنەم، سەن مېنى باغدىن چىقارماقتا كۈندە يۈزمىڭ باھانىلەرنى قىلىپسەن، يەنە ماڭا مۇنداق تۆھمەت قىلغۇچە تۇرۇكرەك تۆھمەت قىلغىل، ــ دەپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

ماڭا مۇنداق قۇرۇق تۆھمەت قىلغۇچە،
قىلۇر بولساڭ تۇرۇك تۆھمەت قىل، سەنەم.
يامان سۆزلەپ مېنىڭ جانىم ئالغۇنچە،
ئالۇر بولساڭ تۇرۇك جانىم ئال، سەنەم.

سەن قىلۇرسەن كۈندە يۈز مىڭ باھانە،
زۇلۇم بىلەن ئوت سالۇرسەن بۇ جانە،
كېتەر بولدۇم بۇگۈن ھەلەب شىرۋانە،
مۇندا قالساڭ غەيرىي بىلەن بول، سەنەم.

سېنىڭ ماڭا مۇنداق سۆزۈڭ بىلمەيمەن،
مەن جايىمدىن سېنىڭ ئۈچۈن كېلىپمەن،
سېنىڭ قويغان دامىڭغا مەن چۈشمەيمەن،
مېنى دېسەڭ بۇ ھالىمنى بىل، سەنەم.

غېرىبتۇر دەردىمنى دېدىم ھەر بارە[59]،
ئۆمرۈم كەچتى كۈندە ساڭا يالبارە،
يۈسۈپ كەبى ئۆزۈمنى سالدىم بازارە،
ئالۇر بولساڭ مېنى سېتىۋال، سەنەم.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
ــ ئەي غېرىب، مەن سېنى ئازمايىش قىلماق ئۈچۈن بۇ سۆزلەرنى ئېيتىۋىدىم، ئەمدى سېنىڭ سۆزۈڭگە ئىشەندىم، ــ دەپ غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئالماق ئۈچۈن بىر سۆز ئېيتتى:

سېنىڭ راستلىق جاۋابىڭغا،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.
سېنىڭ مەھكەم قارارىڭغا،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

مېنىڭ ئۆمرۈم ئاخىرغا يەتتى،
كۆڭلۈمنىڭ غۇبارى كەتتى،
سېنىڭ سۆزۈڭ راست بولدى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

كېتەر بولدۇڭ ھەلەب شىرۋان،
ياد ئېتەرسەن مەن ناتاۋان،
تەسەددۇق ساڭا بۇ شېرىن جان،
ئىشەندىم، ساڭا ئىشەندىم.

سېنىڭ سۆزۈڭ ئادا بولماس،
ئۆلگەندە بۇ گىنە قالماس،
ئەمدى مۇندا تۇرماق بولماس،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

كۆڭلۈمنىڭ زەڭگىرىن ئاچقىل،
شېكەر لەۋىڭ قېتىدىن تاتقىل،
بۇ نۆۋەت گۇناھىمدىن كەچكىل،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

يەنە باشلارسەن ئىشىڭنى،
كەلتۈرمە غەزەپ ئوتۇڭنى،
بۇزارسەن كۆڭۈل خۇشۇمنى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

سەنەم يىغلار بۇ بالادىن،
يۈز ئۆرۈمەي قىبلىگاھىدىن،
ئەمدى كېچەيلى بۇ دۇنيادىن،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

غېرىب دەر: شاھ ئاببасхان قىزى،
جانىم ئالدى ياماڭ سۆزى،
ھەرگىز دېمە مۇنداق سۆزنى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلىنىڭ دەردى - پىراقى نېرى بولدى. بۇلار باغدا بىرنەچچە كۈن ئەيش - ئىشرەت قىلدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلىگە بىر دەھشەت قورقۇنچ پەيدا بولۇپ:

— ئەي غېرىب، بىز قاچانغىچە ئوغرىلىق قىلغان كىشىلەردەك ئاۋارە بولۇپ يۈرىمىز، ئىككىلەن يەنە ھەلەب شىرۋان شەھرىگە چىقىپ كېتەيلى، ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن سەن مېنى نىكاھىڭغا ئالغىل، — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قوشۇلدى. ئىككىلەن ئىككى ئاتقا سەۋارە بولۇپ چىقىپ كېتىشكە مەسلىھەت قىلدى. شاھ سەنەم يول ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلدى. ئاغىچا ئاننىنى چارباغدا قويۇپ، ئىككىلەن بىردىن ئاتقا سەۋارە بولۇپ، ھەلەب شىرۋان شەھرىگە راۋان بولدى. ئۇلار شۇ يۇرگە-

ننچه يەتته كېچه ـ كۈندۈز يولنى ئۇچ كۈنده بېسىپ، بىر تاغقا يېتىپ كەلدى. ئاتلىرى يول كەسرەتىدىن[60] هالاك بولدى. ئىككىيلەن هالى خاراب پىياده يولغا راۋان بولدى. ئەتىدىن ـ ئاخشامغىچە يول ماڭدى. يول ئازابىدىن شاه سەنەمنىڭ ئاياغلىرى قاپىرىپ، يول يۈرمەككە تاقىتى قالمىدى. بۇ ۋاقىتتا غېرىبنىڭ شاه سەنەمگە رەھمى كېلىپ، ئۇچىسىغا يۈدۈۋېلىپ، يەنه ئۇچ كېچه ـ كۈندۈز يول يۈردى. ئاخىر غېرىب دەرماندا بولۇپ شاه سەنەمنى بىر تاغنىڭ ئۈستىگه ئاچىقىپ، بىر بۇلاق لېۋىگه چۈشتى. ئۆزى بىردەم ئارام ئالماققا ياتتى. شاه سەنەم تىللا تارغاقنى قولىغا ئېلىپ، چېچىنى تارىماقچى بولۇپ ئولتۇرغانىدى، شۇ پەيتته شاه ئابباسخان شىكارغا چىقىپ، قىزى شاه سەنەم بىلەن غېرىبنىڭ قاچقىنىدىن ئەسلا خەۋىرى يوق، بەش يۈز يىگىتى بىلەن قازارا گۈزەرگاهى[61] بۇ يەرگه كېلىپ قالدى. شاه سەنەم غېرىبنى ئويغىتىپ:

— ئەي غېرىب، قوپقىل ئىلدام، تېز باغدادقا كەتكىل، ئاتام شاه ئابباسخان ئۈستىمىزگه كېلىپ قالدى، سېنى كۆرسه تۈتۈۋالىدۇ، — دېدى. غېرىب بىچاره دەرهال ئورنىدىن قوپۇپ يولغا راۋان بولدى. شاه سەنەم غېرىبنىڭ يالغۇز كەتكىنىگه ئەپسۇسلار يەپ، غېرىبنى خۇدايىتائالاغا سىپارىش[62] قىلىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ نېمه دەيدۇ قېنى؟

كارامەتلىك قادىر خۇدا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.
سۆيەر ياردىن بولدۇم جۇدا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

بولالمىدىم ئاڭا هەمدەم،
يۈرىكىمگه چۈشتى يۈز غەم،
ئاتىمىز هەزرىتى ئادەم،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

باشىم ئۈزره چۈشتى سەۋدا،
تۇر تاغىدا هەزرىتى مۇسا،
پىرىم پاتمه، يۈسۈپ ـ زىلەيخا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

بۇ دەردىمگه ئەيلەك دەرمان،
تېۋىپلار پىرى لوقمان،
داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايمان،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

سولدى ئاشىقلارنىڭ گۈلى،
ئۇچتى سەنەمنىڭ بۇلبۇلى،
مەدەت ئەيلەك پىرىم ئەلى،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

شاه سەنەم بۇ بېيىتنى ئوقۇپ كۆزلىرىدىن باهار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ زار ـ زار يىغلاپ ئولتۇرغاندا، شاه ئابباسخان يېتىپ كەلدى. شاه سەنەم ئاتىسىنى كۆرۈپ دەرهال تاهارەت يېڭىلاپ، ئىككى رەكەت نامار هاجەت ئوقۇپ، قولىنى دۇئاغا ئېچىپ، هاجەتلەرنى راۋا قىلغۇچى خۇدا ئالدىدا مۇناجات قىلىپ:

— ئەي بارا خۇدايا، پاكا پەرۋەردىگارا، مەن يېتىم ئاجىزەنى بەندەم دېسەڭ، بەندىچىلىككە قوبۇل ئەيلىسەڭ، غېرىب بىلەن ئىككىمىزنىڭ پاكلىق ئىشىمىزنى ئۆزۈڭ بىلۇرسەن، قۇدرەت كامالىڭ بىلەن ئاتام شاه ئابباسخانغا بىلدۇرگىل، ئىشقىنىڭ دەردىنى بىلسۇن، — دەپ دۇئا قىلدى. بۇ هالەتته شاه سەنەمنىڭ قىلغان دۇئاسىنى ئاللاتائالا ئۆز دەرگاهىدا ئىجابەت قىلىپ، ئاۋۋالقىدىن يۈز هەسسە گۈزەل هۆسن ـ جامال ئاتا قىلدى. بۇ ۋاقىتتا پادىشاه ئابباسخان يېتىپ كېلىپ قارىسا، تاغنىڭ ئۈستىده بىر ساهىبجامال قىز ئولتۇرغان. كۆرمەك هامان شاه سەنەمنىڭ ئىككى قېشىنىڭ ئارىسىدا بىر تىيره دىلدۇز[63] ئىشىق ئوتى چىقىپ، شاه ئابباسخاننىڭ سىنه ساندۇقىغا تەگدى. بۇنى كۆرۈپ پادىشاه ئابباسخان

ئات ئۇستىدە بىھوش بولۇپ، كەپتەردەك مۇئەللەق ئۇرۇپ يەرگە يىقىلدى. بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم ئاتا-سىنىڭ ئېتىغا مىنىپ چارھارباغقا يېتىپ كەلدى. ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمنىڭ كەلگىنىنى كۆرۈپ:

— ئەي شاھ سەنەم، غېرىب بىلەن چىقىپ كەتكەنىدىڭ، يەنە ئۆزۈڭ يېنىپ كەپسەن، بىللە كەتكەن غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟ — دەپ خۇن جىگىرىدىن نېمە دەيدۇ قېنى؟

مەن ساڭا ئېيتايىن، گۈل يۈزلۈك سەنەم،
نەچچە كۈنلۈك بولدى جۇدا بولماقتا،
بىللە كەتكەن غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟
غېرىبجاننى ئۇندا قويۇپ كەلمەككە،
نە سەۋدالار چۈشتى ئۇنىڭ باشىغا،
قورقمىدىڭ تەڭرىدىن مۇنداق بولماقتا،
غەمدە قالغان غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟
بۇ بېغىڭنىڭ گۈلزارىنى نە قىلدىڭ؟

نە ۋەجىدىن پەلەك چەرخىن چۆرۈدى؟
ئاغىچا ئېيتۇر: قىسمەت نېچۈك يېزىلدى؟
نە ئىش بىلەن تەڭرىم سېنى ياندۇردى؟
نە سەۋەبتىن قىلغان ئەھدىڭ ئۇزۇلدى؟
نە قىسمەتتە غېرىب سەندىن ئايرىلدى؟
نېچۈك قىلىپ قولۇڭ ئاندىن ئۇزۇلدى؟
سۆزلە سەنەم، غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟
بەختى قارا سەرگەردانىنى نە قىلدىڭ؟

شاھ سەنەم ئاغىچا ئاندىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، دۇنيانىڭ بىۋاپالىقىنى، غېرىبنىڭ يولدا قىلغان خىز-مەتلىرىنى، ئاتىسى شاھ ئاببباسخان چىقىپ كېلىپ، غېرىبتىن جۇدا بولغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېدى:

غېرىب بىلەن قىلىۋىدىم مەسلىھەت،
ئاۋۇلدا سۆھبىتىم بارار ئەيلىدى.
كېتەر ئىدۇق ھەلەب شەھرىگە،
پەلەك بىزگە قەسدى گۇزەر[64] ئەيلىدى.

ئەگەر ئۆلسەم، بىلمەس ئىدىم سوراقىم،
سەندىن ئۆزگە كىمگە ئېيتاي بۇ داغىم،
يۇرمەكلىككە پايلىمىدى ئاياغىم،
يۇرەي دېسەم جانىم ئازار ئەيلىدى.

يولغا كىردۇق «ئاللاھۇ» دەپ ئەھد ئەيلەپ،
ئىككى ئاشىق راۋان بولدۇق جەھد[65] ئەيلەپ،
ئۇچ كۈن يۇردۇق بادىيەلەر قەتئىي ئەيلەپ،
بىزگە پەلەك يۇزمىڭ جاپا ئەيلىدى.

پەلەك بىزگە نېچۈك كۈلپەت ئىبەردى،
ئاشىقلار جانىغا جاپا ئىبەردى،
چىدىيالماي غېرىب مېنى كۆتۈردى،
ئەزىز جانىنى ماڭا نىسار[66] ئەيلىدى.

ئاغىچا ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، غېرىبنىڭ ھالىغا ئەپسۇسلار قىلىپ يىغلىدى. ئەلقىسسە، سۆز ئىشتىمەك كېرەك ئابباسخاندىن. بۇ ۋاقىتتا پادىشاھ ئابباسخان قىزى شاھ سەنەمنى تاغ تۆپىسىدە كۆرۈپ، بىھوش بولۇپ ئاتتىن يىقىلدى. بىر چاغلاردىن كېيىن نۆكەر يىگىتلىرى ئارقىسىدىن يېتىپ كېلىپ قارىسا، پادىشاھ ئابباسخان ئاتتىن يىقىلىپ بىھوش بولۇپ ياتقان. دەرھال يۈگلىرىگە گۈلاب[67] سەپتى. پادىشاھ ئابباسخان ھوشىغا كەلدى. يىگىتلىرى:

— ئەي پادىشاھىئالەم، ھەزرەتلىرىگە نېمە بولدى؟! — دەپ سورىدى. پادىشاھ بېشىغا كەلگەن سەرگۈزەشتلىرىنى يىگىتلىرىگە بايان قىلماق ئۈچۈن، يىگىتلىرىگە قاراپ تۇرۇپ نېمە دەيدۇ قېنى؟

ئەي يارانلار، دىيار بەكرى ئېلىدە،
ئەقلىم ئالدى، قارا كۆزلۈك بىر پەرى.
ئەمدى ئۆلسەم كېرەك ئۇنىڭ دەردىدە،
جانىم ئالدى، قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

سۈرىتى خىيالىي كەتمەس كۆزۈمدىن،
نىشانە قىلىپتۇ ئايدەك يۈزىدىن،
كۆرگەن زامان ئەقلىم كەتتى ئۆزۈمدىن،
ئەقلىم ئالدى، خۇمار كۆزلۈك بىر پەرى.

چەشمەنىڭ بويىدا كۆردۈم مەن ئانى،
تىللا تارغاق بىلەن تارار سۈمبۈل چاچىنى،
كىمگە قىلاي، دوستلار كۆڭلۈم، ئاھىنى،
قانىم تۆكتى، قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

ھۆرلەر ھەم بولماس جەننەت ئىچىدە،
كۆرگەن كىشى قالۇر ھەسرەت ئىچىدە،
تەزىم قىلىپ تۇردى قولى كۆكسىدە،
ئەقلىم ئالدى، قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

يىگىتلىرى پادىشاھ ئابباسخانىنىڭ سۆزىنى ئىشىتىپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، ھەزرەتلىرى كۆرگەن قىز ئۆزلىرىنىڭ قىزى شاھ سەنەمخان ئىكەن، غېرىب بىلەن ئىككىيلەن شەھەردىن قېچىپ چىققانىكەن، ئالدىلىرىغا ئۇچراپ بۇ بالاغا سېلىپتۇر، — دېدى.

پادىشاھ ئابباسخان يىگىتلىرىدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

— ۋاھەرىخا، بۇ ۋاقىچە ئىشقىنىڭ دەردىنى تارتقىنىم يوق، شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنىڭ ۋابالىغا قېلىپتىمەن، — دەپ ھەسرەت ۋە نادامەتلەر قىلىپ يىغلاپ، دەرد - ئەلەم بىلەن خۇن جىگىرىدىن يە-

گەتلىرىگە قاراپ نېمە دەيدۇ قېنى؟

يۇرت قەدىنى شاھلار بىلمەس،
يۇرتتىن يۇرتقا ئاشمىغۇنچە.
كىشى يارىنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
بىر يامانغا چۈشمىگۈنچە.

قەلەندەر بولماق ئاسان ئەمەس،
چېچى بەلگە چۈشمىگۈنچە.

ئاشىق بولماق ئاسان ئەمەس،
شېرىن جاندىن كەچمىگۈنچە.

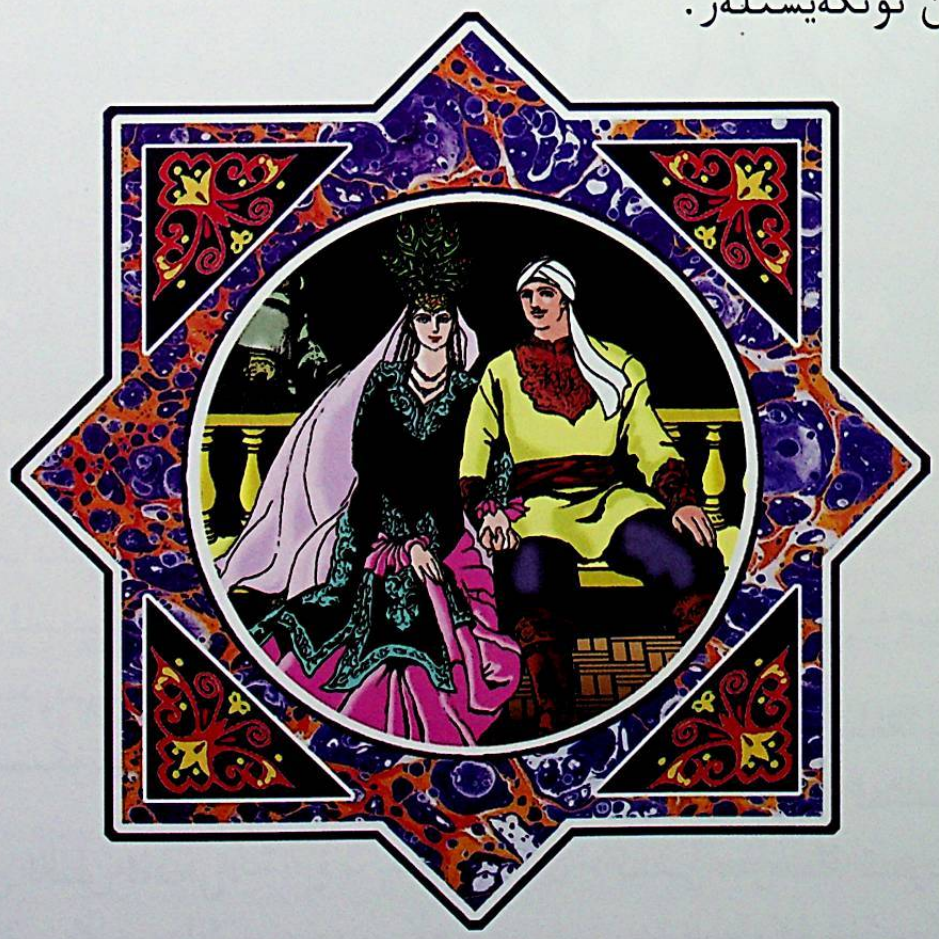
قول ئۈزاتسام شاختا يەتمەس،
يارسىز مېنىڭ ئىشىم پۈتمەس،
كىشى مەردىنىڭ قەدرىن بىلمەس،
بىر نامەردكە چۈشمىگۈنچە.

سۇندۇرما، مۆمىن سازىنى،
ئوقۇغلار، بەش ۋاخ نامازنى،
شاھلار بىلمەس يۇرت مەزەسى،
ھاتەم بولۇپ چۈشمىگۈنچە.

شاھ ئاببباس دەر: مەن بىلمىدىم،
غېرىبنىڭ ھالىن سورىمىدىم،
ئىشق ئوتىنى مەن بىلمىدىم،
ئۆز باشىمغا چۈشمىگۈنچە.

شاھ ئاببباسخان دەرھال شەھەرگە يېنىپ كېلىپ، ياساۋۇللارغا:

ــ سىلەر دەرھال باغداد شەھىرىگە بېرىپ غېرىبنى ئىزدەپ تېپىپ، ئانىسى سىغلىسىنى ۋە مال-دۇنيا جىمى تابىئىلىرى بىلەن مەپە ۋە ھارۋىلارغا سېلىپ، ناھايىتى ئىززەت-ئىكرامىلار بىلەن ئېلىپ كېلىڭلار!ــ دەپ ئەمر قىلدى. ياساۋۇللار بىرنەچچە ۋاخ يول يۈرۈپ، ئوتتۇز يەتتە كۈندە باغداد شەھىرىگە كېلىپ، غېرىبجاننىڭ جايىغا چۈشۈپ ئەندەك[68] ئارام ئالغاندىن كېيىن، غېرىبقا شاھ ئاببباسخاننىڭ ھۆكۈم پەرمانىنى يەتكۈزۈپ، غېرىبنى، ئانىسىنى، سىغلىسىنى جىمى تابىئىلىرى بىلەن بىللە كۆچۈرۈپ باغدادتىن چىقىپ ماڭغىنىچە دىيار بەكرى ۋىلايىتىگە يېتىپ كەلدى. شاھ ئاببباسخان بۇلارنىڭ ئالدىغا كىشى چىقىرىپ، ناھايىتى ئىززەت-ئىكرامىلار بىلەن شەھەرگە چۈشۈرۈپ، ھاردۇق ئالغۇزغاندىن كېيىن، قىرىق كۈن كېچە-كۈندۈز توي-ھەنگامىلەر[69] قىلىپ شاھ سەنەمنى غېرىبقا ئەقدى[70] نىكاھ قىلىپ ئېلىپ بەردى. بۇ ئىككى ئاشىق-مەشۇق ئاخىر بىر-بىرى بىلەن تېپىشىپ، مۇراد-مەقسىتىگە يەتتى. ئاندىن پادىشاھ ئاببباسخان ئۆز ئورنىغا غېرىبنى پادىشاھ تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزى ئاللاتائالاغا تائەت-ئىبادەتكە مەشغۇل بولدى. غېرىب نەچچە يىل شەھەرنى ئادالەت بىلەن سوراپ پادىشاھلىق دەۋرىنى سۈرۈپ، شاھ سەنەم بىلەن مۇراد-مەقسەتلىرىگە يېتىپ، بۇ دۇنيادىن خوبلۇق بىلەن ياخشى ئات كۆتۈرۈپ ئۆتتى. ئۇلارنىڭ ياخشى سۈپەت-ئەۋسابلىرى[71] زامان ئاخىرىدىكى مۆمىن مۇسۇلمانلارغا يادىكار قالدى. شۇنىڭدىن باشلاپ غېرىب ۋە سەنەمنىڭ قىسسىسى ئالەمنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈپ، پەرھاد-شېرىن، لەيلى-مەجنۇن، يۈسۈپ-زۇلەيخا، ۋامىق-ئۇزرا، تاھىر-زۆھرەلەردەك ئەھلى ئاۋامنىڭ دىلىغا پۈكۈلدى. سىلەر ھەم ياخشى سۈپەت بىلەن ئالەمدىن ئۆتكەيسىلەر.

غازی ئەمەت سىزغان

غازی ئەمەت سیزغان

تاهىر-زۆھرە

ھۆرلەردىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە ئەسەرلەردىن نەقىل كەلتۈرگۈچىلەر مۇنداق رىۋايەت قىلۇرلاركى، ئۆتكەن زاماندا تەڭرىقۇت باغرىدا ئىككى پادىشاھ بار ئىدى، بىرىنىڭ ئېتى قاراخان، يەنە بىرىنىڭ ئېتى ئاقخان ئىدى. ئىككى خان تۇغقان ئىدى. ھەر ئىككىلىسىنىڭ بالىسى يوق ئىدى. شۇ سەۋەب: «بىزدىن كېيىن قالسا، پادىشاھلىقىمىز، تەخت - تاۋىقىمىز بىگانىلەرگە قالۇر» دەپ تولىدىن - تولا غەمناك بولۇپ يۈرەر ئىدى. خانلارنىڭ ئاھى خۇداغا يەتكەنمۇ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھەر ئىككى خانىنىڭ ئاغىچىلىرى ھامىلدار بولدى. شاھلار ناھايەت خۇرسەن يۈردى. ھەپتىدە، ئايدا نەزىر - نۇزرە قىلىپ ئىگەمگە سېغىندى.

قاراخان بىلەن ئاقخان شىكار قىلماقچا ھەۋەس قىلدى. بىرمۇنچە ئادەمگە قۇش، قارچىغا، لاچىن، شۇڭقار، يەنە بىرمۇنچىلارغا مىلتىق، يا ئالدۇردى. ھەددى - ھېسابى يوق ئوۋچى، قۇشچى، قوغلامچىلارنى باشلاپ دەبدەبە - ئەسئەسىلەر بىلەن شىكارغا ئاتلاندى. ۋەزىر - ۋۇزرالار ھەم قوزغالدى.

قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرا، لاۋۇ لەشكەرلىرىنى باشلاپ كېتىۋاتقاندا، ئالدىدىن بىر كېيىك چىقتى. شاھ ئوقياسىنى چىل كامانغا بەند ئەيلىۋىدى، كۆزى كېيىككە چۈشتى. كېيىك بوغاز ئىكەن. شاھ: «كېيىك بوغاز ئىكەن، ئاتسام، قىساسى ھامىلدار ئاغىچامغا يېتىپ قالمىسۇن» دەپ كېيىكنى ئاتماي ئۆتكۈزۈۋەتتى.

كېيىك ئۆز يولىدا كېتىۋېتىپ ئاقخانىنىڭ ئالدىدىن چىقتى. ئاقخان ھەم ھامىلدار ئاغىچىسىنى خىيال ئەيلەپ: «بوغاز كېيىكنى ئاتسام، قىساسى ئاغىچامغا يېتىپ قالمىسۇن» دەپ كېيىكنى ئاتماي ئۆتكۈزۈۋەتتى.

قاراخان ئۆز يولىدا، ئاقخان ئۆز يولىدا كېتىۋېتىپ بىر يەرگە كەلگەندە، يۈزمۇيۈز ئۇچراشتى. ئىككى شاھ شاھانە ئامانلاشتى. بىرى - بىرىدىن نېمە ئۇچرىغانلىقىنى سورىدى. ھەر ئىككىسى بوغاز كېيىكنىڭ ئۇچرىغانلىقىنى، ئاتسا، قىساسى ھامىلدار ئاغىچىلىرىغا يېتىپ قېلىشتىن قورقۇپ، ئاتماي ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى ئېيتىشتى. قاراخان بىلەن ئاقخان خۇشلۇق ئىچىدە قايتا قول تۇتۇشۇپ، مۇنداق ۋەدە - ۋاپا قىلىشتى: «ئاللاتائالا بىلۇركى، ئىككىمىز ئوغۇل كۆرسەك، پادىشاھلىقى بىر بولسۇن. قىز كۆرسەك، بوغجۇمسى بىر بولسۇن، مۇبادا بىرى ئوغۇل، بىرى قىز بولسا، بىر - بىرىگە چېتىپ قويايلى، كىمدەكىم بۇ ئەھدىگە ۋاپا قىلماي، جاپا قىلسا، شۇنىڭ يۈزى ئىككى ئالەمدە قارا بولغاي». دېۋان بەگلەر شاھلار ئەمرىنى قەغەزگە پۈتتى. شاھلار مۆھۈر باستى. ۋەزىر - ۋۇزرالار ھەغدا - ھازىر بولدى. پۈتۈك جاكارلاندى.

خەۋەر كەلدىكى، ئاقخان پادىشاھنىڭ ئاغىچىسى ئوغۇل تۇغدى. ئارقىدىنلا يەنە بىر خەۋەر كەلدى، قاراخان پادىشاھنىڭ ئاغىچىسى قىز تۇغدى.

ئاقخان پادىشاھ ئۆزىنى تۇتالمىدى. ئاتقا قامچا باستى، ئاتنىڭ تىزگىنىنى قويۇۋەتتى. تۇياقنىڭ يەرگە ئۇرۇلۇشىدىن ئوت چاقنىدى. مانان - چاڭ كۆكنىڭ يۈزىنى قاپلىدى. ئاقخان شۇ تەرىقىدە كۆپ يۇرمىدى، ئات پۈتلىشىپ يىقىلدى. ئاتنىڭ يۈلۈنى ئۆزۈلدى. ئاقخاننىڭ بوينى ئۆزۈلۈپ، جان تەسلىم قىلدى.

قاراخان: «ئوغۇل كۆرسەم ، مۇرادىم ھاسىل بولار ئىدى. چاپان يامغۇچ كۆرۈپتۇرمەن» دەپ كۆڭلى يېرىم كېتىۋاتاتتى، يولدا ئاقخاننىڭ دۇنيا بىلەن ۋىدالاشقانلىقىنى كۆردى. قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرالىرى بىلەن ئاقخاننىڭ بۇ جەسىتىنى ئوردىسىغا ئاپاردى. كۆپ ئۆتمەي، پادىشاھ جامائىتىنى يىغىپ، ئاقخاننى يۇيۇپ - تاراپ، كېپەنلەپ شاھانە دەپنە قىلدى. ئاندىن ئەھلى جامائەتنى يىغىپ، ئاقخان پادىشاھنىڭ ئوغلىغا «تاھىر» دەپ ئات قويدى. يېنىپ ئۆز ئوردىسىغا كېلىپ، قىزىنى كۆردى. قىزىغا «زۆھرە» دەپ ئات قويدى. بۇۋاقلارنى شاھانە بېقىش ئۈچۈن، تاھىرنى ئالدۇردى.

ئەلقىسسە، قاراخان قول ئاستىدىكى شەھەر، سەھرايى ئەزىمىلەرگە كىشى ئەۋەتىپ، ئۆز، چېۋەر ئىككى ئىنىكئانا تاپتۇردى. شاھ ئىنىكئانىلارغا:

— تاھىر بىلەن زۆھرەخان ئېمىلداش بولۇپ قالمىسۇن، قايسى بىر بالا بۇنىڭغا ئىتائەت قىلماي، ئېمىلداش بولۇپ قالسا، شۇنىڭ كاللىسى چېپىلىدۇ! — دەپ يارلىق قىلدى. تاھىر بىلەن زۆھرەنى ئىنىكئىلارنىڭ قۇچىقىغا سېلىپ بەردى.

قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرالارنى تەخ قىلىپ:

— بۇ پەرزەنتلەر كامالىغا يەتكۈچە خاس چارباغ بىنا بولسۇن، — دەپ يارلىق قىلدى. ۋەزىر - ۋۇزرالار چاھارباغ بىنا قىلىشقا مەشغۇل بولدى. باغقا يەتتە ئىقلىمدا بار دەل - دەرەخلەرنى، گۈل - گىياھلارنى تېرىدى، تىكتى. ئاز يىل ئىچىدە بۇ چارباغ بېھىشتىن بېشارەت بەردى. ئاڭغىچە تاھىر بىلەن زۆھرە بىر شاختىن بىخ ئۇرغان ئىككى تال غۇنچىدەك تەڭ كۆزگە كۆرۈندى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زۆھرە يەتتە ياشقا كىردى. قاراخان تاھىر بىلەن زۆھرەنىڭ ئەقلى - ھوشىغا قايىل بولۇپ، بىر داڭدار مۇدەررىسنى چاقىرىپ: «مېنىڭ بۇ كۆڭۈل خۇشلىرىم ئۆلىم - مەرىپەت ساماسىدا پەرۋاز قىلسۇن، مەرىپەت كەۋسىرىدىن زۇمرەت بەرگەيسىز» دەپ تاھىر بىلەن زۆھرەنى

تاپشۇردى. مۇدەررىس شاھقا ھۆرمەت بەجا كەلتۈردى.

تاھىر بىلەن زۆھرە ئىلىم بابىدا شۇنداق ئۇچقۇر بولدىكى، يەتتە كۈنلۈك ساۋاقنى بىر كۈندە ئو-قۇدى. بىر ئايلىق ساۋاقنى تۆت كۈندە ئوقۇدى.

ئەلقىسسە، تاھىر ئەلنىڭ بالىلىرى يارجۇق[72] ئويناپ يۈرگىنىنى كۆرۈپ، قاراخانىنىڭ يېنىغا كىرىپ:

— ئەي ئاتا، ئەلنىڭ بالىلىرى يارجۇق ئويناپتۇر، مەن ھەم يارجۇق ئوينىسام، — دەپ ئېيتتى. قاراخان:

— ئەي بالام، ئەلنىڭ بالىلىرى يارجۇق ئوينىسا، سەن يا ئېتىپ ئوينا، — دەپ بىر يا ئېلىپ بەردى. تاھىر يانى بىر تارتىپ سۇندۇردى. يەنە بىر يا بەردى. بۇنى ھەم سۇندۇردى. ئالاھازەلقىياس، پەيدەر - پەي[73] تۆت يانى سۇندۇردى. ئاخىر، قاراخان بىر چوڭ يانى بەردى. بۇنى ئېتىپ ئويناپ يۈردى. ئاڭغىچە پەسلى زىمىستان كىردى.

ئەلنىڭ بالىلىرى مۇز ئۈستىدە ئوشۇق ئوينىدى. بۇنى كۆرگەن تاھىر يەنە قاراخانىنىڭ يېنىغا كىرىپ:

— ئەي ئاتا، ئەلنىڭ بالىلىرى ئوشۇق ئويناپتۇر، مەن ھەم ئوشۇق ئوينىسام، — دەپ ئېيتتى. قاراخان:

— ئەي بالام، ئەلنىڭ بالىلىرى ئوينىغان سۆڭەك ئوشۇقتۇر، مەن ساڭا كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقا ئەتتۈرۈپ بېرەي، — دېدى. كۆپ ھايال بولماي، كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقا ئەتتۈرۈپ بەردى. تا-ھىر ئاتىسىغا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقىنى ئېلىپ ئويناپ يۈردى.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى تاھىر مەكتەپكە بارارىدا كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقىسىنى ئېلىپ، يولدا چىرتىپ ئويناپ كېتىۋاتاتتى، تاھىرنىڭ ئاتقان ساقىسى ئېرىق بويىدا سۇ ئېلىۋاتقان مومانىنىڭ قاپىقىغا تەگدى. قاپاق تېشىلىپ، سۇيى تۆكۈلۈپ كەتتى. مومانىنىڭ ئەرۋاھى پەلەككە ئۇچۇپ، تاھىرغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەي، يېتىم، ھەقىر يېتىم،
كېلىپ ئالدىمدا يېتىڭ.

ماڭا ئويۇن قىلغۇچە،
بايۋەچچىگە تۇماق پىچىڭ!

تاھىر خىجىللىق ئىلكىدە قىزاردى، «يېتىم» دېگىنىگە ھەيران بولۇپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەي دەللە، ئازغان دەللە،
قىلغان سۆزى يالغان، دەللە.

بېشى قاپاق، بېلى دۇمچەك،
تىلى ئاچچىق، چايان، دەللە.

مومای ئېيتتىكى:

— مېنىڭ دېگىنىم راست، ماڭا ئويۇن قىلغۇچە، ئۆز قوشۇلچىقىڭىزغا ئويۇن قىلسىڭىز بولمامدۇ؟

— مېنىڭ قوشۇلچىقىم كىم؟

— زۆھرە خېنىم ئەمەسمۇ؟

— مەن زۆھرە بىلەن قان قېرىنداش تۇرسام، يەنە قانداق قوشۇلچاق بولىمەن؟

— ئەي تاھىرجان، سىز ئاقخان پادىشاھنىڭ ئوغلى، زۆھرە خېنىم بولسا قاراخان پادىشاھنىڭ قە-زى، ئىككىڭلار بىر - بىرىڭلارغا راۋا.

شۇنىڭدىن ئېتىبارەن تاھىر ئوشۇقنى تاشلىدى. مومانىنىڭ لەۋزى جانىدىن ئىشق تۈيغۇسى قوز-غالدى. ئاشقىلىق ئالاقىسى، مەشۇقلۇق باغلىنىشى چىگىلدى. نەچچە مۇددەت، نەچچە يىل شۇل تەرىقىدە

ئۆتتى. بارا ـ بارا تاھىر بىلەن زۆھرەنىڭ كۆڭۈل ئېتىزىغا ئىشقىنىڭ ئىللىق ئاپتىپى تېگىپ قىزدۇر-دى. ئاخىر ئىشقى قۇياش نۇرى ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى كۆيدۈرۈپ، خىجالەت پەردىسىنى يىرتتى.

ئەلقىسسە، خۇش پۇراق بىلەن بەتبۇيىنى يوشۇرغىلى بولمىغاندەك، تاھىر بىلەن زۆھرە ئارىسىدىكى ئالامەت يوشۇرۇنۇپ قالمىدى. مۇدەررىس ئۆز ئايىغىدىن ئۇركۈپ، قاراخانغا مۇناداق مەلۇم قىلدى:

ــ ئى ھۆرمەتلىك شاھىم، تاھىر بىلەن زۆھرە خېنىمنىڭ ئوقۇشى راۋاج تاپمىدى. ئورنىنى بۆلەك قىلساق قانداق؟

قاراخان مۇدەررىسنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلىپ، بەگلەرگە:

ــ مەكتەپ ئىچىگە ئىككى ھويلا بىنا قىلىڭلار، تاملىرى ئېگىز بولسۇن، ئىچى كەڭ بولسۇن، ــ دەپ يارلىق قىلدى. بەش كۈن ئىچىدە ھويلا راسلاندى. قاراخان ھويلىنى كۆرۈپ، مۇدەررىسكە:

ــ ھويلىنىڭ بىرىگە تاھىرنى، يەنە بىرىگە زۆھرەخاننى قويۇڭ، قۇلۇپ سېلىپ، ئاچقۇچىنى ئۆزىدە ئىز تۇتۇڭ. تاھىرغا بۆلەك، زۆھرەخانغا بۆلەك ساۋاق بېرىڭ! ــ دەپ يارلىق قىلدى. مۇدەررىس شاھ ئېيتقاندەك قىلىپ ساۋاق بېرىپ تۇردى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زۆھرە قىرىق كۈن شۇ تەرىقىدە ساۋاق ئىشتىتى، قىرىق بىرىنچى كۈنى كېسىلگە مۇپتىلا بولدى. تاھىر ئىچ ـ ئىچىدىن: «زۆھرە ئاغرىسا ئاتا ـ ئانىسى باقار، مەن ئاغرىسام كىم باقار؟ ئۆلسەم، ئۆلۈكۈمنى قاغا ـ قۇزغۇن يەپ كېتەر» دەپ ئۆكۈندى، كۆڭلىنى بۇزدى. ئاندىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇ تاغلار ئېگىز تاغلار،
ئوتى يۇرەكنى داغلار.
مەن بۇندا غېرىب بولدۇم،
ئاندا قالدى چارباغلار.

قىرىق كۈن بولدى زۆھرەنىڭ،
ۋەسلىدىن جۇدادۇرمەن.
بۇ كۆڭۈل پىراقىدا،
دەر بەدەر گادا[74] دۇرمەن.

كۈل بولدى مېنىڭ جىسمىم،
بىر يولى ئادادۇرمەن.

ئاي يۈزۈڭنى بىر كۆرسەم،
باش ـ كۆزۈڭدىن ئۆرۈلسەم.
كۆزۈڭگە كۆزۈم تىكىپ،
يۈرىكىمنى سۆزلىسەم.
ئۆلسەم ئارمىنىم يوقتۇر،
ئاياغىڭدا جان بەرسەم.

شۇنىڭدىن كېيىن، تاھىرغا بىر ھىممەت پەيدا بولدى، ئورنىدىن چاچراپ تۇردى. تامغا بىر پەشۋا ئۇرۇۋىدى، ئېگىز تامنىڭ يىگىرمە غۇلاچ يېرى گۈمۈرۈلۈپ چۈشتى. تاھىر ئۆزىنى زۆھرەنىڭ ئالدىدا كۆردى. ئاشىق ـ مەشۇقلار چارباغنى ياد قىلدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى قاراخانىنىڭ ئەھۋالىدىن ئاڭلايلى: قاراخانىنىڭ ئېلى تىنچ ئەل ئىدى. تو-ساتتىن بۇ ئەلگە باشقا ئەلدىن يېغا كەلدى. قاراخان غەمناك بولۇپ، كۈن ـ تۈن ئۇخلىيالمىدى. ئۇ، «يېتىپ قالغۇچە، ئېتىپ قال» دەپ، ھەركىمگە يارلىق قىلدى: «كىمدەكىم مۇشۇ يېغىنى قايتۇرالىسا، شۇ ئالتۇن باھالىق كىشىگە قىزىم زۆھرەخاننى بېرىمەن!» بۇ يارلىقنى ئىشىتكەن بىر ھىيلىگەر: «يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم» دەپ ئوردىغا كىرىپ، شاھ ئالدىدا يېغىنى قايتۇرماق بولدى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى يېغىنى قايتۇرغۇچىدىن ئاڭلايلى. ئۇ، بىر ئۇچقۇر ئاتنى تاللىدى. ئات-نىڭ ئۇستىگە ياريېلىم سۇرۇپ، توقۇم سالدى. توقۇمنىڭ ئۇستىگە ياريېلىم سۇرۇپ ئاتنى مىندى. ئات ئورنىدا تۇرماي، يەرنى چاپچىپ تىزگىن سىيرىدى. ئۇ ئاتنىڭ تىزگىنىنى بوشىتىۋىدى، ئات ئېلىپ

قاچتى. ئۇ يەلپۇنۇپ چۈشۈشىدىن قورقتى. ئات يۈرۈشىدە كېتىۋاتقان، بىر چىنارنىڭ شېخىنى تۇ-تۇۋالدى. چىنارنىڭ تۈۋى چىرىگەنكەن، شېخى تارتىلغاچ چىنار قۇمۇرۇلۇپ كەتتى. ئۇ چىنارنىڭ شېخىنى قويۇۋەتمىدى. ئات قۇيۇندەك چاپتى. ياۋلار بىرىنىڭ ياراغ ئېسىپ، بىر تۈپ چىنارنى سۆرىتىپ چېپىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئالاقزادە بولدى. «بىز بۇ ئەلگە تەڭ كېلەلمەيدىكەنمىز» دەپ كەينىگە قاراپ قاچتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ھېيلىگەر ئىچى ھەم تېشىغا يارىشا «قاراباتۇر» ئاتالدى. قاراخان ئېسىنى يىغىپ، قاراباتۇرغا زۆھرەنى بەرمەك بولدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زۆھرە چارباغقا بېرىپ نەغمە - ناۋا قىلىشىپ خۇشال ئويناۋاتسا، بىر شوخا تۇمشۇق، يۈزى قورۇق، ئېغىزى يىرىق دەللە چارباغقا تەرمەچ تەرگىلى كىردى. باققۇدەك بولسا، تاھىر بىلەن زۆھرە مەجلىس قىلىپ ئولتۇرغان. دەللە شۇ ھامان قايتىپ، قارا باتۇرغا:

— ئەي قاراباتۇر، ئوتتۇز كۈن روزىنى سەن تۇتساڭ، ھېيتنى تاھىر بىلەن زۆھرەخان ئويناملىدۇ؟ — دەپ توشۇق توشۇپ كەلدى. قارا باتۇر ئېيتتىكى:

— ئەي موما، زۆھرەنى ماڭا ۋەدە قىلغان، ئەتە ئەتىگەندە قۇرغۇيۇمنى ئېلىپ چىقىپ، بىر توقۇز جىبجىق ئالدۇرۇپ كاۋاپ قىلىپ زۆھرەگە تۇتارمەن. زۆھرەم ماڭا ئاياغ تۇتار، تاھىرنى سۈرۈپ چىقارمەن.

ئول كېچە تاڭ ئاتقۇچە قارا باتۇرنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى. قاراباتۇر ئەتىسى ئەتىگەندە قۇرغۇيىنى ئېلىپ، بىر قۇشلاپ، ئىككىنچى قۇشلاش باھانىسى بىلەن قۇرغۇينى چارباغقا چۈشۈرۈپ، ئۆزى باغنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قۇرغۇي سالدىم قارچىغا،
ئېلىپ چۈشتى باغچىغا.
قۇرغۇيغىنەم يوق بولدى،
سوراق بولسۇن بارچىغا!

تاھىر:

قۇرغۇي سالساڭ بولماسمۇ،
قۇرغۇي جىبجىق ئالماسمۇ؟
بۇرۇن سۆيگەن زۆھرەنى،
ئەمدى سۆيسەم بولماسمۇ؟

دەپ، زۆھرەنىڭ غۇنچىدەك لېۋىدىن بىر توققۇز ئەنجۇر ئۈزدى. بۇنى كۆرگەن قاراباتۇر ئۆزىنى تۇتۇپ تۇرالمىدى. يۈزىگە مۇشتلىغان بويى ئوردىغا بېرىپ:

— داد، شاھىم داد! — دەپ شاھقا داد ئېيتتى. قاراخان سورىدىكى:

— دادىڭ نېمە؟ قاراباتۇر ئېيتتىكى:

— روزىنى مەن تۇتسام، ھېيتنى تاھىر بىلەن زۆھرە ئويناملىدۇ؟ قاراخان دەرغەزەپتە:

— ئەي بەدرەڭ، مېنىڭ بىرگىنە قىزىم تۇرسا، بۇنداقمۇ بەتنام چاپلامسەن؟ — دېۋىدى، قاراباتۇر:

— شاھىم، يالغان بولسا، مېلىم تالانغا، بېشىم ئۆلۈمگە، — دەپ شاھنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى. قارا-خان تەھقىقلىغىلى كىشى بۇيرۇغانىدى، راست چىقتى. قاراخاننىڭ ئۆڭى ئۆچتى، قۇيقا چېچى تىك بولدى. جاللاتلارنى چاقىرىپ، تاھىرنى ئەكېلىشكە يارلىق چۈشۈردى.

ئەلقىسسە، تاھىر باغلاپ كېلىندى. پىنھاندا تۇرغان زۆھرەگە يەر ـ جاھان قاپقاراڭغۇ تۇيۇلدى. جانجىگىرىگە ئوت تۇتاشتى. ئاتىسىغا ئاڭلىتىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇ تېرەڭ ئۇزۇن تېرەڭ،
تۇڭدىن كەسمەڭ كېرەڭ.
تۇڭدىن كېسۈۋېلىپ،
ساندۇق ئەتتۇرمەڭ كېرەڭ.

ساندۇق ئەتتۇرگەندىن كېيىن،
تاھىرنى سالماق كېرەڭ،
تاھىرنى سالغاندىن كېيىن،
دەريانا تاشلىماق كېرەڭ.

قاراخان:

— زۆھرەخان بۇ سۆزنى دېمىسە، تاھىرنى ئۆلتۈرەر ئىدىم، ئەمدى ئۆلتۈرمەي، — دەپ جاللاتلارنى يانـ-دۇردى ۋە بەگلەرگە:

— ياغاچچىلارنى تېپىپ، بۇ تېرەكنى كېسىپ ساندۇق ئەتتۇرۈڭلار! — دەپ يارلىق قىلدى.

ئەلقىسسە، ياغاچچىلار كېلىپ، ساندۇق ياساشقا مەشغۇل بولدى. زۆھرە ياغاچچىلارغا:

— ساندۇق ھىم بولسۇن، زىنھار سۇ ئۆتمىسۇن، توققۇز ھۇجرىلىق بولسۇن، بۇلۇڭ ھاجەتخانىسى بولـ-سۇن، چاك ـ تۆشۈك بولمىسۇن! — دەپ تاپىلىدى. ئۇلارغا ھەر كۈنلۈكى تۇرلۇك ـ تۇرلۇك تائام، مېۋە، تاۋاق ـ تاۋاق ئالتۇن، جاۋاھىر، ئۇنچە ـ مەرۋايىت ئىنئام ـ ئېھسان ئەتتى. قارا باتۇر:

— شاھنىڭ ئەمرى، ساندۇقنىڭ بىر تېمىدا بىرىدىن چاك بولسۇن، تۆشۈك بولسۇن، سۇ كىرىدىغان بولسۇن، تاھىرنىڭ مىڭ جېنى بولسىمۇ قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدىغان بولسۇن! — دېدى. ياغاچچىلار ئۇنىڭغا:

— ئەي بەدرەڭ، بىرگىنە نېنىڭ يوق، ھەر كۈنلۈكى بىر يالغان ھۆكۈم ئېلىپ چىقىسەن، يوقال! — دەپ جونۇدى.

ياغاچچىلار ساندۇقنى زۆھرە دېگەندەك ياسىدى، سىر بەردى. زۆھرە ساندۇققا ئىچلىك ھازىر قىلدى. ھەر تۇرلۇك لازىمەتلىك تەييارلىدى. ساندۇق خان ـ خاقانلارنىڭ ئۆيىدىن ئارتۇقراق بولدى. شۇنىڭدىن كېـ-يىن، تاھىر:

— ئەي زۆھرە، بىز يەنە كىشىنىڭ ئېغىزىغا چۈشەرمىز، — دېۋىدى، زۆھرە:

— ئۇنداق بولسا، ئاتامغا مەلۇم ئېتەيلى، — دەپ ئاتىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئۆكسۈپ ياش تۆكتى ھەم بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئى، مېنىڭ ئالىم دادام،
تاش يۈرەك زالىم دادام.

ساندۇق ئەمدى راس بولدى،
ھۆكۈمىڭىز نېچۈك، دادام؟

قاراخان:

ــ ماڭا تەۋە شەھەرلەردىكى ئادەملەرنىڭ بىرى قالماي ھازىر بولسۇن! ــ دەپ جاكار قىلدى. كىشىلەر شۇئان جەم بولدى. تاھىرنى ساندۇققا سېلىپ رۇم دەرياسىغا تاشلىدى.

ئون كۈنگىچە زۆھرەنىڭ گېلىدىن تائام ئۆتمىدى، ناله ـ زار قىلدى، ياش ئورنىدا قان يىغلىدى، ماتەمدار بولدى.

ئەلقىسسە، زۆھرەنىڭ دىلئارام دېگەن بىر كېنىزىكى بار ئىدى. ئون بىرىنچى كۈنى زۆھرە:

«ئەي دىلئارام، تاھىرنى دەرياغا تاشلىغان يەرگە بېرىپ بىر تاھارەتلىك سۇ ئەكېلىڭ» دەپ بۇيرۇدى. دىلئارام دەريانىڭ بويىغا باردى. كۆردىكى، دەرياغا تاشلانغان ساندۇق ئاقماي شۇ يەردىلا چۆرگىلەپ تۇرۇپتۇ. دىلئارام ساندۇققا قاراپ بىرمۇنچە ھايال بولدى. زۆھرە:

ــ نېمىگە ھايالداپ قالدىڭىز؟ ــ دېۋىدى، دىلئارام:

ــ ئەي خېنىم، تاھىرنى تاشلىغان يەردە بىر ساندۇق چۆرگىلەپ تۇرۇپتۇ، شۇنىڭغا قاراپ ھايال بولدۇم ــ دېدى. زۆھرە دىلئارامغا ئايىغىدىن بېشىغىچىلىك بىر قۇر ئېگىن ـ ئاياغ ئىنئام قىلدى. زۆھرە ئوردا قىزلىرىنى ئارقىسىغا سېلىپ، دەريا بويىغا بېرىپ، ساندۇققا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

گىزەلمۇ گىزەلى[75]،
ئى كۆز نۇرۇم، ئىزەلى[76].
باغچىلارغا سۇ تولسا،
ئۆردەك بولۇپ ئۈزەلى.

تاھىر:
سەن مېنى ئۇنۇتتۇڭمۇ؟
كۆز يېشىڭنى قۇرۇتتۇڭمۇ؟
ئون كۈن بولدى چىقمايسەن،
ئاندا يارى تۇتتۇڭمۇ؟

زۆھرە:
مەنمۇ سېنى ئۇنۇتسام،
كۆز يېشىمنى قۇرۇتسام.
خۇداغا قۇل بولماي كېتەي،
سەندىن ئۆزگە يار تۇتسام.

تاھىر:
سۇ كېلۇر گۈلدۇر ـ گۈلدۇر،
سۆيگىنىم قىزىلگۈلدۇر.
ئايرىلغىلى ئون كۈندۇر،
چىرايىم سېرىق گۈلدۇر.

زۆھرە:
سۇ كېلۇر لايىن ـ لايىن،
سەندىن قانداق ئايرىلايىن!

سەندىن ئۆزگە يار تۇتسام،
مەن خەنجەرگە سانجىلايىن.

ئىستىبان قايان باراي،
بارار يېرىڭ نېچۈك بىلەي؟
بىر خۇدادىن سىز ئۇچۇن،

ئامان ـ ئېسەنلىك تىلەي.

تاھىر:
بارار يەرنىڭ قارارى يوق،
ياغاچ ئاتنىڭ ھارارى يوق.
تارتىپ باقسام تۇرارى يوق،
تىزگىن ـ يۇگەن تۇتارى يوق.

زۆھرە:
ھەقتىن تەقدىر بولغاندۇر،
قىسمەت ماڭا بۇ ئىردى.
تەگدى سالقىن شامالى،
مېنى سىزدىن ئايرىدى.

تاھىر:
ئايرىلىپ كەتتىم ياريم،
قايرىلىپ كەتتىم ياريم.
سىز تەلەپ بىرلە بولۇڭ،
قوشقاي بىزنى ئىلاھىم.

زۆھرە:
دەريانا تاشلادىلەر،
ئاقارغا باشلادىلەر.
مېنىڭ نېمە ئىلاجىم،
ئاتام سىزنى تاشلادىلەر؟

تاھىر:
ساندۇققا سالدى، خېنىم،
ساندۇققا پاتتى يېنىم.
سۇ تۆۋۈنى بارۇرمەن،
ئامان بولۇڭ، زۆھرە خېنىم.

ساندۇق چاقتەك چۆرگىلەپ ئېقىپ كەتتى. زۆھرە بىتاقەت بولدى. دەريانىڭ يۇقىرى ـ تۆۋۈنىگە يۇگۇردى. دەريانا ئۆزىنى تاشلاردا ئوردا قىزلىرى تۇتۇپ، دەلىل ـ ئىسپات، تەسەللى، سەۋرى بېرىپ ياندۇردى.

ئەلقىسسە، نەچچە ۋاقىت ئۆتۈپ، ساندۇق شۇ ئاققىنىچە رۇم دەرياسىنىڭ توققۇز تارام دېگەن كېمە سىلىقىغا باردى. كارۋانلارنىڭ ئۇلاغ ھەيدىگەن ئاۋازى تاھىرغا ئىشىتىلدى. تاھىر: «ھە، مەن توققۇز تارامغا كېلىپتۇرمەن، زۆھرەمگە بىر دۇئايىسالام يوللاي، يۇرتۇمدىن كەلگەنلەر بولسا، ئۇچۇر بەرسە، يەتكۈزسە ئەجەب ئەمەس» دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم توققۇز تارام،
مەندىن زۆھرەمگە سالام.
زۆھرەم ئىلىك ئالمىسا،
بۇرۇن سۆيگىنىم ھارام!

كارۋانلار: «ھەي، بۇ ئاۋاز نەدىن كېلىۋاتىدۇ؟ يەنە بىر كەلسە، قەغەزگە پۈتۈۋالساق بولاتتى» دېيىشتى.

تاھىر:
ئى بەگلەر، كارۋانلار،
زۆھرەمگە سالام دەڭلار.
زۆھرەم ئىلىك ئالمىسا،
بۇرۇن سۆيگىنىم ھارام دەڭلار!

كارۋانلار دۇئايسالامنى قەغەزگە پۈتۈۋالدى. ساندۇق دەريانىڭ بىر شاخاپچىسىغا كىرىپ رۇم شەھرىگە باردىغان تەرەپكە ئېقىپ كەتتى.

ئەلقىسسە، كارۋانلار شۇ يۇرگەنلىرىچە قاراخان پادىشاھنىڭ شەھرىگە كىرىپ، دەريا بويىدا تىندى.

دىلئارام سەھەردە ئاپتۇۋۇا كۆتۈرۈپ سۇغا چىققانىدى، كارۋانلار: «شۇبۇ كېنىزەك زۆھرەخانىمنىڭ يېنىدىن چىققىنى مەلۇمدۇر» دېگەن قىياس بىلەن دىلئارامدىن ئاپتۇۋۇنى سۇ ئىچىۋېلىشقا سوراپ ئېلىپ، ئاپتۇۋۇنىڭ جوغىسىغا سالام خەتنى تىقىپ قويدى. دىلئارام سۇنى ئېلىپ قايتتى.

— ئەي خېنىم، نېمىگە هايال بولدىڭىز؟ — دېدى زۆھرە. دىلئارام:

— ئەي خېنىم، بىرمۇنچە كارۋانلار دەريا بويىغا چۈشكەنكەن، تاھىرنىڭ خەۋىرىنى ئالغىلى دەپ هايال بولدۇم.

— خەۋەر ئالالمىدىڭىزمۇ؟ — دېدى زۆھرە. دىلئارام:

— ياق، — دېدى.

— سۇنى قولۇمغا قۇيۇڭ ! — دىلئارام سۇنى قۇيۇۋېدى، سۇ تاممىدى. يەنە قۇيۇۋېدى، يەنە تاممىدى. دىلئارام ئاپتۇۋۇنى بىر سىلكىۋېدى، جوغىغا پۈرلەپ تىقىلغان دۇئايسالام زۆھرەنىڭ ئوچۇمىغا چۈشتى. زۆھرە ئوقۇپ كۆرسە، تاھىرنىڭ دۇئايسالمى...

زۆھرە بىھوش بولدى. بىر پەستىن كېيىن هوشىغا كېلىپ، ئاق پەرەنجە سېلىپ، ئوردا قىزلىرىنى ئېلىپ، كارۋانلار قېشىغا چىقتى. كارۋانلار زۆھرەگە تەزىم بەجا كەلتۈردى. ئۆزلىرىنىڭ سودا ـ سېتىق بىلەن شۇنداق ـ شۇنغا كەلگەنلىكىنى، سودىسى راۋان بولسا، پات پۈرسەتتە قايتىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

زۆھرە ئەتىسى بازارغا جارچى چىقاردى. جارچى: «ئەيىۋەهنناس، ئىشتىكلار ئامۇخاس، شاھنىڭ يارلىقى: بۇ كارۋانلار ئېلىم ـ سېتىمنى تامامى پۈتتۈرمىگۈچە دۇكان ئېچىلمىسۇن، كىمدەكىم بۇنىڭغا مۇخالىپ ئىش قىلسا، بېشى ئۆلۈمگە، پۇلى تالانغا ! » دەپ جاكارلىدى. دۇكانلار ئېچىلمىدى، كارۋانلار شۇنداق سودا قىلغىلى تۇردىكى، بىر باهانى ئون باهاغا، ئون باهانى يۈز باهاغا، يۈز باهانى مىڭ باهاغا ساتتى. سودىسى كۇشادە بولدى. زۆھرە كارۋانلارغا ئىنئام ئىلتىپات قىلدى.

كارۋانلار قايتاردا زۆھرەگە خوش ئېيتماق بولۇپ بېرىۋېدى، زۆھرە ئۇلارغا ساندۇقتىن يەنە بىر خەۋەر ئېلىپ بېرىشنى مۇراجىئەت قىلدى. كارۋانلار خۇشال بولدى. زۆھرە شاھ بەهرامنى كارۋانلارغا خەۋەرنى ئېلىپ كېلىشىكە قوشتى. شاھ بەهرامغا باشتىن ـ ئاياغ قىممەت باها سەرپاي كىيدۇرۇپ، ئۇچ توققۇز تۆگىگە لەئەل ـ جاۋاهىرات يۈكلەپ يوللۇق تۇتتى. ئۇچ كۈنلۈك يولغا بارغاندا، كارۋانلار:

— ئول ساندۇق هېلىغچىلىك لايغا پاتتى، هېچنېمىسى قالمىدى، — دەپ شاھ بەهرامنى بۇلاپ ـ تالاپ، ئېگىن ـ ئاياغلىرىنى سالدۇرۇپ، كونا ئېگىن ـ ئاياغ كىيدۇرۇپ، تۆگە بېقىشقا قويدى. ئەمما، بۇ كارۋانلارنىڭ چوڭلىرىدىن بىرى بۇ بولمىغۇر قىلىقنى ئىشتىپ، بىتاقەت بولدى. ئۇ:

— ئەي كارۋانلار، بىزگە زۆھرەخان تولىدىن ـ تولا ئىلتىپات قىلغانىدى. كېتەرنىڭ كېلەرى، يۈز ـ نىڭ يۈزگە چۈشەرى بولىدۇ، بۇنداق قىلماڭلار، — دەپ شاھ بەهرامنىڭ تەئەللۇقاتىنى ئېلىپ بەردى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى توققۇز تارامدىن ئۆتۈپ كەتكەن ساندۇقتىن ئىشتىمەك كېرەك: رۇم شاهىنىڭ ئۇچ قىزى بار ئىدى. قىزلار خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى دەريا بويىغا سەيلىگە بارار ئىدى. قىزلار بىر كۈنى دەريا بويىدا سەيلە قىلىپ ئويناۋاتسا، دەريادا بىر ساندۇق چۆرگىلەپ ئېقىپ كەلدى. ساندۇق چىرايلىق ئىدى. قىزلارنىڭ چوڭى مەلىكە لەيلىۋەش ئېيتتىكى:

— بۇ ساندۇقنى تۇتۇۋالغان كىشىنىڭ بالىسىدىن بالىسىغا پۇلى تۆگىمەس.

ئوتتۇرانچىسى ــ مەلىكە خەيرىۋەش ئېيتتىكى:
ــ شۇبۇ ساندۇقنى ئېلىپ چىققان كىشىگە رۇمنىڭ بىر يىللىق خىراجىتى بېرىلىدۇ.
كەنجىسى ــ مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە ئېيتتىكى:
ــ ساندۇق بىھۇدە دەريادا ئاقماس، بۇنى تۇتۇپ چىقىرايلى.
قىزلارنىڭ زۇلپى قىرىق غۇلاچتىن بار ئىدى. ئۇلار مەسلىھەت قىلدىكى، ھەربىرىمىز زۇلپىمىزنى ھەلقى كەمەند[77] قىلىپ، ساندۇققا ئاتايلى، كىم تەلەيلىك بولسا شۇنىڭغا چىقار، كىم چىقارسا شۇنىڭغا تەئەللۇق بولسۇن.
چوڭى زۇلپىنى ئاتتى، ساندۇققا ئىلىنمىدى. ئوتتۇرانچىسى ئاتتى، يەنە ئىلىنمىدى. كەنجىسى ئاتتى، ساندۇق چىرمىشىپ قالدى.
ساندۇقنى چىقىرىپ قارىسا، ئاچىدىغان ھېچ يېرى يوق. قىزلار ساندۇقنى ئېلىپ، خۇش چاغ ئاتسىنىڭ يېنىغا كىردى. شاھ سورىدىكى:
ــ ئەي قىزلىرىم، بۇ نېمە ساندۇق؟
ــ ئەي ئاتا، بۇ ساندۇق ئېقىندا ئىكەن، تەلەي سىنىماق بولۇپ زۇلپىمىزنى تاشلىدۇق، ئىگىچىلىرىم بۇرۇن كەمەند تاشلىۋىدى، ئۇلارغا چىقمىدى، ئاخىر مەن كەمەند تاشلىۋىدىم چىقتى. قايسىمىزغا ئىلتىپات قىلسىڭىز شۇ ئالار، ساندۇقنى كۆرگىلى كەلگەنلەرنىڭ ھەددى ـ ھېسابى يوق، ــ دېدى مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە. شاھ ساندۇقنى مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىگە ئاتىدى. قارىسا، ساندۇقنىڭ ئېچىلىدىغان يېرى يوق. ياغاچچىلار چوت، كەكە كۆتۈرۈپ كېلىپ چاقماقچى بولغاندا، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:
ــ مەن ساندۇققا بىر سۆز تاشلاپ باقاي، ــ دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئۆرۈلۈپ كەلگەن ساندۇق،
چۆرۈلۈپ كەلگەن ساندۇق.
ئىچىگىدە نە جان باردۇر،
بىر ئاۋاز چىقار ساندۇق.

ساندۇق ئىچىدىن:

تەپسەك ساندۇق ئاچىلۇر،
گۈل باشىمغا سانجىلۇر.
شىكەستە مېنىڭ كۆڭلۈم،
يارنى كۆرسەم ئاچىلۇر!
كەلسە زۆھرەدىن خەۋەر،
ساندۇق ئۆزى ئاچىلۇر.

ساندۇق ھايال قىلماي، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن ئۆزى ئېچىلدى. باققۇدەك بولسا، بىر يىگىت ئولتۇرۇپتۇ، چىرايى ساماندەك سارغىيىپتۇ. چاچلىرى دولىسىغا چۈشۈپتۇ. چىراغ يېنىق،

ئالدىدا كىتاب تۇرۇپتۇ. خالايىقلار «يەتتە باشلىق يالماۋۇز» ئوخشايدۇ دەپ خىيال قىلىپ ساندۇق ئىچىگە بىرىمۇ يېقىن كېلەلمىدى. شاھ شۇئان:

— ئېلىپ چىققان ھەر كىشىگە بىر خەزىنە دۇنيا ئىنئام قىلىمەن، — دەپ جاكارلىدى. بىرى شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ئەي شاھىم، مەن ئېلىپ چىقاي، يېسە مېنى يېسۇن، دۇنيا بالىلىرىمغا قالسۇن، — دەپ تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ ساندۇققا چۈشتى. ئۇ ساندۇق ئىچىدىكىنىڭ ئەر ياكى مەزلۇم ئىكەنلىكىنى بىلمەي ھاڭ ـ تاڭ بولدى. تاھىر بۇنى بىلىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

چىرايىم سېرىق سامان،
زۆھرەدىن ئايرىلغانغا،
زۆھرەنىڭ ئوتى يامان.
بولدۇم بىسەرۇ سامان[78].
ئۆلۈم خۇدا تەقدىرى،
قوشتۇرغاي زۆھرەگە،
تىرىك ئايرىلغان يامان.
يا رەھمۇ، يا رەھمان.

تاھىر ساندۇقتىن چىقىپ شاھقا تەزىم بەجا كەلتۈردى. ئاندىن تاھىرنى شاھ ئوردىسىغا ئېلىپ كىردى. ھەر قىسما ـ ھەر قىسما غىزالارنى بەردى، سىڭمىدى. كېپەكچە[79] بەردى، سىڭدى. چېچىنى چۈشۈردى. شاھانە كىيىندۈردى. شۇنداق پەرۋىش ئىلە تاھىر ئاۋۋالقىدەك تاھىر بولدى.

ئەلقىسسە، رۇم شاھى تاھىرنىڭ ھۆسن ـ جامالى، ئەقلى ـ ھوشى، ئەدەپ ـ ئەخلاقىنى چاغلىدى. ئاندىن ۋەزىر ـ ۋۇزرالارنى جەم قىلىپ:

— بۇل يىگىت ھەر يەردە بولسا، شاھزادە بولۇركەن. ساندۇق ئىچىدە تۇرۇپ مەلىكە سۇلتان بۇۋە- چىنى تونۇپتۇر. سىلەر مەسلىھەت بەرسەڭلار، توي تەييارلىقىنى قىلساڭلار، — دېدى. ھەرەمخانىدىكى سىنچى مومای:

— ئەي شاھىم، سىنالمىغانغا قىز بېرىپ بولماس! — دېگەندە، شاھ:

— قانداق سىنىغۇلۇق؟ — دېدى. مومای:

— بۇ ئۆينىڭ بىر تەرىپىگە ئاش، نان، يەنە بىر تەرىپىگە ياراغ ـ جابدۇق قويۇپ، شۇ ئۆيگە كىر- گۈزسىلە، شاھزادە بولسا، ياراغ ئېلىپ چىقار، قارچۇق بولسا، ئاش ـ نان ئېلىپ چىقار. شۇنىڭدىن سە- نايمىز، — دېدى. شاھ مومای ئېيتقاندەك قىلىشىدى، تاھىر شاھ ئۆزى تۇتىدىغان، زەھراب سۇغىرىلغان قىلىچنى، قاراڭغۇ كېچىدە، قارا پالاسنىڭ تۆپىسىدىكى قارا چۇمۇلىنىڭ كۆزى قارىسىنى چاغلاپ ئاتسا تېگەر مىلتىقنى ئېلىپ چىقتى. شاھ ئەمدى مەسلىھەت باشلاي دېيىشىگە، مومای:

— يەنە سىنىماق كېرەك، — دېدى. شاھ قانداق سىناشنى سورىشىدى، مومای:

— جانابلىرى مىنىدىغان ئات — توپىچاق ئىراقىنى ئاتلارنىڭ ئىچىگە قويۇۋېتەيلى، «ئاتخانىغا كىرىپ، ئات ئاچىق» دېسىلە، شاھزادە بولسا توپىچاق ئىراقىنى ئاچىقار، قارچۇق بولسا، بۆلەك ئاتنى ئاچىقار، — دېدى. شاھ مومای ئېيتقاندەك قىلىشىدى، تاھىر توپىچاق ئىراقىنى ئاچىقتى. شاھ تاھىردىن خۇرسەن بولۇپ تۇرۇشىغا، مومای يەنە:

— ئەي شاھىم، ئەر ئوغلىنى ئۇچ قېتىم سىنىمىقى كېرەك، مەرتەم ـ مەرتەم — ئۇچ مەرتەم، يەنە بىر سىنايلى، ئارتۇق ئىشنىڭ ئەيىبى يوق، — دېدى. شاھ مومايدىن قانداق سىناشنى سورىغاندا، مومای:

— شۇڭقارنى باشقا قۇشلارنىڭ ئارىسىدا قويۇپ، «قۇش ئۆيىدىن بىر قۇش ئاچىق» دېسىلە. شاھزا- دە بولسا، شۇڭقارنى ئاچىقار، قارچۇق بولسا، بۆلەك قۇشنى ئاچىقار، — دېدى. شاھ شۇڭقارنى قۇشلار

ئارىسىغا قويۇۋېتىپ تاھىرنى بۇيرۇدى. تاھىر شۇڭقارنى ئاچقتى. ھەممە كامىل ئىشەنچ بىلەن:

— راست شاھزادە ئىكەن، — دەپ تەستىق ئەتتى.

شاھ توي لازىمەتلىكلىرىنى تەييار قىلدى. شەھەر ئىچىدە بىر راۋاق بىنا قىلدى. كاتتا توي قىلىنىپ، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى تاھىرنىڭ ئەقد نىكاھىغا بەردى. تامام كىشىلەر قايتتى.

ئەلقىسسە، يەڭگە ئانىلار ھۇجرىغا توققۇز تۆشەك سالدى. مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى ئەكىرىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. تاھىر تۆشەك ئوتتۇرىسىغا بىر قوزۇق قاقتى. قوزۇقنى ياردى. ئارىسىغا ئىككى بىسلىق قىلىچنى قىستۇردى. مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىگە قىلىچنى ئىما قىلىپ: «سەن مىدىرلىساڭ، سېنى كەسسۇن. مەن مىدىرلىسام، مېنى كەسسۇن» دېدى. ئاندىن تاھىر بىر تەرەپتە، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە بىر تەرەپتە ياتتى. تاھىرنىڭ ئوت ـ پىراقى، قىلىچنىڭ ۋەھىمىسى تاڭ ئاتقۇچە مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنىڭ كىرپىكىنى ئىلىندۇرمىدى. ئۇ «قاچان كامىل[80] ھاسىل قىلارکىن» دېگەن ئىستەكتە سامانەك سارغىيىپ كەتتى.

ئەتىسى يەڭگە ئانىلار كىرىپ كۆرسە، ساماندا نۇر بار، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنىڭ يۈزىدە نۇر يوق. ئۇلار تەئەججۇپتە سورىدى:

— ئەي خېنىم، يەتتە باشلىق يالماۋۇز سىزنى ئېسىپ قويۇپ، تاپىنىڭىزدىن قېنىڭىزنى سۇمۇرىدىمۇ، چىرايىڭىز سېرىق سەبدىگە ئوخشاپ قاپتۇ؟

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە تاھىرنىڭ دېگىنىنى دەپ، قىلىچنى كۆرسەتتى. يەڭگە ئانىلار بۇ ھالنى ئاغىچىغا توشۇدى، ئاغىچا شاھقا:

— نەدىكى لايغا پاتقان پايتىمغا بالا بېرىپ، ئەھۋال شۇمۇ؟ — دەپ تاپا قىلدى. شاھ:

— بىھۇدە سۆز ئېيتما، ئاتقا مىنىپ، شىكار قىلىپ، قۇش قۇشلاپ، تاماشا بىلەن ئۆتكەن يىگىتۇر، مۇساپىرچىلىقتا، سەپەرنىڭ ئازابىدا كۆڭلى ئۆلگەندۇر. بۇ يىگىتنى شىكارغا چىقىرىپ، كۆڭلىنى ئاچۇرمەن، — دەپ، تاھىرنى قىرىق كۇنلۇك شىكارغا چىقاردى.

ئەلقىسسە، شىكارنىڭ بارارى بولمىدى. بەگلەر:

— ئەي يىگىت، بىز ھەرچاغ شىكارغا چىقساق، سەيد[81] كە تويۇپ قالار ئىدۇق، — دېۋىدى، تاھىر:

ئۆز يۇرتىدا كۆكسىنەك،
ھەم غاز ئالۇر ھەم ئۆردەك.

كىشىنىڭ يۇرتىدا بوز لاچىن،
نە غاز ئالالماس، نە ئۆردەك.

دەپ قولىدىكى لاچىننى يەرگە تاشلىدى. بەگلەر:

— ۋاھ-رىخ - ھازار دەرىخ[82]، دىلى سۇنۇق يىگىت ئىكەن، — دەپ شىكارنى شۇ جايدا توختاتتى. بەگلەر شاھقا شىكاردىن ئۇچۇر بەردى. شاھ:

— راست ئېيتۇر، كىشىنىڭ يۇرتىدا بوز لاچىن نە غاز ئالالماس، نە ئۆردەك. ئۆزىنىڭ غېرىبلىقىغا بېيىت ئوقۇپتۇر. ھەر يەردە بولسا، مەجلىس قىلىپ ئويناپ يۇرگەن يىگىتتۇر، — دېدى.

ئەلقىسسە، شەھەرنىڭ ئالدىدا بىر كاشانە[83] پەيدا بولۇپ شاھ سۇپىسى بار ئىدى. شاھ ئول سۇپىغا ئىككى تەخت قۇردى. گىلەم - گىرابانە، زىلچا - مەھرۇزلەردىن بىساتلار سالدى. خۇش ئاۋاز ھاپىز، ئەلنەغمىچىلەرنى ئالدۇردى. خۇنلاردا قەنت - گېزەك، ناۋات، شېكەر، لەزىز تائاملارنى ئالدىغا قويدى. بىر تەختتە تاھىرنى، بىر تەختتە مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى ئولتۇرغۇزدى. نەچچە كۈن مەجلىس ئارەستە[84] قىلدى. تولىدىن - تولا زىياپەتلەر بولدى. تەخت، بىساتلارغا تاھىرنىڭ كۆزى چۈشمىدى. نەغمە - ناۋالار قۇلىقىغا كىرمىدى. بوغۇزىدىن تائام ئۆتمىدى، زۆھرەنىڭ پىراقىدا ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغاندى. نەچچە كۈن تەڭرىقۇت تەرەپكە قاراپ ئاھ ئۇرۇپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى شاھ بەھرامدىن ئىشتىمەك كېرەك. كارۋانلار بىلەن ھەمراھ شاھ بەھرام رۇمغا قەدەم قويدى. بازار - رەستىلەرنى ئارىلاپ، شەھەر سۇپىسى ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئىشتىكى، تەختتە ئەلنەغمە بولۇۋاتقان، بىر تەختتە مەزلۇم كىشى، يەنە بىر تەختتە بىر ئەر كىشى خىيالغا چۆكۈپ، نەغمە - ناۋادىن بىزار بولۇپ ئولتۇراتتى. شاھ بەھرام دىققەت قىلدىكى، ھارغىن چىرايىغا خۇشلۇق ئاپتىپى چۈشتى، قولىنى كۆتۈرۈپ: «ئەنە، ئۇ تاھىر، تاھىر» دېدى. كارۋانلار:

— ئەي سەۋدايى، تاھىرنىڭ گۆشىنى يېگەن قاغىمۇ بۇ يەرگە كېلەلمەس، ئۇ نەدىمۇ تاھىر بولسۇن؟ — دېدى. شاھ بەھرام تەختكە قاراپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم كارۋان بولۇپ،
كارۋانغا سارۋان بولۇپ.
كارۋان شۇندا قالۇر،
مەن كەلدىم ھەيران بولۇپ.

تاھىر:
كېلىپسەن كارۋان بولۇپ،
كارۋانغا سارۋان بولۇپ.
كارۋان يولىغا قاراپ،
ئولتۇردۇم ھەيران بولۇپ!

دەپ توققۇز زىنەپايە[85] تەختتىن چۈشۈپ، شاھ بەھرامغا ئۆزىنى ئاتتى. شاھ بەھرامنىڭ دولىسىنى بېسىپ قويدى. شاھ بەھرام تاھىرغا زۆھرە ئەۋەتكەن نامەنى تۇتتى. تاھىر نامەنى كۆرۈپ يۇزىگە سۇركىدى ۋە خۇددى باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ يىغلىدى....

ئەلقىسسە، مەلىكە لەيلىۋەش سىڭلىسى مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى خانىسىگە چاقىرىپ:

— ئەي سىڭلىم، ئول يىگىت يۇرتىنى ئۇقاق تارتتى. بۇ يەردە كۆكلەشكە كۆڭلى چۈشمىدى، — دەپ، تاھىرنى چاقىرىپ ئۇچ كۈن مەجلىس بەردى. مەلىكە خەيرىۋەش ئۇچ كۈن مەجلىس بەردى. ئانىسى ئۇچ كۈن مەجلىس بەردى. شاھ يەتتە كېچە - كۈندۈز مەجلىس بەردى، تولىدىن - تولا زىياپەت بىلەن ئاسرىدى. ئاندىن شاھ بەگلەرگە:

— ئات توقۇغلار! — دەپ يارلىق قىلدى. تاھىر شاھقا ئۇچ قېتىم تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، رازىمەنلىكىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن، بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

سۇ كېلۈر تاش ئۈستىدە،
قوشۇلۇرمەن قاش ئۈستىدە.
چىن زۆھرەنى سېغىنسام،
يىغلايمەن ئاش ئۈستىدە.

ئاغىچا:
بازارغا بارغان يىگىت،
قوش پىچاق ئاسقان يىگىت.
ئالمىدەك قىزنى قويۇپ،
قېرىنى سۆيگەن يىگىت.

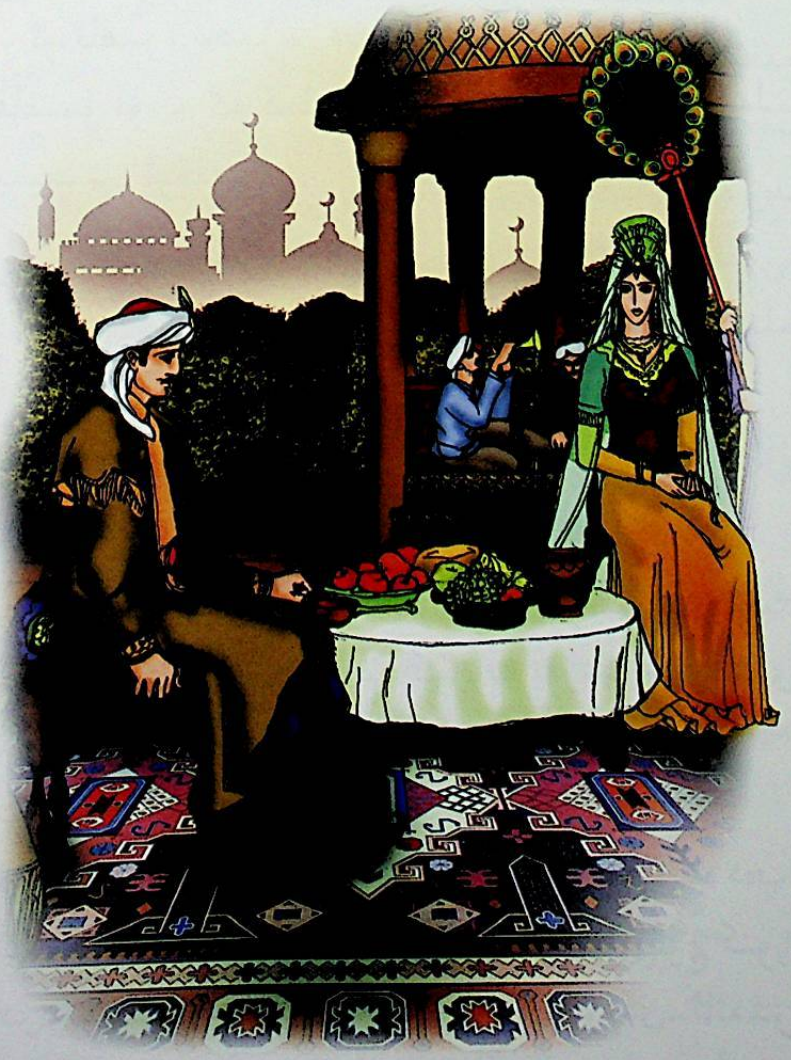
تاھىر:
بازارغا بارغىنىمۇ راست،
قوش پىچاق ئاسقىنىمۇ راست.
قىزغا مەيلىم چۈشمىدى،
قېرىنى سۆيگىنىمۇ راست.

تاھىر شاھ بەھرامنى ھەمراھ قىلىپ ئاتلاندى. شاھ ئۇلارغا ئۇچ يۈز بەگنى قوشتى ھەم: «تاھىر قەيەردە يېتىشقا رۇخسەت قىلسا، شۇ يەردە يېتىڭلار!» دەپ ئىجازەت بەردى. مەلىكە سۇلتان بۈۋىچە ھەم بەگلەر بىلەن بىرگە ئاتلاندى.

تاھىر بىر پەرسەك[86] يول يۈردى. ئاندىن بەگلەرگە: «ئى بەگلەر، يېتىڭلار!» دەپ مۇراجىئەت قىلدى. مەلىكە سۇلتان بۈۋىچە شۇئان بۇ بەيىتنى كەلتۈردى:

بۇ تېرەك ئۈزۈن تېرەك،
تۈۋىدىن كەسمەك كېرەك.

يېڭى يار تۇتقان كىشى،
كونىدىن كەچمەك كېرەك.

تاھىر:
ئەزىز جاندىن كېچەرمەن،
مەن زۆھرەدىن كەچمەيمەن.
ئاللا نېسىپ قىلسىلا،
ئۆز يۇرتۇمغا يېتەرمەن.

مەلىكە سۇلتان بۈۋىچە:

مەن ئاشىق ئىدىم سىزگە،
بىر باقمىدىڭىز بىزگە.
بىر باقمىسىڭىز بىزگە،
ئۆۋالىم بولۇر سىزگە.

تاھىر:
بىرنەچچە مەھەل بولدى،
كەتخۇداچىلىق قىلدۇق.
يۇرتۇمغا يانار بولدۇم،
بىز ئەمدى جۇدا بولدۇق.

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:

قىيامەت قايىم بولسۇن،
خۇدايىم قازى بولسۇن.
ياقىڭىزنى سقارغا،
تۆمۈر تىرنىقىم بولسۇن!

تاھىر:
يىلقىلاردا ئوزۇق بار،
قىزىلگۈلدە پۇراق بار.
يار ئۇستىگە يار تۇتسا،
قىيامەتتە سوراق بار.

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:

سەن بارسالا، مەنمۇ باراي،
تاشلىساڭ، يولدا قالاي.
ئالتۇن ئاپتۇۋا ئېلىپ،
مەلىكەمگە سۇ قۇياي.

تاھىر:
مەن بارسام، سەن بارمايسەن،
بارساڭ يولدا قالمايسەن.
سەن مېنىڭ مەلىكەمگە،
سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيسەن.
مەن بۇ يەرلىك ئەمەسمەن،
يەرنىڭ لېيىن بىلمەسمەن.
ھەرنېچە سۆزۈڭ بولسا،
باغلىساڭمۇ تۇرماسمەن.

ماڭار يوللىرىم تۇزدۇر،
كېچە ماڭا كۇندۇزدۇر.
قويۇپ بېرىڭ، كېتەي مەن،
زۆھرە ئاندا يالغۇزدۇر!

ئى بوز ئېتىم، ئوبدان ئات،
چاپقىن، بوينۇڭنى ئۇزات.
بولسا كېچە زۆھرەگە،
مېنى يەتكۈزگىن بوز ئات.
بېشىڭدىن يۇگەن ئېلىپ،
قىلاي ئېتىم سېنى ئازاد.

تاھىر بوز ئاتنىڭ بېشىنى سىلىدى. ئۇچ يۈز بەگ ۋە مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە بىلەن خوشلاشتى. ئاتقا قامچا سالدى. مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە تاھىرنىڭ قارىسى يىتكۈچە قاراپ يىغلاپ قالدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن شاھ بەھرام شۇ يۇرگەنلىرىچە نەچچە مەنزىللەرنى تەي قىلىپ، تەڭرىقۇت باغرىدىكى قاراخان ئېلىگە كەلدى. بۇ چاغ دەل كېچە ئىدى. تاھىر: «ئەي شاھ بەھرام، بىز كىشىلەر ئاغزىغا چۈشتۇق، ئۇتتۇر زۆھرە قېشىغا كىرەيلى» دەپ مەسلىھەت قىلىۋىدى، شاھ بەھرام «خوپ!» دېدى. ئۇلار توقۇز دەرۋازىدىن ئۆتۈپ، زۆھرە ياتقان راۋاقنىڭ تۈۋىگە كەلگەندە، تاھىر بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم شۇندىن شۇنچە،
خۇدانىڭ بۇيرۇقىچە.
مەن ئۆلمەي، تىرىك كەلدىم،
خۇدانىڭ بۇيرۇقىچە.

ھېچ يەردىن زاۋال چىقمىدى. تاھىر يەنە:
مەن كەلدىم تاڭ ۋاقتىدا،
زۆھرە ياتار ئۇيقۇدا.
قىچقارسام ئۇن بەرمەيدۇ،
كىم بارئىكىن يادىدا!

تاهىرنىڭ بۇ ئاۋازى قاتتىق ئۈيقۇدا ياتقان زۆھرەنىڭ قۇلىقىغا مىلتىقنىڭ ئوقىدەك تەگدى. ئۇ ئىشىكى جانجىگەر بىدىن نەشتەردەك ئۆتتى. زۆھرە بىتاقەت بولۇپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئۇخلاۋىدىم ئاۋۋال شەب،
بولغان ئوخشايدۇ نېم شەب.
قاتتىق ئۈيقۇدا ياتتىم،
تاھىرجان سىزنى چۈشەپ.

ئۇخلاۋىدىم ئويغاندىم،
ئوڭدىن ـ سولغا تولغاندىم.
تاھىر ئىكەنسىز، بىلمىدىم،
قاراباتۇرمىكىن دېدىم.

زۆھرە:

ـــ ئەي قىزلار، تاھىرجان كېلىپتۇر، تۇرۇڭلار! ـــ دەپ قىزلارنى ئويغاتتى. ئاندىن تاھىرنىڭ ئالدىغا چىقتى. تاھىرنى تەختتە ئولتۇرغۇزدى. قارىسا، تاھىرغا ساقال ـ بۇرۇت چىقىپ قاپتۇ. تاھىر سېزىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

يولغا كىردىم غۇربەتتە،
ھەسرەت ھەم مۇشەققەتتە.
ساقال ـ بۇرۇتۇم خەت تارتتى،
مېھنەت ھەم مۇشەققەتتە.

بازار كۆركى باققالدۇر،
يىگىت كۆركى ساقالدۇر.
ئايرىلغىلى ئۇچ يىلدۇر،
سىز مۇندا ھالاۋەتتە!

زۆھرە كۆزىدىن مەرۋايىتتەك ياش تۆكۈپ تۇرۇپ، بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

بۇلبۇل سايراپ ئۆتتىمۇ،
باغرىڭ بۆلۈنۈپ كەتتىمۇ؟
يار ئۇستىگە يار تۇتۇپ،
بېشىڭ كۆككە يەتتىمۇ؟

ئۇچ يىل بولدى، ئەي زۆھرە،
سېنىڭ ئوتۇڭ ئۆچمىدى.

رۇم شەھىرىدىن قىز ئالدىم،
ھالىنى بىر سورىمىدىم.
سەندىن ئايرىلغان بىلەن،
كۆڭلۈمدە ھېچ ئايرىلمىدىم.

تاھىر:

بۇلبۇل سايراپ ئۆتمىدى،
باغرىم بۆلۈنۈپ كەتمىدى.

زۆھرە ئۆزىنى تاھىرنىڭ ئايىغىغا تاشلىدى. ئېشىلگەن يىپتەك تولغاندى. ئاڭغىچە شەپەق زەر تارتتى. تاھىر بىلەن زۆھرە شەپەققە يۈز تۇتۇپ، چارباغقا يول ئالدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زۆھرە چارباغدا ھاردۇق چىقىرىپ نەغمە ـ ناۋا قىلىۋاتسا، ھېلىقى قېرى دەللە چارباغقا تەرمەچ تەرگىلى يەنە كىرىپ كەلدى. باققۇدەك بولسا، تاھىر بىلەن زۆھرە مەجلىس قىلىپ ئولتۇرغان. دەللە يەنە دەرھال يېنىپ، قاراباتۇرغا:

ـــ ئەي قاراباتۇر، ئوتتۇز كۈن روزىنى سەن تۇتساڭ، ھېيتنى تاھىر بىلەن زۆھرە ئويناملىدۇ؟ ـــ دەپ ئۇچۇر بەردى. قاراباتۇر ئېيتتىكى:

ـــ ئەي موما، زۆھرە ماڭا ۋەدە قىلغان، ئەتە ئەتىگەندە قۇرغۇيۇمنى ئاچقىپ بىر توققۇز جىبجىق ئالدۇرۇپ كاۋاپ قىلىپ زۆھرەمگە تۇتارمەن. زۆھرەم ماڭا ئاياغ تۇتار، تاھىرنى سۇرۇپ چىقارمەن.

ئول كېچە تاڭ ئاتقۇچە قاراباتۇرنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ يولىمىدى. قاراباتۇر ئەتىسى ئەتىگەندە قۇرغۇينى ئېلىپ بىر قۇشلاپ، ئىككىنچى قۇشلاش باھانىسى بىلەن قۇرغۇينى يەنە چارباغقا چۈشۈرۈپ، ئۆزى چارباغنىڭ

سەرتىدا تۇرۇپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

قۇرغۇي سالدىم قارچىغا،
ئالدى چۈشتى باغچىغا.
قۇرغۇيغىنەم يوق بولدى؟
سوراق بولسۇن بارچىغا؟

تاھىر:
قۇرغۇي سالساڭ بولماسمۇ،
قۇرغۇي جىبجىق ئالماسمۇ؟
بۇرۇن سۆيگەن زۆھرەمنى،
ئەمدى سۆيسەم بولماسمۇ؟

259

دەپ زۆھرەنىڭ غۇنچىدەك لېۋىدىن بىر توققۇز ئەنجۇر ئۈزدى. بۇنى كۆرگەن قاراباتۇر ئۆزىنى تۇتالماي، يۈزىگە مۇشتلاپ، ئوردىغا كىرىپ يەنە داد ئوقۇدى. قاراخان دەرغەزەپ بىلەن:

— ئەي كاززاپ، بەدرەك، مېنىڭ بىرگىنە قىزىم تۇرسا، تاھىر دەرياغا تاشلانغان تۇرسا، يەنە بەتنام قىلىۋېرىسەن؟! — دېدى، قاراباتۇر:

— ئەي شاھىم، يالغان بولسا، مېلىم تالانغا، بېشىم ئۆلۈمگە، — دېدى. قاراخان يەنە تەھقىلىغىلى كىشى بۇيرۇغانىدى، راست بولۇپ چىقتى. قاراخان:

— جاللات، جاللات!... — دەپ ۋارقىرىدى.

ئەلقىسسە، تاھىرنى ئوردىغا باغلاپ ئەكەلدى. ئۇچ يۈز جاللات قىلىچىنى قىنىدىن چىقاردى. زۆھرە ھەممىنىڭ ئالدىغا چىقىپ، بىر كۆزى ئارقىسىدا تەقلىد تىمتاسلىقنى بۇزۇپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئەي ئاتا، قانداق ئىشىڭ،
قول سېلىپ يول مېڭىشىڭ؟
چۆلدە قالغان كېيىكتەك؟
گاھى ـ گاھى بېقىشىڭ.

مەن كەلدىم قۇياش بىلەن،
قوينۇم تولدى ياش بىلەن.

ئىش مەھەلدىن ئۆتتى،
سىز تېخى كېچىكىش بىلەن.

تاھىر:
ۋەدىنى ئۇردى تاشقا،
تار بولدى ئالەم ياشقا.
يار تۇتماق گۇناھ بولۇپ،
ئاخىر چىقتى باشقا!

جاللاتلار قىلىچىنى ۋالىلدىتىپ، تاھىرنى ئېلىپ كەتتى. ئاندىن زۆھرە دادىسىغا بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

ئەي مېنىڭ ئالىم ئاتام،
تاش يۈرەك زالىم ئاتام.
ئوغلىڭىزمۇ يوق ئىدى،
نە كېچەر ھالىڭ ئاتام.

خۇشخانىلار خۇشخانلىق،
يوق ئىكەن مۇسۇلمانلىق.
كۆيئوغۇلنى ئۆلتۈرۈپ،
كىمگە قالۇر سۇلتانلىق؟

قاراخان ئويلاندى. ئاندىن:

ــ چىقىڭ قىزىم، تاھىرنى سىزگە بەردىم، ــ دېدى. زۆھرە ئۇچقاندەك چىقىپ، قارىغۇدەك بولسا، جاللاتلار تاھىرنى ئاللىقاچان ئۆلتۈرۈپ، تۆت پارچە قىلىپ تۆت دارغا ئېسىپ قويۇپتۇ. زۆھرەنىڭ پەريادىغانلىرى پەلەككە يەتتى. سومبۇللىرىنى يۇلۇپ بىھوش بولدى. بىر چاغدا ھوشىغا كېلىپ، قايتتى. سوغرە ئۇچىسىغا قارىلىق كىيىپ، ئاندىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تاھىرنىڭ ئاتاسى يوق،
بېلىدە پوتاسى يوق.
يىغلىماڭلار، يۈرت ـ ئاۋام،
ئالەمنىڭ ۋاپاسى يوق.

سېنى ئۆلتۈرگەن ئاتام،
گۆرگە كىرسۇن ئىمانسىز!

كېپەن كىيەي مەن سەنسىز،
شەمۇشەر كېتەي سەنسىز.

بۇ ھاۋا ھاۋامدۇ،
قار ـ يامغۇر ياغامدۇ؟
قىز ئۇچۇن يىگىت ئۆلمەك،
شەرئىدە راۋامدۇ؟

كىمنىڭ قولىدىن كەلسۇن،
ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرمەك؟!
ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرۈپ،
رەقىبلەرنى كۈلدۈرمەك؟!

قاراخان زۆھرەنىڭ زارىغا پايلىيالماي:

ــ ئەي قىزىم، كۆڭلىڭىزدە قانداق خا-
ھىشىڭىز بولسا، شۇنى قىلىڭ، ــ دېدى.

ــ ئەي ئاتا، كۆڭۈل قۇشۇم ئاسمانغا پەرۋاز قىلدى، ــ دېدى زۆھرە ۋە پەرياد ـ پىغا-
نىنى ئىچىگە يۇتتى....

ئەلقىسسە، زۆھرە بىر خەزىنە ئالتۇن ـ جاۋاھىرات ئاچىقتى. شەھەرنىڭ ئىچى ـ سىرتىدىكى ئاخۇن ـ موللا، مۇدەررىس ـ ھا-
پىز، دەرۋىشلەرنى يىغدى. تاھىرنى تەكپىن ـ تەجھىز[87] قىلدۇرۇپ دەپنە ئەتتى. ئاندىن تاما-
مى كىشىگە ئابىئاش بەردى. ئالتۇن ـ كۈمۈش-
تىن خىش قۇيدۇرۇپ، تاھىرنىڭ مازارىنى بىنا
ئەتتى. جاي مەنزىل، نامى نىشان ئەتتى. شۇ-
نىڭدىن ئۆتۈپ، كۆپكە مۇنداق مۇراجىئەت قىلدى:

ــ قىرىق كۈنگىچە ماڭا شاھ، گاداي، ۋەزىر، بەگلەردىن بىرىمۇ كۆرۈنمىسۇن! بولمىسا، چانارمەن!

زۆھرە ھۇجرىغا كىرىپ كەتتى. قىرىق كۈن ئۆتكۈنچىلىك تائەت ـ ئىبادەت قىلدى. ئىستەك ـ نىشا-
نى يولىدا تىلەك تىلىدى. قىرىق بىرىنچى كۈنى ھۇجرىدىن چىقتى. خەزىنىدىن تاۋاق ـ تاۋاق ئۈنچە ـ مەرۋا-
يىت ئالدۇردى. ئوردا كېنىزەكلىدىن قىرىقنى ئارقىسىغا سالدى. ئۇلارغا:

ــ ئەي قىزلار، مەن بۇ مەرۋايىتلارنى بىر مەزگىلدە چاچىمەن، يەردە قويماي تېرىۋېلىڭلار، ھەر كىمنىڭ تەرگىنى ئۆزىنىڭ بولسۇن، ــ دېدى ـ دە، ئۈنچە ـ مەرۋايىتنى چېچىۋەتتى. ئاندىن قىزلارغا قاراپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

كېلىڭ قىزلار يۈگۈرۈشەيلى،
ئۈنچە ـ مارجان تېرىشەيلى.

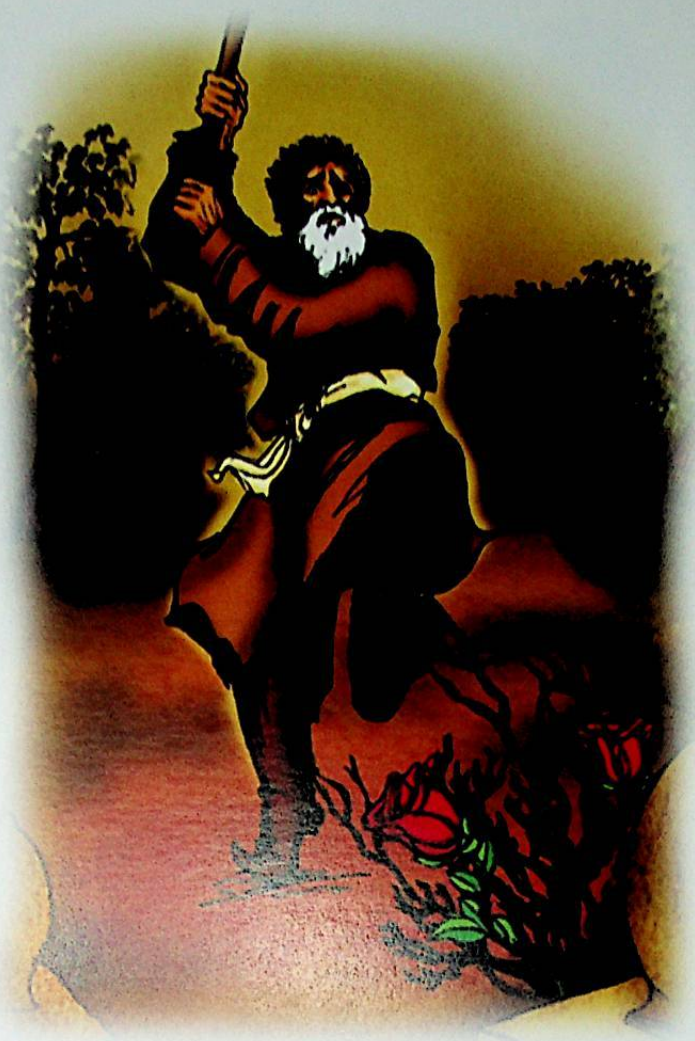
ئاندىن بېرىپ مازار بىلەن،
يۈز يېقىشىپ كۆرۈشەيلى!

قىزلار مەرۋايىت تېرىپ قالدى، زۆھرە يۈگۈرۈپ تاھىرنىڭ قەبرىسى ئالدىغا بېرىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى:

تاھىر ئاتلىق بارمۇسەن،
تەختىكده ئامانمۇسەن؟

ھۇجرانىڭغا مېھمان كەلدى،
ئىشىك ئېچىپ چىقارمۇسەن؟

زۆھرەنىڭ مۇراجىئىتىدىن سوڭرە گۈلدۈرلىگەن بىر ئاۋاز چىقتى، قەبرە «گۈپ» قىلىپ يېرىلدى. زۆھرە شۇئان قەبرە ئىچىگە ئۆزىنى ئاتتى. قەبرە يەنە «گۈپ» قىلىپ ئېتىلىپ ئاۋۋالقى ئەسلىگە كەلدى.

كېنىزەكلەر مەرۋايىتنى تېرىپ بولۇپ قەبرە يېنىغا بارسا، زۆھرە يوق. كۆردىكى، زۆھرەنىڭ سۈمبۈلىنىڭ ئۈچى قەبرىنىڭ يېرىلغان يېرىگە قىسىلىپ قاپتۇ. ئۇلار خاپا ھال قايتتى. بۇ ئاجايىپ ئىشنى ئاغىچىغا يەتكۈزدى.

ئەلقىسسە، زۆھرەنىڭ مۇراد ھاسىل قىلماق بولغىنى پۈتۈن ئەھلى قوۋمغا تارىدى، قاراباتۇر ھەم ئىشتتى. ئۇ ئوردىغا كىرىپ: «تاھىر ئۈچۈن زۆھرەم ئۆلۈپتۇر، زۆھرەم ئۈچۈن مەن ئۆلەي» دەپ ئۆزىگە ئۆزى خەنجەر ئۇرۇپ ھارام ئۆلۈمدە كەتتى.

قاراخان يارلىق قىلدى:

— قاراباتۇرنىڭ ۋەدىلىك ھەققى بار ئىدى. تاھىر بىلەن زۆھرەخانىمنىڭ ئوتتۇرىسىغا دەپنە قىلىڭلار! — ئىككى تال قىزىلگۈل ئوتتۇرىسىغا بىر ناپاك تىكەن قىستۇرۇلدى. ئاشىق ـ مەشۇق قەبرىسىدىن پات پۈر-سەتتە ئىككى تۈپ قىزىلگۈل ئۈنۈپ، غۇنچە كۆرسەتتى، قاراباتۇر قەبرىسىدىن بىر تۈپ ئازغان ئۇندى. بۇ ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسى ھەردەمدە چىرماشقىلى يېقىن كەلسە، ئازغان ئوتتۇرىدىن چىقىپ چىرماشتۇرمىدى. شۇ تەرىقىدە نەچچە زامان ئۆتتى.

دەرۋىش ھەققىدە ھېكايەت:

بىر ۋىلايەتتە بىر دەرۋىش بار ئىدى. ئۇ مازار ـ ماشايىخلارنى كېزىپ يۈرەر ئىدى. ئول دەرۋىش بىر كېچىدە لەزىز ئۇيقۇدا يېتىپ چۈش كۆردى. چۈشىدە كۆزىگە تاملىرى ئالتۇن خىشتىن نەقىشلەنگەن، ئەتراپى گۈل، چەشمە، دەرەخزار، رەڭدار گۈللەر پىراقىدا تۇرلۈك ـ تۈمەن قۇشلار سايراپ تۇرغان باغ ئېرەم كۆرۈندى. دەرۋىش: «بۇل خۇش ھاۋا يەركەن، بۇ يەردە بىرنەچچە ۋاخ تۇراي» دەپ ئىرادە قىلدى ۋە ئايلىنىپ كۆردىكى، ئىككى قەبرىدىن ئىككى تال قىزىلگۈل ئۈنۈپ، كامالىغا يېتىپ، غۇنچە كۆرسەتتى. بۇل ئىككى تال غۇنچە ھەردەمدە چىرماشقىلى بىر ـ بىرىگە قاراپ تەبەسسۇمدا ئېگىلىسە، ئارىدىن ئازغان چىقىپ ئايرىۋېتەتتى. دەرۋىش ئويغاندى. چۈشىنى ئېسىگە ئېلىپ «بۇ نېمە ھال؟» دەپ تولغاندى. دەرۋىش قۇرئەگە سۆزلەر ئىدى. قۇرئەدە قاراپ، ئىككى تال قىزىلگۈل ئۈنگەن تاھىر ـ زۆھرەنىڭ قەبرىسى، ناپاك ئازغان ئۈنگەن قاراباتۇرنىڭ قەبرىسى ئىكەنلىكى، تاھىر ـ زۆھرە ئاشىق ـ مەشۇق بولۇپ، بىۋاپا ئالەمدە مۇرادى ھاسىل بولماي، دۈشمەننىڭ چاقۇسى، پادىشاھنىڭ ئازابىغا ئۇچراپ، بىگۇناھ كەتكەنلكى قەيت قىلىندى. دەرۋىش قۇرئەنى يىغدى ـ دە، قەبرە يېنىغا باردى. كۆردىكى، چىرماشقىلى تۇرغان ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسىنى ئازغان ئايرىۋەتتى. دەرۋىش كەتمەندە ئازغاننى چېپىپ، ئوتتا كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى كۆككە سورۇدى. دەرۋىش ئەتىسى: «مۇرادى ھاسىلدۇر» دەپ چىقسا، ئازغان يەنە ئۇ-نۇپ چىقىپ، چىرماشقىلى تۇرغان ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسىنى ئايرىۋەتتى. دەرۋىش يەنە ئازغاننى كەتمەندە چېپىپ، ئوتتا كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى كۆككە سورۇدى. ئۇچىنچى كۈنى ھەم شۇ ھال داۋام قىلدى. بۇنى مۇلاھىزە قىلغان دەرۋىش بۇ قەبرىدىن باشقا مازار ـ ماشايىخلارغا كەتمەپتۇ. ئازغان كۈندە ئۈنۈپ چىقسا، كۈندە كەتمەندە چېپىپ كۈلىنى كۆككە سورۇۋېرىپتۇ، كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈۋېرىپتۇ، ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسىنىڭ مۇرادى ھاسىل بولماپتۇ.

ھۆرلىقا-ھەمراجان

ئەنى ماچىن يۇرتىنىڭ خىسراۋ دېگەن پادىشاھى كۈنلەرنىڭ بىرىدە شۇنداق چۈش كۆردى، چۈشىدە مۇنداق بىر ئىش كۆردى: ئۇنىڭ قولىغا بىر بۇلبۇلگويا قونۇپ خۇش لاتاپەت بىلەن سايراپ تۇرغۇدەك ئىمىش، پادىشاھ چۆچۈپ ئويغانسا قولىدا ھېچ نەرسە يوق ئىمىش. شۇ-نىڭدىن باشلاپ، ئۇنىڭ يۇرىكىگە بۇلبۇلگويانى ئاشىقلىق ئوتى تۇتاشتى.

پادىشاھنىڭ ئۇچ ئوغلى بولۇپ، چوڭىنىڭ ئىسمى ئەستەرشاھ، ئوتتۇرانچىسىنىڭ ئىسمى نۇردۇ-شاھ، كىچىكىنىڭ ئىسمى ھەمراجان ئىدى.

پادىشاھ شۇ ھامان ئوغۇللىرىنى چاقىرىپ: «يەتتە ئىقلىمنى كېزىپ، ئۇچ ئاي ئىچىدە نەدىن بۇل-سىمۇ بۇلبۇلگويانى تېپىپ كەلمىسەڭلار، ئۇ دۇنيا ـ بۇ دۇنيا رازى ئەمەسمەن» دېدى.

بۇ ئۇچ ئوغۇل دادىسىنىڭ تەلىپىنى بەجا كەلتۇرۇپ، بۇلبۇلگويانى تېپىپ كېلىپ دادىسىنىڭ ئىز-ئامىغا ئېرىشىش ئۈچۈن سەپەرگە تەييارلىنىشتى.

ئەسقەرشاھ بىلەن نۇردۇنشاھ ئۈكىسى ھەمراجاندىن قىزغىنىپ، ئۇنىڭغا تۇيدۇرماي يولغا راۋان بولۇشتى.

ئەلقىسسە، ھەمراجان ئەھۋالنى بىلگەندىن كېيىن، ئۇمۇ ئاتا خىزمىتى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قى-لىپ، ئون كۈن كېيىن سەپەرگە چىقىپ، ئۇچ ئاچا يولنىڭ بەندىرىدە ئاكىلىرىغا يېتىشىۋالدى. بۇ يەردە تاشقا ئويۇلغان ئۇچ خەت تۇراتتى:

بىرىنچى يولنىڭ بېشىغا «بارسا كېلەر»؛ ئىككىنچى يولنىڭ بېشىغا «يا كېلەر، يا كەلمەس»؛ ئۇ-چىنچى يولنىڭ بېشىغا «بارسا كەلمەس» دەپ يېزىلغانىكەن.

ئەسقەرشاھ بىلەن نۇردۇنشاھ ئۈكىسى ھەمراجاننى كۆزدىن يىتتۇرۇش كويىدا كېچەش تۇزگەندىن كېيىن ئېيتىشتىكى:

ــ ھەربىرىمىز بىر يولغا كىرىپ بۇلبۇلگويانى ئىزدەيمىز، قايسى يولغا كىرىشنى چوڭدىن باشلاپ تاللايمىز.

ھەمراجان رازىمەنلىك بىلەن:

ــ ئاكىلار، ئىش سىلەر دېگەندەك بولسۇن، ــ دېدى. ئەسقەرشاھ «بارسا كېلەر» يولغا، نۇردۇنشاھ «يا كېلەر، يا كەلمەس» يولغا كىردى. ھەمراجان بولسا «يا ئىگەم» دەپ، «بارسا كەلمەس» يولغا مەردانە قەدەم تاشلىدى. ئەسقەرشاھ بىلەن نۇردۇنشاھ يولغا قاراپ بېشىنى قاشلىدى، نېمە قىلىشنى بىلمەي كۆ-زىنى ياشلىدى.

ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى «بارسا كەلمەس» يولدىن ئاڭلايلى:

ئەلقىسسە، ھەمراجان ئادەم ئايىغى باسمىغان دەشت ـ چۆللەردە ئۇزۇن يۈردى، ئاجايىپ مۆجىزىلەر-نى كۆردى. قورسىقى ئاچسا قومۇش بىلەن چۈچۈكبۇيا يىلتىزىنى يەپ، ئۇسسىسا يامغۇر سۈيىنى ئىچىپ قۇم دۆڭلىرىدىن ئاشتى. يول ئازابى دەرمانىدىن كەتكۈزگەن ھەمراجان بىر يەردە ئۇخلاپ قېلىپ، چۈ-شىدە خىزىرنى كۆردى. خىزىر سۈتتەك ساقىلىنى سىيپاپ تۇرۇپ:

— ئوغلۇم، قەيەرگە ماڭدىڭ؟ — دەپ سورىدى. ھەمراجان:

— ئاتا خىزمىتى ئۈچۈن خالىس بېشىمنى ئېلىپ چىقتىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

خىزىر:

— ئارقاڭغا يان، ئوغلۇم! سەن خەتەرلىك يولغا كىرىپ قاپسەن، — دېدى.

ھەمراجان:

— ئۆلۈپ كەتسەم رازىمەنكى، يولۇمدىن يانالمايمەن! — دېدى.

خىزىر بېشىنى لىڭشىتىپ:

— خەير، ئىرادىلىك يىگىت كۆرۈنسەن، ئاقىيول تىلەيمەن، مۇراد ـ مەقسىتىڭگە يەتكەيسەن! — دەپ دۇئا ئەيلىدى ۋە بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

چىقىپسەن چىنى ماچىندىن،
كىرىپسەن خەتەرلىك چۆلگە.
ئەل ئۈمىدى يار بولسۇن،
ھەر زامان بۇرچۇڭنى ياد ئەيلە.

ئەمەستۇر يوللىرىڭ تۈپتۈز،
تىكىلگەندۇر ساڭا كۆپ كۆز،
ئاشقىتۇر نە پەرى، ھۆر قىز،
ھەر زامان بەختىڭنى ياد ئەيلە.

ئاتا خىزمىتى ھەم ئۇلۇغدۇر،
رىيازەت[88] ئۈندا تولۇقتۇر،
ئارسلان يولى يورۇقتۇر،
ھەر زامان يۈرتۇڭنى ياد ئەيلە.

ئىچىلسۇن گۈللىرىڭ رەنا،
ساڭا ھەمدەم بولۇپ دەنا،
ئەقىلنىڭ يارى بول ھەمراھ،
ھەر زامان ئەھدىڭنى ياد ئەيلە.

ئەلقىسسە، نەزمدىن كېيىن خىزىر ئېيتتىكى:

ــ ئەي ئوغلۇم، يەنە ئون بەش كۈن يۈرسەڭ بىر بۇلاققا يېتىپ بارسەن. ئۇنىڭ سۈيىنى ھەرگىز ئىچمە قالما، ناۋادا تەشنائى تەقەززا بولساڭ ئەتراپىڭغا نەزەر سالغىن، ھەممىنى چۈشىنەرسەن، ــ دەپ كۆزدىن غايىب بولدى.

ھەمراجان ئويغىنىپ قارىسا، ئەتراپىدا ھېچكىم كۆرۈنمىدى. ئۇ ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، يەنە يول يۈردى، يول يۈرگەندىمۇ مول يۈردى. ئون بەش كۈن دېگەندە بىر بۇلاققا يەتتى. ئۇ راسا چاڭقاپ كەتكەچە، بۇلاق سۈيىدىن تويۇپ ئىچكۈسى كەلدى، لېكىن شۇ ھامان چۈشى ئېسىگە كېلىپ ئەتراپقا نەزەر سالدى. قارىغۇدەك بولسا، بۇلاق ئەتراپىدا قاغا ـ قۇزغۇن، يولۋاس، يىلپىز قاتارلىق جانۋارلارنىڭ ئۆلكىرى تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتكەنكەن. «خىزىر ھەممىنى بىلىدىكەن، بۇ زەھەرلىك بۇلاق ئىكەن» دەپ ئۇنىڭغا نەزەر كۆزىنىمۇ سالماي كېتىۋەردى. پايانى يوق بىر دەشت ـ چۆلدە يېگانە كېتىپ بارسا، ئۇنىڭغا ھەيۋەتلىك بىر گۈمبەز يولۇقتى. بۇگۈن مۇشۇ يەردە قونماي دەپ ئۇنىڭ ئىچىگە كىرگەندى، ئىپار ـ زەپەر پۈراپ ھەمراجاننى مەست قىلىۋەتتى. بىردەمدىن كېيىن يەر يېرىلغاندەك گۈلدۈرلىگەن سادا كەلدى. ئارقىدىنلا بىر توپ چىلتەنلەر ماشايىخلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ گۈمبەزدە تۇنەشكە كىردى. ھەمراجان بىر بۇلۇڭدا تىكشاپ، ئۇن ـ تىنسىز ئولتۇردى.

چىلتەن پىرىنم ئېيتتىكى:

ــ ئەي چىلتەنلەر، بىز مۇنداق تۇنسەڭ كۆزىمىز ئۇيقۇغا كېتىدۇ، شۇڭا دەرھال ھۆرلىقاغا خەۋەر بېرىڭلار ! ــ دەپ بۇيرۇق قىلدى.

كۆپ ئۆتمەيلا پەرى ھۆرلىقا چىلتەن پىرىم ئالدىدا تەزىم بەجا كەلتۈردى.

چىلتەن پىرىم ئېيتتىكى:

ــ ئەي ھۆرلىقا پەرى ! بۇ ئولتۇرغان ئۇممەتلىرىگە ئۆز قوللىرى بىلەن بىر پىيالىدىن زەمزەم تۇتسىلا قانداق؟ ــ دېدى. ھۆرلىقا «خوپ !» دەپ قوبۇل ئەيلەپ، قەدەھنى ئابىزەمزەمگە تولدۇرۇپ چىلەتنلەرگە سۇنۇشقا باشلىدى. ئايلىنىپ يۈرۈپ ھۆرلىقانىڭ كۆزى گۈمبەزنىڭ بۇلۇڭىدا ئولتۇرغان ھەمراجانغا چۈشتى. ھەمراجان شۇنداق بېشىنى كۆتۈرگەنىدى، ئۇنىڭ كۆزى ھۆرلىقانىڭ ئوتلۇق كۆزى بىلەن ئۇچراشتى. چاقماق چېقىلغاندەك بىر غايىبانە ئوت ھەر ئىككىسىنىڭ يۈرىكىگە تۇتاشتى. شۇ ھامان ھۆرلىقانىڭ قولىدىكى ئالتۇن قەدەھ يەرگە چۈشۈپ كەتتى.

چىلتەن پىرىم بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ھەيران بولدى ۋە كۆڭلىدە زوقمەنلىك پەيدا بولدى. سۈبھى مەزگىلى بولغاندا چىلتەن پىرىم ئېيتتىكى:

ــ ھەي پەرى قىز، سىزگە ئادەمزات ئاشىق بوپتۇ. ئىنسان ئىز باسمىغان بۇ ئىقلىممىزغا قەدەم تەشرىپ ئەتكىنىگە قارىغاندا، بۇ يىگىت جىگەرلىك، ۋاپادار كۆرۈنىدۇ. قوبۇل كۆرسىڭىز بەختىگە تىلەكداشمەن، ــ دېدى ۋە ئۇلارنى خالىي قالدۇرۇپ، يولىغا راۋان بولۇشتى.

ھۆرلىقا ئېيتتىكى:

ــ ئەي يىگىت ! ئۆزىڭىز كىم بولۇرسىز؟ قاياقتىن كەلدىڭىز؟

ھەمراجان ئېيتتى:

ئاتام ئاشىق بولغانىدى بۇلبۇلگويا‌غا،
ئۇچ قېرىندىاش ئىزدەپ چىقتۇق ئۇچ يولغا.

شۇنچە ئىزدەپ يېتەلمىدۇق ئۇنىڭغا،
شۇ سەۋەبتىن ئاھۇپىغان چېكەرمەن.

ئەلقىسسە، ئاندىن ھەمراجان ھۆرلىقانىڭ نامۇئەمالىنى سوربدى. ھۆرلىقا جاۋاب ئورنىغا ئاجايىپ خۇش لاتاپەت بىلەن قاقاقلاپ كۈلدى ـ دە، بىر پارچە ئوت بولۇپ ئاسمانغا چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭغا كۆڭلى مەھلىيا بولغان ھەمراجان ئارقىسىدىن قوغلىدى. ئاڭغىچە ھۆرلىقا پەرى ئۆزىنىڭ قارارگاھىغا يېتىپ بېرىپ، ماشايىخلىرىغا ئېيتتىكى:

ــ ئەي ئۈممەتلىرىم، دەرگاھىمىزدا بىر ئادەمزات پەيدا بولدى، ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ سىناپ بېقىڭلار، نېمە دەردى بار تىڭلاپ بېقىڭلار.

دىۋە ـ پەرىلەر جەم بولۇشۇپ ھەمراجاننىڭ ئالدىغا كۆز يەتمەس قۇم بارخانلىرىنى پەيدا قىلدى. ھەمراجان يول يۈرۈشكە ئامالسىز قالدى. قۇمدىن چىقالماي ئاياغلىرى تالدى. بارغانسېرى ھەمراجانىنى قۇم ئۆز قوينىغا ئالدى. ئۇشبۇ ھالىتىنى نەزمگە قاتتى:

ۋىسال ئىزدەپ بۇ ماكانغا كېلۈرمەن،
مۇندىن قۇتۇلمىشنى قايدىن بىلۈرمەن؟
چەشمە ئىزدەپ ئۇشبۇ چۆلدە ئۆلۈرمەن،
زاغى ـ زۇغۇنلارغا راست تويدۇر بۇگۈن.

پەلەك مېنى بۇ چۆللەردىن ئۆتكۈزسە،
باشقا كەلگەن خەتەرلەرنى كەتكۈزسە،
رەھىم ئەيلەپ مۇرادىمغا يەتكۈزسە،
كۆزدىن ئاققان ياشلىرىم قاندۇر بۇگۈن.

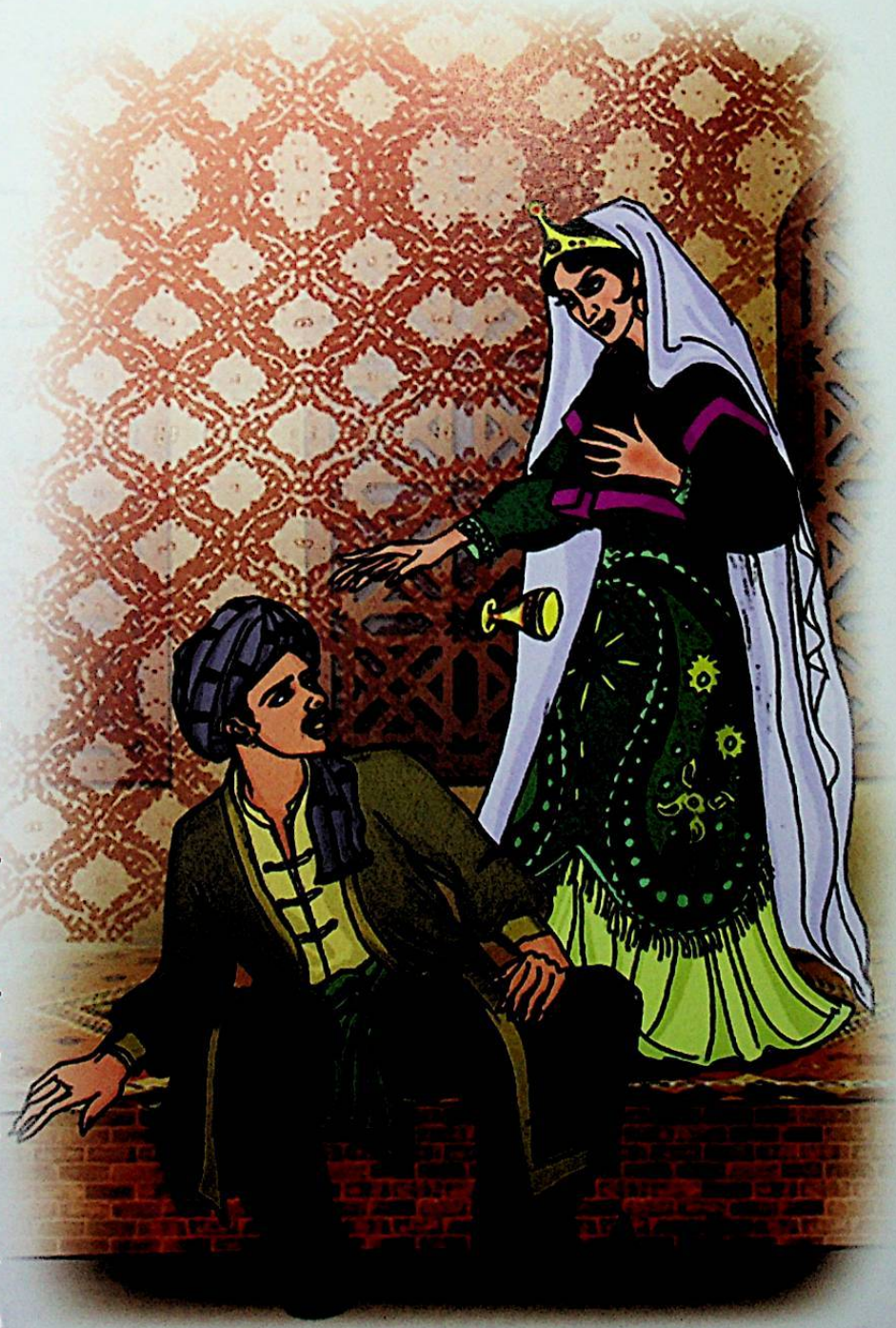
كۆرەلمىدىم، يار باغچىسى ئانارمىدۇر؟
شۇل نىگارىم ماڭا ئوخشاش يانارمىدۇر؟
ۋىسالىغا يۈرەك ـ باغرىم قانارمىدۇر؟
ماڭا ئۇسىز جاھان گويا تۇندۇر بۇگۈن.

گۇناھىم يوق پەلەك مېنى خار قىلما،
ئاجىزىڭغا كەڭ قوينۇڭنى تار قىلما،
مەرد بەندەڭنى نامەردلەرگە يار قىلما،
نى سەۋدالار باشقا چۇشەر كۇندۇر بۇگۈن.

ئەلقىسسە، ھەمراجان بۇ نەزمنى ئوقۇپ زار ـ زار يىغلاپ كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى. غايىب-تىن ئۇنىڭ ئالدىغا خىزىر كېلىپ، ئاغزىغا سۇ تېمىتتى. ئۇ ئويغانسا، تۆت ئەتراپىدىكى قۇم-دىن بۆلەك ھېچ دېرەك يوق ئىدى.

دىۋە ـ پەرىلەر ھۆرلىقانىڭ يېنىغا قايتىپ، ھەمراجاننىڭ نالىسىنى يەتكۈزدى. ھۆرلىقا يەنە سىناپ كۆرمەك بولۇپ دىۋە ـ پەرىلەرگە ئېيتتىكى:

ــ سىلەر ئەمدى خادا قۇيۇن بولۇپ، غارقىراپ ـ شارقىراپ ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قۇم ـ توپا تىقىپ بېقىڭلار.

دۇە - پەرىلەر دەرھال بەجا كەلتۇردى. ھەمراجان بۇ قاباھەتلىك قۇيۇنغا قاراپ مۇنداق دېدى:

ئەي بادى سابا[89]، پەيام[90] يەتكۈز،
مېنىڭ يارىمغا سالام يەتكۈز،
ئۆزى بىر گۈل، لېۋى غۇنچە،
چىشلىرى دۇردانىگە يەتكۈز.

ئۆزۈمدۇرمەن ئەلگە نۆكەر،
قايتسام مېنىڭ قانىم تۆكەر،

يانالماسمەن قۇرۇق ئەگەر،
لېۋى شېكەر يارغا يەتكۈز.

ھەمرا دەڭلار شۇل ئاتمىنى،
كىمگە ئېيتاي مەن دادىمنى،
ئاللا بەرسۇن مۇرادىمنى،
ھۆرلىقاخان يارغا يەتكۈز.

ئەلقىسسە، ھەمراجاننىڭ بۇ سالىمىنى دۇە - پەرىلەر ھۆرلىقاغا يەتكۈزگەندىن كېيىن، ھۆرلىقا ئېيتتىكى:
— «مەرتەم، مەرتەم — ئۇچ مەرتەم» دېگەن گەپ بار، ئاخىرقى قېتىم ئۆزۈم بىر سىناپ كۆرەي، ئە - قىدىسىنى ئاندىن بىلەي. ئۇ تەختتىن چۈشۈپ، تورغاي سۈرىتىگە كىرىپ، ھەمراجاننىڭ بېشىدىن چۈ - چۈلاپ ئايلاندى.

ھەمراجان: «ئەجەب ئىش - ھە! ھەرقانداق بولسا قانىتى بار جانىۋاركەن، سالامىمنى يارىمغا يەتكۈز - سە ئەجەب ئەمەس» دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

خۇدا مېنى ياراتتى،
قارا تۇمان كېچىدە.
ئۆزۈم قالدىم غۇربەتتە،
دەشت - بايابان ئىچىدە.
گۈلدەك يۈزۈم سارغايدى،
قالدىم پىغان ئىچىدە.
يارىم ئاندا ئوينايدۇ،
باغۇبوستان ئىچىدە.
ھاۋادىكى بوز تورغاي،
سايرىمىساڭ نېم بولغاي.

مېنىڭ مىسكىن جانىمنى،
قىينىمىساڭ نېم بولغاي.
يۈرەكتىكى ئارمانىم،
چېچەك ئاچسا نېم بولغاي.
يول باشلىساڭ جەننەتكە،
دوزاخ قاچسا نېم بولغاي.
بۇ چۆللەردە ئازغاشتىم،
يولغا سالساڭ نېم بولغاي.
ھۆرلىقاخان يارىمغا،
خەۋەر قىلساڭ نېم بولغاي.

ئەلقىسسە، تورغاي ھەمراجانغا يول باشلاپ ماڭدى. بىر جايغا كەلگەندە بىر قارا قورغان كۆزگە نامايان بولدى. ھەمراجان: «بۇ قورغان ئىچىدە نېمە كارامەت باردۇر؟» دەپ يېقىن كېلىپ قارىغاندى، ئۇنىڭ تامام تاملىرى ئالتۇندىن قوپۇرۇلغانكەن، ئۇ قورغان ئىچىگە قەدەم قويدى. ھەيھات، بىر باغدۇركى، مەرغىزار گۈللەر ئېچىلىپ، بۇلبۇللار سايرىشىپ تۇرغان، قورغان ئىچى نازۇنېمەتلەر بىلەن تولغانىدى. ھەمراجان باغقا زوقمەن بولۇپ، بىرمەھەل ئايلىنىپ يۈردى. ئۇ قورغاننىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇئەللەق تۇرغان بىر ئالمىنى كۆردى. ئۇنى ئېلىپ پۇراي دېيىشىگە شۇئان غايىب بولۇپ، دەرھال بىر سېرىق شۇڭقارغا ئايلاندى. ئۇ قانات كېرىپ بىر سىلكىنىۋىدى، باغ - ئارامنىڭ ئىچى دۇە - پەرىلەرگە تولدى.

ھەمراجان: «ئەييۇھەننا‌س! نېمە كارامەت؟» دەپ سارا‌سىمىگە چۈشتى. ئارقىدىن بىر توپ تورغاي ۋىچىرلىشىپ، باغ ئىچىدە ھۆر - پەرىلەر پەيدا بولدى. ئۇلارنىڭ ھۆسنلىرى ئاپتاپتىن زىيادە ئىدى. بىردەمدە بىر شۇڭقار قانات قېقىپ ھۆرلىقاغا ئايلاندى. ھەمراجان ئۆزىنى گۈل ئارىسىدا پىنھانغا ئالدى.

هۆرلىقا ئۆز تەختىدە قارار تاپتى. يۈزىدىن پەرى نىقابىنى ئېچىپ تۇرۇشىغا، دىۋە - پەرىلەر «باغى ئې-
رەمدىن ئادەمزاتنىڭ ھىدى كېلىۋاتىدۇ» دەپ ئەرز ئېيتىشتى.

هۆرلىقا: «دەرھال ئاختۇرۇڭلار، ئادەمزات بولسا، دەخلى - تەرۈز يەتكۈزمەي ئېلىپ كېلىڭلار» دې-
دى. دىۋە - پەرىلەر باغى ئېرەمنىڭ ئىچىنى ئىزدەشكە باشلىدى. گۈللەر ئارىسىدىن هۆرلىقانى كۆرگەن
هەمراجان ئۆزىنى ئاشكارىلىماقچا جان - جىگىرىدىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

نە قىسمەتتۇر كۆزۈمگە،
يار كۆرۈندى - كۆرۈندى.
ئۇنىڭ شەمئى هوشىدىن،
جان بەر ئەمدى، بەر ئەمدى.

رۇخسەت بەر باغقا كىرەي،
گۈلى رەنادىن تېرەي،
قەددى - قامىتىڭ كۆرەي،
يۈر سەيلانە، يۈر ئەمدى.

يەتتىم ئاخىر شاهىمغا،
كۆپ كۆيدۈرگەن يارىمغا.
جان قوشۇلدى جانىمغا،
بەر قولۇڭنى، بەر ئەمدى.

ئەلقىسسە، هۆرلىقاخان هەمراجانىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى خاتىرە بەرمەكلە-
كىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

ئەي يارانلار، ساپ ئىمانلار،
ياراً بولدۇم يار دەردىدىن.
ئىشق ئوتىدا كۆيۈپ ـ يېنىپ،
سەۋدا بولدۇم يار دەردىدىن.

مەندە ھېچبىر پاراغەت يوق،
ئۆتكەن كۈندە ھالاۋەت يوق،
مۇندىن ئارتۇق پالاكەت يوق،
ئۆلەر بولدۇم يار دەردىدىن.

ئاتەش كەبى كۆيەر بولدۇم،
پىراقىدا ئۆتەر بولدۇم،
سېنى كۆزگە سۈرتەر بولدۇم،
ئۆلەر بولدۇم يار دەردىدىن.

ئېتىم سورىساڭ ھۆرلىقادۇر،
پانىي دۇنيا ببباھادۇر،
كۆرگىنىم جەبىر ـ جاپادۇر،
ئۆلەر بولدۇم يار دەردىدىن.

ئەلقىسسە، ھەمراجان ھۆرلىقانىڭ نەزمىسىنى ئاڭلاپ كۆڭلى تەسكىن تاپتى. «ھۆرلىقا ياريم مېنىڭ ھالىمدىن خەۋەردار ئىكەن» دەپ ئويلىدى. شۇ ئەسنادا دىۋە ـ پەريلەر كېلىپ ھۆرلىقاغا ئادەمزاتنى تالمىغانلىقىدىن خەۋەر بەردى. ھۆرلىقا ئېيتتىكى: «ئەي ھەمراجانىم، ئەمدى ئۆزۈڭنى ئاشكارا قىلغىن، جىمىكى پەريزاتلار جامالىڭنى كۆرسۇن!» دېدى. ھەمراجان گۈللەر ئارىسىدىن چاچراپ چىقىپ ھۆرلىقانىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇلار ئۆزئارا جاي ـ مەنزىل سوراشتى.

ھۆرلىقا:

ئادەمزاتنىڭ ئەي ئېسىل نەسلى،
سادىغاڭ كېتەي، قايدىن كېلۈرسەن؟
ئەزىز ئەلنىڭ باھارى ـ پەسلى،
سادىغاڭ كېتەي، قايدىن كېلۈرسەن؟

ھەمراجان:

مېنى سورىساڭ، چىنى ماچىن يۇرتىدىن،
ۋىسال ئىزدەپ سەرگەردانە كېلۈرمەن.
نەچچە كۈنلەپ دەردۈپىراق ھىجرىدىن،
كۆيۈپ ـ پىشىپ، ئاشقانە كېلۈرمەن.

ھۆرلىقا:

كىشى مۇنچە كەچ كېلۈرمۇ دوستىگە،
كۆز تىكتىڭمۇ ياكى جانىنىڭ قەستىگە،
قوندۇرمەن سېنى سىنەم ئۈستىدە،
سادىغاڭ كېتەي، قايدىن كېلۈرسەن؟

ھەمراجان:

ئۆمرۈم ئۆتتى بوتىلاقتەك تەلمۈرۈپ،
ھەسرىتىڭدە زەپىراندەك سارغىيىپ،
نەچچە كۈنلەپ چۆلىستاننى ئاختۇرۇپ،
سېنى ئىزدەپ باياۋاندىن كېلۈرمەن.

ھۆرلىقا:

قانداق قىلاي سېنىڭ ئاھۇ زارىڭغا،
بىلگىل، ئىزدەپ قانچە باردىم جايىڭغا،
جان پايانداز بولسۇن خاكى پايىڭغا[91]
سادىغاڭ كېتەي، قايدىن كېلۈرسەن؟

ھەمراجان:

چىن ئاشقەمەن، كۆرگىن چىراي ـ تەرىمدىن،
قۇلۇڭ كەبى كەتمىگەيمەن دەرىگىدىن[92]،
ۋەسلىڭ ئۈچۈن كەچتىم يوقۇ بارىمدىن،
سېنى ئىزدەپ بۇ ماكانغا كېلۈرمەن.

ئەلقىسسە، «ئادەمزاتنى بۇزاپا دەپ ئاڭلىغانىدىم، يەنە بىر سىناي» دەپ ھۆرلىقا ھەمراجانغا ئېيتتىكى:

— ئەي ھەمراجان، يېنىڭىزدا قىرىق بىر ھۆر ـ پەرى تۇرۇپتۇ. خالىغىنىڭىزنى تاللىۋېلىپ كۆڭلىڭىزنى خۇش قىلغايسىز، — دېدى. ھەمراجان قاتتىق رەنجىش ئىچىدە:

— ھۆرلىقاخان، سىز نېمە خىيال قىلۇرسىز؟ مېنىڭ كۆڭلۈم ھامان سىزدە، مەن سىزگىلا بەندە! — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

كۆڭلۈمدىكى شۇدۇر، ساڭا قۇل بولسام،
نېدۇر كۆڭلۈڭ، نېمىلەرنى ئويلايسەن؟
ئىشقىڭ ئوتى قىلدى مېنى پەرۋانە،
نېدۇر كۆڭلۈڭ، نېمىلەرنى ئويلايسەن؟

مەقسىتىم شۇ، بەندە بولسام ئېلىگە،
لەۋلىرىمنى قويسام شېرىن لېۋىگە،
چىرماشسامدىم سېنىڭ نازۇڭ بېلىگە،
نېدۇر كۆڭلۈڭ، نېمىلەرنى ئويلايسەن؟

ئىچەي شاراب خۇش مۇبارەك قولۇڭدىن،
مەن قايتماسمەن مەگەر كەلسە ئۆلۈمدىن،
مىڭ ئۆرگىلەي، قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن،
نېدۇر كۆڭلۈڭ، نېمىلەرنى ئويلايسەن؟

ئەلقىسسە، ھەمراجاننىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، ھۆر - پەرىلەر بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىپ كۆزىدىن غايىب بولۇشتى. باغى ئېرەمدە ھۆرلىقا بىلەن ھەمراجان يېگانە قېلىشتى. بىر - بىرىگە تويماي قارىشىپ، ھۆسن - جامالىلىرىنى مارىشىپ، كۆڭۈل سۆزلىرىنى ئېيتىشالماي كۆز بېقىشىپ قانچە كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى. ئاخىر ھۆرلىقا بىتاقەت بولۇپ، ئالتۇن سازىنى قولىغا ئېلىپ، ئاشىقلار مۇقامىغا چېلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

بۇگۈن مېنىڭ بولۇرسەن ئەزىز مېھمانىم،
سۆھبەت تۈزگىل، ھەمراھىم، دەۋران سېنىڭدۇر.
شېرىن جانىم ساڭا بولسۇن قۇربانىم،
گۈلدەك ئېچىل، ھەمراھىم، دەۋران سېنىڭدۇر.

سېنى دەپ كەچتىم مەن گۈل ئۈزارىمدىن،
خەۋەر ئالغىن، مېنىڭ ئاھۇزارىمدىن،
ئاق كۆكسۈم ئاراسى — ئالمىزارىمدىن،
ئۈزۈپ كۆرگىل، ھەمراھىم، دەۋران سېنىڭدۇر.

ئاشىق بولساڭ تەشۈش قىلما ئۆلۈمدىن،
باغۋەن بولۇپ بۇي ئال تازا گۈلۈمدىن،
بىلدىم ئوتلۇق سىرلىرىڭنى سۆزۈڭدىن،
ئويناپ - كۈلگىل، ھەمراھىم، دەۋران سېنىڭدۇر.

مۇھەببەتنى گۈللەيلى بىز دۇنيادا،
ھەمراجانىم ئۆمرۈڭ ئۈزۈن زىيادە،
مېنى ساڭا نېسىپ ئەتمىش ئىرادە،
قولۇم تۇتقىل، ھەمراھىم، دەۋران سېنىڭدۇر.

ھۆرلىقا بىلەن ھەمراجان باغى ئېرەم ئىچىدە يەنە بىرقانچە كۈن سەيلە - تاماشا قىلدى، گۈلشەن قۇچىقىدا ئىشق پەيزىنى سۈردى. كۈنلەر ئۆتۈپ بىر كۈنى، ھۆرلىقاخان يارى ھەمراجاننى خامۇش ھالەتە كۆردى. ھۆرلىقا:

— ئەي ھەمراجان، دەردىڭ نېدۇر؟ نېمە شۇنچە ئاھۇئەپغان چېكەرسەن؟ — دېدى.

ھەمراجان بىلەن ھۆرلىقا بىر - بىرىگە ئەرز - ھالىنى بايان قىلماقتىن قان - جىگىرى بىلەن ئېيتقانلىرى:

ھۆرلىقا:
بويۇڭدىن ئۆرگىلەي، ئاي مەسەل يارىم،
نېمە شۇنچە ئاھۇئەپغان ئېتەرسەن؟
سۆزۈڭ ئىشىتمەسكە يوق سەبىر - قارارىم،
ئېيتقىل، نېچۈن ئاھۇئەپغان ئېتەرسەن؟
ھەمراجان:
باشتىن سۆزلەي، يەتكىل دادۇھالىمغا،
شۇڭا ھەرئان ئاھۇئەپغان ئېتەرمەن.

قېرىنداشلىرىم چۈشتى مېنىڭ يادىمغا،
شۇڭا ھەرئان ئاھۇئەپغان ئېتەرمەن.

ھۆرلىقا:
باغۋەنىمگەن، بېغىم ئىچرە يارىڭ بار،
ئول باغ ئارا ئالما بىلەن نارىڭ بار،
نە يىغلايسەن، كۆزلىرى خۇمارىڭ بار،
نېمە شۇنچە ئاھۇئەپغان ئېتەرسەن؟

هەمراجان:
سۇقەتىسى ئۆتمەس ھازىر گېلىمدىن،
جۇدا بولغاچ ۋەتىنىمدىن ـ ئېلىمدىن،
نېچۈك چىققاي ئاتا سۆزى دىلىمدىن،
شۇڭا ھەرئان ئاھۇئەپغان ئېتەرمەن.
ھۆرلىقا:
نە سەۋەبتۇر سېنىڭ ئىزدەپ چىققىنىڭ،
شېرىن جانغا ھىجران ئوتىن ياققىنىڭ،
جانغا پاتتى «ئاھ» تارتىپ ئوق ئاتقىنىڭ،
ئېيتقىل، نېچۈك ئاھۇئەپغان ئېتەرسەن؟
هەمراجان:
بۇلبۇلگويا كۆرمىش ئاتام چۈشىدە،
تاپماق شەرتتۇر ئۇنى ئۇچ ئاي ئىچىدە،
كۆڭلۇم كېزەر كۇندۇزىيۇكېچىدە،
شۇڭا ھەرئان ئاھۇئەپغان ئېتەرمەن.
ھۆرلىقا:
ھۆرلىقاخان ئېيتۇر: كۆڭۈل موھتاجى،
بۇلبۇلگويا بولسا، بولۇر ئۇنىڭ ئىلاجى،
تەركىدىدار قىلما گۇناھ رىۋاجى،
يەنە نېچۈك ئاھۇئەپغان ئېتەرسەن؟

ئەلقىسسە، هەمراجان ئېيتتىكى:

— ئەي مەلىكەم، ئاتام چۈشىدە كۆرگەن بۇلبۇلگويانى ئىزدەپ چىقىپ سېنىڭ ئىشقىڭغا مۇپتىلا بولدۇم. ئاتام: «ئۇچ ئايغىچە تاقىتىم بار، ئۇندىن ئۆتسە ماڭا ئۆلۈم يار» دېگەنىدى، ھازىرغىچە بۇلبۇلگويانى تاپالمىدىم. شۇڭا، ئۇھ تارتماي نېمە ئىلاج. ھۆرلىقا ئېيتتىكى:

— بۇلبۇلگويانى تېپىشنىڭ ئىلاجى بار، ئۇ ئىگىچەم ھۆر زەپىرانىڭ بېغىدا ئالتۇن قەپەستە ئېسىقلىق. خالىساڭ مېنىڭ ئېرىم بېغىمدا بەھۇزۇر سەيلە قىلىپ ئولتۇرغىن؛ بۇلبۇلگويانى مەن ئەكېلەي. هەمراجان:

— ئۆزۈم ئەجىر قىلىپ ئەكېلۈرمەن، تەييارغا هەييار بولمايمەن ، — دېدى. ھۆرلىقا:

— ئۇنداق بولسا سېنى بىر سائەتكە قالماي باغى سۇمەنگە يەتكۈزۈپ قويايي، — دەپ ئەڭ يارىملىق، قابىل ئۇممەتلىرىدىن بولغان دىۋە قەقنۇسنى چاقىردى ۋە هەمراجاننى ئۇنىڭ ئۇستىگە مىندۈرۈپ قويۇپ:

— باغى سۇمەنگە بىخەتەر يەتكۈزۈپ، ئامان ـ ئېسەن ئەكەلگەيسەن، — دېدى. قەقنۇس تەزىم قىلىپ، ئاسمانغا شۇنداق پەرۋاز قىلدىكىم، ئەييۇھەننا‌س ! دېگەندەك، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە هەمراجاننى باغى سۇمەننىڭ ئۇستىگە چۈشۈردى. كۆردىكى، باغى سۇمەن ھۆرلىقانىڭ بېغىدىن زىيادە چوڭ بىر باغ ئىكەن. هەمراجان باغنى ئارىلاپ ھۆرلىقا نىشان قىلىپ بەرگەن يەرگە كەلدى. ئېيتقاندەك بۇلبۇلگويا ئالتۇن قەپەستە ئېگىز پەشتاقتا ئېسىقلىق تۇرۇپتۇ. هەمراجان تەسلىكتە قەپەسنى يېشىپ يولغا راۋان بولدى. بىر يەرگە كەلگەندە، «ئاتام ئاشىق بولغان بۇ جانىۋارنىڭ خاسىيىتىنى بىر كۆرەي» دەپ ئالتۇن

پەردىسىنى شۇنداق ئېچىۋېدى، ئاجايىپ ئۇز ۋە خۇشخۇي بىر قۇش ئايان بولدى. بۇلبۇلگويا ھەمراجانىنى كۆرۈپلا شۇنداق سايراپ كەتتىكى، ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ھەمراجان بىھوش بولدى. باغى سۈمەندىكى ھۆر زە- پىرانىنىڭ ئۇممەتلىرى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغاندى. قارىغۇدەك بولسا، بۇلبۇلگويا يوق ئىدى. ئۇلار دەرھال ھۆر زەپىرانغا خەۋەر قىلدى. ھۆر زەپىران جىمىكى دۈشە - پەرىلەرنى يىغىپ نەدىن بولسۇن تېز- لىكتە بۇلبۇلگويانى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. ھۆر زەپىرانىنىڭ قابىل دۈسى بولغان ھەشرەت ئېرەم- باغىنىڭ يولىغا قاراپ بوراندەك ئۇچتى. بىر جايغا كېلىپ بىھوش ياتقان بىر ئادەمزاتنى كۆردى. ئۇ ئا- دەمزاتنىڭ ئالدىدىكى ئالتۇن قەپەستە بۇلبۇلگويا سايراپ تۇراتتى. دۈشە ھەشرەت شۇ ھامان بۇ ئەھۋالنى ھۆر زەپىرانغا مەلۇم قىلدى. ھۆر زەپىران: «بۇلبۇلگويانى ئوغرىلىغان بۇ ئادەمزاتنى يەتتە قات كۆك قە- رىدىن يەرگە تاشلىۋېتىڭلار !» دەپ پەرمان بەردى. دۈشە ھەشرەت ھەمراجانىنى ئاسمانغا ئاچىقىپ كەتتى. دۈشە قەقنۇس بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ دۈشە ھەشرەتنى قوغلاپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. ئۇلار كۆكتە شۇنداق جەڭ قىلدىكى، يەر ۋە ئاسمان تەۋرەپ كەتتى. ھەمراجان دۈشە ھەشرەتنىڭ قولىدىن ئاجراپ كېتىپ يەر- گە قاراپ مۇئەللەق موللاق ئاتتى. ئۇ ئۆزىگە مەدەت تىلەپ مۇناجات ئېيتتىكى:

قارا تۇپراق ئالۋاستىدەك يۇتماقچى بولدى،
ئارزۇ گۈلۈم چېچەك ئاچماي ئەلەمدە سولدى.
خەستە جانىم پايانى يوق غەملەرگە تولدى،
بۇگۈن ماڭا مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

كۆردۈڭمۇ سەن ھالىم نېچۈك ھۆرلىقا پەرى،
بۇگۈن ماڭا مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

بارچىمىزنىڭ ئاتاسىدۇر ئادىمىي نەبى،
ھەمراھ قۇلنىڭ پىرىدۇر ھەزرىتى ئىبلى،

بەرسە ئەگەر بىر جۇپ قانات شۇڭقار بولاتتىم،
قەقنۇستەك كۆك قەرىدە پەرۋاز قىلاتتىم،
مەھكۇم قۇشلار قەپەسنى قويماي چاقاتتىم،
بۇگۈن ماڭا مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى ھۆرلىقاخاندىن ئاڭلايلى: ھۆرلىقا ھەمراجانىنى كۈتۈپ تاقىتى تاق بولدى. كۆڭلىگە غەيرىي گۇمان چۈشتى. دەرھال قۇرئەندازلىرىنى چاقىرىپ:

— ئەي مۇنەججىملەر، ھەمراجانىم ھېلىغىچە كەلمىدى، كۆڭلۈم غەش تۇرىدۇ، بىر قۇرئە سېلىپ بېقىڭلار، — دېدى. قۇرئەندازلار قۇرئە كىتابلىرىنى ئېچىپ:

— ئەي مەلىكەئى جاھان، يارىڭىز ئاسمان بىلەن يەرنىڭ ئارىلىقىدا نىمجان چۈشۈپ كېتىپ بارىدۇ، -

دېدى. ھۆرلىقا بۇنى ئاڭلاپ دەرھال شۇڭقارغا ئايلىنىپ كۆككە پەرۋاز قىلدى. كۆردىكى، ھەمراجان يەرگە قاراپ مۇئەللەق چۈشۈپ كېتىپ بارغۇدەك. ھۆرلىقا چەبدەسلىك بىلەن ھەمرا-جاننى تۇتۇۋېلىپ خەتەردىن قۇتقۇزدى. ھەمرا-جان تېخىچە بەھوش ئىدى. ھۆرلىقا نەچچە-نەچچە دورىلارنى ئىشلەتتى، ھېچقايسىسى شىپا قىلمىدى. ئاخىر خاسىيەتلىك رومالىنى ھەمرا-جاننىڭ يۈزىگە يېپىپ قويۇپ، خۇن - جىگىرىدىن ئېسىلىپ تىلەپ، مۇناجات ئېيتتى:

قارا كۈنلەر چۈشتى مېنىڭ بېشىمغا،
نەزەر ئەيلەپ قۇتقۇزغىن، دەپ يىغلايمەن.
ئەگەر مېنىڭ مۇرادىمنى بەرمىسەڭ،
بۇ جېنىمنى تېز ئالغىن، دەپ يىغلايمەن.

ئىشق ئوتىدا يۈرەك - باغرىم كۈل بولدى،
ھەمراجانىم قېنى سەن، دەپ يىغلايمەن.
تەتۇر پەلەك يارنى بەھوش ئەيلىدى،
ھەمراجانغا شىپا بەر، دەپ يىغلايمەن.

قۇرئەندازلار قۇرئە ئېچىپ بېقىڭلار،
ھەمراجانغا جاننى پىدا ئېتىڭلار،
يۈرەك - باغرىم ئېلىپ ئاڭا قېقىڭلار،
ھەمراجانغا شىپا بەر، دەپ يىغلايمەن.

نېچۈك يارىم كۆكتىن موللاق ئاتارسەن،
ئەقلۇ ھوشۇم ئېلىپ ئوتقا سالارسەن،
بەھوش بولۇپ يۈرىكىمنى تىلارسەن؟
ھەمراجانغا شىپا بەر، دەپ يىغلايمەن.

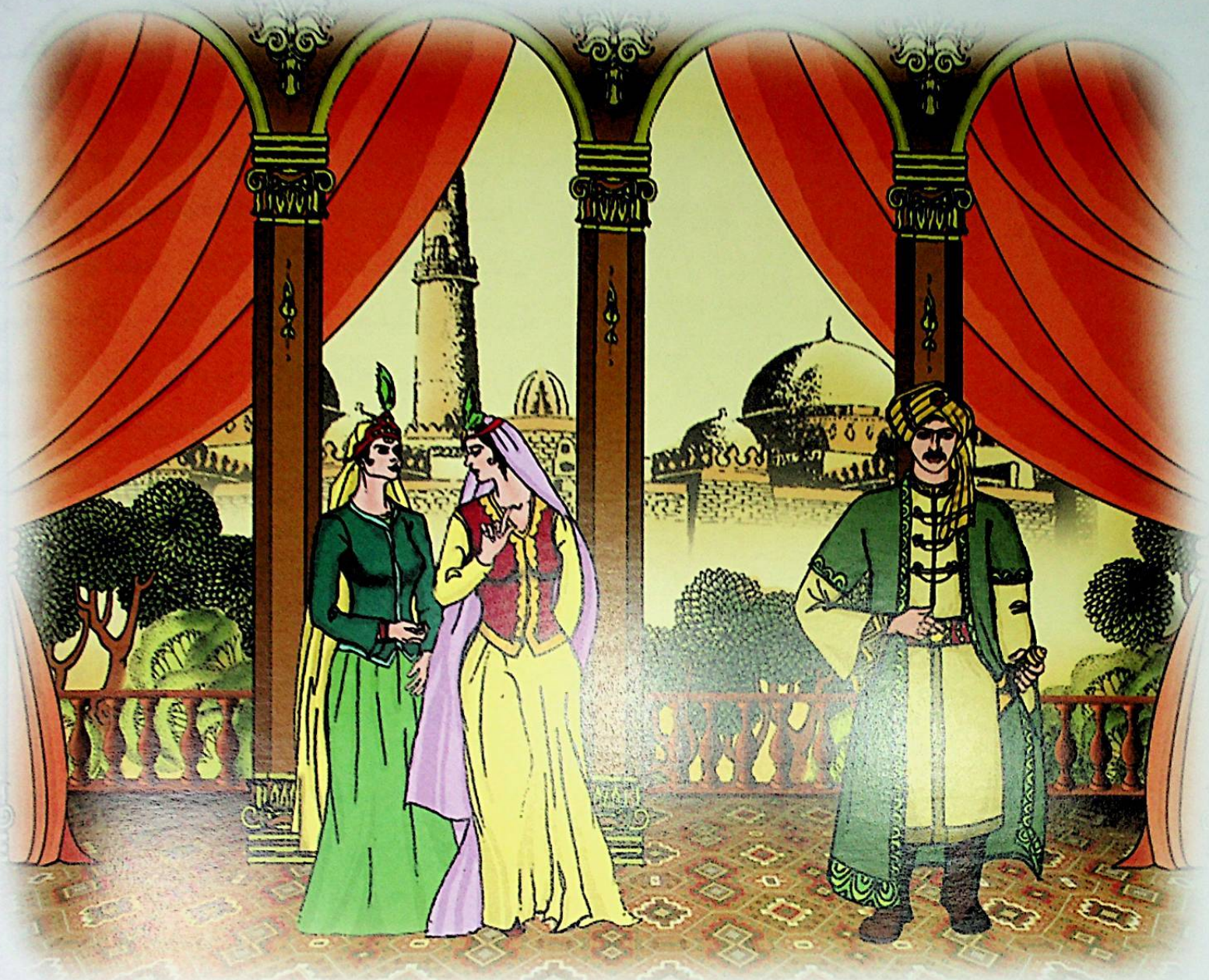
قابا پەلەك چەرخىن چەپكە ئۇرغاندۇر،
بۇلبۇلگويا ھازىر قايدا تۇرغاندۇر؟
بىلەلمىدىم يار قاناتى سۇنغاندۇر،
ھەمراجانغا شىپا بەر، دەپ يىغلايمەن.

ھۆرلىقا دەر بەختىم مېنىڭ قارادۇر،
ئىشق دەردىدە يۈرەك - باغرىم يارادۇر،
يار بىلەن تەڭ جېنىم چىقسا راۋادۇر،
ھەمراجانغا شىپا بەر، دەپ يىغلايمەن.

ئەلقىسسە، ھۆرلىقا ھەمراجاننىڭ بېشىنى تىزىغا قويۇپ، يۈزىگە تەلمۈرۈپ ئولتۇراتتى، شۇ ئەسنادا كۈھقاپ تەرەپتىن مەيىن شامال چىقىپ ھەمراجاننىڭ يۈزىدىكى رومالنى سىيپاپ ئۆتتى. ھەمراجان ئاستا بېشىنى كۆتۈردى ۋە ھۆرلىقاغا قاراپ:

— ئەجەب ئۇخلاپ كېتىپتىمەن - ھە؟ — دېدى. ھۆرلىقا:

— ئەي جېنىمنىڭ جانانىسى، يۈرىكىمنىڭ سەدپارىسى، ئۇخلىغىنىڭىز يوق، — دەپ ۋەقەنى بىر-بىر بايان قىلدى. ئارقىدىن ھۆرلىقا ئاسمانغا قارىۋىدى، دىۋە قەقنۇس بىلەن دىۋە ھەشرەت تېخىچە قاتتىق جەڭ قىلىۋاتاتتى، بۇلبۇلگويانى ئوڭايلىقچە ئېلىشنىڭ مۇمكىنچىلىكى يوقلۇقىنى سېزىپ، بىر تال چېچىنى كۆيدۈرگەنىدى، باغ ئارامدىكى بارلىق دىۋە - پەرىلەر ھازىر بولدى. ئاڭغىچە ھۆر زەپىرانمۇ نەچچە مىڭ دىۋىگە باش بولۇپ، سەپ تارتىپ كەلدى. ھۆرلىقا ئىگىچىسى ھۆر زەپىران بىلەن ئۇچرىشىپ

جەڭ كېلىشىمى تۈزدى. ھۆرلىقا ئېيىتتىكى: «ئەگەر مەن يېڭىلسەم، پۈتۈن ئېلىم بىلەن زاتىڭغا كىرىپ ساڭا ئەل بولىمەن. سەن يېڭىلسەڭ، بۇلبۇلگويانى ئۆز قولۇڭ بىلەن بىزگە تەقدىم قىلىسەن، ــ دېدى. ھۆر زەپىران ماقۇل بولدى. شۇنىڭ بىلەن شۇنداق جەڭ باشلاندىكى، ئاسمان مالائىكىلىرى قورقۇنچىدىن ئۆزىنى يوشۇرىدىغان جاي تاپالماي قالدى. يەتتە كېچە ـ كۈندۈز توختىماي ئۇرۇشۇپ ھۆرلىقا غالىب كەلدى. ھۆر زەپىرانىنىڭ دۈشمەنلىرىنى شۇنداق ئۇردىكى، ئۇلارنىڭ بېشى ئاسمانغا مىخلىنىپ قېلىپ، تېنى يەرگە پاتتى. ھۆر زەپىران ساغداقىنى بوينىغا ئېسىپ كېلىپ ھۆرلىقانىڭ ئايىغىغا يىقىلدى. ۋە ئېيىتتىكى:

ــ ئەي سىڭلىم، بىر ئادەمزاتنى دەپ مېنىڭ شۇنچە كۆپ ئۇممەتلىرىمنى قەتلىئام قىلامسەن؟.

ھۆرلىقا ئېيىتتىكى:

ــ ناۋادا ھەمراجاننى بىر كۆرسەڭ شۇ چاغدا چۈشىنەر ئىدىڭ، ــ دېدى. ھۆر زەپىران:

ــ شۇل ياركىنى ماڭا بىر كۆرسەتكىن، سېنى جىمىكى ئۇممەتلىرىڭ بىلەن قوشۇپ باغى سۇمەندە زىياپەتكە تەكلىپ قىلىمەن، ــ دېدى. ھۆرلىقا ئىگىچىسى ھۆر زەپىرانىنىڭ لەۋزى بويىچە ئۇرۇشنى توختىتىشقا پەرمان چۈشۈردى. ھۆر زەپىران ھەمراجاننى بىر كۆرۈپلا يۈرىكىدە ئىشتىياق پەيدا بولدى. ئىشق ئوقى يۈرىكىگە پېتىپ تاشتەك قېتىپ قالدى. ھۆرلىقا بىلەن ھەمراجان ئۆزلىرىنىڭ تاماشىسى بىلەن بەند ئىدى. ھۆر زەپىران بىتاقەت بولۇپ ھۆرلىقانىڭ ئالدىغا بېرىپ يالۋۇرۇپ بىر سۆز ئېيىتتى:

بويۇڭدىن ئۆرگىلەي، ھۆرلىقا جانىم،
قۇربان بولسۇن ئاڭا جانۇجاھانىم،
ھەمراجاننى ماڭا بەرسەڭ، نېم بولغاي؟
شۇل ياركىنى ماڭا بەرسەڭ، نېم بولغاي؟

جىمىكى خەزىنەم ھەدىيە بولسۇن،
باغى سۇمەن پۇقراسى سېنى شاھ بىلسۇن،
گويا قۇش قولۇڭدا خۇش ناۋا قىلسۇن،
ھەمراجانىڭنى بەرسەڭ، نېم بولغاي؟

ئەلقىسسە، ھۆر زەپىران ھەمراجاننىڭ ھۆسن ـ جامالىغا تويماي قارىدى ۋە ھۆرلىقانىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ:

ـــ ئەگەر ھەمرانى ماڭا بەرسەڭ، ھازىرلا ئالدىڭدا جان بېرىشكە رازىمەن، ـــ دەپ قاتتىق شەرت قىلدى. ئۆزىگە قاراپمۇ قويمىغان ھەمراغا ناله ـ پەريات قىلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

ھەمرا جانىم، سېنى كۆرمەك بارمىكىن؟
كاتىپلىرى ئىشقنى شۇنداق پۈتۈپتۇر،
ساڭا پەقەت ھۆرلىقالا يارمىكىن؟
ئايلىناي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.
ئىشقىڭ بېغى پېقىرىڭغا تارمىكىن؟
ئايلىناي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

رەھىم ئەيلە، ھەمرا مېنىڭ جانىمسەن،
باغى سۇمەندە تولغان قىزىل نارىمسەن،
سېنى كۆرۈپ ئەقلۇھوشۇم كېتىپتۇر،
ئالەمدىكى ئېسىل گۆھەر نانىمسەن،
شېرىن جانىم ھەلقۇمىغا يېتىپتۇر،
ئايلىناي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

ئەلقىسسە، ھەمراجان بۇ نەزمىنى ئاڭلاپ قاتتىق رەنجىدى. ھۆرلىقاغا ئىلتىماس قىلدىكى: «ئىگىچە-ئىگىز نومۇسنى بىلمەيدىكەن، بۇ ماكاندىن تېز كېتەيلى، مېنىڭ ھۆر زەپىرانغا قارار كۆزۈم يوق» دېدى. غەزەپلەنگەن ھۆرلىقا ھۆر زەپىرانغا بىر سۆز ئېيتتى:

ھەمراھىمنى، ئاپا[93]، بىرلا كۆرۈپسەن،
ئىشق يولىدا نەرخ ـ ھاۋا بولارمۇ؟
ئەقلۇھوشۇڭ، ئۆز مەيلىڭنى بېرىپسەن.
شەرىئەتمۇ ئۇنى راۋا كۆرەرمۇ؟
ئاپا، شۇنداق يامان كۇنگە قېلىپسەن،
ۋاپا ئەھلى بۆلەك جاننى سۆيەرمۇ؟
بۇ سەۋادا ئەمدى يىغلاپ ئۆلەرسەن.
يانداشمىغىن يارىمغا، بېشىڭ كېسەرمەن.

ئەلقىسسە، ھۆر زەپىران ھۆرلىقانىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلماي كۆپ ماجىرا بولدى. ھۆرلىقا:

ـــ ئۇنداق بولسا شەرىئەتتىن يول تاپقىن، ـــ دېدى. ھۆر زەپىران يول تاپماق بولۇپ كۇھىقاپ شەھىرىدىكى نامدار قازىنى تەكلىپ قىلدى. قازى كەلگۈچە ھۆرلىقاغا خۇشامەت ئەيلەپ، ئۇلارنى چوڭ مېھمانداركىلىققا تەكلىپ قىلدى. تۇرلۇك ـ تۇمەن نازۇنېمەت، قەنت ـ گېزەك، مەي ـ شارابلار تەييارلىدى. سازەندىلەر قالۇن، غىجەك، راۋاب، دۇتار، تەمبۇر، ساتار، بالىمانلىرىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ مۇقامغا سازلىدى. نازىنىن پەرىلەر ئالتۇن گەردىشلەرگە رۇم شارابىنى تولدۇرۇپ تەكەللۇپ بىلەن ھۆرلىقا بىلەن ھەمراغا سۇندى. شۇل سائەتتە قازى يېتىپ كەلدى. ھۆر زەپىران قازىغا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، ئۇنى خىلۋەت جايغا باشلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

بويۇڭدىن ئۆرگىلەي، گۇل يۈزلۇك قازى،
سىزگە بۇگۇن بىر تىلەكىم بولۇپتۇر،
بۇگۇن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.
بۇگۇن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.
قۇلاق سېلىپ ئاڭلا مېنىڭ ئاھىمنى،
قىرىق مىڭ ئات بېرىمەن، تىللا ئېگەرلىك،
بۇگۇن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.
قىرىق مىڭ قۇل بېرىمەن، زەررىن كەمەرلىك،
ئادەمزات زاتىدىن ھەمرا كېلىپتۇر،
قىرىق مىڭ قۇش بېرىمەن، تۇرپە جىگەرلىك،
ئەقلۇ ھوشۇم، مەيلىمنى قويماي ئېلىپتۇر،
بۇگۇن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.

ئۆمۈرۈڭايەت تەييارمەن خىزمەتلىرىڭگە،
ھەرنە دېسەڭ باش ئېگەرمەن بارچە ئەمرىڭگە،
ئارام ئىستەر ئېرسەڭ تارتقان جەبرىمگە،
بۇگۈن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.

ھەمرا ھۆسنى ھۆر غىلماندىن يېگانە،
ئۇ شاھ ئېرسە، بولدۇم مەن بىر دىۋانە،
جاۋابىڭنى بەرگىل قازىم، مەردانە،
بۇگۈن بىزگە نىكاھ بولسۇن دېگەيسەن.

ئەلقىسسە، قازى:

— ئەسلىدە ئىككى قېرىنداش بىر ئەر نىكاھىغا جايىز ئەمەس. ئەگەرچەندىكى مېنىڭ شەرتىمگە كۆنسەڭ، شەرىئەتتىن يولىنى تېپىپ بېرۈرمەن، — دېدى. ھۆر زەپىران بۇ يولدا ھەرقانداقكى شەرت بولسا قوبۇلغا تەييارلىقىنى بىلدۈردى. نائىنساب قازى:

— بىر خۇرجۇن كۈمۈشتىن باشقا مېنى قانغۇچە بوسە قىلدۇر، — دېدى. ھۆر زەپىران نائىلاج ئىككى مەڭزىدىن ئوتتۇز بوسە بەردى. ھۆرلىقا ئىگىچىسى بىلەن قازىنىڭ خىلۋەت جايدا ئىشرەت قىلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالدى. بىرھازادىن كېيىن قازى كىتابىنى كۆتۈرۈپ ھۆر زەپىرانىڭ ھەمراھلىقىدا ھۆرلىقانىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. ھۆر زەپىران:

— نىكاھقا يول تاپتىم، مانا قازىنىڭ كىتابىنى ئاڭلاڭ، — دېدى. ئۇنىڭ گۈلگەگەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. ھۆرلىقا قازىنىڭ كۆزىگە نەشتەردەك سانجىلىپ بىر قارىغاندى، قازى نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قېتىپ قالدى. ھۆرلىقا قازىغا قاراپ بىر سۆز ئېيىتتى:

خۇش كېلىپسەن، قازى، بىزنىڭ ئارىغا،
ئاقىل بولساڭ مەزۇر بولما پارىغا.
پارا بىلەن يۇز بويىما قارىغا،
راستتىن ئېيتقىل، قازى، ئۆلۈم باردۇر بىر كۈن.

بېشىڭنى ھەم ئىبرەت ئۈچۈن ئاسماسمەن،
راستتىن ئېيتقىل، يالغان ئېيتساڭ ئۆلەرسەن.

ھەقنى جاۋاب بەرسەڭ سېنى سۆكمەسمەن،
يولۇڭ توسۇپ، كاللاڭنىمۇ كەسمەسمەن،
قازى سېنى بۇگۈن خۇدا ئۇرغاندۇر،
شۇم پەيلىڭنى ھەممە كۆرۈپ تۇرغاندۇر،
پەيمانىڭمۇ ئەمدى تولۇق تولغاندۇر،
راست جاۋاب بەر، قازى، ئەمدى ئۆلەرسەن.

ئەلقىسسە، قازى ئاغزىنى مىدىرلىتالمىدى. نىكاھ راۋا دېسە، پارا ھېسابىغا شەرىئەت يولىنى خار ئەتتىڭ دەپ ھۆرلىقا جازالايدۇ، «نىكاھ بىراۋا» دېسە، ھۆر زەپىرانغا بەرگەن ۋەدىسىگە خىلاپ، تېخىمۇ يامان كۈنگە قالىدۇ. ئويلاپ ـ ئويلاپ قازى ھېچ يول تاپالمىدى، يا ئاغزىنى ئاچالمىدى. ھۆر زەپىران دەر ـ غەزەپ بولۇپ، قازىدىن: «نىكاھقا يول بارمۇ، يوق؟» دەپ تەكرار سورىغانىدى، قازى ئۆزى سەزمىگەن ھالدا بېشىنى چايقىدى. ھۆر زەپىران ھوشىنى يوقاتقان ھالدا قىلىچىنى سۇغاردى. باغى سۇمەن ئىچىدە قازىنى قوغلاپ يۈرۈپ بىر سۆز ئېيىتتى:

ماڭا شۇنچە ۋەدە بەردىڭ،
كەل، جاۋابىڭ بەرگىل، قازى.
باغىم ئىچرە گۈلنى تەردىڭ،
كەل، جاۋابىڭ بەرگىل، قازى.

چىقارغايمەن تىك مۇنارە،
قىلغۇم سېنى پارە ـ پارە،
يۈزلىرىڭگە سۈرتەي قارە،
كەل، جاۋابىڭ بەرگىل، قازى.

ھۆر زەپىران باغرى زارە،
كۆمۈلسۇن ئۇ چۆل ـ دەشت ئارە،
قىزىڭ مەندەك بولسۇن پارە،
كەل، جاۋابىڭ بەرگىل، قازى.

ئېشەك قازى، توڭگوز قازى،
جانىمغا قەست قىلغۇر قازى،
دىلى قارا قوڭغۇز قازى،
كەل، جاۋابىڭ بەرگىل، قازى.

ئەلقىسسە، ھۆرلىقا قازىنىڭ بىر قوشۇق قېنىنى تىلەپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە يول قويمىدى. ھۆر زەپىران ئەلىمگە چىدىماي خۇن بولۇپ قايتىپ كەتتى. بىرئازدىن كېيىن ھۆر زەپىرانىڭ ھۇزۇرىدىن قىيا - چىيا كۆتۈرۈلدى. ئايان بولدىكىم، ئۇنىڭغا ئەجەل يەتتى.

ئەلقىسسە، ھەمراجان بۇلبۇلگويانى قولىغا قوندۇرۇپ، ھۆرلىقا بىلەن باغى ئېرەمگە قايتىپ كەلدى. شۇنىڭدىن سوڭ ھۆرلىقاغا:

— ئەمدى ئىجازەت بەرسىڭىز، بۇلبۇلگويانى ئاتامغا يەتكۈزۈپ بېرىپ قايتىپ كەلسەم ، — دېدى.

ھۆرلىقا جاۋابەن بىر سۆز ئېيىتتى:

مۇندىن كېيىن بولساڭ قايتىپ يۇرتۇڭغا،
ساداقەتلىك ئىشەنچىم بار سۆزۈڭگە،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
تېز كېلۈرمەن، پەرىزاتىم، ياخشى قال.
ۋەدىمىزگە سەن ئۆزۈڭ قىلغايسەن ۋاپا،
ھۆرلىقا:
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
چەكتىم سېنىڭ جەبىر بىرلە جاپايىڭ،
ھەمرا:
سۇرەلمىدىم شەۋقى - كەيپى ساپايىڭ،
ياردىمىدۇر خۇلقى جانان ۋاپايىڭ،
مەن بارالمىدىم خۇلقى جانان ۋاپايىڭ،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ھەمرا:
سەندەك جانانىمدىن جۇدا بولغۇنچە،
ئۆلگىنىم ياخشىدۇر تىرىك يۇرگۈنچە،
مۇندىن كېيىن بولساڭ تاغلار تۇماندۇر،
جامالىڭ مۇرادىم ئارزۇ - ئارماندۇر،
بۇگۈن جۇدالىقتۇر، ئاخىر زامانىدۇر،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ھەمرا:
مەن بارارمەن ئەمدى ئانا يۇرتۇمغا،
تېز كېلۈرمەن، پەرىزاتىم، ياخشى قال.

بىتاقەتلىك قىلما، قايتىپ كەلگۈنچە،
تېز كېلۈرمەن، پەرىزاتىم، ياخشى قال.
ھۆرلىقا:
كېتەرمەن دەپ، ھەمرا، جاننى ئالۇرسەن،
بۇگۈن كەتسەڭ قاچان قايتىپ كېلۈرسەن؟
ئۆز يۇرتۇڭنى بەلكىم ماكان قىلۇرسەن،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ھەمرا:
مېنى كەتتى دېبان كۆزۈڭ ياشلىما،
ئۈمىدىڭ رىشتىسىن ئۈزۈپ تاشلىما،
كەلسە ھەر بالاكى، ئىچىڭ ئاشلىما،
تېز كېلۈرمەن، پەرىزاتىم، ياخشى قال.
ھۆرلىقا:
كېتەر بولساڭ، رەقىب يەنە ئاگاھدۇر،

سايەڭ كەبى ئەگىشىپ سېنى تاپادۇر،
چۈنكى دۈشمەنلەرنىڭ دىلى قارادۇر،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ھەمرا:
تەشۋىشىم يوق، قالسام غار، ساي ئىچىدە،
كۆڭلۈم ھامان باغۇ ساراي ئىچىدە،
مەن كېلۈرمەن يەنە ئۈچ ئاي ئىچىدە،
سەبرى جانىم، پەرىزاتىم، ياخشى قال.
ھۆرلىقا:
ئۈشبۇ ئۈچ ئاي ماڭا ئۈچ يىل بىلىنەر،
كەڭرى ئالەم تار قەپەستەك كۆرۈنەر،
ھەر كۈنۈم ھەم ئايدەك يىلغا ئىلىنەر،
ھەمرا، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، ھۆرلىقا ھەمراجان بىلەن خوشلىشىش ئالدىدا: « ئەي ھەمرا جانىم، سېنى دەپ دوست ـ دۈشمەنگە ئاشكارا بولدۇم، ھەتتا ئىگىچىمنىڭمۇ رەقىبى بولۇپ قالدىم. يەنە كېتىمەن دەۋاتىسەن. ئىرا- دەڭدىن ياندۇرۇشقا ئاجىز كەلدىم » دەپ يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ھەمراجانىم سېنىڭ بىرلە ئەھدەم بار،
ئۈچ ئايغىچە سەۋرەم بىرلە جەبرەم بار،
گەر كەلمىسەڭ يول ئۈستىدە قەبرەم بار،
بارغىن، سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

كېتەر ئېرسەڭ ئىزلىرىڭنى ئىزدەرمەن،
چۆللەر كېزىپ، تاغلار ئېشىپ تېزلەرمەن،
خەنجەر ئېلىپ رەقىب باغرىن تۈزلەرمەن،
بارغىن، جانىم، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، ھەمراجان ھۆرلىقانىڭ كۆڭلىنى بەزلىدى ۋە:
— ئەي مېنىڭ جانانىم، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما. مېنىڭ نېمىشقا قايتىدىغانلىقىم ماڭا ئايان. ماڭا بولغان ئىشقىمنى يەنە تەكرار قىلاي بايان، — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

بېلىق كەبى ئۈزدۇم ۋاپا سۇيۇڭدە،
ھۇزۇر ئالدىم ئېرەم بېغىڭ ـ ئۆيۈڭدە،
جاراڭلىدىم سېنىڭ نەزمە ـ كۈيۈڭدە،
نېچۈك ئۈنتاي، پەرىزاتىم، ياخشى قال.

قادىر ئاللا سېنى ماڭا قوشقاندۇر،
مۇھەببەتىڭ جامى شۇندىن توشقاندۇر،
تىلەكلىرىم سەندە چېچەك ئاچقاندۇر،
پەرۋانىدەك ئايلىنارىم ياخشى قال.

ئەلقىسسە، ھۆرلىقا ھەمراجانغا ئىجازەت بېرىپ:
— ناۋادا بېشىڭغا بىرەر كۈن چۈشۈپ، بىرەر مۇشكۈلاتقا دۇچار بولساڭ، مۇشۇ بىر تال چېچىمغا ئوت ياققىن، مەن شۇئان يېنىڭدا ھازىر بولارمەن، — دەپ بىر تال چېچىنى بەردى. دىۋە قەقنۇسنى چا- قىرىپ، ھەمراجاننى جايىغا يەتكۈزۈپ قويۇشقا تەيىنلىدى. دىۋە قەقنۇس ھەمراجان بىلەن بۇلبۇلگويانى كۆتۈرۈپ يولغا راۋان بولدى. بىرنەچچە سائەت ئىچىدىلا ئىككى ئاكىسى بىلەن جۇدالاشقان ئۈچ ئاچا يول- ىنىڭ بەندەرگە يېتىپ كەلدى. ھەمرا ئېيتتىكى: «مېنىڭ ئىككى قېرىندىشىم مۇشۇ ئىككى يولغا كىرىپ

كەتكەن، مەن ئۇلاردىن خەۋەر ئالاي، سەن ئەمدى ئۆز ماكانىڭغا قايت.» دە- ۋە قەقنۇس قايتتى. ھەمراجان بۇلبۇلگويانى كۆتۈرۈپ ئاكىلىرى كەتكەن يولغا راۋان بولدى.

ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى ئاكىلىرىدىن ئاڭلايلى: ھەمراجاننىڭ ئىككى ئاكىسى شۇنچە يول يۈرۈپ ھېچ نەرسىگە ئۇلىشالماي، ئاقىۋىتى بىر شەھەردە ئۇچراشتى. ئۇلار بۇ يەردە بىرقانچە ۋاقىت كەيپ - ساپا قىلىپ يۈردى. ئاخىر بىساتىدا بارى تۇگەپ، قېيىن كۈنلەردە نېمە قىلىشنى بىلمەي قالدى. جان ساقلاش كويىدا ئەسقەرشاھ بىر ئاشپەزنىڭ دۇكىنىدا ئوچاققا ئوت قالاشقا، نۇردۇنشاھ يۇندىكارلىق قىلىشقا باشلىدى.

ھەمراجانمۇ ئاكىلىرىنى كۆپ ئىزدەپ، ئاقىۋىتى مۇشۇ شەھەرگە كېلىپ قالدى. شەھەرنىڭ جىمىكى بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىنى كەزدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئاشپۇزۇل دۇكىنى ئالدىغا كەلگەندە كۆردىكى، ئاكىلىرى جۇل - جۇل ھالەتتە يۇندىغا مىلىنىپ ئىشلەۋاتقانىكەن. ھەمراجان كۆرۈپلا تونۇدى ۋە خالىي بىر جايغا بېرىپ سەرپايلىرىنى ئالماشتۇرۇپ، ھېلىقى ئاشخانىغا كەلدى. بىر تىللانى تاشلاپ، ئاشخانا خوجايىنىدىن ئاشۇ ئىككى شاگىرتتىن تاماق يەتكۈزۈپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ھايال ئۆتمەي ھەمراجاننىڭ تەلىپى بەجا بولدى. ھەمرا ئېيتتىكى:

— ئەي يىگىتلەر، سىلەرمۇ ئولتۇرۇڭلار، بىرگە غىزالىنايلى.

شاگىرتلار:

— خوش، تەقسىر، — دەپ تەزىم بىلەن يانماقچى بولدى. ھەمراجان ئۇلارنى توختىتىۋېلىپ سورىدى، ئۇلار سەرگۈزەشتلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. ھەمراجان ئۇلاردىن:

— ئېتىڭلار نېمە ؟ — دەپ سورىدى.

— بىرىمىزنىڭ ئېتى ئەسقەرشاھ، بىرىمىزنىڭ ئېتى نۇردۇنشاھ، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇلار.

ھەمراجان شۇئان يۈزىدىن نىقابىنى ئېلىۋىدى، ئۇلار ھاڭ - تاڭ بولۇشۇپ، داڭقېتىپ قالدى. ئۇچ قېرىنداش دىدار كۆرۈشتى، خۇشاللىقنىڭ پەيزىنى سۈرۈشتى. ھەمرا ئېيتتىكى:

— ئەي ئاكىلار، مەن بۇلبۇلگويانى ئېلىپ كەلدىم. ئەمدى بىرلىكتە ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا قايتايلى.

ئاشخانا خوجايىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئەھۋالنى بىلدۈردى. خوجايىن ئېيتتىكى:

— بۇلار ماڭا سەكسەن تەڭگە قەرزدار، شۇنى تۇگەتسە قايتمدۇ. ھەمراجان دەرھال سەكسەن تەڭگە چىقىرىپ خوجايىنغا بەردى. ئاكىلىرىنى قۇتۇلدۇرۇپ، يولغا راۋان بولدى. ئۇلار ئۇزۇن يۇرۇپ ئۇچ ئاچا يولنىڭ بېشىغا كەلدى. ھەمراجان ئېيتتىكى:

— ئەي ئاكىلار، بىر دەم ئارام ئالساق قانداق دەيسىلەر؟ شۇنىڭ بىلەن بىر چاھ[94] نىڭ يېنىدا ئارام ئېلىشتى. ھارغان ھەمراجاننىڭ كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى. ئىككى ئاكىسى مەسلىھەت قىلىشتى، ئەسقەرشاھ ئېيتتىكى:

— بىز قايسى يۈزىمىز بىلەن ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا بارىمىز؟ بۇلبۇلگويانى ھەمرا تېپىپتۇ، سىلەر چوڭ تۇرۇپ نېمە قىلدىڭلار دېسە، ئۇيات ئەمەسمۇ؟ ياخشىسى ھەمرانىڭ ئىككى كۆزىنى ئويۇپ، چاھقا تاشلۇۋېتەيلى ـ دە، بۇلبۇلگويانى ئىككىمىز تاپتۇق دەپ ئاتىمىزنىڭ ئىنئامىغا ئېرىشەيلى. نۇردۇنشاھمۇ ماقۇل بولدى. شۇنداق قىلىپ ھەمراجاننىڭ ئىككى كۆزىنى ئويۇپ، بۇلبۇلگويانى تاشلاپ بەردى. ئاندىن ئۇنى چاھقا تاشلۇۋەتتى. شۇ چاغدا ھەمراجاننىڭ ئاكىلىرىغا چەكسىز غەزەپلىنىپ بىر سۆز ئېيتقىنى:

بۇندىن كېتەر بولدۇڭ، زالىم ئاغىلار،
ئەھۋالىمنى سورىغانغا يامان دېگەيسەن.
يالغۇز ھەمرا قالدى چاھنىڭ ئىچىدە،
ئۆلگىنى يوق، تېخى ئامان دېگەيسەن.

تۇگىمەس سەۋداغا قالدى بۇ بېشىم،
زەھەر ـ زۇقۇمدۇر نان بىلەن ئېشىم،
كۆزۈمنى ئويدىلەر ئۆز قېرىندىشىم،
ئۇلپەتدىشى يىلان ـ چايان، دېگەيسەن.

بەللىرىگە ھىممەت كەمەرىن باغلىغان،
پىراق ئۇچۇن سىنەلىرىن داغلىغان،
كەلمىدى دەپ يولغا قاراپ زارلىغان،
شاھى خىسراۋ ئاتامغا سالام دېگەيسەن.

كىمگە ئېيتاي، يۈرەك تولغان، كۆپ داغىم،
مۇرادىمغا يەتمەي ئۆچتى چىراغىم،
گۈلخان بولۇپ تەندە ياندى پىراغىم،
جانجانىم ئانامغا سالام دېگەيسەن.

بىر ۋۇجۇدتىن چىققان ئىككى قېرىنداش،
بېرەلمىدى سىناق يولىدا بەرداش،
چاھ ئىچىدە يالغۇز قالدى مۇڭلۇق باش،
گۈلجەمىلە سىڭلىمغا سالام دېگەيسەن.

بۇ شۇم خەۋەر قاچان يەتكەي يارىمغا؟
ئۇنى كۆرگەن كۆزۈم چۇشتى يادىمغا،
ئۇچۇپ كېلىپ يېتەر بولسا دادىمغا،
چاھتا قالدى، مېنى سەرسان، دېگەيسەن.

ئاڭا يەتسۇن ھەمرا قۇلۇڭ تىلىكى،
غېرىبلىقتا كۆيدى جىگەر ـ يۈرىكى،
كۆزۈمنى ئويدىلەر، پۇتتى كۆرىكى،
ھەقتىن سورار، گۆھىرى ئېھسان، دېگەيسەن.

ئەلقىسسە، ئەسقەرشاھ بىلەن نۇردۇنشاھ ھەمراجاننىڭ نالىسىگە پەرۋا قىلماي، بۇلبۇلگويانى ئېلىپ ئۆز يولىغا چۈشتى. نەچچە كۈنلەردىن كېيىن ئاتىسى بىلەن دىدار كۆرۈشتى. ئاتىسى:

— ھەمرا قېنى؟ — دەپ سورىدى. ئۇلار:

— ھەمرا بىزگە ئەگەشمەي «بارسا كەلمەس» يولغا كەتكەنىدى، ھېچ يەردىن ئىز ـ دېرىكى بولمىدى، — دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن شاھ ئوغلى ھەمراجاننىڭ پىراقىدا سىنەلىرىنى يارا قىلدى. ئاندىن بۇلبۇلگويانى قاراپ:

— سېنىڭ غايىبانە پىراقىڭدا جىسمىم كۆيۈپ كۈل بولدى. ۋىسالىڭ يولىدا جاندىن ئەزىز ئوغلۇمدىن ئايرىلدىم. ئەمدى بىر زەبان سۇرۇپ، مىسكىن كۆڭلۈمگە تەسەللى خاتىرە بەرسەڭ، — دەپ مۇراجىئەت قىلىدى. خامۇشلانغان بۇلبۇلگويا پادىشاھقا قاراپمۇ قويمىدى. بۇ دەرد ئۇستىگە دەرد بولدى. شۇ ئارىدا پادىشاھنىڭ ۋەزىرى كېلىپ بۇلبۇلگويانى يېلىنىپ بىر سۆز ئېيتتى:

خۇش كەلدىڭ، بۇلبۇل، بۇ باغ ئاراغا،
خەندان ئەيلەپ سايرىمايسەن، نېم بولدى؟
خۇشتارسەنغۇ، چىمەنزارلىق باغلارغا،
گۈلنى كۆيلەپ سايرىمايسەن، نېم بولدى؟

ئىشقىڭدا كۆيۈپ شاھىم جانىدىن كەچتى،
دىلىدىكى تۇگۈچنى سەن بىلەن يەشتى،

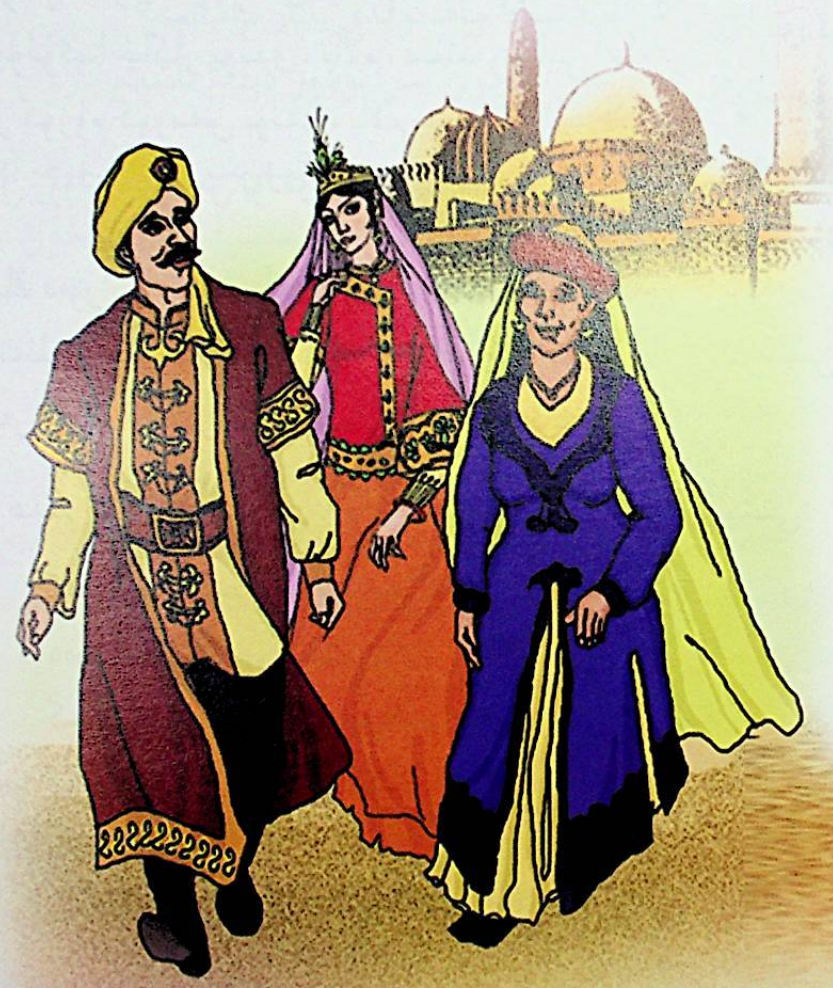
سېنىڭدە قانداق سەرگۈزەشت كەچتى،
ناۋا ئەيلەپ سايرىمايسەن، ساڭا نېم بولدى؟

ۋەزىر ئېيتۇر: دىلىڭ نېچۈن ئارازى؟
خۇش سايرىساڭ شاھىمىز بولۇر رازى،
ھەمدەم ساڭا جىمىكى جان ئاۋازى،
رىۋايەتلەپ سايرىمايسەن، نېم بولدى؟

ئەلقىسسە، بۇلبۇلگويا ناله قىلىپ:

— ئەي پادىشاھ، سازەندىلەرنى جەم قىلىڭ، بىر كەلىمە سۆزۈم بار، — دېدى. پادىشاھ دەرھال بەجا كەلتۇردى. بۇلبۇلگويا سازەندىلەرگە قاراپ:

— مېنىڭ نەزمەمگە بىر ساز قىلىڭلار، — دېدى.

قۇلاق سېلىپ ئەرزىم ئاڭلا، سۇلتانىم،
سەن قەدىردان گۈلزارىڭدىن ئايرىلدىڭ.
سولدى گۈلۈڭ، ئەمدى يەنە ئېچىلماس،
ئەقلۇ ھوشۇڭ، مادارىڭدىن ئايرىلدىڭ.

قاپ تېغىدىن مېنى مۇندا كەلتۇرگەن،
مىڭ جاپادا ھۇزۇرۇڭغا يەتكۈزگەن،
باشقا چۈشكەن بالالارنى كەتكۈزگەن،
ۋاپادارىڭ — سۇلتانىڭدىن ئايرىلدىڭ.

ياخشىلىققا بىر يامانلىق كۆردىلەر،
ئاكىلىرى ئىككى كۆزىن ئويدىلەر،
ئىككى قولىن باغلاپ چاھقا ئاتتىلەر،
پۇتاغى يوق چىنارىڭدىن ئايرىلدىڭ.

قابا پەلەك چەرخىن چەپكە ئۇرغاندۇر،
ئىككى ئوغلۇڭ ساڭا تۇزاق قۇرغاندۇر،
ۋاپاسىزلار ئالداپ جاھان سورىغاندۇر،
ئالغۇر قۇشۇڭ، پالۋانىڭدىن ئايرىلدىڭ.

بۇلبۇلگويا، قۇشلارنىڭ مەن سەردارى،
قېنى ھەمراھ؟ غېرىبلارنىڭ غەمخارى،
كەنجە قوزاڭ، خانىدا ئەڭ سەراسى[95]،
ھەمرا ئاتلىق پۇرجاپا[96]دىن ئايرىلدىڭ.

ئەلقىسسە، پادىشاھ بۇلبۇلگويادىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئەسقەرشاھ بىلەن نۇردۇنـشاھقا ئېيتتىكى:

— ئەي نائىنساپلار، قېرىندىشىڭلار ـ غېمۇ شۇنچە زالىملىق قىلامسىلەر؟

ئۇلار ئېيتتىكى:

— ئەي ئاتا، مۇشتۇمدەك جانىۋارنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ بىزگە مۇنداق مالامەت

قىلامسىز؟ ــ دېدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ تۇرغان بۇلبۇلگويا:
ــ ئىشەنمىسەڭلار يۇرۇڭلار، مەن ھەمرانى تاشلىغان چاھقا باشلاپ باراي، ــ دېدى. پادىشاھ بۇلبۇلگويانىڭ ئارقىسىدىن زار - زار يىغلاپ مېڭىپ بىر سۆز ئېيتتى:

تىنمايىن پەريادى ئەتسەم، مەن تاپارمەنمۇ سېنى،
قەقنۇستەك ئوتقا كىرسەم. مەن تاپارمەنمۇ سېنى؟

چاك - چاك ئەتسەم ياقامنى، مەن تاپارمەنمۇ سېنى؟
ئاھكى، خىسراۋ مەن غېرىب، قالدىم ئەلەمدە سارغىيىپ،

قاينىسام دەريا كەبى، چۆللەر ئارادا زارلىسام،
يەتتە ئىقلىمنى كېزىبان. مەن تاپارمەنمۇ سېنى؟

بۇلبۇلگويانىڭ ھەمراجانىنىڭ ئانىسىنىڭ بىر سۆز ئېيتتى:

تاغلار بېشى تۇمان بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
ئىچكەن ئېشىم زەھەر بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

يۇرەك - باغرىم دەردكە تولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
تاغدەك مۇشكۇل چۈشتى باشقا، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ.

ئېچىگىز دۆڭلەر پاكار بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
شاھ يولۇڭدا چاكار بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

تولدى ئېتەك ئاققان ياشقا، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
ئوغا چۈشتى ئىچكەن ئاشقا، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

كۆرەر كۆزۈم كۆرمەس بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
مېھرىباندۇر مېنىڭ ئېتىم، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

بۇلبۇل زۇۋان سۇرمەس بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ.
يۇرەك تولغان جاراھىتىم، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

بىزنىڭ دەۋران كېتەر بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
يەتكەيمىكىن ھەققە ئاھىم، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

بۇ ۋەتەنلەر پۈتەر بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،
ئەرشتىن ئاشتى قايغۇ - زارىم، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ.

كىيگەن تونۇم كېپەن بولدى، بالام، سەندىن ئايرىلغاچ،

ھەمرانىڭ سىڭلىسى گۈلجەمىلەنىڭ بىر سۆز ئېيتتى:

ھەسرىتىڭدىن خەستە جانىم،
بۇ جاھاننىڭ سەھنىسىدە،

دەردكە تولدۇم، جانىم ئاكا.
گۆھىرى يەكتا ئىدىڭ.

كەلمىدى دەپ ھەر تەرەپكە،
نەرم[97] سۆزلۈك، گەرم[98] دىللىق،

قارار بولدۇم، جانىم ئاكا.
شاھى سۇمبات خان ئاكام.

ھەر كۈنى سېنى مىڭ ياد ئېتىپ،
كېچە - كۈندۈز ئىزدىسەم،

سەھەرلەردە پەريات ئېتىپ،
قايدىن تاپارمەن، جان ئاكام.

ياقام يىرتىپ بەربات ئېتىپ،
بولمىدى ئالەمدە ھېچ،

سۇدەك ئاقار، ياشىم ئاكا.
شادىيانە كۈن - دەۋران ساڭا.

مەرغىزارلىق باغى ئېرەمدە،
ساڭا كەلگەن شۇم قازالار

بىر گۈلى رەنا ئىدىڭ.
رازىدىم كەلسە ماڭا.

ئەلقىسسە، بۇلبۇلگويا چاھنىڭ بېشىغا كېلىپ توختىدى. ياشقا تولغان كۆزلىرى بىلەن چاھنىڭ ئىچىنى ئىشارەت قىلدى. ھەمراجانىنىڭ ئانىسى چوڭقۇر چاھ ئىچىگە قاراپ، مۇڭلىنىپ بىر سۆز ئېيتتى:

بارمۇسەن بۇ چاھ ئىچىگە مۇپتىلا بولغان بالام،
ئاھ، قاراڭغۇ چاھ ئىچىدە نە كېچەر ھالىڭ سېنىڭ؟

قوۋۇم - قېرىنداش، ئەل - يۇرتۇڭدىن ھەم جۇدا بولغان بالام.
ماڭا گەزدۇم[99] زەھىرى بىرلە سىنەسى تولغان بالام.

ئىنتىزار ئەيلەپ ئاتاڭ بىرلەن ئاناڭنى ئانچۇنان، قەترە ـ قەترە يەرگە تامغان كۆزدىكى رىشان بالام.
ياشى ئورنىغا ھامان قانلار راۋان قىلغان بالام. ئۇشبۇ زىندان ئىچرە قالغان ئەي كۆزۈمنىڭ گۆھىرى،
ئول يۈسۈپ ـ ئەھمەد[100] كەبى بوپسەنكى چاھقا مۇپتىلا، بارمۇسەن يا يوقمۇسەن، پەرمانە ئەتكىل، جان بالام.

ئەلقىسسە، چاھ تېگىدە نىمجان ياتقان ھەمراغا بىر تونۇش ئاۋاز ئاڭلىنىپ، غېرىبلىق ئەسىر قىلىدى. «بۇ كىمدۇر؟» دەپ كۆڭلى دەرگۇمان بولۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

كەمىنەم كىم ئۆزۈڭ دەردىم قوزغىغان، ئىشتىكىل خۇنۇم بار ئاكامدا مېنىڭ،
سەندەك نېچۈك قېرىندىشىم بار؟ شۇل كەبى نامەردكە رەنجىداشىم بار.
ۋاپاغا جاپانى راۋا ئەيلىگەن، يوق ئىدى ۋەتەنگە قىلچە يامانىم،
سەندەك نېچۈك قېرىندىشىم بار؟ بولمىسا ئۆزگىچە، غەيرىي تامانىم.
بىئەقىل قولىدا قانغا بويالغان، نېمىشقا چاھ بولدى ياتار ماكانىم؟
گۆھەرسىز كۆزۈمدە ئاقار ياشىم بار. شۇل ئۈچۈن بىر ئۆمۈر دىلدا تاشىم بار.

ئەلقىسسە، گۈلجەمىلەنىڭ چېچى ئارغامچىدەك ئۇزۇن ئىدى، ئۇ چېچىنى كېسىپ ئۈلاپ چاھ ئىچىگە تاشلىدى. ھەمرا ئۇنىڭغا ئېسىلىپ چىقتى ۋە ھەممىسى بىلەن قۇچاقلاشتى. ھەمرا ئۈلارغا خۇن جىگىرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

ئانا يۈرتتىن كەلگەن ئەزىز جانلىرىم، قاناتسىز مەن، يوقتۇر ئىمكان ئۇچماققا،
خەۋەر بېرىڭ، يارۇدوستلار ئامانمۇ؟ بېلىق بولۇپ ئىلىندىم مەن قارماققا،
سايىسىگە كۈن چۈشمىگەن باغلىرىم، نائىلاجمەن يار يېنىغا بارماققا،
گۈل ـ گۈلىستان چىمەنزارلار ئامانمۇ؟ گۈلى ئەھمەر[104]، جۇنۇن يارلار ئامانمۇ؟

ئول نە باغدۇر ئالمىسى بار، ناری بار،
ھەر كىشىنىڭ ئۆزىگە لايىق يارى بار،
نېچۈك مېنىڭ پېشانەمنىڭ شورى بار؟
ياردىن جۇدا چۈشكەن جايلار ئامانمۇ؟

قازى ـ بەگلەر بىرلە شىكار چىققىنىم،
تۈلپارىمنى ھەريان ـ ھەريان چاپقىنىم،
ئالغۇر قۇشلار سېلىپ دابىل[101] قاققىنىم،
قاراڭغۇ تاغ[102]، دەشت ـ چۆللەر ئامانمۇ؟

ھېچ ھالاۋەت كۆرەلمىدىم ياشاشتىن،
مەھرۇم بولدۇم يارغا كۈلۈپ قاراشتىن،
غاپىل دىلى بىپەرق ئىكەنغۇ تاشتىن،
ھەمرا يەڭلىغ بەستە دىللەر[103] ئامانمۇ؟

ئەلقىسسە، ھەمرانىڭ يادىغا ھۆرلىقانىڭ بىر تال چېچى چۈشتى، ئۇنى قويىنىدىن ئېلىپ كۆيدۈرگەن-دى، شۇ ھامان كۆكتە بىر غەۋغايى ئەزىمدىن سوئىرە ھۆرلىقا بىلەن بىرنەچچە پەرى پەيدا بولدى. ھۆرلىقا كەل-گىنىچە ئۆزىنى ھەمرانىڭ ئۈستىگە ئاتتى. ھەمراجان ھۆرلىقاخان يارىنىڭ ئاۋازىنى تونۇپ بىر سۆز ئېيىتتى:

كۈھىقاپتەك كۈلپەت چۈشتى بېشىمغا،
رەھىم ئەيلىگىل، كۆزدىكى قان - يېشىمغا،
ئەجەب چاغدا كەلدىڭ مېنىڭ قېشىمغا،
كەل ئەمدى، جانىم، كەل ئەمدى.

قارداش دېگەن شۇنداق شىددەت بولارمۇ؟
ئۇكىسىنىڭ كۆزلىرىنى ئويارمۇ؟
چاھ ئىچىگە قولىنى باغلاپ قويارمۇ؟
ئۆرگىلەي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

ئازاب ئەتتى مېنىڭ مىسكىن جانىمغا،
كۆزۈم ئويدى، قۇلاق سالماي زارىمغا،
ئەرزىم ئېيتاي، سەن ئەزىزىم يارىمغا،
كەل ئەمدى، جانىم، كەل ئەمدى.

بۇ نە ھەسرەت، بۇ نە كۈلپەت، جانلىرىم،
بۇ نە قايغۇ، بۇ نە مېھنەت، جانلىرىم،
ساڭا چۈشكەن بۇ نە قىسمەت، جانلىرىم،
ئايلىناي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

ھۆرلىقا:
غاپىل ئەردىم، ئەمدى كەلدىم قېشىڭغا،
نە سەۋدالار چۈشتى سېنىڭ بېشىڭغا،
كىملەر سېنىڭ ئوغا سالدى ئېشىڭغا،
ئۆرگىلەي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

ھۆرلىقانىڭ بەختى سەندەك قارادۇر،
ئىشقىڭ بىرلە باغرى چاك - چاك يارادۇر،
كۆرۈپ ھالىڭ، جانى چىقىپ بارادۇر،
ئايلىناي مەن قارا نەرگىس كۆزۈڭدىن.

ئەلقىسسە، ھەمرا ئېيتتىكى:

— ئەمدى كاشكى كۆزۈم بولسا، خەلقىمنى ۋە سېنىڭ جامالىڭنى بىر كۆرسەم، — دەپ ھۆرلىقاغا يىغلىدى. ھۆرلىقاخان:

— كۆزۈڭنى ئويۇپ قەيەرگە تاشلىدى؟ — دەپ سوردى. ھەمرانىڭ جاۋابى ئورنىغا بۇلبۇلگويا زەبان سۆرۈپ:

— ماڭا تاشلاپ بەرگەندى، يۈتماي ھەلقۇمۇمدا ساقلاپ قويدۇم، — دەپ ھەلقۇمىدىن چىقاردى. ھۆرلىقا:

— ئەي ھەمراجانىم، ئەمدى پەرىشان بولما، — دەپ ھەمرانىڭ كۆزىگە دۇئا ئەيلەپ بىر سۆز ئېيىتتى:

قادىر ئاللاھ، دەرگاھىڭغا سېغىندىم،
بارچە ئالەم، بارچە ئىنسان ھۆرمىتى.
قارا ئەيلە دۇشمەنلەرنىڭ يۈزىنى،
يەتتە قات يەر، يەتتە ئاسمان ھۆرمىتى.

قوبۇل ئەيلەپ ۋاپادارلار سۆزىنى،
پىرى ئاشىق يۈسۈپ - زىلەيخا يۈزىنى،
كەرەم قىلىپ ئاچقىل يارىنىڭ كۆزىنى،
سەككىز جەننەت ھۆرى غىلمان ھۆرمىتى.

ئەلقىسسە، ھۆرلىقانىڭ مۇناجاتى تۈگىمەي تۇرۇپ، ھەمرانىڭ كۆزى ئېچىلدى، ھەر تەرەپكە نۇرلار چېچىلدى. ھەمراجان ئاتا - ئانىسى، ئەل - جامائىتى بىلەن كۆرۈشتى. ھۆرلىقانى باغرىغا باستى. شۇنداھەلى جامائەتكە قاراپ بىر سۆز ئېيىتتى:

ئىشق قەدرىنى بىلگەنلەر،
كېلىڭ، جانلار كۆرۈشەيلى.
ماڭا ھەمدەم يۇرگەنلەر،
كېلىڭ، جانلار كۆرۈشەيلى.

ئەل ـ يۇرتىنى سۆيگەنلەر،
پەرۋانە بوپ كۆيگەنلەر،
ياماندىن قول ئۆزگەنلەر،
كېلىكى، جانلار كۆرۈشەيلى.

بۇلبۇل چەكسە ئازارى،
گۈلدىن بۆلەك يوق يارى،
پۈتتى ئەمدى دىل زارى،
كەل، ھۆرلىقا، كۆرۈشەيلى.

لەنەتلەنگەن باشلىرىك،
راۋاج تاپماس ئىشلىرىك،
باغرىكىدىمۇ تاشلىرىك،
كەلگىن، ئاكا، كۆرۈشەيلى.

ئەلقىسسە، شۇنىڭدىن سوڭ ئۇلار شەھەرگە داخىل بولدى. ھۆرلىقا دىۋىلەرگە:

ــ ھەمرانىڭ ئىككى ئاكىسىنى يەتتە قات كۆك قەرىدىن يەرگە تاشلاپ ئۆلتۈرۈڭلار، ــ دەپ بۇيرۇدى. ھەمراجان:

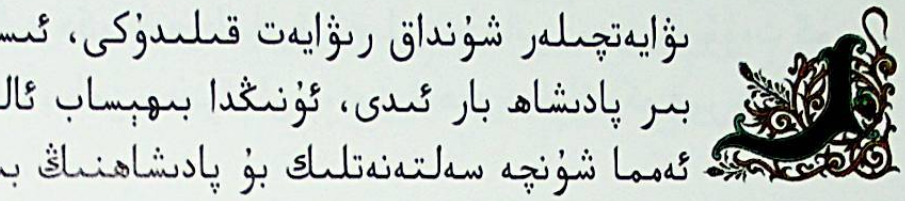
ــ بۇلار قىلغان يامانلىقنى مەن قىلماي، نامەردكە نامەردلىك قىلغىلى بولماس، مەن بۇ نۆۋەت گۇناھىدىن كەچتىم، ــ دېدى. شۇنىڭدىن سوڭ ھۆرلىقا بىلەن ھەمراجان پۈتۈن ئەھلى جامائەتكە قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىپ بەردى.

شۇنداق قىلىپ نەچچە زامانىدىن كېيىن پادىشاھ خىسراۋ ئالەمدىن ئۆتتى. ئەل ـ يۇرت پادىشاھ ئورنىغا ھەمرانى شاھ قىلدى. ھەمرا بىلەن ھۆرلىقا بىر ئۆمۈر بىرگە ياشاپ، ئەلگە ئاسايىش بەردى. خالايىق شاد ـ خۇرام بولۇپ، ھۆرلىقانىڭ يۇرتى بىلەن ھەمرانىڭ يۇرتى ئارىسىغا دوستلۇق گۈلى تېرىدى.

ساداقەتكە نىشان بولۇپ شۇندىن بېرى،
ھۆرلىقا ـ ھەمراجانىڭ نامى قالدى.
شۇم نىيەت، خىيانەتكار، پەيلى ھارام،
ئەسقەرشاھ، نۇردۇنشاھتىن ساۋاق قالدى.

قەمەرشاھ ۋە شەمسى جانان

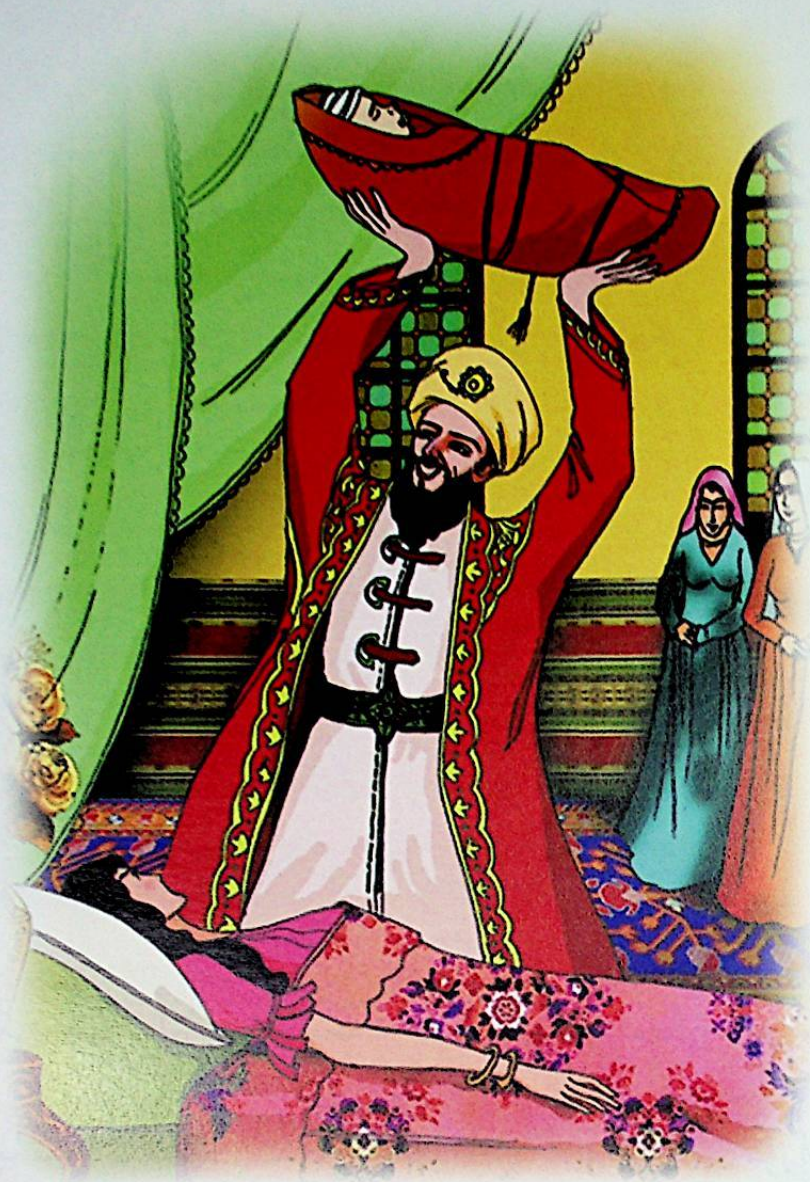
ۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، ئىسپاھان شەھىرىدە شاھھۇسەن ئىسىملىك نامدار بىر پادىشاھ بار ئىدى، ئۇنىڭدا بىھىساب ئالتۇن ـ كۈمۈش، خەزىنە ـ دەپنىلەر بار ئىدى، ئەمما شۇنچە سەلتەنەتلىك بۇ پادىشاھنىڭ بىرمۇ پەرزەنتى بولمىغاچقا، كۆڭلى سەدپارە ئىدى. پادىشاھ خۇدايىتائالادىن بىر پەرزەنت تەلەپ قىلىپ قىرىق كېچە ـ كۈندۈز ئىبادەت بىلەن يىغلىغانىدى، ئاللاتائالا ئۆز بەندىسىنىڭ بۇ تەلىپىنى قوبۇل كۆرۈپ، بىر ئوغۇل پەرزەنت پادىشاھنىڭ پۈشتى كەمىرىدىن زەئىپىنىڭ قورسىقىغا بەند بولدى. توققۇز ئاي، توققۇز كۈن، توققۇز سائەتتىن كېيىن بىر ئوغۇل تۇغۇلدى. پادىشاھ بۇ ئوغۇلنىڭ ھۆسن ـ جامالىغا قاراپ، ئاسماندىكى ئايغا مەڭزىتىپ «قەمەر-شاھ» دەپ ئات قويدى.

ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى كۈھىقاپ دىۋە ـ پەرىلىرىنىڭ پادىشاھى شاپەرقۇتتىن ئاگاھلايلى: پادىشاھ شاپەرقۇتنىڭمۇ بۇ دۇنيادا ھېچبىر پەرزەنتى يوق ئىدى. ئۇ پادىشاھمۇ ئاللادىن بىر پەرزەنت تەلەپ قىلاتتى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە شاپەرقۇتنىڭ تەلەپ دۇئاسى ئىجابەت بولۇپ، خوتۇنى ھامىلىدار بولدى. ئاي ـ كۈن قەرەلى توشۇپ بىر قىز تۇغدى، پادىشاھنىڭ دىلى شادلىققا تولدى. بۇ قىزنىڭ رەڭگى ـ رۇخسارىغا قاراپ، ئاسماندىكى كۈنگە ئوخشىتىپ «شەمسى جانان» دەپ ئات قويدى.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھنىڭ ئاتىسى شاھھۇسەن يالغۇز ئوغلىنىڭ پاراغىتى ئۈچۈن ۋەزىرلىرىگە ئەمر قىلىپ، ھەشەمەتلىك بىر چارباغ بىنا قىلدۇردى. قەمەرشاھ چارباغنى كۆرمەك بولۇپ باغقا كىرىپ، تەختى ـ راۋاق ئۇستىدە ئولتۇردى، بىرئازدىن كېيىن كۆزى ئۇيقۇغا ئەسىر بولدى. ئۇ شۇنداق بىر چۈش كۆردى. چۈشىدە قىسمەت بىر ئىش كۆردى: بىرنەچچە ھۆر ـ پەرى قىز قەمەرشاھنى ئورىۋالغۇدەك، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كۈندىنمۇ نۇرلۇق ساھىبجامال بىر قىز قەمەرشاھنىڭ مۇبارەك قولىنى تۇتۇپ مۇھەببەت نەشتىرىنى يۈرىكىگە سانجىپ تۇرغۇدەك، شۇنىڭ بىلەن بىر ئىشق چاقمىقى چۈشۈپ قەمەر-شاھنىڭ جىسمىنى يارغۇدەك، ئۇلار ئۆزئارا تويماي بېقىشىپ بىر ـ بىرلىرىگە كۆڭلىنى بىلدۈرمەك بولۇپ بىر سۆز ئېيتىشقانلىرى:

قەمەرشاھ:
رۇخسارىڭنى كۆرۈپ ئاغدى خىيالىم،
ئەي دىلرەبا، قايدا بولۇر ماكانىڭ؟
پەرىمۇسەن، بەشەرمۇسەن، نىگارىم،
ئېيتقىن جانان قايدا سېنىڭ ماكانىڭ؟

شەمسى جانان:
مېنى سورىساڭ، شاپەرقۇتنىڭ قىزىمەن،
شەمسى بوستان ئېرۇر مېنىڭ ماكانىم.
ھالىم سورىساڭ، پەرىزاتنىڭ شاھىمەن،
يېقىن يەردە يوقتۇر مېنىڭ ماكانىم.

قەمەرشاھ:

سېنى كۆرسە ئاقىل يولدىن ئادىشار،
جۇملە ئالەم بەلكى سېنى تالىشار،
مەنزىلىڭگە نەچچە كۈندە يول توشار،
قايدا بولۇر جانان سېنىڭ ماكانىڭ؟

شەمسى جانان:

ئاشىق بولساڭ كۆيۈپ ـ يېنىپ ئۆچەرسەن،
سەۋر قىلساڭ سەئيى شەربەت ئىچەرسەن،
ئۇچ يۈز ئاتمىش مەنزىل يىلىم كېچەرسەن،
بىلەر بولساڭ شۇنچە جايدۇر ماكانىم.

قەمەرشاھ:

قەمەر شاھدۇر شاھ ھۇسەننىڭ ئوغلىمەن،
تائەبەدكە مۇشتاقىڭدا ئۆتەرمەن،
ۋەسلىڭ ئۈچۈن جاننى پىدا ئېتەرمەن،
نەزەر بىگدە يۈرسۇن ئۇشبۇ ئەقىدەم.

شەمسى جانان:

شەمسى جانان ــ پەرىلەرنىڭ بىرىمەن،
بىلمۇالغىل كۇھقاپنىڭ پىرىمەن،
مەنمۇ سېنى كۆپتىن ئىزدەپ يۈرىمەن،
شەمسى بوستاندىدۇر، سېنىڭ جانانىڭ.

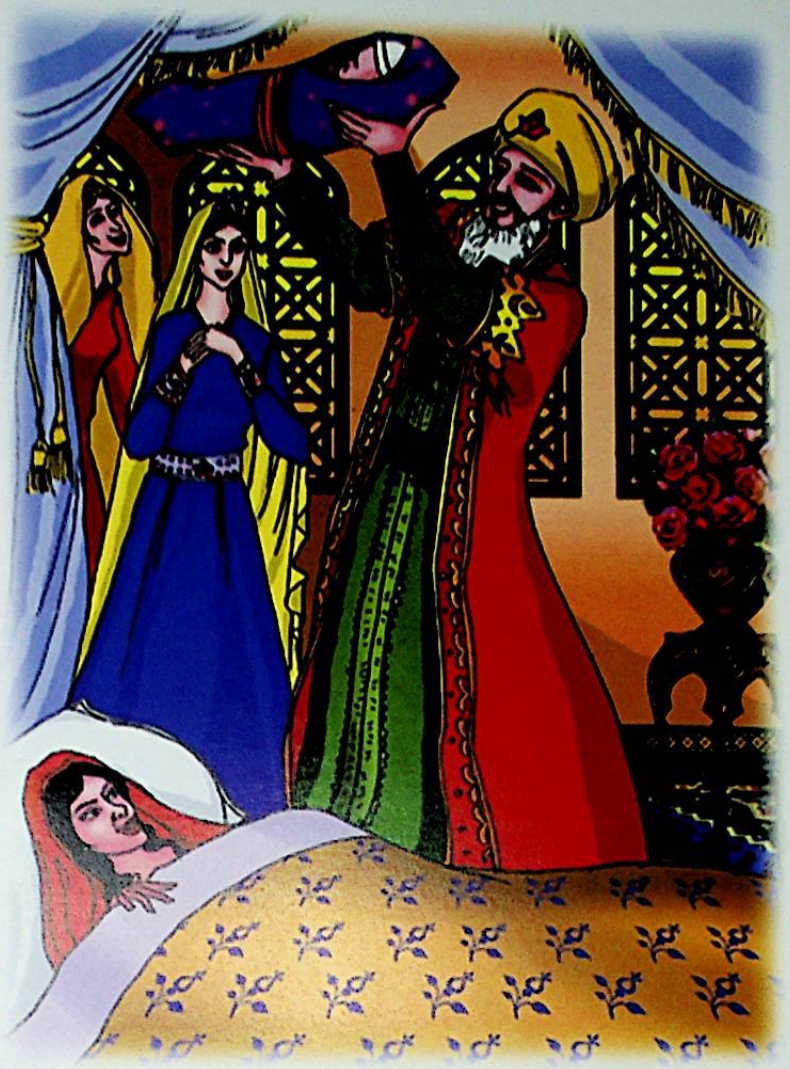
ئەلقىسە، قەمەرشاھ چۆچۈپ ئويغىنىپ قارىدى، چۈشىدە خۇش سۆھبەت بولغان جانانى ھېچ يەردە كۆرۈنمىدى. قەمەرشاھ شۇ كۈندىن باشلاپ ئىشق ۋەسۋەسىسىدە كېچە ـ كۈندۈز نادامەت چېكىپ زار ئەيلەپ كۆزلىرى تالدى، يېمەك ـ ئىچمەكتىن قالدى، ئاھۇنالىسى جاھاننى بىر ئالدى. قەمەرشاھنىڭ بۇ ھالىدىن خەۋەر تاپقان ئاتىسى شاھھۇسەن جىمىكى ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرىنى يىغىپ ئېيتتىكى: «ئوغلۇم قەمەرشاھ نېمە دەرد ـ ئەلەمگە مۇپتىلا بولدى؟ تېزدىن بىلىپ كېلىڭلار». ۋەزىر ـ ۋۇزرالار قەمەرشاھنىڭ دەردىنى بىلمەك بولۇپ ئەھۋال سورىغاندا، قەمەرشاھنىڭ ئېيتقانلىرى:

ئەرزۇھالىم ئىشتىڭ، دانا ئەمىرلەر،
بىر پەرى ھالىمنى خاراب ئەيلىدى.
ئىشق ئىزھارىغا مۇشتاق ئۆمۈرلەر،
لۇتپى مەنزۇر باغرىمنى سماب ئەيلىدى.

قاتارىدا باردۇر كېنىزەكلىرى،
مەشۇق دەر ئۆزىنى، شۇ ئىكەن سىرى،
يىراقتۇر، نىگارا، تۇرغان مەنزىلى،
ۋەدىسىگە قەسەمدىن جاۋاب ئەيلىدى.

سىلكىنىپ ئويغاندىم، بولدۇم گۇمانە،
بېشىمغا چۈشتىلەر ئىشقى پەرۋانە،
دەردىمگە ئۇشبۇ ئىش بولدى باھانە،
ئىشق ئوتى دىلىمنى كاۋاپ ئەيلىدى.

ئەلقىسە، ئەمىرلەر قەمەرشاھدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ پادىشاھقا بىر ـ بىرلەپ بايان قىلدى. پادىشاھ غەمكىن بولۇپ، مەھرەملىرى بىلەن كېڭەش تۇزدى. قانچە چارە قىلسىمۇ قەمەرشاھقا دال بولمـ

دی. ئاخىر ئوغلىنىڭ تەلىپىنى ماقۇل كۆ-
رۈپ، قەمەرشاھقا شۇ مەھبۇبنى ئىزدەپ تې-
پىش ئۈچۈن رۇخسەت بېرىپ بىر سۆز ئېيىتى:

كارامەتلىك قادىر خۇدا، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم،
شاپائەتلىك رەسۇلىللا، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم.
شەمسى باقا، ماھى تابا[105]، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم،
قۇدرەتلىكسەن خۇداۋەندە، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم.

قەمەرشاھقا بەردىم رۇخسەت، پىراقىدۇر جانغا كۈلپەت،
خاھىشىڭدۇر قىلساڭ ئۈلپەت، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم.
شاھى ھۇسەن نادامەتتە، قالدى باشىم مالامەتتە،
تەڭرىم، ئۆزۈڭ ئادالەتتە، بالامنى ساڭا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ ئاتىسىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ خۇشال بولدى. ئانىسى قېشىغا كىرىپ ئېيىتىكى: «ئى ئانا، دادام رۇخسەت قىلدى، سەنمۇ ئىجازەت بەرسەڭ» دەپ ئانىسىغا بىر سۆز ئېيىتتى:

قىبلىگاھىم جانىم ئانا، دۇئايىڭغا دۇتار[106] بولدۇم،
ۋىسال ئىزدەپ يات يەرلەردىن ئۆزگە ۋەتەن تۇتار بولدۇم.
سەۋدايىمەن يول ئاداشتىم، مېنى توغرا يولغا سالغىن،
داۋاسى يوق دەردكە قالدىم، شىپاسى بار چۆلگە سالغىن.

مۇرادىمغا يېتەرمەنمۇ، يارنى كۆرمەي ئۆلەرمەنمۇ؟
يارنى كۆرمەي ئۆلۈپ كەتسەم، بېھىش يۈزى كۆرەرمەنمۇ؟
قەمەرشاھ دەر، غەمكىن باشىم، زەھەر - زوقۇم بولدى ئاشىم،
يار ئىشقىدا ئاقار ياشىم، ئانا جانىم، دۇئا قىلغىن.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئانىسى زار - زار يىغلاپ ئېيىتتىكى:

— ئەي بالام، خەتەرلىك يولغا ئاتلىنىپسەن، قايتقىن يولۇڭدىن. قەمەرشاھ:

— ئىرادەمدىن يانمايمەن، ۋەدەمدىن قايتمايمەن، مەندىن رازى بولۇڭ، — دېدى. نائىلاج ئانىسىنىڭ بىر سۆز ئېيىتقىنى:

بارغىن بالام، يولدا قالما، ئۆچمەس ئوتتا كۆيۈپ يانما،
مەدەت قىلسۇن پەرۋەردىگار، سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم.
يولۇڭ - مەنزىل باش ئالغۇنچە، ئۇچ يۈز ئاتمىش ياش ئالغۇنچە،
دىلدارىڭغا قاۋۇشقۇنچە، سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم.

پەرىلەرنىڭ چىن ۋاپاسى، يالغىنى يوق، جان جاپاسى،
سۆزلىرىنىڭ بار باقاسى، سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم.
خۇدا ساڭا بولسۇن دەركار، نېسىپ ئەتسۇن ۋەسلى دىدار،
ئاناڭغا يوق ئۈيقۇ، بىدار، بارغىن ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ ئانىسىدىن ئىجازەت ئېلىپ، شەمسى جاناننىڭ ۋىسالىغا يېتىش نىيىتىدە ئە-
تىسى چاشگاھ ۋاقتى بىلەن شەھرى ئىسپاھانىنىڭ دەرۋازىسىدىن چىقىپ قارىغۇدەك بولسا، ئىسپاھان
خەلقى چوڭ - كىچىك، قېرى - ياش، ئەر - ئايال ھەممىسى سانجاق - سانجاق بولۇپ يولنىڭ ئىككى

قاسىنقىدا سەپ تارتىپ تۇرغۇدەك. شۇندا قەمەرشاھنىڭ قوۋم ـ قېرىنداش، ئەھلى جامائەت بىلەن خوش-لىشىپ بىر سۆز ئېيتقىنى:

كېتەر بولدۇم يارۇجاننى ئىزدەپ،
مېھرىبانىم ئاتا ـ ئانام، خوش ئەمدى.
ئۇچ يۈز ئاتمىش يىل مەنزىلنى كۆزلەپ،
كېتەر بولدۇم، جامائىتىم، خوش ئەمدى.

كوتا ئۆمرۈم يۈز يىل ۋاپا قىلارمۇ؟
يول ئازابى جانغا جاپا قىلارمۇ؟

ئارمىنىمغا تەلەي تېگى ئاتارمۇ؟
گۈل جامالىم، سىڭلىم ساڭا خوش ئەمدى.

مەن كېتەرمەن «تەۋەككۈل»گە بەل باغلاپ،
يار ـ يار دەپ سىنەلىرىمنى داغلاپ،
ھىجران ئوقى يۈرەك ـ باغرىمنى تىغلاپ،
كېتەر بولدۇم، ئانا يۈرتۇم، خوش ئەمدى.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ يۈرتداشلىرى بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. قىرىق كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرسىمۇ ھېچبىر مەنزىل كۆرۈنمىدى. چۆل ـ جەزىرە ئىچىدە گاڭگىراپ يۈرۈپ بىر سۆز ئېيتتى:

قادىر ئاللا، سالدىڭ ۋىسال دەردىگە،
مەن نەيلەيىن، ياردىن نىشان بولمىسا.
يار ـ يار دەپ كەزدىم ھىجران دەشتىدە،
مەن نەيلەيىن، ياتار ماكان بولمىسا.

شەمسى جانان، ئەي نىگارا، قايدىسەن؟
ۋىسالىڭغا ئەمدى قاچان يېتەرمەن؟

قاي تامانغا باشىم ئېلىپ يۈرەرمەن؟
مەن نەيلەيىن ياردىن ئەپغان بولمىسا؟

مەن بارارمەن، دىلدا ئۈمىد كۈتۈلگەن،
پايانى يوق يولۇمەنزىل ئۆتۈلگەن،
پېشانەمگە نېمە قىسمەت پۈتۈلگەن؟
مەن نەيلەيىن ياردىن ئېھسان بولمىسا.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ شۇ يۇرگىنىچە ئۇچ يىل توختىماي ماڭدى. ئاخىر پۇتلىرى يېغىر بولۇپ، بىلـ
ـلىرى تالدى. ھېچقانداق ئادەمزات ئۇچرىمىدى. ئىشقى ـ پىراقى ئېشىپ بىر غەزەل ئېيتتى:

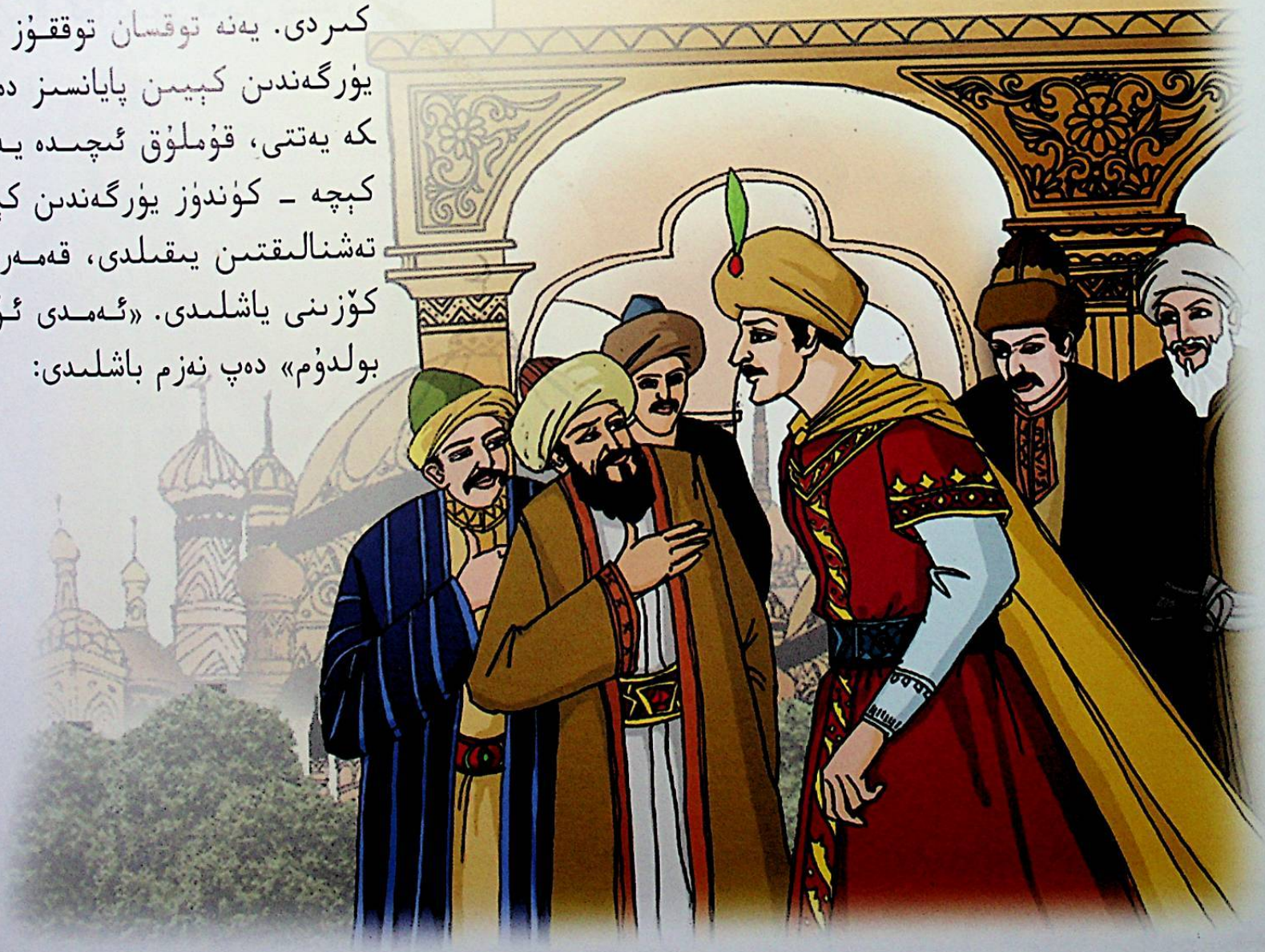
بارچە دەرلەر: ئىشق يولى ژاپاسىنى،
لوقمان دەرمىش، دەردى ھىجران داۋاسىنى.
نالە ئەيلەپ، دەشتى گەريان ئاختۇراي،
ئەجەب ئېرمەس، ئۇچراپ قالسا باقاسىنى.

گەر يولۇقسا بىرەر پەرى يولۇمدا،
ئۆمرۇم قالماس تەركىدىدار ساناسىز.
يۈرەك پارە، ئاتەشى[107] ھىجران بىلەن،
لەيلى ـ مەجنۇن ژەسلى بارمۇ گاداسىز؟

مەن پەرىشان تاغۇدەشتلەر كېزەرمەن،
قايدا دىدار، جانانغا جان پىداسىز؟
تەۋەككۇلدىن بەخت ـ تەلەي تاپمىسام،
خىزىر ئۇنى بەلكىم بەرمەس خۇداسىز.
شەمسى جانان رۇخسارىغا يەتمىسەم،
مەھشەر كۈنى[108] قەمەرشاھنى سورارسىز.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ قايسى تەرەپكە مېڭىشىنى بىلەلمەي ئاللادىن پاناھ تىلەپ بېشىنى سەجدىگە قويدى، شۇ ھامان بىر شەپە بولدى، بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىغۇدەك بولسا، يەر بىلەن ئاسمان ئارىسىدا بىر ئاق نۇرانە كىشى كېلىۋاتقۇدەك. قەمەرشاھ غايىب كىشىگە ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن سالام قىلدى. ئۇ كىشىدىن: «ئى ئوغلۇم، يولۇڭدىن قالما، ئاللا تەلىپىڭنى قوبۇل كۆرۈپ، ساڭا ھەردەم مەدەتكار بولغاي، يەنە ئۇچ يىل يۈرسەڭ بىر بوۋاي يولۇققاي، ئۇ يولۇڭنى كۆرسەتكەي، مۇرادىڭغا يەتكەيسەن» دېگەن دۇئايى نىدا كەلدى.

قەمەرشاھقا قايتىدىن جان كىردى. يەنە توقسان توققۇز كۈن يۈرگەندىن كېيىن پايانسىز دەشتـ كە يەتتى، قۇملۇق ئىچىدە يەتتە كېچە ـ كۈندۈز يۈرگەندىن كېيىن تەشنالىقتىن يىقىلدى، قەمەرشاھ كۆزىنى ياشلىدى. «ئەمدى ئۆلەر بولدۇم» دەپ نەزم باشلىدى:

نېچوك جاننى قۇتقۇزاي بۇ چۆلستان ئىچىدە،
ئاشتىم جاپا تېغىدىن سەرسانىمەن يولۇڭدا،

نېتەي شۇنچە ئازغاشتىم، قالدىم ئارمان ئىچىدە،
رازى ئىدىم جان بەرسەم، جانان سېنىڭ قولۇڭدا،

ھەسرەت تولغان بۇ بېشىم قايغۇ - پىغان ئىچىدە،
پەرۋانىدەك نە بولغاي چۆرگىلىسەم ئوك - سولۇڭدا،

بويۇم ئوتتا ئۆرتىنۇر، يۈرىكىم قان ئىچىدە.
شەمسى جانان بىلۈرمۇ، قالدىم گۈلخان ئىچىدە؟

ئىشق ئوتىدا كۆيگەنىڭ بولۇرمىكىن داۋاسى،
ھىجران دەشتىدە يىغلاپ ئاقتى كۆزۈم قاراقى،

دەرلەر: ئاشىق دېگەنىڭ مەھشەردىمىش غىزاسى،
كەتمەس دەردلىك بېشىمدىن شەمسى جانان پىراقى،

ئاشىقلارغا ئالەمنىڭ شۇنچىمىكىن جازاسى،
ئارامى جان بولارمۇ، ئاشىققا يول يىراقى؟

پەرھاد كەبى زارىمەن، بۇ چۆلستان ئىچىدە.
قەمەرشاھدۇر نادامەت، نالە ئەپغان ئىچىدە.

ئەلقىسسە، قاتتىق بوران كۆتۈرۈلۈپ، قەمەرشاھ كۆزىنى ئاچالماي قالدى. ئەيىۋھەنناس! قەمەرشاھنىڭ جىسمى بارغانسېرى قۇم تېگىدە قېلىشقا باشلىدى. شۇندا نادامەت نالىسى بىرلە «شەمسى جانان قايدىسەن؟» دەپ بىر سۆز ئېيىتتى:

مەن بالاغا مۇپتالامەن، شەمسى جانان، قايدىسەن؟
ئاھ ئەجەب... يەتمەي ۋىسالغا بولدىما قۇملارغا يەم،

ۋەسلى دىدار يول ئاچار، جانىمغا دەرمان قايدىسەن؟
بولدى ئالەم بىر دوزاخ، ئەي ماھى تابان، قايدىسەن؟

بۇ جۇدالىق دەشتىدە بىچارە بولدۇم خەستىدەك،
سەندىن ئۆزگە يار تۇتار بولسام، يۈزۈم بولغاي قارا،

كۆزلىرىمنىڭ گۆھىرى، نۇرى غىلمان قايدىسەن؟
ئەي يۈزۈك مىسلى بەدەخشان[109]، لەئلۇمارجان قايدىسەن؟

ئۆرتىنەر قەلبىم زىلەيخادەك پىراقىڭ ئىشقىدا،
نەيلەيىن ئۇشبۇ كۆڭۈل غەم تېغىدىن سەدپارىدۇر،

تەركىدىدار ئۆتسە جانىم، قالدى ئارمان قايدىسەن؟
چۈن قەمەرشاھ يارى بولغاي، ئاپىتى جان، قايدىسەن؟

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ شۇندىن سوڭ: «مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن بۇ كۈلپەتتىن شەمسى جانانىڭ خەۋىرى بارمىدۇ؟» دەپ ئۆز ھالىنى ئىزھار قىلىپ بىر مۇناجات ئوقۇدى:

غەملەر تېغى چۈشۈپتۇر بۇ بېشىمغا، جانانىم،
تۇمەن مىڭ دەرد - بالاغا سەن ئىدىڭ نەزەرگاھىم.

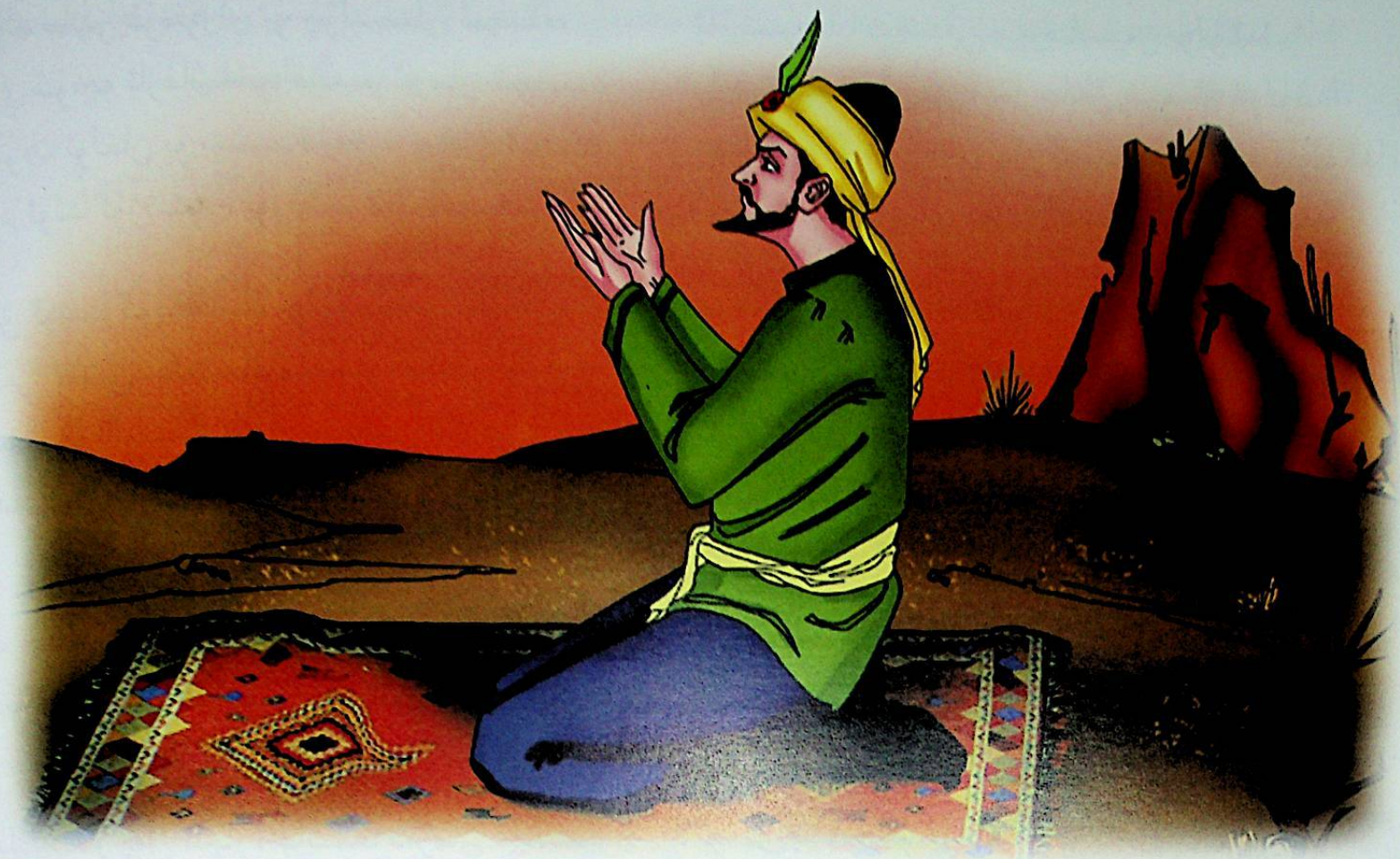
نەچچە يىللاپ زارلىسام يەتمەس ساڭا ئەپغانىم.
دىدار ئىزدەپ كۇنۇتۇن يېتەلمىدىم مەقسەتكە،

كۆيۈپ ھىجران ئوتىدا، ئۇچۇر ئۇقماي كۈل بولدۇم،
شەمسى جانان ئامانەت، بىر ئۆزۈڭگە ئىلاھىم.

قايدىن تاپاي ئاختۇرۇپ سېنى، شاھى خۇبانىم[110].
بەختى قارا قەمەرشاھ، سېغىنار پەرۋەردىگار،

پەلەك جۇدا ئەيلەپتۇ جەبىر بىرلە سېنىڭدىن،
كەچۈرگەيسەن ئالدىڭدا، قانچە بولسا، گۇناھىم.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ نالە - ئەپغان ئىچىدە كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى. بىرھازادىن كېيىن ئويغىنىپ قارىغۇدەك بولسا، بېشىدا بىر كومزەك سۇ بىلەن توققۇز نان تۇرغۇدەك، قەمەرشاھ نان بىلەن سۇنى تويغۇچە يەپ - ئىچىپ قايتىدىن مادارىغا كەلدى. بىر يۇلقۇنۇپ قۇم ئىچىدىن چىقتى، يەنە يولغا راۋان بولدى. شۇ يۈرگىنىچە ئون تۆت كېچە - كۈندۈز يول مېڭىپ، ئاقىۋەتتە تاشلىرى تونۇر تەپتىدەك قىزىغان غىلتاڭ سايغا كېلىپ قالدى. ئاچ - زارلىق، تەشنا - تەقەززالىق ئاپىتىدىن مىدىرلىغۇدەك ھالى قالمىدى. ھايات كويىدا سەۋەب ئىزدەپ يەرنى كولاپ سۇ تاپماق بولدى. يەرنى بىرئاز كولىۋىدى، بىر ئادەمنىڭ جەستى چىقتى. قەمەرشاھ بۇنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. «بۇمۇ مەندەك بىر دەردەمەن ئوخشايدۇ» دەپ بېجىلىدىن بەلۋىغىنى يېشىپ ئېڭىكىنى تاڭدى، يۈز - كۆزىنى ئوچۇق قويۇپ، بەدىنىنى كۆمدى. شۇ ئەسنادا بىر سالمىن شامال قەمەرشاھنىڭ يۈزىنى سىيپاپ ئۆتتى. قەمەرشاھ خۇشال بولۇپ شامالغا قاراپ بىر سۆز ئېيىتتى:

سابا[111] يەتكۇز، سالامىنى ئۇ ئاي يۇزلۈك قەلەم قاشقا،
كى مەندىن دىل ئۇزۇپ جانان، كۆڭۈلنى قىلمىسۇن باشقا،
شىكەستە خاكىنى ئەيلەپ، زەھەرلەر سالمىسۇن ئاشقا،
مېنىڭ ئىشقۇئەقىدەم ئېيت، گۆھەرنى كىم ئۇرار تاشقا؟

بۇ چۆللەر دەشتىدە قالدىم، قىيانى زارۇ زار يىغلاپ،
كۆرەرمەن ئاقىۋەت بىر دەپ، كەمەر هەممەتنى چىڭ باغلاپ،
هامان هىجران پىراقىدا يۈرەر بولدۇم يۈرەك داغلاپ،
كۆرەلمەي يار جامالىنى، كۆزۈم تولدى خۇناب ياشقا.

بۇ هىجران پىراقىدا هەمىشە بىر گادادۇرمەن،
كۇنىگە مىڭ ئەلەم بىرلە تېغى مىڭ بىر يانادۇرمەن،
كۆرەر بولسام جامالىنى، ۋىسالىغا قانادۇرمەن،
قىچقىرسام ئۇنۇم يەتمەس، يوقتۇر هېچ ئامال باشقا.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ يەنە قىرىق كېچە ـ كۇندۈز يول يۈردى. هېچقانداق جانۋاردىن دېرەك بولمىدى. بىر باياۋان ئىچىدە تەمتىرەپ يۈرۈپ، هاۋادا قانات قېقىپ سايراپ تۇرغان بىر تورغاينى كۆردى. قەمەرشاھ ئېيتتىكى: «بۇ جانۋارمۇ ئۆز توپىدىن ئايرىلغان مەندەك بىر مۇساپىر ئوخشايدۇ، شۇ تورغايغا ئەرز ـ هالىمنى بايان قىلسام يارىمغا يەتكۈزسە ئەجەب ئەمەس» دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

هاۋادىكى بوز تورغاي،
سايرىمىساڭ نېم بولغاي؟
بۇ چۆللەردە جېنىمنى،
قىينىمىساڭ نېم بولغاي؟

سۆزلىگىلى تىلىڭ يوق،
قەمەرشاھقا دىلىڭ يوق.
ئۇچۇپ بېرىپ يارىمغا،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

باشىم ئۇزرە تۇرارسەن،
شۇنچە جەۋلان قىلارسەن،
خۇشخۇي زۇۋان سۆرەرسەن،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

مېنى سورىساڭ، بىمارمەن،
بۇ دەشت ئىچرە بارارمەن،
غەم لېيىغا پاتارمەن،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

ئەجەب بولدى زامانە،
جان بولارمۇ بىگانە،
يار ئۇچۇن مەن پەرۋانە،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

يۈرەي دېسەم دەرمان يوق،
تۇراي دېسەم پەرمان يوق،

ياكى شەمسى جانان يوق،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

قەمەرشاھنىڭ سالامى،
يوقتۇر كۆڭۈل ئارامى،
چىن ئىشقىنىڭ داۋامى،
خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي؟

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ تورغاي ئۇچقان تامانغا ئەگىشىپ يەنە ئۇچ يىل يول يۈردى. ھېچقانداق ئادەمزات كۆرمىدى. ئۇ ئۆزىگە پاناھ تىلەپ بىر سۆز ئېيتتى:

قۇدرەت بىلەن قابا پەلەك مېنى دەردلىك كويغا سالدىڭ،
جاپا ئەيلەپ، ئىبراھىمدەك كۆيۈۋاتقان ئوتقا سالدىڭ.
سەھەر تۇرۇپ ئاللا دېدىم، ئۆزگە ئىشنى ھېچ بىلمىدىم،
يارنى ئىزدەپ تاپالمىدىم، مېنى غەيرىي يولغا سالدىڭ.

كەلدىم يارىمنى سوراقلاپ، يار قاچتى مەندىن يىراقلاپ،
ھىجران ئوتىدا سىنەم[112] داغلاپ، مېنى ناگاھ چۆلگە سالدىڭ.
كۆرگەنلىرىم پىراق بولدى، يېقىنلىرىم يىراق بولدى،
شەمسى جانان چىراغ بولدى، پەرۋانەڭنى ئوتقا سالدىڭ.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ قارىغۇدەك بولسا، بېھىشتىن نىشان بېرىدىغان بىر چارباغ ئىچىدە ئۆزىنى كۆردى. بىر يېشىللىق ئارىسىدىن ئاپئاق ساقال نۇرانە چىراي كىشى چىقىپ كېلىپ: «ئەي ئوغلۇم، مەن سېنى مۇرادىڭغا يەتكۈزگىلى كەلدىم، ئازدىن كېيىن چۈشۈڭدە كۆرگەن جانانىڭ بىلەن ئۇچراشقان ئۆستەڭ بويىغا بارسەن، يار ۋەسلىگە قانسەن» دەپ كۆزدىن غايىب بولدى. قەمەرشاھ: «خىزىرغا يولۇققان ئوخشايمەن» دەپ، ئۇنىڭ يولىغا قاراپ بىر سۆز ئېيتتى:

شەمسى جانان، سېنىڭ ئۇچۇن ياخشى كۈنۈم يامان بولدى، زار ئەيلىدىم ھەربىر دەمدە، تەنھالىقىم يامان بولدى.
زىلەيخادەك يۈسۈپ ئۇچۇن مەنزىلگاھىم زىندان بولدى. ئايرىلىپ مەن بىرنەچچە كۈن، يۈردۈم گويا ھالىم زەبۇن[113]،
مەن سارغىيىپ گۈلدەك سولۇپ، چىرايلىرىم سامان بولدى، كۆز ياشىمدا تولدى ھامۇن[114]، چەككەنلىرىم پىغان بولدى.
غەم پىراقى ئىچرە ئۆتكەن ئۆمرۈم ماڭا زىيان بولدى. قەمەرشاھدۇر مىسكىن بېشىم، تىنماي ئاقۇر كۆزدىن يېشىم،
قالدىم ئەجەب ئىغىر كۈندە، ئىشقىڭ قىلدى مېنى بەندە، چۆل ئىچىدە شۇل يولداشىم، خىزىر، ئىلياس ئايان بولدى.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ ئۆستەڭ بويىدا ئولتۇرغانىدى، بىر جۈۋان ئىككى قاپاقنى كۆتۈرۈپ سۈغا چىقىپ قالدى. ئۇ جۈۋان ئۆستەڭ بويىدىكى ناتونۇش ئادەمگە شۇنداق بىر قارىۋىدى، ئۇنىڭدىن بىر ئوت چىقىپ جۈۋاننىڭ سىنەسىنى خاراب قىلدى، جىگىرىنى كاۋاپ قىلدى. جۈۋان: «بۇ يىگىت نېمىدېگەن ئوتلۇق، ئالدى بىلەن ھال - ئەھۋال سورىشىپ، سىر - ئەسرارلىشىپ باقاي» دەپ، قەمەرشاھقا تەلمۈرۈپ بىر سۆز ئېيتتى:

خۇدايا، ئەي يىگىت، ئېيتقىن خىزىرمۇسەن يا ئەزرائىل، ئىگەڭدىن يا بىزار قۇلمۇ، قەيەرلىكسەن، جاۋاب ئەتكىل؟
قەيەرلەردىن كېلىپ قالدىڭ بۇ يەرلەرگە، جاۋاب بەرگىل؟ نېچۈك سەرسانە - سەرگەردان، نەپەس ئالساڭ چىقار ئەپغان،
كۆرۈندۈڭ كۆزگە بىگانە، ئۆزۈڭ مىسكىنكى غەمخانە، ۋەيا سەنمۇ بىرەر قاچقان، سۈپاتىڭدىن جاۋاب ئەتكىل؟
پېئىل، قامەتتە يېگانە، قەيەرلىكسەن، جاۋاب ئەتكىل؟ مېنى بىلسەڭ شېرىن نادىر، دىلىم بولدى ساڭا مايىل،
بۇ يەرلەرگە مۇساپىرمۇ ۋەيا تەركى مۇجاۋىرمۇ[115]، نېلەر سورىساڭ جېنىم قادىر، قەيەرلىكسەن، جاۋاب ئەتكىل؟

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ جاۋاب قىلدىكى:

— ئاتا بىزار ئەمەسمەن، ئانا بىزار ئەمەسمەن، بۇ شەھەردە كىم ياخشى، كىملەر يامان بىلمەسمەن، شەمسى جانان يارىمنى تاپمىغۇچە كۈلمەسمەن. جۈۋان ئېيتتىكى:

— ئەي يىگىت، مەن ئۆمرۈمدە سېنىڭدەك ئوتى ئاتەشنى كۆرگىنىم يوق، يۈرىكىمگە قادالدىڭ سەن بولۇپ گويا بىر ئوق. مەن ئۆمۈربات ساڭا ياخشىلىق ئىزدەيمەن.

قەمەرشاھنىڭ دىلشادىلىكىدىن بىر سۆز ئېيتقىنى:

كەچ كىرىپتۇر ياقا يۇرتتا، مەن غېرىب باراي قايان، شەمسى جانان دەردىدە ھالىم خارابتۇر ھەرقاچان،
كەلسە شۇتاپ جان نىگارىم دىل سىرىم ئەتكۈم بايان؟ كېچە - كۈندۈز تولغىنىپ، ھەسرەت يۇتۇپ ئۆرتەندى جان.
سىرى ئاشكار ئەتمىدىم، ھەركىمگە سىرداش ئۆزگىدۇر، ئالتە يىل چۆللەر كېزىپ، كۆپلەپ قېتىم يولدىن ئېزىپ،
شەمسى جانانسىز ماڭا ئۆتكەن ئۆمۈر بىر كۈزگىدۇر. يارى تۇرسا، ھېچ بولارمۇ، ئۆزگىگە دىلنى بېرىپ؟
ئالما بويلۇق ئەۋرىشىم، ئېيتقىل گېپىڭنى سىردىشىم، كىملىكىم ئەتسەم ئايانىم، شاھ قەمەردۇر ئۆز ئېتىم،
ئۆز نىگارىم تاپمىغۇنچە ھېچ ئارام ئالماس بېشىم. يارنى ئىزدەپ، باش ئېلىپ چىققان يېگانە بىر يېتىم.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ بۇ سۆزنى قىلغاندىن كېيىن، جۈۋان زوقى زىيادە بولۇپ ئېيتتىكى:

— ئەي يىگىت، ئىشقىڭغا ساداقەتمەن ئىكەنسەن، ئەقىدەڭ ئىبارى ئۇچۇن ساڭا چۈشكەن ئىشقىنى قۇربان قىلىشقا رازىمەن، سېنىڭ يارىڭ تولىمۇ خەتەرلىك جايدا ئىكەن، شەمسى جانانىڭ دادىسى شاپەرقۇت ئىنسۇجىن، دىۋە - پەرىلەرنىڭ پادىشاھى. ئۇلار ئادەمزاتقا ئۆچ، كۆڭلۈڭ ئۇچۇن مەن سېنى شەمسى جانان ئولتۇرىدىغان چارباغنىڭ چاكىرى سالماس بوۋىنىڭ ئىشىكىگە يەتكۈزۈپ قويايى، ئۇنىڭ ساڭا ياردىمى بولار، — جۈۋان بۇلاقتەك كۆزىدىن مونچاقتەك ياش تۆكۈپ ئارقىسىغا ياندى. قەمەرشاھ بۇ مۆمىن جۈۋاننىڭ ساداقىتىگە ئاپىرىن ئېيتىپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئالمىي ئىچرە خۇرامسىز، مۇڭ بىلەن تولغان بېشىم، ھەر زامان سانسىز بالاغا مۇپتىلا بولغان بېشىم.
تاغۇدەشتتە كۈنۈتۈن، كۈلپەت قۇشى قونغان بېشىم. مەنمۇ سەندەك يىغلىغان، بىر دەم پاراغەت قىلمىغان،
قايدا بارسام چەرخ ئۇرادۇر، شۇم پەلەكنىڭ گەردىشى، ھىجرىدىن باغرى كاۋاپقا ئاشىنا بولغان بېشىم.

شۇنداق قىلىپ جۇۋان ئۇزۇن يول يۈرۈپ قەمەرشاھقا سالماس بوۋىنىڭ تۇرىدىغان جايىنى كۆرسىتىپ قويدى.

ئەلقىسسە، سالماس بوۋىنىڭ بىر قىزى بار ئىدى، ئىسمىنى ئايخان دەر ئىدى، قىز تالاغا چىقىپ قارىغۇدەك بولسا بىر يىگىت ئىشىككە تەلمۈرۈپ قاراپ تۇرغۇدەك، يىگىتلىكتە ھېچ ئەيىب ـ نۇقسان يوق بۇ ناتونۇش كىشىگە بىر قاراپلا ئايخانىنىڭ يۈرىكى شامدەك ئېرىپ كېتىپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئىشىك ئالدىدا بىر يىگىت ئەيمىنىدۈر كىرگىلى، ئول يىگىتنىڭ ھۆسنىدىن چۆرگەلگۈسى يەر ـ جاھان،
بېلى مەھكەم باغلاقلىق، تەلمۈرىدۇ كۆزلىرى. ئالدىغا چىق، ئەي ئاتا، ئاز قالدىغۇ تەندە جان.
بىزارلىق ھالىدىن بەلگە بېرەر يۈزلىرى، ئەي ئاتا، چىق تالاغا، ئۆيگە باشلاپ كىرگىلى،
قىلماي تولا ئىنتىزار، ئېيتسا ئىكەن سۆزلىرى. غەمگۈزاردىن ھال ئۇقۇپ، مۇڭ ـ زارىنى بىلگىلى.

ئەلقىسسە، سالماس بوۋا ئىشىكتىن چىقىپ ئارسالاندەك قامەتلىك بۇ ناتونۇش يىگىتتىن:

ـــ نەدىن كېلىپ قالدىڭ؟ ـــ دەپ سوردى قەمەرشاھ ئېيتتىكى:

ـــ مەنزىلگاھىمنى بىلمەسمەن، شەمسى جانان يارىم بار، تاپمىغۇنچە كۈلمەسمەن.

ـــ ماڭا ئوغۇل بولساڭ قانداق؟ ـــ دېدى سالماس بوۋا، قەمەرشاھ ماقۇل بولدى. ئۆيىگە ئېلىپ كىردى. كۈنلەر ئۆتتى، ئاي ئۆتتى... شۇنداق قىلىپ سالماس بوۋىنىڭ غېرىب كۈلبىسىدە، شەمسى جا‌ـ نانىنىڭ پەنتىدە يۈرگىنىگە يەنە ئۈچ يىل بولدى. ئىسپاھان شەھرىدىن چىققانغا توققۇز يىل توشتى. سالماس بوۋا قەمەرشاھنىڭ ھالىنى بىلىپ كۆڭلى يېرىم بولدى، ئۇنىڭ كۆڭلىنى تېرىش ئۈچۈن ئېيتتىكى:

ـــ يۈر، ئوغلۇم، ماڭا دورا ـ دەرمەك يىغىشىپ بەر.

ـــ ئەي بوۋا، ھەر كۈنلۈكى تۇرلۇك ـ تۇمەن گۈل ـ گىياھ تېرىسىز، ئۇنى نېمە قىلىسىز؟ ـــ دەپ سوردى قەمەرشاھ. سالماس بوۋا ئېيتتىكى:

— بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزى توققۇز يىلدىن بېرى ئىشق سەۋداسىغا گىرىپتار بولۇپ ھېچقانداق دورا شىپا قىلمىدى. شۇ پەرىنىڭ كېسىلىگە شىپالىق ئۇچۇن ھەرقىسما مېھرىگىياھلارنى تېرىپ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا يەتكۇزىمىز، شۇ ئەجرىمىز ھېسابىغا كۇن ئۆتكۇزىمىز.

قەمەرشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ سالماس بوۋىغا يالۋۇرۇپ:

— ئەي ئاتا، مەنمۇ بىر دەستە مېھرىگىياھ تېرىپ بېرەي، شۇ جانان ھۇزۇرىغا يەتكۇزۇپ بەرسە. كۆز، — دېدى. سالماس بوۋا ماقۇل بولدى. قەمەرشاھ كۆڭۈل تارلىرىدىن يىپ ئېشىپ، ئىشق بېغىدىن گۇل تىزىپ، دەستە ئىچىگە ئۆزىنىڭ بارلىق دەرد ـ ئەلەملىرىنى يېزىپ چىقتى.

ئەلقىسسە، سالماس بوۋا بۇگۇن يەنە بىر تۇتام مېھرىگىياھنى شەمسى جاناننىڭ ھۇزۇرىغا سۇندى. توققۇز يىلدىن بېرى قەمەرشاھنىڭ دەردىدە سارغىيىپ يېتىپ، تارتىشىپ قالغان پەيلىرى قويۇپ بېرىۋاتقان شەمسى جانان بۇگۇنكى مېھرىگىياھنى پۇرىغاندىن كېيىن پۇتۇن ئەزايىغا ئىشق تىترىكى ئولاشتى:

— ئاجايىپ خۇشبۇي ئىپار ھىدى پۇرايدىغۇ؟ — دەپ مېھرىگىياھنى كۆكرىكىگە باستى، — بۇ. نىڭدا نېمە خاسىيەت باردۇر؟ — دەپ قېتىنى ئېچىپ قارىغانىدى، ئارىسىدىن بىر پارچە نامە چىقتى:

ئىشق باغىدىن بارار بۇ نامە ئېرسالىم[116] ساڭا،
گەر ۋىسال ئەتسەڭ نېسىپ، بولسۇن پىدا جانىم ساڭا.
شۇ بىلەن بولغاي ئايانكىم نامۇ ئەمالىم ساڭا.
ھەق ئەزىز ئەيلەپ سېنى، چۆل كەزدۇرۇپ ھەردەم مېنى،
سەن ئۇچۇن چەكتىم پىغان، سىنەلىرىم بولدى يارا،
جور قىپتۇ بۇ شاھزادىنى، ئەي شەۋقى دىلدارىم ساڭا.
مەلۇم ئولغاي زەپىرانەڭ رەڭگى ـ رۇخسارىم ساڭا.
رەھىم قىلساڭ، لاچىنىڭ بولغۇم بۇ بوستانلار ئارا،
مۇنچە جەبرىڭ ئەتكۇچە، مەيلى ئىدى قىلساڭ ھالاك،
جان تەسەددۇق تا ئومۇرىات، شەمسى جانانىم ساڭا.

ئەلقىسسە، شەمسى جانان بۇ ئېرسالنامنى ئوقۇپ ھوشىدىن كەتتى، ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن سالماس بوۋىنى دەرھال چاقىرتىپ كەلدى ۋە:

— ئەي دورا ـ دەرمەكچى بوۋا، بۇ مېھرىگىياھنى ئەۋەتكەن ئوغلىڭىز ھازىر قەيەردە؟ — دېدى. سالماس بوۋا ئەھۋالنى ئۇقتۇرغاندىن كېيىن، دەرھال دادىسى شاپەرقۇتنىڭ ئالدىغا كىرىپ چارباغقا سەيلە ئېتىشكە ئىجازەت سورىدى. پادىشاھ خۇشاللىق بىلەن قوبۇل ئەيلەپ، قىرىق كېنىزەكنىڭ ھەمراھلىقىدا شەمسى جاناننى چارباغقا ئۇزاتتى. ئەھۋالدىن خەۋەردار قەمەرشاھ شۇ ھالەتتە يارىنىڭ ئالدىغا چىقىشتىن ئۇيلىپ، گۇللەر ئارىسىغا كىرىپ جۇل ـ جۇل كىيىملىك بەدىنىنى پىنھان تۇتتى. شەمسى جانان چۈشىدە كۆرگەن يارىنى تەقەززالىق بىلەن ئىزدەپ ھىچ يەردىن تاپالماي مەيۇسلەندى. ئازدىن كېيىن ئالدىدىكى گۇللۇكتىن ئاجايىپ خۇش پۇراق ئۇرغۇپ شەمسى جاناننى مەپتۇن قىلدى. «نېمە ھېكمەت بۇ؟ !» دەپ گۇللەرنىڭ شېخىنى شۇنداق قايرىغانىدى، ئۇ يەردە توققۇز يىلدىن بېرى تەقەززا قىلغان يارىنىڭ نەق ئۆزىنى كۆردى ۋە شۇ ھامان بىھوش بولۇپ گۇللەر ئارىسىغا يىقىلدى. قەمەرشاھ چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ شەمسى جاناننىڭ بېشىدا پەرۋانىدەك ئايلاندى، شۇندا چىن دىلىدىن يارىغا نەجاتلىق تىلەپ بىر مۇناجات ئوقۇدى:

كارامەتلىك، ئەي قادىر خۇدا،
ئۆزىدە يوقتۇر ئەس بىلەن ھوشى،
رەھىم ئەيلىگەيسەن شەمسى جانانغا.
سەندىن ئۆزگە يوق مەدەتكار كىشى،
زار قىلما مېنى، پەرۋەردىگارا،
نە قىلاي، يارىنىڭ ئېغىردۇر ئىشى،
رەھىم ئەيلىگەيسەن شەمسى جانانغا.

خارابتۇر هالى، يوقتۇر دەرمانى،
ياكى تولغانمۇ ئەجەل پەيمانى،
ماڭا بەر ئۇنىڭغا كەلگەن قازانى،
رەھىم ئەيلىگەيسەن شەمسى جانانغا.

قەمەرشاھ تىلەر يارغا ئېسەنلىك،
كەچۇر، مېنىڭدە بولسا سەۋەنلىك،
يار ئۇچۇن تېنىم بولسۇن كېپەنلىك،
رەھىم ئەيلىگەيسەن شەمسى جانانغا.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھنىڭ كۆز يېشى شەمسى جاناننىڭ يۈزىگە يامغۇردەك تامدى، شەمسى جانان چۆچۈپ هوشىغا كەلدى. ئەي-يۇھەننا‌س! بۇ ئاشىق ـ مەشۇقلار شۇنچە تويماي قاراشتى، هەشقەپىچەكتەك بىر ـ بىرىگە چىرماشتى، شەمسى جانان قەمەرشاهنى ئالتۇن تەخت ئۇستىگە تەكلىپ قىلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئەمدى ئارام ئالغايسەن، ئەزىز مېهمانىم،
ئىشەنگىن، ئەي قەمەرشاھ، غېمىڭ تۇگەيدۇ.
ساڭا بولسۇن تەسەددۇق بۇ شېرىن جانىم،
ئىشەنگىن سەن، قەمەر شاھ، دەردىڭ تۇگەيدۇ.

پىدا قىلغان مەن يولۇڭغا ئەزىز جانىمنى،
نېچۇك ئۇنتاي تارتقان ئاهۇزارىڭنى،
قۇربان قىلغۇم بار ساڭا يوقۇبارىمنى،
ئىشەنگىن سەن، قەمەرشاھ، دەردىڭ تۇگەيدۇ.

چىن ئاشىقسەن، تۇتقىل ئوتلۇق قولۇمدىن،
باغۋەن بولۇپ، ئۇزگىل تازا گۇلۇمدىن،
نەپەس ئالغىن خۇش ئەتىرلىك بۇيۇمدىن،
ئىشەنگىن سەن، قەمەرشاھ، دەردىڭ تۇگەيدۇ.

ئەمدى بىلدىم پانىي دۇنيا پەنتىنى،
تېتىپ كۆرۈپ ۋەسلى دىدار قەنتىنى،
چىن ئاشىقلار چاقار قەپەس بەنتىنى،
ئىشەنگىن، ئەي قەمەرشاھ، دەردىڭ تۇگەيدۇ.

ئەلقىسسە، ئۇلار قىرىق كېچە - كۈندۈز چارباغدا بىرلىكتە سەيلە - تاماشا قىلدى. بىر كۈنى سە-
ھەر ۋاقىتىدا شەمسى جانان:
— ئەي ئاي مەسەللىك دىلدارىم، دادامنىڭ بەرگەن ۋاقىت - سۈرۈكى توشۇپتۇ. مەن ئەمدى ئالدىغا
بېرىپ يەنە رۇخسەت ئېلىپ كېلەي، بولمىسا ئاشكارىلىنىپ قالساق ھەر ئىككىمىزگە ياخشىلىق بول-
ماس، — دېدى. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قەمەرشاھنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

قۇربانىڭ بولاي، شېرىن سۆز جانان، ھىجران ئوقى پاتقان بېشىمغا،
مەن قانداق چىداي بېرىپ كەلگۈنچە. رەھىم ئەيلىگەيسەن، ئاققان يېشىمغا،
جېنىمنى بېرەي، ئەي نۇرى جاھان، بارسام كەلگەيسەن پاتراق قېشىمغا،
مەن قانداق چىداي قايتىپ كەلگۈنچە. قانداق قىلاي مەن قايتىپ كەلگۈنچە؟

ئەلقىسسە، شەمسى جانان ئاتىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئىززەت - ئىكرام بىلەن تەزىم قىلىپ، يەنە
قىرىق كۈنلۈك رۇخسەت سورىدى. شاپەرقۇت:
— بارغىن قىزىم، چارباغنىڭ ھاۋاسى ساڭا يارىشىپتۇ. كېسىلىڭ شىپا تېپىپتۇ، — دەپ رازىلىق
بەردى. ئىشىك ئالدىدا كۆز ئۇزمەي كۈتۈپ تۇرغان قەمەرشاھ شەمسى جاناننىڭ خۇش كەيپىنى كۆرۈپ
چاۋاك چېلىپ سەكرەپ كەتتى. ئۇلار يەنە مۇراد - مەقسەتلىرىگە يەتتى.
كۈنلەرنىڭ بىرىدە، شەمسى جانان:
— ئەي قەمەرشاھ، بىزنىڭ بۇ خۇشال كەيپىمىز ئۇزۇنغا بارماس. بۇ قەپەس ئىچىدە خۇپىيانە يۈرۈپ
كۆڭلىمىز قانماس. سالماس بوۋىنى ئاتا ئورنىدا دادامغا ئەلچىلىككە ئەۋەتىپ كۆرسەك ! — دېدى. قە-
مەرشاھ بۇ تەكلىپنى جان دەپ قوبۇل كۆردى. بېرىپ سالماس بوۋىغا تەلىپىنى ئېيتتى. سالماس بوۋا:
— ئوغلۇم، بۇ بەك خەتەرلىك يول، پادىشاھ قانداقمۇ گادايلارنىڭ تەلىپىنى قوبۇل كۆرسۇن ! بۇ تە-
لەپ ئورنىغا شۇئان مېنىڭ بېشىمنى تېنىمدىن جۇدا قىلارمىكىن، — دېدى. قەمەرشاھ:
— ئەلچىگە ئۆلۈم يوق دېگەن گەپ بار. ناۋادا مۇشۇ تەلىپىمىز بىلەن سىزگە ئۆلۈم كېلەر بولسا،
مەن جېنىمنى بېرىشكە رازى، جېنىم ئاتا، ماڭا رەھىم قىلىڭ، — دەپ يىغلاپ يالۋۇردى. سالماس بوۋا:
— خەير، پېشانەمگە پۈتۈلگەننى كۆرەرمەن، ھامان بىر كۈنى ئۆلەرمەن ! — دەپ ئالتۇن سازىنى
قولىغا ئېلىپ، ئۇدۇل پادىشاھ ئوردىسىغا يول ئالدى. شاپەرقۇتنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ بىر سۆز ئېيتتى:

پاناھىم پادىشاھىمسەن، بارارغا دادخاھىمسەن، ئارزۇغا ئەيىب يوقتۇر، ئەلچىگە ئۆلۈم يوقتۇر،
كۆڭۈلگە چىن ئارامىمسەن، جېنىمغا جان - مادارىمسەن. كەچۈرسەڭ بىر قوشۇق قانىنى، سائادەتلىك ساڭا جىقتۇر.
كېلىپمەن بۇ ھۇزۇرۇڭغا، مۇقەددەس تەختۇنۇرۇڭغا، كېلىپتۇ شەمسى جانانغا، بولۇپ چىن ئاشىقى ئوغلان،
ساداقەت مەندە يولۇڭغا، قۇلاق سالغايسەن قۇلۇڭغا. تەلەپنى تەرك ئېتەر بولساڭ، بوسۇغاڭدا بولۇر قۇربان....

ئەلقىسسە، شاپەرقۇت سالماس بوۋىنىڭ سۆزىنى يەنە ئاڭلاۋېرىشكە تاقەت قىلالماي، دەرغەزەپ بولۇپ
«جاللات ! » دەپ جار سالدى. شۇ ھامان ئون سەككىز جاللات قىلىچلىرىنى يالتىڭلاپ ھازىر بولدى. پا-
دىشاھ شۇنداق پەرمان بەردىكى:
— شاھنىڭ شانۇشەۋكىتىگە بەھۆرمەتلىك قىلىپ تىل تەگكۈزگەن قېرىنى دەرھال قەتل قىلىڭلار ! —
دېدى. جاللاتلار سالماس بوۋىنىڭ بوينىغا سىرتماق سېلىپ ئۆلۈمگە ئېلىپ ماڭدى.
شاپەرقۇتنىڭ بىر ئاقىلانە ۋەزىرى بار ئىدى. ئۇ جاللاتلارغا ئۇچراپ:

— بۇ ئادەم نېمە گۇناھ قىلغان؟ — دەپ سورىدى. جاللاتلار ئەھۋالنى ئىزھار ئەتتى. ۋەزىر:

— مەن قايتىپ چىققۇچە ئورنۇڭلاردىن مىدىرلىمايسىلەر، — دەپ بۇيرۇدى ۋە شاھ ئالدىغا كىرىپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، قىزى بارىكىشىنىڭ ئالدىغا ئەلچى كىرىش ياخشىلىقنىڭ بېشارىتى، شەرەئەتتە ھېچقاچان ئەلچىگە ئۆلۈم جايىز ئەمەستۇر، ناھەق تۆكۈلگەن قان ئۇچۇن ئاخىرەتتە جاۋاب بەرمەك بەرھەقتۇر، — دېدى. پادىشاھ نائىلاج بولدى. ۋەزىر ئېيتتىكى:

— ئەگەر قوبۇل كۆرمىسىڭىز، بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى پۇتمەس دېگەندەك، ئېغىر تەلەپ قويسەڭىز يولىغا راۋان بولۇر.

ئەلقىسسە، شاپەرقۇت ۋەزىرنىڭ مەسلىھەتى بويىچە سالماس بوۋىنى ئۆلۈمدىن كەچۈرۈم قىلدى. سالماس بوۋا كۇلىبىسىگە قايتىپ، تەقەززالىق بىلەن جاۋاب كۇتۇپ تۇرغان قەمەرشاھقا پادىشاھنىڭ «تويلۇق» تەلىپىنى يەتكۇزدى. بۇ ئېغىر تويلۇق قەمەرشاھنى ھوشىدىن كەتكۇزدى. شەمسى جانان ئېيتتىكى:

— بۇ تەلەپنى قانداقمۇ بەجا كەلتۇرگىلى بولسۇن؟ بىرلا چارە، ئىككىمىز ئىسپاھان شەھىرىگە قاچايلى، بەختكە ئۆزىمىز يول ئاچايلى.

— يەرۇئاسماندىكى جىمى دىۋە ـ پەرىلەر شاپەرقۇتنىڭ قول ئاستىدا تۇرسا، بىز قانداقمۇ قېچىپ قۇتۇلالايمىز؟ ئەڭ ياخشىسى ماڭا قىرىق كۇنلۇك ئىجازەت بېرىڭ، غەربتىكى قۇم ئارىسىدىن كېسىپ ئۆتكەن خاسىيەتلىك دەريا بويىغا بېرىپ ئاللاغا ئىلتىجا قىلىپ كۆرەي، بەندىسىنىڭ تەلىپىنى ئەجابەت قىلسا ئەجەب ئەمەس، — دېدى قەمەرشاھ. شەمسى جانان:

— سەندىن قىرىق كۇن ئايرىلىشقا تاقىتىم يوق، نېمە بولساق بىللە كۆرەيلى، — دەپ يولدىن توستى. قەمەرشاھ:

— ئەي جانانىم، مېنى يولۇمدىن توسماڭ، ئۇمىد بولسا، ئۆلۈم ۋەھىمىسى بولمايدۇ، — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

شەمسى جانان، توسما مېنى، سەن ئاتاڭغا خىزمەتتە بول، مەن خۇداغا زار يىغلىسام، تويلۇقلارنى تەلەپ قىلسام،
كېچە ـ كۈندۈز ئىبادەت قىل، سەھەر قوپۇپ تەلەپتە بول. بەلكىم تەڭرىم بەندىسىنىڭ تەلىپىنى قىلغاي قوبۇل.
مەن بارۇرمەن دەريا بويى، كۆڭلۈم سەندىن كەتمەس نېرى، سەنمۇ يارىم سەھەرلەردە، تەلەپلەر قىل ئىبادەتتە،
ئۇندىن باشقا ئىلاجىم يوق، بەندىدۇرمەن ئاللاغا قۇل. قەمەرشاھقا رەھىم ئەيلە، تىلىگەيسەن ماڭا ئاقيول.

ئەلقىسسە، شەمسى جانان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:
— بۇ قىرىق كۈن ماڭا قىرىق يىلچە بىلىنەر، ئۇنىڭغىچە ھالىم نە بولۇر؟ — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

قۇربانىڭ بولاي، شېرىن سۆز يارىم، كەتسەڭ، قايتىپ پات كەلگەيسەن يېنىمغا،
مەن قانداق چىدارمەن قىرىق كۈن بولغۇچە؟ تاقىتىم تاق، ۋىسال كۈنى بولغۇچە.
جانىمنى بېرەي، ئەزىز دىلدارىم،
ئوتۇڭدا كۆيەرمەن قىرىق كۈن تولغۇچە. بۆلەك چارە كەلمىگەچكە قولۇمدىن،
ئاجىزەڭمەن قالدۇرۇشقا يولۇڭدىن،
تاشلاپ كېتىپ، زامىن بولما جېنىمغا، ئۆلۈم ئەۋزەل سەنسىز ئۆتكەن كۈنۈمدىن،
رەھىم ئەيلە كۆزىنىڭ يېشى، قېنىمغا، پات قايتارسەن، ئۆزگە سۆزلەر بولغۇچە.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ شەمسى جانان بىلەن ۋىدالىشىپ يولىغا راۋان بولدى. دەريادا بويىنى سۇغا سېلىپ، تويلۇق ئۇچۇن خۇداغا مۇناجات ئوقۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئالەمنى ياراتقان ئەي پەرۋەردىگار، توققۇز يىللاپ ئۆز يۇرتۇمدىن ئايرىلىپ،
بىر يارغا بەدەلنى سەندىن تىلەرمەن. يار ۋەسلىچۇن زەپىرانەڭ سارغىيىپ،
خەۋەر ئال بەندەڭدىن، ئەيلىمىگىن خار، مۇناجاتلار ئېيتتىم ساڭا يالۋۇرۇپ،
بىر يارغا بەدەلنى سەندىن تىلەرمەن. بىر يارغا بەدەلنى سەندىن تىلەرمەن.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ قىرىق كېچە ـ كۈندۈز تائەت ـ ئىبادەت بىرلە خۇداغا نالە قىلدى. سايغا سۇ باشلاپ، چارباغ تەييارلاش كويىدا دەريا لېۋىنى تىرناقلىرى بىلەن تىلدى. جاپا چەكمەي ھالاۋەت، ئامال قىلماي سائادەت يوقلۇقىنى بىلدى.... سوڭرە شۇنداق بىر ھەرەمباغ بىنا بولۇپتۇركى، ئەييۇھەننا س! قەمەرشاھ شەمسى جانانغا خەۋەر بېرىپ، باغى ئېرەمنى سەيلە قىلدۇرماقچى بولدى. شەمسى جانان ئىنتا- يىن خۇش كەيپ بولۇپ:
— ئەي جېنىمنىڭ جانانىسى، خۇدا تىلىكىمىزنى ئىجابەت قىپتۇ. يۇرۇڭ ئەمدى سەيلە ـ تاماشا قىلايلى، — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

قەلەم قاشلىق، شېرىن سۆزلۈك قەمەرشاھ، مۇساپىرمەن، ئەلچىلىككە كىشىم يوق،
ئەجرىڭ بىلەن تويلۇق تەييار بولۇپتۇ. ئاتاڭ سېنى مەن غېرىبقا بېرەرمۇ؟
ئوتى يامان تولۇن ئايدەك قەمەرشاھ، شەمسى جانان:
غەيرىتىڭدىن باغقا تويلۇق تولۇپتۇ. كۆرگەنمىدىڭ شاھلار سۆزىدە تۇرغانىنى،
قەمەرشاھ: قىلىچلىرى قەتل، قانغا تويغانىنى،
يارىم، ساڭا ئېيتسام يۈرەك سىرىمنى، ئاجرىتالماس ۋەدىسى چىڭ بولغانىنى،
پەرزەنتىمىز ئۇشبۇ باغنى كۆرەرمۇ؟ غەم يېمىگىل، تويلۇق تەييار بولۇپتۇ.

قەمەرشاھ:

بىر ئۆزۈڭدە ھاسىل مېنىڭ مۇرادىم،
ئىلكىڭدىدۇر، ئەسىر تەقدىر ـ ئىرادەم،
سەندىن ئۆزگە يوقتۇر مېنىڭ پاناھىم،
شاپائەتلىك ئاتاڭ سېنى بېرەرمۇ؟

شەمسى جانان:

ئەي ۋاپادار، كۆڭلۈڭ مالال قىلمىغىل،
غەم تىغىدا يۈرىكىمنى تىلمىغىل،
ھەسرەت بىلەن يۈرىكىمنى شىلمىغىل،
ۋىسال ۋاقتى بۇگۈن بىزگە بولۇپتۇر.

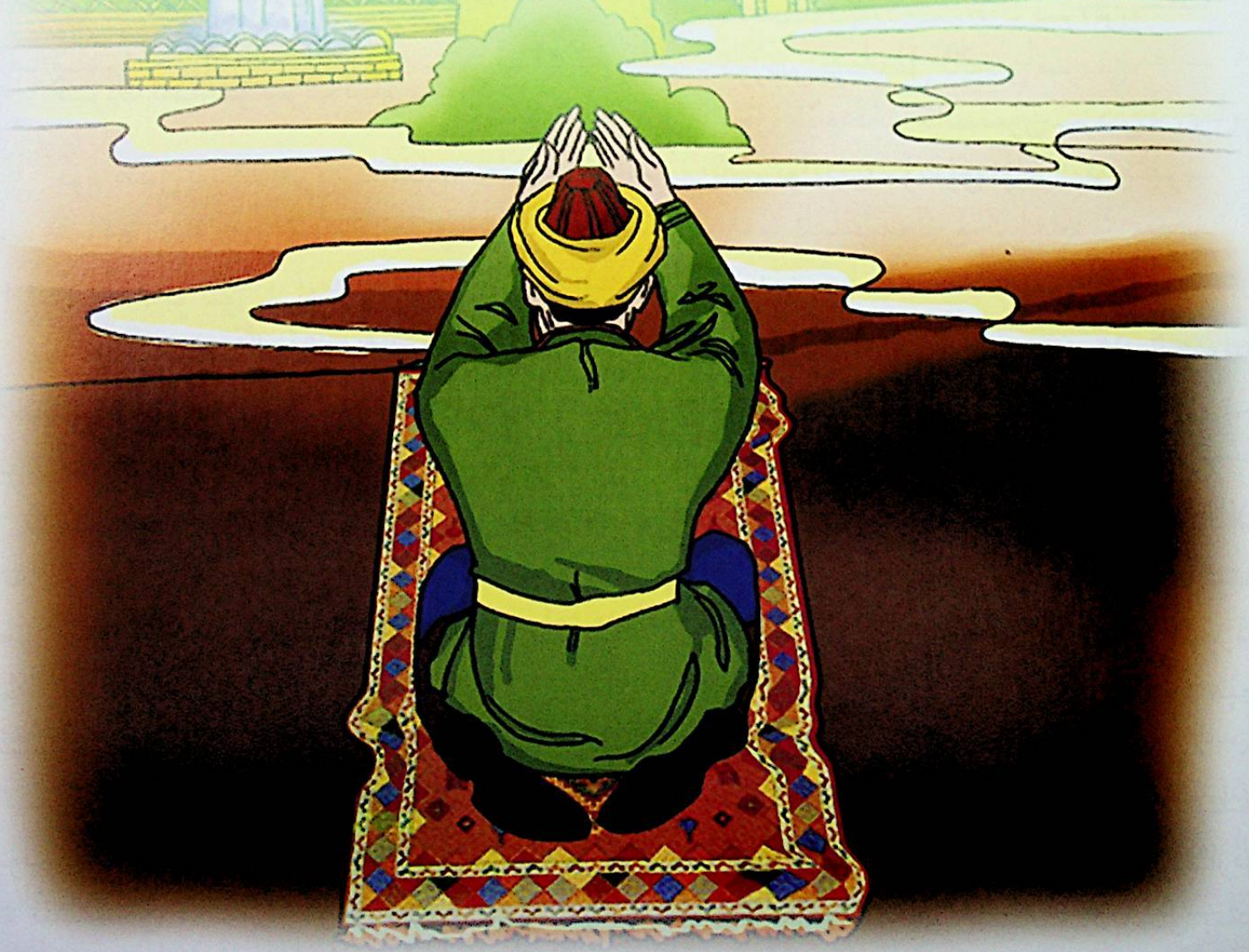
ئەلقىسسە، شەمسى جانان:

— ئەي قەمەرشاھ، ئەمدى ھەممە نەرسە تەييار بوپتۇ، تېزدىن ئاتامغا كىشى ئەۋەتىپ مەلۇم قىلايلى، رازىلىقىنى ئېلىپ دەرھال نىكاھلىنايلى! — دېدى.

ئەمدى سۆزنى پادىشاھتىن ئاڭلايلى: شاپەرقۇت بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ۋەزىر ـ ئەمرلىرى بىلەن بىرلىكتە بىر قۇسۇر تاپماق نىيىتىدە قەمەرشاھ تەييارلىغان ئېرەم باغنى كۆزدىن كەچۈرۈشكە كەلدى.

ئەييۇھەنناس! خىيالىي جەننەتتىنمۇ يۇز ھەسسىلەپ ئارتۇق زىننەتلەنگەن بۇ ھەرەمباغنى كۆرۈپ، پادىشاھ ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ قېتىپ قالدى، چوڭقۇر غەمگە پېتىپ قالدى. «بەرمەي» دېسە، ئۆز لەۋزىدىن ئارتۇق تەييارلىق پۈتكەن؛ «بېرەي» دېسە، ئاتا ـ ئانىسى مەلۇم بولمىغان بىر ئادەمزاتقا رايى بارمىدى. ئاخىر قىزنى چاقىرتىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى يانداۋرماق كويىدا بولدى.

شەمسى جانان ئاتىسى ئالدىدا ھۆرمەتتە تۇرۇپ قەمەرشاھنى تەرىپلەپ بىر سۆز ئېيتتى:

قەمەرشاھدىن رىۋايەت بايان ئەيلىسەم،
يۇرەكتىكى سۆزلىرىم تەرىپكە يەتمەس.
سىياقىنى قاچانكىم بىقارار كۆرسەم،
كۆزلىرىمنىڭ خۇنلىرى زايىگە كەتمەس.

قەمەرشاھ دەپ ئېتىنى بىلىپ قويغاندۇر،
ئارسلاندەك ئۇنداق ئەرنى كىممۇ تۇغقاندۇر؟
يۈزى گويا تاڭدىكى پارلاق چولپاندۇر،
تەرىپىنى قانچە قىلسام شۇنچىلا پۈتمەس.

بويلىرىنىڭ تۈزلۈكى چىنارغا ئوخشايدۇر،
رۇخسارىنىڭ ئۇزلۇقى بىر تولۇن ئايدۇر،
كۆزلىرىنىڭ نۇرلۇقى قۇدرەتكە بايدۇر،
بىر قاراشنىڭ شولىسى بىر ئۆمۈر پۈتمەس.

كىم كۆرگەندۇر، بۇ سۈپەت قابىل يىگىتنى،
ئىشقى ئاتەش، قەھرى ئوت، قىران بۇركۈتنى،
سەل چاغلىما، بۇ كۆزلەردىن چاقنىغان ئوتنى،
ھەزەر ئەيلە، قىلىچ، خەنجەر بارچىسى ئۆتمەس.

بىرنەچچە يىل باغدا يۈردۈم قايغۇ ـ ھەسرەتتە،
قەمەرشاھنىڭ پىراقىدا دەردىم ئەلۋەتتە،
قۇرۇمىدى كۆزۈمدىن ياش شۇنچە غۇربەتتە،
راستىم، ئاتا، ئۇسىز قىزىڭ مۇرادقا يەتمەس.

ئەلقىسسە، پادىشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ غەزەپكە تاشتى. خاتۇنى بۇۋى ھەنىپىنى چاقىرىپ:
ــ ئەي خوتۇن، سېنىڭ بۇ قىزىڭدا ھايا ـ نومۇس يوقمۇ؟ مېنىڭ يۈزۈمدىن ـ يۈزۈمگە شۇنداق بىئەدەپلىك قىلامدۇ؟ ئەمدى بىزگە ئۆلۈم ھەق بولۇپتۇر، ــ دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

قىرىق يىل بولۇپتۇ، ئۆي تۇتقىلى بىز،
پەقەت شۇ ئىدى باققان بالىمىز.
ئالدى ـ كەينىدە يوق ئىدى ھېچ ئىز،
ئالەمدە ئىدى يېگانە بىر قىز.
كېرەك ئەمەسمۇ بىزگە ئاتاق ـ يۈز؟

مۇقەددەس بىزگە ئابرۇي ـ ئاتاق،
قىزدىن چىقامدۇ ئاشۇنداق چاتاق،
دۇنيانى ئەمدى قىلاي مەن تالاق،
شۇنداق ھاياسىز بولغاچ بالىڭىز.

كەچتىم ئەبەدكە بىئەدەپ قىزدىن،
كۆزدىن يوقاتقىل ئاپەتنى تېزدىن،
سۆزۈچۆچەكلەر قالمىسۇن بىزدىن،
گۇم بولسۇن شۇملۇق تولغان ئۆيىڭىز.

ئەلقىسسە، بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بۇۋى ھەنىپىنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ:
ــ ئەي پادىشاھىئالەم، خۇدا گۇۋاھكى، قىزىڭىزنىڭ بۇ ئىشلىرىدىن خەۋەرسىزمەن، ئۆزىڭىز يەتتە ئىقلىمدىكى ئىنس ـ جىنلارنىڭ پادىشاھى تۇرۇقلۇق چارە تاپالمىغان يەردە، مەن قانداق قىلۇرمەن؟ تېخىمۇ ئاجىزمەن، ئۇلارغا خۇدا سالغان ئىشق سەۋداسى ئىكەن، بىزدە نېمە ئامال بولسۇن؟ ــ دېدى.
شاپەرقۇت دەرغەزەپ بولۇپ، غايىبتىن پەيدا بولغان قەمەرشاھنى كۆزدىن يوقاتماق بولدى. جاللات-لىرىغا باش بولۇپ ئارغىماقلىرىنى ئويىنىتىپ يولغا راۋان بولدى. يېرىم يولغا بارماي تۇرۇپ، شاھنىڭ ئېتى قاتتىق مۇدۇرۇپ كېتىپ شاپەرقۇت يەرگە يىقىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ كۆزى كۆرمەس، تىلى سۆزگە كەلمەس بولۇپ قالدى. شەھەرمۇ شەھەرگە جاكارچى ئەۋەتىپ ھەكىم ـ لوقمانلارنى چاقىرتىپ كەلدى. ھېچ-قايسىسى ئامال قىلالمىدى. بىر يىل ئۆتتى، شاپەرقۇتنىڭ ھالى كۈنسېرى يامانلاشتى. بۇۋى ھەنىپە:
ــ كىمدەكىم شاپەرقۇتنىڭ كېسىلىگە شىپالىق تاپسا، شاھلىق تاجۇتەختى پۈتۈن ۋەجى بىلەن قوشۇپ ئىنئام قىلىپ بېرىلىدۇ. شىپالىق تېپىپ بېرەلمىسە بېشى ئېلىنىدۇ! ــ دەپ يارلىق چىقاردى. يەتتە ئىقلىمدىن ھەكىم ـ ھۆكۈمالار، قۇرئەندازلار كەلگەن بولسىمۇ، پادىشاھقا شىپالىق تاپالماي بېشى تېنىدىن جۇدا بولدى. قەمەرشاھ بۇ خەۋەرنى ئىشىتىپ، شەمسى جانانغا بىر سۆز ئېيتتى:

ياخشىلىققا ياخشىلىق ھەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر، بەسىر بولغان كۆزىگە نۇرى گۆھەر سېلىشقا.
يامانلىققا ياخشىلىق ئەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر. تەشۋىشلەرنى تۇگەتكىن، سالماس بوۋا يول تاپار،
ئىجازەت بەر بېرىشقا، شاھقا شىپالىق تېپىشقا، ئۇمىد، ئىشەنچ بولغاندا، يولغا ئەندىز گۈل ياپار.

قەمەرشاھتىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ شەمسى جانان چۆچۈپ كەتتى. ئۇنى توساق بولۇپ، شەمسى جاناننىڭ بىر سۆز ئېيتقىنى:

تەۋەككۈل دەرياسىغا سالمىغىل كېمە، كاشاللار كەلتۇرۇپ پۇرسەت ۋەختىگە،
تاش يۈرەك ئادەمدىن ئۇمىدلەر كۈتمە. جېنىمغا جاپالار سالمەن دېمە.
ئەجدىھا ئالدىغا بارمەن دېمە،
بارساڭ، ھايات قالمەن دېمە. نى - نى سەرخىل لوقمانلار ئۆلدى،
شاھ ئوردىسى شېھىتكە تولدى،
يا شەۋقىڭ بارمىدى شاھلىق تەختىگە، شۆھرەت، ئاتاق ئەجەل - ئوق بولدى،
ئىشەنچىڭ يوقمىدى ئىشقىڭ بەختىگە، سەنمۇ ئۇنى ئالمەن دېمە.

قەمەرشاھ نىگارى شەمسى جاناندىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ دىلى بىئارام بولدى ۋە:

— ئەي شەمسى جانانىم، مېنىڭ شاھلىقتىن تەمەيىم يوق، پادىشاھنى سىناپ كۆرەيلى. ۋەدىسىدە تۇر - مىسا باشقا كەلگەننى كۆرەيلى، ياخشىدىن ئات، ياماندىن داد قالار. ئىشەنچىم كاملىكى، سەن ئۇمىدسىزلەنمەي ماڭا يول بەر، بۇگۈنلا يەتكۈزەرمەن ساڭا خۇش خەۋەر، — دېدى.

شەمسى جانان ئىلاجسىز قەمەرشاھقا سۆز بەردى:

— خەير، مەردلىكىڭگە قايىلمەن، ساڭا ياردىمىم شۇ بولسۇن، — دېدى - دە، قولتۇقىغا ئېسىۋالغان سىرلىق تۇمارنى يېشىپ قەمەرشاھقا ئۇزاتتى.

— بۇنى نېمە قىلىمەن؟ — دېدى تەئەججۇپ بىلەن قەمەرشاھ.

— مەن تۇغۇلغاندا بۇ خاسىيەتلىك تۇمارنى چىشلەپ دۇنياغا كۆز ئاچقان ئىكەنمەن، پىر ئۇستازنىڭ ئېيتىشچە، بۇ تۇمار ئىچىدە ھاياتلىق دورىسى بار ئىمىش. دورىگەر سالماس بوۋا بۇنىڭ سىرىنى بىلسە ئەجەب ئەمەس، — دېدى. ئۇ ئۆمۈرلۈك ئىشق نەپسى بىلەن ئاقيول تىلەپ قەمەرشاھنى ئۆزىتىپ قويدى.

ئەلقىسسە، قەمەرشاھ دەرھال سالماس بوۋىنىڭ يېنىغا باردى. ئۇلار ئۇزۇنغىچە شاپەرقۇتقا كەلگەن تۇيۇقسىز ھادىسىنى بىرلىكتە تەھلىل قىلدى. جاھان قۇرئەلىرىنى ئېچىپ چارە يازدى. ئەقىل كانلىرىدىن دۇردانىلەر قازدى. سالماس بوۋا ئالەمگە ئايان قىلمىغان سىرلىق دورا تۇگۇچىنى يەشتى. تىرىك يىلاننىڭ قورسىقىدىكى تۇخۇمغا مېھرىگىياھنىڭ ئۇرۇقىنى قوشۇپ شەمسى جانان بەرگەن تۇمار ئىچىدىكى يەتمىش ئىككى مىڭ خىل مۇشكى ئەنبەر جەۋھىرى بىلەن مەلھەم قىلىپ داۋائىل ھايات جەۋھىرى تەييارلاپ بەردى.

— ئەي ئوغلۇم قەمەرشاھ، بۇ دورىنى ئۇچ قېتىم كۆزىگە سۈرتسەڭ كۆزى ئېچىلىدۇ، نۇقۇتتەك يېگۈزسەڭ تىلى زۇۋانغا كېلىدۇ. ئوردا ئەكابىرلىرى ئالدىدا پادىشاھتىن تىلخەت ئالغاندىن كېيىن، ئاندىن ھۇنىرىڭنى كۆرسەتكەيسەن، — دەپ سالماس بوۋا دۇئا بىلەن قەمەر شاھنى يولغا سالدى.

قەمەرشاھ ئوردا ئېچىگە كىرگەندە، ئوردا ئاكابىرلىرى مەسخىرە قىلىشقا باشلىدى.

— ئەي يىگىت، سېنىڭمۇ ئۆلگۈڭ كەپتۇ - دە، ئالدى بىلەن ئارقا قورۇنى بىر ئايلىنىپ چىقىپ ئاندىن قىلىچ ئاستىغا كەلگەيسەن، — دەپ ئەمر قىلدى. قارىغۇدەك بولسا، ئۆلگەن ئادەملەرنىڭ كاللىسى تاغدەك

دۆڭلىنىپ كېتىپتۇ. قەمەرشاھنىڭ يۈرىكى سىلكىنىپ كەتتى.

ــ يىگىت سۆزىدىن قايتماس، يولۇاس ئىزىدىن. بېشىمدىن قورقۇپ ئارقامغا يانسام، ماڭا ئازابلىق ئۆلۈم شۇ بولماسمۇ؟ ئىرادەمدىن قايتالمايمەن، ــ دەپ قەمەرشاھ جاللاتلارنىڭ قولىدىكى قان تېمىپ تۇرغان قىلىچلارغا پىسەنت قىلماي، شاپەرقۇت ياتقان چۇشەك يېنىغا كەلدى. سالماس بوۋىنىڭ ئېيتقانلىرىنى بەجا كەلتۈردى. شاھنىڭ يېنىدا يىغلاپ ئولتۇرغان بۇۋى ھەنىپە ئايىم تىلخەت يېزىپ، باش مىرزىنىڭ مۆھرىنى باستى. شۇنىڭدىن كېيىن قەمەرشاھ ھۇنىرىنى كۆرسەتتى. ھەممىسى سالماس بوۋا ئېيتقاندەك بولۇپ چىقتى. شاپەرقۇت شۇ ھامان كۆزىنى ئاچتى، زەبان سۈردى. قەمەرشاھنى تەبرىكلىدى، ئوردا ئىچى زىلزىلىگە كەلدى. قەمەرشاھ ئېيتتىكى:

ــ مېنىڭ شاھلىقتىن تەمەيىم يوق، مەن ئىسپاھانلىق ئادەم، بۇ يۈرتۇڭلارغا پادىشاھ بولۇش قولۇمدىن كەلمىگەي، شاھلىق بەدىلىگە شەمسى جانان بىلەن نىكاھلىنىشىمغا ئىجازەت بەرسىڭىز كۇپايە، ــ دېدى.

پادىشاھ شاپەرقۇت خەلقى ئالەم ئالدىدا تىلخېتىنى ئېسىگە ئېلىپ ئامالسىز قالدى. قىزىنى قەمەرشاھقا ئەقدى نىكاھلىق قىلىشقا مەجبۇر بولدى. ھەرەمباغدا قىرىق كېچە-كۇندۇز توي دەبدەبىسى كۆتۈرۈلدى. قەمەرشاھ بىلەن شەمسى جاناننىڭ كۆڭلى شادلىققا تولدى.

شۇنىڭدىن ئالتە يىل كېيىن قەمەرشاھ ئىككى ئوغۇل، بىر قىز پەرزەنتكە ئاتا بولدى.

ئەمدى سۆزنى ئىسپاهان شەهىرىنىڭ پادىشاهى شاه هۈسەندىن ئاڭلايلى:

پادىشاه هۈسەن ئوغلى قەمەرشاهتىن ئايرىلىپ ئون يىل ئۆتكەندىن كېيىن يالغۇز ئوغلىنىڭ پىراقىدا تولا يىغلاپ كۆزلىرى نابىنا[117] بولدى. ئۇ كېچە ـ كۈندۈز ئاللادىن ئوغلى قەمەرشاهنىڭ ئامان ـ ئېسەنلىكىنى تىلەپ مۇناجات ئەيلىدى:

قۇدرىتىڭدىن ئالەمنى ياراتقان جاببار،
قەمەرشاه ئوغلۇمنى سەندىن تىلەيمەن.
دەردىم تولا، سەن ئۆزۈڭ بولغىل مەدەتكار،
قەمەرشاه ئوغلۇمنى سەندىن تىلەيمەن.

بېھىشتىڭ بالىلىرى هەسەنۈهۈسەين[118]
كەربالا[119]شەهىدى يەتمىش ئىككى تەن،
نابىنا كۆزلىرىمنى ئەيلىگىن روشەن،
قەمەرشاه ئوغلۇمنى سەندىن تىلەيمەن.

شاه هۈسەننى بۇ ئازابتىن قىل نىجات،
دەرگاهىڭغا ئېيتار بولدۇم مۇناجات،
تىلەكىمدۇر شۇ ئوغلۇمنى كەلتۈر پات،
قەمەرشاه ئوغلۇمنى سەندىن تىلەيمەن.

ئەلقىسسە، كۈنلەرنىڭ بىرىدە قەمەرشاهنىڭ چۈشىگە ئاتا ـ ئانىسى كىرىپ، ئۇنىڭغا يېڭى بىر پىراق ئوتى تۇتاشتى. شەمسى جانانغا: «ئەي مېهرىبان ۋاپادارىم، مەن يۇرتۇمدىن ئايرىلغىلى ئۇزۇن يىللار بولدى. ئانا يۇرتۇمنى، ئاتا ـ ئانامنى كۆپ سېغىندىم، بېرىپ كەلسەم نېمە دەيسەن؟» دېدى. شەمسى جانان: «ئەي جېنىمنىڭ جانانىسى، يۈرىكىمنىڭ سەدپارىسى، سەندىن بىر كۈن ئايرىلىپ بۇ دۇنيادا تىرىك يۈرگىنىمدىن ئۆلگىنىم خوپراق. قەيەرگە بارساڭ بىرگە بولىمەن. ئەگەر تەقدىر ئۆلۈمگە بۇيرۇسا بىرگە ئۆلىمەن، دۇنيانىڭ شادلىقى ۋە خاپىلىقىنى سەن بىلەن بىرگە كۆرىمەن» دېدى.

قەمەرشاه: «ئۇنداق بولسا، پادىشاهدىن جاۋاب سورايلى، رۇخسەت قىلسا بىرگە ماڭايلى» دەپ پادىشاهنىڭ ئالدىغا كىرىپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئاتالىقلار، ئانالىقلار دەستە ـ دەستە گۈل ئىكەن،
ئاتاسىزلار، ئاناسىزلار هەر جايغا بارسا خار ئىكەن.
مەككىگە باراي دېسەم، يۇرتۇم ئۇنىڭدىن ئەتىۋار،
ئول مەككىنىڭ ئۇلۇغلۇقى ئاتا بىلەن ئانا ئىكەن.
بۇ كېچە بىر چۈش كۆرۈپ، چۈشتى تېنىمگە ئىشتىياق،
ئانا يۇرتنى كۆرمىسەم، تەركىهايات بەك ئار ئىكەن.
ئول خۇدا بەرسە مەدەت، ئاتامنى مەن ئىزدەپ تاپاي،
يۇرتى بارلارغا هامان رەنا سۈپەتلەر يار ئىكەن.
ئىسپاهان شەهرىم ئارا، رۇخسەت قىلىڭ قايتاي بۇگۈن،
ئەل سۆيەر ئوغلانغا يات يۇرت، جەننىتى هەم تار ئىكەن.

ئەلقىسسە، قەمەرشاه بۇ سۆزنى قىلغاندىن كېيىن، پادىشاه: «ئەي بالام، تەقدىرنىڭ قۇدرىتى بىلەن ئادەمزات ئىز باسمايدىغان دېۋە ـ پەرىلەرنىڭ شەهرىگە كەلدىڭىز، ئەمدى قايتىپ كېتىشىڭىز مەهال-دۇر[120]» دېدى. قەمەر شاه: «ئاتا ـ ئانام ۋە يۇرتۇم ئۈچۈن بەش قەدەم بېسىپ ئۆلسەم شېھىت ئۆلەرمەن، پۈشايمانىم يوق شاد كۈلەرمەن، مېنى بۇ يولدىن توسماڭىز» دەپ ئىلتىجا قىلدى. پادىشاه شۇندا قىزغا: «ئەي قىزىم شەمسى جانان! ئادەمزات ۋاپاسىزدۇر، سىز بارماڭ» دەپ ئېيتسىمۇ، شەمسى جانان نېمە دەپتۇ دەك:

لەيلى بىلەن مەجنۇن ئۆتتى دۇنيادىن،
ئۇلار قاچان ئۆز ئىشقىدىن ئايرىلغان.
جانان ئۈچۈن جاندىن كەچمەك ئەۋزەلدۇر،
شېرىن بەرگەن پەرهاد ئۈچۈن ئەزىزجان.
قەمەرشاهقا ئىشقىم چۈشكەچ زىيادە،
ئۇچ يۈز ئاتمىش يىلنى كەزدى پىيادە.
يالدا بولغاچ ۋاپادارلىق ئىرادە،
چىدام بىرلە ئاخىر تاپتى مۇرادە.

مېنى ئەمدى يولدىن توسماق بىھاجەت،
مەنكى ياردىن ئايرىلىشقا بىتاقەت،
رۇخسەت ئەيلەڭ قىلىپ بىزگە شاپائەت.
ھەققىڭىزدە ھەققە قىلغۇم ئىبادەت.

ئەلقىسسە، بۇ سۆزنى ئاڭلاپ پادىشاھ قىزىنىڭ جۇدالىقىغا كۆپ يىغلىدى. ئاخىر نائىلاج رۇخسەت قىلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

مۇندىن كېيىن بولساڭ ئوغلۇم قەمەرشاھ،
نېتەي، ئىكەن قارا بەختىم،
شەمسى جانان قىزىمنى ساڭا تاپشۇردۇم.
ئاجىزە قىزىمنى ساڭا تاپشۇردۇم.

ئاللا سالدى جۇدالىقىنىڭ دەردىگە،
مەن نەيلەيىن مۇرادىمغا يەتمىدىم،
يىگانە قىزىمنى ساڭا تاپشۇردۇم.
شاھ تۇرۇقلۇق غەمنى خالاس ئەتمىدىم.

شاپەرقۇت دەر تاجۇتەختىم،
نېچۇن پاتراق ئۇ ئالەمگە كەتمىدىم،
يىقىنلاپتۇ ئۆلەر ۋاقتىم.
شەمسى جانان قىزىمنى ساڭا تاپشۇردۇم.

ئەلقىسسە، شاپەرقۇت ئەل ـ جامائىتى يىغا ـ زار ئىچىدە قەمەرشاھ بىلەن شەمسى جاناننى يولغا سالدى، ئۇلار ئەر ـ خوتۇن ئۇچ پەرزەنت بىلەن توقۇملۇق ئارغىماقلارغا سەپەر جابدۇقلىرىنى ئارتىپ ئىسپاھان شەھرىگە قاراپ راۋان بولدى. شۇنداق قىلىپ شاپەرقۇتنىڭ دىۋە ـ پەرىلىرى ئۇچ يۇز ئاتـ ـمىش يىللىق يولنى قىرىق كۈندە، يەنە بىر رىۋايەتتە قىرىق سائەتتە بېسىپ ئۇلارنى ئىسپاھان شەھـ ـرىگە ساق ـ سالامەت يەتكۈزۈپ قويۇپ ياندى. قەمەرشاھ ئۆز شەھرىنى تونۇيالماي تەمتىرەپ قالدى. شۇ ئارىدا بىر توپ قىز ـ جۇۋانلار يۈگۈرۈشۈپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلدى. قەمەرشاھ ئۇلاردىن ئاتا ـ ئا ـ نىسىنى سوراپ بىر سۆز ئېيتتى:

تولۇن ئايدەك ھۆسنى جانان جۇۋانلار،
شاھ ھۇسەن دەپ ئاتام مۇندا بارمىدۇر؟
پەرزەنت ئۈچۈن باغرى زەرداب بولغانلار،
ئاتا ـ ئانام مۇندا ئامان بارمىدۇر؟
ھېچبىر بەندە مەندەك كۈننى كۆرمىسۇن،
يۈرەك ـ باغرى ئىشق ئوتىدا كۆيمىسۇن،
قانچە يىللاپ چۆل ـ دەشتلەرنى كەزمىسۇن،
ئىسپاھاندا ئاتام ھۇسەن بارمىدۇر؟

بايان قىلسام جانانلارغا زارىمنى،
ئېلىپ كەلدىم يارۇپەرزەنت بارىمنى،
ئەل ـ يۇرتۇمنىڭ ئىشقى ئۆرتەر جانىمنى،
بىللە ئۆسكەن دوستلار ئامان بارمىدۇر؟

خەۋەر ئەيلەڭ يۇرتقا قەمەر كەلگىنىن،
شەمسى جانان يارى ھەمدەم بولغىنىن،
ئىككى ئوغۇل، بىر قىز پەرزەنت كۆرگىنىن،
گۈلجامال مەلىكە سىڭلىم بارمىدۇر؟

ئەلقىسسە، ھەمسۆھبەت قىز ـ جۇۋانلار ئارىسىدا مەلىكە گۈلجامالمۇ بار ئىدى. بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن گۈلجامال قەمەرشاھقا ئۆزىنى ئاتتى: «ئاھ! سەن ئاكام» دەپ زار ـ زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئۈچ يۈز ئاتمىش يىل يولىغا بەل باغلاپ كەتكەن،
شاھ ھۇسەننىڭ ئوغلىمۇسەن؟ بىر ـ بىر بايان ئەت.
شۇنچە يىلدىن يات ياۋاندا جاپالار چەككەن،
ئاكامۇسەن، يا ئەمەسمۇ؟ بىر ـ بىر بايان ئەت.

ئاتام تولا يىغلاپ كۆزى غۇبارە[121] بولدى،
مىسكىن ئانام سىنەسىگە زەخمەتلەر تولدى،
گۈلجامال سىڭلىڭ كۆپ غەمگۇزار بولدى،
ئاكامۇسەن، يائەمەسمۇ؟ راستىن بايان ئەت.

سىڭلىڭ گۈلجامالغا يەتتى كۆپ پىغان،
سەن بولمىغاچ دەرد ـ ئەلەمگە چۆكتى ئىسپاھان،
سېنى ئىزدەپ يارۇدوستۇڭ كەتتى ھەرقايان،
ئاكام بولساڭ، كەچمىشىڭنى بىر ـ بىر بايان ئەت.

ئەلقىسسە، بۇ سۆز بىلەن ئاكا ـ سىڭىل زار ـ زار يىغلاپ گىرەلىشىپ كۆرۈشتى. شۇ ھامان گۈلجامال شاھ ھۇسەنگە خەۋەر يەتكۈزدى. ئون بەش يىلدىن بېرى قەمەرشاھ ئىشقىدا سەۋدايى بولۇپ يېتىپ قالغان ئا ـ نىسى بۇ ئۇشتۇمتۇت خەۋەرنى ئاڭلاپ يىقىلىپ ـ قوپۇپ قەمەرشاھنىڭ ئالدىغا چىقتى. ئۇ ئوغلىنى كۆرۈپلا بىھوش بولۇپ، شۇ ياتقانچە ھوشىغا كەلمەي ئۇ ئالەمگە رىھلەت قىلدى. قەمەرشاھ ئانىسىنىڭ جەسىتىنى ئۈچ كۈن تۇرغۇزۇپ چوڭ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئۆز قولىدا يەرلىككە قويدى. ئاتىسى شاھ ھۇسەنىڭ مۇ ـ بارەك تىزىغا باش قويدى. ئاندىن كۆھقاپتىن ئېلىپ كەلگەن تىلسىملىق ئابىھاياتنى شاھ ھۇسەنىڭ كۆزى ـ گە سۈرتكەندى. شۇ ھامان كۆزى روشەن بولدى. ئوغلى قەمەرشاھنى قايتىدىن باغرىغا باستى. شۇنىڭدىن كېيىن پادىشاھ ھۇسەن يەنە ئۈچ يىل ئۆمۈر كۆرۈپ ئالەمدىن ئۆتتى. شاھ ھۇسەنىڭ ئورنىغا خالايىق بىر ئېغىزدىن قەمەرشاھنى ئىسپاھانىڭ پادىشاھى قىلدى. قەمەرشاھ ئەلگە ئاسايىشلىق كەلتۈردى. ئانا يۇرتنى گۈل ـ پۇراقتا تولدۇردى.

سەنۇبەر

ھەممىدىن خەۋەردار كىشىلەرنىڭ رىۋايىتى ۋە نەقىل كەلتۇرگۇچىلەرنىڭ سۆزىگە قارىغاندا، بۇرۇنقى زاماندا چىن مەملىكىتىدە خۇرشىد ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەنكەن. خۇرشىد شاھ پەرزەنت يۈزى كۆرمىگەن بولۇپ، پەرزەنتكە زار ئىكەن. ھەمىشە خۇدايىتائالادىن پەرزەنت تەلەپ قىلىدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە خۇدايىتائالا خۇرشىد شاھنىڭ تەلىپىنى راۋا قىلىپ، ئۇنىڭغا بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىپتۇ. خۇرشىد شاھ ۋەزىر ۋە ئەمىرلەرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن بۇ پەرزەنتكە «شاھسەنۇبەر» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. شاھ سەنۇبەر تۆت ياشقا كىرگەندە ئاتىسى ئۇنى مەكتەپكە بېرىپتۇ. شاھسەنۇبەر يەتتە ياشقىچە بولغان ئارىلىقتا ئىلمىنىڭ بارىنى ئۆگىنىپ بولۇپ، سىپاھگەرلىك (ھەربىي ئىلىم)نى ئۆگىنىشكە تۇتۇش قىلىپ، ئون ياشقىچە ئارىلىقتا سىپاھگەرلىك ئىلمىدە كامىل بوپتۇ.

خۇرشىد شاھ سەنۇبەرگە قىرىق نەپەر مەھرەم بەرگەنكەن. بۇ مەھرەملەر سەنۇبەردىن كىچىك ـ كۈن-دۈز ئايرىلماي بىللە بولىدىكەن. بىر كۈنى سەنۇبەر بۇ مەھرەملەرنىڭ ھەمراھلىقىدا تاماشا قىلىش ئۈ-چۈن چارباغقا بېرىپتۇ. ئۇلار سەيلە ـ تاماشا قىلا ـ قىلا بىر جايغا كەلگەندە، مەھرەملىرىگە:

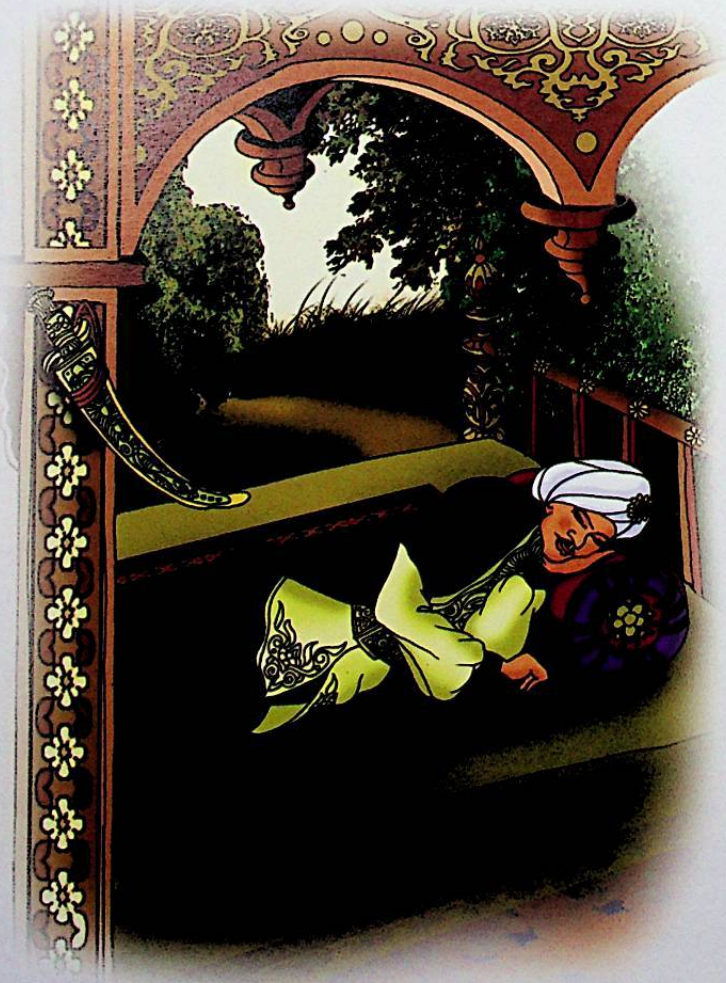
— سىلەر ھەر تەرەپلەردە تاماشا قىلىپ تۇرۇڭلار. مەن بىردەم يالغۇز ئارام ئېلىۋالاي، — دەپتۇ ۋە باغ ئوتتۇرىسىدىكى تەختكە چىقىپ، يانپاشلاپ يېتىپتۇ ـ دە، كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئۇ چۈش كۆرۈپ-تۇ، چۈشىدە شەھىرى شەبىستان پادىشاھى شاھ پەررۇخنىڭ قىزى گۈلپەرىزات كۆز ئالدىدا نامايان بو-لۇپ. گۈلپەرىزات ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايغا ئوخشايدىكەن، سەنۇبەر ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. شاھ سەنۇبەر گۈلپەرىزاتنىڭ ئەسلىنى بىلمەك بولۇپ:

— ئەي رەنا! قايسى باغنىڭ گۈلىسىز؟ قايسى چىمەننىڭ بۇلبۇلىسىز ۋە كىمنىڭ ئەزىزى بولـ-سىز؟ — دەپ سوراپتۇ. گۈلپەرىزات بۇ سوئاللارغا جاۋاب بەرمەستىن جىلۋە قىلىپ، ناز بىلەن تولغـ-نىپ كۈلۈپ تۇرار ئىمىش. سەنۇبەر ھوشىدىن كېتىپ، يەنە ھوشىغا كېلىپ:

— ئەي جېنىمنىڭ پەيۋەندى، كۆڭلۈمنىڭ ئارامى! سىز كىمنىڭ پەرزەنتى ۋە قەيەردىن بولـ-سىز؟، — دەپ سوراپتۇ. گۈلپەرىزات بۇ سوئاللارغا: « ئەي يىگىت! مېنى سورىساڭ شەھىرى شەبىستان پا-دىشاھنىڭ قىزى بولىمەن. ئىسمىم گۈلپەرىزات، مېنىڭ مۇقىم تايىن قىلىنغان ماكانىم يوق. نەدە خۇش ھاۋا باغلار بولسا، مەن شۇ يەردە يۈرىمەن » دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. سەنۇبەر گۈلپەرىزاتتىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىر ئاھ ئۇرغانكەن، بۇ ئاھ ئوقى گۈلپەرىزاتنىڭ كۆڭۈل ساندۇقىغا تېگىپ، تېشىپ ئۆتۈپتۇ. گۈلپەرىزات سەنۇبەرگە بىر گۈل تۇتۇپ بېرىپ: « بۇ گۈلنى ھىدلىغىن » دەپتۇ. سەنۇبەر گۈلنى پۇراپ مۇنداق دەپتۇ:

بىر لاچىن بار قۇشلىغىن جەبرائىل پەرى،
تازا نەۋجۇۋانىم، قايدىن بولۇرسەن؟
شەمسۇقەمەر يۈزلۈك، ماھى ئەنۋەرلىك،
كۆزلىرى مەستانىم، قايدىن بولۇرسەن؟
گۈلپەرىزات:
مېنى سورىساڭ پەرىلەرنىڭ شاھىمەن،
ئەسلىم شەھرى شەبىستاندىن بولۇرمەن.
پەھم ئەيلىسەڭ، چىن ئەھلىنىڭ ئەي ماھى!
خازانى يوق گۈلىستاندىن بولۇرمەن.
شاھ سەنۇبەر:
باشىڭغا كىيىپسەن مۇرەسسە تاجى،
كۆرگەن ئادەم بولۇر ھۆسنۈڭ موھتاجى،
جىسمىمنىڭ چىراغى، باشىمنىڭ تاجى،
غەمزىلىك پەيكانىم، قايدىن بولۇرسەن؟
گۈلپەرىزات:
ئاشىقلارنىڭ مۇرادى مالامەت تاشى،
دەريادەك ئاققۇزما كۆزۈڭنىڭ ياشى،
ماكانىم گۈلشەندۇر چەشمىنىڭ پاشى،
مېنى سورىساڭ، ئول ماكاندىن بولۇرمەن.
سەنۇبەر:
ئەۋرىشىم قوللىرىڭغا بويىپسەن خېنە،
زەر ئەپشان زۇلپۇڭغا ئوراپسەن شانە،
يۈسۈپ كەبى مېنى سالدىڭ زىندانە،
زىلەيخا نىشانىم، قايدىن بولۇرسەن؟
گۈلپەرىزات:
ياقۇتەك كەنئاندىن كەلدىم سوراقلاپ
ھەسرىتىڭدە يۈرەرمەن باغرىمنى داغلاپ.
كەلمىشىم بۇ ئىشقىڭنىڭ ماتاسىن باغلاپ،
بىر تۇتى شەكەرلىك كاندىن بولۇرمەن.
سەنۇبەر:
خەنجەر چېكىپ باغرىم قانغا تولدۇرۇپ،
قىزىل يۈزۈم زەپىرانەك سولدۇرما،
غەمزە بىرلە نازۇك دىلبەر ئۆلتۈرمە،
كەرەملىك سۇلتانىم قايدىن بولۇرسەن؟

گۈلپەرىزات:
ئۇزرانىڭ ھەمدىمى دەريادا ماھى،
ئالەمنى كۆيدۈردى ۋامۇقنىڭ ئاھى،
ئەسلىمنى سورىساڭ پەرىلەر شاھى،
ياقۇت گۆھەر تولغان كاندىن بولۇرمەن.
سەنۇبەر:
كۆزلىرىڭ نەرگىستۇر، قامىتىڭ توبى،
نازىنىن دىلبەرسەن جاھان مەھبۇبى،
نەچچە يىللىق يولدۇر ماكانىڭ خۇبى،
راستىنى دېگىل، قايسى جايدىن بولۇرسەن؟
گۈلپەرىزات:
پەرىزاتمەن ئەسلىم، يوقتۇر نىشانىم،
ئەگەر ئىزھار قىلسام سىررى نىھانىم،
ئۇچ يۈز يىللىق يولدۇر مېنىڭ ماكانىم،
بىلسەم شەھرى شەبىستاندىن بولۇرمەن.
سەنۇبەر:
شاھ خۇرشىدنىڭ ئوغلى، ئىبتىم سەنۇبەر،
ھەسرىتىڭدە ھالىم كۇندىن - كۇن بەتتەر،

مالائمك سۇرەتلىك، گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
سۆزلە، جانىم، سۆزلە، قايدىن بولۇرسەن؟
گۈلپەرىزات:
شاھپەررۇخنىڭ قىزى، بىر ئىسمىم گۈلدۇر،
غېمىمدىن پەرىلەر شەيدا بۇلبۇلدۇر،
تا ئۆلگۈچە ساڭا ئىقرارىم شۇلدۇر،
پەھم ئەيلىسەڭ، ئول ماكاندىن بولۇرمەن.

بۇ سوئال ـ جاۋابلاردىن كېيىن گۈلپەرىزات شاھسەنۇبەرگە بىر گۈل تۇتۇپ بېرىپتۇ ۋە:
ـــ بۇ گۈلنى پۇرىغىن، مېنى ئىزدىسەڭ، ئۇچ يۈز يىلدا تاپسەن، ـــ دەپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ. شاھسەنۇبەر چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ، قارىسا، بۇ كۆرگەنلىرىنىڭ بارى چۈش ئىكەن. ئۇنىڭ كۆڭلىگە غەم، ئىچىگە تۇگمەس ئەلەم چۈشۈپتۇ. ئىشقىنىڭ قولى ئۇنى ئاسماندىن ئېلىپ يەرگە ئۇرۇپتۇ. ئۇ زار ھەيران ۋە بىھەد پەرىشان بولۇپ، چۈشىدە كۆرگەن پەرىزاتنى يادلاپ:

غەمدە قويۇپ ،جاننى ئالغان پەرىزات،
يۈزۈڭنى بىر كۆرەي، قايتىپ كەل ئەمدى.
ئېلىپتەك قامەتلىك، گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
سەيلانە ـ سەيلانە يەنە كەل ئەمدى.

بىلقىسنىڭ ھىجرىدە كۆيدى سۇلايمان،
يۈسۇپ ئۈچۈن ياقۇپنىڭ دىدەسى گىريان،
بىچارە ئاشىقمەن، بولۇپمەن ھەيران،
سەيلانە ـ سەيلانە يەنە كەل ئەمدى.

شېرىن ئۈچۈن كۆپ جاپا چەكتى پەرھاد،
بۇ دۇنيادىن ئۆتتى ئۇ كۆڭلى ناشاد،
مەستانە كۆزلۈكۈم قامىتى شەمشاد،
رەھىم ئەيلىگىن ناتاۋانە، كەل ئەمدى.

مەجنۇن ئاشىق بولۇپ كەزدى باياۋان،
بىر لەيلىنىڭ ئىشقىدا يىغلىدى چەندان،
رەھىم ئەيلەپ يانە ـ يانە كەل ئەمدى.

دەپ بۇلارنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن، بىتاقەت بولۇپ كۆكسىنى يەرگە يېقىپ يېتىپتۇ. نەچچە سائەتتىن كېيىن شاھسەنۇبەرنىڭ مەھرەملىرى ھازىر بولۇپ ئۇنىڭ بېشىغا يىغلىپتۇ. نېمە بولغانلىقى ۋە نېمە ھادىسىگە دۇچ كەلگەنلىكى ئۇستىدە گەپ سوراپ ھېچبىر جاۋاب ئالالمىغاندىن كېيىن، ئىزتىراپقا چۈچۈپ ياقىلىرىنى يىرتىپ خۇرشىد شاھنىڭ ھۇزۇرىغا كېلىشىپتۇ ۋە: « ئەي پادىشاھىئالەم، خۇدايىتائالادىن تەلەپ قىلىپ تاپقان پەرزەنتىڭ باغ سەيلىسىگە بېرىپ، سەيلە ـ تاماشا قىلغاندىن كېيىن بىزلەرگە رۇخسەت بېرىپ ئۆزى بىر جايدا ئۇخلاپ قالدى. بىزلەر ھەرقايسىمىز ھەر تەرەپلەرگە كەتكەنىدۇق. بىر زاماندىن سوڭرە كەلسەك شاھزادە سەنۇبەر باغرىنى ھۆل يەرگە يېقىپ يېتىپتۇ. گەپ سورىساق ھېچبىر جاۋاب بەرمەيدۇ. نېمە ھادىسە بولغانلىقىنى بىلمىدۇق» دېيىشىپتۇ. خۇرشىد شاھ مەھرەملىرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كېتىپ يەنە ھوشىغا كەپتۇ. ئۇ سەنۇبەر ياتقان جايغا بېرىپ قارىسا، سەنۇبەر يا ئۆلۈك

ئەمەس، يا تىرىك ئەمەس بىر ھالەتتە ياتقانكەن. شاھنىڭ يۈرەك ـ باغرى ئېزىلىپتۇ ۋە:

ـــ ئەي ئوغلۇم، ساڭا نېمە بولدى؟ ھالىڭ نېچۈك؟ ساڭا ئىنساندىن ئازار يەتتىمۇ ياكى ئىنس ـ جىن، دۆپەرىلەردىن زىيان ـ زەخمەت يەتتىمۇ؟ ماڭا ئەرز ـ ھالىڭنى ئېيتقىن، ـــ دەپ يېلىنىپتۇ، لېكىن سەنۇبەر سۆز قىلارغا ھالى يوق بىھوش يېتىۋېرىپتۇ. پادىشاھ:

ـــ كىمكى مېنىڭ ئوغلۇمنى سۆزلەتسە ۋە ھالىنى ماڭا بىلدۈرسە، مەن ئۇ كىشىنى بەگلەرنىڭ بېگى قىلىمەن ۋە تۆگە ـ تۆگە ئالتۇن مۈكاپات بېرىمەن، ـــ دەپ جاكار قىلدۇرۇپتۇ.

پادىشاھنىڭ بىر ۋەزىرزادىسى بولۇپ، ئىسمى زىۋەر يىگىت ئىكەن. ئۇ ناھايىتى ئاقىل ۋە زېرەك يىگىت ئىكەن، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ باغقا بېرىپ سەنۇبەرنى باغرىنى ھۆل يەرگە يېقىپ ياتقان ھالدا كۆ ـ رۈپتۇ ـ دە، سەنۇبەرگە قاراپ تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

سۈلايمان دۆلەتلىك، ئىززەتلىك شاھىم،
سۆزلە، ھالى پەرىشانىڭ، نە بولدى؟
ئىسكەندەر سۈپەتلىك، ئىززەتلىك شاھىم،
سۆزلە، ھالى پەرىشانىڭ، نە بولدى؟

ئېلىپتەك قامىتىڭ يادەك ئېگىلمىش،
جامالىڭ سەھىپەسى كۈندەك تۇغۇلمىش،
غۇنچىدەك ئاغزىڭدىن دۇرلەر تۆكۈلمىش،
راستىڭ دېگىل، بۇ ئەپئالىڭ، نە بولدى؟

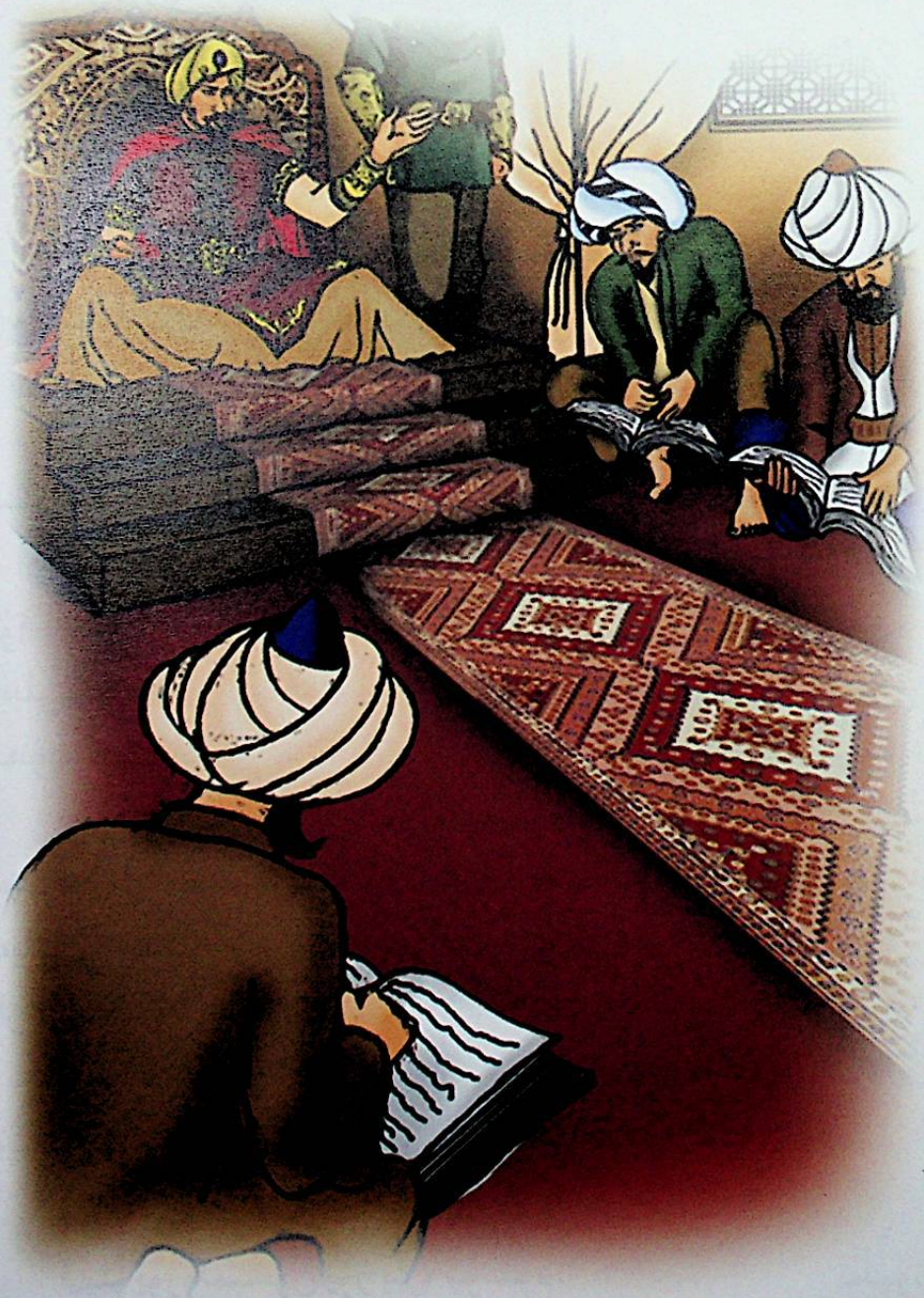
يۈسۈپ كەنئانىنىڭ ئاتىسى ياقۇپ،
يىغلىمىدى سەنچە، ئەي تازە مەھبۇب،
پىراقىڭدا يىغلار خوب بىلەن ناخوب،
سۆزلە، ھالى پەرىشانىڭ، نە بولدى؟

قوينۇڭنى سەن قانلىق ياشقا تولدۇرما،
گۈل يۈزۈڭنى زەپىراندەك سولدۇرما،
تۇر ئورنۇڭدىن، بار ئاتاڭنىڭ ئالدىغا،
سۆزلە، ھالى پەرىشانىڭ، نە بولدى؟

تولۇپتۇ، گۈلشىنىڭ خازان بادىغا،
بىر سۆزۈم بار، ئاڭلا، كۆڭۈل شادىغا،
قۇلاق سالغىن، زىۋەر، قۇلىنىڭ دادىغا،
سۆزلە، چاكى گەرىبانىڭ، نە بولدى؟

سەنۇبەر زىۋەر يىگىتنىڭ سوئالىلىرىغا جاۋاب بەرمەي، ئاۋۋالقىدىن زىيادىرەك ناله قىلىشقا باشلاپتۇ. ۋەزىر پادىشاھقا:

ـــ شاھزادە سەنۇبەرگە دىۋە ياكى پەرىنىڭ ئەسىرى يەتكەن ئوخشايدۇ، ـــ دەپ خەۋەر بېرىپتۇ. پادىشاھ مۇنەججىم ۋە قۇرئەندازلارنى يىغىپ قۇرئە سالدۇرۇپتۇ. قۇرئەندازلار قۇرئە سېلىپ

لىپ كۆرگەندىن كېيىن:

ــ شاھزادىگە پەرىزاتلاردىن ئەسىر تېگىپتۇ، شاھزادىنىڭ بىر پەرىزاتقا ئاشىق بولغانلىقى مەلۇم، ئول پەرىزاتنىڭ ماكانى بۇ يەردىن ئۇچ يۈز يىللىق يولدۇر، ئول پەرىزات پەرىلەر شاھىنىڭ قىزىدۇر، ــ دېيىشىپتۇ. پادىشاھ بىر كېنىزەكنى ئوغلىنىڭ قېشىغا ئەۋەتىپتۇ. ئۇ كېنىزەك شاھزادە سەنۇبەرنىڭ قېشىغا بېرىپ:

ــ ئەي شاھزادە، سىزنىڭ مۇنداق باغرىڭىزنى ھۆل يەرگە يېقىپ يىغلىغىنىڭىزنىڭ پايدىسى يوق. سىز ئاتىڭىزنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇنىڭغا بولغان ۋەقەنى بايان قىلىڭ، ــ دەپتۇ. شاھزادە كېنىزەكنىڭ سۆزىنى قوبۇل كۆرۈپ، ئاتىسىنىڭ ھۇزۇرىغا بېرىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىدا تۇرغان پازىل ئۆلىما ۋە بەگ-لەر ھۇزۇرىدا بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

بىر سۆزۈم بار، ئۆلىمالار، ئەي بەگلەر،
چۈشۈمدە كۆرۈندى بىر شەمسۇقەمەر.
ئېلىپتەك قامەتلىك، گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
ئۇنىڭ ئىشقى قىلدى مېنى ئەسەر.

ئۇچ يۈز يىللىق يول دەپ بەردى نىشانە،
زۇلپى زەرئەفشانلىق، كاكۇلى زەرلىك.

بىر پەرى كۆرۈندى شېرىن شەمايىل،
كۆرگەن ھامان ئەقلىمنى قىلدى زايىل،
روھىم پەرۋاز ئېتىپ چىقتى تېنىمدىن،
زۇلپى زەرئەفشان ئىدى، كاكۇلى زەرلىك.

بۇزۇلغان كۆڭلۈمنى قىلدى ئىمارەت،
مېنى جەننەت ئىچرە قىلدى ئىشارەت،
كۆزلىرى جان ئالادۇر، غەمزىسى ئاپەت،
يۈزى گۈلدۇر، لېۋى شەھدۇ شېكەرلىك.

دىلبەر قىلدى بىر گۈل بېرىپ مەستانە،
مەستانە كۆزلۈكۈمدۇر دۇررى يېگانە،

سەنۇبەر دەپ كەلدى كۆكسىنى ئېچىپ،
يۈزلەندى ئالدىمدا نىقابىنى ئېچىپ،
شېكەردەك سۆزلىرى گۈلدەك ئېچىلىپ،
مۇرەسسە كەمەرلىك زۇلپى چىن تەرلىك.

خۇرشىد شاھ شاھزادە سەنۇبەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ۋەزىرلىرىگە قاراپ، «بۇ ئىشقا چارە تېپىڭلار» دەپتۇ. ۋەزىرلەر:

ــ ئەي شاھ! ئۇ پەرىزاتنىڭ ماكانى ئۇچ يۈز يىللىق يول ئىكەن، ئۇ يەرگە قانداق بارغىلى بولىدۇ؟ ياخشىسى دۇنيانىڭ تۆت تەرىپىگە ئادەم ئەۋەتىپ، قەيەردە ساھىبجامال قىز بولسا شۇنى ئېلىپ بېرەيلى، بۇنىڭدىن باشقا چارە يوق، ــ دېيىشىپتۇ. خۇرشىد شاھ ۋەزىرلەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، شاھزادە سەنۇبەرگە قاراپ:

ــ ئەي پەرزەنت! كىشىنىڭ چۈشىدە كۆرگەن نەرسىسىگە مۇيەسسەر بولمىقى مۇمكىن ئەمەس، ۋەزىرلەر ئېيتقاندەك بارچە ئىقلىمغا ئادەم ئەۋەتىپ، تەكشۈرۈپ كۆرۈپ، قەيەردە ساھىبجامال قىز بولسا، مەيلى ئۇ شاھزادە بولسۇن ياكى ۋەزىرزادە بولسۇن، ساڭا ئېلىپ بېرەي، چۈشۈڭدە كۆرگەن پەرىزاتتىن ۋاز كەچكىن! ــ دەپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر پادىشاھقا:

ــ ئەي ئاتا! كىشى رىيازەت چەكمەي راھەت كۆرمەيدۇ. ماڭا ئادەم قوشۇپ بېرىڭ، مەن ئاخىرقى نەپەسىمگىچە گۈلپەرىزاتنى ئىزدەيمەن، ــ دەپ تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

بىر رۇخسەت ئەيلەڭىز ئادالەت شاھى،
قايتا بۇزۇلمىسۇن يۈز پارە كۆڭلۈم.

دىل ـ جان بىلەن سۆيۈرسىز قادىر ئىلاھى،
تەلىپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

كۆز ئالدىمدىن كەتمەس ئاشۇ بىر دىلبەر،
جان ئاپىتى، ھەر غەمزىسى بىر گۆھەر،
ئۇ گۈلدۈركى بۇلبۇل دىلىم تەلپۈنەر،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

مەنئى قىلماڭ مېنى ھەرگىز بۇ يولدىن،
يانماق ئۈمىد قىلماڭ مەندەك ئوغۇلدىن،
ۋىسالىنى تىلەپ قادىر خۇدادىن،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

يارسىز ماڭا زىندان ئېرۇر جاھانىم،
ھەسرىتىدە كۆيەر بۇ خەستە جانىم،
بىر تەرەننۇم قىلارمۇ ئول جانانىم،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

ھەركىمگە چۈشسە ئىشقىنىڭ دەۋاسى،
سۈلتانلار بولغاي ئۇنىڭ گاداسى،
يوق ۋىسالدىن ئۆزگە ئۇنىڭ داۋاسى،
زار تەشنالىق ئىچرە يۈز پارە كۆڭلۈم.

بۇ سۆزدىن كېيىن خۇرشىد شاھ نائىلاج بولۇپ، شاھزادە سەنۇبەرگە رۇخسەت بېرىپتۇ ۋە جۈدالىق دەردىگە چىداشقا مەجبۇر بوپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ يولغا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن زىۋەر باشلىق بەش يۈز نەپەر يىگىت ھەمراھ بولۇپ مېڭىپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر بۇ يىگىتلەرگە قاراپ:

— ئەي يىگىتلەر، خۇدايىتائالا ماڭا شۇنداق بىر ئىشقىنى ساپتۇكى، يەنە ھېچبىر بەندىسىگە سالمىسۇن، سىلەرنىڭ بۇ ھەمراھلىقىڭلار ماڭا يەتتى، مەن سىلەردىن رازى بولدۇم. ئەمدى قايتىپ كېتىڭلار، مېنى ئۆز ھالىمغا قويۇڭلار، — دېگەندىكەن، بۇ يىگىتلەر شاھزادە سەنۇبەرنىڭ سۆزىگە جاۋابەن:

— ئەي شاھزادە، بىز سىزنى دەپ، ئاتا ـ ئانا، يارۇدىيارىمىزدىن كەچكەندۇرمىز. بىزنىڭ سىزدىن ئايرىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەستۇر. سىز قەيەرگە بارسىڭىز بىز بىللە بارۇرمىز، — دېيىشىپتۇ. سەنۇبەر بۇ يىگىتلەرنىڭ ئىخلاسىغا قاراپ مۇنۇلارنى ئېيتىپتۇ:

لەختە ـ لەختە باغرىم قاندۇر،
كەلگەن جانلار، خۇش قال ئەمدى.
چىن شەھىرىنىڭ يارەنلىرى،
نەۋجۇۋانلار، خۇش قال ئەمدى.

مېنىڭ بىرلە ھەمدەم بولغان،
جىگەر ـ باغرى بىر يان بولغان،
كېچە ـ كۈندۈز مەھرەم بولغان،
ئەي يارەنلەر، خۇش قال ئەمدى.

ئاتام بىلەن ئانام قالدى،
رەڭگىرويى سامان بولدى،
تۇتقان دۇنيا ـ جاھان قالدى،
قەدىردانلار، خۇش قال ئەمدى.

مەيدان ئىچرە قولدا سازى،
نالىسى ـــ بۇلبۇل ئاۋازى،
جەڭگاھتا ئاتلىق پەرۋازى،
نەۋجۇۋانلار، خۇش قال ئەمدى.

كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن يەر،
چىمدىم توپاق مەن ئۇچۇن زەر،
تۇزۇق ئۇرسۇن ئۇنتۇسام گەر،
جانىجانلار، خۇش قال ئەمدى.

خۇش قال ئەمدى، يېشىل تاغلار،
گۈلگە تولغان چىمەن باغلار،
كېلەر بىر كۈن خۇشال چاغلار،
گۈلىستانلار، خۇش قال ئەمدى.

سەنۇبەردەك ۋاپادارىم،
ئاشتى كۆكتىن ئاھۇزارىم،
جۇملە تۇرغان دوست ۋە يارىم،
مېھرىبانلار، خۇش قال ئەمدى.

يىگىتلەر شاھزادىنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئىخلاسى ئېشىپتۇ ۋە:
ـــ ئەي شاھزادە، بىز يۇرت ۋە ئاتا ـ ئانىمىزدىن ئايرىلىپ سېنى دەپ كەلدۇق. سېنى ھەرگىز يالغۇز قويمايمىز، ـــ دېيىشىپتۇ. سەنۇبەر يىگىتلەرنىڭ بۇ ئىخلاس ـ ئېتىقادىغا قاراپ، ئۇلارغا دۇئا قىپتۇ ۋە:
ـــ يۇرۇڭلار، نېمە بولسا تەڭ كۆرەيلى، ـــ دەپ ئۇلارنى باشلاپ يولغا راۋان بوپتۇ. خۇرشىد شاھمۇ دۆلەت ئەربابلىرى ۋە ئالىملار بىلەن بىرلىكتە شاھزادە سەنۇبەرنى ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. خۇرشىد شاھ ئوغلىنى ئۇزاتقاندا كۆڭلى بۇزۇلۇپ، زار ـ زار يىغلاپ مۇنۇ بېيىتلارنى ئوقۇپتۇ:

نەيلەيىن جانىم بالام، جاندىن ئەزىز كۆردۇم سېنى،
جانىم ئىچرە جان ئىدىڭ، كۆڭلۈمگە جاھ قىلدىم سېنى.
ناز بىرلە پەرۋىش ئەيلەپ، قورقماس قىران قىلدىم سېنى،
بارغىن، ئەي جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى.

گۈلشىنى ئۆمرۈمدە گۈل بەرگى، باھارىم سەن ئىدىڭ،
دۇررى تابانىم، شېكەر ـ قەنتىم، نىگارىم سەن ئىدىڭ،
ئەقلۇھوشۇم، راھىتى جانىم، قارارىم سەن ئىدىڭ،
بارغىن، ئەي جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى.

مەن نېچۈك تاقەت قىلاي ھىجرىڭدە ئەي جانىم ئوغۇل،
يىغلابان قىلغان مۇناجاتىنى خۇدا قىلغاي قوبۇل،
دائىما بولسۇن مەدەتكارىڭ خۇدا بىرلە روسۇل،
بارغىن، ئەي جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى.

سەن كېتەرسەن باش ئېلىپ، ئەيلەپ مېنى خەستە خاراب،
ھەسرىتىڭدە قان يۇتۇپ، قالدىم مانا تارتىپ ئازاب،
زارۇ زار يىغلاپ پىراقىڭدا يۇرەك ـ باغرىم كاۋاپ،
بارغىن، ئەي جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى.

مەنكى خۇرشىد، نې ئەجەب، يۇز ئاھۇئەپغان ئەيلىسەم،
پايدا بەرمەس، نەيلەيىن، يۇزمىڭ پۇشايمان ئەيلىسەم،
ھېچ نەسىھەت ئالمىدىڭ، باغرىمنى مەن قان ئەيلىسەم،
بارغىن، ئەي جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى.

خۇرشىد شاھ يۇقىرىدىكى بېيىتلارنى ئوقۇپ، شاھزادە سەنۇبەرنى ئۇزىتىپ قويۇپ يېنىپتۇ.
ئەلقىسسە، شاھزادە سەنۇبەر ئاتىسى بىلەن خوشلىشىپ، يىگىتلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا يولغا راۋان

بوپتۇ. بىرنەچچە مەنزىل يول يۈرۈپ بىر دەريانىڭ بويىغا يېتىپ كەپتۇ. بۇ دەريا دەريايى ئۇممان دەپ ئا-تىلىدىكەن. شاھزادە سەنۇبەر ھەمراھلىرى بىلەن كېمىگە ئولتۇرۇپ، دەريادا كىرىپ سۇ يۈزىدە بىرنەچ-چە كۈن مېڭىپتۇ. تۇيۇقسىز كېمە بىر گىردابقا كىرىپ قاپتۇ ۋە چىقالماي ئۇچ ئايغىچە گىردابتا توخ-تاپ قاپتۇ. ھالاكەتنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى بىلگەن شاھزادە سەنۇبەر بىر كۈنى سەھەر ۋاقتىدا خۇدايىتا-ئالاغا يىغلاپ، دەريادا قاراپ مۇنۇلارنى ئوقۇپتۇ:

قاينىاپ جۇش ئۇرغان ئۇممان دەريا سى،
پەيغەمبەرگە يەتكۈزگەن ۋەھيى جەبرائىل،
بىر مۇرۇۋۋەت ئەيلە مىسكىن گادا غا.
قىيامەتتە تارتار سۈرىنى ئىسرا پىل،
چۈشۈپتۈر باشىمغا ئىشقىنىڭ ھاۋا سى،
قەبزە ئەتمە جانىمنى ئۇلۇغ ئەزرائىل،
قويما مېنى مۇنچە ھەسرەت - جاپاغا.
قويما مېنى مۇنچە ھەسرەت - جاپاغا.

بىر غېرىبمەن خانىماندىن ئاۋارە،
شاھسەنۇبەر يىغلار ئەيلەپ مۇناجات،
بۇ پانىي جاھاندا قالدىم سەۋداغا،
باشىمدا تىترەيدۇ ئەرزۇساماۋات،
يارىمىنىڭ ھىجرىدە يۈرىكىم پارە،
ھەممىنى يارا تقان قازىيەلھاجات،
رەھىم ئەيلەپ، كۆپ قويما جەبىر - جاپاغا.
يەتكۈز مېنى تېزرەك پەرىزا تىمغا.

شاھزادە تېخى مۇناجاتنى تۈگەتمەستە بىر تەتۈر شامال چىقىپ كېمىلەرنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ پا-رە - پارە قىلىۋېتىپتۇ. بەش يۈز نەپەر يىگىتنىڭ ھەممىسى دەريادا غەرق بولۇپ كېتىپ، سەنۇبەر بىر پارچە تاختايىنىڭ ئۈستىدە ساق قاپتۇ. زىۋەر يىگىت يەنە بىر شالىنىڭ ئۈستىدە ساق قاپتۇ. شاھزادە سە-نۇبەر يىگىتلىردىن ۋە ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلغىنىغا كۆڭلى كۆيۈپ زار - زار يىغلاپ، بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپتۇ:

مەن كىمگە ئېيتاي ئەرزۇھالىمنى،
يارا تقان بىرۇ بار، ئاڭلا دادىمنى،
بۇ گۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.
بۇ گۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

جانىمغا قەست قىلمىش دەريايى ئاپەت،
ئىسىت، ئۇ يىگىتلەر قامىتى شەمشاد،
مۇندىن قۇتۇلمىقىم يوقتۇر سالامەت،
بۇگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

بۇگۈن چۈشتى ماڭا ۋەھمى قىيامەت،
سەنۇبەرنى ياراتقان قۇدرەتلىك رەھمان،
بۇگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.
مېنى سەن بۇ غەمدە قويما سەرگەردان،

ياقامنى چاك ئېتىپ ئەيلەيمن پەريات،
ئاۋۋالدا ئامان بەر، ئاخىردا ئىمان،
يىقىلسۇن، بۇزۇلسۇن بۇ چەرخى ناشاد،
بۇگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

سەنۇبەر بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپ تۇرغاندا بىر بوران چىقىپ، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن بۇ بوران سەنۇبەر بىلەن زۇھەر يىگىتنى ئۇچۇرۇپ دەريانىڭ ساھىلىغا چىقىرىپ قويۇپتۇ. سەنۇبەر زۇھەر يىگىت بىلەن كۆرۈشۈپ، دەريادىن سالامەت چىققانلىقىغا خۇدايىتائالاغا شۈكۈر ـ سانالار ئېيتىپ يولغا چۈشۈپتۇ. بۇلار بىرنەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، بىر كۈنى زۇھەر يىگىت كېسەل بولۇپ قاپتۇ، ئەھۋالى كۈنسېرى ئېغىرلىشىپتۇ. سەنۇبەر زۇھەر يىگىتنىڭ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ، يۇزىگە تەلمۈرۈپ زارۇزار يىغلاپ، كۆزلىرىدىن باھار بۇلۇتى يامغۇر تۆككەندەك ياش تۆكۈپ زۇھەر يىگىتكە قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

سەنۇبەر:
ساڭا بولسۇن پىدا بۇ شېرىن جانىم،
سۆيۈملۈك ھەمدەمىم، ئەي ۋاپادارىم،
بىر زامان كۆرمىسەم چىقار ئەپغانىم،
تازا نەۋجۇۋانىم ھالىڭ نە بولدى؟
بېشىمدا تاجمىسەن، روھى راۋانىم،
رەپىقىم، مۇنىسىم، ئەيشىم، مادارىم،
ياري مېھرىبانىم، ھالىڭ نە بولدى؟
كۆز نۇرۇم، جان دوستۇم، ھالىڭ نە بولدى؟
زۇھەر:
زۇھەر:
ئەرزىمنى ئىشىتكىل، ئەزىز شاھزادە،
ئاۋۋالدا مەن ئىدىم غەمدىن ئازادە،
مەن سۆزلەيمن، قۇلاقىڭنى سال ئەمدى.
غېرىبلىق كويىدا قالدىم پىيادە،
بىر دەردكە يولۇقتۇم، يوقتۇر ھېچ داۋا،
ھەردەم بولۇر يىغلاپ دەردىم زىيادە،
مەن ئۆلۈرمەن، دۇنيادا سەن قال ئەمدى.
رومال ئېلىپ، كۆز يېشىمنى سال ئەمدى.
سەنۇبەر:
سەنۇبەر:
يۇزۇڭدۇر ئوت كەبى، كۆزلىرىڭ بىمار،
ئاۋۋالدا ئاتامدىن بولمىغان بولسام،
ۋۇجۇدۇڭ سىمابتەك بوپتۇ بىقارار،
غېرىبلىق كويىدا قالمىغان بولسام،
ئەي ياري ۋاپادار، ئەيلىگىن ئىزھار،
سېنى بۇ ھەسرەتتە كۆرمىگەن بولسام،
كۆزلىرى مەستانىم، ھالىڭ نە بولدى؟
خەتەرلىك كارۋانىم، ھالىڭ نە بولدى؟
زۇھەر:
شاھسەنۇبەر دەرلەر: باغرىم ئېزىلدى،
بولماقتا ئەھۋالىم بارغانچە بەتتەر،
ساڭا ھەقتىن مۇنداق قىسمەت يېزىلدى،
كېچە ـ كۇندۇز يىغلاپ كۇنلىرىم ئۆتەر،
ۋاقتىم يېتىپ جان تەندىن ئۇزۇلدى،
ئۆلۈم بىر ئەجدىھا، بارچىنى يۇتار،
يۇسۇپى كەنئانىم، ھالىڭ نە بولدى؟
غەنىيمەتتۇر بۇ دەۋرانلار، بىر كەل ئەمدى.
زۇھەر:
سەنۇبەر:
زۇھەر ئېيتۇر: تازا جىسمىم كۆيەدۇر،
پەلەك زەپەر بىرلە تېنىم بويادۇر،

پەلەك ئەجەل شەربىتىنى سۇنادۇر، ئالار بولساڭ بۇ زىنداندىن ئال ئەمدى.

دەپ زۇھۇر يىگىت جانابى ھەققە جان تەسلىم قىپتۇ. شاھسەنۇبەر زۇھۇر يىگىتنىڭ بۇ غېرىبلىق باسقان دىيارىدا ئۆلگىنىنى كۆرۈپ، زارۇزار يىغلاپ بۇ بېيىتلارنى ئوقۇپتۇ:

غېرىبلىق كويىدا غېرىبلار كەبى،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۇھۇرىم.
گۈلدەك يۈزى زەپىراندەك سارغىيىپ،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۇھۇرىم.

گۈل كەبى چىرايىڭ بىردەم ئېچىلماي،
غۇنچىدەك لېۋىڭدىن دۇرلار چېچىلماي،
ئەجەلنىڭ دەپئىگە چارە تېپىلماي،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۇھۇرىم.

مېنىڭ ئۈچۈن ئاتا ـ ئانادىن كېچىپ،
كۆكرىكىنى قازا ئوقىغا ئېچىپ،
ئاخىر ئەجەلنىڭ شارابىن ئىچىپ،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۇھۇرىم.

شېرىن سۆزلەر بىلەن كۆڭلۈمنى ئېلىپ،
ئۆرتەنگەن جېنىمغا يېڭى ئوت سېلىپ،
سەنۇبەر دىلىنى قان ـ زەرداب قىلىپ،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۇھۇرىم.

بۇ سۆز ئادا بولغاندىن كېيىن، زۇھۇر يىگىتنىڭ جەستىنى يۇيۇپ ـ تاراپ نامىزىنى چۈشۈرۈپ دەپنە قىپتۇ ۋە باغرى ئېزىلىپ يەنە مۇنۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپتۇ:

ئاشىق بولماس، شېرىن جاندىن كەچمىگەن،
ئىشق ئوتىدا كۆيۈپ، يېنىپ ئۆچمىگەن،
پىراق ھىجران شارابىنى ئىچمىگەن،
پەرۋانىدەك شەمئى سوزان ئىزدەيىن.

ئاچچىق ـ چۈچۈك ساۋاق ئالاي زامانىدىن،
ئاختۇرۇپ دۇنيادىن نىشان ئىزدەيىن.

ئەمدى كېتەي بۇنداق خەتەرلىك جايدىن،
سوراغلايىن ياخشى بىلەن يامانىدىن،

شاھ سەنۇبەر دەرلەر مېنىڭ ئاتىمنى،
ئىزدەرمەن ئاللادىن كۆڭۈل شادىمنى،
ھەق مۇيەسسەر ئەتكەي شۇ مۇرادىمنى،
يارنى دەپ كۆلپەتلىك ھىجران ئىزدەيىن.

شۇنىڭدىن كېيىن سەنۇبەر بىلىگە غەيرەت كەمىرىنى چىڭ باغلاپ ئۆزى يالغۇز يولغا چۈشۈپتۇ ۋە قانچە ـ قانچە تاغلاردىن ئېشىپ، قانچىلىغان دەريالارنى كېچىپ بىر مەنزىلگە يەتكەندە ئالدىغا بىر باغۇ. بوستانلىق ماكان ئۇچراپتۇ. بۇ باغ شۇنداق گۈزەل ئىكەنكى، تۈرلۈك ـ تۈمەن مېۋىلەر پىشىپ مەي باغلاپ كەتكەن، تۈتى قۇشلار سايراۋاتقان، بۇلبۇللار نەغمە ـ ناۋا قىلىۋاتقان، خىلمۇخىل گۈللەر ئېچىلىغان، خۇش پۇراقلار چېچىلغان بىر باغ ئىكەن. گۈلپەرىزاتنىڭ ئىشقىدا كۆيگەن سەنۇبەر بۇلبۇللارغا قاراپ مۇنداق بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

گۈلىستاندا يۇرگەن قۇشلار،
خەۋەر بېرىڭ، يارىم بارمۇ؟
گۈل ـ چېچەكلەر، ئەي سۈمبۈللار،
خەۋەر بېرىڭ، يارىم بارمۇ؟

ئەسلىي ئۇ پەرى زاتى،
گۈلپەرىزات ئۇنىڭ ئاتى،
ماڭا بەك چىڭ ئېتىقادى،
خەۋەر بېرىڭ، يارىم بارمۇ؟

يارىم بارمۇ بۇ بوستاندا،
چىمەنلىك بۇ گۈلىستاندا،
مەن سەنۇبەر پەرىشانغا،
خەۋەر بېرىڭ، يارىم بارمۇ؟

گۈل ـ گىياھ ۋە ئۇچار قاناتلارنىڭ زۇۋانى بولمىغاچقا جاۋاب بېرەلمەپتۇ. ھېرىپ ـ چارچىغان سەنۇبەر باغدا قونۇپ قاپتۇ. كۆزى ئۇيقۇغا بېرىش ئالدىدا باغدىكى يوغان بىر چىنارغا كۆزى چۈشۈپتۇ. چىنار تۈۋىدە بىر دەريا ئېقىۋاتقانىكەن. قاراڭغۇ چۈشكەندە دەريا ئىچىدىن بىر سۇ كالىسى بىر گۆھەرنى چىشلىگەن ھالدا چىقىپ كەپتۇ. سەنۇبەر قورقۇپ كېتىپ، چىنارنىڭ ئۈستىگە چىقىۋېلىپ قاراپ تۇرۇپتۇ. سۇ كالىسى ئاغزىدىكى گۆھەر ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك نۇر چېچىپ باغنىڭ ئىچىنى يورۇق قىلىۋېتىپتۇ. سۇ كالىسى گۆھەرنى چىنارنىڭ تۈۋىدە قويۇپ قويۇپ ئۆزى باغدا ئوتلاشقا باشلاپتۇ. ئۇنى كۆرگەن سەنۇبەر:

غەۋۋاسلاردەك جاندىن كېچىپ دوستلىرىم،
يۇزمىڭ شۇكۇر بۇ ماكانغا يېتىشتىم.
ئىچتىم ساقىي تۇتقان تاتلىق شارابنى،
قايتىۋاشتىن چىققان جانغا يېتىشتىم.

ھاياتىمنىڭ گۈل غۇنچىسى ئېچىلدى،
ئىشەنچىمگە يەنە ئىشەنچ قېتىلدى،
كۆز ئالدىمغا گۆھەردىن نۇر چېچىلدى،
شۇكۇر، بۇگۈن نۇرىستانغا يېتىشتىم.

بىر يار ئۈچۈن بایاۋاندا يول كېزىپ،
جاپا چېكىپ زەپەر كەبى سارغىيىپ،
جاندىن ئەزىز دوستلىرىمدىن ئايرىلىپ،
شۇكۇر، بۇگۈن گۈلىستانغا يېتىشتىم.

ئەي سەنۇبەر، سۈرگىن بۇ يەردە دەۋران،
ساڭا پىنھان جايدۇر ئۇشبۇ گۈلىستان،
مۇرادىڭنى بەرسۇن خۇدا ھەرقاچان،
شۇكۇر، لەئەل ـ گۆھەر كانغا ئېرىشتىم.

دەپ چىناردىن بىر تال يوپۇرماقنى ئۈزۈپ گۆھەرنىڭ ئۈستىگە تاشلىغانىكەن، باغنىڭ ئىچى يەنە قاپقاراڭغۇ بولۇپ قاپتۇ. باغدا ئوتلاۋاتقان سۇ كالىسى ھۆركىرىگىنىچە دەريا غا كىرىپ كېتىپتۇ. سەنۇبەر خۇداغا شۇكۇر ـ سانالار ئېيتىپ، چىناردىن چۈشۈپ سۇ كالىسىغا قارىتىپ مۇنداق بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

كۆردۈم سۇ كالىسنى ئۇنىڭ ئاغزىدا بىر گۆھەر،
ھەيۋىتى ئەجەب سۈرلۈك كۆرگەن ھامان جان تىترەر.

تىلىنى سوزۇپ ئوتنى سېلىپ ئاغزىغا يالمايدۇر،
ئاياغى ئاستىدا ۋەيران بولۇر نازۇك بەدەن گۈللەر.

ئۆزى بەك چوڭ، كۆزى ئۆتكۇر، تۇكى بەئەينى قۇندۇزدەك،
ئېلىپ چىقتى چىشلەپ گۆھەر، كېچىلەر بولدى كۇندۇزدەك،
ئېگىز - پەسنى پەرق ئەتمەي، ھاپىلداپ - ھۆركىرەپ كەلسە،
سېمىز لىكتىن لىغىلدايدۇ بېلى گويياكى تۇپتۇزدەك.

گۆھەرگە بىر غازاڭ تاشلاپ، ئۇنى بىر ئىمتىھان قىلسام،
سىرىن بىلمەك نىيەت ئەيلەپ، ئۆزۈمنى ھەم نىھان قىلسام،
ئاشۇ پىنھانە دەريادا ئۆزىنى ھۆركىرەپ ئاتتى،
دەرەخ ئۇستىدە مەن قورقۇپ، كېلىپ ھەلقۇمغا جان، تۇرسام.

بۇ سۆزدىن كېيىن سەنۇبەر «بۇ خەتەرلىك جاي ئىكەن، بۇ يەردە تۇرسام بولماس» دەپ ئويلاپ يەنە يولغا چۈشۈپتۇ ۋە چۆل - بايابانلاردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ھاۋادا ئۇچۇپ كېتىپ بارغان تۇرنىلارغا كۆزى چۈشۈپتۇ. سەنۇبەر تۇرنىلارغا قاراپ: «مۇبادا بۇ تۇرنىلار شەھىرى شەبىستان تەرەپكە بېرىپ قالسا، گۈلپەرىزاتقا مېنىڭ سالامىمنى يەتكۈزۈپ قويماسمۇ» دەپ ئويلاپ مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

غاقىلدىشىپ كۆكتە ئۇچقان تۇرنىلار،
گۈلىيارىمغا مەندىن سالام دېگەيسىز.
قۇربان بولدى يارىنىڭ قارا كۆزىگە،
مېنى سورىسا، يولدا راۋان دېگەيسىز.
پىستە ئېغىز، شېرىن - شېكەر سۆزىگە،
قەلەم قاشلىق نەرگىس كەبى كۆزىگە،
ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك يۈزىگە،
مەن دائىما ئاھۇزاردا، دېگەيسىز.

قۇربان بولاي يارىنىڭ قەددى - بويىغا،
غېرىب بولۇپ قالدىم مەن بۇ چۆللەردە،
نەزەر قىلسۇن مەندەك غېرىب قۇلىغا،
سالامىمنى ئول جانانغا دېگەيسىز.

مەن سەنۇبەر قالدىم ياردىن ئايرىلىپ،
قاناتلىرىم سۇندى چۆلدە قايرىلىپ،
مەن يۇرەرمەن بىر يار ئۇچۇن زارلىنىپ،
كېچە - كۈندۈز كارى پىغان دېگەيسىز.

دەپ شاھسەنۇبەر يەنە يولغا چۈشۈپتۇ. لېكىن تۇرنىلارنىڭ زۇۋانى بولمىغاچقا، غالىقلىدىشىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە سەھەر ۋاقتىدا سۇبھى شامىلى كېلىپ سەنۇبەرنىڭ يۈزىگە تېگىپتۇ. سەنۇبەرنىڭ يادىغا گۈلپەرىزات چۈشۈپ، ساباغا سوئال قويۇپ مۇنۇلارنى ئېيتىپتۇ:

ئەي بادى سابا، يەتكۈز ئول يارغا سالامىمنى،
بىر زەررە ۋاپا كۆرمەي، غەملەرگە بولاشىپمەن،
مەستانە قارا كۆزلۈك، خۇنغارغا سالامىمنى.
كۆكسۈمنى تىلىپ ھەر دەم، قانىمغا ئولاشىپمەن،
چېھرىسى گويا ئاپتاپ، قامىتى گويا شەمشاد،
ھىجرىدە سەمەندەردەك ئوتلەرگە تۇتاشىپمەن،
مەستانە بېرىپ ئېيتقىل، ئول يارغا سالامىمنى.
ئەي بادى سابا، ئېيتقىل، ئول يارغا سالامىمنى.

ئول سەرۋى خىرامانكىم بىر شوخى شىمايىلدۇر،
ئىشق ئوتى ئىچىم بىرلە تاشىمغا تۇتاشقاندۇر،
رەھىم ئەتمىسە ئول دىلبەر، ھالا ماڭا مۇشكۈلدۇر،
كۆڭلۈمۇ بولۇپ يۇلتۇز، يارتامانغا كۆچكەندۇر،
باشىمغا بالا ھەردەم ھىجرانىدا نازىلدۇر،
كۆزلىرىم يېنىپ شامدەك، ئەمدى نۇرى ئۆچكەندۇر،
مەستانە بېرىپ ئېيتقىل، ئول يارغا سالامىمنى.
ئەي بادى سابا، ئېيتقىل، ئول يارغا سالامىمنى.

ھىجرانىدا ھەردەم مەن ئورتەندىم، ئادا بولدۇم،
جانىمغا جاپا قىلغان ئول غەمزەلىك دىلبەردۇر،
غەم دەشتىدە مەجنۇندەك ئىشقىدا گادا بولدۇم،
مەستانە قارا كۆزى جان ئالغۇچى كاپىردۇر،
بىر تازا نىھال ئەردىم، غەم بىرلە ئادا بولدۇم،
ئەرزىمنى بايان ئەتكىل، بىچارە سەنۇبەردۇر،
ئەي بادى سابا، يەتكۈز، ئول يارغا سالامىمنى.
بىر مەررە بېرىپ ئېيتقىل، ئول يارغا سالامىمنى.

سەنۇبەر بۇلارنى ئېيتىپ يىغلىغىنىچە دەشت ـ باياۋانغا كىرىپتۇ. باياۋاندا مۇشەققەتلەر تارتىپ يۈرگىنىدە، كۆزىگە بىر چارباغ كۆرۈنۈپتۇ. بۇ باغنى «گۈلپەرىزاتنىڭ ماكانىمىكىن» دەپ ئويلىغان سەنۇبەر مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

كۆزلىرىمگە جىلۋە قىلۇر باغلىرى،
چىن شەھرىدىن كەلدىم ئىزدەپ بىر ھەمدەم،
شۇكۇر ئەمدى، يار ماكانى كۆرۈندى.
كۆز يېشىم بولۇپتۇر لالىدەك شەبنەم،
بۇلبۇللىرى قونۇپ، ئۇچار زاغلىرى،
سەنۇبەر يىغلىما، داد ئېيتىپ شۇل دەم،
شۇكۇر، ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

مەن مۇندا كەلمىشمەن سېنى سوراقلاپ،
مۇندا بۇگۈن ئەرز ئەتكەيمەن ھالىمنى،
يىراقلىق دەردىدىن باغرىمنى داغلاپ،
ئاختۇرۇپ تاپقايمەن كۆڭۈل شادىمنى،
ئەمدى غەم باشىمدا، ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ،
مۇيەسسەر ئەيلىگەي ھەق مۇرادىمنى،
شۇكۇر، ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.
شۇكۇر، ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

سەنۇبەر بۇلارنى ئوقۇپ چارباغقا يېتىپ كەپتۇ ۋە باغ ئىچىگە قەدەم قويۇپتۇ. قارىسا، باغ ئىچىدە ئادەم يوق ئىكەن. لېكىن، باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا تامامەن تىللادىن ياسالغان بىر گۈمبەز بار ئىكەن. سەنۇبەر قۇلاق سالسا، گۈمبەزنىڭ ئىچىدىن: «ئەي ئادەمزات، نېمە ئادەمسەن؟ ئادەم كەلسە پۇتى كۆيىدىغان، قۇش كەلسە قاناتلىرى كۆيىدىغان بۇ يەرگە قانداق كەلدىڭ؟» دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. لېكىن ئۇ ئاۋاز ئايال كىشىنىڭ ئاۋازى ئىكەن. سەنۇبەر ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ: «ئەي ئانا، پەلەكنىڭ گەردىشى مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ئۇ بىر جادۇگەر موماي ئىكەن، ئۇ موماي بىر سىقىم تۇپىغا ئىسمىئەزەم ئوقۇپ سەنۇبەرگە چاچقانىكەن، سەنۇبەر شۇ زامان بىر كېيىككە ئايلىنىپ قاپتۇ. سەنۇبەر دەرغەزەپ بولۇپ، «ئەي نابكار، مېنى نېمە گۇناھ قىلغىنىمغا مۇنداق قىلدىڭ؟ ! » دېگەنىكەن، جادۇگەر: «تېخى سۆزلەيدىكەنسەنغۇ» دەپ يەنە بىر سىقىم توپىغا ئىسمىئەزەم ئوقۇپ چېچىپتۇ. سەنۇبەر

شۇ هامان سۆزلىيەلمەس هالغا كېلىپ قاپتۇ. سەنۇبەر كېيىك سۈرىتىگە كىرگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ يەنە گۈلپەرىزاتنى ئىزدەپ بايا‌ۋانغا چىقىپ چىقىپ كېتىپتۇ ۋە نەچچە كۈن يول يۈرۈپ بىر جايغا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ ئاللاتائالاغا يىغلاپ بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپتۇ:

قادىر ئاللا، سەنسەن مېنىڭ پاناھىم،
ھېچ كىشىنى مەندەك ھەيران ئەيلىمە.
بىر ئاسىي قۇلۇڭمەن، كۆپدۈر گۇناھىم،
ھېچ كىشىنى مەندەك ھەيران ئەيلىمە.

مەن كېلۈرمەن دەريا كېچىپ، تاغ ئېشىپ،
ئەيلەپ تولا نالە ـ زار، ياقام يىرتىپ،
كېچە ـ كۈندۈز رەھنەمانى ياد ئېتىپ،
غۇنچە كەبى رەڭگىم سامان ئەيلىمە.

كۈندىن ـ كۈنگە دەردىم بولدى زىيادە،
غېرىبلىقتا قالدىم يەنە پىيادە،
ھېچ كىشىنى ئۇشبۇ پانىي دۇنيادە،
يار كويىدا مەندەك نالان ئەيلىمە.

مەن مۇندا كېلىپمەن نەسىبەم تارتىپ،
پىراقلىق خەنجىرى باغرىمنى يىرتىپ،
ھېچكىمنىڭ بېشىغا مۇنداق كۈن سېلىپ،
سەنۇبەردەك ھالىنى يامان ئەيلىمە.

سەنۇبەر كېيىك سۈرىتىدە بۇ يەردىن چىقىپ نەچچە كۈن يول يۈرۈپ يەنە بىر چارباغقا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ بۇ باغقا قەدەم قويۇپ قارىسا، ئىلگىرىكى باغدەك بۇ باغمۇ ئادەمزاتتىن خالىي ئىكەن، لېكىن بۇ باغ ئاۋۇالقى باغدىن ھەر جەھەتتىن ياخشى ئىكەن. بۇ باغدىمۇ بىر گۈمبەز كۆرۈنۈپتۇ، خۇددى ئىلگىرى كۆرگەن باغدىكى گۈمبەزدەك بۇ گۈمبەزمۇ تىللادىن ياسالغان گۈمبەز ئىكەن. سەنۇبەر باغنىڭ ئىچىنى سەيلە قىلىپ يۈرۈپ بىر جايغا كەلگەندە، تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغان بىر قىزغا كۆزى چۈشۈپتۇ. بۇ قىز سەيلە ـ جامالىدىن ئۇنى گويا تولغان ئاي دېسە بولىدىكەن. بۇ قىز سەنۇبەرنى كېيىك پەملەپ، ئالدىغا سۈت قويۇپ بېرىپتۇ. سەنۇبەر ئۇنىڭغا قارىمىغاندىن كېيىن، «ئەي جانىۋار، ئەھۋالىڭنى سۆزلە!» دەپتۇ. سەنۇبەر تىلى يوقلۇقىنى ئىشارەت بىلەن ئۇقتۇرۇپتۇ. ئۇ قىز بىر ئىسمىئەزەم ئوقۇپ كېيىكنىڭ تىلىغا دەم سالغانىكەن، كېيىك سۆزلىيەلەيدىغان بوپتۇ ۋە ئۆز ئەھۋالىنى بايان قىلىپ تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

قەمەر يۈزلۈك، قەلەم قاشلىق نىگارىم،
ياقام چاكتۇر، مېنىڭ غېرىب يەرلەردە.
نازۇك بەدەن، شېكەر سۆزلۈك پەرىزات،
ھالىم پەرىشاندۇر، غېرىب يەرلەردە.

پەلەك سالدى مېنى خەتەرلىك يولغا،
چىرماشتۇردى مېنى سانسىز بالاغا،
مۇناجات ئەيلەبان قادىر خۇداغا،
ئادا قىلدىم ئۆمرۇم غېرىب يەرلەردە.

ھېچكىم مەندەك ياردىن جۇدا بولمىسۇن،
يار كويىدا يىغلاپ ئادا بولمىسۇن،
ھىجران بىلەن قەددى دۇتار بولمىسۇن،
يۈرەكلەر خۇن بولدى، غېرىب يەرلەردە.

سەنۇبەر دەر، خۇرشىد شاھنىڭ ئوغلىمەن،
بىر جادۇنىڭ قول ئىلكىدە بەندىمەن،
بىر يار ئۈچۈن كۆكسۈمنى مەن داغلارمەن،
سەرگەشتە ئىنسانمەن، غېرىب يەرلەردە.

سەنۇبەر ئۆز ئەھۋالىنى تونۇشتۇرغان بۇ قىز مېھرى ئەنگىز دېگەن جادۇگەر قىز بولۇپ، بۇ باغ شۇ قىزنىڭ ماكانى ئىكەن. مېھرى ئەنگىز ئەھۋالنى بىلىپ، بىر سىقىم تۈپراققا ئىسمىئەزەمنى ئوقۇپ ھۈرۈپ ئۇنىڭ ئۈستىگە چاچقانىكەن، سەنۇبەر شۇ زامان كېيىك سۈرىتىدىن ئادەم شەكلىگە كەپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەردىن بۇ جايلارغا قانداق بولۇپ كېلىپ قالغانلىقىنى سورىغانىكەن، سەنۇبەر تۆۋەندىكى مەزمۇندا جاۋاب بېرىپتۇ:

ئەۋۋالا چىن شەھرىدىن چىقتىم بۇ سەۋدالار بىلەن،
ئانچە يارۇھەمدەمۇ رۇخسارى زىيبالار بىلەن.
غەرق بولدۇق ھەممىمىز دەريايى ئۇممان ئىچىدە،
ئايرىلىپ ھەمدەملىرىمدىن نەچچە غوۋغالار بىلەن.

بىر ئۆزۈم قالدىم بالا دەشتىدە ھېچ يوق ھەمدەمىم،
ھەر زامان بۇ دەردى مېھنەتلەر بولۇپتۇر مەھرىمىم،
كۆيدى ھىجران ئاتەشىدە بۇ ۋۇجۇد خاكستەرىم،
غەم قولىدا كەسبى كارىم ۋالە شەيدالار بىلەن.

ئەي قەمەر يۈزلۈك، شېكەر سۆزلۈك پەرىلەر سەرۋەرى،
بولدۇم مەن ھەيران، جامالىڭغا قاراپ ئەي مۇشتەرى،
دۇنيا سەنسەن سەنۇبەرنىڭ ۋاپالىق دىلبىرى،
مەن پىراقىڭدا ئەسىر روھى تاماشالار بىلەن.

مېھرى ئەنگىز سەنۇبەرنىڭ تىلىدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئىككىيلەن بىرلىكتە بېرىپ ئاۋۋالقى جادۇگەرنى تېپىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. مېھرى ئەنگىزنىڭ سەنۇبەرگە كۆڭلى چۈشۈپ قېلىپ، ھېچ تاقىتى قالماپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەرگە كاتتا مېھماندارچىلىق ئورنى تەييارلاپ، كۆڭلىنى ئىزھار قىپتۇ. سەنۇبەر بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى ئەسلەپ، دۇنيانىڭ ۋاپاسىزلىقىدىن شىكايەت قىلىپ مۇنۇلارنى ئوقۇپتۇ:

ئەي كۆڭلۈم، سۆيۈنمە ئۇشبۇ دۇنياغا،
بۇ دۇنيا كىملەرگە ۋاپا ئەيلىدى؟
بىراۋغا كىيدۈرسە تاجى خۇسراۋنى،
بىراۋنى ئەل ئىچرە گادا ئەيلىدى.

ھەرگىز قۇۋانمىغىن دۇنيا مالىغا،
ئىتىماد ئەتمىگىن مالىڭ سانىغا،
بىراۋنى يەتكۈزۈپ يار ۋىسالىغا،
بىراۋغا مالىڭ تۇرلى جاپا ئەيلىدى.

دۇنيادا ھەركىمكى مەنمەنلىك ئېتەر،
پەلەك ئاخىر ئۇنىڭ باشىغا يېتەر،
بىرنەچچە ئاشقلار مۇرادىغا يېتەر،
نەچچىنى ياردىن جۇدا ئەيلىدى.

بۇ دۇنيادىن ئۆتتى نەچچە دەۋرانلار،
غازاتدىن قۇتۇلماس بۇ گۇلستانلار،
ئەجەلنىڭ قولىدا بەگلەر، خاقانلار،
ئاقىۋەت ھەسرەتتە قازا ئەيلىدى.

ئاشقلار نەيلەسۇن يارسىز بۇ جاننى،
گۇل بولغاچ بۇلبۇللار ماختار چىمەننى،
سەنۇبەر دەر يارنىڭ غېمى ھىجرانىنى،
ئېلىپتەك قەددىمنى دۇتار ئەيلىدى.

بەس، مېھرى ئەنگىز بىلەن شاھزادە سەنۇبەر جادۇگەرنى ئۆلتۈرۈپ خاتىرجەم بولغاندىن كېيىن ئەيش - ئىشرەت قىلىشقا باشلاپتۇ. بىرنەچچە كۈن ئەيش - ئىشرەت جامىدىن بەھرىمەن بولۇپ، ۋاقىت ئۆتكۈزۈشۈپتۇ. بىر كۈنى سەنۇبەر چۈشىدە گۈلپەرىزاتنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ ئويغىنىپتۇ. مېھرى ئەنگىز بۇنى كۆرۈپ:

— ئەي يىگىت، سىزنىڭ مەندىن بۆلەك يارىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سوريغانكەن، سەنۇبەر جاۋاب بېرىپ:

— ئەي رەنا، مەن بۇنىڭدىن بىرنەچچە ۋاقىت ئىلگىرى چۈشۈمدە شاھ پەرۋەنىڭ قىزى گۈلپەرىزاتنى كۆرۈپ ئاشىق بولغانمەن. ئەمدى سىز بىلەن جۇدا بولىدىغان ۋاقىت يەتتى، ماڭا رۇخسەت بېرىڭ. ئۇ پەرىنىڭ ماكانى بۇ يەردىن ئۈچ يۈز يىللىق يولدۇر، ئۇنى ئىزدەپ بارمىسام بولمايدۇ، — دەپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، زار - زار يىغلاشقا باشلاپتۇ ۋە شۇنداق دەپتۇ:

مۇندىن كېتەر بولساڭ ياريم،
پات كەل، مېنى گىريان ئەيلىمە.
بىر ئۆزگىگە مېھرىڭ سېلىپ،
ئاڭا ئەھدۇپەيمان ئەيلىمە.

مۇندىن كەتسەڭ كېلۇرسەنمۇ،
ماڭا ۋاپا قىلۇرسەنمۇ؟
نەدە بولساڭ نەزەرىڭدىن،
مەن يارىڭنى پىنھان ئەيلىمە.

سەن جېنىمنىڭ سەرۋىرى،
كۆڭلۇم ئىشقىڭنىڭ ئەسىرى،
دىلنىڭ ۋاپالىق دىلبىرى،
كۆزدە ياشىمنى قان ئەيلىمە.

سەنسەن كۆزۈمنىڭ روشنى،
گۇل يۈزۈڭ جەننەت گۈلشىنى،
يادىڭدىن چىقىرىپ مېنى،
ھالىمنى پەرىشان ئەيلىمە.

سەنسەن جېنىمنىڭ مەتلۇبى،
قويما مېنى ھىجران شەبى،
پەرۋاز ئېتىپ بۇلبۇل كەبى،
گۈلشىنىمنى غازاڭ ئەيلىمە.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شاھزادە سەنۇبەر مېھرى ئەنگىزگە تەسەللى بېرىپ بۇ سۆزنى ئېيتىپتۇ:

سۇمبۇل چاچلىق، نازۇك نىھال، قەلەم قاش،
ئاھۇ كۆزلۈك، ئەي دىلدارىم، خوش ئەمدى.
مېھرىڭ مېنىڭ يۈرىكىمگە داۋادۇر،
شېرىن سۆزلۈك غەمگۇزارىم، خوش ئەمدى.

مېنى كەتتى دىيان بولما پەرىشان،
سەھەردە تارتمىغىن ئاھ بىلەن پىغان،
بولسۇن بۇ خەستە جان يولۇڭدا قۇربان،
قارا كۆزلۈك سۆيەر يارىم، خوش ئەمدى.

نە سەۋەبتىن قارا كۆزۈڭ سۇزۇلدى؟
رەڭگىرويۇڭ زەپىراندەك نە بولدى؟
يىغلىما، دىلبىرىم، كۆڭلۇم بۇزۇلدى،
خۇش قىلىقلىق ۋاپادارىم، خوش ئەمدى.

سەنۇبەر دەر: سەنسەن ۋاپادار يارىم،
ساڭا پىدا بولسۇن بۇ شېرىن جانىم،
بىر زامان كۆرمىسەم ئۆرلەر پىغانىم،
غۇنچە بويلۇق ئالمىزارىم، خوش ئەمدى.

شاهزاده سەنۇبەر مېھرى ئەنگىز بىلەن خوشلىشىپ يولغا چۈشۈپتۇ. ئۇزۇن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر جايغا يېتىپ بېرىپتۇ، لېكىن ئۇ جايدا قونغۇدەك بىر جاي تاپالماپتۇ. ئاخىر نائىلاج بىر گۈرستاننىڭ بېرىپ يېتىپ ئۇخلاپتۇ، ئۇ ئۇخلاۋاتسا، چۈشىدە بىر كىشى ئۇنىڭغا: «بۇ يەردە ياتمىغىن» دەپ بېشىغا رەت بېرىپتۇ. سەنۇبەر دەرھال ئويغىنىپ كېتىپتۇ. قارىسا، كۆز ئالدىدا بىر چارباغ تۇرغۇدەك، باغ ئىچىدىكى كۆلنىڭ بېشىدا قىرىق نەپەر قەلەندەر شاراب ئىچىپ ئولتۇرغۇدەك. سەنۇبەر ئاستا - ئاستا قەدەم بېسىپ قەلەندەرلەرنىڭ ئالدىغا بارغانىكەن، قەلەندەرلەر ئۇنى ئالدىغا چاقىرىپ، ئۇنىڭغا بىر قاچا مەي تۇتۇپتۇ. سەنۇبەر ئۇ مەينى ئىچىشى بىلەنلا ئاسمانغا قاراپ ئەرشنى ۋە يەرگە قاراپ يەرنى كۆتۈرۈپ تۇرغان بېلىقنى كۆرگۈدەك قۇربەت ھاسىل بوپتۇ. قەلەندەرلەر سەنۇبەردىن مەي ئىچكەندىن كېيىن كۆرگەنلىرىنى ئېيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلغانىكەن، سەنۇبەر تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

ئەرزىمنى ئاڭلاڭلار، ئەزىز ئىشانلار،
ئاۋۋالدا چىلتەنلەر جايىنى كۆردۈم.
يېنىدا پىيالە، قولىدا شاراب،
شۇنداق قىرىق قەلەندەر غارىنى كۆردۈم.

بىر قاچا مەي تۇتۇپ بەردى راۋانە،
ئۇنى ئىچكەن زامان بولدۇم دىۋانە،
نەززارە ئەيلىدىم بېقىپ ئاسمانە،
يەتتە قات ئاسمانىنىڭ بارىنى كۆردۈم.

بارچىنىڭ ئىچىدە تولا پەرىشتە،
كۆرگەنلەرنىڭ بولۇر ئەقلى سەرىشتە،
تۇبى دەرەخنى كۆردۇم بېھىشتە،
ئاندا بۇلبۇللارنىڭ زارىنى كۆردۈم.

كۆردۇم روسۇلىللا ئۈممەت غېمىدە،
ساھابىلەر ياندا، كەۋسەر لېۋىدە،
ھەرقايسى ياندا، كاسە قولىدا،
روسۇلىللانىڭ تۆت يارىنى كۆردۈم.

تۆتىنچى ئاسماندا ھەزرىتى ئەيسا،
ئالتىنچى ئاسماندا مەسچىتى ئەقسا،
ئول مەقامدا تۇرغان جۈملە ئەنبىيا،
ياندا جەبرائىل پىرىمنى كۆردۈم.

بىرنەچچە مالائىك تەسبىھىن ئېيتىپ،
چىقرار قۇياشنىڭ تانابىن تارتىپ،
بىرنەچچىسى تائەت - ئىبادەت قىلىپ،
ئاندا مالائىكلەر زارىنى كۆردۈم.

بۇ دۇنيانى كۆردۇم، يوقتۇر ۋاپاسى،
غەنىيمەتتۇر بىلىك، زەۋقۇ ساپاسى،
ھەزرىتى مۇسانىڭ قولىدا ھاساسى،
مۇناجات قىلغان تۇر تاغىنى كۆردۇم.

مەي ئىچىپ ھالىمغا بولدى دىگەر گۇن،
كۆتۈرۈلدى پەردە ئالدىمدىن شۇ كۇن،
ئىبراھىم خەلىلنى كۆيدۈرمەك ئۈچۈن،
نەمرۇتنىڭ ياندۇرغان نارىنى كۆردۇم.

كارامەتى ھەقتۇر بارچە نەبىنىڭ،
بىر ئاللاغا ئاشىق بولغان قۇلىنىڭ،
خانىقا ئىچىدە ھەزرىتى ئەلىنىڭ،
ئون سەككىز ئوغلىنىڭ بارىنى كۆردۇم.

سەنۇبەر دەر: يىغلاپ پىغان ئەيلىسەم،
ياقام يىرتىپ داد ھامان ئەيلىسەم،
كۆرگىنىمنى بىر - بىر بايان ئەيلىسەم،
ئاللا دەرگاھىدا بارىنى كۆردۇم.

شاھزاده سەنۇبەر بۇ سۆزلەرنى تامامغا يەتكۈزۈپ، چىلتەنلەردىن ئىجازەت ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ. بىرنەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر كۆلنىڭ بويىغا كەپتۇ ۋە بۇ يەردە ئارام ئالماقچى بوپتۇ. لېكىن بۇ يەر زەڭگىلەر پادىشاھىنىڭ قىزى ئورۇنلاشقان ماكان بولۇپ، كېنىزەكلىرى بىلەن شاراب ئە-

چىپ ئولتۇرغانىكەن. قىزلار سەنۇبەرنى تۇتۇپ كۆلىنىڭ لېۋىگە ئەكەپتۇ. سەنۇبەر ئۇلارنى كۆرۈپ بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپتۇ:

ئىشق ئوتىدا يېنىپ ـ يېنىپ،
گۈل يۈزۈم سولدى، نەيلەيىن.
ھىجران ئوتىدا ئۆرتىنىپ،
پەيمانەم تولدى، نەيلەيىن.

قولۇمدىن كەتتى دەۋرانىم،
غازاڭ بولدى گۈلىستانىم،
يىغلىشىپ ھەممە يارانىم،
رەقىبلەر كۈلدى، نەيلەيىن.

تىكەن باستىم كېزىپ چۆلنى،
تۇگەتمەسمەن ئۇزۇن يولنى،
پەلەك ئۇشبۇ قارا كۈننى،
باشىمە سالدى، نەيلەيىن.

قالدىم يىراقلىق دەردىدە،
يۈردۈم غېرىبلىق كويىدا،
ئىككى كۆزۈم يار يولىدا،
تەلمۈرۈپ قالدى، نەيلەيىن.

چۈشۈمدە كۆردۈم بىر پەرى،
باشىمغا چۈشتى مەھشەرى،
تېگىپ ئىشقىنىڭ خەنجەرى،
باغرىمنى تىلدى، نەيلەيىن.

سەنۇبەر يىغلار بۇ پۈرسەت،
پىرىدىن تاپتى مەرھەمەت،
بىزگە بۇ يار بىلەن قىسمەت،
ئاللادىن بولدى، نەيلەيىن.

سەنۇبەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان زەڭگى شاھنىڭ قىزى سەنۇبەرگە ئاشىق بولۇپ قاپتۇ ۋە:
ــ ئەي ئادەمزات، مېنىڭ ھۆسن ـ جامالىم ۋە قەددى كامالىمنى تەرىپ قىلىپ بىر سۆز ئېيتقىن. ــ
دېگەنىكەن، سەنۇبەر زەڭگىنىڭ قىزىغا قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

تەئرىپىڭ ئېيتايىن زەڭگىنىڭ قىزى،
قازاندىن قارادۇر يۇزلىرىڭ سېنىڭ.
قاشلىرىڭ قىلىچتۇر، قۇلقىڭ قالقان،
ئاياققا ئوخشايدۇ كۆزلىرىڭ سېنىڭ.

چاچىبېغىڭ يىلاندۇر، قەددىڭ مۇنارە،
قول ـ پۇتۇڭ ئوخشايدۇ شاخى چىنارغا.
ماڭا بېقىپ، كۆپ سۆزلىمە بىھۇدە،
زەھەردىن ئاچچىقتۇر سۆزلىرىڭ سېنىڭ.

ئۇستۇڭگە كىيىپسەن قارا لىباسى،
بىلمەيمەن، كىملەرنىڭ تۇتۇپ قاراسى.

ئۇزاتما قولۇڭنى كۆپدۇر ئىزاسى،
تاياقتىن قاتتىقتۇر نازلىرىڭ سېنىڭ.

تۇرۇپتۇ بىرنەچچە قىرقىن[122] قېشىڭدا،
بېشىڭغا كىيىپسەن ئەسكى قۇلاقچا.
بېلىڭگە باغلاپسەن ئالا ئارغامچا،
ئەرۋاھقا ئوخشايدۇ قىزلىرىڭ سېنىڭ.

سەنۇبەرنى ئۆرتەپ كۆيدۇردى زارىڭ،
ئەجەب بەدنەمادۇر باشتىن ـ ئاياغىڭ.
كەربالا دەشتىدەك چاھارى باغىڭ،
زىمىستانغا ئوخشايدۇ يازلىرىڭ سېنىڭ.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قىزنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ ۋە:
ــ بۇ ئادەمنى پۇت ـ قولىنى باغلاپ دەرھال ئۆلتۈرۈڭلار! ــ دەپ بۇيرۇپتۇ. سەنۇبەر:
ــ گۈلپەرىزاتنى كۆرەلمەي ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن، ــ دەپ زار ـ زار يىغلاپ شۇنداق دەپتۇ:

مەن نەيلەيىن، نازۇك قولۇم باغلىدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.
زەڭگى مېنى ئۆلتۈرمەككە چاغلىدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

زالىم پەلەك ئوغا قوشتى ئېشىمغا،
تۇگىمەس سەۋدالار سالدى بېشىمغا،
ھېچكىم رەھىم ئەيلىمەس قانلىق يېشىمغا،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

ئەمدى بىلدىم، جان بۇ تەندىن ئۇزۇلدى،
پىراقلىق دەردىدە باغرىم ئېزىلدى،

پېشانەمگە بۇ شۇم قىسمەت يېزىلدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

ھېچ بىلمەسمەن نېچۇن بەختىم قارادۇر،
جۇدالىق دەردىدىن باغرىم يارادۇر؟
ھەسرەت بىلەن ئۆمرۇم ئۆتۈپ بارادۇر،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

سەنۇبەرنىڭ پىرى، يا شاھمەردان،
زەڭگىلەر قولىدا قالمىشىم ھەيران،
رەھىم ئەيلە، قولۇمنى تۇت، قويما سەرگەردان،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

سەنۇبەر ئۆلتۈرۈلىدىغان چاغدا ئۇنى قىزنىڭ ئىنىكىئانىسى تىلىۋاپتۇ ۋە سەنۇبەرنى قەپەسكە سېلىپ دەرەخكە ئېسىپ قويۇپتۇ. سەنۇبەر بىرنەچچە كۈنگىچە قەپەسكە سولىنىپ تۇرۇپتۇ.
كۈنلەرنىڭ بىرىدە زەڭگىلەر شاراب ئىچىپ مەست بولۇپ قېلىشقانىكەن، سەنۇبەر بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قەپەسنى چېقىپ قېچىپتۇ ۋە شۇ قاچقانچە توختىماي بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ بىر ئورمانلىققا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ يەردە ھەر تۈرلۈك قۇشلار بولۇپ، گۈزەل ئاھاڭلار بىلەن سايراپ تۇرغانىكەن. سەنۇبەر بۇ قۇشلارغا قاراپ ئۇلاردىن گۈلپەرىزاتنىڭ خەۋىرىنى سورىماقچى بولۇپ، قۇشلارغا قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

كۆكنى كەزگەن تورغاي قۇشى،
يارنى كۆردۇڭمۇ، كۆردۇڭمۇ؟
نە ئۇچۇن قىلدىڭ نالىشى،
يارنى كۆردۇڭمۇ، كۆردۇڭمۇ؟

مۇنداق بوستانلىق باغلار،
ئېچىلغان گۈلىستانلار،
تۇتى، قۇمرى غەزەلخانلار،
يارنى كۆردۇڭمۇ، كۆردۇڭمۇ؟

بۇلبۇل دائىم چېكىپ زارى،
ئىستەر مۇدام ۋاپادارى،
ئورمانىڭ لاچىن، شۇڭقارى،
يارنى كۆردۇڭمۇ، كۆردۇڭمۇ؟

كۆككە بېقىپ كۆردۇم ئايىنى،
يورۇق قىلۇر ھەممە جايىنى،
سەنۇبەرنىڭ چىقار ئاھى،
يارنى كۆردۇڭمۇ، كۆردۇڭمۇ؟

سەنۇبەر شۇ سۆزلەر بىلەن ئورمانىنى سەيلە قىلىپ يۈرگەندە، تۈيۈقسىزدىن دەرەخ ئاستىدا ئولتۇرغان بىرنەچچە ئادەمگە كۆزى چۈشۈپتۇ. سەنۇبەر ئاستا ـ ئاستا قەدەم تاشلاپ ئۇ ئادەملەرنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. ئۇلار سەنۇبەرنى كۆرۈپ زارلىنىپ:

ـــ ئەي يىگىت، بىزنى كۆتۈرۈپ دەرەخكە چىقىرىپ قويۇڭ، سىزنىڭ ياردىمىڭىز بىلەن بىزمۇ بۇ

مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولايلى، — دېيىشىپتۇ. سەئۇبەرنىڭ بۇ ئادەملەرگە ئىچى ئاغرىپ بۇلاردىن بىرىنى كۆتۈرگەنكەن، بۇ ئادەم دەرھال سەئۇبەرنىڭ بوينىغا چىرمىشىۋاپتۇ. سەئۇبەر قانچە كۈچىگەن بىلەنمۇ ئۇنى بويىندىن ئاجرىتالماپتۇ. ئۇلار رودۇپاي بولۇپ، ئۇ ئورمانلىق رودۇپايلارنىڭ ماكانى ئىكەن. سەئۇبەر رودۇپايغا ئەسىر بولۇپ قالغىنىغا قايغۇرۇپ زار - زار يىغلاپ شۇنداق دەپتۇ:

بىر بالادىن قۇتۇلۇپ، يۈزمىڭ بالاغا ئۇچرىدىم،
بىر زامان شاد بولمىدىم، يۈز ماجىراغا ئۇچرىدىم.
قان يۇتۇپ ھەرلەھزى، دەردى بىداۋاغا ئۇچرىدىم،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

كۆرسە گەر ھالىمنى ھەربىر مۈپتىلا يىغلار ماڭا،
رەھىم ئېيتىپ ھالىمغا، ھەربىر بىناۋا يىغلار ماڭا،
ئاھۇ نالەمنى كۆرۈپ شاھۇ گادا يىغلار ماڭا،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

ھېچ كىشى، ئەي دوستلار، مەندەك پەرىشان بولمىسۇن،
ئۆرتىنىپ ھىجرى ئوتى بىرلە باغرى بىريان بولمىسۇن،
داغى پۇرقەتلەر بىلەن چاكى گىرىبان بولمىسۇن،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

بىر غېرىبنۇ بىكەسۇ[123] بىچارىمەن ھالىم خاراب،
غۇسسەڭۇ دەردۇئەلەمدىن ئۆرتىنىپ باغرىم كاۋاپ،
ئاھۇنالە بىئەدەد، ھەر دەم پىغانىم بىھىساب،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

نەۋباھار بولدى، مېنىڭ ھەرگىز باھارىم بولمىدى،
چەرخى كەجپەتاردىن ھاسىل مۇرادىم بولمىدى،
ياغدى باشىمغا بالا، ئاندىن ئامانىم بولمىدى،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

ئەي خۇدايا، قىل سەئۇبەرنى بۇ غەملەردىن جۇدا،
ھېچ مۇسۇلمان بولمىسۇن بۇ دەردكە مەندەك مۇپتىلا.
لۇتىپ ئېيتىپ، يا خىزىر پەيغەمبەر، مەدەت ئەيلە ماڭا،
نەيلەيىن، ئەي دوستلار، مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

شاھزادە سەئۇبەر يىغلاپ يۈرسە، ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالام ئۇچراپ:

— ئى سەئۇبەر، پالانى جايدا بىر ئاچا چىنار دەرىخى بار، بېرىپ بۇ بەتبەختىنىڭ بېشىنى چىنارنىڭ ئاچىمىقىغا كىرگۈزۈپ بېشىنى ئۈزگىن، — دەپ تەلىم بېرىپتۇ. سەئۇبەر ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىمى بىلەن ئۇ رودۇپايدىن قۇتۇلۇپتۇ ۋە قولىغا بىر تاياق ئېلىپ رودۇپايلارنىڭ قېشىغا كېلىپ، رودۇپايلارغا قاراپ تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

يىغلاشقىن، ئەي رودۇپايلار،
بولدى ئاخىر زامان ساڭا.
پايدىسىزدۇر ئاھ، ۋاۋەيلا،
بۇگۈن چۈشەر قىران ساڭا.

بېشىڭنى كېسەرمەن بۇ سائەت،
جېنىڭغا سالۇرمەن قىيامەت،
يالۋۇرمىقىڭغا نە ھاجەت؟
ئەمدى يوقتۇر ئامان ساڭا.

شېرىن جېنىڭنى ئالۇرمەن،
ھەممەڭنىڭ بېشىنى كېسەرمەن،
قېنىڭنى سۇدەك ئىچەرمەن،
غەنىيمەتتۇر، بۇ جان ساڭا.

باربىڭنى دارغا ئاسارمەن،
يۈزۈڭگە قارا سۈرتەرمەن،
بېشىڭنى مۇنار قىلۇرمەن،
كۆرسىتەرمەن نىشان ساڭا.

قاراڭغۇ بولسۇن ساڭا جاھان،
يەر بىلەن بول ئەمدى يەكسان.
يەر قاتتىقتۇر، يىراق ئاسمان،
جەھەننەمدۇر ماكان ساڭا.

سەنۇبەرنىڭ دوستى قالسۇن،
دۇشمەنلىرى ھېچ قالمىسۇن،

بىر خۇدايىم ئۆزى بىلسۇن،
دوزاخ ئوتى ئايان ساڭا.

شاھزادە سەنۇبەر بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، قولىدىكى تاياق بىلەن ئۇرۇپ بۇ ماكاندىكى رودۇپايلار - نى ئۆلتۈرۇپ بولغاندىن كېيىن، «ئەمدى بۇ يەردىن تېزرەك كەتمىسەم بولمايدۇ» دەپ مۇنداق دەپتۇ:

ئايا كۆڭلۈم، تۇرۇپ بولماس بۇ جايدا،
ئەمدى بىر مەسلىھەت ئەتمىسەم بولماس.
ئۆمرۈم زايە بولدى ئۇشبۇ يىللاردا،
قايغۇ - ھەسرەت بىرلە ئۆتمىسەم بولماس.

خەستەلەردەك تۆت تەرەپكە تەلمۈرۇپ،
زار يىغلاپ مۇندىن ئۆتمىسەم بولماس.

مەجنۇن بولۇپ بۇ جايلاردا باش ئۇرۇپ،
كۆزلىرىمگە يەنە قانلار تولدۇرۇپ،

سەنۇبەر دەر: پەلەك بۇزدى شانىمنى،
ئوتلار ياقتى گۆھەر ئىلە كانىمنى،
يار قولىغا بېرىپ شېرىن جانىمنى،
بىۋاپا دۇنيادىن ئۆتمىسەم بولماس.

شۇنىڭدىن كېيىن سەنۇبەر بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ دەريايى ئۇمماننىڭ بويىغا يېتىپ بېرىپتۇ ۋە سال ياغلاپ دەريادا چۈشۈپتۇ. بىرنەچچە كۈن دەريادا يۈرۈپ، ياسىغان سال بوشاپ كەتكەن بولسىمۇ، سەنۇبەرگە دەريادىن چىقىشقا مۇمكىنچىلىك بولماپتۇ. ئۇ بىر كۈنى دەريادا قاراپ يىغلاپ مۇنداق دەپتۇ:

ناگاھان چۈشتۈم ساڭا، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان،
ئەرزىمنى ئېيتتىم مەن ساڭا، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان.

ئول مۇستاپا ھەققى ئۈچۈن، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان.

ئاقتىم شۇ دەم سۇيۇڭ بىلەن، ھەددىدىن ئاشتى دەردۇستەم،
پەلەك سالدى بېشىمغا غەم، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان.

كەچمىسەم بەختى جاھاندىن، شېرىن جېنىم چىقتى تەندىن،
مۇرۇۋۋەت ئىزدەيمەن سەندىن، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان.

بەتتەر بولدى دەردىم بۇگۈن، كۆزدە ياشىم بولدى گۈلگۈن،

ھەددىسىز چەكتىم ئاھۇزارى، قىزىدى غەمنىڭ بازارى،
سەنۇبەر ئىزدىدى يارنى، ئۇممان دەريا، ئامان - ئامان.

شاھزادە سەنۇبەر دەريانىڭ ئىچىدە ئېقىپ كېتىپ بېرىپ سۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرغان بىر تۇپ چىنارغا كۆزى چۈشۈپتۇ. ئۇ چىنارنىڭ شېخىنى تۇتۇپلا بىر ئىرغىپ چىنارنىڭ ئۇستىگە چىقىۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ پەلەكنىڭ قۇدرىتىگە ھەيرانلىقى ئېشىپ، پىغانى ئۆرلەپ مۇنداق دەپتۇ:

زۇلمىڭ بىلەن كۆزۈم ياشىن قان ئەتتىڭ،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.
كۇندە يۈزمىڭ ھىجران بىلەن ئۆلتۈردۈڭ،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

ھەسرەت بىلەن ئۆتتۈم پانىي دۇنيادىن،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

سەنۇبەر دەر: كىمگە ئېيتاي دەردىمنى،
يەرگە ئۇردى بۇ شۇم پەلەك قەددىمنى،
كىم ئاڭلىغاي مېنىڭ ئەمدى ئەرزىمنى،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

ھەرگىز قۇتۇلمىدىم جەبىر - جاپادىن،
مەگەر قىسمەت شۇنداقمىكىن خۇدادىن،

ئۇ شۇ سۆز بىلەن خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ ئولتۇرغانكەن، تۇيۇقسىز ئاسماندىن بىر چوڭ سۇمۇرغ ئۇچۇپ كېلىپ چىنارغا قونۇپتۇ. سەنۇبەر ئاستا كېلىپ قۇشنىڭ پۇتىنى مەھكەم تۇتۇپتۇ. قۇش سەنۇبەرنى كۆتۈرۈپ ھاۋاغا ئۇچۇپتۇ. قۇش شۇ دەرىجىدە ئۇچۇپتۇكى، سەنۇبەرنىڭ قۇلىقىغا ئاسماندىكى مالائىكىلەرنىڭ ئېيتقان تەسبىھىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. سەنۇبەر قورقۇپ خۇدايىتائالاغا مۇناجات قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

سۇنئۇڭدىن ئالەمنى ياراتقان، رەھمان،
رەھىم ئەيلە، قولۇم تۇت، ھەيران ئەيلىمە.
قۇدرىتىڭدىن مېنى قىلدىڭ پەرىشان،
ھېچ بەندەڭنى بەختى قارا ئەيلىمە.

ئىبراھىم خەلىلغا ئەيلىدىڭ خىتاب،
قۇربان ئەتتى ئوغلىنى ئول ماھىتاب،
ئىسمائىل دەردىدە سىنەسى كاۋاپ،
ھېچكىمنى مەندەك باغرى بىريان ئەيلىمە.

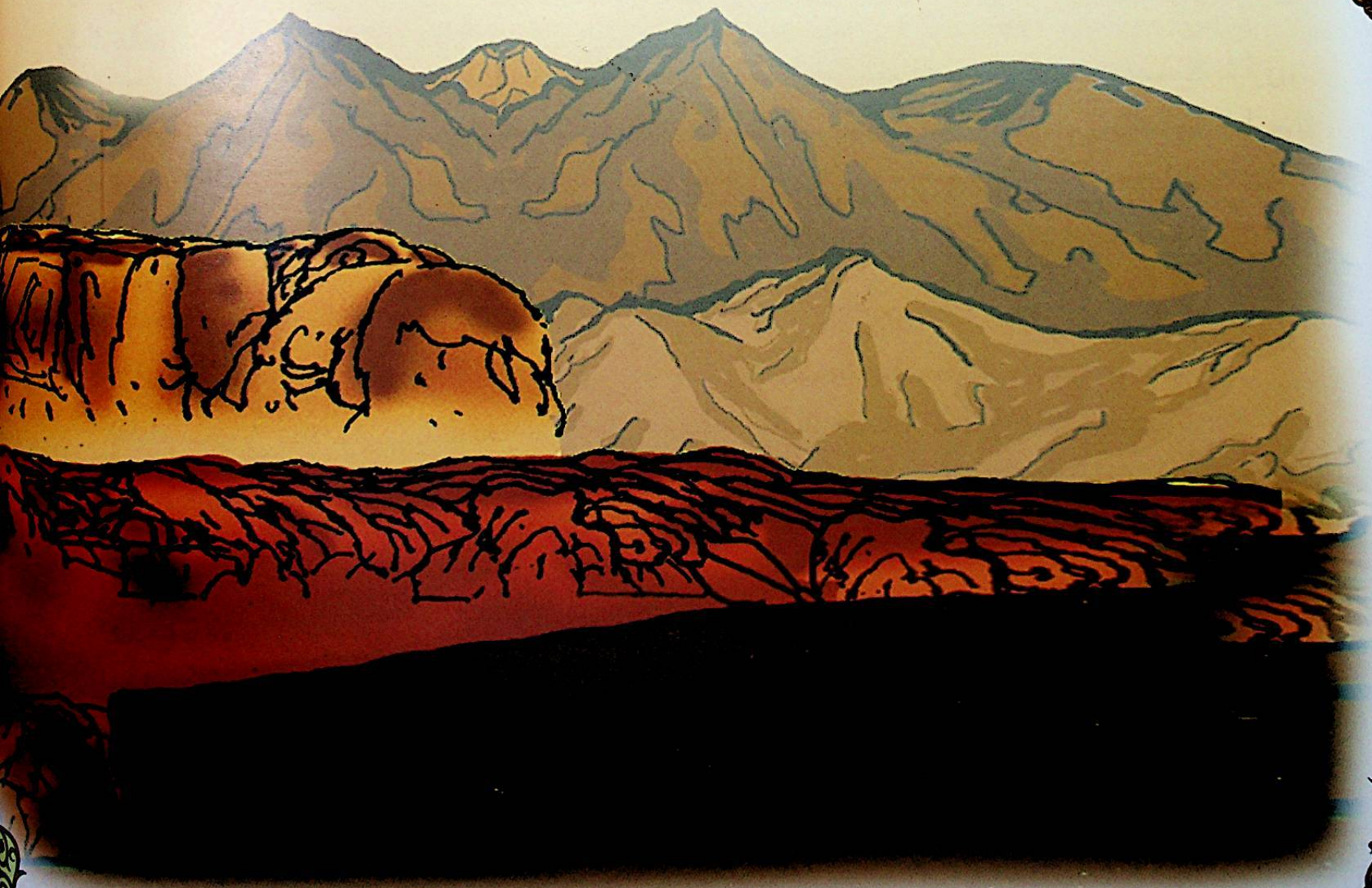
يۇسۇپ كەنئاندىن ياقۇپ ئايرىلدى،
باغرى ئېرىپ سۇدەك بولدى، ئېزىلدى،
يىغلىماقتىن كۆزگە يېشىم قان بولدى،
ھېچكىمنى مەندەك دىيدە گىريان ئەيلىمە.

لەيلى بىلەن مەجنۇن ئاشقى نالان،
بىۋاپا دۇنيادىن ئۆتتىلەر گىريان،
ھېچ ئادەم ئوغلىنى قۇدرەتلىك، رەھمان،
سەنۇبەردەك زارۇگىريان ئەيلىمە.

قۇش شاھزادە سەنۇبەرنى كۆتۈرۈپ ئۇچۇپ بىر جايغا كېلىپ قونۇپتۇ. سەنۇبەرنىڭ بۇ يەرگە نېمە سەۋەب بىلەن كېلىپ قالغانلىقىنى سوراپتۇ. سەنۇبەر بۇ قۇشقا كۆرگەنلىرىنى بايان قىلىپ شۇنداق دەپتۇ.

يېتىپ ئەردىم تەخت ئۇستىدە بىر كېچە،
چۈشۈمدە بىر گۈزەل جانان كۆرۈندى.
تەئرىپىنى ئەيلەي ئۇنىڭ بىرنەچچە،
ھۆسنى ئۇنىڭ ماھىتابان كۆرۈندى.

قاشلىرى ھىلالدۇر، كۆزلىرى مەستان،
كۆرگەن ئادەم بولۇر ھۆسنىگە ھەيران،
ئۇ سالدى بېشىمغا تۇگىمەس ھىجران،
ماڭا بىر دۆلىتى سۇلتان كۆرۈندى.

بىر پەرىدۇر كىيگەن تونى قىرمىزى،
ئېتى گۈلدۇر شاھ پەررۇخنىڭ قىزى،
بىر شەھرىن دىلبەردۇر شەكەر لەۋلىرى،
شۇنداق كەرەشمىلىك جانان كۆرۈندى.

سەنۇبەرمەن، مېنىڭ ھالى ـ ئەھۋالىم،
كېچە ـ كۈندۈز شۇندا پىكرۇخىيالىم،
كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ شۇ نىگارىم،
شۇندىن بېرى ھالىم ياماں كۆرۈندى.

سۇمۇرغ سەنۇبەرنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ: « ئەي ئادەمزات، مەن ساڭا بىر ياخشىلىق قىلاي » دەپ سەنۇبەرنى ئۈستىگە مىندۇرۇپ پەرۋاز قىپتۇ. سەنۇبەر سۇمۇرغنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

سۇلايمان سۇمۇرغى، ئەي شاھى خوبان،
دۆلىتىڭ ھەمىشە بەرقارار بولسۇن،
شاد بولۇپ، كۆپ يىللار سۇرگەيسەن دەۋران،
مەنزىلىڭ گۈلىستان، گۈل ـ گۈزار بولسۇن.

مەنزىلگاھىڭ بولسۇن مەسچىتى ئەقسا،
تۆتىنچى ئاسماندا ھەزرىتى ئەيسا،
ئاشىقلار سەردارى يۈسۈپ ـ زىلەيخا،
ئۇلار ساڭا ھەر زامان مەدەتكار بولسۇن.

خىزىر بىلەن ئىلياس، ئىدرىس پەيغەمبەر،
ساڭا قولداش بولسۇن ھەر شامۇسەھەر،
ئاباباكرى، ئۆمەر، ئوسمان ۋە ھەيدەر،
مەدەتكارىڭ سېنىڭ چاھاريار بولسۇن.

تەڭرىنىڭ مەھبۇبى ئەھمەدى مۇختار،
ئاندىن تاپتى شاپائەت، ھەممەئى بىمار،
نىگاھدارىڭ بولسۇن قۇدرەتلىك جاببار،
دۇشمەنلىرىڭ سېنىڭ خارۇزار بولسۇن.

سەنۇبەر دەر: مەن بىر پەقىر دىل خەستە،
غەم قولىدا ئەسىر، كۆڭلى شىكەستە،
ئايرىلماسمەن ساڭا كۆڭلۇم پەيۋەستە،
ئۇشبۇ سۆزۇم ساڭا ئېتىبار بولسۇن.

بۇ سۆزدىن كېيىن سۇمۇرغ شاھزادە سەنۇبەرنى ئېلىپ ھاۋاغا كۆتۈرۈلگىنىچە بىرنەچچە كۈن ئۇچۇپ شەھىرى شەبىستانى زەرگە ئېلىپ بېرىپتۇ ۋە ئۇنى بىر دەريانىڭ بويىغا چۈشۈرۈپ قويۇپ، سەنۇبەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي سەنۇبەر، شەھەرگە كىرگىنىڭدىن كېيىن كۆزۈڭگە بىر چارباغ كۆرۈنىدۇ. باغقا بارغىنىڭدا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرىدا تۇرغان دۇئىلەرنى كۆرسەن، لېكىن قورقمىغىن. ئىچكىرىگە كىرسەڭ كۆرۈسەنكى، مەلىكە گۈلپەرىزات تەخت ئۈستىدە ياتقاندۇر. تەختنىڭ ئۈستىدە قەپەس ئېسىقلىق بولۇپ، بۇ قەپەستە بىر قۇشنىڭ تۇرغىنىنى كۆرسەن. ئۇ «زەررىن بال» دېگەن قۇش بولۇپ، سېنى كۆرگەندە قاتتىق ئاۋاز بىلەن پەريات قىلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭغا مېنىڭ سالىمىمنى يەتكۈزسەڭ، شۇ ھامان ۋارقىراشتىن توختايدۇ. ئاندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرسەڭ بولىدۇ.

سۇمۇرغ سەنۇبەر بىلەن ۋىدالىشىپ قايتماقچى بولغىنىدا، سەنۇبەر سۇمۇرغقا بۇ سۆزنى ئېيتىپتۇ:

كەتكىن ئەمدى سۇمۇرغ قۇشى،
شۇل ماكانغا يەنە يۈزلەن.
بىلمەي قالسۇن ھېچبىر كىشى،
قاققىن قانات، جەۋلانە يۈزلەن.

سەن بارسەن يوللار ئېشىپ،
كۆك باغرىنى تىغدەك تېشىپ،
كۆپ خەتەرناك تاغدىن ئېشىپ،
چۆلدىن چۆلىستانە يۈزلەن.

كۆپ ياخشىلىق كۆردۈم سەندىن،
ئەمدى رازى بولغىن مەندىن،
پەرۋاز ئېتىپ ئول ۋەتەندىن،
كەلگەن ئاشىيانە يۈزلەن.

سەنۇبەر قالدى تەلمۇرۇپ،
قارا كۆزى ياشقا تولۇپ،
يەتتى پەلەككە چەرخ ئۇرۇپ،
ئاشۇ خانىمانە يۈزلەن.

شۇ سۆز بىلەن سەنۇبەر سۇمۇرغ بىلەن ۋىدالىشىپتۇ. ئاندىن يەنە بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ، قىرىق گەز ئېگىزلىكتە تىللادىن ياسالغان پەلەمپىيى بار بىر چارباغقا يېتىپ كەپتۇ ۋە ئۇشبۇ پەلەمپەي بىلەن مېڭىپ باغقا كىرىپتۇ. باغنىڭ دەرۋازىسىنى ھەربىرىنىڭ بېشى بىر گۈمبەزدەك كېلىدىغان بىر توپ دۇئىلەر بېقىپ ياتقانىكەن. سەنۇبەر ئۇلاردىن قورقماي، ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن ئۆتۈپ بىر جايغا بېرىپ قارىسا، پەرىزاتلارنىڭ ھەممىسى ئۇخلاۋاتقانىكەن. سەنۇبەر ھەيران بولۇپ ئۆز ـ ئۆزىگە شۇنداق دەپتۇ:

مەجنۇن بولۇپ چۆلىستاندا يۈرگەنتىم،
بەختىم كۈلۈپ ئابادانغا يېتىشتىم.
قانچە زامان ھەسرەت بىلەن قان يىغلاپ،
تىكەن ئاشتىم، گۈلىستانغا يېتىشتىم.

ئەقلىمنى لال ئەتتى، ئاغزى خۇنابى،
شېكەردىن ھەم شېرىن ئېرۇر كامالى،
ئول پەرىنىڭ ھۆسنى ھۆرنىڭ مىسالى،
ئاھۇ كۆزلۈك شېكەر كانغا يېتىشتىم.

تەخت ئۈستىدە ياتار كۆڭۈلدەك بىر دىلبەر،
جاھاندا يوق زۇلپىغە تەك بىر گۆھەر،
شاھ خۇرشىدنىك ئوغلى، ئېتىم سەنۇبەر،
جېنىمغا جان قوشقان جانانغا يېتىشتىم.

بۇ سۆزدىن كېيىن شاھزادە سەنۇبەر باغ ئىچىدە يەنە يۇرۇشكە باشلاپتۇ. بىر جايغا بارغاندا كۆزىگە لەئەل ـ جاۋاھىراتلاردىن ياسالغان بىر تەخت كۆرۈنۈپتۇ. سەنۇبەر بۇ تەختكە يېقىن بېرىپ قاراپ چۈشكەن كۆرگەن جانانىنى تونۇپتۇ، سەنۇبەر تەختكە ئېگىشىپ ئۈخلاۋاتقان گۈلپەرىزاتنىك لەۋلىرىدىن سۆيۈشكە باشلاپتۇ ۋە گۈلپەرىزاتقا قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

بىر پەرىنى كۆردۈم مۇندا،
ئوخشايدۇ ماھىتابانغا.
چىشى ئۇنچە، قەلەم قاشلىق،
كۆزى مەستانە ـ مەستانغا.

باشىدادۇر تاجى زەررىن،
تەڭدىشى يوق ھۆسنى ئۇنىك.
سۆزلىرىدۇر جاندىن شېرىن،
سۆزى ئوخشار خۇش ئەلھانغا.

يۈزىدە باردۇر خاللىرى،
شېرىن ـ شېكەردۇر لەۋلىرى،
قەنت ـ ناۋاتقا ئوخشار سۆزى،
لېۋى لەئەل بەدەخشانغا.

خەستە كۆڭلۈم بولدى تازا،
قاش ـ كۆزلىرى شۇ مەستانغا،
ئارزۇ قىلسام جانىنى قۇربان،
ئاشۇ تۇتى خۇش ئىلھانغا.

غەمزە بىرلە يۈزى ـ كۆزىن،
يۈزىگە تارتمىش پەردىدىن،
مەن ئوخشاتتىم يارىنىك يۈزىن،
قىشتا ئېچىلغان گۈلىستانغا.

گۈلدىن قىزىلدۇر قوللىرى،
ئىپەككە ئوخشار بەللىرى،
يازلىق باغنىڭ ئالمىلىرى،
ئوخشار ئاندا زەنەخدانغا.

كىيىپتۇ گۈلگۈن لىباسى،
ئۆرتەر قېشىنىڭ قاراسى،
يارىمنىڭ قەددى رەناسى،
ئوخشار سەرۋى خىرامانغا.

ھۆسنى جىسمىمنىڭ چىراغى،
مېنى ئۆرتىگەن پىراقى،
ئوخشايدۇ يارنىڭ چارباغى،
بىر سۈمبۈلى زەرەپشانغا.

شۇ ئەسنادا زەررىن بال سەنۇبەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ «ھەيھات، ھەيھات، ئادەمزات كەلدى!» دەپ ۋارقىراپتۇ. بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ دۈشمەن ئويغىنىپتۇ. سەنۇبەر دەرھال كېلىپ تەختىنىڭ ئاستىغا مۆكۈۋاپتۇ. دۈشمەن ۋە پەرىزاتلار «ئادەمنىڭ ھىدى كېلىۋاتىدۇ» دەپ ھەر تەرەپنى ئاختۇرغىلى تۇرۇپتۇ. پاتپاراقچىلىق باشلىنىپتۇ. سەنۇبەر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ قورقۇشقا باشلاپتۇ ۋە «قۇتۇلالمايدىغان ئوخشايمەن» دەپ ئويلاپ ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ، ئۆز - ئۆزىگە شۇنداق دەپتۇ:

غەمدىن قۇتۇلالمىدىڭ، مېھنەتلىك باشىم،
قايتىدىن ھىجرانلىق بولدى، نەيلەيىن.
قارارى يوق شۇم پەلەكنىڭ گەردىشى،
تۇگىمەس سەۋداغا سالدى، نەيلەيىن.

يارنىڭ شېكەر لەۋلىرىنى شۇمۇردۇم،
قول ئۈزىتىپ ئالمىلىرىنى ئۈزمىدىم،
كۆزۈم قانغۇچە يۈزىنى كۆرمىدىم،
كۆڭلۈمدە كۆپ ئارمان قالدى، نەيلەيىن.

شاھ سەنۇبەر دەرلەر: مېنىڭ ئاتىمنى،
شۇم، كاج پەلەك بۇزدى كۆڭۈل شادىمنى،
يوقاتماقچى يار خىيالى يادىمنى،
قىسمىتىم ھىجرانلىق بولدى، نەيلەيىن.

شۇ چاغدا زەررىن بال سەنۇبەرنىڭ تەخت ئاستىدا ئىكەنلىكىدىن گۈلپەرىزاتقا خەۋەر بېرىپتۇ. گۈلپەرىزات بۇ خەۋەردىن خۇشال بولۇپ، سەنۇبەرنى تەخت ئاستىدىن تەخت ئۈستىگە ئاچىقىپ، نەچچە كۈنگىچە ناھايىتى ياخشى كۈتۈپتۇ. شاھانە كىيىملەرنى كىيدۈرۈپتۇ. ئاندىن سەنۇبەرنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن شۇنداق دەپتۇ:

خۇش كېلىپسەن سۆيەر ياريم، قۇتلۇق بولسۇن ماكان ساڭا،
چۈشتە كۆرگەن پەرىزاتىڭ سەددىقە قىلۇر بۇ جان ساڭا.
سەنسەن دەردىمنىڭ دەرمانى، كەتتى كۆڭلۈم ئارامى،
يولۇڭغا بۇ شېرىن جاننى، مەن ئەيلەرمەن قۇربان ساڭا.

ھىجرىڭدە يىللار يىغلىدىم، دەردىڭدە باغرىم داغلىدىم،
كەزدىم نىشانلار ئىزدىدىم، بېرەلمىدىم نىشان ساڭا.
مەن گۈلپەرىمەن دەستىڭدە، كور بولسۇن رەقىبلەر قەستىڭدە،
تا ئۆلگۈنچە مەن ئىلكىڭدە، بولسۇن ياخشى جاھان ساڭا.

شۇ سۆزلەر بىلەن گۈلپەرىزات سەنۇبەرنىڭ ئالدىغا شاراب ئەكەپتۇ. بىرنەچچە پىيالە شاراب ئىچىلگەندىن كېيىن، سەنۇبەر مەست بولۇپ، گۈلپەرىزاتنى تەرىپلەپ شۇنداق دەپتۇ:

كۈلۈمسىرەپ كەلدى مېنىڭ قېشىمغا،
مېنىڭ سەرۋى خىرامانە، نىگارىم.
ئاق يۈزىدە قوش ـ قوشلىغان خالى بار،
ھەربىر خالى دانە ـ دانە، نىگارىم.

بولدۇم بۇگۈن گۈلپەرىنىڭ ھەمدىمى،
لەۋلىرىدىن ئاقار شېرىن زەمزىمى،
خىزمىتىڭە قىلدى مېنى مەھرىمى،
مېنى قىلماس ھېچ گىريانە، نىگارىم.

بىر ئۆزىدە مىڭ كىشىنىڭ ئەقلى بار،
سۆيۈپ كۆردۈم لەۋلىرىنىڭ بالى بار،
پىداسىدۇر تاكى بۇ جان تەندە بار،
ۋىسالىغا مەن مېھمانە، نىگارىم.

سەنۇبەرنىڭ دىلبەر ياری گۈلپەری،
ساڭا پىدا بولسۇن جانلار بىر يولى،
بولمىغايمەن ئەمدى دىلبەردىن نېرى،
بويالماستىن قىزىل قانە، نىگارىم.

بۇ سۆزلەردىن كېيىن بۇ ئىككى ئاشىق ـ مەشۇق شاراب ئىچكىلى ۋە ئەيش ـ ئىشرەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. شۇ ئەسنادا سەنۇبەرنىڭ كۆڭلىگە بىر سۆز كېلىپ، دىلدارىدىن بىر سۆيۈپ قويۇشنى تەلەپ قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

گۈلۈم سېنىڭ قارا زۇلپىڭ،
گەردۇن ئۇزرە كەمەند بولسۇن.
بەرسۇن ئاشىق مۇرادىنى،
ئۆزى ئايلانسۇن بەند بولسۇن.

يىغلاپ قۇياش بىلەن ئايلار،
لاچىن كۆزلۈك زىلەيخالار،
خىزمىتىڭگە كېلىپ شاھلار،
چەرخى پەلەك شەيدا بولسۇن.

سۇرمىدۇر قەلەم قاشلىرىڭ،
تىزىلغان ئۇنچە چىشلىرىڭ،
تۇتىدىن شېرىن سۆزلىرىڭ،
شېكەرلىرىڭ قەنت بولسۇن.

مەن بولمىسام ساڭا ھەمدەم،
كۆڭلۈم ئىچرە تولار يۇز غەم،
گۈل يۈزۈڭدىن ئاقار شەبنەم،
دانە ـ دانە پىسەند بولسۇن.

سەنۇبەردۇر سېنىڭ يارىڭ،
كېچە ـ كۈندۈز گىرىپتارىڭ،
قارا يۈزدۈر رەقىبلىرىڭ،
ئۆزى باغلانسۇن، بەند بولسۇن.

بۇ سۆزلەردىن كېيىن ئۇلار ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن مەشغۇل بوپتۇ. خېلى كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، بۇلار پاراغەت كۆرپىسىدە ئويۇن ـ كۈلكە بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزمەكتە ئىكەن. كۈنلەردىن بىر كۈنى سەنۇبەر ئاتا ـ ئا. نىسىنى سېغىنىپ ئاھ ئۇرغانكەن، گۈلپەرىزاتنىڭ كۆڭلىگە گۇمان چۈشۈپ ئاچچىقى كېلىپ، سەنۇبەرگە:

ــ ئەي بىۋاپا ئادەمزات، سېنىڭ مەندىن باشقا يارىڭ بارغا ئوخشايدۇ، ئەگەر ئۇنداق بولمىسا نېمە سەۋەبتىن ئاھ چېكىسەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر گۈلپەرىزاتنىڭ گۇمانىنى كۆتۈرۈۋەتمەك ۋە كۆڭلىنى ئالماق بولۇپ شۇنداق دەپتۇ:

ناگاھ ياتقان ئىدىم مەستۇ مەستانە،
چەشمى جادۇلىرىڭ يادىمغا چۈشتى.
گۈل ئېچىلىپ تاڭ شامالى ئەسكەندە،
زەرئەفشان كاكۇللىرىڭ يادىمغا چۈشتى.
ناگاھ كىرىپ ئىدىم گۈل گۈلشىنىدە،
سەرۋى خىرامانىڭ يادىمغا چۈشتى.

مەن ساڭا ئاشىقلىق لاپىنى ئۇردۇم،
نەچچە يىل ھىجرىڭدە يىغلاپ يۈردۇم.
جامالىڭ شەمئىنى كۆرۈپ مەن كۆيدۇم،
خالى ھىندۇلىرىڭ يادىمغا چۈشتى.

خۇرشىد شاھىنىڭ ئوغلى ئاتىم سەنۇبەر،
بىر يار ئۈچۈن بەسكى كۆڭلۇم مۇكەددەر.
خاتىرەمدىن چىقماس كۆرگەن ھەمدەملەر،
ھەمسۆھبەت يارەنلىرىم يادىمغا چۈشتى.

بۇ سۆزدىن كېيىن گۈلپەرىزات:

ــ ئەي سەنۇبەر، غەم يېمىگىن، ئەگەر سەن مۇندىن كېتەر بولساڭ، مەن بىللە كېتەرمەن، ــ دەپ تۇ ۋە گۈلپەرىزات دۇئالەرگە تەختىنى كۆتۈرۈشكە ئەمر قىپتۇ. دۇئالەر تەختىنى كۆتۈرۈپ يولغا راۋان بولۇشۇپتۇ. بۇلار ھاۋادا بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ، مېھرى ئەنگىزنىڭ جايىغا كېلىپ چۈشۈپتۇ ۋە بىر بۇلاق سۈيىدە تاھارەت ئېلىپ شۈكرانە ناماز ئوقۇپتۇ. ئاندىن كېيىن سەنۇبەر بىلەن گۈلپەرىزات سەيلە ـ تاماشاغا چۈشۈپتۇ. بۇلار بىر ئېگىز تاغقا چىقىپ تاغ ئۈستىدىن قارىسا، يىراقتىن بىر گۇمبەز كۆزىگە كۆرۈنۈپتۇ. گۈلپەرىزات: « بۇ قانداق يەر؟ » دەپ سورىغانكەن، سەنۇبەر:

ــ بۇ گۇمبەز مېھرى ئەنگىزنىڭ تۇرىدىغان جايى، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ۋە مېھرى ئەنگىزنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ شۇنداق دەپتۇ:

نازۇك دىلبەر، بىر سۆزۈم بار ئېيتايىن،
پەلەك بىزگە گىنە جاپا ئەيلىدى.
بىراۋغا بېرىپ تاجى خۇسراۋى،
بىراۋنى ئەل ئىچرە گادا ئەيلىدى.

كىملەرگە ئىلاھىم بېرۇر دۆلەتنى،
كىملەرگە يەتكۈزەر رەنجۇ مېھنەتنى؟
ساڭا دەرمەن باشىمغا كەلگەن كۈلپەتنى،
كىملەرنىڭ بەختىنى قارا ئەيلىدى؟

بىكەسكە ئىلاھىم بېرۇر تەختۇ تاج،
ئالەم ئەھلى بولۇر قولىغا موھتاج،
بىراۋنى قىلغۇسى مۇپلىس ۋە قەللاج،
كىملەرگە بۇ جاھان ۋاپا ئەيلىدى؟

بىراۋغا ئىچۈردى لالە گۈن شاراب،
بىراۋنىڭ باغرىنى ئەيلىدى كاۋاپ،
ئاخىردا بارىنى قىلۇر ئۇ خاراب،
ھەركىمگە قىسمەتنى خۇدا ئەيلىدى.

ۋاموق - ئۇزرا بىلەن شەرىن ۋە پەرھاد،
بۇ پانىي دۇنيادىن ئۆتتىلەر ناشاد،
پەلەكنىڭ قولىدىن داد ئىلە پەريياد،
ھەركىمگە مىڭ تۇرلۇك جاپا ئەيلىدى.

ھەزرىتى داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايمان،
بىلقىس ئۇچۇن بولدى ئەجەب - سەرگەردان،
ياقۇپنىڭ ئوغلىچۇن كۆزلىرى گىريان،
يۇسۇپنى كەنئاندىن جۇدا ئەيلىدى.

كىملەرگە دەرد بەردى، كىملەرگە داۋا،
كىملەرنىڭ ھاجىتى ھېچ بولماس راۋا،
بىراۋنىڭ كۆزىنى ئەيلەپ نابىنا،
قولىغا بىر چۆپنى ھاسا ئەيلىدى.

بېرىپ بىرنەچچىگە رەنج ئىلە زەخمەت،
بىرنەچچىنى ئەيلىدى ۋاسىلى دۆلەت،
بېرىپ بىرنەچچىگە ئەيش ئىلە ئىشرەت،
بىرنەچچىنى ياردىن جۇدا ئەيلىدى.

يۈردۇممەن ئىشقىڭدا بولۇپ دىۋانە،
غېمىڭدىن باش ئېلىپ چىقتىم بۇ يانە،
خۇداغا يالۋۇرۇپ يىغلاپ بىسيارە،
كۇندىن - كۇنگە ھالىمنى تابا ئەيلىدى.

بىر كۇنى جۇش ئۇرۇپ دەريايى ئۇممان،
بىرنەچچە دوستۇمنى ئەيلىدى پىنھان،
ھەمسەپەر، ھەمدەملەر ئول ياري ياران،
تەڭرىنىڭ ھۆكمىلە قازا ئەيلىدى.

دەريانىڭ ئىچىدىن چىقتىم سالامەت،
ياراتقان قادىرىم ئەيلەپ ئىنايەت،
ئۇچ كېچە - كۇندۇز يىغلاپ داۋامەت،
قايتىدىن بۇ جاننى ئاتا ئەيلىدى.

ناگاھ چۇشتۇم بىر جادۇنىڭ قولىغا،
ۋەھشەت بىلەن سالدى ھىجران قويىنىغا،
مەن نەيلەيىن پېشانەمنىڭ شورىغا،
كۆز ياشىمنى قاندىن دەريا ئەيلىدى.

تەخت ئۇستىدە ماڭا قىلدى ئىشارەت،
بۇزۇلغان كۆڭلۇمنى ئەيلەپ ئىمارەت،
بىرنەچچە كۇن يۈردۇم قىلىپ ئەيش - ئىشرەت،
مېنىڭ بىرلە زەۋقۇساپا ئەيلىدى.

مېھرى ئەنگىز ئىدى جادۇنىڭ قىزى،
كۆپ ياخشىلىق قىلدى ماڭا ئول ئۆزى،
ئەگەر پىنھان قىلسام قىلغان سۆزىنى،
مېنىڭ بىلەن ئەھدۇۋاپا ئەيلىدى.

ئاندىن ئۆتۇپ باردىم خەتەرلىك جايغا،
دەرەخلەر كۆپ ئىدى ئۇندىكى سايدا،
يولۇقتۇم ئۇ يەردە مەن رودۇپايغا،
بېشىمغا يۇز كۇلپەت - بالا ئەيلىدى.

ئاچماقتا قىستىم باشىنى ئۇزۇپ،
جانىنى جەھەننەم ئارا يەتكۇزۇپ،
رودۇپاي نەسلىنىڭ ھەممىسىن قىرىپ،
ھەسرەت بىلەن ئۇلار قازا ئەيلىدى.

ئاندىن كېيىن مەھكەم بېلىمنى باغلاپ،
بىرنەچچە كۇن يۈردۇم سېنى سوراقلاپ،
ناگاھان، زەڭگىلەر قولۇمنى باغلاپ،
ھەربىرى مىڭ تۇرلۇك جاپا ئەيلىدى.

بېلىمنى باغلىدىم مەن قىلىپ ئىخلاس،
پىرىم شاھمەردان ئەتتىلەر خالاس،
يەنە مەدەت ئەيلەپ خىزىر ۋە ئىلياس،
قايغۇدىن ھەم غەمدىن خالاس ئەيلىدى.

زەڭگىلەردىن قېچىپ چۇشتۇم دەريا‌غا،
قايتىۋاشتىن ئۆزنى سالدىم بالاغا،
مۇناجات ئەيلىبان قادىر خۇداغا،
كۆرۈڭ، مېھنەتلەرنى خۇدا ئەيلىدى.

بىر نەچچە كۈن يۈردۈم دەريادا ئېقىپ،
غەرق بولۇپ بېشىمغا دولقۇنلار چېچىپ،
جان ۋەھىمىسى ئىچرە شۇنچە قىينىلىپ،
يۈزمىڭ خىل جەبرىنى دەريا ئەيلىدى.

سەنۇبەر بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، مېھرى ئەنگىزنى ئەكەپتۇ. گۈلپەرىزات مېھرى ئەنگىز بىلەن كۆرۈشۈپتۇ ۋە ئۇنىڭغا كۆپ ئىززەت ـ ئىكرامىلارنى كۆرسىتىپ، ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ تەخت ئۈستىگە ئاچىقىپتۇ. سەنۇبەر بۇ ئىككى جانان ئارىسىدا ھەيرانلىقتا قېلىپ شۇنداق دەپتۇ:

ئىككى دىلبەر تەخت ئۈستىدە ئولتۇرار،
بەرگەن ئۇنى ئاللا مەندەك گاداغا.
مەن بولمىسام، ھەر ئىككىنىڭ موھتاجى،
تەبەسسۇمى سالۇر مېنى جاپاغا.

بىرى مەلەك، بىرى ئوخشاش رىزۋانغا،
بىرى كۈنگە، بىرى ماھتابانغا،
قامىتىدۇر بىرىنىڭ سەرۋى خىرامان،
بىرى ئوخشار ئېچىلغان گۈلى رەنانغا.

بىرى كىيگەن ئۆز بېشىغا بېزەلگەن تاج،
بىرى ئالار ھۆسنى ئۈچۈن ئايدىن خىراج،
مەن گويىاكى ئوتتۇرىدا بىر گۈلىستان،
ئۇ ئىككىسى ئوخشار، بۈلبۈلى شەيداغا.

شۇ سۆزلەردىن كېيىن دىۋىلەر بۇلارنى تەخت بىلەن كۆتۈرۈپ دەريايى ئۇممانىنىڭ لېۋىگە ئاپىرىپتۇ. سەنۇبەر بۇ يەردە غەرق بولغان يىگىتلىرىنى ۋە زىۋەر يىگىتنى ياد قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

ئەي يارەنلەر، زالىم پەلەك، بىزگە جەبىر - جاپا قىلدى،
ئۆتتى قانچە شاھلار ئاخىر، ھەممىسىنى جۇدا قىلدى.

بەزىلەرگە بېرىپ نېمەت، بەزىلەرگە بەردى كۇلپەت،

سەنۇبەر دەر: ئول ماجىرا سالدى باشقا شۇنچە بالا،
بەختىمىزنى پەلەك بىزنىڭ، مۇنچە زەبۇن - قارا قىلدى.
ئەي يارەنلەر، ئۇشبۇ دۇنيا زادى كىمگە ۋاپا قىلدى؟

شۇ سۆزدىن كېيىن سەنۇبەر: « مەن بۇ دەريا بويىغا كەلگىنىمدە بەش يۈز نەپەر يىگىتىمىنىڭ ھەممىسى ساق - سالامەت بار ئىدى. ئۇلار مۇشۇ دەريادا غەرق بولۇپ كەتتى. ئەگەر مەن چىنى ماچىن شەھرىگە بارسام، بۇ يىگىتلەرنىڭ ئاتا - ئانىلىرى مەندىن پەرزەنتلىرىنى سورىسا، مەن نېمە دەپ جاۋاب بېرىمەن؟ » دەپ ئويلاپ چىنى ماچىن شەھرىگە قايتالماي تۇرۇپ قاپتۇ ۋە بىر خەت يېزىپ پەرىلەردىن ئاتىسى خۇرشىد شاھنىڭ ھۇزۇرىغا ئەۋەتمەكچى بولۇپ، خەت ئاپىرىدىغان پەرىلەرگە شۇنداق دەپتۇ:

بارساڭ ئەگەر خۇرشىد شاھنىڭ يېنىغا،
سېنىڭ مېھرىبانىڭ كەلدى دېگەيسەن.
نەچچە مەھەل يىراقلىقنىڭ دەردىدە،
ھالى پەرىشانىڭ كەلدى دېگەيسەن.

ھەرگىز قۇتۇلمىدىم بالادىن قېچىپ،
نەچچە يىللار كەزدىم جانمىدىن كېچىپ،

كۆپ جاپايۇئەلەم شارابىن ئىچىپ،
چاكى گىرىبانىڭ كەلدى دېگەيسەن.

نەچچە يىللار پىراق ئوتىدا يېنىپ،
ئاقىۋەت ئۆز يارى ۋەسلىگە قېنىپ،
ئەي شاھىم، سىزلەرنى تولا سېغىنىپ،
بىر ئەزىز مېھمانىڭ كەلدى دېگەيسەن.

شۇنىڭدىن كېيىن سەنۇبەر ئاتىسىغا خەت يېزىپ پەرىلەردىن ئەۋەتىپتۇ. خۇرشىد شاھ خەت مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولۇپ، ئوغلى شاھزادە سەنۇبەرنىڭ خەۋىرىنى ئالغانلىقىغا خۇدايىتائالاغا شۈكۈر - سانالارنى بەجا كەلتۇرۇپتۇ ۋە شۇنداق دەپتۇ:

شۈكۈر ھەقنىڭ دەرگاھىدا،
مەقسەتلىرىم ھاسىل بولدى.
ئۇچۇپ كەتكەن دۆلەت قۇشۇم،
قايتىۋاشتىن نازىل بولدى.
كۆتۇرۇلدى ھىجران تۇنى،

ۋىسال تاڭى ئاچتى يۈزنى.
چىقتى بەختىم يۇلتۇزلىرى،
مۇرادىمىز كامىل بولدى.
ئېچىلدى باغى گۈلزارىم،
جامالىغا نازىر بولدى.

خۇرشىد شاھ ۋەزىر ۋە ئەمرىلىرىنى ئېلىپ شاھزادە سەنۇبەرنىڭ ئىستىقبالىغا چىقىش ئۈچۈن راۋان بوپتۇ. ئەمدى بۇ سۆزنى مۇشۇ يەردە قويۇپ، ئىككى ئېغىز سۆزنى سەنۇبەردىن ئاڭلايلى:

سەنۇبەر دەريايى ئۇممان بويىدا «مەن ھەمراھلىرىمدىن ئايرىلىپ بارسام، ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرىدىنىڭ يۈزىگە قانداق قارايمەن؟ » دەپ خىجالەت تارتىپ خۇدايىتائالاغا يىغلاۋاتسا، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن دەريا تۇيۇقسىز مەۋج ئۇرۇپ، سۇدا غەرق بولغان بەش يۈز نەپەر يىگىتنى ئۆز قوينىدىن چىقىرىپ بېرىپتۇ. بۇلار تامامەن تىرىلگەن بولۇپ، قورال - ياراغلىرى بىلەن دەريادىن چىقىپ كەپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر ئۇلار بىلەن كۆرۈشۇپ ناھايىتى خۇشال بوپتۇ. شۇ ھامان زىۋەر يىگىتمۇ بىر تەرەپتىن چىقىپ كەپتۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغىمۇ جان ئاتا قىلغانىكەن. سەنۇبەر زىۋەر يىگىت بىلەن كۆرۈشۇپ ئىنتايىن خۇشال بوپتۇ. دوستلار كۆرۈشۇپ شادلىققا چۆمۈپ، ئۆتكەن - كەچكەن ئىشلارنى سۆزلەشكەچ خۇرشىد شاھ

تەرەپكە راۋان بولۇشۇپتۇ ۋە بىرنەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، ئاتا - بالا ئۇچرىشىپتۇ. خۇرشىد شاھ. پەرزەنتى سەنۇبەرنىڭ قارىسىنى كۆرگەن ھامان، دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ يۈگۈرگىنىچە بېرىپ شاھزادە سەنۇبەر ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ. قايغۇ خۇشاللىققا، ھىجران ۋىسالغا ئالمىشىپتۇ. سەنۇبەر خۇشال بولغىنىدىن شۇنداق دەپتۇ:

چىنى ماچىن شەھىرىنىڭ، ئەي، چوڭ بەگلىرى،
خەۋەر بېرىڭ، بىزنىڭ يۇرتلار ئامان بارمۇ؟
كۈن چۈشمىگەن سايىلىك گۈلزار باغلار،
يۇرتنى سورىغان بەگلەر، خانلار ئامان بارمۇ؟

ساقىيلارنىڭ قوللىرىدا شاراب ئىچكەن،
بىر كۈنى مەست بولۇپ بارۇيوقتىن كەچكەن،
مەيدان ئىچرە قىلىچىدىن قانلار چاچقان،
توسۇن ئاتلىق نەۋجۇۋانلار ئامان بارمۇ؟

روشەن بولماي ئۆچكەندى شام چىراغىم،
بىگانىگە قالغانىدى چاھار باغىم،
قايدا قالدى تۇغقانلىرىم، كۆز قاراقىم،
باغۇبوستان گۈلىستانلار ئامان بارمۇ؟

سەنۇبەر دەر: بولدى مېنىڭ شۇ قىسمىتىم،
ھەربىر سائەت ئاشتى مېنىڭ دەرد - مېھنىتىم،
چىن شەھىرىدە تاجۇتەختىم ھەم دۆلىتىم،
دۇررۇ ياقۇت، گۆھەر جايلار ئامان بارمۇ؟

شۇ سۆزلەردىن كېيىن خۇرشىد شاھ ئۇلارغا ئۇچ كۈنگىچە شاھانە بەزمىلەرنى قىلىپ بېرىپتۇ. كېيىن شاھزادە سەنۇبەرنى ھەمراھلىرى بىلەن شەھەرگە تەكلىپ قىلىپ ئەكىرىپ، قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىپ، گۈلپەرىزات بىلەن مېھرى ئەنگىزنى سەنۇبەرگە نىكاھ قىلىپ قويۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مۇراد ـ مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ.

خۇرشىد شاھ زېۋەر يېگىتكە شاھانە لىباسلارنى تەقدىم قىلىپ مۇكاپاتلارنى بېرىپتۇ. بەش يۈز نەپەر يېگىتنىمۇ دۇنيادىن بىھاجەت قىلىۋېتىپتۇ.

ئۇنىڭدىن كېيىن، خۇرشىد شاھ شاھزادە سەنۇبەرنى ئۆز ئورنىدا پادىشاھلىق تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. زېۋەر يېگىتنى مەملىكەتنىڭ ۋەزىرى قىلىپ تەينىلەپتۇ. خۇرشىد شاھ باشلىق ھەممە دۆلەت ئەربابلىرى، ۋەزىرلەر، ئۆلىمالار ۋە پازىللارنىڭ ھەممىسى شاھزادە سەنۇبەرنىڭ پادىشاھلىق تەختىدە ئولتۇرغىنىنى تەبرىكلىشىپتۇ. مەملىكەت خەلقىمۇ يېڭى پادىشاھىنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپتۇ. خۇرشىد شاھ خۇدايىتائالانىڭ ئىبادىتى بىلەن مەشغۇل بوپتۇ.

شاھزادە سەنۇبەر گۈلپەرىزات بىلەن مېھرى ئەنگىزنىڭ سۆھبىتىنى غەنىيمەت بىلىپ ئەيش ـ ئىشرەتكە مەشغۇل بوپتۇ. مەملىكەتنىڭ ئىشلىرىنىمۇ ئاقىلانىلىك بىلەن باشقۇرۇپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئۇلار مۇراد ـ مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ.

شاهزادە نىزامىدىن ۋەمەلىكەرەنا

ھېرىن سۆزلۈك سۇخەندانلار شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، شام شەھىرىدە بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى مەخسۇت شاھ ئىدى. ئۇنىڭ بىر ساھىبجامال قىزى بولۇپ، ئىسمى مەلىكە رەنا ئىدى. ئۇ ناھايىتى چىرايلىق ۋە ئەقىللىق قىز ئىدى. مەلىكە رەنا چوڭ بولۇپ يەتتە ياشقا كىرگەندە، ئاتىسى ئۇنى مەكتەپكە بەردى. مەلىكە كىچە ـ كۈندۈز تىرىشىپ ئۆگىنىپ، نۇر-غۇن بىلىملەرگە ئىگە بولدى.

ئەلقىسسە، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەلىكە رەنا گۈلدەك ئېچىلىپ بويىغا يەتتى. شاھزادە، بەگزادىلەر تەرەپ ـ تەرەپتىن ئەلچى ئەۋەتتى، لېكىن مەلىكە قوبۇل قىلمىدى. مەلىكە: «مېنى ئەمرىگە ئالماقچى بولغان كىشىنىڭ تۇرلۇك ئىلىملەردىن خەۋىرى بولۇشى كېرەك. مەن ئۆزۈمنى شۇنداق كىشىگە قوبۇل قىلىمەن» دەپ ۋەدە بەردى.

بىر كۈنى مەلىكە رەنا كېنىزەكلىرى بىلەن چارباغقا كىرىپ سەيلە ـ تاماشا قىلدى. مەلىكە شېرىن خىيالىلار بىلەن ئولتۇرۇپ كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى، ئۇ مۇنداق بىر چۈش كۆردى:

مەلىكە چارباغدا ئۇيناپ يۈرگۈدەكمىش. كېنىزەكلەر قىزىرىپ پىشقان ئانارلارنى ئۈزۈپ، مەلىكىنىڭ ئېتەكلىرىنى توشقۇزۇۋېتىپتىمىش. مەلىكە خۇشاللىقىدىن قاقاقلاپ كۈلۈۋاتقۇدەك ئىمىش. بۇ باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر كۆل بار ئىمىش. مەلىكە كۆلگە قاراپ، ئانارلارنى ئۇيناپ ئولتۇرغانمىش. بۇ چاغدا ئاسماندا بىر قارا قۇش پەيدا بولۇپ، مەلىكىگە قاراپ ئېتىلىپتۇدەك. مەلىكە بۇنىڭدىن قورقۇپ «ۋاي ـ داد!» دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەنىكەن، ئېتىكىدىكى ئانارلار كۆلگە چۈشۈپ كېتىپتۇدەك. مەلىكە ئانارلارنى سۈزۈۋالمەن دەپ كۆلگە چۈشۈپ كەتكەن ئىمىش. كېنىزەكلەر مەلىكىنى كۆلدىن ئېلىپ چىقىپ، ئانارلارنى سۈزۈشۈپتۇدەك. دەل شۇ چاغدا مەلىكىنىڭ ئالدىدا ناھايىتى قامەتلىك بىر يىگىت پەيدا بوپتۇدەك. ئۇ يىگىت مەلىكىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قولىنى سۇنغانىكەن، مەلىكىمۇ يىگىتكە ئىككى قولىنى سۇنغان ئىمىش.

دەل شۇ چاغدا مەلىكە ئويغاندى. ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتىشىپ، ئۇ يىگىتكە ئاشىقى بىقارار بولىدى. مەلىكە چۈشىدە كۆرگەن يىگىتنى تېپىش قارارىغا كەلدى. ئۇ باغۋەن ئاننى چاقىرىپ، چۈشىنى بىر ـ بىرلەپ بايان قىلدى. نەزم:

بىر ـ بىر بايان ئەيلەي كۆرگەن چۈشۈمنى،
باغۋەن ئانا، مەن ئېيتاي سىزگە بىر بېيىت،

يىگىت كېلىپ ئالدىلەر ئەقلۇھوشۇمنى،
مېنىڭ ئېيتقان سۆزۈمنى بىر ـ بىرلەپ ئىشت،

ئاللا ئۆزى ئوڭلىغاي مېنىڭ بېشىمنى،
تۇرار ئىدى قېشىمدا بىر خۇشخۇي يىگىت،

ئەقلىم ئېزىپ بۇ باغدا ھەيران ئەيلىدى.
ئېلىپ مېنىڭ ئەقلىمنى ھەيران ئەيلىدى.

باغۇەن ئانا، چۈشۈمگە تەبىر بەرسىڭىز،
بىر - بىر ماڭا سۆز بېرىپ تەخىر قىلسىڭىز،
جاۋاب بېرىپ، سىز مېنى خۇرسەن قىلىڭىز،
بىر قارا قۇش قېشىمدا سەيلان ئەيلىدى.

تولغانكەن ئۇ يىگىت ئەقلى ئىلىمغا،
سالار بولدى پاياندار ماڭغان يولۇمغا،
بىر گۈھەرنى بەردىلەر مېنىڭ قولۇمغا،
ئىشقۇھىجران جېنىمدا سەيلان ئەيلىدى.

مېنىڭ كۆرگەن يارىمنى ماڭا كۆرسەتكىن،
ئەمدى مېنىڭ جېنىمدىن ئۈمىد تۈتمىغىن،
مۇنداق ھىجران ئوتىدا مېنى قويمىغىن،
ئىشقۇھىجران باغرىمنى بىريان ئەيلىدى.

مېنىڭ كۆرگەن چۈشۈمدە يارىمنى كۆردۈم،
گۈھەر سېلىپ بېشىمغا ئۆزۈمنى قويدۇم،
ئالتۇن كەمەر بېلىدە يارىمنى كۆردۈم،
ئىشقۇھىجران جېنىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

مېنىڭ كۆرگەن چۈشۈمنى قىزلار بىلمىسۇن،
دەردى بولسا ئاشىقنىڭ ھەرگىز كۈلمىسۇن،
مەندىن ئۆزگە قىزلارغا ھىجران سالمىسۇن،
بۇگۈن مېنىڭ جېنىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

ئەلقىسسە، باغۇەن ئانا بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەلىكىگە:

— ئەي مەلىكەم، سىز ئاجايىپ بىر چۈش كۆرۈپسىز. ئەتە خوجا نەسرىدىن بۇزرۇكۋارنىڭ قېشىغا بېرىپ، كۆرگەن چۈشىڭىزنى ئۇنىڭغا دەيلى. ئۇ كىشى بىرەر تەبىر بەرسە ئەجەب ئەمەس، — دېدى.

مەلىكە باغۇەن ئانىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، كۆزىگە ياش ئالغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

تەتۇر پەلەكنىڭ دەردىدىن،
يۇرىكىمدە داغلار قالدى.
بۇلبۇل كەتتى بۇ بېغىمدىن،
چىمەنزارلىق باغلار قالدى.

مۇندا قالدى ۋەتەن جايىم،
غېرىب بولدى چاھار باغىم،
يارىم بىلەن ئۆتكەن جايىم،
قەدىم گۈزەل جايلار قالدى.

ئاسان قىلغىل بۇ مۇشكۈلنى،
يېقىن قىلغىل بۇ مەنزىلنى،
ئۇچۇردۇم مەن بۇلبۇللارنى،
بېغىم ئىچرە زاغلار قالدى.

باغۇەن ئانا، مېھرىبانىم،
بۇزدى مېنىڭ كۆڭۈل داغىم،
ئۇيناپ ئۆسكەن دوستۇيارىم،
يۇرىكىمدە داغلار قالدى.

مەندىن ئۆتتى بۇ دەۋرانىم،
ئىچىمدە كۆپ بۇ ئارمانىم،
يارىم بىلەن تۇرغان جايىم،
خۇش مەنزىللەر ئېسەن قالدى.

ناماز خۇپتەندىن كېيىن باغۇەن ئانا بىلەن مەلىكە مىڭ تىللا پۇل ئېلىپ، خوجا بۇزرۇكۋارنىڭ قېشىغا راۋان بولدى. ئۇ ئىككىسى خوجا بۇزرۇكۋارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، مەلىكە يىغا - زار قىلغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

ئەرزىمنى ئىشىتىڭلار، ئەزىز ئىشانىم،
قايغۇ - مېھنەتكە چۆمدى مېنىڭ بۇ باشىم،
بىزگە تەبىر ئېيتسۇنلەر ئۇلۇغ ئىشانىم،
بىزگە شۇنداق قىسمەتلەر بولدى، نەيلەيىن.

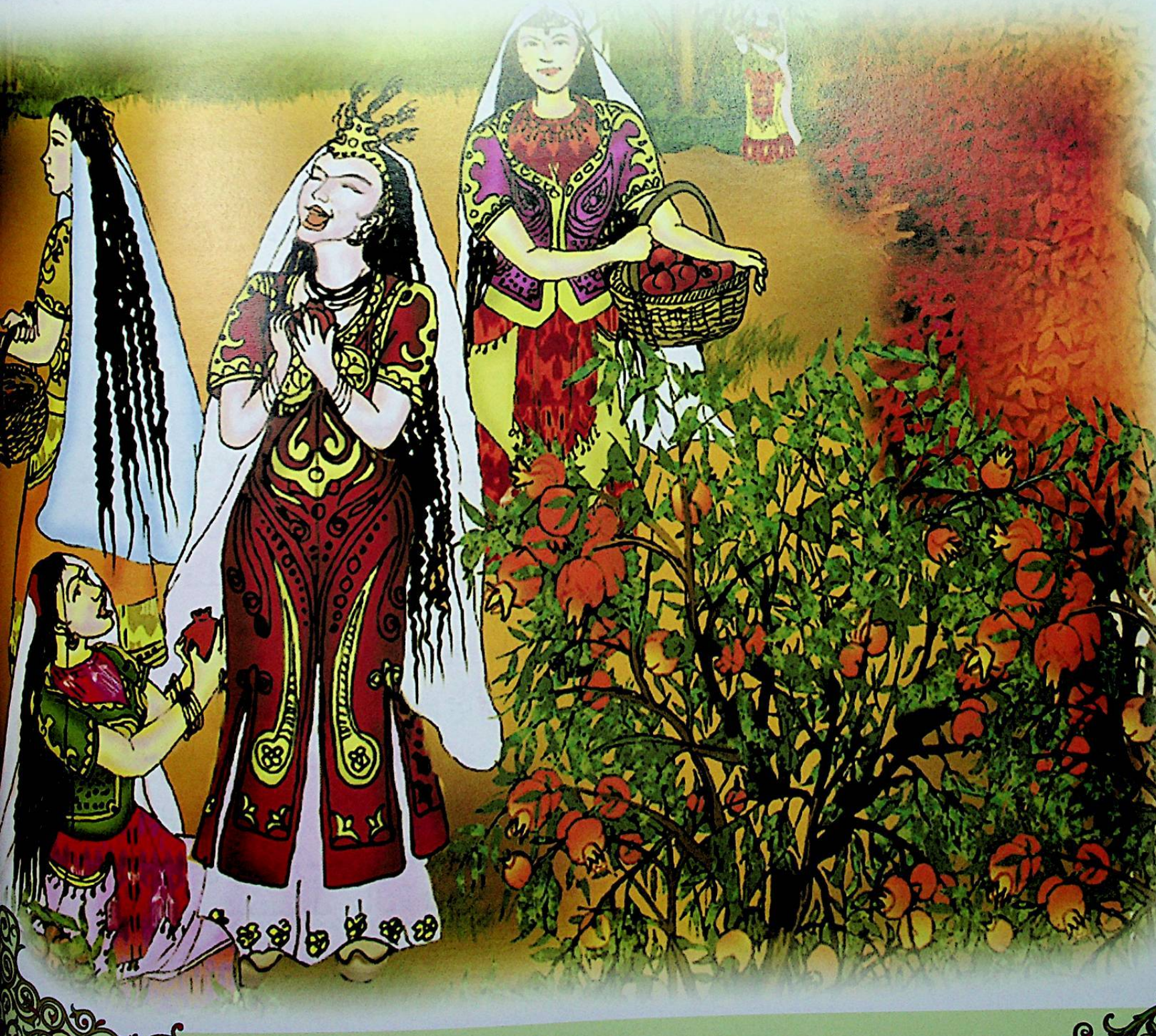
قولۇمدىكى ئانارىم كۆلگە چۈشتىلەر،
كېنىزەكلەر كېلىبان كۆلگە چۈشتىلەر،
ئانار كېلىپ بۇ كۆلدە تىترەپ تۇردىلەر،
كۆكتىن كەلگەن قارا قۇش ئېلىپ كەتتىلەر.

مېنىڭ مۇندا قالمىدى ئەسلا ماداريم،
قىرىق كېنىزەك يانمدا، باغۇمدا ئانادۇر،
تېنىمده قالمىدى سەۋر - قارارىم،
بۇگۈن ئۈچ كۈن بولدىلەر باغرىم يارادۇر،
تەبىر ئېيتتىڭ بىزلەرگە مۇندا، ئىشانىم،
بېشىم بىلەن يۈرىكىم ئېغىپ بارادۇر،
بىزگە شۇنداق قىسمەتلەر بولدى، نەيلەيىن.
بىزگە مۇنداق قىسمەتلەر بولدى، نەيلەيىن.

خوجا بۇزرۇكۋار مەلىكىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— ئەي بالام، ئانار دېگەن يۇرەكنىڭ دەرمانىدۇر. قارا قۇش دېگەن ئۇلۇغلاردىندۇر. غەم قىلماڭ. يە. نە قىرىق كۈندىن كېيىن مۇرادىڭىز ھاسىل بولىدۇ. سىزگە غايىبتىن نىكاھ كېلىدۇ. سەپەرگە چىقىپ قېلىشىڭىز مۇمكىن. سەدىقىلەرنى كۆپ بېرىڭ، خۇدا خالىسا مۇرادىڭىز ھاسىل بولغۇسى، — دەپ، بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

ساڭا كەلگەن قارا قۇش رۇھۇل - ئەمىندۇر،
ئانار ئېلىپ كەلگەنلەر سېنىڭ يارىڭدۇر،
كۆلگە چۈشكەن ئانارىڭ ساڭا دەۋراندۇر،
گۆھەر باشىڭ قويغانلار سېنىڭ تاجىڭدۇر.
پەرۋاز قىلغان قارا قۇش سېنىڭ زۇلمىڭدۇر،
سېنى بوسە قىلغانلار ساڭا ھىجراندۇر،
بىر كۈن بولۇر نادامەت، خەۋەر ئەيلىسەم.
بىر كۈن بولۇر نادامەت، خەۋەر ئەيلىسەم.

پەرۋاز قىلغان قارا قۇش ئاسمانغا بېقىپ، ناله قىلىپ چىقارسەن ئۆزۈڭ ئاھ ئۇرۇپ،
ساڭا كېلۈر دۇشمەنلەر، مۇندا كۆپ رەقىب، بىر كۈن بولۇر نادامەت، خەۋەر ئەيلىسەم.

ــ ئەي بالام، بېشىڭىزدا تۇرلۇك خەتەرلەر بار، يەتتە كۈن قۇرئان تىلاۋەت قىلىڭ، ــ دېدى ئۇ.

مەلىكە بىلەن باغۋەن ئانا مىڭ تىللا پۇلنى خوجا بۇزرۇكۋارغا قالدۇرۇپ، ئوردىغا قايتىپ كەلدى. مەلىكە ئوردىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، قۇرئان تىلاۋەت قىلىشقا باشلىدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى خەزان شەھىرىدىن ئاڭلاڭ.

خەزان شەھىرىدە بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى بەھرام ئىدى. پادىشاھنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ، ئىسمىنى نىزامىدىن ئاخۇن دەپ ئاتايتتى. ئۇنىڭ يەتتە ئاكىسى بار ئىدى.

بىر كۈنى قىرىق سودىگەر شام ۋىلايىتىگە سودىغا بارماقچى بولدى. سودىگەرلەردىن بىرى شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇنغا:

ــ ئەي شاھزادە، پادىشاھلىق دېگەن ۋاپا قىلمايدۇ. تاج ـ دۆلەت ئاتىڭىزنىڭ قولىدىكى چاغدا بىز بەلەن سودا قىلىپ، سودىگەرچىلىكنى ئۆگىنىۋېلىڭ. بىز خىزمىتىڭىزدە بولايلى، ــ دېدى. شاھزادە نىزامىدىن بۇ پىكىرنى ماقۇل كۆردى. شاھزادە ئاتىسىنىڭ يېنىغا كىرىپ:

ــ ئەي ئاتا، شەھىرىمىزدىن قىرىق سودىگەر شام شەھىرىگە سودىغا بارىدىكەن. ماڭا رۇخسەت بەرسىڭىز، ئۇلار بىلەن بىللە بېرىپ، سودا قىلىشنى ئۆگىنىپ كەلسەم، ــ دېدى.

پادىشاھ ئوغلىنىڭ دېگىنىگە ماقۇل بولدى. ۋەزىر ۋە ئەمىرلىرىگە قىرىق تۆگە مال تەييارلاپ بېرىشنى بۇيرۇدى. ئەتىسى شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن يىگىرمە چاكارنىڭ ھەمراھلىقىدا سودىگەرلەر بىلەن يولغا راۋان بولدى. ئۇلار ئون بىر كۈن يول يۈرۈپ، شام شەھىرىگە يېتىپ كېلىشتى. سودىگەرلەر شەھەرگە كىرىپ، بىر سارايغا چۈشكەندىن كېيىن سودىغا تۈتۈش قىلدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى مەلىكىدىن ئىشىتىڭ.

مەلىكە بىر كۈنى باغۋەن ئانىغا:

— ئەي ئانا، بۈگۈن ھەممە ئادەم شەھەرگە يىغىلىدۇ. ماڭا بىر مەپە تەييارلاپ بېرىڭ. بازارنى ئايلىنىپ كەلسەم، ھىجران دەردىدىن ئازراق بولسىمۇ ئارام تاپارمەن، — دېدى.

باغۋەن ئانا:

— ئاتىڭىز ئاڭلاپ قالسا، بېشىم كېتىدۇ، — دېدى.

مەلىكە:

— ھېچكىم ئۇقمىسۇن. تېز بولۇڭ، — دەپ، باغۋەن ئانىغا يۈز تىللا بەردى.

باغۋەن ئانا بىر مەپىكەشنى ئەكەلدى. مەلىكە ياسىنىپ، گۈلجامال ئىسىملىك كېنىزەكنى ئېلىپ، بازارغا قاراپ يول ئالدى. ئۇلار بازار سەيناسىغا كەلدى. مەلىكە مەپىنىڭ پەردىسىنى ئېچىپ قارىسا، ئالتۇن كەمەر باغلىغان بىر يىگىت سودا قىلىۋېتىپتۇ. مەلىكە ئۇنىڭ چۈشىدە كۆرگەن يىگىت ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئەس ـ ھوشىنى يوقاتتى. ئۇ مەپىكەشنى توختىتىپ، يىگىتكە قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى. نەزم:

قايدىن كەلگەن ھەم بەندىسەن؟ كەتسەڭ ئەمدى مېنى ئېلىپ،
ھۆسنۈڭگە تالىپ بەندىمەن، بىلمەسمە، جايىڭ قايدىدۇر؟

ئېلىپ كەتسەڭ يار بولىمەن، مېنى سورىساڭ ئېتىم رەنا،
بىلمەسمە، جايىڭ قايدىدۇر؟ سېنى كۆرۈپ بولدۇم شەيدا،

قايسى باغنىڭ بۇلبۇلىسەن؟ ماڭا سەندەك يارىم قايدا،
مېنى ئوتقا ھەم سالىسەن، بىلمەسمە، جايىڭ قايدىدۇر؟
قايسى ئەلنى كۆيدۈرىسەن؟
بىلمەسمە، جايىڭ قايدىدۇر؟

سېنى كۆردۈم ھۆسنۈڭ تالىپ، ماڭا ئېيتقىن سەن سۆزۈڭنى،
ماڭا بولدۇڭ سەن مۇناسىپ، ماڭا بەرگىن سەن خۇيۇڭنى،
ئەمدى قىلاي مەن تويۇمنى،
بىلمەسمە، جايىڭ قايدىدۇر؟

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بۇنى ئاڭلاپ ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ قويدى. مەلىكە رەناخانىڭ ئىشقى نىزامىدىن ئاخۇنىڭ يۈرىكىدىمۇ ئورۇن ئالدى. بۇ چاغدا مەپىكەش ماڭماقچى بولدى. مەلىكە:

— ئەي مەپىكەش، سەل تەخىر قىلغىن. ئۇ يىگىتتىن جاۋاب ئېلىپ، كۆڭلۈمنى خاتىرجەم قىلاي، — دېدى. بۇ چاغدا نىزامىدىن ئاخۇن ھوشىغا كېلىپ، رەناخانغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنىڭ شەھرىم خەزان شەھرى، مېنى سورىساڭ شاھلار شاھى،
سېنىڭ ئىشقىڭ ماڭا تەگدى. مەندىن كەتتى تەن ماجالى،
ئەمدى قىلسام مۇندا ناله، سېنى كۆرسەم ئاي جامالى،
جامالىڭنى كۆرەرمەنمۇ؟ مۇرادىمغا يېتەرمەنمۇ؟

مېنى مۇندا ئوتتا قويدۇڭ،
بۇ جانىمغا ئۇۋال بولدۇڭ،
ھىجران ئوتىغا مېنى سالدىڭ،
مەقسىتىمگە يېتەرمەنمۇ؟

سېنىڭ جايىڭ قايسى جايدۇر؟
راستىتىن سۆزنى بىزگە كەلتۇر،

بارغان يولنى ماڭا بىلدۇر،
تۇرغان جايىڭ تاپارمەنمۇ؟

كىشى بىلمەس بۇ سىرىمنى،
باشقا ئالدىم مەن ئۆلۈمنى،
قىرىق كۈن قىلاي مەن تويۇڭنى،
مەقسىتىمگە يېتەرمەنمۇ؟

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، مەلىكە رەناخان خۇشال بولۇپ يۇزىنى ئاچتى. مەلىكىنىڭ جامالىدىن ئالەم تېخىمۇ يورۇپ كەتتى. شاھزادە مەلىكىنى كۆرۈپ ھوشىدىن كەتتى. ئۇنىڭ يۈرىكىدە مەلىكىگە بولغان ئىشقى ئوتى مىڭ ھەسسە ئاشتى. مەلىكە بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنىڭ مۇندا باغۇنىم بار،
ئوردا ئىچرە خۇش جايىم بار،
خىزمىتىمگە كېنىزەك بار،
كەلسەڭ، جانىم، خۇش جايىم بار.

ئوردا ئىچرە چاھار باغىم،
ساڭا تۇردى بۇ ئاناربم،

مېنىڭ باردۇر تىللا سازىم،
كەلسەڭ، جانىم، خۇش جايىم بار.

ماڭا سەندەك گۈللەر بولسا،
نەزەر سېلىپ قاراپ تۇرسا،
بۇلبۇل بولۇپ سۆزلەپ تۇرسا،
كەلسەڭ، جانىم، خۇش جايىم بار.

ماڭا ئېيتقىن سەن سۆزۈڭنى،
كۆرۈڭالاي گۈل يۈزۈڭنى،
ساڭا بېرەي گۈل بېغىمنى،
كەلسەڭ، جانىم، خۇش جايىم بار.

مېنى قىلماڭ مۇندا دەرمان،
ئوردا ئىچرە سەرى سامان،
سېنى كۆرمەي قىلدىم نالان،
كەلسەڭ، جانىم، خۇش جايىم بار.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن:
— ئەي مەلىكە، مەن مۇساپىرمەن، ماڭا راست گېپىڭنى دەڭ. ئەتە قايتىمىز. مېنىڭ شەھىرىم بۇ شەھەرگە ئون سەككىز كۈنلۈك يول. جاۋابىڭنى ئېلىپ قايتاي، — دېدى. ئاندىن بۇ ئوتلۇق نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

ئاشىق بولدۇم گۈل يۈزۈڭگە،
پەردە تۇتما ئاي يۈزۈڭگە،
ئەمدى چۈشتۈم مەن كويۇڭغا،
ھالىم سورار كۈندۈر بۇگۈن.

ماڭا سەندەك گۈللەر قايدا؟
ھالىم سورار كۈندۈر بۇگۈن.

كەلمەس ئىدىم بۇ شەھىرىڭگە،
ئوتنى ياقتىڭ بۇ تېنىمگە،
ئاشىق بولدۇم سىز خېنىمگە،
ھالىم سورار كۈندۈر بۇگۈن.

قايدىن كەلدىڭ گۈل غۇنچىسى،
يارىڭ بارمۇ يا ئەلچىسى؟
ئىشق ئوتىنىڭ سەن پىلتىسى،
ئوتنى ياقار كۈندۈر بۇگۈن.

سېنى كۆردۈم، بولدۇم شەيدا،
ئىشقۇھىجران قىلدىڭ پەيدا،

مېنى سالدىڭ ئىشق ئوتىغا،
يارىڭ بارمۇ مەندىن باشقا؟
يارىڭ بولسا كېتەي يۇرتقا،
ئاخىر جۇدا كۈندۈر بۇگۈن.

بۇ چاغدا مەپكەش مېڭىشقا ئالدىرىدى. مەلىكە بىرئاز توختاپ تۇرۇشنى ئېيتتى. مەپكەش:
— ئاشىق بىلەن مەشۇقنىڭ سۆزى تۈگىمەيدۇ. مېنىڭ ئىشىم ئالدىراش، — دەپ ماڭماقچى بولدى. مەلىكە رەناخان مەپكەشكە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

بۇگۈن تاپتىم مەن يارىمنى،
ساڭا ئېيتاي بۇ ھالىمنى،
كۆرۈڭالاي مەن يارىمنى،
جۇدا بولماق يامان كۈندۈر.

مېنى ئېلىپ كەتسەڭ باغقا،
يارىم قالۇر مۇندا يەككە،
بۇ جانىمنى سالۇر ئوتقا،
جۇدا بولماق يامان كۈندۈر.

ئاشقلىقنىڭ يولى يامان،
گۈل بېشىمدا تۇرلۇك تۇمان،
جۇدا بولماق ئاندىن يامان،
جۇدا بولماق يامان كۈندۈر.

سائەت مۇندا توختاپ تۇرغىن،
مەن غېرىبنىڭ ھالىن كۆرگىن،
بۇ سۆزۈمنى دىلغا ئالغىن،
جۇدا بولماق يامان كۈندۈر.

مەپكەش ئاڭلاپ ساقلاشقا مەجبۇر بولدى. مەلىكە رەناخان شاھزادىگە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنىڭ مۇندا سىزدىن باشقا يارىم يوق،
بىر خۇدادىن ئۆزگە، تەندە جانىم يوق،

ھىممەت بىرلە سىزنى كۆرمەككە چارىم يوق،
ماڭا ئۇلپەت بولغايسىز، بۇگۈن گۈلزارىم.

بۇگۈن مۇندا غەيرىينى ئارقا تاشلىدىم،
سېنىڭ بىرلە كەتمەككە ئۆزۈم راسلىدىم،
بېغىم بىرلە قىزلارنى مۇندا تاشلىدىم،
ماڭا ئۇلپەت بولغايسىز، بۇگۈن گۈلزارىم.

ساڭا ئاشىق بولغىلى ئۆزۈم غېمىڭدە،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلارمەن سۇبھى ـ تۇنۇڭدە،
سېنىڭ جايىڭ بىلمەسمەن، كۆزۈم يولۇڭدا،
ماڭا ئۇلپەت بولغايسىز، بۇگۈن گۈلزارىم.

ھېچ بەندىگە سالمىسۇن ھىجران پىراقىي،
بېشىمدىن كەتمىدى ھىجرانلار داغى،
يېرىم يولدا قالمىسۇن سۆزلىرىم باقىي،
ماڭا ئۇلپەت بولغايسىز، بۇگۈن گۈلزارىم.

مەلىكە رەناخان بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن:

ــ مەن بۇ شەھەرگە مۇساپىر. مېنىڭ جېنىم سىز ئۈچۈن پىدا. سىزنى ئالماي، بۇ شەھەردىن كەتمەسمەن. مېنىڭ قىرىق تۆگىدە مېلىم بار. ئۇنىڭ ھەممىسىنى سىز ئۈچۈن سەرپ قىلىمەن. سىزنىڭ تۇرار جايىڭىز قەيەردە؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مېنىڭ چارىبېغىمنى كۆرمەي كەتسىڭىز بولماس، ــ دېدى مەلىكە.

شاھزادە:

ــ ئەي قارا كۆزلۈكۈم، غەم قىلماڭ. ئەتە ئىزدەپ بارىمەن، ــ دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مۇندىن بارسام گۈل بېغىڭغا،
قاراپ تۇرغىن بارغان يولۇمغا،
مېنى قويغىن پىنھان جايدا،
دۇشمەن قالسۇن تاغۇسايدا،
مېنى قويما دۇشمەن قولىغا،
غازى بولسۇن چاھار كۆلدە،
كىرىپ ئۆتەي چارىبېغىڭغا.
كىرىپ ئۆتەي چار بېغىڭغا.

بېغىڭ ئىچرە جايىڭ قايدا؟
ئاشقىلىقنى بىلگىن ئاندا،
ياركىڭ قەدرىن بىلگىن مۇندا،
كىرىپ ئۆتەي چارىبېغىڭغا.

سېنىڭ ھۇجرا‌ڭ باغنىڭ بېشىدا،
كۆرۈشكەيمىز گۈلله‌ر قېشىدا،
ئاشىق ـ مەشۇق بولساق شەيدا،
كىرىپ ئۆتەي چارىبېغىڭغا.

مەلىكە شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇندىن بۇ جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، چارباغقا قايتتى.

ئەلقىسسە، شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن ئىشقىنىڭ دەردىدە بىھوش بولدى. چاكارلىرى ئۇنىڭغا:

ــ بۇگۈن سودا ياخشى بولمىدىغان كۈن. بىز بىلەن سودا قىلىڭ، ــ دېدى.

شاھزادە:

ــ مېنىڭ بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن. مەن بىر كېسەلگە گىرىپتار بولدۇم. ئەقىل ـ ھوشۇم جا‌ـ يىدا ئەمەس. سىلەر سودىنى قىلىۋېرىڭلار، ــ دەپ سارايغا قايتىپ كەلدى.

يېرىم كېچە بولغاندا شاھزادە ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتى. چاكارلىرى سارايۇەننى چاقىرىپ كىردى. سارايۇەن شاھزادىنىڭ ھالىنى كۆرۈپ، تېۋىپ چاقىرماقچى بولدى. شاھزادە سارايۇەنگە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنىڭ دەردىم تېۋىپ بىلمەس،
ياردىن ئۆزگە تېۋىپ بولماس،
ياز بولمىسا كېسەل كەتمەس،
ئۆز بېشىمغا چۈشمىگۈنچە.

مېنى سورىساڭ شاھلار ئوغلى،
كەلگەن جايىم خەزان شەھرى،
قىرىق تۆگە مال سودا ئۈستى،
بۇ شەھرىڭگە كەلمىگۈنچە.

ئاشىق بولدۇم رەنا گۈلگە،
دەردىم بولدى ياردىن ئۆزگە،
ھالىم بىلمەس ھەقتىن ئۆزگە،
مۇرادىمغا يەتمىگۈنچە.

ئاشىق مەندىن زەبۇن بولماس،
بۇ دەردىمنى ھېچكىم بىلمەس،
كۆزدە يېشىم مۇندا تۇرماس،
بۇ بېشىمغا كەلمىگۈنچە.

ھىجران ئوتتۇر مەن بىر غۇنچە،
مۇندا كۆڭلۈم دەردلىك شۇنچە،
ئەزىز جاندىن كېچەي، بۇنچە،
ھىجران ئوتتا مەن قالغۇنچە.

سارايۇەن شاھزادىگە قاراپ:

— ئەي نىزامىدىن ئاخۇن، غەم قىلماڭ، بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلايلى. سىز دېگەن شۇ گۈل بۇ شەھرىنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزىدۇر، ئۆزى ناھايىتى ئەقىللىق، بۇ شەھەردىكى قازى، ئۆلىمالار مەلىكىنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرەلمەي، نىيەتلىرىدىن ياندى. سىز ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرەلەرسىزمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— جاۋاب بېرىمەن، — دېدى شاھزادە.

— ئۇنداق بولسا ناھايىتى ياخشى، — دېدى سارايۇەن، — ئىككى يۈز تىللا بىلەن بىر بوغچا زەرباپ تەييار قىلىڭ، مەن بىلەن بىللە چارباغقا بارىسىز. بىر ئامال قىلىپ مەلىكىنى سىز بىلەن كۆرۈشتۇرىمەن.

شاھزادە خۇشال بولۇپ، سارايۇەننىڭ دېگەنلىرىنى تەييار قىلدى. سارايۇەن شاھزادىنى چارباغقا باشلاپ باردى. ئۇلار بىرئاز ساقلىغاندىن كېيىن، چارباغدىن باغۇەن ئانا قەنت ـ گېزەكلەرنى كۆتۈرۈپ چىقتى. سارايۇەن ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— ئەي ئانا، مەلىكىگە بىر ئەرزىم بار ئىدى. مەن چارباغقا كىرەلمەيمەن. سىز ئەرزىمنى مەلىكىگە يەتكۈزۈپ قويغان بولسىڭىز. مەن مەلىكىدىن ئىككى يۈز تىللا قەرز ئالغانىدىم. ھازىر يۈز تىللانى ئېلىپ كەلدىم. قالغان يۈز تىللاغا ئاجىزلىق قىلمەن، — دەپ يۈز تىللانى بەردى.

باغۇەن ئانا يۈز تىللانى مەلىكىنىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— ئەي بالام، بىر سارايۇەن سىزگە قەرزدار ئىكەن. بۇ يۈز تىللانى ئەكەپتۇ. قالغان قىسمىغا ئاجىزلىق قىلمەن دەيدۇ، — دېدى.

مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ، چارباغدىن سىرتقا چىقتى. قارىسا بىر سارايۇەن ئىكەن. سارايۇەننىڭ يېنىدا شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بار ئىكەن. مەلىكە سارايۇەنگە:

— بۇگۈن ياماڭ چاغدا كەپسىزلەر. باغنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدە بىر سۇئگۈچ بار. يېرىم كېچە بولغاندا شۇ يەردىن باغقا كىرىپ، چاھاركۆل بويىدا ساقلاپ تۇرۇڭلار. كېنىزەكلەر ئۇخلاپ قالغاندا مەن قېشىڭلارغا كېلىمەن، — دەپ ئۇلارنى قايتۇردى.

يېرىم كېچە بولغاندا شاھزادە بىلەن سارايۇەن چارباغقا يېتىپ كەلدى. ئۇلار مەلىكە دېگەن سۇئگۈچ ئارقىلىق چارباغقا كىرىپ، چاھاركۆل بېشىدا مەلىكىنى ساقلاپ تۇردى. بىر سائەتتىن كېيىن مەلىكە بىلەن باغۇەن ئانا پانۇس كۆتۈرۈپ يېتىپ كەلدى. مەلىكە شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇننىڭ قورقۇپ تىترەپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، بۇ نەزمىنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنى سورىساڭ قىزلار شاھى،
ئاشىقلارنىڭ تەندە جانى،
يالغان ئاشىق يوقتۇر سانى،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

ئاشىق مەن دەپ بېلىڭ باغلاپ،
قىزنى ئالغىن يەرنى ئىلغاپ،
قىرىق تۆگە مال تويغا راسلاپ،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

ماڭا لازىم ئاتمىش مىڭ قوي،
قىرىق كۆنگىچە قىلغايسەن توي،
مەسلىھەتنى قىلغايسەن ئوي،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

ياريم ئۇچۇن جېنىم پىدا،
مەقسىتىمىز بولسۇن ئادا،
سېنى كۆرمەي مەن بىر گادا،
جاننى بېرەر كۈندۈر بۇگۈن.

ئاشىق بولدۇم مەن بويۇڭغا،
ئەمدى چۈشتۇم مەن كويۇڭغا،
ئاتمىش قوچقار مەن تويۇڭغا،
بېرىپ ئالۇر كۈندۈر بۇگۈن.

ئاشىق بولدۇم تال بويۇڭغا،
قىرىق تۆگەمنى ئال تويۇڭغا،
مىڭ تىللانى ئال قولۇڭغا،
سېنى ئالۇر كۈندۈر بۇگۈن.

مەلىكە رەناخان بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئاشىق بولساڭ ۋەدە قىلغىن،
ۋەدەڭگە ھەم ۋاپا قىلغىن،
قىرىق تۆگە مال تەييار قىلغىن،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

مېنىڭ مۇندا دۇشمىنىم بار،
ئۇچ يىلغىچە قارايىم بار،
ماڭا كەلدى ئاخۇن، قازىم،
سۆزلەر قىلدى باقماي نازىم،
ئاتا ـ ئانام سوقتى تازىم،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

ئاشىق بولساڭ بېلىڭ باغلا،
مېنى مۇندا ئوتتا قويما،
باشلىرىڭغا غەمنى سالما،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

ئاشىق بولساڭ يولنى قويغىن،
قىز يارىڭنى قولغا ئالغىن،
دۇشمەنلەردىن ھەزەر قىلغىن،
تىللا بىلەن زەرباپ لازىم.

ھىجران ئوتىنى ماڭا سالدى،
تاجۇدۆلەت ساڭا بەردى،
يارىڭ مۇندا قان يىغلىدى،
ھالىم سورار كۈندۈر بۇگۈن.

مېنىڭ سورىساڭ شاھلار شاھى،
مېنىڭ ئەرزىم ساڭا دادى،
خۇدا بولسۇن سەندىن رازى،
ھالىم سورار كۈندۈر بۇگۈن.

ھىجران ئوتتەك بالا بولماس،
سەن بېشىڭغا ھىجران كەلمەس،
ئاشىقلارنىڭ قەدرىن بىلمەس،
قەدرىم بىلۇر كۈندۈر بۇگۈن.

سېنىڭ بىلەن كەتمىكىم بار،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

ئاتام بىلەن كېڭەش قىلاي،
كېنىزەكنى يولغا سالاي،
ئۇچ كۈن مۆھلەت ساڭا قىلاي،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

ماڭا لازىم كۆشەك ئەلا،
سېنى كۆرۈپ بولدۇم مەستا،
ئەسۋابىڭنى قىلغىن تەييا،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن مەلىكىنىڭ بۇ سۆزلىرىدىن خۇشال بولۇپ، قىرىق بوغچا زەرياپ بىلەن بەش يۈز تىللانى مەلىكە رەناخانىنىڭ ئالدىغا قويدى.

مەلىكە رەناخان شاھزادىگە:

— مېنىڭ بىر سوئالىم بار. ئەگەر جاۋاب بەرسىڭىز، ئۆزۈمنى سىزگە قوبۇل قىلدىم، — دېدى.

— ئەي مەلىكە، — دېدى شاھزادە، — كۆڭلۈم بىئارام تۇرىدۇ. مەندىن سوئال سورىماي، ھەرقانداق مۇشكۈل ئىشقا بۇيرۇسىڭىز مەيلى ئىدى.

— مەن ۋەدە قىلغانمەن، — دېدى مەلىكە، — ئەگەر ئاتام ئاڭلاپ قالسا، بېشىم كېسىلىدۇ. نۇرغۇن پادىشاھ ۋە شاھزادىلەر ئەلچىلىككە كېلىپ، سوئالىمغا جاۋاب بېرەلمەي ئارمان بىلەن كېتىپ قېلىشتى. سىز سوئالىمغا جاۋاب بەرسىڭىزلا قالغان ئىشلار ئاساندۇر.

— مەندىن قايسى سوئالنى سورايسىز؟

— «مەسنەۋى شېرىف»نىڭ شەرھىدىن.

— ئۇنداق بولسا سوراڭ، جاۋاب بېرەي، — دېدى شاھزادە.

مەلىكە تۇرلۇك ئىلىملەردىن سوئال سوردى. شاھزادە مەلىكىنىڭ سوئاللىرىغا توغرا جاۋاب بەردى. مەلىكە شاھزادىنىڭ ئەقىللىق ئىكەنلىكىگە قايىل بولدى. ئۇ:

— ئەي يىگىت، سىز مەندىن كۆپ نەرسىنى بىلىدىكەنسىز. ۋاقىتمۇ ئاز قالدى. مەن يەنە قىرىق سوئال سورايمەن، جاۋاب بەرگەيسىز، — دېدى.

— ئىنشائاللا، جاۋاب بېرەي، — دېدى شاھزادە.

مەلىكە ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ يارتىلىشى ھەققىدىكى بايان قىلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

ئادەم سەفى قىرىق يىل نېچۈك؟
تۇپراق كەبى قىرىق يىل نېچۈك؟
يامغۇر كەبى، قىرىق يىل نېچۈك؟
ئاتا قىلدى جانىڭ ئاللا.

جەبرائىلغا پەرمان بولدى،
يەر يۈزىدىن تۇپراق ئالدى،
ئۇ تۇپراققا نەزەر سالدى،
ئاتا قىلدى جانىڭ ئاللا.

ئىسرافىلغا پەرمان بولدى،
بۇلۇت كەبى قانات يايدى،
قىرىق يىل ئۇدا يامغۇر ياغدى،
ئاتا قىلدى جانىڭ ئاللا.

مىكائىلغا پەرمان بولدى،
رىزقىڭ ئاندا نازىل بولدى،
ئاندىن سوڭرە روھىم كەلدى،
ئاتا قىلدى جانىڭ ئاللا.

سەجدە قىلدى مالائىكىلەر،
ئاسمانۇ ھەم مۇقەررەر،
ئىبلىس بولدى مۇندا پاجەر،
ئاتا قىلدى جانىڭ ئاللا.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن مەلىكە رەناخانىنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

قۇدرەت بىلەن ئادەمگە پەرمان ئەيلىدى،
مەغرىب بىلەن مەشرىققە جەبرائىل كەلدى،
يەر يۈزىگە تۇپراقنى مۇندا كەلتۈردى،
ئاندىن سوڭرە يامغۇرغا پەرمان ئەيلىدى.

قىرىق يىل ياماۋۇر سەيلانە ـ سەيلان ئەيلىدى،
يەنە قىرىق يىل تۇپراقنى يەردە تۇرغۇزدى،
ئۇ تۇپراققا جەببارىم نەزەرىن سالدى،
يەنە قىرىق يىل تۇپراقنى نەمدار ئەيلىدى.

قۇدرەت بىلەن تۇپراقنى سۇرەت كەلتۈردى،
پەرمان بولدى جەبرائىل يېتىبان كەلدى،
كېچە ـ كۈندۈز سۇرەتكە تەفسىر ئەيلىدى،
مالائىكلەر سۇرەتكە سانا ئەيلىدى.

جانغا پەرمان بولدىلار يېتىبان كەلدى،
جېنىڭ كېلىپ سۇرەتكە تولا يىغلىدى،
جەببار ئىگەم جېنىڭغا پەرمان ئەيلىدى،
ئەزىز جېنىڭ بۇ تەندە دەۋران ئەيلىدى.

پەرمان بولدى ئەرشكە، مالائىكلەر كەلدى،
مالائىكلەر ئادەمگە سەجدە ئەيلىدى،
سەجدە قىلماي تۇرغاننى ئاسىي ئەيلىدى،
ئازازۇلدەك ئالىمنى شەيتان ئەيلىدى.

روھنىڭ بىنا بولماستا رىزقىڭ كەلدىلەر،
ئۇ رىزقىڭغا مىكائىل مۇئەككەل بولدىلەر،
رىزقىڭ كەتمەي جېنىڭنى ئالماس بولدىلەر،
ئەزرائىلغا شۇ كۈندە پەرمان ئەيلىدى.

ــ ئەي يىگىت، ــ دېدى مەلىكە، ــ ئەقلىڭىزگە باركاللا. تەڭرى سىزنى مۇرادىڭىزغا يەتكۈزۈن. سۆن. ئەمدى مەن سىزگە مەنسۇپ بولدۇم. يەنە بىر سوئالىم بار، جاۋاب بەرسىڭىز، بارلىق مۇلكۈم بىلەن ئۆزۈمنى سىزگە قوبۇل قىلىمەن.

ــ قېنى سوئالىڭىزنى سوراڭ.

ــ ئۇستازىڭىز كىم بولىدۇ؟ ــ دەپ سورىدى مەلىكە.

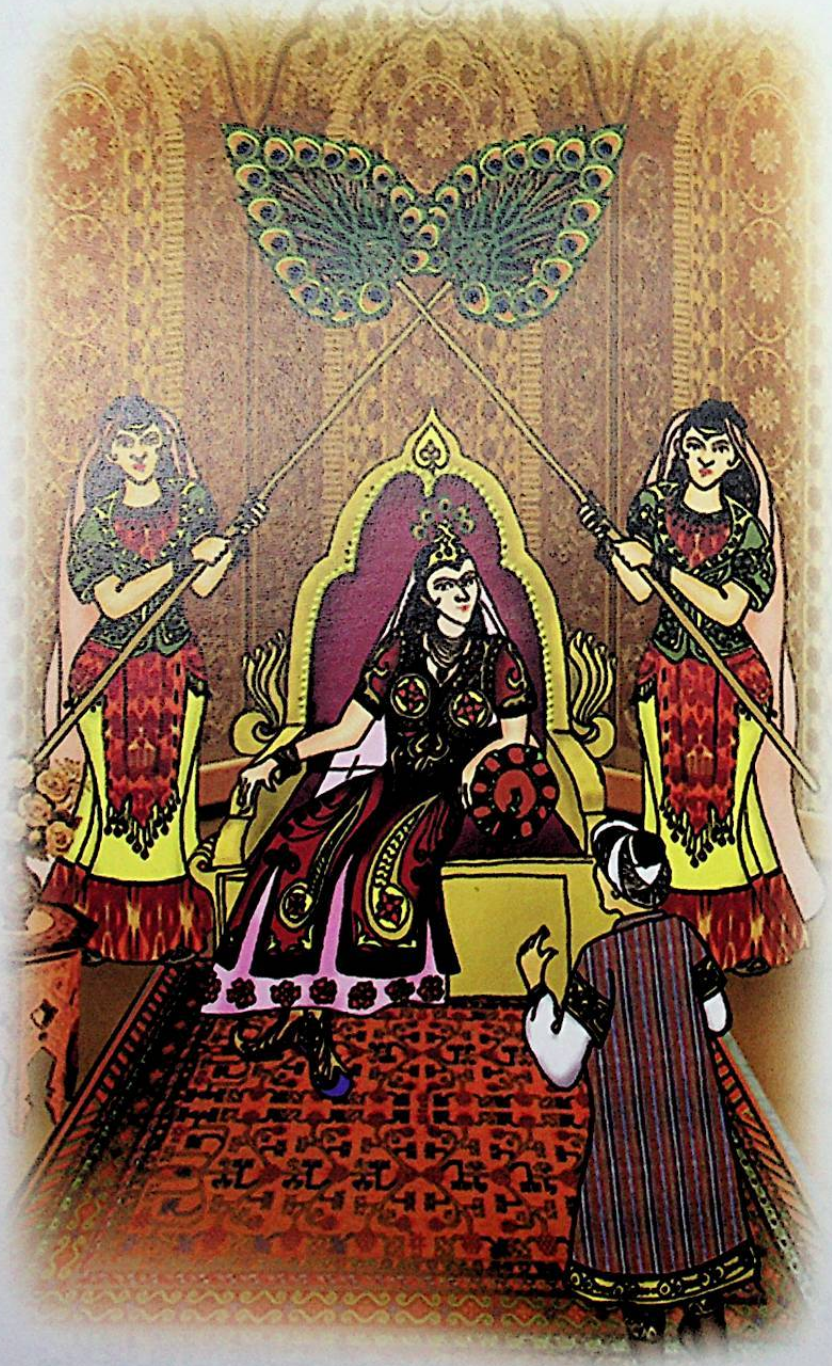
ــ مېنىڭ ئۇستازىم بۇخارادىكى شەمسىدىن تەبرىزى بۇزرۇكۋار بولىدۇ. مەن ئۇستازىمنىڭ خىزمىتىدە يەتتە يىل تەربىيىلەندىم، ــ دەپ جاۋاب بەردى شاھزادە.

ــ سىز ناھايىتى ئەقىللىق ئىكەنسىز. ئەمدى سوئالىمغا جاۋاب بەرسىڭىز، قىلغان ۋەدەم ئادا بولغان بولىدۇ، ــ دېدى مەلىكە.

مەلىكە شاھزادىگە قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

كۆكتە باردۇر بىر دەرەخ شاخلىرى نەچچە؟
ئىسمى تەندە تۇرادۇر ياپرىقى نەچچە؟
بەزى ياپراق چۈشىدۇ تۆپىدىن تۇزگە،
ماڭا ئاشىق بولسىڭىز، سوئالىم شۇدۇر.

بۇ دەرەخ ياپرىقى يەرگە قاراقلىق،
ئىنسۇجىن ئادەمنىڭ تېنىگە باغلاقلىق،
روھۇل مەلەك كېلىبان ئاڭا قاراقلىق،
ماڭا ئاشىق بولسىڭىز، سوئالىم شۇدۇر.

بۇ دەرەخنىڭ بېشىدا بۇلاق بار،
ئۇ بۇلاقنىڭ ئۈستىدە روھۇل مەلەك بار،
ئۇ كۈن سېنىڭ بېشىڭدا تۇرلۇك خەتەر بار،
ماڭا ئاشىق بولسىڭىز، سوئالىم شۇدۇر.

ئۇ بۇلاقنىڭ بېشىدا تۆتتىن مۇقەررەر،
چۈشكەن ياپراق تولىسى دوزاخقا كېتەر،

ئەزىز جانىڭ بۇ كۈندە قىلۇرلەر سەپەر،
ماڭا ئاشىق بولسىڭىز، سوئالىم شۇدۇر.

ئىككى ئېرىق بار تۇرۇر بۇلاق بېشىدا،
بىرى كېتەر دوزاخقا، بىرى جەننەتكە،
روھۇل مەلەك تۇرىدۇ بۇلاق بېشىدا،
ماڭا ئاشىق بولسىڭىز، سوئالىم شۇدۇر.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن رەناخانىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قۇدرەت بىلەن ياراتتى ئەرشى ئەزەمنى،
سايىسىدە ياراتتى شەجەر دەرىخىنى،
ياپرىقىدا توختاتتى ئادەم روھىنى،
مالائىكىلەر دەرەخكە تەپسىر ئەيلىدى.

ئۇ دەرەخنىڭ ئۈستىدە مىڭدىن پەرىشتە،
گۈۋاھ سايەت بولۇرلار سىرات ئۈستىدە،
دوزاخ كەتكەن روھلارنى قىلغاي سۈرۈشتە،
سىرات ئۈستى روھلاردىن سوئال ئەيلىدى.

ئۇ دەرەخنىڭ شاخىدۇر ئاسمانىنى قۇچار،
يەتتە تەبەق ئاسمانمۇ ئاندىن سۇ ئىچەر،
ئەجەل پەيتى كەلگەندە ياپرىقى چۈشەر،
ئاندىن سوڭرە ئەزرائىل جانسىز ئەيلىدى.

ئۇ دەرەخنىڭ شاخىدۇر يەرگە قاراقلىق،
ئىنسۇجىن ئادەمنىڭ تېنىگە باغلىق،
جەھەننەمدە روھلارغا قارا شىددەتلىك،
شەجەر دەرەخ يىغلابان زارىن ئەيلىدى.

ئۇ دەرەخنىڭ بېشىدا بىردىن بۇلاق بار،
ئەجەل قىسمەت كەلسىلەر بۇلاققا چۈشەر،
ئاندىن سوڭرە روھلىرى تەن بىلەن كېتەر،
ئەزىز جانىڭ بۇ كۈندە سەپەر ئەيلىدى.

پانىي دۇنيا كەچكەنلەر جەننەت يولىدا،
ھارام شۇبھە يېگەنلەر دوزاخ يولىدا،
ئوتتىن زەنجىر سالدۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىغا،
تۇرلۇك ـ تۇرلۇك ئازابتا پەرمان ئەيلىدى.

بۇلاق بېشى ئەسلىدە نۇردىن بۇلاق بار،
بەزى روھلار ئۇ يەردىن ئۇجماققا كېتەر،
بەزى روھلار قايتىبان جەھەننەم ئېتەر،
ئەزىز جانىڭ ئازابتا قىساس ئەيلىدى.

ـــ باركاللا ئۇستازىڭىزغا، ـــ دېدى مەلىكە رەناخان، ـــ ئۆزۈمنى سىزگە قوبۇل قىلدىم.
ـــ ئۇنداق بولسا، بۇگۈن نىكاھنى ئوقۇتايلى، پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، توي تەييارلىقى قىلايلى، ـــ دېدى شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن.
رەناخان نىزامىدىن ئاخۇنغا قاراپ، دەرد بىلەن بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

نىكاھ قىلماق ئاساندۇر، تويلار بولمىسا،
قىزنى ئالماق ئاساندۇر، ئاتىسى بولمىسا،
قىرىقتىن سەكسەن تۆگە تەييار بولمىسا،
توي جابدۇقى كەلتۇرگىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

مېنىڭ ئاتام شەھەردە شاھلار شاھىدۇر،
باغۋەن بىلەن قىزلاردىن ئاتام ئاڭلايدۇر،
ئاڭلاپ قالسا بىزلەرنى ئاتام باغلايدۇر،
توي جابدۇقى كەلتۇرگىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

توي جابدۇققا كەلتۇرگىن ئۇچ يۈز ئاتمىش قوي،
قىرىق كۈن تامام بولغۇچە كۈندە قىلغىن توي،
مېنىڭ قىلغان سۆزۈمنى دىلغا ئالغىن، ئوي،
توي جابدۇقى كەلتۇرگىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەلىكە رەناخانغا:

— سىز غەم قىلماڭ، قىرىق تۆگىدە مېلىم بار. يەنە سەكسەن تۆگە كەلتۇرەي. قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ، بېشىڭىزدىن مىڭ - مىڭلاپ تەڭگە - تىللانى چاچقۇ قىلاي، — دېدى.

— باركاللا، مۇرادىم ھاسىل بولدى، ئەمدى سىزنىڭ دېگىنىڭىز بويىچە بولسۇن، — دېدى مەلىكە خۇشال بولۇپ.

— سىز ماڭا تەۋە بولدىڭىز. ئەمدى ئۆزىڭىزنى ماڭا قوبۇل قىلغايسىز، — دېدى شاھزادە.

— ئاتام بۇ شەھەرنىڭ شاھىدۇر، قىرىق كۈن توي قىلمىسىڭىز بولمايدۇ، — دېدى مەلىكە.

— مېنىڭ كۆڭلۈم خاتىرجەم بولسۇن، قىرىق كۈنلۈك توينى ماڭا قويۇڭ.

— ئۇنداق بولسا، باغۋەن ئانا بىلەن سارايۋەن گۈۋاھ بولسۇن. ئاتام ئىشىمىزنى بىلمىسۇن. قىرىق كۈندىن كېيىن ئاشكارىلايلى، — دېدى مەلىكە.

شۇنداق قىلىپ شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بىلەن مەلىكە رەناخان ئوتتۇرىسىدا نىكاھ ئوقۇلدى.

— ئەمدى مەن سىزنىڭ بولدۇم، سىز توي تەييارلىقىنى قىلىڭ، سىرىمىز قىرىق كۈنگىچە ئاشكارا بولمىسۇن، — دېدى مەلىكە.

شاھزادە سارايۋەن بىلەن سارايغا قايتىپ كەلدى. مەلىكىمۇ ھۈجرىسىغا كىرىپ ئارام ئالدى.

ئەلقىسسە، شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن سارايغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، چاكارلىرىدىن:

— سودا ئىشلىرى قانداق بولدى؟ — دەپ سورىدى. چاكارلىرى:

— بۇ شەھەردىكى پادىشاھنىڭ ۋەزىرىگە يۈز مىڭ تىللالىق مال بەرگەنىدۇق. پۇلنى ئەتە بەرمەكچى بولدى. بىز بىلەن كەلگەن سودىگەرلەر ئەتە يانمىدىكەن. بىزمۇ بىللە قايتىپ كەتسەك، — دېيىشتى.

ئىككىنچى كۈنى شاھزادە چاكارلىرىغا:

— مەن بېرىپ ۋەزىردىن تىللانى ئېلىپ كېلەي، سىلەر يول تەييارلىقىنى قىلىپ تۇرۇڭلار، — دەپ ئوردىغا قاراپ يول ئالدى.

شاھزادە ۋەزىردىن پۇلنى ئېلىپ قايتىپ چىققاندىن كېيىن: «مەلىكە بىلەن كۆرۈشۈپ قايتاي» دەپ چارباغنىڭ ئالدىغا كەلدى. شاھزادە بىرئاز ساقلىغاندىن كېيىن، مەلىكە چارباغدىن چىقتى. شاھزادە مەلىكىگە:

— مەن قايتىدىغان بولدۇم، — دېدى.

مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ كۆزىگە ياش ئالغان ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

مەن يارىڭنى بۇ يەردە تاشلاپ كېتۇرسەن،
نەچچە كۈندە شەھرىڭدىن يېتىپ كېلۇرسەن؟
رەناگۈلدەك يارىڭنى قولغا ئالۇرسەن،
راست سۆزۈمنى ئېيتايىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

بۇگۈن بولدى يارىڭغا مۇندا قىيامەت،
كېنىزەكلەر قىلۇرلار بىزگە مالامەت،
قادىر ئىگەم سىزلەرنى قىلسۇن سالامەت،
راست سۆزۈمنى ئېيتايىن، تەدبىر قىلايىن.

مېنى مۇندا قويۇپسەن داغۇھەسرەتتە،
يارىڭ كۆڭلىن ئالمىدىڭ مۇندا ئەلۋەتتە،
بېغىم ئىچرە تۇرمىدىڭ بىر كۈن سۆھبەتتە،
راست سۆزۈمنى ئېيتايىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

بىر كۈن تۇرغىن بېغىمدا، كۆڭلۈڭ ئالايىن،
سېنىڭ بارغان شەھىرىڭگە بىللە بارايىن.
سېنىڭ دەردى ئىشقىڭنى ئاندا ئەيلەيىن،
راست سۆزۈمنى ئېيتايىن، سۆزۈڭ ئاڭلايىن.

شاھزادە بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەلىكىگە:

— مەن بىلەن بىللە كەلگەن قىرىق كارۋان، يىگىرمە چاكىرىم بار. مەن ئۇلار بىلەن قايتىپ، ئاتامدىن رۇخسەت ئېلىپ كەلمەكچى، ئون بەش كۈندە قايتىپ كېلىمەن، — دېدى.

مەلىكە يىغلىغان ھالدا نىزامىدىن ئاخۇنغا يېقىنلىشىپ، ئۇنى سۆيدى. دەل شۇ چاغدا پادىشاھ ئورىدىن چىقىپ، چارباغقا كەلگەندى. پادىشاھ قىزى رەناخانىڭ بىر يىگىتنى ئىككى قۇلىقىدىن تۇتۇپ سۆيۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ ئوردىغا كىرىپ كەتتى.

— ئىش چاتاق بولدى، ئاتىڭىز بىزنى كۆرۈپ قالدى، مەن قايتاي، ئون بەش كۈندىن كېيىن كېلىمەن، — دەپ يولغا راۋان بولدى ۋە شاھزادە شەھەردىن چىقىپ ھەمراھلىرىغا يېتىشىۋالدى.

مەلىكە ناھايىتى غەمكىن ھالدا چارباغقا قايتىپ كىردى. بىر چاغدا بىر ۋەزىر كېلىپ:

— ئەي مەلىكەم، پادىشاھ سىزلەرنى ئۆلۈمگە بۇيرۇدى. ئەتە سىزگە خەتەر يېتىدۇ. ئىبادەت بىلەن بولغايسىز، — دەپ خەۋەر يەتكۈزدى.

مەلىكە باغۋەن ئاننى چاقىرىپ:

— ئوردىغا كىرىپ ئەھۋال ئۇقۇپ كېلىڭ، — دەپ ئەۋەتتى. باغۋەن ئانا ئوردىغا كىرىپ پادىشاھقا سالام بەردى. پادىشاھ ئۇنىڭغا:

— مەلىكىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغىن، ئەتە شام دىگىستانىدا ئۆلۈمگە بۇيرۇيمەن. پۈتۈن شەھەر خەلقىگە ئىبرەت بولسۇن، — دېدى.

باغۇەن ئانا بۇ خەۋەرنى رەناخانغا يەتكۈزدى. مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ زار ـ زار يىغلىغان هالدا كېنىـ
زەكلىرىگە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

بىزلەر بىلەن خىلۋەت تۇتقان،
كېچە ـ كۈندۈز هەمراه بولغان،
رەناگۈل دەپ ئات كۆتۈرگەن،
گۈلنىهالىم، خۇش قال ئەمدى.

بىر كۈن قىلۇرمىز مەشھۇرى،
يارىم كەتكەن چاغدىن بېرى،
قىرىق كېنىزەك، ياشۇقېرى،
سەبزە گۈلۈم، خۇش قال ئەمدى.

هەممىڭلارنى ئوخشاش بىلگەن،
ئەل ـ خەلقنىڭ ئەرزىن سورىغان،
گۈل رەنا دەپ مەشھۇر بولغان،
كېنىزەكلەر، خۇش قال ئەمدى.

مېنىڭ يارغا يەتمەس هالىم،
قوزغىلىپتۇر ئاتەش داغىم،
مۇھەببەتلىك چارباغىم،
ۋەتەنلىرىم، خۇش قال ئەمدى.

توققۇز ئايۇ ئون كۈن تۇرغان،
بېقىپ مۇندا كامال تاپقان،
بار مېهنەتكە ئۆزىن ئۇرغان،
باغۇەن ئانا، خۇش قال ئەمدى.

جۇدا بولدۇق بۇگۈن سەندىن،
دەۋران كەتتى بۇگۈن مەندىن،
رازى بولغىن رەناگۈلدىن،
هەممە دوستلار، خۇش قال ئەمدى.

مەلىكە بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، كېنىزەكلەر زار ـ زار يىغلاشتى. باغۇەن ئانا:
ـــ ئەي قىزىم، ئۆزىڭىزنى ئاسراڭ، سىز ئۇچۇن مېنىڭ بېشىم تەييار، ـــ دېدى.
بۇ چاغدا مەلىكىنىڭ ئانىسى كەلدى. ئانىسى قىزىنىڭ بېشىغا توپىلارنى چېچىپ، يىغلاپ ئولتۇرـ
غانلىقىنى كۆردى. مەلىكە ئانىسىنى كۆرۈپ زار ـ زار يىغلاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئانا، مەندىن رازى بولغىن،
سەھەرلەردە دۇئا قىلغىن،
مەن غېرىبنى هەم ياد ئەتكىن،
بالاڭ تۇرغان شەهىرىم قالدى.

خۇدا سالدى بۇ كۈلپەتكە،
غېرىب بولدۇم ئۆز شەهىرىمدە،
ۋاپا قىلغان يار قەيەردە؟
هەمدەم بولغان دوستلار قالدى.

ماڭا كەلدى هىجران داغى،
پەرزەنتىدىن ئاتا تاندى،
بارچە غۇربەت ماڭا كەلدى،
مېهرىبانىم ئانام قالدى.

ئاتام قىلدى بىزنى غېرىب،
بۇ شەهىرىڭدە مەن مۇزتەرىب،
غېرىب ئانام تەنها قېلىپ،
بۇ شەهىرىمدە نامىم قالدى.

ـــ ئەي بالام، بۇنداق ئىشلارنى قىلغۇچە ماڭا دېسەڭىز بولماسمىدى؟ مەن ئۇنىڭ ئامالىنى قىلماـ
تتىم؟ ئەمدى ئاتىڭىز هۆكۈمنى قىلىپ بولدى، بۇنىڭغا قانداق ئامال قىلىمىز؟ شۇنداق بولسىمۇ ئاكىڭىز
مەخسۇتخانغا ئەھۋالىڭىزنى بايان قىلىڭ، بۇگۈن كېچە ۋەزىر ـ ئەمىرلەرگە ئەھۋالىمىزنى ئېيتايلى،
سىزنى بالاغا قويغان ئۇ يىگىت زادى كىم؟ ماڭا راستىنى بايان قىلىڭ. بىز ئۆلۈمنى شۇ يىگىتكە ئارتايـ
لى، ـــ دېدى مەلىكىنىڭ ئانىسى. مەلىكە:
ـــ مەن بىلمەيمەن، ئۇ يىگىت بۇ شەهەردىن ئەمەستەك قىلىدۇ. ئۆزى شاهزادىگە ئوخشايدۇ، ـــ دېدى.

مەلىكە ئاكىسى مەخسۇتخاننىڭ قېشىغا كەلدى. قارىسا، ئاكىسىمۇ ناھايىتى پەرىشان ئولتۇرۇپتۇ. مەلىكە زار ـ زار يىغلىغان ھالدا ئاكىسىغا قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئەرزىم ئىشتىڭ قېرىندىشىم،
ماڭا بولۇڭ سىز يولدىشىم،
سىزدىن باشقا يوق سىردىشىم،
مېنى ئوتتىن جۇدا قىلغىن.

ئاتام بولدى ماڭا دۇشمەن،
يوللىرىمغا قويدىلار پەن،
دۇشمەنلەرگە بېرىڭ سىز ئەن،
مېنى ئوتتىن جۇدا قىلغىن.

مەكتەپ يولىغا بىللە يۈرگەن،
كىتابىڭنى ماڭا بەرگەن،
غۇربەت يولىدا يېتىم بولغان،
مېنى ئوتتىن جۇدا قىلغىن.

مېنىڭ سىزدىن ئۇمىدىم بار،
بۇ بېشىمغا پاناھىم بار،
سىزدىن باشقا ماڭا كىم بار؟!
مېنى ئوتتىن جۇدا قىلغىن.

مەخسۇتخان بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن سىڭلىسى رەناگۈلگە:

— ئەي سىڭلىم، غەم قىلماڭ، بىز ئامالىنى قىلارمىز، — دېدى. بۇ چاغدا مەلىكىنىڭ ئانىسى كىرىپ كەلدى. مەلىكە ئانىسىغا قاراپ، زار ـ زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مېنىڭ ئاجىزلىقىم يەتتى،
ئەجەلنىڭ نۆۋىتى يەتتى.
غېرىبلارنىڭ بېشى قاتتى،
كېتەرمگە ئىلاجىم يوق.
باھار بولسا قىزىلگۈللار،
ئۇنىڭ ئىشقىدا بۇلبۇللار.
مۇراد تاپماي ئۆتۈپ كەتتى،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.
ئىشەنمەڭلار بۇ دۇنياغا،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.

ئاتام بولسا، ئانام بولسا،
ۋاپا كەلسە قېرىنداشتىن.
ئاتا قولىدىن ۋاپا كەلمەس،
كېتەرمەن باغۇبوستاندىن.
مېنىڭ دەردىم كىشى بىلمەس،
گۇناھىمنى ئاتام بىلمەس.
ۋىسالىمغا مېنى قويماس،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.
ئىشەنمەڭلار بۇ دۇنياغا،
بۇ ئالەمنىڭ ۋاپاسى يوق.

ماڭا مۇندا قازا يەتتى،
ئەجەلنىڭ شەربىتىن تۇتتى.
مېنىڭ ئۆمرۈم ئۆتۈپ كەتتى،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.
گۇناھىمنى ئاتام بىلدى،
ھەقىقەتنىڭ يېرى قالدى.
بۇ زۇلمەتلەر ماڭا كەلدى،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.
ئىشەنمەڭلار بۇ دۇنياغا،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.

قېنى يۈسۈپ، قېنى پەرھاد؟
ئۇنىڭ ئىشقى قىلىپ پەرياد.
ئۇنى قىلدى ياقاسىن چاك،
بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى يوق.
ئۆزۈم نادان، گۈلۈم غۇنچە،
توزۇپ كەتتى بۇگۈن مۇندا.
ئېچىلمايىن غازاڭ بولدى،
كېتەرمگە ئىلاجىم يوق.
ئىشەنمەڭلار بۇ دۇنياغا،
بۇ ئالەمنىڭ ۋاپاسى يوق.

مەلىكە باغۇەن ئانىغا قاراپ:

ــ ئەي ئانا، كۇن كەچ بوپتۇ. بىللە بېرىپ نەسرىدىن بۇزرۇكۇارنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ كېلەيلى، ــ دەپ، يۇز تىللانى ئېلىپ بۇزرۇكۇارنىڭ قېشىغا كەلدى. مەلىكە بۇزرۇكۇارغا سالام بەرگەندىن كېيىن، يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

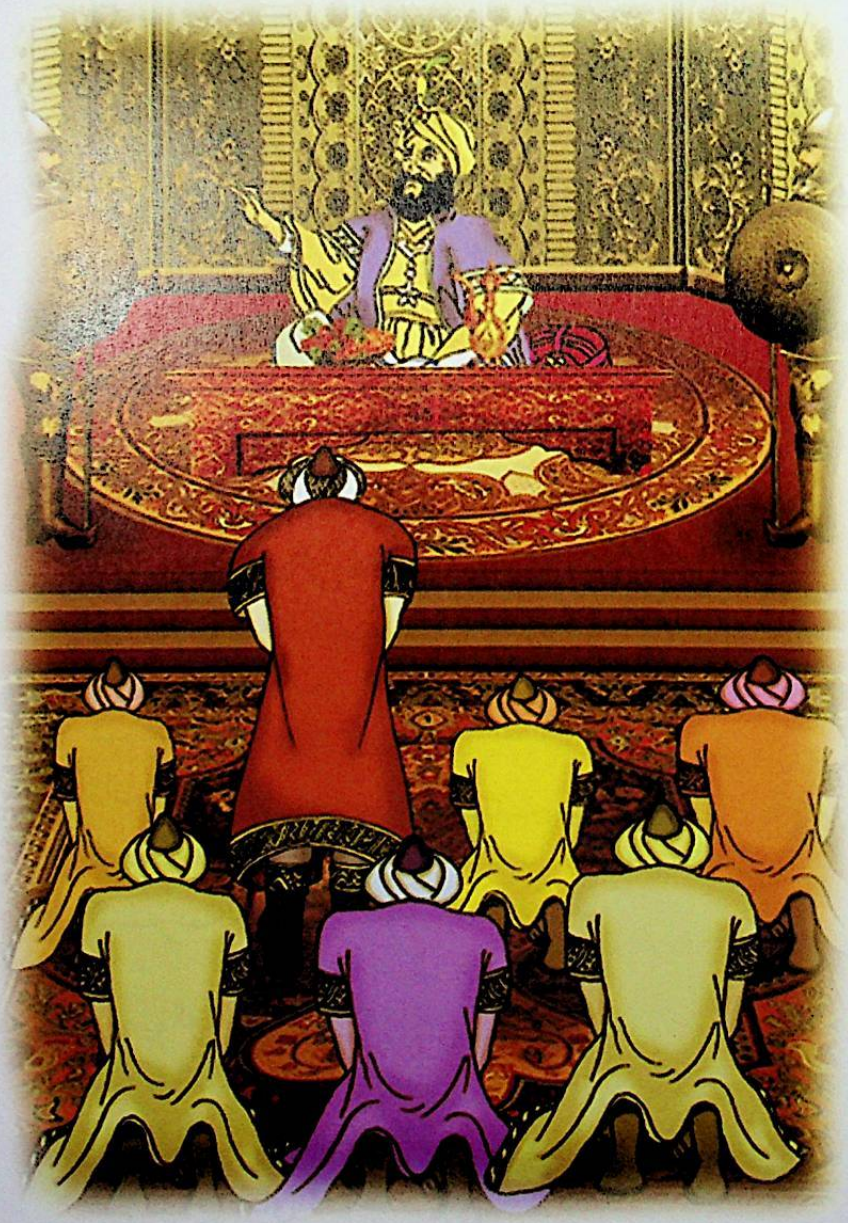
دۇئا قىلىڭ بۇزرۇك ئاتا،
بۇ بېشىمغا كەلدى قازا،
مۇشكۇل ئىشلار بولسۇن ئادا،
دۇئا قىلىڭ، دۇئا گۇيۇم.

ئون تۆت ياشتا ئەجەل يەتتى،
تاجۇ دۆلەت باشتىن كەتتى،
بۇ جېنىمدىن قۇۋۋەت كەتتى،
دۇئا قىلىڭ، دۇئاگۇيۇم.

بىزدىن كەتتى دەۋران باقىي،
دىدارىمىز قالدى باقىي،
غېرىب كەلدى ساڭا دادى،
دۇئا قىلىڭ، دۇئاگۇيۇم.

ماڭا كەلدى ھىجران ـ پىراق،
دۇشمەن قويدى بىزگە تۇزاق،
مۇرادىمنى بەرسۇن رەززاق،
دۇئا قىلىڭ، دۇئاگۇيۇم.

يارىم بولدى مەندىن جۇدا،
يەتكۇزدىلەر سىزنى خۇدا،
مۇددىئايىم بولماي ئادا،
دۇئا قىلىڭ، دۇئاگۇيۇم.

نەسرىدىن بۇزرۇكۇار:

ــ ئەي مەلىكە، غەم قىلماڭ، قايتىپ بېرىپ قۇرئان ئوقۇڭ. خۇدا سىزنى بۇ بالا ـ قازادىن خالاس قىلسۇن، ــ دەپ مەلىكىنى ياندۇردى.

مەلىكە بۇزرۇكۇار بىلەن خوشلىشىپ، چارباغقا قايتىپ كەلدى ـ دە، تاۋاكە مەشغۇل بولدى.

ئىككىنچى كۇنى مەخسۇتخان ئۇچ يۇز ئاتمىش ۋەزىرنى چاقىرتىپ:

ــ ئاتامنىڭ ئالدىغا بېرىپ، سىڭلىمنىڭ گۇناھىنى تىلەيلى، ــ دەپ، ئوردىغا كىردى. ئۇلار پادىشاھقا تەزىم قىلغاندىن كېيىن:

ــ ئەي پادىشاھىم، مەلىكىنىڭ گۇناھىدىن كەچسىڭىز، مەلىكە تېخى كىچىك ۋە ناداندۇر. ياخشى ـ ياماننى بىلمەيدۇ، ــ دېيىشتى.

پادىشاھ ئۇلارغا:

— سىلەر مەلىكىنى كىچىك، نادان دەيسىلەر. ئەگەر سىلەر دېگەندەكلا بولسا، بىر يىگىتنىڭ قۇلىقىنى تۇتامدۇ؟ بۇنىڭ گۇناھى ماڭا ئەمەسمۇ؟ نامەھرەمگە قول سۇنغاننى ئۆلۈمگە بۇيرۇش ۋاجىپتۇر. بۇگۈن مەلىكىنى دىگىستان بازىرىغا ئاپىرىپ دارغا ئاستۇرىمەن. پۈتۈن شەھەر خەلقىگە ئىبرەت بولسۇن. مېنىڭ ئۇنداق پەرزەنتىم يوق. سىلەر يەنە مەلىكىنىڭ گۇناھىنى تىلىمەكچى بولساڭلار، سىلەرنى مۇ بىللە دارغا ئاستۇرىمەن، — دەپ پەرمان چۈشۈردى.

مەخسۇتخان ۋەزىرلىرى بىلەن ئۇمىدلىرىنى ئۈزۈشۈپ، ئوردىدىن قايتىپ چىقىشتى. مەخسۇتخان چارباغقا قايتىپ كەلدى. ئۇ مەلىكىگە قاراپ، پەرىشان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مۇڭلۇق بولغان قېرىندىشىم،
بۇگۈن مەندىن جۇدالاشقان،
ھەمدەم بولغان ھەم يولدىشىم،
خەتەر يوللار كېلەر كۈندۈر.

رازى بولغىن ھەم سىردىشىم،
مېنى قويدۇڭ مۇندا يەككە،
خەتەر يوللار كېلەر كۈندۈر.
ئەرزىڭ قىلغىن جاللات بەككە،

قۇرئانىڭنى تامام قىلغىن،
سېنى سالدى كۆيەر ئوتقا،
بۇگۈن مەندىن رازى بولغىن،
خەتەر يوللار كېلەر كۈندۈر.

بۇزرۇكلەردىن دۇئا ئالغىن،
سېنى ئاسار مۇندا دارە،
خەتەر يوللار كېلەر كۈندۈر.
ئۇستىخانلارىڭ بولۇر پارە،

يەتتە يىللار مەكتەپ بارغان،
قېرىنداشلار قىلۇر نالە،
مەكتەپ يولىنى ئاۋات قىلغان،
خەتەر يوللار كېلەر كۈندۈر.

ئاكىسىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان رەناخان نالە ـ زار قىلىشقا چۈشتى.

— ئەي قېرىندىشىم، كۆڭلىڭنى بۇزماڭ، — دېدى مەخسۇتخان تەسەللى بېرىپ.

مەلىكە ئاكىسىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، زار ـ زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئاتام بولسا، ئانام بولسا،
كىشىنىڭ يۇرتىغا بارسام،
غېرىب بولۇرمىدى باشىم.
تامۇغ ئوتىدا مەن قالسام.
قېرىنداشلار يولى كەتتى،
غېرىبلىق شەھىرىدە يىغلاپ،
مېنىڭ مۇندا ئىلاجىم يوق.
كېتەرىمگە ئىلاجىم يوق.

كېتەي دەپ مىڭ خىيال قىلدىم،
يورۇق دۇنيا ماڭا تۇندۇر،
ئاتامنىڭ قەھرىدىن قورقتۇم.
بۇ جانمنى تىلەر كۈندۈر.
ئوقۇپ قۇرئان تەلەپ قىلدىم،
ئەزىز جانىم ئېسەن بولسا،
كېتەرىمگە ئىلاجىم يوق.
كېتەرىمگە ئىلاجىم يوق.

مېنى ئوتتىن جۇدا قىلغىن،
ماڭا ئېيتىڭ كۆڭۈل ئەرزى،
غېرىبلىقنى ماڭا قويغىن.
بۇگۈن مەندىن ئاتام رازى.
ئەزىز باشىم ئېسەن بولسا،
ئەجەلنىڭ نۆۋىتى كەلسە،
غېرىب بولماي ئىلاجىم يوق.
قاچارمىغا ئىلاجىم يوق.

قەرىنداشلار ئېسەن قالدى،
غېرىبلىق يوللىرى كەلدى.

كېنىزەكلەر يېتىم قالدى،
جۇدا بولماي ئىلاجىم يوق.

مەلىكە بۇ نەزملىرىنى ئوقۇپ مەخسۇتخان بىلەن خوشلاشماقچى بولدى.

ــ ئەي سىڭلىم، ئاتام گۇناھىڭىزدىن ئۆتمىدى. بۇگۈن سىزنى دىگىستان بازىرىغا ئاپىرىپ دارغا ئاستۇرماقچى بولدى، ــ دېدى مەخسۇتخان.

بۇ چاغدا تۆت جاللات كېلىپ، مەلىكىنى دىگىستان بازىرىغا ئېلىپ ماڭدى. ئۇلارنىڭ كەينىدىن مەخسۇتخان، ۋەزىرلەر، كېنىزەك ۋە باغۋەن ئانا يىغلىشىپ ماڭدى. مەلىكىنىڭ ئانىسى يۈزلىرى ساماۋدەك سارغايغان ھالدا يىغلاپ كەلدى. ئانىسى مەلىكىگە قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

پەرزەنتىمنى بۇ كۈندە ساڭا تاپشۇردۇم،
قادىر سۈپەت ئىلمىڭنى پېشۋا تۇتتۇم.
يوق قىلغۇچە پەرزەنتنى مۇندا، ئىلاھىم،
غېرىب بولغان پەرزەنتنى ساڭا تاپشۇردۇم.

ئاخىر دەمدە يەتتىلەر غازاڭ باغلارى،
غېرىب بولغان پەرزەنتنى ساڭا تاپشۇردۇم.

سەندىن ئۆزگە يوقتۇر دوستلۇق يوللىرى،
مۇھەببەتنىڭ ئۈمىدى ھىجران داغلىرى،
قىزىلگۈللەر بېشىغا قوندى زاغلىرى،
غېرىب بولغان پەرزەنتنى ساڭا تاپشۇردۇم.

پەرزەنتىم بولۇپ دۇنيادا راھەت كۆرمىدى،
غېرىب پەرزەنت دەردىنى ئاتا سۈرىمىدى،
پەرزەنت داغى بىزلەردىن مۇندا كەتمىدى،
غېرىب بولغان پەرزەنتنى ساڭا تاپشۇردۇم.

پەرزەنتىم دەپ كەتتىلەر خاتىر جامالى،
پەرۋىش قىلىپ تاپمىدى مۇندا كامالى،

پەرزەنتنى كۆرمەكىم بولدى گۇمانە،
پەرزەنت يولىدا بۇ بېشىم بولدى پەرۋانە،
تۇرغان جايىم بولدىلار ئەمدى ۋەيرانە،
غېرىب بولغان پەرزەنتنى ساڭا تاپشۇردۇم.

مەلىكە ئانىسىغا قاراپ، زار ـ زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

ئانا مەندىن رازى بولغىن،
قۇرئانىمنى ئادا قىلغىن.
باققىنىڭغا رازى بولغىن،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر،
كۆرۈشكەيمىز قىيامەتتە.

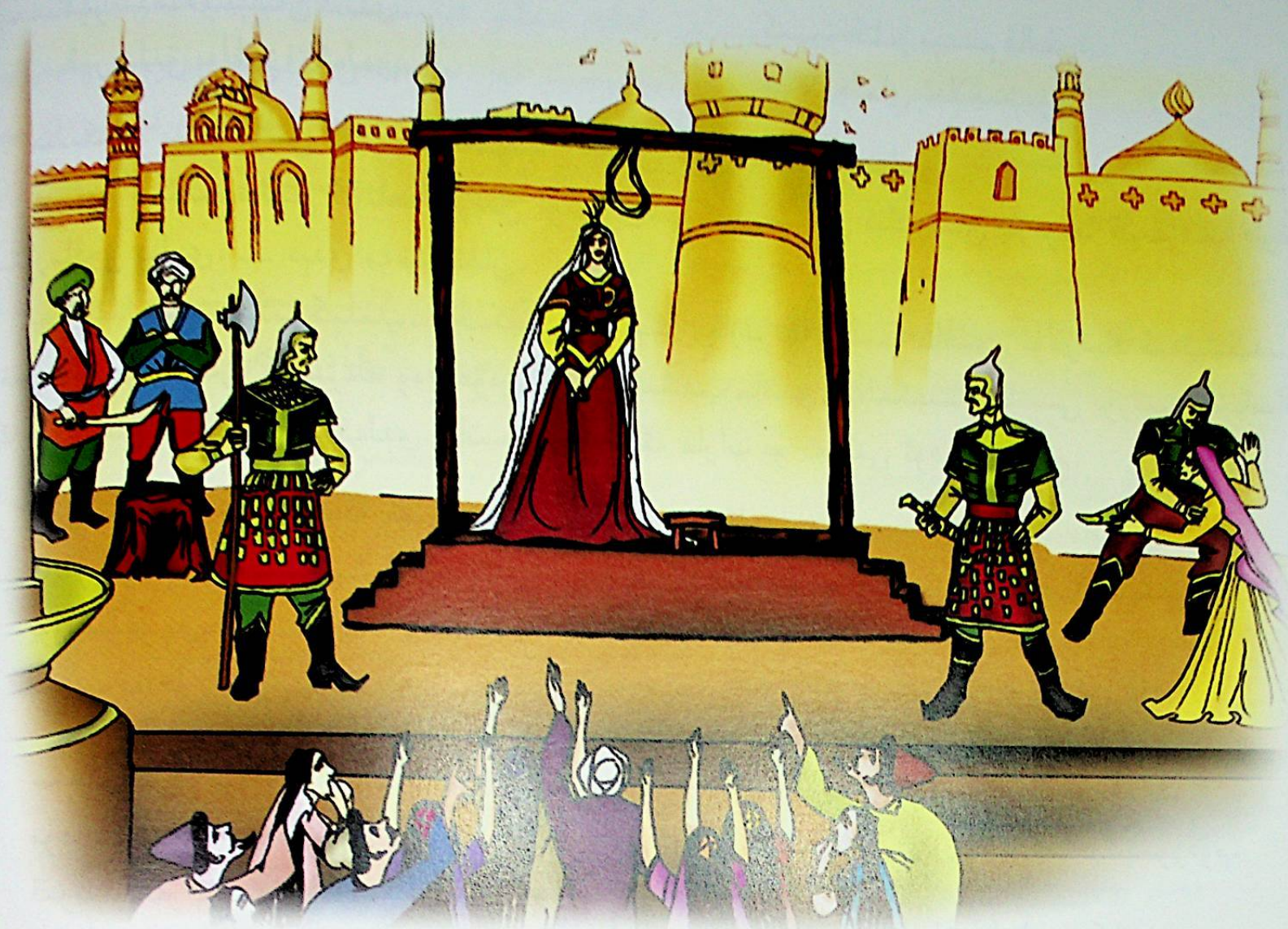
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر،
كۆرۈشكەيمىز قىيامەتتە.

بۇگۈن بىزگە قازا يەتتى،
مېھرىبانىم ئانام قالدى.
ئۆيناپ ئۆسكەن بېغىم قالدى،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر،
كۆرۈشكەيمىز قىيامەتتە.

يەتتە يىللار مەكتەپ بارغان،
ئانام بىزگە پەرۋىش قىلغان.
ئەجەل ئوتىدا بىزنى قويغان،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر،
كۆرۈشكەيمىز قىيامەتتە.

مېنى بۇگۈن ئاسار دارە،
ئۇستىخانلىرىم بولۇر پارە.
ماڭا مۇندا قىلماڭ نالە،

مەخسۇت شاھىم رازى بولۇڭ،
كىتابىمنى ئۆيدە قويۇڭ.
قۇرئانىمنى سىزلەر ئوقۇڭ،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر،
كۆرۈشكەيمىز قىيامەتتە.

مەلىكىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، ھەممە خالايىق يىغلاشتى. كېنىزەكلەر ئىچىدە گۈلجامال ئىسىملىك بىر كېنىزەك بار ئىدى. ئۇ مەلىكىنى قۇچاقلاپ، يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

كىچىكىمدىن ھەمراھ بولغان،
ئاتاڭ ساڭا دۇشمەن بولدى،
كېنىزەككە بەردار بولغان،
رەناگۈل دەپ نامىڭ كەتتى،
بىزنى مۇندا ئوتتا قويغان،
بۇگۈن مۇندا قازا يەتتى،
سەبزەگۈلۈم، خۇش قال ئەمدى.
سەبزەگۈلۈم، خۇش قال ئەمدى.

بىزنى تاشلاپ سىز كەتكۈچە،
بىزنى قويدۇڭ بۇ شەھىرىگە،
خىزمەت قىلاي مەن ئۆلگۈچە،
يېتىم بولدۇق چاربېغىدا،
ماتەم تۇتاي قىرىق كۈنگىچە،
خەتەر يەتتى سەپەر ئايدا،
سەبزەگۈلۈم، خۇش قال ئەمدى.
سەبزەگۈلۈم، خۇش قال ئەمدى.

ئەلقىسسە، جاللاتلار مەلىكىنى جازا مەيدانىغا ئەكېلىشتى. جازا مەيدانى ئادەم بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. جاللاتلار مەلىكىنى دارغا ئاسماقچى بولغاندا، كېنىزەكلەر مەلىكىگە ئېسىلىۋالدى. جاللاتلار كېنىزەكلەرگە:

— ئەي كېنىزەكلەر، كەينىڭلەرگە يېنىڭلار. پادىشاھنىڭ ھۆكمى ۋاجىپتۇر. ئىجرا قىلمىساق بىزنىڭ كاللىمىز كېسىلىدۇ، — دېدى.

مەلىكىنىڭ ئاكىسى مەخسۇتخان جاللاتلارغا:

— بىرئاز تەخىر قىلىپ تۇرۇڭلار. مەن ئاتامنىڭ قېشىغا بېرىپ، سىڭلىمنىڭ گۇناھىنى تىلەي. ئاتامنىڭ ئاچچىقى يانغان بولسا ئەجەب ئەمەس. مەن كەلگەندىن كېيىن ھۆكۈمنى ئىجرا قىلساڭلارمۇ كېچىكمەس،

مەيسىلەر، ــ دەپ، ۋەزىر ـ ئەمرلەر بىلەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىردى. قارىسا، پادىشاھ ناھايىتى غەمكىن ئولتۇرۇپتۇ. مەخسۇتخان ئاتىسىغا:

ــ ئەي پادىشاھىئالەم، جاللاتلار مەلىكىنى دارغا ئاسقانىدى، ئوتتۇرىسىغا بارغاندا ئارغامچا ئۇزۇلۇپ كەتتى. مەلىكە ناھەق ئۆلۈمگە بۇيرۇلغان ئوخشايدۇ، ــ دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

شاھان بولۇپ ئاتمىش يىللار،
پەرزەنت تىلەپ ئۆتتى تۇنلەر،
قۇدرەت بىلەن كەلدۇق بىزلەر،
گۇناھىنى تىلەر كۇندۇر.

كېنىزەكلەر ھەمراھ بولغان،
گۇناھىنى تىلەر كۇندۇر.

قىرىق كېنىزەك ماتەم بولدى،
شەھەر خەلقى ناله قىلدى،
زامان بىزگە ئاخىر بولدى،
گۇناھىنى تىلەر كۇندۇر.

پەرزەنت بولسا پەرۋىش قىلغان،
چارباغدا مەشھۇر بولغان،

پەرزەنت بولسا ئۆزى نادان،
بىزنى قىلماڭ مۇندا دەرمان،
شەھرىڭ ئىچرە ئاخىر زامان،
گۇناھىنى تىلەر كۇندۇر.

ئانام بېشى مۇندا تۇمان،
دار ئالدىدا ئاخىر زامان،
گۇلى رەنا قىلدى ناله،
گۇناھىنى تىلەر كۇندۇر.

پادىشاھ ئوغلى مەخسۇتخانىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

ــ مەن يەتتە شەھەرگە پادىشاھدۇرمەن، بۇ شەھەرلەردىكى شاھزادە، قازى، ئۆلىمالار نۇرغۇن پۇل بىلەن ئەلچىلىككە كەلسە، مېنى خىجىل قىلىپ ئولارنى قايتۇردى. مەن ئۇنى چارباغ ئالدىدا بىر قالماق سۇپىتىگە تۇتۇپ تۇرغانلىقىنى كۆردۇم. مەن شۇ يەردىلا مەلىكىگە ئۆلۇم جازاسى بېرىشنى ئەقىلغانمەن. ئەگەر مەلىكىنى دارغا ئاسمايلى دېسەڭلار، ئاتا ـ بوۋىمىزدىن قالغان بىر مۇنار بار، شۇ مۇنار دىن تاشلاڭلار. ئەگەر مەلىكىنى ناھەق ئۆلۈمگە بۇيرۇغان بولسام سالامەت قالار، مەن توغرا ھۆكۇم قىلغان بولسام جان تەسلىم قىلار. شۇنداق بولغاندا مېنىڭمۇ ئەھدىم ئادا بولغان بولىدۇ، مەلىكىگىمۇ ناھەق بولغان بولمايدۇ، ــ دېدى.

شۇنداق قىلىپ مەلىكىنى مۇنار دىن تاشلاشقا پەرمان چۈشۈرۈلدى. مەخسۇتخان بىلەن ۋەزىرلەر دىگىستان بازىرىغا كېلىپ، جاللاتلارغا:

ــ پادىشاھ مەلىكىنى مۇنار دىن تاشلاشقا پەرمان قىلدى، ــ دېدى.

جاللاتلار مەلىكىنى مۇنارنىڭ ئالدىغا ئەكېلىشتى. خالايىق قارىسا، مۇنار ئاسمان بىلەن بوي تالىشىپ تۇرغۇدەك. مۇنارغا بىر يۇز ئون بىر پەلەمپەي ئارقىلىق چىققىلى بولىدىكەن. مەلىكە بۇنى كۆرۈپ زار ـ زار يىغلاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مۇندا بىزگە ئاخىر زامان بولۇپتۇر،
يىغلا، ئانا، شۇڭقارىڭدىن ئايرىلدىڭ.
بۇ بېشىمغا بۇگۇن خەتەر يېتىپتۇر،
يىغلا، ئانا، بۇلبۇلۇڭدىن ئايرىلدىڭ.

مېنىڭ مۇندا قېلىپتۇر تۇغقان، يارەنىم،
بۇ جېنىمغا بۇ يەردە بولدى گۇمانىم،
ئۆلۈپ كەتسەم شەھىرىڭدە قالماس نىشانىم،
يىغلا، ئانا، گۇللەردىن مۇندا ئايرىلدىڭ.

بالام دىبان بىزلەرنى پەرۋىشلەر قىلغان،
غېرىب بولۇپ باغلاردا نەچچە يىل ياتقان،
ئانام دىبان قاشىڭدا بىر كۈن تۇرمىغان،
رازى بولغىن، ئانىجان، مەندىن ئايرىلدىڭ.

مېنى باققان ئانامسەن، ھالىمنى بىلگىن،
مېنىڭ تۇتقان جايىمنى باغۋەنگە بەرگىن،
مېنىڭ تۇتقان سازىمنى قىزلارغا بەرگىن،
يىغلا، ئانا، گۇللەردىن مۇندا ئايرىلدىڭ.

ئاتام بولسۇن بىزلەردىن مىڭدىن - مىڭ رىزا،
ماڭا يەتتى بۇ يەردە تۇرلۇك مىڭ قازا،
شەھەر خەلقىم بىزلەردىن بولسۇنلار رىزا،
يىغلا، ئانا، گۇللەردىن مۇندا ئايرىلدىڭ.

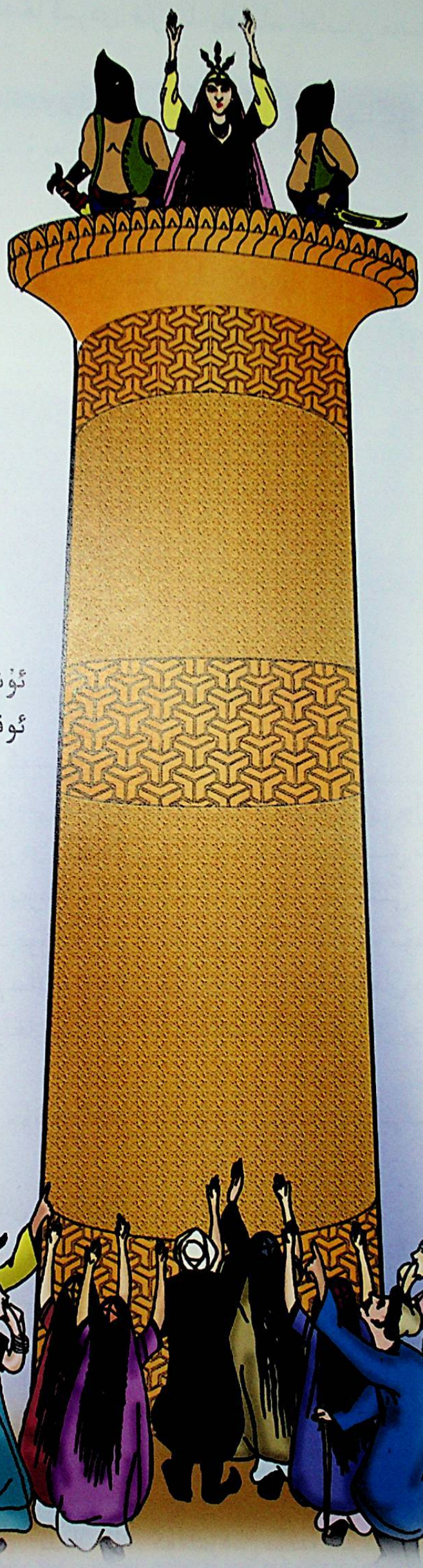
مەلىكە بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ئانىسى ئۇنى قۇچاقلاپ زار - زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

بالام دىبان كۆڭلۈڭنى مۇندا سولدۇرما،
غېرىب ئاناڭ بېشىغا غەمنى سالدۇرما،
دۇشمەنلەرگە سىر بېرىنى مۇندا ئالدۇرما،
قادىر ئىگەم سىزلەرنى ئامان ئەيلىسۇن.

تەڭرى ئىگەم سالغاندۇر سىزگە زۇلمەتنى،
غېرىب ئاناڭ يۇتقاندۇر مۇندا ھەسرەتنى،
شاھان ئاتاڭ تارتقايلار ئاندا كۈلپەتنى،
قادىر ئىگەم سىزلەرنى ئامان ئەيلىسۇن.

ساڭا كەلگەن ئىشلارنىڭ كامالى باردۇر،
تېزرەك كەلگەن زۇلمەتنىڭ زاۋالى باردۇر،
سەبرى قىلغان ئىشلارنىڭ ۋىسالى باردۇر،
قادىر ئىگەم سىزلەرنى ئامان ئەيلىسۇن.

مېنى مۇندا تاپشۇرغىن قادىر خۇداغا،
سېنىڭ ھالىڭ كۆرۈبان قالدىم بالاغا،
سېنى مۇندا قويۇپتۇر دۇشمەن ياراغا،
قادىر ئىگەم سىزلەرنى ئامان ئەيلىسۇن.

مەلىكىنىڭ ئاكىسى مەخسۇتخانمۇ زار - زار يىغلاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مېنىڭ بىلەن ھەمراھ بولغان،
مەكتەپلەرگە بىللە بارغان،
ئۇستازىمدىن دۇئا ئالغان،
رازى بولغىن، قېرىندىشىم.

ساڭا قىسمەت مۇنداق بولماس،
مۇنداق ئىشنى ھېچكىم بىلمەس،
ئەجەل توشماي ھېچكىم ئۆلمەس،
رازى بولغىن، قېرىندىشىم.

مېنى مۇندا ئوتتا قويدۇڭ،
قىزلىرىڭنى دەردتە قويدۇڭ،
مېنى مۇندا غېرىب قىلدىڭ،
رازى بولغىن، قېرىندىشىم.

سۆزگە كىرمەس ئاتام بەچچە،
سۆزلەر ئىدۇق بىزلەر نەچچە،
تەدبىر قىلدۇق بىزلەر ئانچە،
رازى بولغىن، قېرىندىشىم.

سېنى دىبان شاھان بولدۇم،
چارباغقا قاراپ يۈردۇم،

مەخسۇتخان بۇ نەزمنى ئوقۇغاندا كېنىزەكلەر مۇنار تۇۋىدە ناله - زار قىلىپ يىغلاپ تۇراتتى. مەلىكە كېنىزەكلەرگە قاراپ:

— ئەي قىزلار، بىز بىر - بىرىمىزگە يەتتە يىل ھەمراھ بولغانىدۇق. بۇگۈن مەندىن رازى بولۇڭلار. ئەمدى بىز ئۇ ئالەمدە كۆرۈشەيلى، — دېدى - دە، شەھەر خەلقىدىن رازىلىق تىلەپ، خۇن - جىگىرىدىن يىغلاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

بىزگە كەلگەن، ئەي يارەنلەر،
بىزلەر ئۈچۈن غەم يېگەنلەر،
تەلەپ بىلەن ئامىن دەڭلەر،
بار تاپشۇردۇم خۇدايىمغا.

تەلەپ بىلەن قاراپ تۇرغىن،
تاپشۇردۇم مەن خۇدايىمغا.

بىزگە كەلدى قازا مۇندا،
بىزگە ئەمدى راھەت قايدا؟
جەسەتلىرىم قالدى سايدا،
تاپشۇردۇم مەن خۇدايىمغا.

مېنى تاشلار بۇ مۇنارە،
ئۇستىخانلىرىم بولۇر پارە،
مېنىڭ مۇندا نەدۇر چارە،
تاپشۇردۇم مەن خۇدايىمغا.

مەندىن مۇندا رازى بولغىن،
ھەممە بارى دۇئا قىلغىن،

جەسەتلىرىم غېرىب بولدى،
ئانام مۇندا يالغۇز قالدى،
چاھار بېغىم ۋەيران بولدى،
تاپشۇردۇم مەن خۇدايىمغا.

مەلىكە بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شەھەر خەلقى زار - زار يىغلاشتى. ئۇلارنىڭ ئالدى ئىككى يۇز تىللا، كەينى يۇز تىللانى مەلىكە ئۈچۈن ئاتاپ دۇئا قىلدى. ئاجىز مەزلۇملار ھەر خىل نەرسىلەرنى ئەكېلىپ دۇئا قىلىشتى. بىر دەمنىڭ ئىچىدە يەتمىش مىڭ تىللا يىغىلدى.

مەلىكە ئانىسىغا:

— بۇ تىللالارنى سىز ساقلاپ قويۇڭ. مېنىڭ ھەققىمدە نەزىر قىلارسىز، — دېدى.

رەناخانىنىڭ ئانىسى قىزىغا بىر ئالتۇن ھالقىنى بېرىپ:

— ئەي بالام، بېشىڭىزغا كۈن چۈشكەندە بۇ ئالتۇن ھالقىنى بۇخارادىكى ئەۋلىيا نەقشىبەندىگە ئا-
تىغايسىز. سىزنى شۇ ئەۋلىيا بالا - قازادىن ساقلايدۇ، — دېدى.
مەلىكە ئانىسى بەرگەن ئالتۇن ھالقىنى قۇلاقلىرىغا سالدى. جاللاتلار خالايىققا:
— پادىشاھنىڭ ھۆكمى ۋاجىپتۇر. سىلەر بىزگە دەخلى قىلماڭلار، — دەپ، مەلىكىنى مۇنارغا
ئەچىقتى. بۇ چاغدا جۇمە نامازغا ئەزان ئېيتىۋاتاتتى. مەلىكە ئۇلۇغ تەڭرىنى سېغىنىپ ناله - زار قىلدى.
مەلىكىنىڭ ناله - زارىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، جاللاتلارنىڭ كۆڭلى سىمابتەك ئېرىپ كەتتى.
جاللاتلار ئۆزئارا: «ھازىر جۇمە نامازى ۋاقتى، بۇ چاغدا ئادەم ئۆلتۈرۈش دۇرۇس ئەمەس. سەل تەخىر قىلايلى. جۇمە نامىزى تۈگىگەندە مۇناردىن تاشلىساقمۇ كېچىكمەيمىز.» دېيىشىپ، جۇمە نامىزىنىڭ تۈگىشىنى ساقلاپ تۇردى. مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ، چىرايى سامانەك سارغىيىپ كەتتى. جاللاتلاردىن بىرى مەلىكىگە:
— سىز ئاتىڭىزنىڭ غەزىپى تۈپەيلىدىن ئۆلۈمگە كېتىۋاتىسىز، بىزگە ئاستا گەپ قىلىڭ، ئۆزىڭىز ياش، ئېچىلمىغان غۇنچە ئىكەنسىز. سىزنى ناھەق مۇناردىن تاشلىساق ئۇستىخانلىرىڭىز لەختە - لەختە بولۇپ كېتىدۇ. بىزمۇ گۇناھكار بولىمىز، — دېدى.
— مەن چارباغدا ئىدىم، — دېدى مەلىكە، — بىر كۈنى بەلخ شەھىرىنىڭ پادىشاھى ماڭا ئەلچى ئە-
ۋەتىپتۇ. مەن ئاتامغا: «مەن بىلەن تۇي قىلماقچى بولغان كىشى سوئاللىرىمغا جاۋاب بېرەلەيدىغان بو-
لۇشى كېرەك» دېدىم. ئۇ پادىشاھ سوئالىمغا جاۋاب بېرەلمەي قايتىپ كەتتى. يەنە بىر كۈنى شام شەھە-
رىنىڭ قازىسى قىرىق شاگىرتى بىلەن كەلدى. ئۇلارمۇ سوئالىمغا جاۋاب بېرەلمەي قايتىپ كەتتى. خەزان
شەھىرىنىڭ شاھزادىسى قىرىق تۆگىدە مال ئېلىپ، بۇ شەھەرگە كەلگەنىكەن، ئۇ يىگىت ماڭا ئەلچە-
لىككە كەلدى. مەن ئۇنىڭدىن سوئال سورىدىم. ناھايىتى توغرا جاۋاب بەردى. مەن قىلغان ۋەدەم بويىچە
ئۇ يىگىتكە رازى بولدۇم. بىز نىكاھلىقمۇ بولدۇق. بۇنىڭغا سارايۇەن، باغۇەن ئانا ۋە كېنىزەك گۇلجا-
ماللار گۇۋاھ. ئىككىنچى كۈنى ئۇ يىگىت ئۆز شەھىرىگە قايتماقچى بولۇپ، مەن بىلەن كۆرۈشكىلى
كەپتۇ. بىز ئەسلىدە توي تەييارلىقى پۈتكۈچە بۇ ئىشنى سىر تۇتۇشقا ۋەدە قىلىشقان. مەن يىگىتنىڭ شەھى-
رىگە قايتسا پات ئارىدا قايتىپ كېلەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئۇنى سۆيۈپ قويغانىدىم. ئاتام دەل شۇ چاغدا بىزنى كۆرۈپ
قالدى. شۇنىڭ بىلەن مېنى ئۆلۈمگە بۇيرۇدى. مەن ھازىرغا قەدەر بۇ سىرىمنى ھېچكىمگە دېمىگەنىدىم.
— ئۇ سارايۇەننىڭ ئىسمى كىم؟ — دەپ سورىدى جاللات.
— سارايۇەننىڭ ئىسمى پازىل، سارىيى دىگىستان بازىرىنىڭ كەينىدە، — دەپ جاۋاب بەردى مەلىكە.
ئىككى جاللات مۇناردىن چۈشۈپ، باغۇەن ئانىدىن سورىدى. مەلىكىنىڭ دېگىنىدەك چىقتى.
جاللاتلار سارايۇەننى تېپىپ، مەلىكىنىڭ دېگەنلىرىنى سورىدى. سارايۇەن «بىلمەيمەن» دەپ جاۋاب بەر-
دى. جاللاتلار سارايۇەننى باغلاپ، مۇنارنىڭ قېشىغا ئەكەلدى. ئۇلار سارايۇەننى مەلىكىنىڭ قېشىغا
ئەچىقماقچى بولدى. سارايۇەن:
— مېنىڭ بېشىم قايىدۇ. مەلىكىنى بۇ يەرگە ئېلىپ چۈشسەڭلار، — دېدى. جاللاتلار:
— مەلىكە ھۆكۈم بىلەن مۇنارنىڭ تۆپىسىگە چىققان، ھۆكۈم بولمىسا چۈشمەيدۇ، — دەپ، سارايۇ-
ۋەننى مۇنارنىڭ تۆپىسىگە ئېلىپ چىقتى. مەلىكە ئۇنىڭدىن:
— ئۇ يىگىت ھازىر قەيەردە؟ — دەپ سورىدى.
— ئەي مەلىكە، مەن سىزنى بۇرۇن كۆرمىگەن، كىمنى سوراۋاتىسىز؟ — دېدى سارايۇەن.
مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ زار - زار يىغلىغان ھالدا سارايۇەنگە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئەي سارايۇەن، ئەرزىم ئاڭلا،
يالغان سۆزنى مۇندا قىلما.
يۈزلىرىڭنى قارا قىلما،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر.

چارباغدا نىكاھ قىلدىڭ،
نىكاھ ھەققى تىللا ئالدىڭ،
يىگىتلەرگە كەپىل بولدۇڭ،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر.

راستتىن سۆزنى مۇندا قىلغىن،
مېنى ئوتقا سەن سالمىغىن،
بۇگۈن جانغا ھازىر بولغىن،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر.

بىزگە مۇندا قازا يەتتى،
ئەجەل مۇندا مۇنار ئۈستى،
مەن غېرىبنىڭ يوقتۇر دوستى،
بۇگۈن ئاخىر زامان كۈندۇر.

مەلىكە بۇ سۆزنى قىلغاندىن كېيىن، جاللاتلار سارايۇەننىڭ ئىككى قولىنى باغلىدى. كۆزىنى تېڭىپ مۇنارىدىن تاشلىماقچى بولغاندا، مەلىكە قورقۇپ كەتتى. جاللاتلار: «ئىككىسىنى تەڭ تاشلايلى، بولمىسا مەلىكە قورقۇپ كېتىدۇ» دېيىشىپ، مەلىكىنىڭمۇ كۆزىنى تېڭىپ، قولىنى باغلىدى. مەلىكە جاللاتلارغا:
— بىرئاز تەخىر قىلىڭلار، ئادەم ئۆلسە قايتا تىرىلمەيدۇ. بۇ ئالەمگە بىر نەزەر سېلىۋالاي، — دېدى.
جاللاتلار مەلىكىنىڭ كۆزىنى باغلىغان لاتىنى يېشىۋەتتى. مەلىكە ئاسمانغا قاراپ، ئۇلۇغ تەڭرىگە يېلىنىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى، نەزم:

تەقدىر ئاللاھ، سەنسەن مېنىڭ پاناھىم،
سەندىن ئۆزگە يوقتۇر مېنىڭ ئىلاھىم.
مەن غېرىبنى بۇ غەملەردىن قۇتقۇزغىن،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

ئاجىزدۇرمەن، خالاس قىلغىن زالىمدىن،
قۇدرەت بىلەن قۇتۇلدۇرغىن مۇشكۈلدىن،
مەن غېرىبنى مەيۈس قىلما جاھاندىن،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

ئەرش كۈرسى لەۋھۇلقەلەم يارالتقۇچى،
ئاسمانۇزېمىننى ئۆزۈڭ يارالتقۇچى،
توقسان توققۇز ئىسمىڭنى مۇندا يارالتقۇچى،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

ئادەم ئاتا نەبىگە مۇندا سېغىنىدىم،
قۇدرەت كەرەم يولۇڭنى پېشۋا تۇتتۇم،
روسۇلىللا ھەزرەتتىن شاپائەت كۈتتۈم،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مۇسا نەبى تۇر تېغىدا يىغلىدى،
يەر يۈزىدە تۆرىلەر خىزىر پەيغەمبەر،
دۇئاسىنى ھەق ئىجابەت ئەيلىدى،
خەلىلۇللا مەككىنى بىنا ئەتتىلەر،
قۇدرەت بىلەن نۇرنى ئاندا كەلتۈردى،
يەردە مۇسا، كۆكتە ئەيسا تۇردىلەر،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈكدۇر.
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈكدۇر.

داۋۇت ئوغلى ئىقلىم شاھى سۇلايمان،
ئەنبىيالار سەرۋەرى روسۇل خۇدا،
قەستىن قىلدى زالىم بىشەك ـ بىگۇمان،
بىزگە مەدەت بەرگەي جۇملە ئەنبىيا،
تېۋىپلارنىڭ پىرىدۇر ھەزرىتى لوقمان،
يەر يۈزىدە ياتقان شېھىت، ئەۋلىيا،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈكدۇر.
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈكدۇر.

مەلىكە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپ بولۇشىغا، ئاسماندا بىر قارا قۇش پەيدا بولدى. ئۇ قۇش مۇنارنىڭ ئۈستىنى بىر قېتىم ئايلانغاندىن كېيىن، جاللاتلارغا چاڭگال سالدى. جاللاتلار قورقۇپ ئالدى بىلەن سارايۇەننى مۇناردىن تاشلىماقچى بولدى. سارايۇەن قورقۇپ يىغلىغان ھالدا جاللاتلارغا قاراپ:

ــ توختاڭلار! مەن راست گەپنى قىلاي، ــ دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئەرزىم ئىشىت، جاللات بەگلەر،
مۇنداق ئىشنى قىلماس، دېدىم،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

بۇ جېنىمنى ئوتقا سالما،
بۇ جېنىمغا ئۇۋال بولما،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.
بۇ قىساسنى مۇندا قىلما،
يالغان سۆزگە قۇلاق سالما،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

نىكاھ قىلدىم چارباغدا،
مېنى تاشلار بۇ مۇنارە،
مېنى قويما بۇگۈن داغدا،
ئۇستىخانلىرىم بولۇر پارە،
جەسەتلىرىم قالۇر سايدا،
ئەھلى پەرزەنتىم قىلۇر نالە،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

بۇ سۆزۈمنى قىلماس ئىدىم،
مېنى ئوتقا سالماس، دېدىم،
ئەمدى سۆزۈڭنى ئاڭلايىن.

ــ ئەي سارايۇەن، راست سۆزۈڭنى بۇرۇنلا دېگەن بولساڭ، مۇنچە جاپامۇ تارتمىغان بولاتتىڭ. سۆزۈڭ توغىدىمۇ؟ ــ دېدى جاللاتلار.

ــ ئەي بەگلىرىم، راست گەپنى قىلاي دېسەم، قىلغان ۋەدەمدىن قورقتۇم، ــ دېدى سارايۇەن.

جاللاتلار سارايۇەننى پادىشاھنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى. پادىشاھ جاللاتلاردىن:

ــ مەلىكىنى مۇناردىن تاشلىدىڭلارمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ پادىشاھ ئالىيلىرى، ــ دېدى جاللاتلار، ــ مەلىكىنى مۇنار تۆپىسىگە ئەچىققاندۇق. بىر قارا قۇش پەيدا بولۇپ بىزگە ھۇجۇم قىلدى. بىز بۇ ئىشتىن ھەيران قېلىپ، مەلىكىدىن نېمە گۇناھ قىلغانلىقىنى سورىدۇق. مەلىكە سارايۇەننىڭ چارباغدا نىكاھ ئوقۇغانلىقىنى دېدى. بىز سارايۇەننى ئالدىلىرىغا ئەكەلدۇق.

ــ ئەي سارايۇەن، ــ دېدى پادىشاھ، ــ مەن پادىشاھ تۇرسام، مەلىكە تېخى كىچىك بالا تۇرسا، سەن مەندىن رۇخسەتسىز نىكاھ ئوقۇغىنىڭ نېمىسى؟ نىكاھ قىلغان يىگىت قېنى؟

— پادىشاھ ئالىيلىرى، خەزان شەھىرىدىن قىرىق سودىگەر كېلىپ، مېنىڭ ساريىمغا چۈشتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىر شاھزادە بار ئىكەن. ئۇ يىگىت مېنى چارباغقا باشلاپ بېرىپ، مەلىكىنىڭ سوئالىرىغا جاۋاب بەردى. مەلىكە ئۆزىنى ئۇ يىگىتكە قوبۇل قىلدى. بىز بۇ ئىشنى قىرىق كۈنگىچە سىر تۇتماقچى بولۇپ ئەھدە قىلىشتۇق. ئىككىنچى كۈنى ئۇ شاھزادە ھەممىلىرى بىلەن ئۆز شەھىرىگە كەتتى، — دەپ جاۋاب بەردى سارايۇەن.

پادىشاھ بۇنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپكە كەلدى ـ دە، جاللاتلارغا:

— بۇ سارايۇەننى زىندانغا تاشلاڭلار، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. جاللاتلار سارايۇەننى سەكسەن كالتەك ئۇرۇپ، زىندانغا تاشلىدى. پادىشاھ جاللاتلارغا ھۆكۈم قىلىپ:

— مەن يەتتە ئىقلىمغا پادىشاھ تۇرسام، شۇنچە پادىشاھ، قازىلار ئەلچى ئەۋەتسە، مەلىكە رەت قىلىدى. گېپىمنى ئاڭلىمىدى. ئەمدى مەندىن رۇخسەتسىز بىر مۇساپىر يىگىتكە ئۆزىنى قوبۇل قىپتۇ. بۇنداق مەلىكىنى پەرزەنتىم دېسەم، شەھەر خەلقى ماڭا ئاھانەت ياغدۇرىدۇ. شەھەر خەلقىگە مەندىن ئىبرەت قالسۇن. مەلىكىنى مۇنارىدىن تاشلاڭلار ! — دېدى.

جاللاتلار مۇنارنىڭ قېشىغا كەلسە، پۈتۈن شەھەر خەلقى يىغىلىپتۇ. ئۇلار مۇنارنىڭ ئۈستىگە چىقىتى، مەلىكىنىڭ يىغلاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ:

— ئەي مەلىكە، بىزدىن رازى بولۇڭ. ئاتىڭىز سىزنى مۇنارىدىن تاشلاشقا يەنە بۇيرۇق قىلدى. بىزگە ئىلاج يوق، — دېدى.

مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ، ئانىسى بەرگەن ئالتۇن ھالقىنى بۇخارا ئەۋلىيا يولىدا نەزىر ئاتاپ، يەرگە تاشلىماقچى بولدى. جاللاتلار مەلىكىگە:

— ئەي مەلىكە، ئۇ ئالتۇننى يوق ئەۋلىياغا ئاتاپ نەزىر بەرگۈچە بىزگە بېرىڭ، بىز سىزنىڭ قولىڭىزنى باغلىماي مۇنارىدىن تاشلايلى، — دېدى.

— ئانام ماڭا: «بېشىڭىزغا بالا ـ قازا كەلگەندە بۇ ئالتۇن ھالقىنى بۇخارا ئەۋلىياغا ئاتاپ سەرپ قىلىڭ» دېگەنىدى. سىلەرگە قانداقمۇ بەرگىلى بولسۇن؟ — دېدى مەلىكە.

جاللاتلار دەرغەزەپ بولۇپ، مەلىكىنىڭ قوللىرىنى باغلىدى. مەلىكە جاللاتلارغا:

— بىرئاز تەخىر قىلىڭلار. مەن بۇخارا ئەۋلىيا يولىدا بىر نەزىرنى بېشىمدىن ئۆرۈپ سەدىقە قىلاي، ئاندىن تاشلىساڭلارمۇ كېچىكمەيسىلەر ! — دېدى.

جاللاتلار مەلىكىگە:

— ئۇ ئالتۇننى بىزگە بەرمەي، يوق ئەۋلىياغا ئاتاپسەن. قېنى سېنىڭ ئۇ ئەۋلىياغا نەزىر قىلغىنىڭنى كۆرەيلى، — دەپ مەلىكىنىڭ پۈت ـ قوللىرىنى باغلاشقا تۇردى. مەلىكە:

— ئەي پىرىم، سىزگە سېغىندىم، — دەپ، ئالتۇن ھالقىنى يەرگە تاشلىدى. جاللاتلار مەلىكىگە تۇرلۈك ئازابلارنى قىلىپ، تىرناقلىرىغا مىخ ئۇردى. مەلىكە زار ـ زار يىغلاپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى، نەزم:

ئالەمنى يارالتقان قۇدرەت ئىلاھىم،
ماڭا يوقتۇر سەندىن ئۆزگە پاناھىم،
ئۆزۈڭ ساقلا بالانى مۇندا ئىلاھىم،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مېنىڭ تۇتقان پىرىمدۇر تاجى ئەۋلىيا،
ماڭا كەلگەن بالاغا ئۆزى رەھنەما،
مەن غېرىبنىڭ بېشىغا كەلدىيۇ سەۋدا،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مېنى تاشلار مۇناردىن ئۆزۈڭ ھازىرسەن،
مېنىڭ ئەزىز جېنىمغا ئۆزۈڭ گۈۋاھسەن،
ياخشى ـ يامان ئىشىمنى ئۆزۈڭ بىلۈرسەن،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مېنىڭ تۇتقان پىرىمدۇر بۇخارى ئەۋلىيا،
ئەزىز جېنىم بۇ تەندىن بولمىسۇن جۇدا،
ئەرش كۇرسى لەۋھۇقەلەم بولسۇنلار گۈۋاھ،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

يۇز يىگىرمە تۆت مىڭ ئۆتكەن پەيغەمبەر،
بارچىسى ئۆتتىلەر دۇنيادىن سەپەر،
مەغرىبتىن مەشرىققە ياتقان شېھىتلەر،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

قۇدرەت بىلەن كەبىنى ئۆزۈڭ يارىتىسىڭ،
يەر يۈزىدە ئاجىزنى ئۆزۈڭ يارىتىسىڭ،
ئەجەل ـ قىسمەت بۇ كۈندە ماڭا يەتكۈزدۈڭ،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مېنى تاشلار جاللاتلار مۇندىن مۇنارە،
بولۇر بۇ جان ئۇستىخان مۇندا مىڭ پارە،
مېنى ئازاد قىلماقتا قىلدىم مىڭ نالە،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

قۇدرەت بىلەن پىرىم مۇندا يەتكۈزگىن،
مەن غېرىبنى بۇ كۈندە ئوتتىن ئالدۇرغىن.
قىلغان نالەم بۇ كۈندە پىرغا يەتكۈزگىن،
بۇگۈن بىزگە مەدەت بېرەر كۈنۈڭدۇر.

مەلىكە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇغاندىن كېيىن ئالەم لەرزىگە كەلدى. مۇنار ئۇستىدە ناله ـ زار بولۇپ، قىيامەت قايىم بولدى. بىر جاللات مەلىكىنى مۇناردىن تاشلىماقچى بولدى. مەلىكە ئۇنىڭغا:

ـــ بىرئاز توختىغىن. ئادەم دۇنياغا بىر قېتىم كېلىدۇ. مېنىڭ بۇخارادا بىر ئەۋلىيا پىرىم بار. مەن پىرىم ئۈچۈن دۇئا قىلىۋالاي. ئاندىن قانداق قىلساڭ قىل، ـــ دېدى.

ـــ ئەي ئەخمەق مەلىكە، بۇخارا بۇ يەردىن ئون كۈنلۈك يول تۇرسا. سېنىڭ ئاۋازىڭ ئۇ يەرگە قانداق يېتىدۇ؟ سەن ھېيلە بىلەن قۇتۇلۇشنى ئويلاۋاتسەن، ـــ دېدى. مەلىكە جاللاتقا:

ـــ ئەۋلىيا دېگەن ئۇلۇغ كىشىدۇر، ـــ دەپ، بۇخارا تەرەپكە قاراپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى. نەزم:

بالا گەردان ئاتلىرىڭ،
ئەرش ئۇستىدە زاتلىرىڭ،
بۇخارادا جايلىرىڭ،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

بىز يوق ئىدۇق بار قىلغان،
ئالما بېرىپ قۇل قىلغان،
دۇنيانى يەتتە ئايلانغان،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

مۇرىت بېشىغا كۈن چۈشتى،
ھاجەت ساڭا يېتىشتى،
تۆھمەت ئەجەل كېلىشتى،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

بىر كۈن چۈشتى بېشىمغا،
رەھىم ئەيلەگىن ھالىمغا،
سەدىقە بەردىم يولۇڭغا،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

مۇنار ئۇستى ئاجىزمەن،
دۇئا بىلەن كەلسە مەن،
مەدەت سىزدىن تىلەرمەن،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

ئەۋۋەلىمدىن يوق ئىدىم،
ئالما بېرىپ قۇل قىلدىڭ،
بۇگۈن سېنى ياد قىلدىم،
ھازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

بۇ خارادا پىر بمدۇر،
ئاجىز مۇندا قۇلۇمدۇر،
كېتەر يولۇم قازاندۇر،
هازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

جانىم كېتەر نە چارە،
هازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

مېنى تاشلار مۇنارە،
ئۇستىخان بولۇر مىڭ پارە،

ئاتا ـ ئانا مەندە يوق،
بىر خۇدادىن ئۆزگە يوق،
سەندىن مەدەت مۇندا يوق،
هازىر بولۇڭ، ئەۋلىيا.

مەلىكە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، جاللاتلار ئۇنى مۇناردىن تاشلىدى. مەلىكە: «يا پەرۋەردىگارىم، ماڭا مەدەت قىلغايسەن» دەپ مۇناردىن چۈشۈپ كەتتى، مۇنار ئۇستىدە غوۋغا چىقىپ، قىيامەت قايىم بولدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى بۇخارادىكى بالا گەردان ئەۋلىيادىن ئىشىتىڭ.

بۇخارادىكى بالا گەردان ئەۋلىيا ئوتتۇز ئۈچ مىڭ شاگىرتلىرى بىلەن تەڭرىگە ئىبادەت قىلىپ ئولتۇراتتى. ئۇ ئەۋلىيانىڭ قۇلىقىغا: «يا پىرىم، ماڭا مەدەت قىلغايسەن» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى ـ دە، «ئاللاھۇ!» دەپ مۇنارنىڭ تۆپىسىدە پەيدا بولدى. تاجى ئەۋلىيا قارىسا، مەلىكە مۇناردىن پەسكە چۈشۈپ كېتىۋېتىپتۇ. ئەۋلىيا قولىنى كۆتۈرۈپ، تەڭرىگە دۇئا قىلدى ۋە بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مۇرىتىمغا بالا كەلسە،
ئۆزۈڭ ساقلا ئۇنى، يا رەب.
بېشىغا مىڭ جاپا كەلسە،
ئۇنى ياندۇر ئۆزۈڭ، يا رەب.

غېرىب ـ مىسكىن جېنى كەتتى،
تېنى مۇندا غېرىب بولدى،
جېنىدىن هەم ئۇمىد ئۈزدى،
ئۇنى ساقلا ئۆزۈڭ، يا رەب.

مۇنارىدىن غېرىب چۈشتى،
جېنى تەندىن جۇدا بولدى،
پىرىم ئاللا دەپان كەتتى،
ئۆزۈڭ ساقلا ئۇنى، يا رەب.

تاماموئايۇ يۇلتۇزلار،
مۇرىتىمدا ئېگەر باشلار،
يولۇڭدا هەم تۆكەر ياشلار،
ئۆزۈڭ ساقلا ئۇنى، يا رەب.

تاجى ئەۋلىيا بۇ مۇناجاتنى ئوقۇغاندىن كې-

يىن، تەڭرىنىڭ قۇدرىتى بىلەن مەلىكە نەزىر قىلغان ھالقا ئەۋلىيانىڭ قولىغا، ئەۋلىيا قارىسا، مەلىكە رەناخان يەرگە چۈشۈپ كېتىشكە نەيزە بويى ئارىلىق قاپتۇ. ئەۋلىيا دەرھال مەلىكىنى تۇتۇپ ئاستا يەرگە قويدى. شەھەر خەلقى تاجى ئەۋلىيانىڭ ئاياغلىرىغا باش قويۇشتى. مەلىكىنىڭ ئانىسى بىلەن كېنىزەكلەر مەلىكىنىڭ قېشىغا كەلدى. ئانىسى مەلىكىنى قۇچاقلاپ، يۇزىنى سىلىدى. مەلىكە كۆزىنى ئېچىپ ئانىسىنى تونۇدى. ئانىسى زار - زار يىغلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى. نەزم:

بالانىڭ كاتىغا بارغان،
ئانىسىنى يېتىم قىلغان،
چارباغنى ۋەيران قىلغان،
ئاناڭ كەلدى، تونۇدۇڭمۇ؟

سېنى تاشلاپ مۇنار ئۈستى،
تېنىمنىڭ قۇۋۋىتى كەتتى،
زامان ئاخىر ساڭا يەتتى،
زامان كەلدى، تونۇدۇڭمۇ؟

قېرىنداشلار ئېسەن بولسا،
سېنىڭ تۇتقان پىرىڭ بولسا،
بېشىڭدا مىڭ بالا بولسا،
ئاناڭ كەلدى، تونۇدۇڭمۇ؟

خۇدانىڭ قۇدرىتى كەڭدۇر،
بالالارنى پىرىڭ ياندۇر،
دۇئا بىلەن نىياز كەلتۇر،
ئاناڭ كەلدى، تونۇدۇڭمۇ؟

ئاناڭ مۇندا تولا يىغلاپ،
قىيامەت دەشتىگە يىغلاپ،
كېنىزەكلەر قانلار يىغلاپ،
ھەممە كەلدى، تونۇدۇڭمۇ؟

مەلىكە ئورنىدىن تۇرۇپ، تاجى ئەۋلىيانىڭ ئالدىدا مىڭ تىللا نەزىرە قويدى. ئانىسى ۋە ئاكىسىمۇ ئەۋلىياغا ئاتاپ مىڭ تىللادىن نەزىرە قويدى. جاللاتلار مۇنارىدىن چۈشۈپ، تاجى ئەۋلىيانىڭ ئايىغىغا باش قويدى. تاجى ئەۋلىيا شەھەر خەلقىگە قاراپ:

— ئەي پەرزەنتلىرىم، مالال بولماڭلار. مۇرىتلىرىمنىڭ بېشىغا كۈن چۈشكەندە مېنى يادىغا ئالسا، مەن ئەلۋەتتە بىر ئىلاج قىلىپ يارىدەم قىلىمەن، — دېدى.

جاللاتلار پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بولغان ئەھۋالنى بايان قىلدى. پادىشاھ تاجى ئەۋلىيانىڭ ئالدىغا كېلىپ ئايىغىغا باش قويدى. پادىشاھ خەزىنىلىرىنى ئاچقۇزۇپ، ئەۋلىيا ھەققىدە شەھەردىكى دەرۋىش - مىسكىنلەرگە سەدىقە بەردى. تاجى ئەۋلىيا مەلىكىنىڭ گۈناھىنى تىلەپ ئۇنى ئازاد قىلغاندىن كېيىن، كۆزدىن غايىب بولدى.

ئەلقىسسە، پادىشاھ ئوردىغا قايتىپ كېلىپ:

— قىزىمنىڭ گۈناھىدىن كەچتىم. چارباغقا كىرىپ، كېنىزەكلەر بىلەن سەيلە - تاماشا قىلسۇن. قىزىمنى يولدىن چىقارغان شاھزادىنى تۇتۇپ كېلىڭلار، — دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

كېنىزەكلەر مەلىكە رەناخاننى چارباغقا ئېلىپ ماڭماقچى بولدى، مەلىكە كۆپ ئازابلار چەككەچكە يول يۈرەلمەي قالدى. ئانىسى قىزىنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ، زار - زار يىغلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى. نەزم:

خۇدا سالدى بۇ كۈلپەتنى،
بۇ قىسمەتلەر ئەزەلدىندۇر.
ئەزىز باشىڭغا زۇلۇم ئەيلەپ،
بۇ زۇلمەتلەر ئەزەلدىندۇر.

قىزىلگۈللەر سولۇپ كەتتى،
قازانىڭ ئوقىغا يەتتى،
پىرىڭ مۇندا كېلىپ تۇتتى،
بۇ قىسمەتلەر ئەزەلدىندۇر.

كېنىزەكلەر بىر مەپىنى تېپىپ كېلىپ، مەلىكىنى ئولتۇرغۇزدى. ئۇلار چارباغقا كەلگەندە باغۋەن ئانا چىقىپ، زار - زار يىغلىغان هالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

قازانىڭ يولىغا بارغان،
ئانىسىدىن ئۇمىد ئۈزگەن،
مۇنار ئۈستى قاراپ تۇرغان،
كېلىڭ جانلار، كۆرۈشەيلى.

بۇگۈن سەندىن ئۇمىد ئۈزدۇم،
خۇدادىن كۆپ تەلەپ قىلدىم،
سېنىڭ هالىڭ زەبۇن كۆردۇم،
كېلىڭ جانلار، كۆرۈشەيلى.

خۇدا ساقلاپ بالالاردىن،
خالاس قىلدى قازالاردىن،
بولۇپ مۇندا ئۇسالالاردىن،
كېلىڭ جانلار، كۆرۈشەيلى.

بالام دەبان كۆزده يېشىم،
بۇ غەملەرده بولۇپ بېشىم،
زەهەر بولدى يېگەن ئېشىم،
كېلىڭ جانلار، كۆرۈشەيلى.

ئۇلار يىغلىشىپ كۆرۈشتى. بۇ چاغدا مەلىكىنىڭ ئاكىسى مەخسۇتخان كېلىپ:

— مەلىكىنى چارباغقا ئورۇنلاشتۇرايلى. ئوتتۇز كۈنگىچە سىرتقا چىقمىسۇن. ئۇ يىگىتنى تۇتقاندىن كېيىن، مەلىكە ئەركىن هەربىرىگە قىلسا بولىدۇ، — دەپ باغۋەن ئاننى مەلىكىنىڭ هالىدىن خەۋەر ئېلىشقا قويدى. جاللاتلار شاهزاده نىزامىدىن ئاخۇننى تۇتۇشقا تەرەپ - تەرەپكە چېپىشقان بولسىمۇ، هېچ يەردىن تاپالمىدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى شاهزاده نىزامىدىن ئاخۇندىن ئىشىتىڭ.

شاهزاده نىزامىدىن ئاخۇن ئۆز شەهىرىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئاتىسىغا:

— شام شەهىرىده سودىمىز ناهايىتى ياخشى بولدى. مىڭ تىللا بىلەن نۇرغۇن ماللار شام پادىشاهىدا ئامانەت قالدى. شام پادىشاهىغا ئون كۈندىن كېيىن قايتىپ كېلىمەن، دەپ ۋەده قىلدىم. ماڭا سەكسەن تۆگە مال تەييارلاپ بەرسىڭىز، — دېدى.

بىرنەچچە كۈن ئىچىده سەكسەن تۆگە مال تەييار قىلىندى. شاهزاده چاكارلىرى بىلەن يول تەييارلىقىغا كىرىشتى.

پادىشاهنىڭ قىرىق كۈنلۈك يولنى بىر كۈنده باسىدىغان بىر تۆگىسى بار ئىدى. شاهزاده ئاتىسىغا:

— ماڭا تېز يۈرەر تۆگىڭىزنى بېرىپ تۇرسىڭىز. مەن چاكارلارنىڭ ئالدىدا بېرىپ، ئامانەت قالغان پۇللارنى ئېلىپ تۇرسام، — دېدى. پادىشاه شاهزادىگە تېز يۈرەر تۆگىسىنى بەردى.

شاهزاده يىگىرمە چاكار بىلەن سەكسەن تۆگە مالنى ئېلىپ يولغا چىقتى. ئۇلار يېرىم كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، شاهزاده تېز يۈرەر تۆگىنى مىنىپ ئالدىدا يۈرۈپ كەتتى. نىزامىدىن ئاخۇن ئون بەش كۈنلۈك يولنى ئاش ۋاقتىغچە بېسىپ، شام شەهىرىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ تۆگىسىنى پىنهان جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ، قەلەندەر سۈرىتىده ياسىنىپ شەهەرگە كىردى.

شاهزاده سارايۇەننىڭ ئۆيىگە كەلدى. سارايۇەننىڭ خوتۇنى ئۇنىڭدىن:

— سىز كىم بولىسىز؟ — دەپ سورىدى.

— مەن ئىلگىرى سىزلەرنىڭ سارايغا چۈشكەن سودىگەر بولىمەن، — دېدى شاهزاده.

سارايۇەننىڭ خوتۇنى شاهزادىنى تونۇپ، ئۆيگە باشلاپ كىردى.

— سىز ناهايىتى خەتەرلىك چاغدا كەپسىز. ئېرىمنى زىندانغا تاشلىدى. سىزنى تۇتۇشقا شەهەر -

شەھەرلەرگە بۇيرۇق چۈشۈردى. مەلىكە ھازىر باغدا. ئۆزىنىڭ پەخىس بولۇۋاتقانلىقىنى خوتۇنى.
شاھزادە بۇنى ئاڭلاپ، زار - زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

قايغۇ - ھەسرەت بىلەن ئۆمرۈم،
ئۆتكەن بارمۇ، بىلگەن بارمۇ؟
پانىي دۇنيا مېھنەت تارتىپ،
ئۆتكەن بارمۇ، بىلگەن بارمۇ؟

ئۆمرۈم ئۆتتى ھەسرەت بىلەن،
ئىشق يولىدا مېھنەت بىلەن،
ياريم قالدى زۇلمەت بىلەن،
يارنى كۆرمەي ئۆتكەن بارمۇ؟

جۇدالىق دەردىدىن سولدۇم،
يار كويىدا ئادا بولدۇم،
پانىي دۇنيا مۇندا كەچتىم،
مۇرادىغا يەتكەن بارمۇ؟

ئەزەل كۇندە يېزىلىپتۇر،
پېشانەمگە پۈتۈلۈپتۇر.

قىسمەت بىزگە ئاتەش داغى،
مەقسىتىگە يەتكەن بارمۇ؟

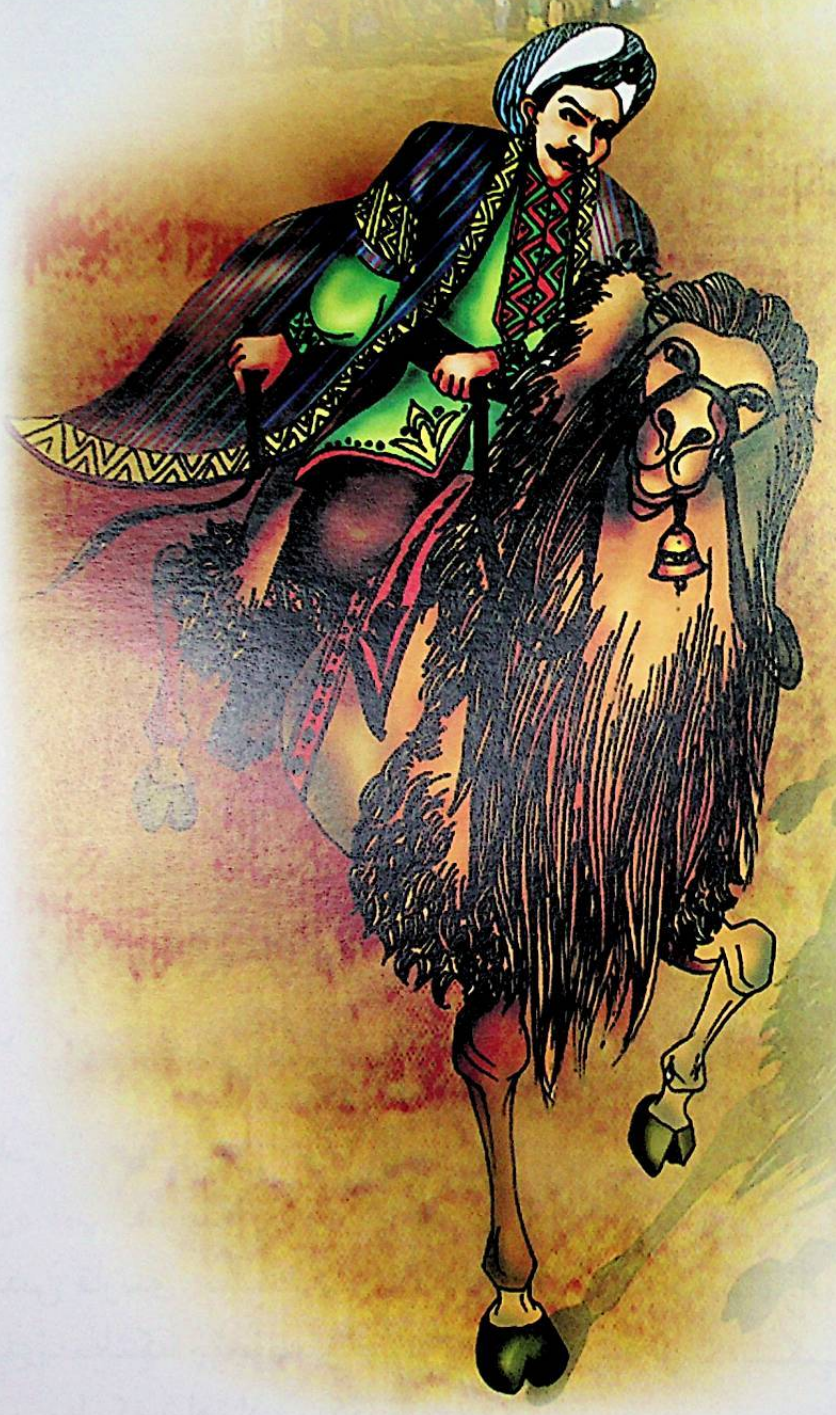
قابا پەلەك ئادەم ئوغلى،
سۇلايماندۇر داۋۇت ئوغلى،
ھىجران دەشتى ياقۇپ ئوغلى،
كەنئانىدەك ئۆتكەن بارمۇ؟

جۇدالىقنىڭ دەردى يامان،
ھىجران ئوتلار قىلدى سامان،
ئاشىقلارنى قىلدى ۋەيران،
مەقسىتىگە يەتكەن بارمۇ؟

پانىي دۇنيا كۆڭۈل بەرمە،
ھىجران ئوتىغا ئۆزۈڭ ئۇرما،
كەلمەس يارنىڭ يولىن يۇرمە،
كەلمەس يارنى تاپقان بارمۇ؟

نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمىنى ئوقۇپ تۇگەتكەندىن كېيىن:
— مەن مەلىكە بىلەن ۋەدە قىلىشقان. ماڭا ئەجەل يەتكەن بولسا، ئىلاجىم يوق. مەلىكە بىلەن چوقۇم كۆرۈشۈشۈم كېرەك، — دەپ ئىككى يۇز تىللانى سارايۇەننىڭ خوتۇنىغا بەردى.
شاھزادە قولىغا بىر خەنجەرنى ئېلىپ، شاھانە لىباسىنى تاشلاپ، يېرىم كېچە بولغاندا چارباغقا قاراپ راۋان بولدى.
نىزامىدىن ئاخۇن چارباغنىڭ كۇنچىقىش تەرىپىدىكى سۇئگۇچ ئارقىلىق باغقا كىردى. ئۇ مەلىكىنىڭ ھۇجرىسى ئالدىغا كېلىپ قارىسا، مەلىكە ئۇخلاپ قاپتۇ. شاھزادە ھۇجرىغا كىرىپ، مەلىكىنىڭ ئاغزىنى تۇتتى. مەلىكە چۆچۈپ ئويغاندى. نىزامىدىن ئاخۇن رەناخانىنى ئېلىپ سىرتقا چىقتى.
— ئەي گۇل ياريم، — دېدى مەلىكە، — مېنى ئوتتا قويۇپ، ئەمدى كەلدىڭىزمۇ؟ مېنىڭ ھالىم ناھايىتى خاراب، مەن ئەجەل دەرياسىدىن ياندىم. بۇگۇن سىزنى تۇتۇۋالسا، ئىككىمىزگىلا خەتەر يېتىدۇ. سۆزىڭىز بولسا تېز دەڭ.
— ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ — دېدى شاھزادە.
— بىر جاي تېپىڭ، ئۇ يەرگە ئادەم قەدىمى يەتمىگەن بولسۇن. ئۇ ئورۇننى تەييار قىلغاندىن كېيىن، يېرىم كېچىدە كېلىڭ. بىز بۇ شەھەردىن كېتەيلى. بولمىسا ئاتام ئىككىمىزنى ئامان قويمايدۇ، — دېدى مەلىكە.
شاھزادە مەلىكىگە بەش يۇز تىللانى بېرىپ دېدىكى:
— يەنە ئون كۇندىن كېيىن قايتىپ كېلىمەن. سىز نەرسە - كېرەكلىرىڭىزنى تەييار قىلىپ تۇرۇڭ.

شاهزاده مەلىكە بىلەن خوشلىشىپ شەھەرىدىن چىقتى. شاھزادە تۆگىسىگە مىنىپ، ئۆز شەھىرىگە راۋان بولدى، چۈش ۋاقتىدا ئۇممان دەرياسى بويىغا كېلىپ ئارام ئالدى. شاھزادە ئۇممان دەرياسىغا قارىسا، بىرمۇنچە غازلار ئۆز جۈپتىلىرى بىلەن قوغلىشىپ يۈرۈپتۇ. بۇنى كۆرۈپ نىزامىدىن ئاخۇنۇمنىڭ كۆڭلى بىئارام بولدى. ئۇ: «يېنىمدا ياردەم بولغان بولسا، مەنمۇ بۇ غازلارغا ئوخشاش خۇشال يۈرگەن بولاتتىم» دەپ، بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

ئاشىق بولۇپ بۇ يەردە قالدىم ھەسرەتتە،
تىلسىز ئاشىق ئويناىدۇ سۇنىڭ ئۈستىدە.
مۇرادىمنى تاپمايىن ياندىم ھەسرەتتە،
ئىشق ھىجران باغرىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

ئاشىق بولسا مەشۇقنى كۆرۈپ سۆزلىسۇن،
ئىچىدىكى سىرىنى بايان ئەيلىسۇن،
دۇشمەن بولسا قېشىدا ئەسلا بىلمىسۇن،
ئىشق ھىجران باغرىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

تەڭرىم بەردى جانىۋارغا جۈپتى ـ يارىنى،
قانات بەردى ئۇلارغا، يوقتۇر سانىنى،
غېرىب ئاشىق تاپقاندىمۇ مۇندا يارىنى،
ئىشق ھىجران باغرىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

ماڭا كەلدى يارىمنىڭ ھىجران پىراقى،
بۇ بېشىمدىن كەتمىدى يولنىڭ پىراقى،
بۇ جېنىمنى كۆيدۈردى يارنىڭ پىراقى،
ئىشق ھىجران باغرىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

بۇ دەريانى كۆرۈبان كۆڭلۇم شېشىلدى،
غازى مەشۇق ئويناشىپ سۇلار چېچىلدى،
ئاشىق ـ مەشۇق كەلگەندە كۆڭلۇم ئېچىلدى،
ھىجران ئىشق باغرىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

شاھزادە يولىنى داۋام قىلدى. كەچ بولغاندا دامان شەھىرىگە كەلدى. ئۇ بىر ساراينىڭ ئالدىغا كېلىپ قارىسا، ئۆزىنىڭ تۆگىلىرى تۇرۇپتۇ. شاھزادە چاكارلىرى بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن:

— شام شەھىرىگە بېرىپ كەلدىم. سودىگەرلەر كۆپ ئىكەن. سىلەر بۇ شەھەردە سودا قىلىپ تۇرۇڭلار. مەن ئاتامدىن ماللارنىڭ باھاسىنى توختىشىپ كېلەي، — دېدى.

شاھزادە چاكارلىرى بىلەن خوشلىشىپ يولىغا راۋان بولدى. ئەتىسى تاڭ سەھەردە خەزان شەھىرىگە

يېتىپ كەلدى. نىزامىدىن ئاخۇن ئوردىغا كىرىپ، ئاتىسىغا سالام قىلغاندىن كېيىن:

— شام شەھىرىگە ناھايىتى نۇرغۇن سودىگەرلەر كەپتۇ. بىزنىڭ سودىمىزغا خېرىدار ئازدەك قىلـ.

دۇ. چاكارلار دامان شەھىردە قالدى. سىزگە بىر ئەرزىم بار. شۇنى يەتكۈزگىلى كەلدىم، — دېدى.

— قانداق ئەرزىڭ بار؟ — دېدى پادىشاھ.

— ئەي ئاتا، شام پادىشاھى ئۈچ يۈز ئاتمىش ۋەزىرى بىلەن بۇ شەھەرگە شىكارغا كەلمەكچى بولدى. ئەگەر شام پادىشاھىنى شەھەرگە باشلىساق، بىزگە خەتەر يېتىدۇ. بىزنىڭ ئاتا ـ بوۋىمىزدىن قالغان بىر لەڭگەر بار. ئۇ جاينى ياسىتىپ قويساق، شام پادىشاھى كەلسە شۇ جايغا چۈشسە بولىدۇ. بۇنداق بولغاندا بىزگىمۇ خەتەر يەتمەيدۇ، — دېدى شاھزادە.

پادىشاھ شاھزادىنىڭ پىكرىگە ماقۇل بولدى.

ئىككىنچى كۈنى شاھزادە بەش يۈز ئادەمنى باشلاپ بېرىپ، لەڭگەرنى ياساشقا كىرىشتى. يەتتە كۈن ئىچىدە ئىككى مېھمانخانا، چوڭ بىر قورۇ ياسالدى. سەككىزىنچى كۈنى بەش يۈز ئادەمنى قايتۇرۇپ كەلدى.

شاھزادە ئىككى ھۈجرىغا كىرەكلىك نەرسىلەرنى تەييار قىلدى. خوجا قاسىم دېگەن چاكارنى ئىككى ئادەم بىلەن ئۇ يەردىن خەۋەر ئېلىشقا ئەۋەتتى. شاھزادە پادىشاھتىن رۇخسەت ئېلىپ، دامان شەھىرىگە يول ئالدى.

نىزامىدىن ئاخۇن بىر كۈن يول يۈرۈپ، دامان شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ چاكارلىرىدىن سودىـ نىڭ ئەھۋالىنى سورىدى. چاكارلار مالنىڭ يېرىمىنى سېتىپ بوپتۇ. شاھزادە چاكارلىرىغا:

— مەن شام شەھىرىگە بېرىپ ئەھۋال ئوقۇپ كېلەي. ئەگەر سودىگەرلەر يانغان بولسا، قالغان سودىنى شۇ يەرگە ئاپىرايلى، — دەپ، تۆگىسىگە مىنىپ شامغا يول ئالدى.

شاھزادە شام شەھىرىگە كېلىپ، سارايۇەننىڭ ئۆيىگە چۈشتى. سارايۇەننىڭ خوتۇنى شاھزادىگە:

— سىزنى تۇتۇش ئۈچۈن تەرەپ ـ تەرەپنى ئىزدەۋاتىدۇ. ئېرىم تېخى زىنداندىن چىقمىدى. سىز بىر ئامال قىلىپ ئېرىمنى زىنداندىن ئازاد قىلسىڭىز، — دېدى.

نىزامىدىن ئاخۇن:

— ئەنسىرىمەڭ، ئېرىڭىزنى زىنداندىن ئۆزۈم ئازاد قىلىمەن، — دەپ، سارايۇەننىڭ خوتۇنىغا ئىكـ كى يۈز تىللا بەردى.

يېرىم كېچە بولغاندا شاھزادە چارباغنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدىكى سۇڭگۈچ بىلەن باغقا كىردى. شاھزادە مەلىكىنىڭ ھۈجرىسى ئالدىغا كەلدى. ئىشىككە مىخ قېقىۋېتىپتۇ. شاھزادە: «ئىشىم چاتاق بولـ دى» دەپ ئەتراپىغا قارىدى. ھۈجرىنىڭ دېرىزىسىدىن سۇس چۈشكەن يورۇقنى كۆردى. شاھزادە پەنجـ رىدىن قارىدى. مەلىكە پەنجىرە ئالدىدا ياتقانىكەن. شاھزادە بەلۋېغىنى ئېلىپ مەلىكىنىڭ ئۈستىگە تاشـ لىدى. مەلىكە چۆچۈپ ئويغىنىپ شاھزادىنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلدى ـ دە، سىرتقا چىقتى.

مەلىكە شاھزادىنى كۆرۈپ:

— ئىشلار قانداق بولدى؟ — دەپ سورىدى.

— ئىشلارنى دېگىنىڭىزدەك قىلدىم. بۈگۈن كەچ بۇ شەھەردىن چىقىپ كېتەيلى.

— باغۋەن ئانا بىلەن گۈلجامالنى ئېلىۋالايلى.

— ئۇلارنى چاقىرساق، بىز خەتەرگە قالمامدۇق؟

— مەن كەتسەم، باغۋەن ئانا بىلەن گۈلجامالنى ئۆلتۈرىدۇ. بىز بىلەن بىللە كەتسۇن، — دېدى رەـ

ناخان.

ــ ئۇنداق بولسا سارايۇەننىمۇ ئېلىۋالايلى، تېز تەييار بولۇڭ. مەن ئۇنى زىندانداىن قۇتۇلدۇرۇپ كېلەي، ــ دېدى شاھزادە.

نىزامىدىن ئاخۇن شۇنىڭدىن كېيىن زىندانغا باردى. قارىسا، زىندان بېگى خورەك تارتىپ ئۇخلاۋېتىپتۇ. نىزامىدىن ئاخۇن بىر خەنجەر ئۇرۇش بىلەنلا زىندان بېگىنى ئۆلتۈم ئۇيقۇسىغا غەرق قىلدى، ئاندىن زىندانىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېلىپ، سارايۇەننى قۇتقۇزدى.

بىر سائەت ۋاقىت ئۆتكەندە، مەلىكە باغۇەن ئانا بىلەن گۈلجامالنى باشلاپ كەلدى. نىزامىدىن ئاخۇن مۇشۇ ۋاقىتتا سارايۇەننى ئېلىپ يېتىپ كەلدى. ئۇلار چارباغدىن چىقىپ، سارايۇەننىڭ خوتۇن ـ بالـ-

لىرىنى ئالدى ـ دە، شەھەر دەرۋازىسى ئالدىغا كەلدى. دەرۋازىۋەنلەر:

ـــ كىم سىلەر؟ نەگە بارىسىلەر؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مەن مەلىكە بولىمەن. بۇلار مېنىڭ خىزمەتچىلىرىم. بۇزرۇكۋارنىڭ يېنىغا كېتىۋاتىمەن. بىر سائەتتىن كېيىن قايتىپ كېلىمىز، ـــ دېدى مەلىكە.

دەرۋازىۋەن ئۇلارنى شەھەردىن چىقىرىۋەتتى. شاھزادە تۆگىسىنى قويغان سارايغا كېلىپ، سارايۋەنگە:

ـــ بۇ يەردە مەپكەشلەر بارمۇ؟ ـــ دېدى.

ـــ مېنىڭ بىر مەپەم بار.

ـــ ئون كۈنلۈك ھەققى قانچە؟

ـــ بەش يۈز تىللا.

ـــ ئون كۈنلۈك يولنى بىر كېچە ـ كۈندۈزدە باسىدىغان مەپە بولسا، مىڭ تىللا بېرەتتىم، ـــ دېدى شاھزادە.

شاھزادە سارايۋەندىن ئىككى مەپىنى ئېلىپ، يولغا راۋان بولدى.

ئۇلار شام ۋىلايىتىدىن چىقىپ بولغۇچە، شاھزادە سەل ئەندىشە قىلدى. مەلىكە شاھزادىگە قاراپ:

ـــ ئەي شاھزادە، ناھايىتى غەمكىن كۆرۈنىسىزغۇ؟ نېمىدىن ئەندىشە قىلىۋاتىسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

نىزامىدىن ئاخۇن رەناخانغا قاراپ، دەرد بىلەن بۇ نەزمىنى ئوقۇدى، نەزم:

بۇ پانىي ئالەم ـ دۇنيادا،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.
غەم بىلەن غەمخور بولۇپ،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

كېچە ـ كۈندۈز ناله قىلىپ،
بۇ بېشىمنى غەمگە سېلىپ،
يارىم كەلدى سازىن ئېلىپ،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

يارىم كەلدى يەنە ـ يەنە،
قىزلىرى بار دانە ـ دانە،
ئوردا ئىچىدە بولدى زارە،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

يارىم كەلدى مېنىڭ بىلەن،
چارباغى يوللار بىلەن،
بىزلەر كەلدۇق ئارمان بىلەن،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

يارىم كەلدى يوللار بىلەن،
كېلىشمەككە باغۋەن بىلەن،
دۇشمەن قالدى ئارمان بىلەن،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

گۈللەر باشى ھەم تۇماندۇر،
يارىم كۆڭلى ھەم ئاماندۇر،
جۇدا بولماق ھەم ياماندۇر،
مەن يارىمنى ئالدىم بۇگۈن.

نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، رەناخان خۇشال بولۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

سېنى دەپ بۇ كۈندە مەن شەھىرىمدىن ئايرىلدىم،
مېھرىبان ئاتا ـ ئانامدىن، باغۇگۈلدىن ئايرىلدىم،
كۆڭۈل دەردى ئىشقىدا مۇساپىر بولدۇم،
مېنىڭ يۈرگەن جايىمنى بايان ئەيلەيىن.

رازى بولماي ئاتامدىن كۆڭلۈم ئارماندا،
قىزلار قالدى بېغىمدا، ھەسرەت، دەرماندا،
دوستلۇق يولى كەلتۈرگەن ياتتى زىنداندا،
مېنىڭ بارغان جايىمنى بايان ئەيلەيىن.

ئاشىق بولمىدا يۇرگەنلەر مەندەك بولمىسۇن،
ئاشىق بولسا شەھىرىدىن مەندەك تانمىسۇن،
ئاشىقلارنىڭ ۋەدىسى يالغان بولمىسۇن،
مېنىڭ يۇرگەن جايىمنى بايان ئەيلەيىن.

مېنى مۇندا ئەپكەلدىڭ، جايىڭ بىلمەسمەن،
ئاشىق بولنىڭ كۆرۈبان ئوتتىن يانماسمەن،
زۇلۇم يەتسە بېشىمغا ھەرگىز يانماسمەن،
مېنىڭ بارغان جايىمنى بايان ئەيلەيىن.

نىزامىدىن ئاخۇن رەناخانغا قاراپ دەرد بىلەن بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

سېنىڭ بارار جايىڭدا ئالتۇن ھۇجرام بار،
ئالتۇن تىللا تاملىرى، قىرىقتىن پەنجىر بار،
كىمخاب ـ ئەتلەس قۇراقتىن تۇرلۇك تۆشەك بار،
ئېيلىم، خەلقىم، شەھىرىمنى خەبەر ئەيلىسەم.

سېنىڭ ھۇجرالىڭ تاملارى لەئەل ـ ياقۇتلۇق،
ئېيلىم، خەلقىم شەھىرىمنى خەبەر ئەيلىسەم.

قىرىقتىن ئاپتۇۋا ھۇجرامدا تۇرلۇك ئېسىقلىق،
قىرىقتىن ئالتۇن پەتنۇسلار تەختىتە قويۇقلۇق،
قىرىقتىن پانۇس ھۇجرامدا شاملار ئېسىقلىق،
ئېيلىم، خەلقىم ھۇجرامنى خەبەر ئەيلىسەم.

سېنىڭ تۇرغان جايىڭدۇر ئالتۇن پەنجىرلىك،
ئىشىكلىرى تىللادىن پولات زەنجىرلىك،
تۆت تەرەپتە تاشلىرى ئەينەك ـ گۆھەرلىك،
ئېيلىم، خەلقىم ھۇجرامنى خەبەر ئەيلىسەم.

قىرىقتىن سەكسەن بىساتىم ھۇجرامدا ئېسىقلىق،
قىرىقتىن سەكسەن تۆشەكتە تەكىيە قويۇقلۇق،
قەنت ـ گېزەكتە چايلىرىم ئوتتا قويۇقلۇق،
ئېيلىم، خەلقىم ھۇجرامنى خەبەر ئەيلىسەم.

سېنىڭ ياتقان جايىڭدۇر ئون تۆت قەۋەتلىك،
سېنىڭ يېگەن غىزايىڭ شېرىن، لەززەتلىك،

نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، مەلىكە خۇشال بولدى. رەناخان ئۆز مەملىكىتىنىڭ چېگرىسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، كەينىگە قاراپ «ئۆز شەھىرىمدىن ئايرىلدىم» دەپ قايغۇردى.
شاھزادە:

— سىز مەن بىلەن بىللە بولۇشنى خالىمايدىغان ئوخشايسىز، — دەپ خاپا بولدى.
مەلىكە رەناخان:

— كىشى ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلسا قايغۇرامدۇ؟ ئۆز يۇرتىنى سېغىنمىغان ئادەمنى ئادەم دېگىلى بولامدۇ؟ سىز مېنى شەھىرىمدىن ئەچىپلا تاشلىۋەتمەكچىمۇ؟ — دەپ، كۆزىگە ياش ئالغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

ئەھلىم ماڭا دۇشمەن بولدى،
ئاتا ـ ئانام نالان قىلدى،
قىزلار ئاندا غەمدە قالدى،
يارىم ھالى بۇدۇر كۇنلەر.

باشتا قىلغان سۆزۈڭ قالدى،
بۇگۈن يارىم مەندىن تاندى،
بارغان جايىغا بېشى قايدى،
يارىم ھالى بۇدۇر كۇنلەر.

سېنى دەپان كەچتىم جاندىن،
باغۋەن بىلەن كەلدىم ئاندىن،
مېھىر ـ ۋاپا كۆرمەي سەندىن،
يارىم ھالى بۇدۇر كۇنلەر.

ئۆزۈڭ چاغلاپ مېنى ئالساڭ،
ئۆز شەھىرىڭگە يالغۇز بارساڭ،
مېنى مۇندا يالغۇز قويساڭ،
يارىم ھالى بۇدۇر كۇنلەر.

مەلىكە بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شاھزادە ئەپۇ سورىدى. ئۇلار خېلى ئۇزۇن يۈرگەندىن كېيىن، ئۇممان دەرياسىغا يېتىپ كەلدى. شاھزادە مەپىكەشلەرنى ئارام ئېلىشقا بۇيرۇدى.

نىزامىدىن ئاخۇن بىلەن رەناخان دەريا بويىدا مۇڭدىشىپ ئولتۇراتتى، بىر چاغدا دەريادىن بىر ساندۇق ئېقىپ كەلدى. ئۇلار بۇ ئىشقا ھەيران بولۇشتى. شاھزادە ساندۇقنى دەريادىن سۈزۈۋېلىشقا ئۇرۇنۇپ باققان بولسىمۇ، يېقىن بارالمىدى. مەلىكە شاھزادىگە:

— نىزامىدىن ئاخۇن، بىز ھەربىرىمىز ساندۇققا ئارغامچا تاشلاپ باقايلى. ئۇ ساندۇقنى قايسىمىز تۇتالىساق، شۇنىڭ بولسۇن، — دېدى. مەلىكە بىلەن شاھزادە شۇنچە ئامالالارنى قىلغان بولسىمۇ، ساندۇقنى تۇتالمىدى. مەلىكە دەريادا قاراپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى، نەزم:

دولقۇنلىنىپ ئاقىدۇ ئۇممان دەريا سى،
بۇ چۆرۈلگەن ساندۇققا ئۆزۈڭ بول رەھبەر،
بۇ ساندۇقنى يەتكۈزگىن قادىر خۇدايى،
قۇدرىتىڭدىن شەيئى مۇندا مەۋجۇتتۇر.

يېتىملارنىڭ يېشىدۇر مۇندا گۇۋاھى،
غېرىب بولۇپ يۈرتۇمدىن مۇندا ئايرىلدىم،
قۇدرىتىڭدىن جىمى شەيئى مەۋجۇتتۇر.
سېنىڭ قۇدرەت ئىلمىڭنى دەريادا كۆردۇم،

ئۇمىد بىلەن كېلىپمەن، ئۆزۈڭ نىجات بەر،
قۇدرەت سۈپەت يولۇڭدا ئىنتىزار تۇردۇم،
ئاققان دەريا ئۈستىدىن مۇندا نىجات بەر،
قۇدرىتىڭدىن جىمى شەيئى مەۋجۇتتۇر.

مەلىكە بۇ مۇناجاتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ئاللانىڭ قۇدرىتى بىلەن شامال پەيدا بولدى. شامال ساندۇقنى دەريانىڭ قىرغىقىغا چىقاردى. شاھزادە ساندۇقنى مەلىكىنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. ئۇلار قارىسا، بۇ

غەلىتە ساندۇق ئىكەن. ساندۇقنىڭ يۇقىرى - تۆۋىنىنى پەرق ئېتىش مۇمكىن بولمىدى. شاھزادە مەلـ-
كىگە:

— يولدىن قالمايلى. ئاتىڭىزنىڭ ئادەملىرى بىزنى قوغلاپ كېلىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. بۇ ساندۇق ئىچىدىن بايلىق چىقسىغۇ مەيلى، ئەگەر بىرەر گۇناھكارنى ئۆلتۈرۈپ ساندۇققا سېلىپ قويغان بولسا، بىزگە خەتەر يېتىشى مۇمكىن. بىز يولىمىزغا ماڭايلى، — دېدى.

— بۇ ساندۇقنى ماڭا بەرسەڭلار، مەن شەھىرىمگە ئەكېتىپ يادىكار تۇتسام، — دېدى مەپىكەش.

— ساڭا بەردۇق. بىز سەپەر ئۇستىدىكى ئادەم، ئۇنى قانداقمۇ ئەكېتىمىز؟ — دېدى شاھزادە.

مەپىكەش خۇشال بولۇپ ساندۇقنى كۆتۈرمەكچى بولدى، بۇ چاغدا ساندۇقتىن ئاۋاز چىقتى. نەزم:

مېنى قايتۇرما شەھىرىڭگە،
قازا يەتتى بۇ بېشىمغا،
غەمنى سالما ئۆز بېشىڭغا،
بارغان جايغا مېنى قويغىن.

مېنى قويما كېتەر يولدىن،
كەتكەن جايغا مېنى قويغىن.

ساندۇق ئىچىدە كۆڭلۈم خەستە،
مېنىڭ كۆڭلۈم مۇندا غەمدە،
مەن تۇرارمەن ساندۇق ئىچىدە،
بارغان جايغا مېنى قويغىن.

دوستلار بولساڭ ساندۇق ئاچقىن،
دۇشمەن بولساڭ مېنى قويغىن،
ئۇۋالىمغا سەن قالمىغىن،
بارغان جايغا مېنى قويغىن.

تەپسەڭ ساندۇق ھەم ئاچىلۇر،
گۈل بېشىمغا ھەم سانجىلۇر،
دۇشمەن بولسا ئوتقا سالۇر،
بارغان جايغا مېنى قويغىن.

ئاتام كەلسە مېنى تۇتار،
گۈل بېشىمغا ئوتنى ياقار،
ئەزىز جېنىم تەندىن چىقار،
بارغان يولغا مېنى قويغىن.

بىزلەر كەلدۇق قەبرىستاندىن،
سېنىڭ جايىڭ قاي شەھەردىن؟

ئەزىز جېنىم ھايات بولسا،
بارغان جايدا غېرىب بولسا،
ئاخىر بىر كۈن يارنى كۆرسە،
كېتەر يولغا مېنى قويغىن.

بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ مەپىكەشنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتاشتى.

— ئەي مەلىكەم، مەن سىزلەرنى يىگىرمە كۈنلۈك يەرگە ئەكەلدىم. بۇ خىزمىتىم ئۈچۈن ساندۇقنى ماڭا بەرسىڭىز، — دېدى مەپىكەش رەناخانغا.

مەلىكە ساندۇقنى مەپىكەشكە بەرمەكچى بولدى. ساندۇق ئىچىدىن يەنە ئاۋاز چىقتى. نەزم:

مېنىڭ كۆڭلۈم مۇندا خەستى،
بىر قىز باردۇر ساندۇق ئاستى،
قۇلاق سالغىن سۆزۈم راستى،
بۇ جېنىمغا ئۇۋال قىلما.

كېتەر ئۆمرۈم ئارمان بىلەن،
قىزلىرىڭنى ئوتتا قويما.

قىزلار كەلدى ساندۇق بىلەن،
دەريا ئىچىدە دەرمان بىلەن،

مېنى قويغىن دەريا بىلەن،
ئۆزۈڭ يانغىن يارىڭ بىلەن،
جۇدا بولدۇم يارىم بىلەن،
قىزلىرىڭنى ئۇندا قويما.

هېچكىم مەندەك دەرمان بولماس،
غېرىبلارنىڭ ھالىنى بىلمەس،
قىزنىڭ قەدرىنى نادان بىلمەس،
قىزلىرىڭنى ئوتتا قويما.

ساندۇق ئىچىدە ئۆزۈم ھەيران،
شەھىرىم قالدى يوقتۇر دەرمان،
كەلگەن جايىم دەريا ئۈمان،
قىزلىرىڭنى ئوتتا قويما.

مېنى قويما دۈشمەن يولىغا،
ئەمدى كېتەي مۇندىن سايىغا،
قارار تولدى كەلگەن ئايىغا،
قىزلىرىڭنى ئوتقا سالما.

مەلىكە رەنا بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇنغا:
— ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئېچىڭ، — دېدى.
شاھزادە شۇنچە ھەپىلىشىپمۇ ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئاچالمىدى. ساندۇقتىن يەنە ئاۋاز كەلدى. نەزم:

ھىممەت بولسا كۆڭلۈڭدە ساندۇق ئېچىلۇر،
دۇررى گۆھەر تىللادىن ئۇنچە چېچىلۇر،
مېنى كۆرگەن شۇ يارنىڭ كۆڭلى ئېچىلۇر،
ئىشق يولىنى بىزلەرگە بايان ئەيلىگىن.

يارىم بولسا ھەر جايدا بولسۇن سالامەت،
ئىشق ـ ھىجران يوللاردىن خەۋەر ئەيلىگىن.

كۆپ بالالار يېتىپتۇر ئون تۆت يېشىمدا،
تۇرلۇك سەۋدا كېلىپتۇر مېنىڭ بېشىمغا،
بىر خۇدادىن ئۆزگەسى يوقتۇر قېشىمدا،
پىنھان سۆزنى بىزلەرگە بايان ئەيلىگىن.

مېنىڭ كەلگەن يوللىرىم ئۈمان دەريا سى،
تۈپراق چېچىپ يىغلىدى ئەزىز ئانىسى،
مېنى سىزگە يەتكۈزدى قۇدرەتلىك تەڭرى،
مېنىڭ كۆرگەن دەردىمنى بايان ئەيلەيىن.

مېنىڭ مۇنداق كەلمەكىم تۇرلۇك مۇشەققەت،
يارىم ئۇچۇن تارتايىن رەنجىيۇ مېھنەت،
قىرىق كۈن بولدى دەريادا يىغلاپ كېلۈرمەن،
ساندۇق ئىچىدە دەردىمنى ھەققە تۆكەرمەن،
ئۈممان دەريا تاشلارغا ھالىم ئېيتارمەن،
مېنىڭ كۆرگەن دەردىمنى بايان ئەيلەيىن.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:
— ئۇ قىزدىن ئەسلىي نەسەبىنى سوراپ، ئاندىن ساندۇقنى ئاچايلى، — دەپ، بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

سېنىڭ نەسلىڭ بىزلەرگە بايان ئەيلىگىن،
سېنىڭ كەلگەن جايىڭنى ئايان ئەيلىگىن،
ئىچ سىرىڭنى بىزلەرگە ئىزھار ئەيلىگىن،
سېنىڭ كەلگەن شەھىرىڭنى بايان ئەيلىگىن.

نەچچە كۈنلۈك يول تۇرۇر سېنىڭ ماكانىڭ؟
نە سەۋەبتىن بەندىتە مۇنداق كەلگەنىڭ؟
قانداق گۇناھ ئۆتكەندۇر سېنىڭ بېشىڭدىن؟
بىزگە خەۋەر بەرگەيسەن، بىزلەر ئاڭلايىن.

سېنىڭ ئاندا ماكانىڭ قايسى شەھەردۇر؟
ئاتا ـ ئاناڭ نەسلىنى بىزلەرگە بىلدۇر،
ئۆتكەن ئىشنى بېشىڭدىن سەن مۇنداق بىلدۇر،
سېنىڭ كەلگەن جايىڭنى بايان ئەيلىگىن.

سېنىڭ كۆرمەي بۇ تەندە قالمىدى تاقەت،
غەنىيمەتتۇر، بىزلەرگە بولغايسەن ئۇلپەت،
گۇل بېغىڭغا كېلىپتۇر مۇنداق بىر زۇلمەت،
راستتىن سۆزنى ئېيتايىن، قەدرىڭ بىلەيىن.

نىزامىدىن ئاخۇن بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ساندۇقتىن يەنە ئاۋاز چىقتى. نەزم:

مېنى سورىساڭ جاماس ھاكىم شاھلىرى،
ئۇچ يۈز ئاتمىش بەگ بىلەن تۆت يۈز چاكارلىرى،
باغۇەن بىلەن ئوينارلار قىرىقتىن قىزلىرى،
مېنى سورىساڭ شۇ جايدىن مۇندا كېلۇرمەن.

مېنىڭ بىلەن ئويناپدۇر قىرىقتىن كېنىزەك،
قىرىقتىن بىسات ئۈستىدە تۇرلۇك ئالامەت،
ھالۋا بىلەن قەنتلەرنى چاي بىلەن سۈتلەپ،
مېنى سورىساڭ شۇ جايدىن مۇندا كېلۇرمەن.

ماڭا بولدى بۇ قىسمەت ھاۋايى ـ ھەۋەستىن،
بۇلبۇل سايراپ چىقتىلەر ئالتۇن قەپەستىن،
ماڭا ھىجران تەگدىلەر تۇرلۇك نەپەستىن،
مېنى سورىساڭ شۇ جايدىن مۇندا كېلۇرمەن.

ھىجران ئىشقى بىزلەرنى بۇ يولغا سالدى،
ئاتام مېنى بەند قىلىپ ساندۇققا سالدى،
مۇنداق زۇلمەت باشىمغا شۇ كۈندە كەلدى،
مېنى سورىساڭ شۇ جايدىن مۇندا كېلۇرمەن.

ساندۇق بىلەن تاشلىدى دەريا ئۈمانغا،
يىغلاپ دەردىم ئەيلىدىم باغۇەن ئانامغا،
بىزدىن سالام ئېيتىڭلار، ئەزىز ئانامغا،
مېنى سورىساڭ شۇ جايدىن مۇندا كېلۇرمەن.

شاھزادە بىلەن مەلىكە بۇنى ئاڭلاپ:

— بۇ بىچارە بىزگە ئوخشاش ئىشق دەردىدە بۇ بالاغا قاپتۇ. ئاشىقنىڭ دەردىنى ئاشىق، ئالتۇن قەپەسنىڭ قەدرىنى بۇلبۇل بىلىدۇ، — دەپ، ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئاچتى.

شاھزادە بىلەن مەلىكە ساندۇق ئىچىدە بىر ئاي يۈزلۈك مەلىكىنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇلار ھەيران بولۇپ:

— ئەي مەلىكە، قانداق قىلىپ ساندۇق ئىچىگە بەند قىلىندىڭىز؟ ئىسمىڭىز كىم؟ — دەپ سورىدى.

— ماڭا بىر پىيالە سۇ بېرىڭلار، ئاندىن كەچۈرمىشلىرىمنى سىلەرگە بايان قىلاي، — دېدى مەلىكە.

شاهزاده نىزامىدىن ئاخۇن بىر پىيالە سۇ ئىلىپ كەلدى. مەلىكە سۇنى ئىچكەندىن كېيىن، بۇ نەزمنى ئوقۇدى. نەزم:

مېنىڭ سورىسىڭ جاماس شاھنىڭ قىزىمەن،
مېنىڭ يۈرگەن شەھىرىمدە قىرىقتىن قىز بار،
بىر جوھۇتنىڭ ئوغلىغا ئاشىق بولۇپمەن،
كېچىلىرى يۈرمەككە قەمەر يارىم بار،
تۆت يىل مۇددەت بولغاندا كېلىپمەن،
مېنىڭ تۇرغان بېغىمدا تۇرلۇك ئانار بار،
قىسمەت بىزگە شۇ كۈندە ئىزھار ئەيلىدى.
بىزگە شۇنداق قىسمەتلەر ئىزھار ئەيلىدى.

ئوتتۇز كېچە، ئوتتۇز كۈن دەريادا يۈردۇم،
مېنىڭ يېشىم يەتكەندۇر تېخى ئون تۆتكە،
ساندۇق ئىچىدە ئۆزۈمنى ئۆلەر چاغلىدىم،
مېنىڭ ياتقان جايلىرىم تەخت ئۈستىدە،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلابان ھەققە سېغىندىم،
چەندان يىگىت يىغلايدۇر مېنىڭ قەستىمدە،
مۇنداق قىسمەت بىزلەرگە تەقدىر ئەيلىدى.
كۆرمەي ئانار بېغىمنى ۋەيران ئەيلىدى.

رەھىم ئەتمىدى بىزلەرگە ئاتا ـ ئانىمىز،
سورىسىڭ، مېنىڭ ئېتىمنى گۈلى پىراقدۇر،
ھىجران ئىشقى دەردىدە يىغلاپ ـ كۈلەرمىز،
مېنى كۆرگەن ئاشىقلار ھىجران داغىدۇر،
ياشلىق دەۋران كېتىپتۇر، قايدا بارۇرمىز؟
مېنىڭ تۇتقان گۈل يارىم چەندان زاردۇر،
تەقدىر ـ قىسمەت بىزلەرنى مۇندا ئەيلىدى.
ئىشق ھىجران بىزلەرنى مۇندا ئەيلىدى.

مەلىكە رەنا بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

ـــ بىزمۇ سىزگە ئوخشاش ئىشق دەردىدە مۇساپىردۇرمىز. سىزمۇ بىز بىلەن بىللە مېڭىڭ. ئۆل-سەك تەڭ ئۆلىمىز، تىرىلسەك تەڭ تىرىلىمىز. ئۇلۇغ تەڭرىم بىزنى ئىشق يولىدا مۇساپىر قىلغان بولسا، بىزگە ئامال يوق، ـــ دەپ، مەلىكە گۈلپىراقنى ئىلىپ يولغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ئۇلار يەتتە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرگەندىن كېيىن، شاھزاده ياساتقان لەڭگەرنىڭ قارا-سىنى كۆردى. ئۇلار لەڭگەرگە يېقىن كەلگەندە خوجا قاسىم ئالدىغا چىقىپ، ھۈجرىغا باشلاپ كىردى. شاھزاده ئىككى مەلىكىنى ئىككى ھۈجرىغا ئورۇنلاشتۇردى. سارايۇەننى بالا ـ چاقىلىرى بىلەن بىر قە-سىرگە ئورۇنلاشتۇردى. ئۇلار ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز مەجلىس قىلغاندىن كېيىن، شاھزاده يولغا چىقماقچى بولدى. مەلىكە رەنا:

ـــ نەگە بارىسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مەن سودامنىڭ ئەھۋالىنى ئۇققاچ، شام شەھىرىگە بېرىپ كېلەي، ـــ دېدى شاھزاده.

مەلىكە رەنا ماقۇل بولدى. شاھزاده باغۋەن ئانا، گۈلجامال ۋە خوجا قاسىمنى ئىككى مەلىكىنىڭ خىزمىتىده قويۇپ شامغا يۈرمەكچى بولدى. بۇ چاغدا مەلىكە گۈلپىراق شاھزادىگە قاراپ بۇ نەزمنى ئو-قۇدى، نەزم:

مېنىڭ مۇندا كەلگەنىمنى ھېچكىم بىلمىسۇن،
مېنى سالغان ساندۇقنى ئېقىپ كەتتى، دەڭ،
ئۇممان دەريا باشىغە خەلقىم كەلمىسۇن،
دەريا ئىچىدە چۆرۈلۈپ يىغلاپ ئۆتتى، دەڭ،
مېنى ئىزدەپ دوست ـ يارىم ھەيران بولمىسۇن،
ئۇممان دەريا مەنزىلى جايغا يەتتى، دەڭ،
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇممانغا.
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇممانغا.

مېنىڭ خەلقىم سىزدىن مېنى سورارلەر،
كۆرگەن بولسا دەريانىڭ يولىن ئىزدەرلەر،
ئەزىز ئانام يىغلابان ياشىن تۆكەرلەر،
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇمانغا.

دەريا بىلەن كەتكەندۇر تاغلار ئارىسى،
بۇ دەريادىن يېتكەندۇر قىزلار قارىسى،
مېھىر ـ شەپقەت قىلمىدى قىزنىڭ ئاتىسى،
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇمانغا.

مېنىڭ تۇرغان شەھرىمدە گۈلپەر ئانام بار،
كېچە ـ كۈندۈز ياد ئەتكەن قەمەر يارىم بار،
مېنى بەندكە سالدۇرغان جاماس ئاتام بار،
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇمانغا.

مېنىڭ تۇرغان شەھرىمنى دۇشمەن بىلمىسۇن،
مېنى ئىزدەپ بۇ يەردە ئوتقا سالمىسۇن،
غېرىبلىقنىڭ شەھرىدە مېنى قويمىسۇن،
مېنى كەتتى دېگەيسىز، دەريا ئۇمانغا.

مەلىكە گۈلپىراق بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شاھزادە ئۇنىڭغا:
ــ ئەي مەلىكە، سىزنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىڭىزنى ھېچكىمگە تىنمايمەن. خاتىرجەم بولۇڭ، ــ دېدى.
مەلىكە رەنا ھۇجرىدىن چىقىپ نىزامىدىن ئاخۇنغا:
ــ مېنى ئاتا ـ ئانامدىن ئايرىپ، مۇساپىر قىلدىڭىز. ئۆز شەھرىمگە بارغاندا مېھرىبان ئانامغا، مەخسۇتخان ئاكامغا مەندىن سالام ئېيتىڭ، ــ دەپ زار ـ زار يىغلىغان ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مۇندىن بارساڭ ئۆز شەھرىمگە،
مېنى قويدۇڭ داۋانچىڭدا.
غېرىب بولدۇم بۇ شەھرىڭدە،
سالام ئېيتىڭ گۈللىرىمگە.

كۆڭۈل بىزنى ۋەيران قىلدى،
ئانىسىدىن جۇدا قىلدى،
بىزنى مۇندا غېرىب قىلدى،
سالام ئېيتىڭ يارەنمغا.

ئاتام بىرىگە پەرۋىش قىلغان،
ئانام غەمدە ئوتتا قالغان،
كېنىزەكلەر غېرىب بولغان،
سالام ئېيتىڭ قىزلىرىمغا.

بىزلەر تۇرغان چارباغىم،
ھۇجرام بېشى كۆپ ئانارىم،
ئوتتا كۆيەر بار ئەزايىم،
سالام ئېيتىڭ گۈللىرىمگە.

ئاتام بىزدىن كۆڭۈل ئۈزسۇن،
ئانام مەندىن رازى بولسۇن،
بىز غېرىبنى ھەم ياد ئەتسۇن،
سالام ئېيتىڭ گۈل ئانامغا.

مەخسۇتخاندىن ئېيتتىم سۆزنى،
ياخشى بىلدىم مۇندا سىزنى،
خۇدا سالدى ئىككىمىزنى،
سالام ئېيتىڭ گۈلنارىمغا.

مەلىكە رەناخان يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شاھزادە مەلىكىگە:
ــ بەك قايغۇرۇپ كەتمەڭ، مەن تۆت ـ بەش كۈندە قايتىپ كېلىمەن، ــ دەپ، دەرد بىلەن بۇ نەزمنى ئوقۇدى، نەزم:

مېنى مۇندا كەتتى دەپ كۆڭلۈڭ سۇندۇرما،
دۇشمەنلەرگە سىرىڭنى ھەرگىز بىلدۈرمە،
غېرىبلىقنىڭ دەردىنى كىشىگە بىلدۈرمە،
مۇندىن كەتسەم كېلۈرمەن، نازۇك گۈل يارىم.

بۇگۈن مۇندا كېتەرمەن سېنىڭ ھىجرىڭدا،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلايمەن قارا تۇنۇڭدە،
نىسار قىلدىم باشىمنى يارىم يولىدا،
مۇندىن كەتسەم كېلۈرمەن، غېرىب گۈل يارىم.

سېنى دەپ كەچتىم مەن ئاتا ـ ئانامدىن،
ھىجران ئىشقى يولىدا كەچتىم ئەھلىمدىن،

سەكسەن تۆگە سەرپ ئەتتىم ياريم دەشتىگدىن،
مۇندىن كەتسەم كېلۇرمەن، غېرىب گۇل ياريم.
بىزلەر قايتىپ كەلگۈچە ھۇجرامدا تۇرغىن،
كېلەر مۇددەت قارارىدا يولۇمغا باققىن،

بىر خۇدادىن ئۆزگىنى ئارقا تاشلىغىن،
مۇندىن كەتسەم كېلۇرمەن، غېرىب گۇل ياريم.

مۇددەت قارار توشماستا قايتىپ كېلۇرمەن،
گۇل بېشىمدىن جېنىمنى نىسار قىلۇرمەن،
سېنى كۆرۈپ ھالىمنى ساڭا تۆكەرمەن،
مۇندىن كەتسەم كېلۇرمەن، غېرىب گۇل ياريم.

شاھزادە نىزامىدىن ئاخۇن مەلىكە رەناخان بىلەن زار ـ زار يىغلاشقان ھالدا خوشلىشىپ، شامغا قاراپ راۋان بولدى.

بوزيگىت

ھەممىدىن خەۋەردار كىشىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلۇرلەركى، تەڭرىتېغى ئېتىكىدىكى ئىككى ئىقلىمنىڭ بىر پادىشاھى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى ئابدۇللاخان ئىدى. ئۇنىڭ تەختى ـ تاجى، ھېسابسىز مال ـ مۇلۇك ۋە دۇنياسى بار، بىراق ئىزىنى باسقۇدەك پەرزەنتى يوق ئىدى. بۇنىڭدىن تولىمۇ زارلىناتتى.

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى شاھنىڭ ئاھ ـ زارى خۇدانىڭ ئىلتىپاتىغا ئېرىشىپ، خوتۇنى ھامىلدار بولۇپ، ئاي ـ كۈنى توشۇپ بىر ئوغۇل تەۋەللۇت قىلدى. خان يۇرتقا ئات چېپىي بېرىپ، بالىسىنىڭ ئىسمىنى بوزيىگىت قويدى.

ئابدۇللاخانىنىڭ تابىل ئىسىملىك بىر ھۆرمەتلىك ۋەزىرى بار ئىدى. ئۇنىڭ خوتۇنى ھەم ئابدۇللاخانىنىڭ خوتۇنى بىلەن بىر كۈندە، بىر ۋاقىتتا بىر ئوغۇل تۇغدى. ۋەزىر بالىسىنىڭ ئىسمىنى كىمەن قويدى. بوزيىگىت بىلەن كىمەن كىچىكىدىن تارتىپلا ئىجىل ـ ئىناق، ھەر ئىشنى، ھەرنېمىنى تەڭ كۆرىدىغان دوستلاردىن بولۇپ ئۆستى. ئابدۇللاخانىنىڭ ئوغلى بوزيىگىت شۇنداق گۈزەل ئىدىكى، بىر كۆرگەن كىشى ھەيران قېلىپ «يەنە بىر قېتىم كۆرسەم» دەيتتى، ئارمان قىلاتتى. بوزيىگىت بىلەن كىمەن كىچىكىدىن ئەقىل ـ ئىدراك، پەم ـ پاراسەت، باتۇرلۇقتا تەڭداشسىز ۋە بىر ـ بىرىگە چىن مېھرىبان ئىدى.

بوزيىگىت ئون يەتتە ياشقا تولدى. شۇ يىلنىڭ بىر كۈنى كېچىدە ئۇ تازا شېرىن ئۇيقۇدا يېتىپ بىر چۈش كۆردى. چۈشىدە بىر خۇش قەدەم، خۇش سۈرەت قىزنى كۆردى. بوزيىگىت كۆز تىكىپ قارىسا، بۇ بىر توپ قىزلارنىڭ قوللىرىدا بۇلبۇل، تۇتقۇشلار خەندان ئۇرۇپ سايرىشاتتى. بۇ قىزلار بولسا بىر خۇش رەپتار پەرى قىزنى ئارىغا ئېلىپ يۈرەتتى. بۇ ھالنى كۆرگەن بوزيىگىت ھەيران بولدى. شۇئان ھېلىقى پەرى قىز بوزيىگىتنى كۆرۈپ قېلىپ، بۇلبۇلدەك خۇش ئاۋازى بىلەن بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

كۈندە يىغلاپ، كۈندە زار،
مەن يۈزۈڭگە ئىنتىزار.
نەدە ئۆزۈڭ، سۆيگەن يار،
مېنى شۇنداق قىلما زار.

بىر يىل بولدى يانارمەن،
ئۆتكەن كۈننى سانارمەن.
ئەس ـ ھوشۇمدىن ئايرىلدىم،
ساڭا قاچان قانارمەن؟

غايىبمۇسەن، جان يىگىت،
يىگىت مۇنداق باتۇرمۇ؟
كېيىك كۆرسە ئوۋلاشقا،
ئوقياسىنى ئاتۇرمۇ؟

شەھرى بوستان بۇلبۇلى،
گۈلىستاننىڭ بىر گۈلى.
دەريا كېچىپ، تاغ ئېشىپ،
بىزنى ئىزدەڭ بىر يولى.

بوز يىگىتنىڭ قايتۇرۇپ بەرگەن جاۋابى:

نالمىغىن، جېنىم يار،
تەڭرىدىن رەھمەت ياغار،
مۇراد بىر كۈن يۈز ئاچار،
سەۋر قىلساڭ بولاتتى.

ئاشىقلار زارلاپ ئۆتەر،
تەڭرىدىن رەھمەت كۈتەر،
مۇرادقا بىر كۈن يېتەر،
سەۋر قىلساڭ بولاتتى.

سەۋر قىلماي ئىش پۈتمەس،
مەزگىلسىز ئەرزىڭ يەتمەس،
كۆڑەرسەن مەزگىل بولسا،
سەۋر قىلساڭ بولاتتى.

بۇرۇن ئۆتكەن جۇپلەردەك،
ئەقىل تاپساڭ بولاتتى.
دوست ـ دۇشمەنىنىڭ ئالدىدا،
يىغلىمىساڭ بولاتتى.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت ئويغاندى. قارىسا، چۈشىدە كۆرگەن خۇش سۈرەت پەرى قىز يېنىدا يوق. ئۇ بىر يىلغىچە زەپىراندەك سارغايدى. ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭدىن كۆپ سورىدى. بىراق ئۇ زادىلا ئېيتمىدى. ئىككىنچى يىلى بوزىيگىت ئون سەككىز ياشقا تولدى. ئىككىنچى يىلى ئۇ يەنە بىر چۈش كۆردى، چۈشىدە ھېلىقى پەرى قىز زاھىر بولدى. قىز خۇددى بۇرۇنقىدەكلا زارلىنىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

كۆپتىن بېرى ساقلايمەن،
كېلەرمۇ دەپ ئويلايمەن.
خەۋىرىڭ يوق، ئۆزۈڭ يوق،
سالامنامە ـ سۆزۈڭ يوق.

يۈزۈڭنى بىر كۆرمىسەم،
قانداق چىداپ تۇرارمەن.

غاپىل بولما يىگىتىم،
يىگىت شۇنداق باتۇرمۇ؟
جۈرئەت قىلماي كۈنۈتۈن،
سۈكۈت قىلغان باتۇرمۇ؟

شەرتنى راستتىن ساقلايمەن،
كېلىدۇ دەپ يوقلايمەن.
خەۋىرىڭ يوق، ئۆزۈڭ يوق،
قاراپ ھېچ تاپالمايمەن.

مەن يولۇڭغا ئىنتىزار،
مەيلىڭ بولسا ئىزدىۋال.
مەن بىر شاھنىڭ يالغۇزى،
ئىزدەپ مېنى تېپىۋال.

ئاتا بىلەن ئانىسى،
رۇخسەت بەرمەس بولارمۇ؟
چۈشىدە كۆرگەن يارىنى،
كېلىپ كۆرمەس بولارمۇ؟

كېلۈرمۇ دەپ قارايمەن،
ئۈچ يىل شەرتنى ساقلايمەن.

سېغىنىشتا بولدۇم زار،
گۈل يۈزۈڭگە ئىنتىزار.
مەن يالغۇزنى يىغلىتىپ،
نەدە ئۆزۈڭ ئاشىق يار؟

بوزىيگىتنىڭ جاۋابى:

بىر خۇش سۈرەت نازىنىنسەن،
چۈشلىرىمدە ھازىرسەن.
بىر مۇقەددەس جانانسەن،
دىل بېغىمدا باھارسەن.

قايغۇ بىلەن ئوت سالدىڭ،
مېنىڭ جىمجىت بېشىمغا.

سەن بىر گۈزەل يارىمسەن،
بۇلبۇلۇم سەن، تارىمسەن.
كۆڭلۈمدىكى يارىمسەن،
زىمىستاندا يارىمسەن.

قەيەرلىك سەن، يېرىڭ ئېيىت،
ئەل ـ يۇرتۇڭنى بىلمەيمەن.
ئىسمىڭنى ئېيىت، ئەي پەرى،
چوقۇم سېنى ئىزدەيمەن.

بۇلتۇر كەلدىڭ قېشىمغا،
سايلار تولدى يېشىمغا.

بۇلتۇر غايىب بولدۇڭ سەن،
يەنە غايىب بولامسەن؟
.....
.....

بوزىيگىت سورىغان سوئالغا قىز نەزم بىلەن شۇنداق جاۋاب قايتۇرۇپتۇ:

ئاتقا مىنىپ چىققىن سەن،
ئېيتقان سۆزنى ئۇققىن سەن.

مېنى قوبۇل كۆرسەڭ سەن،
ئىزدەپ يولغا چىققىن سەن!

چۈشته قوشقان خۇدايىم،
كۈندۈز بىزنى قوشماسمۇ؟!
تۈن ـ كېچىده ئاي ـ يۇلتۇز،
بىزگه يورۇق چاچماسمۇ؟

جېنىڭ جانغا قوشۇلسا،
سەن هەقىقىي يار بولسالڭ.
مېنىڭ ئۈچۈن زار بولسالڭ،
رۇم شەھرىدىن تاپارسەن.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت ئويغاندى. قارىسا، چۈشىده كۆرگەن خۇش سۈرەت يېنىدا يوق. شۇنىڭدىن بۇيان بوزىيگىت تاقەت قىلالمىدى. ئاش يېمىدى، سۇ ئىچمىدى، تېگى يوق ئوي ـ خىياللارغا چۆكتى. ئۇ پەقەت دوستى كىمەنگه كېڭەش سالدى. ئۇنىڭغا بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

بىر خۇش سۈرەت كۆردۈممەن،
هەيران بولۇپ تۇردۇممەن.
مەسلىھەت بەر، جان دوستۇم،
ئەقىل ئىزدەپ يۈردۇممەن.
قايغۇ چەكتىم هەر كۈنى،
يول تاپالماي زار بولدۇم.
ماقۇل كۆرسەڭ، جان دوستۇم.
قىزنى ئىزدەشتۇر ئويۇم.
قايغۇ قوندى بېشىمغا،
يول تاپالماي بولدۇم زار.
ماقۇل كۆرسەڭ، جان دوستۇم،
سەپەر قىلار ئويۇم بار.
كەتمەس قايغۇ چۈشكەندۇر،
چارە تاپقىن، جان دوستۇم.
بىر يىل بولدى يانغانمەن،

بۇ قايغۇدا قالغانمەن.
سەندىن بۆلەك دوستۇم يوق،
دىلغا سېنى يازغانمەن.
ھەمراھىم يوق كېتەرگه،
دەرمانىم يوق يېتەرگه.
يېقىن دوستۇم سەن ئىدىڭ،
يول كۆرسەتكىن سەپەرگه.
يولدىشىم يوق ئېيتقىلى،
دەرمانىم يوق كەتكىلى.
جان يولدىشىم سەن ئىدىڭ،
پېتىنمىدىم ئېيتقىلى.
بۇ بالاغا يولۇقتۇم،
دەرمانىم يوق، جان دوستۇم.
ئۇنى ئىزدەپ ئۆلسەم گەر،
ئارمانىم يوق، جان دوستۇم!

كىمەن بوزىيگىتنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلاپ، دوستى ئۈچۈن كۆيۈپ يىغلىدى. ئاندىن مۇنداق نەزم ئوقۇدى:

ماقۇل دوستۇم بارغايمىز،
ھەق سالغاننى كۆرگەيمىز.
جان يولۇڭدا تەسەددۇق،
خىزمىتىڭده يۈرگەيمىز.
ئاللا يازغان تەقدىرگه،
نه چاره بار بەندىده؟
دوستى كېچەر جېنىدىن،
دوستىغا قايغۇ كەلگەندە.

تەقدىر بولسا ئۆلەرمىز،
ھېچبىر چاره بولمىسا،
ھەق يازغاننى كۆرەرمىز.
سەن بىلەن تەڭ بارغايمەن،
بىر كىمگه بار، دېمەيمەن.
مەن يولۇڭدا قۇربانمەن،
يالغانچى دوست بولمايمەن.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت دوستىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ بەك خۇشال بولدى. ئىككىسى ئىككى خىزمەتكار ئېلىپ، ئىككى تۆگىگه ئالتۇن ـ كۈمۈش، ئوزۇق ـ تۇلۇك ئارتتى. ھېچكىمگه بىلدۈرمەي، ئاللاتائالادىن

يىغلاپ مۇنۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

باشنى بەرگەن ئاللاھىم،
رىزقى بەرسە كىرەكتى؟
تەن ياراتقان ئاللاھىم،
ساقلىق بەرسە كىرەكتى؟
ئەقىل بەرگەن خۇدايىم،
سەۋەب قىلسا بولاتتى.
جان ـ نان بەرگەن ئاللاھىم،
ئۆمۈر بەرسە بولاتتى.
جان ياراتقان ئاللاھىم،
ئۆزى ساقلاش كىرەكتى.
قايسى يەردە بولسىمۇ،
مەدەت بەرسە بولاتتى.
پۇتنى بەرگەن ئاللاھىم،
قۇۋۋەت بەرسە كىرەكتى.
ئەقىل بەرگەن ئاللاھىم،
مەدەتلىرى كىرەكتى.
بىز يوق ئىدۇق، بار قىلغان،
تەن ياراتقان، جان بەرگەن.
ئىشەنچ قىلدۇق بىز سىزگە،
يولباشچىمىز ئۆزىڭىز.
ھەر بىر تۇرلۇك بالادىن،
ساقلىغۇچى ئۆزىڭىز!

ئەلقىسسە، بوزىيگىت بىلەن كىمەن قانچە ـ قانچە مەنزىللەرنى ئارقىسىدا قالدۇرۇپ، تاغۇ ـ داۋانلارنى ئېشىپ، مايمۇنلار شەھرىگە يېتىپ كەلدى. شۇ ھامان ئۇلارنى مايمۇنلار تۇتۇۋالدى. نۆۋەتمۇ ـ نۆۋەت يالۇرۇپ ـ يېلىنىپ رۇخسەت سورىسا قويۇپ بەرمىدى. ئۇلار مايمۇنلارغا ئۇچ يىل تۇتقۇن بولـ ـدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى بارلىق نەرسە ـ كىرەك، ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرنى تاشلاپ، كېمە ياستىپ كېـ ـمىگە چۈشۈپ قاچماقچى بولۇپ بالىۋۇن شەھرىگە كەلدى. بۇ يەردە كېمە ياستىپ دەريا بىلەن قاچتى. ئۇچ ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇلارنى مايمۇن شاھىنىڭ كىشىلىرى قوغلاپ كېلىپ تۇتۇۋېلىپ، ئۇلارنى مايمۇن شەھرىگە ئەكەتتى. نەچچە ـ نەچچە رۇخسەت سورىسا بەرمىدى. مايمۇنلارنىڭ ئادىتى بويىچە ئۆز

ئېلىگە ئادەمزاتتىن پادىشاھ قوياتتى. شۇ سەۋەبلىك بۇ مايمۇنلار شەھەرنىڭ شاھى — بوزيىگىتتەك ئا-دەمزات شاھزادە ئىدى. ئېنىقكى، مايمۇنلار شاھنى ئۆز جىنسىدىن قويسا ئوقتى بەرىكەت تاپمايتتى. شۇڭا، شاھنى ئادەمزاتتىن قوياتتى. ئۇلارنىڭ بوزيىگىتنى زىنداننغا سېلىشقا كۆزى قىيمىدى. قېچىپ كەتمىسۇن دەپ كۆزەتچىلەرنى قويدى. بۇ ھالدا قالغاندا بوزيىگىت پۇشايمان قىلىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

ئېگىز تاغقا يولۇقتۇق،
ئۆتمەك بىزگە قايىدىدۇر؟
تۆمۈر تورغا سولاندۇق،
چىقماق بىزگە قايىدىدۇر؟
قىيىن يولغا يولۇقتۇق،
قۇتۇلماققا چارە يوق.
قانداق خەققە يولۇقتۇق،
يۈزىن ئادەم كۆرگۈسىز.
يولغا كۆزلەر قارالغان،
قەدەم بېسىپ يۈرگۈسىز.
چۈشتى زەنجىر بوينۇمغا،
ئاياغ بىلەن يۈرگۈسىز.
مەخلۇقلارغا يولۇقتۇق،
ۋەھشىيلەرگە يولۇقتۇق.

مېھىر - شەپقەت بىلمەستەك،
كۆيگەن ئوتقا چۈشۈپتۇق،
سۇ قۇيغانغا ئۆچمەستەك
يېلىنغانغا بولمىدى،
رەھىمسىزگە يولۇقتۇق،
يىغلىغانغا بولمىدى.
بۇ بالادىن قۇتۇلۇپ،
يول يۈرەر كۈن بولارمۇ؟
ئاتا بىلەن ئانىنى،
بىر كۆرەر كۈن بولارمۇ؟
بۇ نە ھەسرەت يارەنلەر،
بۇ نە قىسمەت يارەنلەر.
خان بېشىمىز قۇل بولدى،
نېچۈك ئامال، يارەنلەر؟

ئەلقىسسە، بوزيىگىت بىلەن كىمەن مايمۇنلار ئېلىدە يەنە ئۈچ يىل تۇتقۇن بولدى. ئاندىن سوئالغا قېچىپ قۇتۇلدى. ئۇلار كېيىمگە چۈشۈپ راۋان بولدى. بوز يىگىت كېتىۋېتىپ خۇداغا سېغىنىپ بىر مۇ-ناجات ئوقۇدى:

ھەققە بويۇن سۇنغانىمەن،
زار سەرگەردان بولغانىمەن.
مەندەك ئاجىز قۇلۇڭنى،
ئۆزۈڭ ساقلا، ئەي ئاللا!
سەنسىز بىزگە دەرمان يوق،
ئەي ئالەمگە رەھنەما،
مۇشۇ قانلىق دەريادا،
ئۆزۈڭ ساقلا، ئەي ئاللا!

تەۋەككۈل ئالەم پەيلىدىن،
يانماي ئىشقى يولىدىن،
كەچسەم قانلىق دەريانى،
ئۆزۈڭ ساقلا، ئەي ئاللا!
ئارقىمىزدا دۇشمەن بار،
ئالدىمىزدا گۈلشەن بار.
غېرىبلارنىڭ پاناھى،
ئۆزۈڭ ساقلا، ئەي ئاللا!

بوزيىگىت بىلەن كىمەنگە قارشى بىر كېمە كەلدى. بۇ ئىككى غېرىب: «بىز بىچارىلەرنى يەنە بىر - نې-مىگە گىرىپتار قىلمىغاي» دەپ قورقتى. شۇ ئەسنادا ئىككى كېمە يېقىنلاشتى. قارىغۇدەك بولسا، كې-مىدىكىلەر باغداد شەھىرىنىڭ سودىگەرلىرى ئىكەن. بوز يىگىت بىلەن كىمەن ئۇلارنى توسۇپ كۆرۈش-تى. سودىگەرلەر بوز يىگىتكە كۆپتىن - كۆپ نەسىھەت قىلىشتى. ئاخىر:

ممدى. كارۋانلار ئۇلارغا كىيىم، تاماق، ئالتۇن ـ كۈمۈش بېرىپ رازى قىلدى. بوزىيگىت كارۋانلار بىلەن خوشلىشىپ ئايرىلىش ۋاقتىدا، ئۇلار ئارقىلىق ئاتا ـ ئانىسىغا سالام ئېيتىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

خۇش يۈردىڭىز، كارۋانلار،
ساق ـ سالامەت يەتكەيسىز.
يۈرت دىدارى، ئەل يۈزىن،
بېرىپ خۇشال كۆرگەيسىز.
بىزدىن سالام ئېيتىپ بېرىپ،
ئاتا ـ ئانامغا دېگەيسىز.
يۈرمەي كۆڭلۈم تىنمايدۇ،
كۆرمەي يۈرەك قانمايدۇ.
مېھرى مەھبۇب شەھرىنى،
كۆرمەي كۆڭلۈم تىنمايدۇ.
كۆپ مۇشەققەت كۆرسەمۇ،
رازى، يىغلاپ يۈرسەمۇ،
يار ۋەسلىنى قۇچماستىن،
دىل ئويۇمدىن يانمايدۇ.
قايغۇ يۈتۈپ قانمىدىم،
بۇ يولدىن يانالمىدىم،
ئىلگىرىكىدەك بولمىدىم،
يۈرمەي كۆڭلۈم قانمايدۇ.
كۆپ ھەسرەتلەر كۆرىمىز،
زار سەرگەردان يۈرىمىز.
قايغۇ يۈتسام رازىمەن،
بۇ يولدىن ھېچ قالغۇم يوق.

كۆپ جاپالار چەكسەمۇ،
ھېچ كەينىمگە يانغۇم يوق.
ئەمر قىلسا ئاللامىز،
تىرىك قالساق قايتارمىز.
تىرىك بولسام قايتارمەن،
ئۆلسەم سالام ئېيتارمەن.
كۆپ ئەيىبنى كەچۈرۈپ،
رازى بولسۇن ئاتىمىز.
بۇ يولۇمدىن قايتمايمەن،
ئاڭلاپ قالسۇن ئانىمىز.
بۇ يولدىن مەن ئۆتمەن،
ھەق يازغاننى كۆرىمەن.
مۇرادىمغا يېتىمەن،
ئاندىن ئۆيگە قايتىمەن.
بۇ يولدا مەن كېلەرمەن،
كەلمىسەم مەن ئۆلەرمەن.
ئۆلسەم شۇنداق ئۆلەرمەن،
جېنىم ئاتا ـ ئانامغا
سالام دەڭلار، دوستلىرىم.
ئامان بولۇڭ، دوستلىرىم،
ئېسەن بولۇڭ، دوستلىرىم!

كارۋانلار ئۆز يولىغا راۋان بولدى. بوزىيگىت بىلەن كىمەن قىرىق كۈن زار سەرگەردان بولۇپ مۇلاتىيە شەھرىگە كەلدى. شەھەرنىڭ چېتىدە يالغۇز يىگىتنىڭ ھۇجرىسى بار ئىدى. ئۇلار بۇ يىگىتنىڭ ئۆيىگە سالام بېرىپ كىردى. بۇ ئىككى مۇساپىر كەچۈرمىشلىرىنى بايان قىلدى. يالغۇز يىگىت ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، بۇ ئىككى مۇساپىرنى ئاياپ ـ ئاسرىدى.

بوز يىگىت بىلەن كىمەن مۇلاتىيە شەھرىدە بىر ئاي ھەيران بولۇپ يۈردى. ئۇلارنىڭ بۇ شەھەرگە كەلگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمىدى.

ئەمدى گەپنى بوزىيگىت چۈشىدە كۆرگەن خۇش سۈرەت قىزدىن ئاڭلايلى. بۇ قىز مۇشۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزى ئىدى. بىر كۈنى كېنىزەكلەردىن بىرى: «مەن شەھەردە بىر خۇش سۈرەتلىك يىگىت كۆردۈم» دەپ، ساھىبجامالغا بايان قىلدى. قىز بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، قېشىدىكى قىرىق قىزغا قاراپ بىر نەزم ئوقۇدى:

يورغا ئاتتەك يۈرۈشلۈك،
خانزادىدەك تۇرۇشلۇق.
كۆرگەن چۈشنىڭ توغرىسى،
بۈگۈن كەلگەن بولمىسۇن؟
ئارقىدىن تېز بېرىڭلار،
بىزدىن خەۋەر بېرىڭلار.
مېھرىبانىم بوپ قالسا،
كۆڭۈلگە تېز ئېلىنسۇن.
قالقىنى بار بېشىدا،
يولدىشى بار قېشىدا.
قىزىلگۈلنىڭ بۈلبۈلى،
ھازىر كەلگەن بولمىسۇن؟
گۈللۈك دوپپا بېشىدا،
ھەمراھى بار قېشىدا.
قايغۇ ئاقار يېشىدا،
يار ئىزدىگەن بولمىسۇن؟
كۈنچىقىشتىن كەلگەندۇ،
يورغا ئاتقا مىنگەندۇ؟

ئاتا ـ ئانىدىن ئايرىلىپ،
بىزنى ئىزدەپ يۈرمىسۇن؟
پىدا قىلغان جېنىنى،
قۇربان قىلغان مېلىنى.
گۈزەللىكنىڭ سۈلتانى،
بوز يىگىتىم بولمىسۇن؟
بېرىپ يۈزىن كۆرۈڭلار،
قەيەرلىك دەپ سوراڭلار.
ئەدەپ بىلەن تۇرۇڭلار،
بىزدىن خەۋەر سورىسا،
بىللە ئېلىپ كېلىڭلار.
ئۇندىن خەۋەر بەرگەنگە،
سۆيۈنچە دەپ كەلگەنگە،
ئالتۇن ئۈزۈك، گۆھەر تاش،
سۆيۈنچىگە بېرەيمەن.
قىرىق قىزنىڭ ئىچىدە،
ئۇنى ياخشى كۆرەرمەن.

قىرىق قىز شەھەرگە چىقىپ بوز يىگىتنى قىرىق كۈن ئىزدىدى. ھېچ دېرىكىنى قىلالمىدى....
ئەلقىسسە، بوزيىگىت بىر كۈنى سەھەردە تۇرۇپ، ھەقتائالاغا مۇناجات قىلىپ يىغلىدى، قاقشىدى. كۈن كەچ بولۇپ ئۇيقۇسى كېلىپ يېتىپ قالدى. چۈشىدە بىر ئاپئاق ساقاللىق كىشىنى كۆردى. ئۇ كىشى:
ــ ئەي بىچارە ئاشىق، بۇ شەھەردىن چىقما! سۆيگىنىڭنى تاپارسەن، ــ دېدى. بوزيىگىت ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، كېچىسى كۆرگەن چۈشىنى دوستى كىمەنگە بايان قىلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بۇگۈن بىر چۈش كۆردۈمەن، مېھرىبانىنى داۋامەت.
يار يۈزىنى كۆردۈمەن. ئۇچۇم بولۇپ ئۇچايلى،
قانات كېرىپ ئۇچۇپمەن، كۆك يۈزىنى قۇچايلى.
ئېگىز تاغقا قوندۇمەن. تۇرۇپ يەنە بۇ شەھەر،
بۇگۈن كۆرگەن چۈشۈمدە، بىرقۇر ئىزدەپ كۆرەيلى.
بولدى ماڭا بېشارەت. ئىزدىسەكلا بولىدۇ،
كوچىلاردىن ئىزدەيلى، شۇ يارىمنى تاپقىلى.

دەپ چۈشىنى كىمەنگە ئېيتىپ، ئىككىسى ئەتىدىن تاكى كەچ كىرگۈچە شەھەر ئىچىدە سەرگەردان بولۇپ يۈردى. بۇ كۈنى ساھىبجامال قىرىق قىز بىلەن بىللە شەھەر ئىچىدىن بوز يىگىتنى ئىزدەپ يۈرەتتى. تاكى كۆز باغلانغۇچە تاپالماي، ھەسرەت بىلەن سارىيىغا قايتتى. بۇ چاغدا بوزيىگىت بىلەن كىمەن ساراي ئالدىغا كېلىپ قالغانىدى. بىراق ھەسرەتكە مۇپتىلا بولغان قىزلار كۆرمەستىن سارايغا كىرىپ كەتتى. بوز يىگىت سارايىنىڭ سىرتىدا قالدى. ساھىبجامال سارايغا كىرىپ زار ـ زار يىغلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يەتتە يىلدەك بولدۇم زار، قۇتۇلار كۈن بولارمۇ؟
مەن يولۇڭغا ئىنتىزار، باراي دېگەن ۋەدەڭ بار،
جېنىڭ جانغا قوشۇلۇپ، ۋەدەڭ راستمۇ، يالغانمۇ؟
بىر يۈرەر كۈن بولارمۇ؟ شۇنچە ساقلاپ كەلمىدىڭ،
يارىم بىلەن يولۇقۇپ، يا باشقا يار ئالدىڭمۇ؟
تەڭ يۈرەر كۈن بولارمۇ؟ ئاللا قوشقان يار ئىدىڭ،
يۈرەكتىكى ئەلەمدىن، ماڭا ۋاپا قىلمىدىڭ.
ئۇزۇلەر كۈن بولارمۇ؟ يەتتە يىلدىن بېرى ھېچ،
كۆڭۈلدىكى قايغۇدىن، مىدىر ـ سىدىر قىلمىدىڭ!

ئەلقىسسە، بوزيىگىت سارايىنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ ئاڭلىدى. ساھىبجامال بۇنى بىلمىدى. بوز يىگىت ئورنىدا تۇرۇپ بىر خۇش ئاۋاز بىلەن بىر نەزم ئوقۇدى:

سېنى بۇندا ياراتتى، مېنىڭ بۇندا يارىمنى قايدىسەن؟!
مېنى ئۇندا ياراتتى. ئارىدا باردۇر دەريا.
سېنى ماڭا ياراتتى، تۆت يىل يۈردۇم چۆل ئارا،
مېنى ساڭا ياراتتى. چاڭقاپ قەتره سۇ تاپماي،
زار يىغلاپ يۈرسۇن دەپ، ھەيران بولۇپ يۈردۇم مەن.
ئاراغا دەريا تاراتتى. كۆپ ھەسرەتنى چەكتىم مەن،

تاپان كەتتى ئويۇلۇپ،
قول تېرىسى سويۇلۇپ.
زار ـ سەرگەردان يۈردۈممەن،
نە ئاتامنى كۆرمىدىم،
نە ئانامنى كۆرمىدىم.
ھېچكىم بىلەن يۈرمىدىم،
سېنى ئىزدەپ يۈردۈممەن،
سېنى كۆرەر كۈن بولسا،
جېنىم قۇربان قىلارمەن.
نېمە بولسام بولارمەن،
مەن بىر مېھمان كېلۈرمەن.
چۈشتە يۈزۈڭ كۆرگەنمەن،
ھەيران بولۇپ يۈرگەنمەن.
زەپىراندەك سولغانمەن،
ئۇچ يىل تۇتقۇن بولغانمەن.
نېمە بولسام بولغانمەن،
رەھىم قىلساڭ بولاتتى.
تاغۇ تاشتىن ئۆتۈپمەن،
بۇ شەھەرگە كەلدىممەن.
يۈزۈڭ كۆرەر كۈن بولسا،
بارلىقىمدىن كېچەرمەن.
سېنى ئىزدەپ چىققانمەن،
قانات ياساپ ئۇچقانمەن.
جاننى قۇربان قىلغانمەن،
رەھىم قىلساڭ بولاتتى.
ئېتىم مېنىڭ بوز يىگىت،
قېشىمدىدۇر دوست يىگىت.
چىن ـ ھەقىقىي يار بولساڭ،
ئۆيگە كىرسەم كىرەتتى.
جېنىم سۆيگەن جېنىمنىڭ،
يۈزىن كۆرسەم بولاتتى.

ئۆي ئىچىدىكى قىزلار بوز يىگىتنىڭ بۇ خۇش نەزمىسىنى ئىشىتكەندىن كېيىن، سارايدىن يۈگۈ-
رۈشۈپ چىقىپ ئۇنىڭغا تەزىم بەجا كەلتۈردى، ئاندىن تەكلىپ قىلىپ سارايغا ئەكىردى. بوزيىگىت سا-
ھىبجامال بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. قىزلار: «بۇ ئىككىسىنىڭ مۇرادى ھاسىل بولدى» دەپ
ئۇنچە ـ مارجانلار چاچتى. خەير ـ سەدىقە بەردى. قىزلار يەنە تالاغا چىقىپ، كىمەننى «بوزيىگىتنىڭ

دوستى» دەپ ھۆرمەت قىلىپ، تەكلىپ بىلەن سارايغا ئەكىردى. قىرىق قىز چۈرقىرىشىپ:

— بۇگۈنكى كۈن راھەت كۈندۇر، ئىككىڭلار ئىجازەت بەرسەڭلار، يار - يار ئېيتساق، — دېيىشتى. ساھىبجامال بىلەن بوزيىگىت:

— خوپ، بولغاي، — دېدى. قىزلار يار - يار ئېيتىشتى:

ئەلھەمدۇ سۈرە قۇرئاننىڭ باشىدادۇر، يار - يار،
پەيغەمبەرلەر ئاللانىڭ قاشىدادۇر، يار - يار.

بىرىڭ كۈندۇر، بىرىڭ ئاي قوشۇلساڭلار، يار - يار،
زامان ئاخىر بولماغۇنچە ئايرىلماڭلار، يار - يار.

بىرىڭ مەرۋايىت، بىرىڭ ئۈنچە تىزىلىپسىز، يار - يار،
بىرىڭ گۆھەر، بىرىڭ ياقۇت قوشۇلۇپسىز، يار - يار.

بىرىڭ ھۆردۇر، بىرىڭ نۇردۇر بىر تۇرساڭلار، يار - يار،
زامان ئاخىر بولماغۇنچە ئايرىلماڭلار، يار - يار.

بىرىڭ خاندۇر، بىرىڭ خانىش قوشۇلۇپسىز، يار - يار،
بىرىڭ بۇلبۇل، بىرىڭ تۇتى يار بولۇپسىز، يار - يار.

سىز شاھزادە، بىز خىزمەتكار ماشائاللا، يار - يار،
بىرىڭ ھەدە، بىرىڭ ئاكا ئىنىشائاللا، يار - يار.

بىرىڭ ئالتۇن، بىرىڭ كۈموش قۇش بولۇپسىز، يار - يار،
بىرىڭ مۇشك، بىرىڭ ئەنبەر خۇش بولۇپسىز، يار - يار.

تىرىككە دۇنيا يارىشۇر كۆپ مال بىلەن، يار - يار،
يارى يوقنىڭ جانى يوق ئۆيى بىلەن، يار - يار.

ئەلقىسسە: قىزلارنىڭ ئىچىدە سارايغا قارايدىغان بىر كېنىزەك قىز بار ئىدى. ئۇ كېنىزەك قىز تۆھمەتچى ئىدى. ئۇ كۆرگەنلىرىنى شۇ بويىچە ئەمەس، بىرگە توقۇزنى قېتىپ ئون قىلىپ خانغا خەۋەر بەردى. ئۇلارنى كۆپتۇرۇپ چاقتى.

خان قالتىس غەزەپلەندى. خان: «تېنەپ - تەمتىرەپ يۈرگەن سەرگەردان بىلەنمۇ يار بولغان بارمۇ؟ بۇ نېمىدېگەن رەسۋاچىلىق!» دەپ، ۋەزىر - ۋۇزرالار ۋە لاۋۇ لەشكەرلىرىنى يىغدى. خان ئۇلارنى باشلاپ بېرىپ، ساھىبجامال تۇرغان سارايىنى سىرتتىن ئورىۋالدى. خان ساھىبجامالغا:

— بەك ئۈيات ئىش قىلدىڭ، يېڭىلىپ ئېزىپ يۈرگەن كىشى بىلەن يولداش بولماق بولۇپ خالايىق ئىچىدە مېنى بەتنامغا قويۇپ، رەسۋا قىلدىڭ، بۇ شەھەر ئۇلۇغدۇر، بۇنىڭدىن باشقا شەھەرلەردە نى - نى شاھزادە ئوغلانلار بار ئىدىغۇ؟! — دېدى. ئاندىن جاللاتلارغا ساھىبجامال تۇرغان سارايغا بىرۇخسەت كىرگەن يىگىتنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈشكە پەرمان بەردى. خان ساھىبجامال قىزىنى ھەددىدىن زىيادە ياخشى كۆرەتتى، شۇڭا ئۇ باشقا گەپ قىلمىدى.

ئەمما، بوزيىگىت ئۇچىسىدىكى ساۋۇتنى يەشمىگەنىدى، ئۇنىڭ قىلدىن توقۇلغان بىر چۈمپەردىسى بار ئىدى. بۇ چۈمپەردىنى تارتىۋالسا، بوز يىگىتنى ھېچكىمگە كۆرسەتمەيتتى. بوزيىگىت بۇ چۈمپەردىنى تارتىۋالغانىدى. خانىڭ پەرمانىدىن كېيىن سەككىز جاللات قىلىچ كۆتۈرۈپ، ساراي ئىچىگە يوپۇرۇلۇپ بېسىپ كىردى. كىمەن سارايدىن چىقىپ قاچتى. بوزيىگىت سارايغا كىرگەن جاللاتلارنى ئۆلتۈردى. كۆپچىلىكنىڭ ھمايىسىدە سارايىنىڭ ئارقىسىغا چىقتى. ئالدىنى توسقانلارنى بىردىن - بىردىن ئوجۇقتۇردى. ئاندىن ئېتىغا مىنىپ يولغا راۋان بولدى. ئارقىدىن بىر يۇز يىگىرمە سەككىز لەشكەر قوغلاپ چىقتى. بوزيىگىت ئۇلارنى بىر - بىرلەپ ئۆلتۈرۈپ قوتۇلدى. شۇنىڭدىن بۇيان بوزيىگىت كۈندۇزى سەھرادا يۈردى، كېچىسى ئاشقى بىلەن تېپىشىپ تۇردى. كېيىن بوزيىگىتنىڭ كېچىدە سارايغا كېلىپ يۈرگىنى بىلىنىپ قالدى. ئاندىن كېيىن ئۇچ كۈنگىچە ئاشقى بىلەن كۆرۈشەلمىدى. كىمەن كۈندە شە-

ھەرگە كىرىپ ساھىبجامال بىلەن خەۋەرلىشىپ تۇردى. چۈنكى ئۇنى ھېچكىم تونۇمايتتى.
ئەلقىسسە، ساھىبجامالنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ رايىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن ئېيتتى:
ـــ ئەي قىزىم، نە ھال بولدى؟ سەن نېمىشقا ئۆزۈڭنى قەدىرسىز قىلىپ، بىزنى بۇنداق ئۈياتلىق ئىشقا دۇچار قىلىسەن؟ ساڭا نەچچە شاھزادىلەر ئەلچى ئەۋەتىپتۇ، بىز سېنى شۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۆزۈڭ خالىغان بىرىگە بەرسەك! سەن بىر ئېزىپ يۇرگەننى دەپ ئازمىغىن. بۇنداق قىلساڭ ئۈيات ئۈستىگە ئۈيات بولىدۇ.
قىز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئۇلارغا بىر نەزم ئوقۇدى:

پاك بولۇپتۇ قۇلاقىم،
ئېيتقان سۆزۈڭ ئۇقماسمەن.
دۇنيا خەلقىن كەلتۈرسەڭ،
ھېچ بىرىگە باقماسمەن.

ئەقلىم باشتىن كەتكەنكەن،
سىزدىن ئەقىل ئالماسمەن.
مەندىن باشقا قىز تېپىپ،
دېگىنىڭچە قىلدۇرسەن.

يۇرتتىن كىشى يىغدۇرۇپ،
سۆيگۈنىگە بېرۈرسەن.
بوز يىگىتىم بولمىسا،
ھېچكىم يۇزىنى كۆرمەسمەن.

ئەگەر يۇزىنى كۆرمىسەم،
تىرىكلىكتە يۇرمەسمەن.

ئەلقىسسە، ساھىبجامالنىڭ ئاتا ـ ئانىسى:
ـــ جادۇگەر يىگىت قىزىمىزنى ئازدۇرغان ئوخشايدۇ، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتەيلى، ـــ دەپ ۋەزىر ـ ۋۇزرالارنى يىغىپ كېڭەشتى. باتۇرلارنى يىغىپ، ئۇرۇش قىلىپ ئۆلتۈرمەكچى بولدى. شۇ چاغدا يىغىلغان باتۇرلار:

— يالغۇز ئۆزى بىر يۇز يىگىرمە سەككىز كىشىنى ئۆلتۈردى. زىيادە كۈچلۈك يىگىت ئىكەن، — دېيىشتى. بۇ مەسلىھەت بىلەن پادىشاھ يالغۇز يىگىتكە قارشى ئون بەش مىڭ لەشكەر يىغدى.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت سەھرادا يۈرەتتى. خانىمىڭ ئەلپازىنىڭ يامانلىقىنى بىلىپ، بىر نامە پۈتۈپ جان دوستى كىمەننى تاماساخانىغا ئەلچىلىككە ئەۋەتتى:

پۈتۈكنامە

ئەسسالامۇئەلەيكۈم، شاھىجاھان، سۇلتانى ئەزىم، سالامەت تۇرغايسىز. ئىلتىماسىم شۇدۇركى، مەن پېقىر سىزنىڭ قىزىڭىزغا ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن با ئەمر ئاشىق بولۇپتۇرمەن. مەدەت سىزدىن ھەم بىزدىن، بۇ دۇنيادا پايدا يوقتۇر، خۇدانىڭ تەقدىرىنى پەرمان ۋە سەلتەنىتىڭىزدىن مۇقەددەس بىلىپ، ئەرزىمنى رەت قىلماي، قوبۇل ئەتسىڭىز.

— كەمىنە بوزىيگىت ئابدۇللاخان ئوغلى.

كىمەن شەھەرگە كىرىپ، بۇ نامەنى تاماساخانىغا تەزىم بىلەن سۇندى. تاماساخان نامەنى ئوقۇپ كۆرۈپ:

— بۇ بىز ئۈچۈن ئەڭ قاتتىق خورلۇق! — دەپ خەتنى تىتما - تىتما قىلىپ يىرتىپ تاشلىدى، ئاندىن كىمەننى، — ئۆلتۈرۈڭلار، بۇ بىر زالىم ئىكەن! — دەپ بۇيرۇدى.

خانىمىڭ يېنىدا بىر ھۆرمەتلىك ۋەزىر بار ئىدى. ۋەزىر خانىغا قاراپ:

— ئەي جانابىي شاھىم، ئەلچىگە ئۆلۈم يوق، ئۇنى ئۆلتۈرمىسەك، ئەمما بىئەدەپ بوزىيگىتنى شەھەرگە كىرگۈزمىسەك، — دېۋىدى، تاماساخان ۋەزىرنىڭ سۆزىنى خوپ كۆردى. شەھەرنىڭ ئەتراپىغا قاراۋۇللارنى قويدى.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت تاماساخاننى مېنىڭ ئەسلىي زاتىمنى سېلىپ ئەۋەتكەن نامەمنى قوبۇل قىلۇر دەپ ئىشىنىپ، ئېتىغا مىنىپ، كىمەن قاچان چىقار دەپ ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىۋاتاتتى. بوزىيگىت شەھەرنىڭ چېتىگە كەلگەندە، كۈن كەچ بولدى. كىمەن شەھەردىن چىقىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن شەھەرنىڭ ئەتراپىدىكى قاراۋۇللار بىلەن ئۇرۇش قىلدى. ئۇرۇش تۈن تەڭ بولغۇچە داۋاملاشتى. كىمەن يارىلاندى. ئۇلار بىر پىنھان جايغا كېلىۋالدى. بوزىيگىت بىلەن كىمەن ئىككى يۇز سەكسەن ئۇچ لەشكەرنى ئۆلتۈردى. خان بۇنىڭغا ھەيران بولدى.

ئەلقىسسە، كىمەن شەھەرگە كىرىپ، ساھىبجامال بىلەن ئارىلاپ ئۇچرىشىپ يۈرەتتى، بۇنى شەھەر خەلقى بىلەتتى.

خان ئەمر قىلدى:

— بوزىيگىت بەك باتۇر كۆرۈنىدۇ، بىزنىڭ قانچىلىغان باھادىرلىرىمىزنى ئۆلتۈردى. ئۇنى ئۇرۇش - سوقۇش بىلەن ئۆلتۈرۈپ بولماس، ھىيلە بىلەن ئۆلتۈرەيلى، — دەپ شەھەر خەلقىگە توي قىلماقچى بولغانلىقىنى جاكارلىدى.

جاكارچى شەھەر كوچىلىرىغا چىقىپ:

— بارچە ئۇلۇغ - ئۇششاقلار، ئاڭلىمىدىم دېمەڭلار، خان قىزىنى بوزىيگىتكە بېرىدىغان بولدى. ئەتە توي، تويغا تەييار تۇرۇڭلار، — دەپ جاكارلىدى. ئەتىسى داقا - دۇمباق، ناغرا، كاناي - سۇناي چېلىندى. بوزا - شاراب كەلتۈرۈلدى، خاس مەجلىسخانا ھازىرلاندى. تاماساخان كېلىپ:

— بىز قىزىمىزنى بوزىيگىتكە قوبۇل كۆردۇق، كۈيئوغۇل ئۇنىڭدىن ئارتۇق بولماس. ۋەدىمىز ۋە-

ده، ــ دەپ، بوزيگىتنى تەكلىپ قىلىپ ئەكېلىپ توينى باشلاشقا ئىجازەت بەردى.

قىزنىڭ ئانىسى قىز تۇرغان سارايغا بېرىپ:

ــ ئەي قىزىم، ئەمدى سېنى سۆيگۈنىڭگە بېرىمىز، بىزگە ئۇنىڭدىن ئارتۇق كۈيئوغۇل تېپىلماس، ــ دېدى. ساھىبجامال ئانىسىنىڭ سۆزىدىن ئىشەنچ ھاسىل قىلدى. «ئەمدى مۇرادىم ھاسىل بولدى» دەپ خۇرسەن بولۇپ، چېچىنى تىزىق - تىزىق ئۇنچە - مارجان بىلەن ئۆرۈپ تاشلىدى. بوزيگىتنى كۈتۈۋېلىشقا تەييارلاندى.

بوزيگىت يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭغا شۇئان ئۇزۇلدۇرمەي بوزا ۋە شاراب ئىچۈردى. ئانچە ئۆتمەي بوز يىگىت مەست بولۇپ قالدى. ئەمما، بوزيگىتنىڭ جان دوستى كىمەن خۇشاللىقىدا خاس مەجلىسخانىنىڭ سىرتىدا يۈرەتتى. ئۇ ئۆيگە كىرىپ كۆردىكى، بوزيگىت مەست بولۇپ قالغان، دۇشمەنلەر قىلىچ - خەنجەر-لىرىنى يوشۇرۇپ، پۇرسەت كۈتۈپ تۇرغان. كىمەن بۇ تويىنىڭ توي ئەمەس، بوزيگىتنى قولغا چۈشۈرۈش ئۈچۈن قىلىنغان قەست ئىكەنلىكىنى بىلدى. كىمەن ئالدىراپ چىقىپ خان قىزى ساھىبجامالنىڭ قېشىغا كىردى. بۇ چاغدا ساھىبجامال خۇشاللىقىدىن چېچىنى تاراپ، قىرىق قىز بىلەن شادىمان ئويناۋاتاتتى، كىمەن ساھىبجامالنىڭ يېنىغا كىرىپ مۇنۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

خان تويىنى كۆردۈممەن،
قىلىچ، خەنجەر قولىدا،
خان ئويىنى بىلدىممەن.
قىلىچلىرى قىنىدا.
خانىڭ يۈزى سوغۇقتۇر،
قوراللىرى ئالدىدا،
خىياللىرى بۇزۇقتۇر.
خۇشال بولۇپ مارىشىپ،

دۇشمەن يۇرەر دالىدا.
ئاللا مەدەت قىلمىسا،
ئۆيگە دۇشمەن تولغاندۇر.
كۆپ ئىچىدە يالغۇزغا،
دۇشمەن ماراپ تۇرغاندۇر.
بولۇپ ئاڭا ئارا جان،
ئارا جان ھەم قادىر جان.
غېرىبنى ئەسكە ئالمىساڭ،
بۇ ئۆيۈڭدە چىقار جان.
بىكاردىنلا ئاقار قان،
سەن ۋەدەڭنى ئويلىساڭ،
بوزىيگىتكە يار بولساڭ.
بوزىيگىتكە كەڭ قۇچاق،
دۇشمەنلەرگە تار بولساڭ.
يارىڭ ئۇچۇن بارىڭنى،
تەندە تاتلىق جانىڭنى،
قۇربان قىلساڭ كېرەكتى.
كۆپ دۇشمەننىڭ ئىچىدە،
ئايرىپ ئالار يارى يوق.
سۆيىمەن دەپ تەلپۈنسە،
قايرىپ ئالار يارى يوق.
چىن يارىم دەپ سىز ئۇچۇن،
ئۆز بېشىنى بېرەر ئۇ.
يار ۋىسالى يولىدا،
نېمە قىلسا تەييار ئۇ.
غېرىب بېشى كېسىلسە،
سىز ئۇچۇنلا كېسىلەر.
يالغۇز جېنى ئۇزۇلسە،
سىز ئۇچۇنلا ئۇزۇلدىڭىز،
ھال - ئەھۋالى بۇ ئىدى،
شاھنىڭ يالغۇز ئوغلىدى.
مىڭلاپ - مىڭلاپ ئەسكەرلەر،
بوزىيگىتنىڭ قۇلىدى.
دۇنيا - مۇلكى بار ئىدى،
پەقەت سىزگە زار ئىدى.
خۇدا سىزگە بۇيرۇغان،
قوش مېغىزدەك يار ئىدى.
يالغۇز يۇرگەن غېرىبنىڭ،
ھېچكىم ھالىن سورىماس.
نە ئىلاج قىلالىسۇن،
دامغا چۇشكەن ئاشۇ ياش.
ھالال سۆيگەن يار بولساڭ،
قىلىچ باشنى كەسمەي بار.
ئۆتكۇر دۇشمەن نەيزىسى،
كۆكرىكىنى تېشەر بار.
قولىدا قىلىچ، تىغى يوق،
مىلتىق قاچار ئېتى يوق.
بىلىمپ يېتەر كىشى يوق،
بۇنى بىلمەك كېرەكتى.
كۆپ دۇشمەنىنىڭ ئىچىدە،
بويۇن سۇنۇپ ياتقاندۇر.
بويۇن سۇنغان يىگىتنىڭ،
بولار كۇنى بولغاندۇر.
سەۋەب سەندىن بولمىسا،
ئۆلەر كۇنى بولغاندۇر.

ساھىبجامال كىمەندىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن تونىنىڭ بىر يېڭىنى سېپىپ، يەنە بىر يېڭىنى سېپىشقا ئۇلگۇرمەي مەجلىسكە يېتىپ كەلدى. كۆردىكىم، بوزىيگىتنىڭ ھالى خاراب، كۆزىنى ئاچارغا دەرمان يوق ئىدى، جامائەت ئورنىدىن تۇرۇپ ساھىبجامالغا ئورۇن بەردى، ساھىبجامال زار - زار يىغلاپ، ئاتىسى ۋە جامائەتكە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

سالام بەردۇق، ئاتىلار،
قۇتلۇق بولسۇن تويىڭىز.
كۆپ خەلقنى يىغىپسىز،
دۇرۇس بولسۇن ئويىڭىز.
ئاللا ئۇچۇن توي بولسا،
قوي - قوزىنى سويۇڭلار.

يەپ تويۇڭلار، غېرىبنى
ئازاد قىلىپ قويۇڭلار.
ئادىل پادىشاھ توي قىلسا،
ئاللا ئۇچۇن ئوي قىلسا.
ئاشىق ـ مەشۇق يارەنلەرنى،
خۇشال قىلىپ قويۇڭلار.
بۇزۇق بولسا ئويۇڭلار،
يالغان بولسا تويۇڭلار.
ئازاد قىلىپ تۇتقۇننى،
مېنى ئاۋۋال سويۇڭلار.
ئۆلۈم كېرەك دېسىڭىز،
ئادەم گۆشى يېسىڭىز.
ئۇ دەردمەننى قۇتقۇزۇپ،
مېنى سويغىن ئانىسىز.
مەن يىغلايمەن، تىلەيمەن،
ئاتام بىلەن ئانامدىن.
خان يېنىدا ئولتۇرغان،
قازى بىلەن ئاكامدىن.
ئېنىق سۆزۈم كۇتسەڭلار،

سوربغاننى بەرسەڭلار.
مەسلىھەتىم، جان ئاتا،
ماڭا دىلدىن كۆيسەڭلار.
بۇ مۇساپىر يىگىتنى،
ئازاد قىل دەپ تىلەيمەن.
تەقدىم قىلىپ جېنىمنى
ھۆرمىتىگە بولارمەن.
ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلغان،
قاناتىدىن قايرىلغان.
مەست بوپ تۇرغان يىگىتنى،
ئازاد قىلىش كېرەكتى.
قۇتۇلۇشقا زارلارنى،
ئازاد قىلماق، ياخشىلار.
سوقۇم كېرەك بوپ قالسا،
ئادەم سويۇپ يۇرمەڭلار.
تۇتقۇنلارنى قۇتقۇزۇپ،
مال سويۇڭ، ياخشىلار.
بۇنداق ياخشى كۇنلەردە،
كىشى سويۇپ توي قىلماڭ!
كۆرۈپ، ئاڭلاپ باقمىغان،
مۇنداق يامان ئوي قىلماڭ.
كۆپ ئىچىدە بىر ئۆزى،
قەست ئۇستىدە بۇ غېرىب.
ئۆز توپىدىن ئايرىلغان،
يالغۇز غازدەك بۇ غېرىب.
ئاتا ـ ئانىدىن ئايرىلغان،
كۆزى قانلىق بۇ غېرىب.
ئېلىپ كەلگەن يولدىشى،
قېشىدا يوق، بۇ غېرىب.
ئىچ سىرىنى ئېيتىشقا،
سىردىشى يوق بۇ غېرىب.
ھەقتائالا ئەمرىدە
كىملەر يارلىق بولمىدى؟
توپ ئىچىدىن ئايرىلسا،
كىملەر زارلاپ قالمىدى؟

مەن يىغلايمەن، تىلەيمەن،
ئاتا بىلەن ئانىدىن.
خان قېشىدا ئولتۇرغان،
ئىنى بىلەن ئاكىدىن.
ئېيتقان سۆزگە كۆنسىڭىز،
سورىغىنىم بەرسىڭىز،
كېڭەش قىلىڭ ياخشىلار،
سۆزۈم قوبۇل كۆرسىڭىز.
سوراپ كۆرەي، ئەي ئاتا،
جان قەدرىنى بىلەمسەن؟
مېھمان بولۇپ بىر كەلگەن،
خان قەدرىنى بىلەمسەن؟
بۇ ئېلىڭنى يۇرت قىلسا،
سېنى تەختتىن ئايرىماس.
يۇرتىمىزنىڭ بەگلىرى،
بۇلبۇلنى باغدىن ئايرىماس.
سەرگەردان بىر غېرىبنى،
هالىن بىلمەي بولامدۇ؟
كۆپ ياشىغان ئاتىلار،
ئىنى بىلەن ئاكىلار،
كېڭەش قىلىپ چاپسانراق،
تېپىڭ ياخشى ئامالنى!

ئەلقىسسە، يىغىلغان جامائەت خانىنىڭ جاۋابىنى كۈتۈپ تۇرىدى. خان ئېغىز ئېچىپ قويمىدى. ساھىبجامال يىغلىسىمۇ قوبۇل كۆرمىدى. ساھىبجامال بىتاقەت بولۇپ، جامائەتكە بىر - ئىككى لەۋزە نەزم ئوقۇدى:

شەپقىتى يوق خانلارنىڭ،
گالۋاڭ بولغان كۈنىكەن.
شۇل ئەقىلسىز خانلارنىڭ،
سوقۇر بولغان كۈنىكەن.
ئەقىلسىزغا سۆز قىلساڭ،
كۆكرىكىگە قونمايدۇ.
رەھىمسىزگە سۆز قىلساڭ،
نە قىلساڭمۇ بولمايدۇ.
كۈنۈڭ مۇڭلۇق بولغاندا،
رەھىمسىزگە يولۇقۇپ،
دۇشمەن قامال قىلغاندا،
يۆلەكسىز قال بوغۇلۇپ.

ساھىبجامال بۇ نەزمنى ئوقۇپ يەنە زار - زار يىغلىدى، ئەمما هېچقايسىسى ئىچ ئاغرىتىپ جاۋاب بەرمىدى. بۇ چاغدا بوزىيگىتنىڭ كۆزىنى ئېچىشقا دەرمان قالماي، يىقىلىشقا باشلىغانىدى. ئۇنى كۆرگەن ساھىبجامال، تۇرالماستىن بوز يىگىتكە يېقىن كېلىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

شاھ تويىنى بوپتۇ دەپ،
خۇشال بولماڭ ئويۇنغا.
شەيتان كىرىپ قوينۇڭغا،
قىلىچ تېگەر بوينۇڭغا.
ئەي بوزىيگىت، مەست يىگىت،
كۆپ ئىچىدە ئاز يىگىت،
جان چىقارغا ئاز قالدى،
ئەقلىڭنى يىغ، مەست يىگىت.
ئاتام ئىكەن تاش يۈرەك،
ماڭا نەزەر سالمىدى.
تاپالمىدىم هېچ ئىلاج،
تەندە دەرمان قالمىدى.
ئەي مەست يىگىت، كۆزۈڭ ئاچ،
سەكرەپ تۇرۇپ ئىشىك ئاچ.
ئاللا قوشقان يار ئىدىڭ،
قىلىچ چاپماي، ئۇرۇپ قاچ.

ئەلقىسسە، قىلىچ يوشۇرۇپ يۈرگەن جاللاتلار بوزىيگىتنى شۇ يەردە يىغلىپ ئولتۇرغان جامائەت ۋە ساھىبجامالنىڭ كۆزىچە ئۆلتۈرەلمەيتتى. ساھىبجامال چىقىپ كەتمىدى. شۇ چاغدا بوزىيگىتنىڭ جان

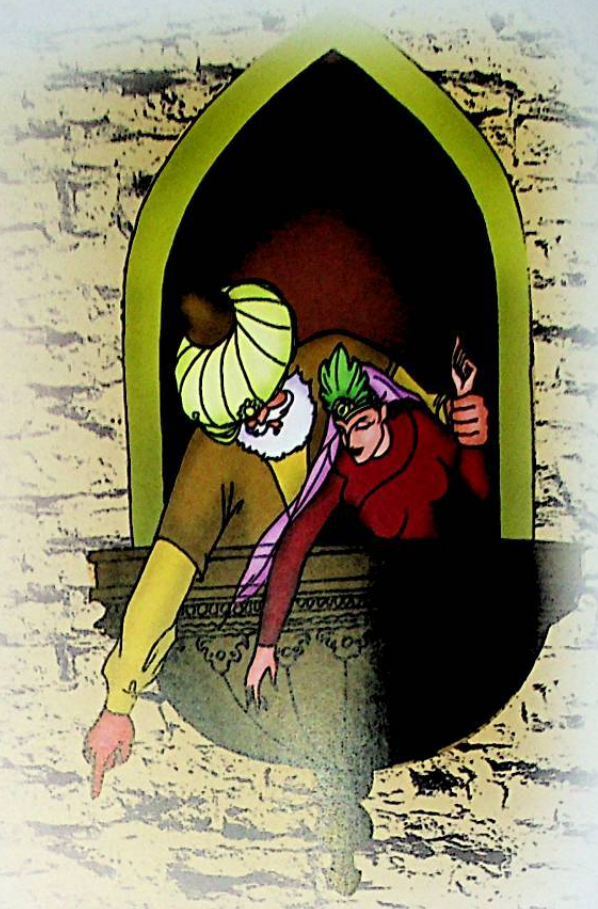
دوستی کىمەن مەجلىسنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ بولۇۋاتقان گەپ - سۆزنى ئاڭلاپ تۇراتتى. ئۇ خان قىزى ساھىبجامالنىڭ سۆزىنى قوبۇل ئەتمىگەنلىكىنى ئۇقتى. ئاندىن مەجلىسكە كىرىپ كۆردىكىم، بوز يىگىتنىڭ ھالى بەك خاراب. كىمەن چىدىيالماي قالدى، ئۇنىڭ ئىچىدە قايغۇ ياندى. ئۇ خانغا ۋە جامائەتكە بىر نەزم ئوقۇدى:

مېلىڭىزنى ئالمىدى،
ئانىڭىزنى ئالمىدى.
كۆڭلىڭىز ھېچ قالمىدى.
نەيزە، پىچاق ھەم پالتا،
بالىڭىزنى ئۆلتۈرۈپ،
بىرىكمىگە ھەم سالمىدى.
خاتۇنىڭىز ئالمىدى.
ئاتىڭىزنى ئۆلتۈرگەن،
ئاتىڭىزنى ئۆلتۈرۈپ،
دۈشمىنىڭىز بۇ ئەمەس.

كىمەن ئاندىن بوز يىگىتنىڭ قېشىغا كېلىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

زامان ئاخىر بولغۇچە،
ئۆچۈرمىكىڭ قاچاندۇر؟
ئېچىلماسمۇ كۆزىڭىز.
سەن ئۆيۈڭدە خان ئىدىڭ،
ياۋ - دۈشمەننىڭ ئالدىدا،
ئەقلى تولغان جان ئىدىڭ.
دېيىلمەسمۇ سۆزىڭىز.
بېتىم - يېسىر، غېرىبقا،
خەۋىرى يوق خانلارنىڭ،
چەكسىز مېھرىبان ئىدىڭ.
قارىغۇ بولغان كۈن ئىكەن.
باشقۇراتتىڭ ئېلىڭنى،
ئەقلى پۈتۈن بۇ خانىنىڭ،
چىقماس تورغا چۈشۈپسەن.
سارىڭ بولغان كۈن ئىكەن.
تىلەپ بولماس دۈشمەندىن،
زامان ئاخىر بولغۇچە،
بىر خورلۇققا قېلىپسەن.
ئېچىلماسمۇ كۆزىڭىز.
بۇلبۇل ئىدىڭ يېرىڭدە،
ياۋ - دۈشمىنىڭ كەلگەندە،
بولماس يەرگە قونۇپسەن.
ئېيتىلماسمۇ سۆزىڭىز.
قارچىغىدەك بەك يالغۇز،
كۈنلەر مۇنداق بولغاندا،
قېلىن تورغا چۈشۈپسەن.
رەھىمسىزگە دۇچ كەلدۇق.
ئۇ ئەمرىڭدە بولمىغاچ،
ساڭا ھەمراھ كەلگەنمەن،
بەك خورلۇققا كىرىپسەن.
ئاتا - ئاناڭ كۆرگەنمەن.
قوشكېزەكتەك ھەر جايدا،
سەن ئەلدىكى ۋاقتىدا،
بىللە يۈرگەن بىز ئىدۇق.
دائىم بىرگە يۈرگەنمەن.
بىر سائەتمۇ ئايرىلماس،
سەن ئېلىڭدە خان ئىدىڭ،
بىللە يۈرگەن بىز ئىدۇق.
ھەربىر ئىشقا ماس ئىدىڭ.
ئامان بولغىن جان دوستۇم،
يولۇاس ئىدىڭ، ۋاي ئىسىت،
ئەمدى نەدىن كۆرگەيمەن؟
قۇتۇلمىقىڭ گۇماندۇر.
بۇرۇن بىزلەر بىر ئىدۇق،
يانغان ئوتقا چۈشتۈڭسەن،
ئەمدى قانداق يۈرگەيمەن؟

ئەلقىسە، كىمەن چىدىيالماي زار - زار يىغلاپ تالاغا چىقتى. ئۇ: «نە بولسام بولاي» دەپ، سىرتتا

باغلاق تۇرغان ئاتلارنىڭ بېشىدىن نۇختا ـيۈگەنلىرىنى ئالدى، ئېگەرنىڭ مىنەر تەرىپىدىكى ئۇزەڭگىسىنى قىيىپ تاشلىدى، ئىككى ياخشى ئاتنى ئېگەر ـ توقۇم بىلەن تاللاپ خالىغىراق بىر جايغا باغلاپ قويدى. ساھىبجامال مەجلىستىن چىقماي، بوز يىگىتكە قاراپ تۇردى. خان قىزنىڭ زىيادە ياخشى كۆرەتتى، ئەما قىزنىڭ سۆزىنى قوبۇل كۆرمىدى. خانىنىڭ قەستى ــ بوزىيگىتنى مەست ۋاقتىدا ئۆلتۈرۈش ئىدى، بىراق جامائەت ھەم قىزنىڭ كۆزىچە ئۆلتۈرۈشكە پېتىنالمىدى. بىر چاغدا بوزىيگىت ھوشىغا كەلدى. بىر كاسە سوغۇق سۇ ئىچىپ كۆزىنى ئاچتى. شۇ ئەسنادا ساھىبجامال بوزىيگىتكە ئىشكىنى ئىما قىلىپ: «ئەي بوزىيگىت، قاچ !» دېدى. بوزىيگىت سەكرەپ تۇرۇپ ئىشكىتىن چىقتى، جان دوستى كىمەن ئېگەرلىك ئاتنى تەخلەپ تۇرغانىكەن، ئاتنى مىنىپ راۋان بولدى.

خان ئالاقزاده بولۇپ: «بوزىيگىتنى قوغلاپ تۇتۇڭلار !» دەپ يارلىق چۈشۈردى. خانىنىڭ لەشكەرلىرى ئاتلىرىنى مىنمەككە سىرتقا يۈگۈرۈشتى، بىراق ئاتلارنىڭ يۈگەنلىرى ئېلىنغان، ئۇزەڭگە باغلىرى قـ- يىلغانىدى. شۇڭا، ئاتقا مىنەلمەي يىقـ- لىپ، بىرنەچچىسى ھالاك بولدى. ئاخىر بەش يۈز كىشى ئاتقا مىنىپ بوز يىگىتـ- نى قوغلاپ يەتتى. ئۇرۇش ـ سوقۇش بولدى. بوزىيگىت ئۈچ يۈز كىشىنى جېنىدىن جۇدا قىلدى. ئۆزى ئېغىر يا- رىلاندى. كىمەن شەھەرگە قېچىپ كىر-

دى. قالغان ئىككى يۇز لەشكەر ئارقىسىغا قاراپ قۇيرۇقىنى تىكىۋەتتى.

ئەمدى گەپنى خانزادىدىن ئاڭلايلى:

خان ساھىبجامالنى بېرىمەن دەپ كۆڭلىگە پۈكۈپ، ۋەدىلىشىپ يۈرگەن بىر خانزادە بار ئىدى. ئۇ- نىڭ ئىسمى زەيتۇن ئىدى. زەيتۇن ئىككى يۇز كىشىنى باشلاپ، بوزىيگىتنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ چىق- تى. زەيتۇن باتۇر ھەم خوپ دانا يىگىت ئىدى.

بوزىيگىت قېچىپ كېتىۋېتىپ، بىر چوڭ تاشقا قارىتىپ ئوقيا ئاتتى. ئۇنىڭ ئوقى تاشقا يېرىمـ- غىچە پاتتى. بۇنى كۆرگەن زەيتۇنمۇ ھەم شۇ تاشقا قارىتىپ ئوق ئاتتى. ئۇنىڭ ئوقىمۇ تاشقا يېرىمغـ- چە پاتتى. بۇنى كۆرگەن زەيتۇن ئويلىدىكى، بوزىيگىت مەندىن ئېشىپ چۈشمەيدىكەن، مەن بىلەن بارا- ۋەر ئىكەن، مەن بوزىيگىتنى چوقۇم پالاكەتكە گىرىپتار قىلىمەن، دەپ توختىماستىن قوغلاۋەردى. بوز يىگىت يەنە بىر تاشقا ئوق ئاتتى. ئوق تاشقا تۇگەل پاتتى. زەيتۇن ھەم بىر ئوق ئاتتى. ئوق ئاۋۋالقىدەك تاشقا يېرىمغىچە پاتتى. زەيتۇن خىيال قىلدى: «بوزىيگىت مەندىن كۆچلۈك ئىكەن، ئۇ مېنى ھەم مې- نىڭ ئىككى يۇز لەشكىرىمنى ئېلىپ قويىدىغان ئوخشايدۇ، مەن رەسۋا بولۇپ شەھەرگە نېچۈك كىرگەي- مەن؟» دەپ مۇلاتىيە شەھىرىگە قايتتى. زەيتۇننىڭ قورقۇپ قايتىپ كېتىۋاتقانلىقىنى پادىشاھ بىلىپ قالدى. ئۇ: «زەيتۇن ئىككىنچىلەپ مۇشۇنداق قىلسا، ھېچ رەھىم قىلماي ئۆلتۈرىمەن» دېدى.

ئەلقىسسە، بوزىيگىت ئىككى كۈن تۇردى. ئاندىن دەرمانى ئۇزۇلۈپ يەرگە يىقىلدى. تېنىدە يەتمىش ئىككى يەردە يارا بار ئىدى. يارا ئىنتايىن قاتتىق ئاغرىۋاتاتتى. بوزىيگىت يىقىلغان يەر بىر كاتتا باغ ئىدى. بىراق ئادەم بالىسى ئاياغ باسمىغانىكەن. يولدا يىلان ـ چايانلار كۆپ ئىكەن. بوزىيگىت جېنىدىن نائۈمىد بولۇپ قاراپ تۇرسا، بىر قارلىغاچ بالىسىغا دان ئەكېلىپ بەردى. بۇنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ئىچىدى- كى غەم ـ غۇسسىلەر قوزغىلىپ، ئاتا ـ ئانىسى، يۇرتى، جان دوستى كىمەن ۋە ساھىبجامالغا ئاشىق بو- لۇپ قالغانلىقى ئېسىگە كېلىشكە باشلىدى. ئاندىن ئۇ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قارلىغاچ قارلىغاچقا يەم بېرىدۇ،
قېرىنداش قېرىنداشقا دەم بېرىدۇ.
يالغۇزلۇق ئەسىر قىلدى، مۇڭلۇق يېشىم،
بۇ ھالدا يۇرگىنىمنى كىم بىلىدۇ؟
قىينالغىنىم بىلەرمىكىن مېنىڭ ئاتام،
زارلانسامۇ ئىشىتمەيدۇ جېنىم ئانام.
غېرىبلىققا گىرىپتاردۇر يالغۇز بېشىم،
ئەھۋالىمنى سورارغا يوقتۇر ھېچ كىشىم.
كۈنلىرىم نە قىسمەتتە ئۆتۈپ تۇرار،
ھېچ كىشىم يوق، زارلانسامۇ ھالىم سورار.
ئۆز جېنىدەك ئاسرىغان ئاتام ـ ئانام،
سىزلەرنى بىر كۆرەرگە بارمۇ ئىمكان؟
ياغاچنىڭ بېشىنى كەسسە، تۇۋى قالار،
ئىككىسىنىڭ بىرى ئۆلسە، بىرى قالار.
يالغۇزنىڭ ئۆزى ئۆلسە نېمە قالار؟

بارى يوق شۇ دۇنيارىمنى قاراقچى ئالار.
ئېيتاي دېسەم بۇ ئەلدە سۆزۈم ئۆتمەس،
كەتتى ھالىم، يۈرەي دېسەم دەرمان يەتمەس.
قۇتۇلالماس بىر زىمىنگە چۈشتى بېشىم،
يوق بولدىغۇ بۇ يېنىمدا جان يولدىشىم.
ئەسكە چۈشتى تۇغۇلغان يەر، ئاتا ـ ئانام،
تۆكۈلمەكتە قان ئارىلاش كۆزدىن يېشىم.

* * *

توزان باستى تېنىمنى،
تۇپراق باستى يولۇمنى.
قايغۇ باستى كۆڭلۇمنى،
ئېچىلار كۈن بولارمۇ؟
بېشىمغا كۈن چۈشكەندە،
مېنىڭ دوستۇم كېلەرمۇ؟

ئەسكە ئېلىپ يادلىسام،
ھالىمنى ئۇ بىلەرمۇ؟
نۇر چاقنىغان كۆزۈڭنى،
بىر كۆرەر كۈن بولارمۇ؟
بۇرۇنقىدەك بىرلىشىپ،
خۇش كۈلەر كۈن بولارمۇ؟
ئارقامدىكى دۇشمەندىن،
قۇتۇلار كۈن بولارمۇ؟
بۇ قايغۇلۇق كۈنلەرنى،
ئۇنۇتار كۈن بولارمۇ؟
ئىزدەي دېسەم دەرمان يوق،
سېنى ئەدىن تاپارمەن؟
بىللە ئۆلسەم ئارمان يوق،
ئاھ، قەيەردىن تاپارمەن؟
يالغۇز غېرىب بولدۇم مەن،
دوست كۆرەر كۈن بولارمۇ؟
ساھىبجامال يارىمغا،
قوشۇلار كۈن بولارمۇ؟
غېرىبلىقتىن قۇتۇلۇپ،
شاد يۈرەر كۈن بولارمۇ؟
غەلىبەمدىن دۇشمەنلەر،
مات بولار كۈن بولارمۇ؟
بۇ ھەسرەتلىك كۈنلەرنى،
ئۇنتۇلار كۈن بولارمۇ؟
بۇرۇنقىدەك قوشۇلۇپ،
بىر بولار كۈن بولارمۇ؟

شۇنىڭدىن سوڭرە، بوزىيگىت ئاللاتائالاغا سېغىنىپ مۇناجات ئوقۇدى:

مەن ئويلايمەن: جېنىم مۇنداق قالارمۇ دەپ،
مۇڭلۇق بېشىم مۇشۇ يەردە ياتارمۇ دەپ.
تۇغۇلغان كىم ئۆلمەيدۇ، كىم قالىدۇ؟
غېمىم شۇكى، تەن كېپەنسىز قالارمۇ دەپ.
ئەي خۇدايا، تەقدىرىڭدىن ئامالىم يوق،
يار دېمىسەم، ھېچ قايانغا بارالىرىم يوق.
كۆڭلۈم ئايان مۇشۇ يەرلەر مۇڭ بولىدۇ،
كېپەن ئوراپ گۆر ئىچىگە قويارىم يوق.
ئون سەككىز مىڭ ئالەمنى يارىتىپسەن،
ھەممىگىلا ماكان بېرىپ تارىتىپسەن.
كۆكرىكى قان، كۆزى ياشلىق بۇ خەلقىڭنى،
نېچۈك غېرىب، زار سەرگەردان يارىتىپسەن.
ئەي خۇدايا، ئەمرىڭدىن ھېچ قالغانىم يوق،
بويۇن تولغاپ قاچارغا ھېچ مادارىم يوق.
ئەي خۇدايا، تەقدىرىڭگە ھېچ تەدبىرىم يوق،
ماڭا بېقىپ كەلسە ئۆلۈم ئامالىم يوق.
تاش ئىچىدە قۇرتلارغا يەم بېرىسەن،
بۇ يەردىكى دەردمەنلەرگە ئەم بېرىسەن.
ئەي خۇدايا، مەن تىلەيمەن سېنىڭدىن،
نېچۈك ھاجىتىمنى كەم بېرىسەن؟
سەندىن ئۆزگە بىر كىمىڭگە يىغلارىم يوق،
ھالىم نېچۈك بولارىمنى بىلەرىم يوق.
ماڭا رەھىم ئەيلىگىن سەن، قادىر ئاللا،
سەندىن ئۆزگە ھېچكىمىڭدىن تىلەرىم يوق.

ئەلقىسسە، خۇدايىتائالا بوز يىگىتنىڭ مۇناجىتىنى قوبۇل قىلدى. بوزىيگىت بېشىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، يەنە بىر باغ كۆرۈندى. بوزىيگىت شۇئان ئول باغقا باردى. كۆردىكىم، باغ ئىچىدە تۇرلۈك-تۇمەن قۇشلار سايراپ تۇرۇپتۇ. خىلمۇخىل گۈللەر ئېچىلىپ تۇرۇپتۇ. مېۋىلەر پىشىپ تۇڭگە چۈشۈپ تۇرۇپتۇ. بوز يىگىت ھەر خىل مېۋىلەرنى يەپ تويدى. باغدا ئارام ئالدى.

بوزىيگىت بىر توشقان تۇتتى. ئۇ توشقاننى يارىلاپ قۇيرۇقىغا يىپ باغلىدى. يىپنىڭ بىر ئۇچىنى تۇتۇپ تۇرۇپ قويۇپ بەردى. يارىلانغان توشقان ئۇدۇل بېرىپ بىر خىل گىياھنى يېدى. توشقانىڭ يارىسى شۇ زامانلا سەللىمازا ساقىيىپ كەتتى. بۇ ھالىنى كۆرگەن بوزىيگىت ئويلىدىكىم: بۇ توشقان خۇدا-

يىتائالا ياراتقان مەخلۇق، بىز ھەم مەخلۇق. توشقانغا خۇدايىتائالا شىپالىق بەردى. مەن ھەم شۇ گىياھنى يەپ باقاي، دەپ توشقان يېگەن گىياھنى يېدى. بوز يىگىتنىڭ يارلىرى ھەم سەللىمازا ساقىيىپ كەتتى.

بوزىيگىت بۇ باغدا مېۋە - چېۋىلەرنى يەپ ئون بەش كۈن تۇردى، قۇۋۇەتكە تولدى، ئاندىن خۇداغا تەۋەككۈل قىلىپ، يەنە مۇلاتىيە شەھىرىگە كىردى. بوزىيگىتنىڭ كىمەن بىلەن ئۇچرىشىدىغان بىر جايى بار ئىدى. ئۇلار دائىم مۇشۇ جايدا كۆرۈشەتتى. بۇ قېتىم ئىككى جان دوست يەنە مۇشۇ جايدا كۆرۈشتى. بىر - بىرىنىڭ ساق - سالامەت ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ خۇرسەن بولۇشتى. كىمەن بوزىيگىتكە ئېيتتى:

— مەن ساھىبجامال بىلەن دىدارلىشىپ تۇردۇم، ئۇ مەرگەن بوزىيگىت بۇ شەھەرگە كەلسە، ئۇنى شەھەرنىڭ خالىيراق جايىدىكى بىر بوۋاينىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇڭ، دېگەنىدى. مەن سېنى شۇ بوۋاينىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويسام قانداق دەيسەن؟

بوزىيگىت ماقۇل بولدى. ئىككى دوست بوۋاينىڭ ئۆيىگە باردى. بوۋاي بوزىيگىتنىڭ سالامەت ئەكەنلىكىنى بىلىپ بەك خۇرسەن بولدى. بوۋاي يوشۇرۇن كېلىپ ساھىبجامالغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈپ، ئۇنىڭدىن خۇش خەۋەرلىك سورىدى. ساھىبجامال ئۇنىڭغا بىر ئالتۇن ياقىلىق تون سوۋغا قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ساھىبجامال يوشۇرۇن كېلىپ، بوزىيگىت بىلەن دىدارلاشتى. قاچاقچى بولۇپ ۋەدىلەشتى. بوۋاي بوزىيگىتنى كۈندۈزى چوڭ ساندۇقنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپ يۈردى. ساھىبجامالنىڭ بۇ بوۋاينىڭ ئۆيىگە كېلىپ - كېتىپ يۈرگەنلىكىنى پايلاپ يۈرگەن دۈشمەنلەر خانغا مەلۇم قىلدى. خان شۇئان بوۋاينى چاقىرىپ:

— مېنىڭ قىزىم سېنىڭ ئۆيۈڭگە نېمە ئۈچۈن بارىدۇ؟ يوشۇرماي ئېيت! — دېدى. بوۋاي ئېيتمىدى.

خان يەنە:

— ئەگەرچەندە بوز يىگىتنى ماڭا تۇتۇپ بەرسەڭ، ساڭا كاتتا ئابرۇي - ئاتاق بېرىپ، بۇ شەھەردە- كى قەھرى - چۈرىلەرگە باش قىلىپ قويىمەن. ھەر يىلى مىنەرىڭگە ئات، خەرجىڭگە ئالتۇن - كۈمۈش، دۇنيا بېرىمەن. سېنى ھەر نەرسىدىن، موھتاجلىقتىن نېرى قىلىمەن، — دېدى. بوۋاي خانىنىڭ سۆزىگە ئىشەندى، خۇرسەن بولدى. خاندىن ئىجازەت ئېلىپ ئۆيىگە قايتتى.

ئەلقىسسە، بوۋاي ئۆيىگە كېلىپ، بوزيىگىتكە تۇيدۇرماي ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى بېرىپ ئۇنى بىھوش قىلىپ قويدى. ئاندىن ئالدىراش بېرىپ خانىغا مەلۇم قىلدى. دۇشمەنلەر كېلىپ، بىھوش ياتقان بوز يىگىتنىڭ پۇت - قولىغا تۆمۇر زەنجىر سېلىپ ئاپىرىپ زىندانغا بەند قىلدى. بۇنىڭدىن ساھىبجامال مال بىخەۋەر ئىدى. ساھىبجامال كېلىپ بوۋايدىن بوزيىگىتنى سورىدى. بوۋاي:

— بوزيىگىتنىڭ دۇشمەنلىرى ئىزدەپ كەلگەنىكەن قېچىپ كەتتى، قايان كەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن، — دېدى. ساھىبجامال تولىمۇ غەمكىن بولدى. بوۋايغا:

— يىگىت كەلسە، سۆزۈڭ راست بولمىسا، ئۇ چاغدا مەن سېنى ئەڭ قاتتىق ئازابقا گىرىپتار قىلىمەن، — دەپ ئەسكەرتىپ، ئۇنى زىندانغا تاشلىدى.

ئەلقىسسە: بوزيىگىتنى تۇتۇپ زىندانغا بەند قىلغانلار خانىغا خەۋەر بەردى. خان ئەمر قىلدى:

— ئەتە بازارغا ئەچىقىپ، دارغا ئېسىپ قەتل قىلىڭلار ! دۇشمىنىمىزدىن قۇتۇلغانلىق شەرىپىگە چوڭ توي قىلىڭلار ! قىزىمىزنى بېرىدىغانغا ۋەدىلىشىپ قويغان يىگىت بار. ئۇنىڭ ھەم تويى بولسۇن، ئىككى تويىنى بىرگە ئۆتكۈزۈڭلار !

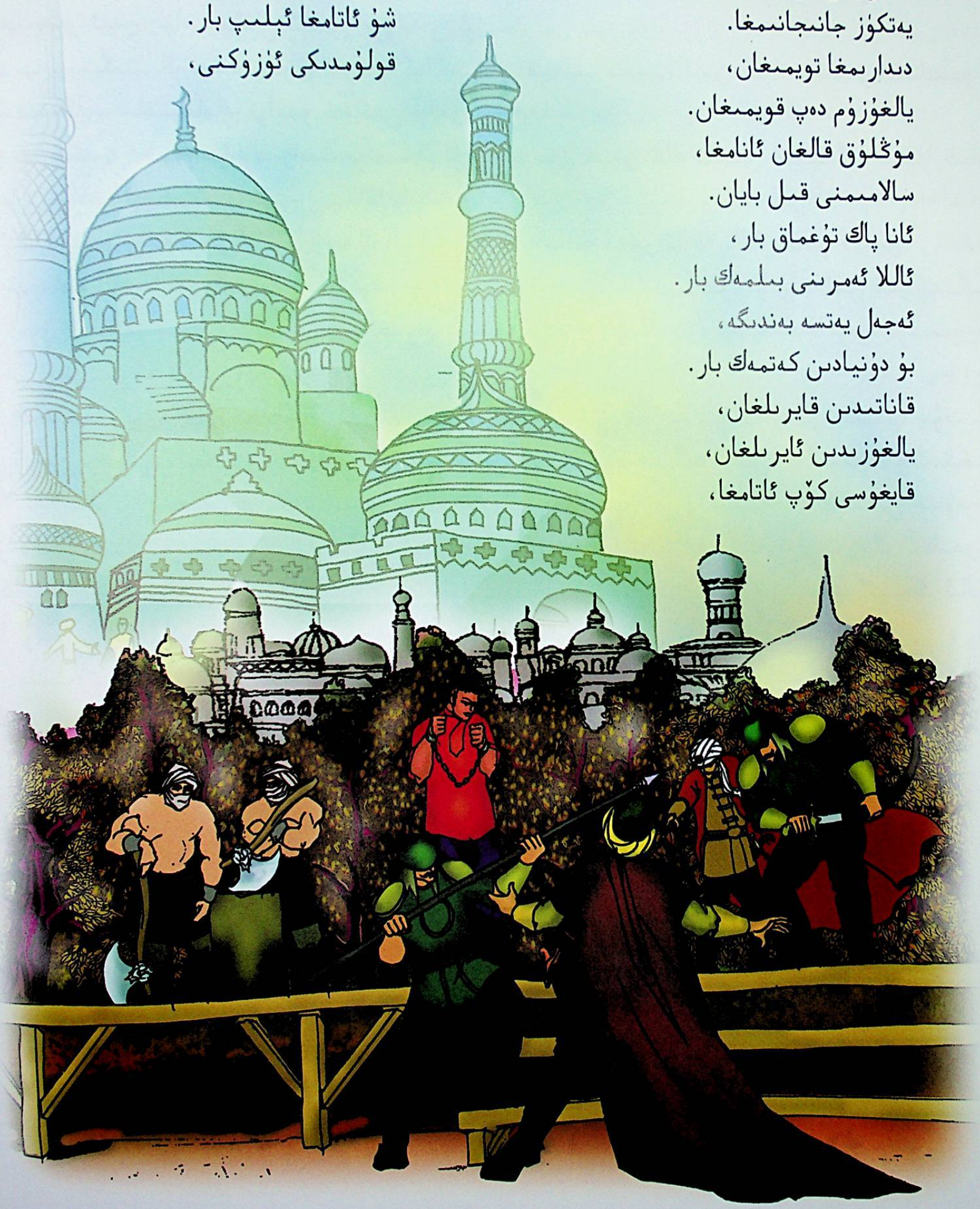
ئەلقىسسە، بوزيىگىت ھوشىغا كەلدى. قارىسا قاراڭغۇ زىندان ئىچىدە ياتقۇدەك. كۆردىكىم، پۇت - قولى تۆمۇر زەنجىردە مەھكەم باغلانغان. بوزيىگىت نېرى - بېرى مىدىرلاپ باقتى، بولمىدى. بۇنىڭغا بىرلا ئاللانىڭ ئۆزى مەدەت بەرمىسە، بەندىلەرنىڭ چارىسى يوق ئىدى. بوزيىگىتنىڭ بۇ ھالىدىن خەۋەر- سىز قالغان كىمەن شەھەر كوچىلىرىنى كېزىپ ئۇنى ئىزدەپ يۈرەتتى. ئايلىنىپ بازار ئىچىگە كەلدى. ئۇ كۆردىكى، جان دوستى بوزيىگىتنىڭ پۇت - قولى تۆمۇر زەنجىر بىلەن باغلانغان. بوزيىگىتنىڭ ئالدىدا ئۆلۈم تۇراتتى. كىمەن زار - زار يىغلاپ ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى.

پادىشاھنىڭ بىر ۋەزىرى بار ئىدى. شاھزادىلەرنى ئۆلتۈرۈش شۇ ۋەزىرگە يۈكلەنگەنىمىش. ئۇ كەل- مىگۈچە ئۆلتۈرۈلمەيدىكەن. بۇ پۇرسەتتە بوزيىگىت زار - زار يىغلاپ تۇرۇپ، دوستى كىمەنگە بىر نەزم ئوقۇدى:

ئەي جان دوستۇم، يېقىن كەل،
سۆزۈم ساڭا ئېيتايىن.
ئەجەل كەلدى باشىمغا،
ئاللا ئەمرى نېتەيىن.
سەندىن باشقا دوستۇم يوق،
سىرىم كىمگە ئېيتايىن؟
قارچىغىنىڭ قانىتى،
سۇندى بىزلەر بىلمەيىن.
ھالۇئەھۋال سورىشىپ،
ئايرىلار كۇن بولۇپتۇر.
ئەي جان دوستۇم، سىردىشىم،
ئەجەل ماڭا يېتىپتۇر.
قارچىغىنىڭ قاناتى،
قايرىلار كۇن بولۇپتۇ.
چىراغىدىن پەرۋانە،
ئايرىلار كۇن بولۇپتۇ.
ماڭا بىرەم بېقىپ تۇر،
ئەمدى سېنى كۆرمەك يوق.

ئەمدى بىللە ھەر جايدا
ئويناپ، بىللە كۈلمەك يوق.
بۇرۇنقىدەك دوست بولۇپ،
خۇشال ـ خۇرام يۈرمەك يوق.
مۇڭلۇق بولغان ئاتامغا،
زار ـ زار بولغان ئانامغا،
يالغۇز ئوغلۇڭ سالام دەپ،
يەتكۈز جانىجانىمغا.
دىدار بىمغا تويمىغان،
يالغۇزۇم دەپ قويمىغان.
مۇڭلۇق قالغان ئانامغا،
سالامىمنى قىل بايان.
ئانا پاك تۇغماق بار،
ئاللا ئەمرىنى بىلمەك بار.
ئەجەل يەتسە بەندىگە،
بۇ دۇنيادىن كەتمەك بار.
قاناتىدىن قايرىلغان،
يالغۇزىدىن ئايرىلغان،
قايغۇسى كۆپ ئاتامغا،

سەۋر قىل دەپ ئېيتقايسەن.
كىمنى بالام دېگەي ئۇل،
مەن ئېسىگە كەلگەندە؟
يانغان ئوتتەك كۆيگەي ئۇل!
كۆيگىنىنى كۆرگەندە،
سەۋر قىلغىل دېگەيسەن.
بېشىمدىكى دوپپامنى،
شۇ ئاتامغا ئېلىپ بار.
قولۇمدىكى ئۈزۈكنى،

ئانامغا قىل يادىكار.
ئۆز قولۇڭدا بەرگەيسەن،
كۆڭلىن ئېلىپ يۈرگەيسەن.
كىيسە دوپپام يىرتمىسۇن،
يالغۇز ئوغلۇم كېلەر دەپ،
ئاتام مېنى كۈتمىسۇن!
دوستۇم مېنى ئۇنتۇماي،
دائىم ئەسكە ئالغايسەن.
مۇڭلۇق ئاتام كۆرگەندە،
ئۇنىڭ كۆڭلىن ئالغايسەن.
يالغۇزۇم دەپ يىغلىسا،
كۆڭلىن ئېلىپ يۈرگەيسەن.
مەگەر ئىشقا بۈيرۇسا،
سەنمۇ مەندەك قىلغايسەن.
ئەي جان دوستۇم، جان دوستۇم،
مېنىڭ ئۈچۈن يۈرۈپسەن،
كۆپ رەنجىمنى كۆرۈپسەن،
ئاتا ـ ئانىدىن ئايرىلىپ.
مېنى دەپلا يۈردۇڭسەن،
ياش ۋاقتىڭدا بىر بولۇپ،
بۇگۈن جۇدا بولدۇڭسەن.
يالغۇزمۇ ئۆتەر دۇنيادىن،
يامانمۇ ئۆتەر دۇنيادىن،
خارمۇ ئۆتەر دۇنيادىن،
زارمۇ ئۆتەر دۇنيادىن.
بۇ ئالەم بىر ئۆتەڭدۇر،
شاھمۇ ئۆتەر دۇنيادىن.
شاھ ئاتىدىن تەخت قالار،
دۆلەتمەندىن بەخت قالار.
يالغۇز پانىي دۇنيادا،
پاك مۇھەببەت ساقلىنار.
سەن يۈرتۇڭغا بارغاندا،
ئاتا ـ ئاناڭ كۆرگەيسەن.
بارساڭ كىشى كۆرگەيلەر،
قاشىڭ كېلىپ تۇرغايلەر.
يىغلىغان كۆپ جامائەت،
بىزدىن خەۋەر بىلگەيلەر.
كۆزى كۆرگەن يۈرتداشلار،
بىللە تۇرغان سەپداشلار،
بىللە يۈرگەن مۇڭداشلار،
بىزنى ئەسكە ئالغايلەر.
بىزدىن مەھرۇم بولغانلار،
بىزنى دادلاپ سورىسا،
بىزدىن سالام دېگەيسەن.
بىزدىن رەنجىش ئالغانلار،
بىزدىن كۆڭلى قالغانلار،
بىزدىن جەبىر كۆرگەنلەر،
كۆپ ئىچىدە بار بولسا،
رازى قىلىپ قويغايسەن.
بىزنىڭ ئۆيگە بارغايسەن،
ئاتا ـ ئانام كۆرگەيسەن.
جۇدالىقنى بىلىپمەن،
قىلچە قورقماي يۈرگەنمەن.
ساھىبجامال يار ئۈچۈن،
بويۇن سۇنۇپ يۈرگەنمەن.
ئەلپىراقۇ ئەلپىراق،
مېھرىبانىم، ئەلپىراق،
ئاخىرەت كۈن بولغۇچە،
ئۆيناپ ـ كۈلۈپ يۈرمەك يوق،
بۇ دۇنيادا تۇرماق يوق.

ئەلقىسسە، كىمەن بوزىيگىتنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلاپ «ئاھ ـ ئۇھ» دەپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن بوزىيگىتكە قاراپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئەي بوزىيگىت، بوزىيگىت،
كىچىكلىكتىن دوست يىگىت.
ئايرىلۇر كۈن بولۇپتۇ،
نە چارە بار، دوست يىگىت.

ئەمدى ئۆلەر كۇن بولدى،
نە چارە بار، خۇش يىگىت.
ئەممىسەكمۇ بىر ئەمچەك
قوشكىزەكتەك ئۆسكەن بىز.
زامان ئاخىر بولسىمۇ،
ئايرىلمايمىز دېگەن بىز.
خەتەر كۇنگە يولۇقساق،
جان بېرەرمىز، دېگەن بىز.
ئۆلۇپ قالساق، بىز گۆردە
بىر ياتارمىز، دېگەن بىز.
خان ئاتاڭدىن ئايرىلغاچ،
پەرمان بېرەر يولمۇ يوق.
پەرمانبەردار بولۇشقا،
كۆپلەپ لەشكەر قولدا يوق.
بۇ ئاللانىڭ ئەمرىدۇر،
ئەمدى بىزدە چارە يوق.
يېتەلمىدۇق ئارمانغا،
جۇپ يۇرەككە تەگدى ئوق.
دۇشمەن رۇخسەت قىلمىدى،
ئىچىمگە دەرد سىغمىدى.
قىلىچ چۇشەر بېشىڭغا،
خەيرخاھلىق بولمىدى.
مەن ئۆيۇمگە يانغاندا،
نە تىل بىلەن سۆزلەرمەن؟
نە كۆز بىلەن كۆرەرمەن؟
نە دەپ جاۋاب بېرەرمەن؟
ئاتا بىلەن ئانىدىن،
كىمنى ئايرىماس بۇ ئۆلۇم؟
ئىنى بىلەن ئاغىدىن،
كىمنى ئايرىماس بۇ ئۆلۇم؟
ياري بىلەن مالىدىن،
كىمنى ئايرىماس بۇ ئۆلۇم؟
ئەي جان دوستۇم، جان دوستۇم،
جانىم قۇربان قىلسامۇ،
كۆپ دۇشمەننىڭ ئىچىدە،
قۇتۇلماس كۇن بولۇپتۇ.
كىمنى دوستۇم دېگەيمەن؟
كىملەر بىلەن يۇرگەيمەن؟
جانىم قۇربان جان دوستۇم،
قىيامەت كۇن بولغاندا،
سېنى شۇندا كۆرگەيمەن.

كىمەن نەزمنى ئاخىرلاشتۇرۇپ يەنە هوشىدىن كەتتى... بەگلەر ۋە ۋەزىر - ۋۇزرالار يېتىپ كەلدى. خان بوزىيگىتنى چېپىشقا بۇيرۇدى. جاللات چاپتى. لېكىن، قىلىچ ئۆتمىدى. بوزىيگىتنىڭ جېنى ئار-تۇقچە قىينالدى. ئۇ جاللاتقا غەزەپ بىلەن تىكىلىپ تۇرۇپ:

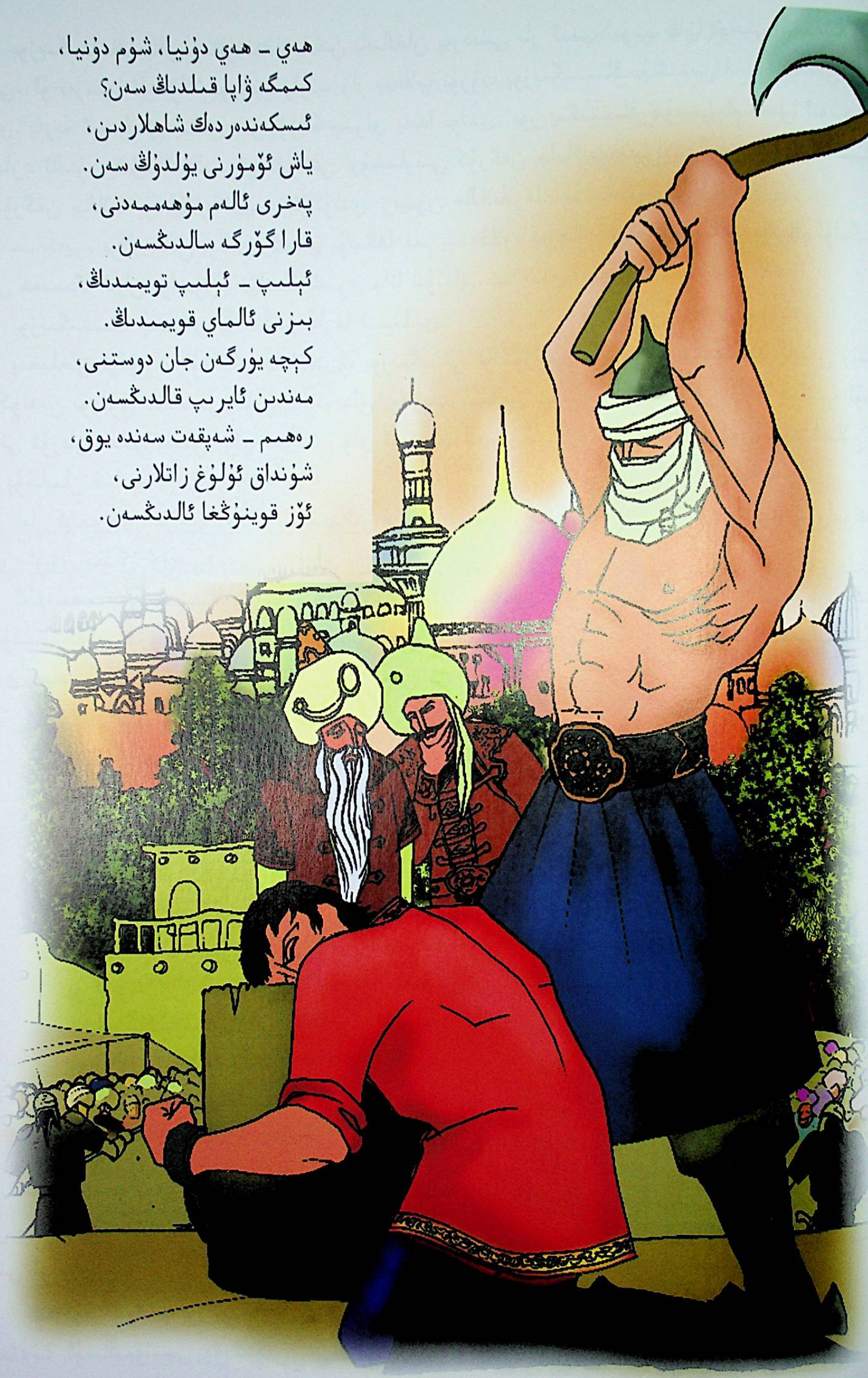
— ئەي بىرەھىم نائەھلىلەر، ئۆلتۇرسەڭلەر جاننى قىينىماي ئۆلتۇرۇڭلار ! تاپىنىمدا ئالتە پۇك-لەنگەن ئالماس قىلىچىم بار، ئاشۇ قىلىچنى ئېلىپ چېپىڭلار ! — دېدى. جاللات شۇئان بوزىيگىتنىڭ تاپىنى ئاستىدىكى ئالتە پۇكلەنگەن ئالماس قىلىچنى ئالدى. بوزىيگىتنىڭ ئۆلۇمنى كۆرۇشكە تەقەززا بولۇۋاتقان زەيتۇن:

— رەھىم قىلماي بوزىيگىتنى ئۆلتۇرگەن كىشىگە مىڭ دىنار ئالتۇن ھەدىيە قىلۇرمەن، — دېدى. بىر جاللات ئالماس قىلىچ بىلەن بوزىيگىتنى چاپقانىدى، بېشى ئۇزۇلۇپ يەرگە چۇشتى.

ئەلقىسسە، بىر چاغدا كىمەن «ئۇھ» دەپ هوشىغا كەلدى. ئۇ دوستى بوزىيگىتنىڭ ئۆلگەنلىكىنى كۆرۇپ هەسرەت ئىچىدە كۆزىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۇپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

هەي - هەي دۇنيا، شۇم دۇنيا،
كىمگە ۋاپا قىلدىڭ سەن؟
ئىسكەندەردەك بىر شاھنى،
ئۆز قوينۇڭغا ئالدىڭ سەن.

هەي ـ هەي دۇنيا، شۇم دۇنيا،
كىمگە ۋاپا قىلدىڭ سەن؟
ئىسكەندەر دەك شاھلاردىن،
ياش ئۆمۈرنى يۇلدۇڭ سەن.
پەخرى ئالەم مۇھەممەدنى،
قارا گۆرگە سالدىڭسەن.
ئېلىپ ـ ئېلىپ تويمىدىڭ،
بىزنى ئالماي قويمىدىڭ.
كېچە يۇرگەن جان دوستىنى،
مەندىن ئايرىپ قالدىڭسەن.
رەھىم ـ شەپقەت سەندە يوق،
شۇنداق ئۇلۇغ زاتلارنى،
ئۆز قوينۇڭغا ئالدىڭسەن.

بوزىيگىتتىنىڭ بەشى ۋە يۇزىدە قىلدىن ياسالغان پەردىسى بار ئىدى، بۇنى جان دوستى كىمەنلا بىلەتتى، ئۇ نەزمنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، زار - زار يىغلاپ تۇرۇپ بوزىيگىتتىنىڭ بېشىدىن قىل پەردىنى ئاستا ئالدى. پەردە ئېچىلىش بىلەن بىر نۇرانە چىراي پەيدا بولدى، بوز يىگىتتىنىڭ ھۆسنى ئېسىل ئۇنچە - مارجان، ئالتۇن ھەلدەك يالتىراپ تۇراتتى. رۇخسارىنى كۆرگەن جامائەت ھەيران قالدى، بوزىيگىتنى ئۆلتۇرگەن جاللات پۇشايمان ئىچىدە ئۆكۈندى. زەيتۇن جاللاتلارغا:

— خەير، بولار ئىش بولدى. ئەمدى بۇنىڭغا غەم يېمەڭلار، دەرھال دارغا ئېسىڭلار، بۇنىڭ ئۆلگىنى ھەممىگە ئايان بولسۇن، خانىنىڭ ئەمرى مانا شۇنداق، — دېدى.

بوزىيگىتنىڭ جەستى باغلىنىپ دارغا ئېسىلدى.

يىغلىغان ئۇلۇغ - ئۇششاق جامائەت ۋە بوزىيگىتنى ئۆلتۇرگەن جاللات بوزىيگىتنىڭ ئايدىن زىيادە، كۈندىن نۇرلۇق جامالىنى كۆرۈپ: «ئۇنداق بولارنى بىلگەن بولساق، بوزىيگىتنى ئازاد قىلىپ ئۆزىمىزنى قۇربان قىلار ئىدۇق. ۋاي ئىسسىت، ۋاي ئىسسىت. خەيرىيەت، تەقدىرگە تەن بەرمەي نېمە ئىلاج؟» دەپ پۇشايمان قىلىشتى.

ئول كېچە خان ئۆزىنىڭ ئەمرىگە بىنائەن داقا - دۇمباق، كاناي - سۇناي چالدۇرۇپ، تۇرلۇك - تۇمەن ئويۇن بىلەن توي قىلدى.

ئەلقىسسە، بوزىيگىتنىڭ ئۆلتۇرۇلگەنلىكىدىن ساھىبجامال ھۇنۇز غاپىل ئىدى. ئۇ شەھەردە كۆچمۇكوچا قاراپ بوزىيگىتنى ئىزدەپ يۈرەتتى. ھېچ يەردىن ئىزدەپ تاپالماي، توي بولغان مەجلىسكە كەلدى. ساھىبجامال قىرىق قىز بىلەن بوزىيگىتنى جامائەتتىن سوراپ، بىر نەزم ئوقۇدى:

تۆگە كېلىپ بوزلايدۇ،	ئىنەك كېلىپ مۆرەيدۇ،
ئۇنىڭ بوتىسى بارمىكىن؟	ئۇنىڭ موزىيى بارمىكىن؟
بوتا كۆزلۈك بوزىيگىت،	موزاي كۆزلۈك بوزىيگىت،
بۇ ئويۇندا بارمىكىن؟	بۇ ئويۇندا بارمىكىن؟
يىلقا كېلىپ كىشنىدى،	قارلىغاچ كېلىپ سايرىدى،
قۇلۇنچىقى بارمىكىن؟	جۈپتى ئۇنىڭ بارمىكىن؟
قۇلۇن كۆزلۈك بوزىيگىت،	ئۇۋسىغا بارمايدۇ،
بۇ ئويۇندا بارمىكىن؟	كۆڭلى غېرىب، زارمىكىن؟
قويلار كېلىپ مەرەيدۇ،	بۇلبۇل قۇشلار سايرىدى،
قوي قوزىسى بارمىكىن؟	قىزىلگۈللەر بارمىكىن؟
قوزا كۆزلۈك بوزىيگىت،	چېھرى گۈلدەك بوزىيگىت،
بۇ ئويۇندا بارمىكىن؟	بۇ ئويۇندا بارمىكىن؟

ئەلقىسسە، بۇ توي مەجلىسىدە بىر يىگىت بار ئىدى. ئۇ شاھنىڭ بوزىيگىتنى ناھەق ئۆلتۇرگەنلىكىنى ماقۇل كۆرمەيتتى. بوزىيگىتكە ئىچى ئاغرىپ يىغلايتتى. ئۇ يىگىت ساھىبجامالنى تونۇپ بىر نەزمنى ئوقۇدى:

تۆگە كېلىپ بوز بولسا،	بۇ ئويۇندا يوق ئىكەن.
ئۇنىڭ بوتىسى يوق ئىكەن.	يىلقا كېلىپ كىشنىسە،
بوتا كۆزلۈك بوزىيگىت،	قۇلۇنچىقى يوق ئىكەن.

قۇلۇن كۆزلۈك بوزيىگىت،
قىزىلگۈلدەك بوزيىگىت،
بۇ ئويۇندا يوق ئىكەن.
بۇ ئويۇندا يوق ئىكەن.
ئىنەك كېلىپ مۆرىسە،
قارا ئورمان، قارىغايلىق،
موزىيى ھەم يوق ئىكەن.
كەلمەس يەرگە كەتكەن ئۇ.
موزاي كۆزلۈك بوزيىگىت،
ئۆمۈر بويى قوغلاپمۇ،
بۇ ئويۇندا يوق ئىكەن.
يەتمەس يەرگە كەتكەن ئۇ.
قويلار كېلىپ مەرىسە،
بوزلىغان تۆگە بوتىسىن،
قوزىسى ھەم يوق ئىكەن.
بۆرە ئالغان ئوخشايدۇ.
قوزا كۆزلۈك بوزيىگىت،
بوز يىگىتنىڭ دۇنياسىن،
بۇ ئويۇندا يوق ئىكەن.
خەير ئالغان ئوخشايدۇ.
بۇلبۇل قۇشلار سايرىسا،
كەڭ دۇنيانىڭ دۆلىتى،
قىزىلگۈلى يوق ئىكەن.
تۇل قالغانغا ئوخشايدۇ.

ساھىبجامال بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن بوزيىگىتنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى بىلدى، ئاندىن پەر - ياد بىلەن ئاتىسى تاماماسخانىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ياشلىرىنى باھار يامغۇرىدەك تۆكۈپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇ - دى:

ئۆز باغرىڭنى رەنجىتىپ،
سېنىڭ شۇنداق ئويۇڭ بار.
دۇشمىنىڭگە يېقىپسەن.
تۆمۈر ئالتۇن بولمايدۇ،
ئاتقا مىنىپ چىقىپسەن،
چۆيۈن كۆموش بولمايدۇ،
دۇشمىنىڭنى يىغىپسەن.
سېنىڭ سۆيگەن زەيتۇنىڭ،
ساڭا دۇنيا قالدى كەڭ،
بوزيىگىتتەك بولمايدۇ.
ئۆلمەس خەۋەر ئۇقۇپسەن.
بىر يامانىنى بويىپسەن،
ئاتا، بىر كۈن يىغلارسەن،
ئىتنى ئۆيگە سولاپسەن.
كۆپ پۇشايمان قىلارسەن.
سەن تاللىغان زەيتۇن،
ئىش ئۆتكەندە پايدا يوق،
ساڭا ئوغۇل بولمايدۇ.
يوپۇرماقتەك سۇنارسەن.
بوزيىگىتنىڭ سۆڭىكىن،
ئويلىغىنىڭ بىلدىم مەن،
مىڭ زەيتۇنغا بەرمەسمەن.
ئويۇڭ سېنىڭ شۇ ئىكەن:
بوزيىگىتنى قەبرىسىن،
بوزيىگىتنى ئۆلتۈرۈپ،
ئالتۇن ئۆيگە بەرمەسمەن.
ئالتۇن تەختكە ئولتۇرۇپ،
مىڭ زەيتۇننى كەلتۈرسەڭ،
مەيدان ئىچى تولدۇرۇپ،
بىرنى قوبۇل كۆرمەسمەن.
زەيتۇنىڭنى كەلتۈرۈپ،
بوز يىگىتىم يوق بوپتۇ،
يۈرت ئىچىدە بويۇڭ بار،
قىزىڭ بولۇپ يۈرمەسمەن.

ئەلقىسسە، تاماماسخان قىزىنىڭ جان ـ جىگىرىدىن تۆككەن زارىنى ئىشىتتى. قىزىنىڭ كۆڭلىنى ياساپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يىغلىما، بالام، يىغلىما،
ئەل ئىچىدە ياخشى كۆپ.
كۆز يېشىڭنى ئاققۇزۇپ،
پەشلىرىڭنى قىلما چۆپ.
ئەل ئىچىنى ئارىلاپ،
تاللىۋالغىن بىرنى خوپ.
نەدە ياخشى كۆرۈنسە،
سېنى ئاڭا بېرۈرمەن.
ئەلدىن ـ ئەلگە يۈرۈرمەن،
سەن سۆيگەننى تاپارمەن.
ئاستىمدىكى تەختىمنى،
قىزىم ساڭا بېرۈرمەن.
ئالتۇن ساراي ياستىپ،
خىزمەتكارلار قويۇرمەن.

بېشىمدىكى تاجىمنى،
قىزىم ساڭا بېرۈرمەن.
ئارغىماقتا مىندۈرۈپ،
مىڭ كىنىزەك بېرۈرمەن.
مىڭ تۆگىگە يۈك ئارتىپ،
مىڭ كىنىزەك بېرۈرمەن.
دۇنيا ئىچى كەڭ، بالام،
كۆپتىن ياخشى تېپىلۇر.
شۇ تېپىلغان ياخشىغا،
ئاتاڭ تويۇڭنى قىلۇر.
مال ياخشىسى سېنىڭدۇر،
تون ياخشىسى سېنىڭدۇر.
ئەل ئىچىدە ياخشى كۆپ،
سۆيگۈنۈڭگە بېرۈرمەن.

دۇنيا يۇزى كەڭ، بالام،
ئىشەن ماڭا، جان بالام.
تېپىپ كېلىپ ياخشىنى،
سېنى ئاڭا بېرۇرمەن.
ياخشى مالنى ئالۇرسەن،
سۆيگۈنىڭگە بارۇرسەن.
يېرىم قىلما كۆڭلۈڭنى،
ئۆز بەختىڭنى تاپارسەن.

بۇزما، بالام، كۆڭلۈڭنى،
كۆپ خانلاردىن خەت كەلدى.
تۇتىقۇشتەك يىگىتلەر،
قىزىم سېنى دەپ كەلدى.
چاقىرىۋېلىپ تۇرغۇزۇپ،
يۈزىن ساڭا كۆرسىتىپ.
سېنى خۇش ھال كۈلدۈرۈپ،
سۆيگۈنىڭگە بېرۇرمەن.

ساھىبجامال ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، جاۋابەن مۇنداق نەزم ئوقۇدى:

قىزىڭ كۆڭلى قالغاندۇر،
ئالدىساڭمۇ بولمايدۇ.
يىگىتلەرنى چاقىرساڭ،
قىزىڭ قوبۇل كۆرمەيدۇ.
سۆڭەكلىرىم سۇندىغۇ،
سىلىغانغا بولمايدۇ.
يۇرىكىم كۆيۈپ پۈتتى،
سۇغا سېلىپ بولمايدۇ.
كۆكۈل قۇشۇم ئۇچقاندا،
قون دېسەڭمۇ قونمايدۇ.
بېشىم يەرگە چۈشكەندە،
يېنىپ ئالارغا بولمايدۇ.
ئىچىم مۇزغا بىر توشۇپ،
يۇرىكىم تاش بولغاندۇر.
مىڭ خىزمەتكار نە قىلاي؟
ئۇنداق كۈنلەر پۈتكەندۇر.
مىڭ تۆگە يۈك نە قىلاي؟
كېنىزەك كۈنى ئۆتكەندۇر.
بېغىڭدىكى تاجىنى،
بېشىم كىيىپ نە قىلاي؟
ئالتۇن تەختىڭ نە قىلاي؟
تەختتە تۇرار كىشىم يوق.
تۇلپارىڭنى نە قىلاي؟

سۆيەلمەس ئىدىم بۇ سۆزلەرنى ئاتىسىغا ئېيتتى، ئاندىن بىتاقەت بولۇپ يىغلاپ، ئاتىسىنىڭ سۆزىنى كۈتمەي دار ئالدىغا كەلدى. داردا تۇرغان بوزىيگىت ساھىبجامالنىڭ يۈزىگە پارقىراپ كۆرۈندى.

قىز شۇئان بىھوش بولۇپ يىقىلدى. قىرىق كىنىزەك بوزىيگىتنى داردىن چۈشۈردى. ساھىبجامال ئەق-لىنى جەم قىلىپ ھوشىغا كەلدى. ئۇ بوزىيگىتنىڭ بېشىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ «ھۇ» تارتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئەزىز بېشىڭ، خان بېشىڭ،
كېسىلگەنگە ئوخشايدۇ.
ئالتۇن بېشىڭ گەۋدەڭدىن،
ئۇزۇلگەنگە ئوخشايدۇ.
باھاسى يوق تېنىڭدىن،
جان كەتكەنگە ئوخشايدۇ.
تېنىڭ ياتۇر بۇلغىنىپ،
ئاپئاق قولۇڭ باغلىنىپ،
كېپىنىڭ يوق، گۆرۈڭ يوق،
يەردە ياتار ئەرمىدىڭ؟
گۆھەر بېشىڭ، گۈل بېشىڭ،
نۇرلۇق يۈزۈڭ بۇلغىنىپ،
يۇرەكلىرىڭ داغلىنىپ،
قۇربان بولۇر ئەرمىدىڭ؟
يۇرتۇڭدا سەن خان ئىدىڭ،
ئەقلى توشقان جان ئىدىڭ.
دۇشمەنلىرىڭ ئالدىدا،
مۇنداق بولار ئەرمىدىڭ؟
نۇر چاقنىغان كۆزۈڭدىن،
قىزىلگۈلدەك يۈزۈڭدىن،
بالدىن تاتلىق سۆزۈڭدىن،
ئۆچۈپ قالار ئەرمىدىڭ؟
قانغا مىلەپ بېشىڭنى،
قۇمغا مىلەپ چېچىڭنى،
كۆزدىن ئاققان يېشىڭنى،
يەرگە چۈشۈرەر ئەرمىدىڭ؟
گۆھەر بېشىڭ دوملاپ،
ئالتۇن تېنىڭ يۇملاپ،
جاللاتلارغا خار بولۇپ،
دارغا ئېسىلار ئەرمىدىڭ؟
قاپقارادۇر كۆزلىرىڭ،
قىزىلگۈلدەك يۈزلىرىڭ،
شېرىن ـ شېكەر سۆزلىرىڭ،
بىر كۆرەرگە زار بولدۇم.
ئېيتسام سۆزۈم پۈتمەيدۇ،
قايغۇ ئەستىن كەتمەيدۇ.
ئۇزاق يەرگە كېتىپسەن،
چىللىسامۇ كەلمەيسەن.
ئۆز يولۇڭغا چۈشۈپسەن،
زارلىسامۇ بىلمەيسەن.
سەن دۇنيادىن ئۆتۈپسەن
ھەم ئالدىمدا كېتىپسەن.
كېتەرمەن ھەم ئارقاڭدىن،
بۇ دۇنيانى نە قىلاي؟
كۇن ـ تۇن يىغلاپ يۇرگۈچە،
بۇ ھەسرەتنى كۆرگۈچە،
قايغۇڭ كەتمەس ئۆلگۈچە،
سېنى قوغلاپ يېتەرمەن.

ئەلقىسسە، ساھىبجامال مۇسىبەت قىلىپ ئالتۇن سارايغا كەلدى. بوزىيگىتكە بىھوش دورىسى بې-رىپ خانغا تۇتۇپ بەرگەن قېرى زىنداندا ئىدى. ئۇنى شۇئان زىندانىدىن ئالدۇرۇپ كېلىپ:

ــ ئەي يەر يۈزىنى قۇرۇتقان شۇم قېرى، مەن ساڭا كۆپ ياخشىلىق قىلغانىدىم. سەن مېنىڭ بوز يىگىتكە ئاشقىلىقىمنى بىلىپ تۇرۇپ، بوزىيگىتنى بەند قىلىپ خانغا خەۋەر بەرگۈچە، ماڭا خەۋەر بەر-سەڭ بولمامدۇ؟ ھازىر سېنى قىيىن ـ قىستاقتا ئۆلتۈرۈپ، تېرەڭنى تاسمىدەك تىلىپ جازالايمەن، ــ دېدى. شۇ چاغدا قېرى قورقۇپ غالىلداپ تىترىدى. رەڭگى زەپىرانەدەك سارغىيىپ كەتتى. ئۇ:

ــ مەندىن بىر خاتا ئىش ئۆتۈپتۇ. ھەرنېمە قىلسىڭىز رازىمەن. جازالىسىڭىزمۇ ياكى ئەپۇ قىلسە-ڭىزمۇ مەيلى، ــ دەپ يىغلاپ تۇردى.

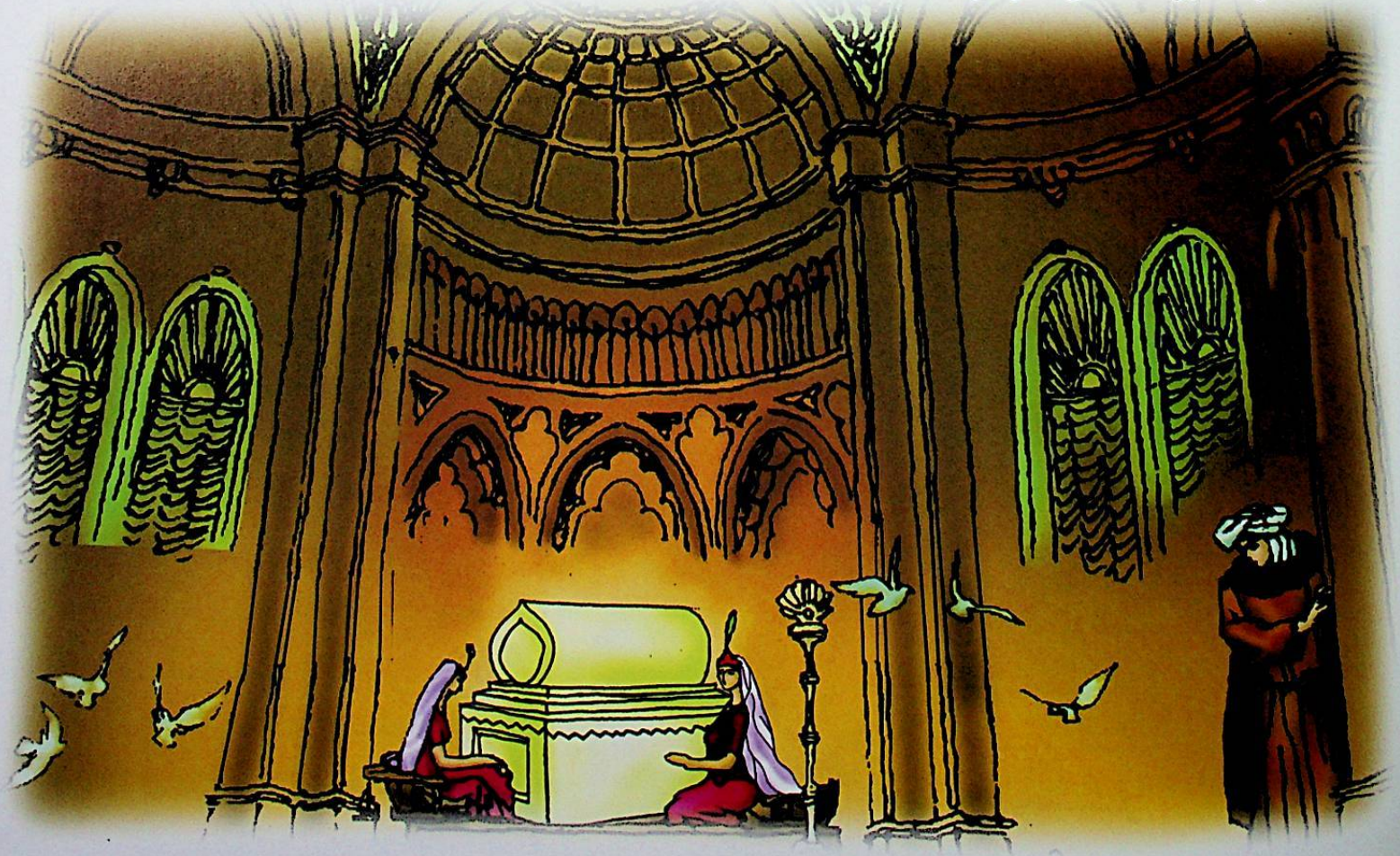
ئاندىن ساھىبجامال:

ــ خەيرىيەت، مەگەر مەن تىرىك بولۇپ، بۇ دۇنيادا ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن يۈرەر بولسام سېنى ئۆلتۈرەر ئىدىم. بەس، يارىمنىڭ ئارقىسىدىن كېتۈرمەن. شۇ ھالدا سېنىڭدەك بىر شۇمنى ئۆلتۈرۈپ پاك قولۇمنى بۇلغاپ گۇناھكار بولۇپ يۈرمەي، ــ دېدى. شۇم قېرى نەگىدۇر يوقالدى.

ئەلقىسسە، ساھىبجامال خىزمەتكارلارنى بۇيرۇپ، بوزىيگىتنىڭ قەبرىسىنى قازدۇردى. تۈرلۈك ـ تۈمەن نەقىشلەر بىلەن قەبرىنىڭ ئىچىنى بېزىدى. قەبرىنىڭ سىرتىغا قۇببە ـ گۈمبەز سالدۇرۇپ، ئۇ ـ نىڭغا ئالتۇن ـ كۈمۈشتىن ئىشىك ياساتتى. ئىچىگە شامدانلارنى قويدۇردى. ساھىبجامالنىڭ ئاتىسى تاماماسخان بۇ خەۋەرنى ئىشىتىپ، مۇلاتىيە شەھىرىدىكى ئەڭ كاتتا بىر يۇز قىرىق سەككىز ئۇستىنى چاقىردى. خان ئۇستىلارغا:

ــ قىزىم ھەرنېمە بۇيرۇسا قىلىڭلار، مېنىڭ خەزىنەمدىن پۇل كېرەك بولسا پۇل، ئالتۇن ـ كۈمۈش لازىم بولسا، ئالتۇن ـ كۈمۈش ئېلىڭلار. نە ھاجەت بولسا شۇنى ئېلىڭلار، قىزىمنىڭ كۆڭلى تىنسۇن، قىزىم ئۆلمىسۇن، ــ دەپ ئەمر قىلدى.

ئۇستىكارلار جەم بولۇپ قۇببىگاھقا باردى. بىنانىڭ ھەر يېرلىرىگە ئالتۇندىن تۇغرۇك قويۇلۇپ، ئۇستى ئالتۇن بىلەن يېپىلىپ، سىرتىدىن شولا چېچىلىپ، گۈل ـ گىياھلار يەلپۇنۇپ، بۇلبۇل ۋە تۇ ـ تىقۇشلار سايرىشىپ تۇراتتى. مۇلاتىيە شەھىرىدە مۇنداق بېزەلگەن بىنا يوق ئىدى. سىرتىدىن ھەر يې ـ قىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ئون ئۇن يېتىمى ئىدى. ساھىبجامال نەھايەت سۇرلۇك يۈردى. قۇببە پۈتكۈچە ھېچ ـ كىمگە نەزەر سالمىدى. ھېچكىمدىن خەج ـ خىراج تىلىمىدى. ئۆزىنىڭ خىراجىتى بىلەن تۇرغۇزدى. مەزكۇر ئۇستىكارلار بۇ قۇببىنى بىر يۇز قىرىق يەتتە كۈندە (يەنە بىر رىۋايەتتە ئون بەش كۈندە) پۈت ـ تۈردى. بۇ قۇببىنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئىچىدىن ئېتىۋالسا، ھېچكىم كىرەلمەس دەرىجىدە بەكمۇ مەھكەم بولدى. قۇببىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەزگەن كىشى گۈزەللىكىدىن ھەيران بولدى. بەزىلەر سۇمباتلىق بوز يىگىتنى ئويلاپ يىغلىدى. قۇببە پۈتكەندىن سوڭرە ساھىبجامال بىرمۇنچە ئالتۇن ـ كۈمۈش، پۇل، مال ـ دۇنيالىرىنى

خىزمەتكارلار، ئۇستىكارلارغا ئۇلەشتۇرۇپ بېرىپ، ئۇلارنى رازى ۋە خۇرسەن قىلدى.

ئەلقىسسە، ساھىبجامال يەنە زار - زار يىغلاپ ئۆز سارىيىغا كەلدى. كىمەن بۇ يەردە دېۋانە قىياپەتتە بېشىنى سېلىپ يىغلاپ يۈرەتتى. ئۇ: « ئاھ دەردىخ، ئاتام - ئانام كۆرمىگەن ئىشلارنى كۆردۈم.» دەپ ياقىسىنى پارە - پارە قىلىپ يىرتىپ تاشلىدى. ساھىبجامال قىرىق قىزنى چاقىرىپ، ئۇلارغا قاراپ بىر نەزم ئوقۇدى:

يار - يار ئىيتقان يارلىرىم،
ئامان بولۇڭ، خوشلىرىم.
بىزگە كېتەر كۈن بولدى،
خوش، قەدىردان دوستلىرىم.
سىزدىن كېتەر كۈن بولدى،
ياخشى قېلىڭ، دوستلىرىم.
بۇزۇق دۇنيا، كۈن بولدى،
ئىچىم قارا خۇن بولدى.
ماڭا ئۆلەر كۈن بولدى،
خوش قېلىڭلار، دوستلىرىم.
ئەمدى بىزنى كۆرمەك يوق،
بىللە بولۇپ يۈرمەك يوق.
باقىي دۇنيا شۇ ئىكەن،
ئۆلگەنگە تىرىلمەك يوق.
بىزگە بارار كۈن بولدى،
سىزگە قالار كۈن بولدى.
يامان - ياخشى بىلمەسمەن،
رازى بولۇڭ، دوستلىرىم.
بىزدىن كۆڭلى قالغانلار،
رازى بولۇڭ، دوستلىرىم،
پاتمە ئوقۇپ يۈرگەيسىز،
تۇرغانغا يار تېپىلۇر.
غېمىڭىز يوق، دوستلىرىم،
ئاغرىقتا ئەم تېپىلۇر.
بۇرۇنقىدەك بولۇرسىز،
سىزلەرگە كۈن تېپىلۇر.
ئويناپ - كۈلۈپ يۈرگەيسىز،
تىلىگەنگە يەتكەيسىز.
بىزدىن دۇنيا ئۆتۈپتۇ،
ئاللا مەھرۇم قىلىپتۇ.
ئەمدى تىرىكلىك بولماستۇر،
ئەجەلدىن بىرى قالماستۇر.
مېنىڭ ئۈچۈن يىغلىماڭ،
مەندەك بىر قىز تېپىلۇر.
نە بولىدۇ ئۆلگەنلەر،
تىرىككە يار تېپىلۇر.
نە قىلسامۇ بولمىدى،
دۇشمەن ئۇنى قويمىدى.
كۆرمىگەنلەر بىلمەيدۇ،
چىن ھەقىقەت بولمىدى.
سىزگە باغلار تۇرۇپتۇ،
ئويناپ - كۈلۈپ يۈرگەيسىز.
بۇلبۇل بىلەن گۈل كۆرۈپ،
بىزنى ئەسكە ئالغايسىز.
يېشىڭىز ياش، دوستلىرىم،
ئېسەن بولۇڭ، دوستلىرىم،
ئامان بولۇڭ، دوستلىرىم.

ساھىبجامالنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلىغان قىرىق قىز ئىچىدىن بىر قىز زار - زار يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

جاببار ئىگەم ئەۋۋەلى،
ئۆزىڭىزدىن تىلىدۇق.
ھاياتىمىز تايانچى،
مەلىكىدىن تىلىدۇق.
ئاۋۋال ھەقتىن تىلەيمەن،
ئاندىن ساڭا يىغلايمەن.
جانى - جانجان دوستۇم،
بىر ئاز تىرىك يۈرگىنە!
كۆپ قىزلارنىڭ ئىچىگە،
قايتقىن جېنىم، قايتقىنە!
زارلاپ قېلىپ ئانىڭىز،
ھالىمىزغا يەتسىڭىز.

ئازراق هايات تۇرسۇنز،
بىللە هايات تۇرسۇنز.
يولداشلىرىڭ ئارقىدا،
ھەسرەت چېكىپ قالمىسۇن.
ئالتۇن بېزەك كەڭ ساراي،
يەردە قۇرۇق قالمىسۇن!
قىرىق قىزنىڭ قانىتى،
يەر يۈزىنىڭ سۆلىتى.
سولۇپ نابۇت بولمىسۇن،
بۇندىن ئۇمىد ئۈزمىگىن،
دۇكىنىڭنى بۇزمىغىن.
دۇكاندىكى بارلىقىڭ،
خانىۋەيران بولمىسۇن،
ئالتۇن ـ كۈمۈش، گۆھىرىڭ.
يات قولىدا قالمىسۇن،
مەرۋايىت، مارجان، گۆھىرىڭ،
ھەركىمگە ئولجا بولمىسۇن،
قايتقىن، جېنىم، قايتقىنە،
يەر يۈزىدە قالغىنە!
بىزلەر خۇشتۇق پەزلىڭدىن،
قايتقىنە، دوست، پەيلىڭدىن.
يولداشلىرىڭ قەبرەڭنى،
قۇچاقلاپمۇ قالمىسۇن.

ساھىبجامال جاۋاب تەرىقىسىدە يەنە بىر نەزم ئوقۇدى:

كەلسە ئەجەل خەۋىرى،
نە قىلساڭمۇ ياتمايدۇ.
قانچە ياشقا كىرسىمۇ،
گۆر ئىچىگە بارار ئۇ.
بۇ دۇنيانىڭ دۆلىتى،
ئۆز ئىچىدە قالمايدۇ.
بۇ دۇنيانىڭ دۆلىتى،
يەر يۈزىدە قالمىدۇ.

ئىلكىڭدىكى دۆلىتىڭ،
كىمگە ئولجا بولىدۇ؟!
ئاتا ـ ئاناڭ ئارقىڭدا،
زار ـ زار يىغلاپ قالىدۇ.
ئاكا، ئىنى قېشىدا،
يىغلىساڭمۇ بولمايدۇ.
ئاتا ـ ئانا قېشىدا،
يىغلىساڭمۇ بولمايدۇ.
بۇ دۇنيانىڭ دۆلىتى،
ئولجا بولسا بولمايدۇ.
ئالتۇن بېزەك كەڭ ساراي،
ئولجا بولسا بولمايدۇ.
ئولجا بولار ھەرنېمە،
ئۆلۈم ئولجا بولمايدۇ.
ئاتام كەچتى مېنىڭدىن،
مەن ئاتامدىن كېچىمەن.
ئانام كەچتى مېنىڭدىن،
مەن ئانامدىن كېچىمەن.
قاتتىق دەردكە يولۇقتۇم،
تۇر دېسەڭمۇ كېتىمەن.
يېتىم بوتا ئوخشايمەن،
لازىمى يوق يەم ـ چۆپىنىڭ.
ئەمدى ئېيتار سۆزۈم يوق،
سۆزۈم قالار، ئۆزۈم يوق.
خوش قېلىڭلار، دوستلىرىم،
ئېسەن بولۇڭ، دوستلىرىم!

ساھىبجامال ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان كىيىملىرىنى قولىغا ئېلىپ تۇرۇپ يەنە بىر نەزم ئوقۇدى:

ئالتۇن ياقا خۇش تونلار،
سېنى كىيەر كىشىم يوق.
ئالتۇن كوكۇل بوز يورغا،
سېنى مىنەر كىشىم يوق.
ئالتۇن بېزەك كەڭ ساراي،
ساڭا كىرەر كىشىم يوق.
ئاتام بىزنى كۆپ كۆردى،
ئولجىلارنى ئېپ كۆردى.
ئايدىن ئوغۇل تۇغدۇرۇپ،
كۇندىن بىر قىز تۇغدۇرۇپ.
خان زەيتۇنغا بەرسۇن ئول،
ئولجا ئالغان مېلىنى،
ئاڭا بوغچا قىلسۇن ئول.

كىمەن دېۋانە قىياپەتتە يۈرەر ئىدى. ئۇ ساھىبجامالنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بىر نەزم ئوقۇدى:

شېھىت دوستۇم، ئەلۋىدا،
ئايرىلارىڭ بىلمىدىم.
شېھىت دوستۇم، ئەلۋىدا،
يەتتە كۇندەك زارلىدىم.
باغلىنىپتۇ تىللىرىڭ،
كۆپ تىلىكىڭ ھەل بولماي.
ئۆتتى سېنىڭ كۇنلىرىڭ،
ئەلۋىدا، ئەي، ئەلۋىدا،
مېھرىبانىم ئەلۋىدا.
جېنىڭ جەننەت ئىچىدە،
مېھرىبانىم ئەلۋىدا.
تولۇن ئاينىڭ قېشىدا؛
پەرىلەرنىڭ قېشىدا،
بولسۇن خۇشال تويلىرىڭ،
قەدىردانىم ئەلۋىدا.
تاغ بېشىدىن ئۇچقاندا،
قونار يېرىڭ يوق ئىدى.
بۇ دۇنيادا مېھمان بوپ،
يۈرەر يېرىڭ يوق ئىدى.
كۆرگەن چۈشۈڭ ئالدىڭدا،
دوستۇڭ قالدى ئارقىڭدا.
مېھرىبانىم ئەلۋىدا،
جېنىڭ جەننەت ئىچىدە،
مېھرىبانىم ئەلۋىدا.

ئەلقىسسە، ساھىبجامال مۇلاتىيە شەھىرىدىكى جىمىكى پېقىر - بىچارىلەرنى، يېتىم - يېسىرلارنى يىغىپ، ئۇلارغا ئالتۇن - كۈمۈش، پۇل - دۇنياسىنى خەير - ئېھسان قىلىپ ئۆلەشتۇرۇپ بەردى. ئاندىن ئەل - يۇرتقا قاراپ بىر نەزم ئوقۇدى:

ئەلپىراقەي - ئەلپىراق،
ئامان بولۇڭ، دوستلىرىم.
بىز دۇنيادىن كېتەرمىز،
دۇنيا سىزگە قالادۇر.
ئامان بولۇڭ، دوستلىرىم،
بىز يامانلار كېتەيلى؛
ئاخىرەتكە يېتەيلى.
سىز ياخشىلار قېلىڭلار،
مەقسەتلەرگە يېتىڭلار.
بىزلەر سەپەر قىلايلى،
كېيىن قالغان، دوستلىرىم.

ئاتامغا دەڭ سۆزۈمنى،
دۇنيا قالدى ئاتامغا،
ھەسرەت ئالدى ئۆزۈمنى!
ياريم كەتتى يار ئۈچۈن،
قۇربان قىلاي ئۆزۈمنى.
چىن يارىمدىن قالغۇم يوق،
ئۆزگىلەرگە بارغۇم يوق.
بۇ ئۆلۈمدىن قالغۇم يوق،
ھەممىڭىزگە خەير - خوش،
ئامان بولۇڭ، دوستلىرىم.

نەزم تۈگىدى. ساھىبجامال قۇببىنىڭ ئىشىكىنى بىر تارتىپ ئېچىپ ئىچىگە كىردى. ئۇ ئۆزىنى تۈتۈپ تۇرالماي ئىككى ئالەملىك ئاشىقى بوزيىگىتنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ شېھىت بولدى.

جامائەت بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ زار - زار يىغلىدى. « ئاھ دەرىخ، خانىڭ ئىشى خارابتۇر، بۇ قىلغىنى خاتادۇر. ئەخمەق خان قىزىڭ سۆيگەن يارىنى ئۆلتۈرۈپ، غەيرىي كۈيئوغۇل تاپماق بولدى...» دېيىشتى. بۇ خەۋەر شۇئان تاماساخانىغا يەتتى. خان خوتۇنى بىلەن «ئاھ - ۋاھ» دەپ كېلىپ يىغلاپ بېھوش بولدى. بۇ، ئۆلگەندىن كېيىن «ياسىن» ئوقۇغاندەك بىر ئىش بولدى. خان بۇ يەرگە كاتتا بىنا تىكلىدى. بىراق ھېچكىم نەزەرىنى سالمىدى....

رىۋايەت قىلغۇچى ئېيتىدۇركىم، ساھىبجامالنىڭ يېنىدىكى قىرىق قىز بوزيىگىت بىلەن ساھىبجامالنىڭ قايغۇسىدا دۇنيادىن ئۆتۈپتۇ ھەم شۇلارنىڭ ئەتراپىدا يېتىپتۇ. بۇ ھالدىن خەۋەردار بولغان كىمەن: «مەن ھەم مۇشۇ ئىككى جان دوستۇمنىڭ ئارقىسىدىن ئۆلەي» دەپ قۇببىنىڭ يېنىغا كەپتۇ. شۇ چاغدا دوستى بوزيىگىتنىڭ دار ئالدىدا ئاتا - ئانا، قوۋم - قېرىنداش ۋە يۇرتىغا سالام ئېيتىپ ئامانەت قىلغان ۋەسىيتى ئېسىگە چۈشۈپتۇ. كىمەن: «بۇ ئامانەتنى يەتكۈزمەي تۇرۇپ ئۆلسەم، دوستلۇقنى يەتكۈزمىگەن يالغانچى دوست بولۇپ قالىمەن» دەپ ئويلاپ ئۆز شەھىرىگە قايتماق بوپتۇ. كىمەن بوزيىگىتنىڭ قۇببىسىنى قۇچاقلاپ، ئىككى كۆزىگە لىققىدە ياش ئېلىپ تۇرۇپ مۇنداق نەزمنى ئوقۇپتۇ:

مەن قايتماقنى ئويلىدىم،
كىمنى دوستۇم دېگەيمەن؟
مېھرىبانىم ئەلۋىدا،
ئاھ، كىم بىلەن يۇرگەيمەن؟
سېنى ھەققە تاپشۇردۇم،
يارىڭ بىلەن قېشىڭدا.
يالغۇزلۇققا يىغلايمەن،
غەم ـ قايغۇ كۆپ بېشىمدا.
سەن يادىمغا يەتكەندە،
كەتكۈم كەلمەس قېشىڭدىن.
يىغلىساممۇ پايدا يوق،
كۆزدىن ئاققان يېشىمدىن.
يۈزۈڭ قايدىن كۆرگەيمەن؟
مېھرىبانىم ئەلۋىدا.
قايغۇ بىلەن ئىچكەن ئاش،
قىزىل قانغا ئوخشايدۇ.
قايتاي دېسەم يۇرتۇمغا،
قايغان پۈتۈم چۈشەيدۇ.
ئۆز توپىدىن ئايرىلغان،
يالغۇز غازدەك بولدۇممەن.
ئانىسى ئۆلگەن بالىدەك،
يىغلاپ ـ يىغلاپ قالدىممەن.
جېنىم ھەققە تاپشۇردۇم،
يارىڭ بىلەن قېشىڭدا.
يېگانە بوپ قالدىممەن،
يولدىشىم يوق قېشىمدا.
باقىي دۇنيا ئىچىدە،
قوشۇلار كۇن بولارمۇ؟
گۆر ئىچىدە بىر بولۇپ،
بىر ياتار كۇن بولارمۇ؟

كىمەن نەزمىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، بوزىيگىتنىڭ قۇببىسىنى نەچچە ئايلىنىپتۇ. ئاخىر ئامانەتنى يەتكۈزمەك بولۇپ ئۆز شەھىرىگە قاراپ يول ئاپتۇ.

بوزىيگىت ھەققىدە قوشاقلار

شاھزادە بوزىيگىتنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى ئانىسىغا مەلۇم قىلىش ئۈچۈن ئوردا شائىرىنىڭ ئېيتقان قوشىقى:

كۆپنى كۆرگەن قېرىمەن،
بىر ئاز سۆزلەپ بېرىمەن.
ئاسماندىكى تورغايدەك،
ئالدىڭىزدا سايرايمەن.

ئۆي ئىچىدە ئولتۇرغان،
قۇلاق سېلىڭ، ياخشىلار.
بۇ دۇنيادا پايدا يوق،
ئاڭلىڭىلا، ياخشىلار!
مەن قېرىنىڭ سۆزىدىن،
ئىبرەت ئېلىڭ، ياخشىلار!

قېرىلاردىن كونا سۆز،
ئەسكە ئالماي يۇرمەڭلار!

ئالىملاردىن ئەقىل سۆز،
كۆڭۈل قويماي يۇرمەڭلار!

قېرىلاردىن خەيرلىك سۆز،
كونىلاردىن قالغان سۆز.
ئالىملاردىن ئەقىل سۆز،
پەيغەمبەردىن قالغان سۆز.

دەردىمىزگە دەرمان يوق،
قايغۇمىزغا ئارمان يوق.
دەردكە دەرمان بولمىسا،
ياراتقاندىن يامان يوق.

مىڭگەن ئاتتىن ئەر قالار،
تاپقان ئەردىن مال قالار.

ئەر بەشىغا كۈن كەلسە،
سۆيگەن ئوغۇل يار قالار.

پادىشاھتىن تەخت قالار،
تۆمۈرچىدىن دات قالار.
ئەر بەشىغا دەرد كەلسە،
ياخشى ـ ياماڭ ئات[124] قالار.

ئالىملاردىن خەت قالار،
ئۇستىلاردىن نام قالار.
ئويلاپ كۆرسەك، ياخشىلار،
بۇ دۇنيادا كىم قالار؟!

يۈرگەن يەردە يول قالار،
كۆرگەن يەردە ئەل قالار.
بايلىرىڭدىن پۇل قالار،
بەزى خوتۇن تۇل قالار.

تاپقان ئەردىن مال قالار،
ئالتۇن ـ كۈمۈش، پۇل قالار.
ئىتتەك قاۋاپ، تالىشىپ،
كىم كۆرۈنسە شۇ قالار.

ئۆي ـ ئىمارەت بوش قالار،
ئويناپ ـ كۈلگەن دوست قالار.
تۇغۇلدۇم دەپ شادلانما،
ئۆلىدىغان كۈن بولار.

ئۆلگەن جانىڭ بارىدىن،
سوراق سورار كۈن بولار.
مىلىم كۆپ دەپ شادلانما،
مىلىڭ قالماس كۈن بولار.

بىر ئۆزۈڭدىن باشقىنى،
كۆڭۈلگە ئالماس كۈن بولار.
قولۇڭدىكى قۇللىرىڭ،
كۆزگە ئىلماس كۈن بولار.

بالام بار دەپ شادلانما،
بالاڭ قالماس كۈن بولار.

ئالىم مەن دەپ شادلانما،
سوراق ئالار كۈن بولار.

قىزىل يۈزۈڭ، گۈل يۈزۈڭ،
سولۇپ قالار كۈن بولار.
قۇرت ـ قوڭغۇز يىغلىپ،
سېنى چاقار كۈن بولار.

ئىسكەندەر، سۇلايماندەك،
شاھلار ئۆتكەن دۇنيادىن.
ھەممىمىز نىڭ ئاتىسى،
ئادەم[125] كەتكەن دۇنيادىن.

مىلىم بار دەپ ئويلىساڭ،
قارۇن ئۆتكەن دۇنيادىن.
كۈچۈم بار دەپ ئويلىساڭ،
ھارۇن ئۆتكەن دۇنيادىن.

چىمەنمەن دەپ ئويلىما،
باردۇر تالاي چىمەنلەر.
سۆزگە ئۇستا سۆزمەنلەر،
قاقشاپ ئۆتكەن دۇنيادىن.

بەگزادە ۋە تۆرىلەر،
ئىچى زەھەر بۆرىلەر.
ھاتەم[126] بايدەك ياخشىلار،
يىغلاپ ئۆتكەن دۇنيادىن.

يارالدۇق بىز كېتەرمىز،
بۇ پانىيدىن ئۆتەرمىز.
ئەجەل يېتىپ كەلگەندە،
كەتمەي نېمە قىلارمىز؟

تەقدىر نېسىپ بولغاندا،
چارىسىز يول تارتىمىز.
ئەمر كەلسە ئاللادىن،
بويۇن سۇنۇپ ياتارمىز.

تەنمۇ چىرىپ كۈل بولۇپ،
تۇپراق بولۇپ ياتارمىز.

بىزدىن بۇرۇن تۇغۇلغان،
بەللىرى چىك بوغۇلغان،
ئاۋۋال كېلىپ تېز ئۆتكەن،
تەڭرى بىلەن سۆزلەشكەن.
ئادەم ئىدى ئاتىمىز،
ھاۋا ئىدى ئانىمىز.
ئۆلمەيدىغان بەندە يوق،
ئۇلارمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن.

توپان سۇيى تاشقاندا،
تاغۇتاشتىن ئاشقاندا.
جانىۋارلاردىن ئېلىپ ئۇ،
كېمىسىگە سېلىپ ئۇ.
ساق ـ سالامەت قېلىپ ئۇ،
نۇھمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن.

يەر يۈزىنى ئالغان ئۇ،
سۇرلۇك شەھەر سالغان ئۇ.
كۇنچىقىشقا بارغان ئۇ،
كۇنپېتىشنى كۆرگەن ئۇ.
ئۆلۈمگە يۈز تۇتقان ئۇ،
يەرنىڭ يۈزى بۇزۇلۇپ،
«ئابىھايات» تاپالماي،
ئىسكەندەر ئۆتكەن دۇنيادىن.

داۋۇت ئوغلى سۇلايمان،
ئۆز ۋاقتىدا شاھ بولغان.
يەر يۈزىنى ئالغان ئۇ،
ئالتۇن تەختكە مىنگەن ئۇ.
ئاسماندىمۇ ئۇچقان ئۇ،
مىڭ ئايالنى قۇچقان ئۇ.

خۇدا ئاتا يول بەرگەن،
بىر ئېسىل ئوغۇل بەرگەن،
ئايىغى يوق، قولى يوق،
پۈتمەس خەزىنە پۇل بەرگەن،
سۇلايمانمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن.

يەر يۈزىگە كەلگەنلەر،
مەغرۇرلىنىپ يۈرگەنلەر،

مىڭ ياش ئۆمۈر سۈرگەنلەر،
غەم ـ قايغۇسىز كۈلگەنلەر،
بارى ئۆتكەن دۇنيادىن؛
كىم ئۆتمىگەن دۇنيادىن.
خىسراۋمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن،
دارامۇ ئۆتكەن دۇنيادىن.
خارمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن،
زارمۇ ئۆتكەن دۇنيادىن.
يامان ـ ياخشىنى ئايرىماي،
ھەممە ئۆتكەن دۇنيادىن.

ئاتاڭ سېنىڭ قارا يەر،
ئاناڭ سېنىڭ قارا يەر.
بارار يېرىڭ قارا يەر،
تۇرار يېرىڭ قارا يەر.
قۇرۇق سەۋەب كۆرسەتمەي،
ۋاقتىڭ بولسا كېتىۋەر!

.....

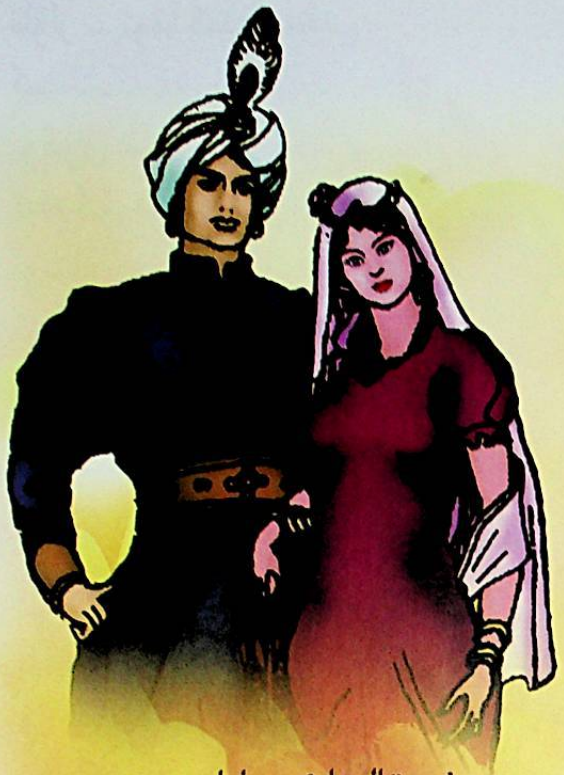
يارالغانىڭ بارىدەك،
خان كەتكەنگە ئوخشايدۇ.
يىراقتىكى ئوغلىڭىز،
ئۇمۇ ئۆتكەن ئوخشايدۇ.
ئاندىن كېيىن بىزلەرگە،
نۆۋەت كېلەر ئوخشايدۇ.
بالاڭغا، شاھ، يىغلىما،
بىزدىن بۇرۇن ئۆتتى دەپ.
قايغۇرۇشنىڭ ئورنى يوق،
بۇ دۇنيادىن كەتتى دەپ.
ئۇمۇ يەتتى بوۋىغا،
بۇرۇن ئۆتكەن ئاتىغا.
سىزمۇ بىر كۈن يېتەرسىز،
بۇرۇن ئۆتكەن بالىغا.

ئەجەل يەتمەي ئۆلۈش يوق،
ئارتۇق ئۆمۈر كۆرۈش يوق.
ئەجەل كېلىپ ئۆلگەندە،
جەزمەن قايتىپ كېلىش يوق.
تەقدىر كەلسە قېلىش يوق،
بايدىن قەرز ئېلىش يوق،

ئۇرۇش - تالاش قىلىش يوق،
تەقدىرگە قارشى تۇرۇش يوق.
تۇغۇلغان بىر بەندىگە،
گۆردىن باشقا تۇرۇش يوق.
ئەجەل يەتسە ئامال يوق،
قۇتۇلماقتا ئىمكان يوق.
يارلىق كەلسە ئاللادىن،
سەۋرسىزدىن يامان يوق.

ئاللا ئەمرى يەتكەندە،
بۇ پانىيدىن ئۆتكەندە،
ئۆمۈر غازاڭ تۆككەندە،
يىغلىساڭمۇ پايدا يوق.
ئويلاپ كۆرسەڭ شۇم ئۆلۈم!
ھەممىزگە بار ئۆلۈم!
بوران - چاپقۇن قۇيۇندىن،
كىمنى ئايرىماس بۇ ئۆلۈم؟!

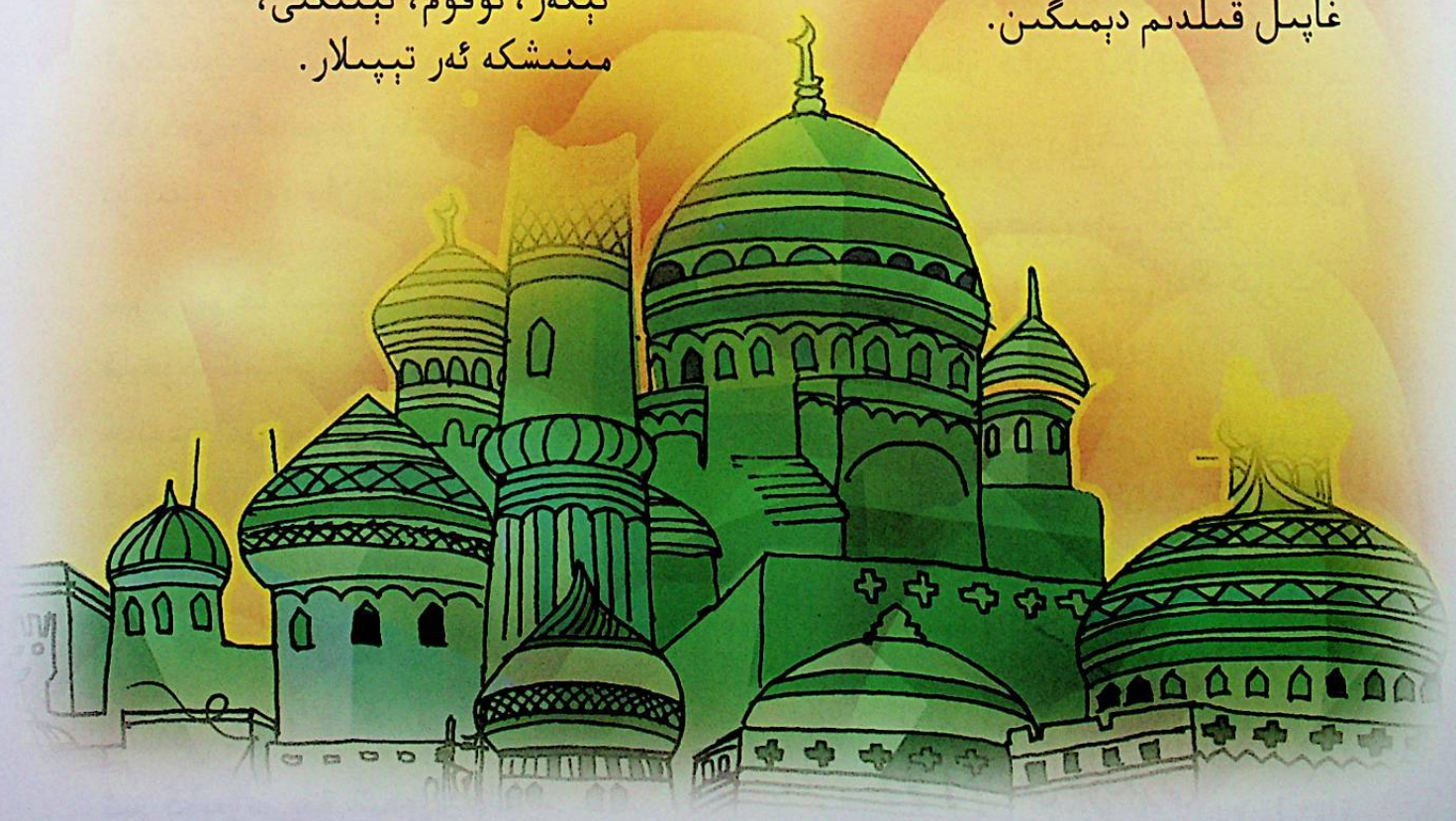
ئاخىر بىر كۈن ئۆلەرسەن،
مال قايغۇسى يېمىگىن.
قانچە ياشقا كىرسەڭمۇ،
مالۇ دۇنيا يىغمىغىن.
بالا، مالدا پايدا يوق،
غاپىل قىلدىم دېمىگىن.

خوتۇن قالسا ئەر تاپار،
ئوغلۇڭ قالسا يەر تاپار.
قىزىڭ قالسا جاي تاپار،
ئوزى ياخشى، باي تاپار.
ئۆلۈمگە يۇز تۇتقاندا،
غېرىب بېشىڭ نە تاپار؟

بەش كۈنلۈك بۇ ئالەمدە،
ئويناپ - كۈلگەن دوست قالار.
قىلالمايسەن ھېچ ئىلاج،
مىنگەن ئېتىڭ بوش قالار.

ئېگەر، توقۇم، ئېتىگىنى،
مىنىشكە ئەر تېپىلار.

تاۋار ـ توقا كىيىمىڭنى،
كىيىشكە ئەر تېپىلار.
بۇگۈن هايات چېغىڭىز،
ئەتە گۆرده ياتىسىز.
تويماس مۇشۇ قارا يەر،
كىمنى ئالماس دەپ بىلىسىز؟!
ئالدىڭىزدا گۆرىڭىز،
رىزقى پۈتسە كىرىسىز.

مەن ئويلىسام، خالايىق،
ئەجەل ـ ئۆلۈم نەده يوق؟
ئاخىر بىر كۈن ئۆلىسىز،

خانىشىڭ ئوغلىنى ئەسلەپ ئېيتقان قوشىقى:

ئىككى كۆزۈم قارىسى،
جېنىم سۆيگەن، جان بالام.
بويلىرىڭدىن ئايلىناي،
ئالتۇن بالام، خان بالام!

سېنى نەده كۆرگەيمەن،
كىمنى بالام دېگەيمەن؟
سەن يادىمغا يەتكەنده،
قانداق چىداپ يۈرگەيمەن؟

يىراق يولغا كېتىپسەن،
ئېيتماي كەتتىڭ سىرىڭنى.
كۆرمەي قالدىم يۈزۈڭنى،
بۇ نېمە دەرد، جان بالام؟!

يىراق يولغا كېتىپسەن،
قايغۇڭ ئەستىن كەتمىدى.
جاندىن ئەزىز، جان بالام،
قايغۇڭ ئەستىن كەتمىدى.
سېنى نەدىن سورايمەن؟
كىمنى سەن دەپ پۈرايمەن؟!

سەندىن باشقا يالغۇزۇم،
ئىچ كۆيەرىم يوق ئىدى.

بۇ پانىيدىن پايدا يوق.
.....
نېمە ئېيتاي، ياخشىلار،
ئېيتقان سۆزنى ئاڭلاڭلار!
ياش تۆكۈشتىن پايدا يوق،
ياخشى دۇئا قىلىڭلار!
خانىش بۇنى ئاڭلاڭسىز،
ئامان ـ ئېسەن بولغايسىز.
خۇدانىڭ بۇ ئەمرىگە،
سەۋر، شۈكۈر قىلغايسىز!
.....
.....

سەندىن باشقا ئالدىمدا،
ئەركىلەرىم يوق ئىدى.

يالغۇز ئىدىڭ ـ بىر ئىدىڭ،
مىڭ قايغۇغا سىر ئىدىڭ.
ئەمدى قانداق يۈرەرمەن،
سېنى نەدىن كۆرەرمەن؟

كىملەر بىلەن تۇرارمەن؟
كىملەر بىلەن يۈرەرمەن؟
سەن يادىمغا يەتكەنده،
قانداق هايات قالارمەن؟

غېرىبلارغا ئاش بەرگەن،
يارى ئۇچۇن باش بەرگەن.
چوڭ ـ كىچىكنى تەڭ كۆرگەن،
بالام نەدىن تاپارمەن؟

هەسرەت چەككەن ئاتاڭنىڭ،
زار يىغلىغان ئاناڭنىڭ،
يېرىم بولغان كۆڭلىنى،
كىممۇ ئالار، چىرىغىم؟

تاغلاردىكى مېلىڭنى،
ئۆيۈڭدىكى قۇللارنى،

ئالتۇن ـ كۈمۈش خەزنەڭنى،
كىم ساقلايدۇ، چىرىغىم؟

قارا ئۇچقۇر تۇلپارنى،
لاچىن بىلەن شۇڭقارنى،
قارچىغا، قۇرغۇيۇڭنى،
كىم تۇتىدۇ، چىرىغىم؟

مېلىڭ كېلىپ مەرىسە،
ئەل ـ يۇرت سېنى كۆرمىسە،
ئاتا ـ ئاناڭ كۆرمىسە،
قانداق چىدار، چىرىغىم؟

تۆگە قالدى بوتىسىز،
يۇرتۇڭ قالدى ئىگىسىز،
ئاتا ـ ئاناڭ بالىسىز،
قانداق قىلار، چىرىغىم؟

دەسلەپ كەتكەن چىغىڭدا،
بىزگە ھېچ سىر ئېيتمىدىڭ،
يولدا كارۋان كۆرگەندە،
قايت دېسىمۇ قايتمىدىڭ.

ئىزدىگىنىڭ ئالدىڭدا،
يۇرگەنمىدىڭ، يالغۇزۇم؟
تىلىگىنىڭ قولۇڭدا،
بىلدۇرمىدىڭ، يالغۇزۇم،
پەرزەنت ئۈچۈن خۇداغا،
يىغلىغانتىم، يالغۇزۇم.
ھاياتىڭنى ئاللادىن،
سورىغانتىم، يالغۇزۇم.

بەرگەن ئىدى تىلەكنى،
مۇڭلۇق قۇلۇم كۆرسۇن دەپ،
ئېلىپ كەتتى مەزگىلسىز،
دەرد ـ ھەسرەتنى كۆرسۇن دەپ،
مېنىڭ بىلەن ئاتاڭنى،
زارلاپ ئەمدى ئۆلسۇن دەپ.

قېرىلىقتا ئاتاڭنىڭ،
قاقشار كۈنى باشلاندى.

يالغۇز قېلىپ ئاناڭنىڭ،
يىغلار كۈنى باشلاندى.

خۇدا نېسىپ قىلمىدى،
بىزدىن ئەۋلاد قالمىدى.
قېرىغاندا خار بولدۇق،
دەردكە دەرمان بولمىدى.

ئەمدى قانداق يۈرەرمەن؟
سېنى نەدە كۆرەرمەن؟
بىر ئوغۇلدىن ئايرىلىپ،
قانداق ئۆمۈر سۈرەرمەن؟!

كۆز ئالدىمدا بار بولساڭ،
كۆرمەسمىدىم جان بالام،
ئۆلگەن يەردە بار بولسام،
ئۆلمەسمىدىم، خان بالام؟!

يات كىشىلەرنىڭ ئىچىدە،
قانداق يۈردۈڭ جان بالام؟

دۇشمەنلەرنىڭ قولىدا،
قانداق تۇردۇڭ جان بالام؟

ئەلنى ئالماي قېشىڭغا،
بالا كەلدى بېشىڭغا،
جاننى قۇربان قىلاتتىم،
كۆزدىن ئاققان يېشىڭغا.

چىرىغىمنى ئۆچۈردۇڭ،
دۇشمىنىڭنى كۈلدۈردۇڭ.
ئاناڭنى زار قاقشاتماي،
ياتقۇزساڭچۇ قېشىڭدا.

بۇ نە ھەسرەت، يارەنلەر،
بۇ نە كۈلپەت، يارەنلەر.

يۈرەكتىكى يانغان ئوت
بارغانسېرى يالقۇنلار.

كۆڭلۈم ئەمدى تىنمايدۇ،
ئۆچكەن چىراغ يانمايدۇ.
يالغۇزۇمنىڭ خەۋىرى،
يۈرىكىمگە سىغمايدۇ.

ئاتلىنىڭلار، يارەنلەر،
چەۋەندازلار، ئوغلانلار!
يالغۇز قالغان ئوغلۇمنىڭ،
قەبرىسىنى تاپايلى.
كۆرسەم كۆڭلۈم تىنارمۇ؟
يېنىدا ئاز كۈن تۇرايلى.
.....

بوزىيگىتنىڭ قەبرىسى ئالدىغا بېرىپ خانىشىنىڭ ئېيتقان قوشىقى:

ئىسىت بالام، جان بالام!
كىمنى بالام دېگەيمەن؟
كىم بىلەن بىر يۈرگەيمەن،
سېنى قاچان كۆرگەيمەن؟!

ئۇقسام ئىدىم سۆزۈڭنى،
كۆرسەم ئىدىم يۈزۈڭنى.
يىغلاپ ئاناڭ كەلگەندە،
كۆرۈنمەيسەن، جان بالام!

بوتىسى ئۆلگەن تۆگىدەك،
بوزلاپ كەلدىم، جان بالام؟
قىرىق كۈنلۈك يىراقتىن،
ئىزدەپ كەلدىم، جان بالام!

تەقدىر قوشقان جۈپتۇڭنىڭ
ئېتى نېمە؟ جان بالام؟!
قىيامەتلىك يار بوپسەن،
ئىمان بەرسۇن خۇدايىم.

ئاللا ئۆزى بەرگەنتى،
ئەجەل يېتىپ ئالغانتى.

ئاناڭ يىغلاپ قالغانتى،
تەقدىر باشقا سالغانتى.

ئاناڭ مىسكىن يىغلىدى،
كۆزىدە ياش پارلىدى.

بارمۇ مەندەك بىر دەردەمەن،
قانداق بۇزاي پەرماننى؟!
كېتەرمەنمۇ ئارماندا،
تاشلاپ پانىي جاھاننى؟

زارلىساقمۇ چارە يوق،
خۇدا باشقا سالغاننى.
كۈتۈشكە، كۆنۈشكە،
يىغلاپ رىزا بولغانتى.

ئاخىرەتكە بارارمىز،
ئۇچرىشارمىز، كۆرەرمىز.
بىر كۆرەرمەن، جان بالام!
ئالتۇن بالام، بال بالام!
.....
.....

قىزىلگۈل

سمانىنى قارا بۇلۇت قاپلىدى، تارىم مۇڭلىنىپ كۆزىنى ياشلىدى... ئۇچ ئەۋلادىدىن تارتىپ لوپنۇر كۆلى ئەتراپىدا بايلارنىڭ پادىسىنى باققان تىلەك ئائىلىسىنىڭ كەنجى يىگىتى بۇل- بۇل ئايدىن يورۇق، كۈندىن نۇرلۇق، سەدەپتىن سۈزۈك، دىلى بەك نازۇك سۆيگەن ژاپادارى قىزىلگۈلدىن ئايرىلدى، قاناتلىرى قايرىلدى. قارا باتۇر سۈپەتلىك چىلبۆرىلەر ناپاك قولىنى ئۈزىتىپ، شەيداسى بۇلبۇلنى قان يىغلىتىپ قىزىلگۈلنى ئۇزۇپ قاچتى. ياۋايى تەبىئەتلىك چىلبۆرىلەرگە لەنەت ياغدۇرۇپ بۇلبۇل قەھر - غەزەپ بىلەن نەزم ئوقۇدى:

لوپنۇر كۆلىدىن ئۆتتۈم،
كونا بىر تۇلۇم بىلەن.
مەن گۈلۈمدىن ئايرىلدىم،
ئازابلىق زۇلۇم بىلەن.
چول - بایاۋان ئىچىدە،
يۇرەرمەن كىمىم بىلەن؟

ئىشكىنى ئېچىپ قويسام،
شامال كىردى بۇلۇڭغا.
ئىچىمدىكى دەردىمنى،
قاچىلايمۇ تۇلۇمغا.
كۆزلىرىم بەسىر بولدى،
قاراۋېرىپ يولۇڭغا.

قۇرغۇيۇم ئۇچۇپ كەتتى،
سۈۋادان تېرەكلەرگە.
يار ئوتى يامان ئىكەن،
دەز كەتتى يۇرەكلەرگە.
ئۆلسەممۇ قارالماسمەن،
سېنىڭدىن بۆلەكلەرگە.

قورسىقىمنىڭ ئېچىغا،
خام كۆمەچنى يەپتىمەن.
ئامرىقىم كۆرۈنمىسە،
سۇغا كەتتى دەپتىمەن.
چىلبۆرىنىڭ قەستىنى،
قىلچىمۇ بىلمەپتىمەن.

چولپان بىلەن تەڭ تۇرۇپ،
بەلنى مەھكەم باغلايمەن.
مەن گۈلۈمنى كۆرەلمەي،
كېچە - كۈندۈز يىغلايمەن.
گۈلۈم سېنىڭ ئىشقىڭدا،
يۇرىكىمنى تىغلايمەن.

كېچىسى خىيال قىلىپ،
تاغلار چۈشتى بېشىمغا.
ئىچىم تولغان دەردلىرىم،
چىقمايدىكەن تېشىمغا.
غېرىب بولدۇم، زار بولدۇم،
گۈلۈم كەلگىن قېشىمغا.

هاۋادىن ئۇچۇپ چۈشكەن،
ئۆردەكمىكىن، غازمىكىن؟
قىزىلگۈلۈم، ئوتۇڭدا،
تارتقان دەردىم ئازمىكىن؟!
باغرىمنى يېرىپ باققىن
يارىمكىن، سازمىكىن!؟

ئوتلار كۆيەر ئىچىمدە،
دەردىن ئۆزۈم بىلەرمەن.
كۆزۈمدىن ئاققان ياشقا،
كىمە سېلىپ ئۆتەرمەن.
ئامان بولسام ئەبەدكە،
گۈلۈم سېنى كۈتەرمەن.

قىش پەسلى بولۇپ قالدى،
تارىم ياقىسى توڭلاپ.
پۇتلىرىم يېغىر بولدى،
لوپنۇر كۆلىنى بويلاپ.
يۈرىكىمگە ئوت كەتتى،
يار سېنى تولا ئويلاپ.

ئۈكە يوللىدىم يارىم،
قادىۋالغىن بېشىڭغا.
پەلەك رەھمى كەلمىدى،
كۆزدىن ئاققان يېشىمغا.
ئۈچار قانىتىم بولسا،
بارار ئىدىم قېشىڭغا.

قىزىلگۈل، قەلەمقاشىم،
دەريادەك ئاقار ياشىم.
چاڭقىسام لېۋى بىرلەن،
سۇ ئىچۈرگەن ئاداشىم.
شۇم پەلەكنىڭ چەرخىدەك،
چۆرگىلەر غېرىب باشىم.

ماڭدۇرغىلى قويمايدۇ،
كۆزلىرىمگە ياش تولۇپ.
ھەمراھىمدىن ئايرىدى،
ئەيسا[127] دېگەن باش بولۇپ.
قالدىم ھەسرەت ئىچىدە،
يۈرىكىمگە قان تولۇپ.

ئەسكەر تۈتتى لوپنۇردىن،
بۇ ئەيسانىڭ يارلىقى.
جاندىن ئۆتتى جاھالەت،
يوللىرىنىڭ تارلىقى.
شامال كەلسە پىرقىرار،
قىزىلگۈلۈم ياغلىقى.

ياغلىقىنىڭ ئۈچىدا،
جاڭغىرايدۇ قوڭغۇراق.
ئىچىم تولۇپ ئارمانغا،
باغرىم بولدى مىڭ قۇراق.

گۈناھىمنى بىلمەيمەن،
مېنى قىلار كۆپ سوراق.

قىزىلگۈلۈم، شۇ تاپتا،
چۆلقۇدۇقتا[128] يەتكەندۇ.
ئەيسا دېگەن باغرى تاش،
دۆڭقوتانغا[129] كەتكەندۇ.
سەلدەك غەزەپ ـ قەھرىمىز،
يۈرىكىگە تەگكەندۇ.

سالجىلاردەك شورايدۇ،
لايسۈلۈقنىڭ[130] قېنىنى.
ئەيسا دېگەن ئالۋاستى،
ماشيەنجاڭنىڭ[131] يېقىنى.
گۈلۈم ياتقا كۆرسەتمە،
چىشلىرىڭنىڭ ئېقىنى.

تىكەنلىكنىڭ[132] بېشىدا،
قىلارىم شۇ قويچىلىق.
ھەمراھىمغا ئېيتىڭلار،
يامان ئىكەن بويچىلىق[133].
پۈلۈم بولسا قولۇمدا،
قىلارمىدىم قۇلچىلىق.

ئىلدامشىدى ئەجەبمۇ،
بۇ قويلارنىڭ تۇياقى.

قارىسام كۆزۈم يەتمەس،
مەلىلەرنىڭ يىراقى.
باشنى تەشتى يارىلاپ،
ئەيسا بەگنىڭ تاياقى.

نەزمە سالدىم نامىڭغا،
دەردنى كۆپلەپ تارتقانغا.
مىسكىن ئاتام تەڭلىكتە،
بايغا مېنى ساتقانغا.
ئېسىپ قويدى ئاسقىغا،
بەگكە قوشاق قاتقانغا.

كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەرمەن،
كىيگىنىم ياماق چورۇق.
قوينى بىزلەر سەمرىتسەك،
ئەيسا يەر يوغان قۇيرۇق.
دەيدۇ تېخى تەپ تارتماي،
«شۇدۇر تەڭرىدىن بۇيرۇق».

جەبرىگە گىرىپتاردۇر،
پادىچىنىڭ جانلىرى.
خىللاپ يەيدۇ قويلارنى،
ئاچ كۆز زامان بايلىرى.
كېپەك بىلەن لويلىكەن،
يوقسۇللارنىڭ نانلىرى.

تۆمۈر قەپەس بۇلبۇلنىڭ ئاۋازىنى بوغالمىدى، ئۇ تېخىمۇ مۇڭلۇق، خۇشخۇي نەپىسى بىلەن قىزىل ـ گۈلنىڭ ئىشقى ـ پىراقىدا جاھاننى لەرزىگە سالدى، چىن مۇھەببەت تۇلپارىنى بەيگىگە سالدى. بۇلبۇل سۆيگەن ۋاپادارىغا ئەبەدىي سادىق قالدى. شۇنى بايان ئەيلەپ ماۋۇ بېيىتنى ئاغزىغا ئالدى:

نەقىش ئويدۇم يۈرەككە،
قىزىلگۈلۈم، سۆزۈڭدىن.
ساڭا بەرگەن كۆڭلۈمنى،
كۆرگەنمىدىڭ كۆزۈمدىن.
ئۆلۈپ كەتسەم ئوتۇڭدا،
رازى بولغىن تۇزۇڭدىن.

قار لەيلىسى ئېچىلار،
قورقمىغاچقا جۇدۇندىن.
ئىشق ئەھلى خار ئىكەن،
بۇ ئالەمدە بۇرۇندىن.
زۇلمەت سىقىپ ۋەدەمنى،
چىقىرالماس كۆڭلۈمدىن.

قارا چاچنى تالقىتاي،
سايە بولسۇن يولۇڭغا.
يۇرىكىمنى تۇتقۇزاي،
چىراغ بولسۇن يولۇڭغا.
كۆل بويىغا كەپ تۇرغىن،
كىرىۋالماي كۈلۈڭغا.

ئويناق كۆزۈڭ ئوخشايدۇ،
ئۇرغۇپ تۇرغان بۇلاققا.
ۋەدىلەشكەن گۈناھىمۇ؟
قالدۇق ئەجەب سوراققا.
قىزىلگۈلۈم، چۈشتۇققۇ،
ئۆلمەي تۇرۇپ دوزاخقا.

ئېگىز تاغدىن چۈشكەن سۇ،
توختاپ قالدى ئېقمىدا.
سەھەر تۇرۇپ ئاڭلىسام،
ئۈنۈڭ چىقتى يېقىندا.
قانداق چىدار يۇرىكىم،
تۇرساڭ تارىم بېقىندا.

كەپقاپتىمىز ئەجەبمۇ،
باش ئاياغنى[134] كۆرگىلى.
يارىم، نېسىپ بولارمۇ،
يۈرەك قېنىپ سۆيگىلى؟
مەن شۇنداق تۆرەلگەنمۇ،
پىراقىڭدا كۆيگىلى؟

مېنى ئاياپ دېمەپسەن،
ئاغزىڭدىكى يېلىڭنى.
باغرىم ئەسلا قانمايدۇ،
يەۋالسامۇ لېۋىڭنى.
ئالدانمىغىن ئۆزگىگە،
ئۈنتۇپ مەندەك خىلىڭنى.

كۆزلىرىمدىن ئاققان ياش،
قوشۇلۇپتۇ تارىمغا.
كۆكتە پەرۋاز قىلاتتىم،
يېتىۋالسام يارىمغا.
جېنىم كەتسە رازىمەن،
سەندەك ۋاپادارىمغا.

قېشىڭنىڭ قاراسىنى،
نەمگە تېرىپ ئۈندۈرەي.
تۇرساڭ بىردەم قېشىمدا،
مەن كۆزۈمگە سىڭدۈرەي.
ھۇۋلاپ تۇرسا ھۇۋقۇشلار،
سېنى قانداق كۈلدۈرەي؟

غېرىب بولۇپ يۈرگەندە،
كىم سورايدۇ ھالىمنى.

قىزىلگۈلۈم، سەن ئۇچۇن،
ئۆلسە كىرەر بېھىشكە.
پىلاپ[135] قويدۇم جانىمنى.
قاچانمۇ تاڭ ئاتاركىن،
ئۆلسەممۇ ئۇنتۇماسمەن،
يارغا قولنى بېرىشكە؟
قارا كۆز مۇلايىمنى.

كېچە ـ كۈندۈز تىلەيمەن،
ئۇنچە ـ مارجان چېچىلدى،
ياريم بولسۇن سالامەت.
قولۇم يەتمەس تېرىشكە.
مەلۇملۇقتۇر تەڭرىگە،
ھەمراھىمغا قوشقانلار،
ئالەمدىكى ئالامەت.

قىزىلگۈلنىڭ شەيداسى بۇلبۇل چىلبۆرىلەرنىڭ تۆمۈر تاپىنى ئاستىدا زادى تىز پۈكمىدى، قېلىن مۇزدىن كاچكۇل ئېچىپ تاريم دەرياسىغا شۇڭغۇپ يار ۋەسلىنى ئىزدىدى. ناھاتكى، بۇلبۇل تەلەيسىزمەكىن، يار ۋەسلىگە يېتەلمىدى. ھىجران ئوتىدا كۆيگەن بۇلبۇل قىزىلگۈلگە نىجاتلىق تىلەپ مۇنداق نەزم ئوقۇدى:

مۇز ئاستىدا كۇن پاتتى،
مىس تەخسە چىنەك بىلەن،
كەلدىم ساڭا ئۇخلىماي.
بارارمەن ئىزىڭ بىلەن.
تىلغا ئېلىپ نامىڭنى،
ئىنتىزار بوپ لەيلىدەك،
يادلار ئىدىم توختىماي.
يولغا باق كۆزۈڭ بىلەن
يار كۆزى خۇمار ئىدى.

يار كۆزۈڭ خۇمار ئىدى،
كۆكسۈڭدە تۇمار ئىدى.
بۇلتۇر بۇ چاغ ئابدالدا[136]،
ئامەت بىزگە يار ئىدى.

ئامەت شۇنداق يار بولسۇن،
بۇلبۇلۇڭغا چېچىلسۇن.
ھىجران تۇگۇچ يېشىلسۇن،
مىسكىن كۆڭلى يېتىلسۇن.
دوستلار خىلىغا قېتىلسۇن.

دوستلار قاتسۇن خىلىغا،
دۆڭلەر ئېرۇر يىغامغا.
نەمگە باسقان ئىزىڭلار،
ئاغاچىدەك سىنىڭلار[137].
مىس تەخسىدە چىنىڭلار.

يۇرەرمەن سېنىڭ بىلەن.
يۇرەرمەن سېنىڭ بىلەن،
مەن مۇرۇللۇغ[138] سەن بىلەن.
مۇز ئاستىدىن يول تېپىپ،
ئەپكەلسەم تەختىڭ بىلەن.
ئورتاق ئىدىم بەختىڭ بىلەن.
.....
ئالتىنچى ئايدا دولقۇنلىنىپ ئاقار تارىم،
ئۇ قېتىمدا مۇڭ چېكىدۇ مېنىڭ يارىم.
شۇل يارىمغا سالىممىنى يەتكۈزۈڭلار،
كۆيۈپ ـ كۆيۈپ ھېچ قالمىدى مادارىم.

مېڭىپ ـ مېڭىپ يېتەلمىدىم تارىمغا،
قانداق چىداي زىبا، لەۋەن يارىمغا.
كېچىلىرى ئۇيقۇ ھارام بىدارىمەن،

شۇل ئامرىقىم يەتكىنىدە يادىمغا.
كېتەرمەن قىزىلگۈلۈم قاشىغا،
ئاپتاپ چىقسا سايە بولاي باشىغا.
ئارزۇيۇم شۇ، بولسام يارنىڭ ياغلىقى،
دەرد ـ پىراقتا كۆزدىن ئاققان ياشىغا.

سۇغا سالسام ئېرىمەيدۇ قەنت ـ ناۋات،
يەتتە ئاشىق بىرى ئېرۇر ئول پەرھاد.
قىزىلگۈلۈم، بىلسەڭ ھىجران دەشتىدە،
ئىشقىڭ بىلەن ھەردەم چېكەرمەن پەريات.

سىياقمىنى ئەسكە ئالساڭ ئويلىنىپ،
كېچە ـ كۈندۈز ئاھ ئۇرارمەن تولغىنىپ.
بۇ ئالەمدە يېتەر جان يوق ھالىمغا،
تۇگەشتىمغۇ ھېلىلىدەك قورۇلۇپ.

ئايلار ئوتتى، يىل ئوتتى.... بۇلبۇل يارىنى كۈتتى. ھىجران ئازابى بۇلبۇلغا تۇگىمەس دەرد، پۇت-مەس غەزەپ، چەكسىز كۈچ بېغىشلىدى.... بۇلبۇلنىڭ جىسمى گۈلخان بولۇپ يېنىپ، قىزىلگۈلنى غازاڭ قىلماقچى بولغان قارا باتۇرنىڭ تەختى ـ بەختىنى كۈل قىلىشقا تەييارلاندى، قىزىلگۈلنىڭ شې-خىغا يات ھۇۋقۇشلارنى قوندۇرماسلىققا قەسەمياد قىلدى، ئىنتىزارلىق بىلەن تاڭنى كۈتۈپ، بەخت ئىستىكىدە مۇنداق نەزم ئوقۇدى:

كۆزۈم چۈشتى باغراشتىكى[139] ئۆردەكلەرگە،
ياز بولۇپتۇ پەردە تارتىڭ روجەكلەرگە.
ئۆلتۈرسىمۇ سالماسمەن نەزەرىمنى،
قىزىلگۈلۈم، بىر سېنىڭدىن بۆلەكلەرگە.

تولا مېڭىپ قاپاردىغۇ پۇتلىرىم،
ئەسكە چۈشتى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتلىرىم.
ئىشقىڭ بىلەن قانات قاققان لاچىنمەن،
يالقۇنجايدۇ يۇرىكىمدە ئوتلىرىڭ.

شامال چىقسا ئىرغاڭلايدۇ كامپاشى[140]،
جانانىمنىڭ ئويناپ تۇرار جۇپ قاشى.
قىزىلگۈلۈم، بىلسەڭ شۇ تاپ جايىمنى،
ياتقان يېرىم دۆڭلۇكتە، تېرەك باشى.

چىشىڭنىڭ ئاقلىقى دۇررى ـ دارادۇر،
لېۋىڭنىڭ تاتلىقى تىلنى يارادۇر.
قاشلىرىڭ قازى بولۇپ يۈرتنى سورادۇر،
كىرپىكىڭ جادۇ بولۇپ جاننى ئالادۇر.

قارا ساچىڭ نەم يەرلەرنىڭ قىياقى،
باراي دېسەم بۇ يوللارنىڭ يىراقى.
چولپان بولۇپ قاراڭغۇنى يورۇتقان،
قىزىلگۈلۈم باياۋاننىڭ چىراغى.

ئاينى توسۇپ بۇلۇت ئېلىپ قاچقاندەك،
خامان تېپىپ ھوسۇلىنى چاچقاندەك.
قىزىلگۈلۈم، نەدە توزۇپ يۈرۈيسەن،
كۈزدە ئۇجۇل[141] قاسرىقىنى ئاچقاندەك.

ئۇكەر چىقىپ، ئاي نېمىشقا پاتمايدۇ،
چولپان تۇغۇپ، تاڭ نېمىشقا ئاتمايدۇ؟
قىزىلگۈلۈم، بىلسەڭ بەختىم قارىكەن،
ئەمما يېشىم ھەرگىز بىكار ئاقمايدۇ.

قىزىلگۈلۈم قارىچۇقنىڭ بالاسى،
قانداق قىلاي!... ئەي كۆزۈمنىڭ قاراسى.
قانات ياساپ ئۇچۇپ بارسام قاشىڭغا،
ساقىيارىدى يۇرىكىمنىڭ يارىسى.

غارغالتىغا[142] كەلدىم ساڭا بېرىشقا،
بېلىق تۇتۇپ سوۋغا ـ سالام قىلىشقا.
قىزىلگۈلۈم، كۆيەك ئوتۇڭ تەپتىدە،
ئازلا قالدىم گۈلخان بولۇپ يېنىشقا.

قىزىلگۈلۈم، ھېسابلىسام كۆيگىلى،
ئۆزۈن بوپتۇ، شېرىن لېۋىڭ سۆيگىلى.
بىلسەڭ ماڭا ئەسلا مۇمكىن ئەمەستۇر،
سەن جاناندىن بۇ كۆڭۈلنى بۆلگىلى.

سېغىندىم مەن بېغىڭنىڭ ئانارىنى،
خارلىماسمەن ياشلىقىم باھارىنى.

قىزىلگۈلۈم، سۇبھى ساڭا يەتكۈزگەي،
ئەتىلىككە بۇندا تاڭ ئاتارىنى.

قىزىلگۈلۈم، ئۆچمەس ھەرگىز نامىڭىز،
كىمگە يېتەر بىزنىڭ پەريات، نالىمىز.
سىز ئۇياقتا، مەن بۇياقتا ئىنتىزار،
غېرىب باشقا قاچان چۈشەر سايىڭىز.

مەن يۇرىمەن تىكەشاڭلىق[143] دۆڭلۈكتە،
نەلەردىسەن كۆڭلۈم سۆيگەن مەلىكە؟
چاقماق كەبى ئوتۇڭ چۈشكەچ سىنەمگە[144]،
بۇلبۇلۇڭ بوپ سايراپ چىقتىم ئىشىككە.

ئوتلۇق كۆزۈم پەقەت كىرپىك قاقمايدۇ،
خوراز چىللاپ تاڭ نېمىشقا ئاتمايدۇ؟
نېمە شۇنچە پەلەك بىزگە بەت گوپا[145]،
ئەي پەرىشتەم نېچۈن بىزنى قاتمايدۇ؟

غوجىلارنىڭ مىنگەنلىرى يوغان ئات،
نىگارىمنىڭ كۆڭلىدە مەن ئەمەس، يات.
گۆھىرىمنى بىلىڭ دېمەت دوستلىرىم،
تاشقا ئۇرۇپ ئەسلا قىلماسمەن بەربات.

قىزىلگۈلۈم، ئاياپ تۇرما سۆزۈڭنى،
ئىمكان بولسا ئۇندۇرەردىم ئۆزۈڭنى.
كۆيۈپ باغرىم ھېچ ماجالى قالمىدى،
دەرمان قىلاي ئويلاپ ئايدەك يۈزۈڭنى.

قۇملار توسۇپ كۆرۈنمەيدىكەن مەلە،
پىراقىڭدا تولا قىلىمەن ناله.
ھولتەن[146] كۆيۈپ يۈرىكىم بولدى پارە،
گۈل مەشۇقۇم، بۇ دەردلەرگە نېمە چارە؟

چىدىمايدۇ بېلىق سۈزىدىن ئايرىلسا،
گۈلمۇ سولغاي ئۆز شاخىدىن قايرىلسا،
ئاھۇزارىم ئاسمىنىنى ئۆرتىسە،
ئاڭلارمىكىن ئاھۇزارىمنى خۇدا!

چىرايىڭنى ياغ قۇيۇپ ياغلىغاندەك،
قاش ـ كۆزلىرىڭ پەيغەمبەر سىلىغاندەك.
بۇ ئالەمگە شۇنداق سۈزۈك تۇغۇلدۇڭ،
بەدىنىڭنى ئالتۇندا سىرلىغاندەك.

ھامان بىر كۈن سېنى ئېلىپ كېتەرمەن،
چېھرىڭ ئۇچۇن ئەزىز جاندىن كېچەرمەن.
خۇشئاخ بولۇپ ئوغۇل تۇغساڭ، ئاپپىقىم،
قوڭغۇراقلىق ئالتۇن بۆشۈك ئېتەرمەن.

تاڭ تۇمارى گۈزەل چولپان پارقىراپ،
كۆزلىرىمده ياش قىيانى قانسىراپ.
تەركى دىدار تاھىر ـ زۆھرە ئۆتۈپتۇر،
بىزدەك ھىجران دەرياسىدا ھالسىراپ.

قارا باتۇر[147] بولسا، كەلسۇن قېشىمغا،
ھەر بالانى ئېلىپ قويدۇم بېشىمغا.
تىرىك بولسام قۇزغۇنلارنى ھېچقاچان،
قوندۇرماسمەن، قىزىلگۈلۈم، شېخىڭغا.

ئۇمىد ئۆلۈمدىن يېڭىش تاپتى. بۇلبۇل تارىم دەرياسىنى كېسىپ ئۇ قاتقا ئۆتتى، تەقەززالىق بىلەن قىزىلگۈلنى كۈتتى. چىلبۆرىلەرنىڭ ئىسكەنجىسىنى پاچاقلاپ، شۇم تىكەنلەرنىڭ قورشاۋىدىن ئامان چىققان قىزىلگۈل تارىم بويىدا سۆيگەن يارى بۇلبۇل بىلەن ۋىسال دەرگاھىدا قارار تاپتى. مۇھەببەت گۈلزارىدا ئارامى خۇشلانغان بۇلبۇل ۋاپادارى قىزىلگۈل شەنىگە شوخ لاتاپەت بىلەن بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مۇراد تاپتى تىلىكىم،
خۇمارلىقىم، قول ئۇزات.
گۈلباھارىم، چېچىكىم،
تۇمارلىقىم، قول ئۇزات.

تولۇن ئايدەك ئاپپىقىم،
زىبالىقىم، قول ئۇزات.
شېرىن سۆزلۈك، خۇمار كۆز،
نۇر چىراغىم، قول ئۇزات.

ھىجران دەردىنى چەككەن،
ۋاپادارىم، قول ئۇزات.

داڭقى داستان، روھلىتەن!؟
مەدەتكارىم، قول ئۇزات.

پەرىلەردىن خۇلق ئالغان،
بال ـ شېكەرىم، قول ئۇزات.
يۈرىكىمنىڭ پارچىسى،
جان ـ جىگەرىم، قول ئۇزات.

بۇلبۇلغا گۈلىستان،
شاپائەتچىم، قول ئۇزات.
قۇچقى چىمەن، بوستان،
پاراغىتىم قول ئۇزات.

ئەقىدىسى ئۆمۈرلۈك،
ئىشقى لەۋزى سۆيۈملۈك،
جانى جانغا كۆيۈملۈك،
گۈلئۈزارىم، قول ئۈزات.

باغرى قانماي ئايرىلغان،
قاناتلىرى قايرىلغان.
زۈلمەت ئوتى قان قىلغان،
جۈدالىقىم، قول ئۈزات.

مىژگانىنى[148] ئوق قىلغان،
باتۇرلۇقنى زوق قىلغان،
ھۇۋقۇشلارنى يوق قىلغان،
جان نىگارىم، قول ئۈزات.

پەرۋا قىلماي كۈلپەتنى،
جور قىپ غەيرەت، ئۈلپەتنى،
كۆرسەتكەن زور جۈرئەتنى،
جۈپتىگارىم[149]، قول ئۈزات.

چۆللەر كەزدى پەرھادىڭ،
مەدەتكار بوپ ئەجدادىڭ،
تىلەكداشتۇر ئەۋلادىڭ،
شېرىن جانىم، قول ئۈزات.

تاشا[150] يۈرتتىن كېتەيلى،
مەڭگۈ ئىناق ئۆتەيلى،
يۈرتنى ئاۋات ئېتەيلى،
قىزىلگۈلۈم، قول ئۈزات.

بوزكۆرپەشتەقاراساچ ئايىم

لقىسسە، لوپنۇر كۆلى بويىدىكى «ئابدال» دېگەن يۇرتتا سۇياغىل ئاتلىق بىر كىشى ياشايتى. ئۇ بايمۇ ئەمەس، كەمبەغەلمۇ ئەمەس ئىدى، ھېچكىمگە بېقىنماي ئۆز ئالدىغا تىرىكچىلىك قىلاتتى. ئۇنىڭ بوزكۆرپەش ئاتلىق تىكەندەك يالغۇز بىرلا ئوغلى بار ئىدى. ئۇ قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن بىر پالۋان يىگىت ئىدى. چېلىشىش، ئوقيا ئېتىش ۋە قىلىچۋازلىقتا ئەر-لەرنىڭ پىرى، يىگىتلەرنىڭ شىرى ئىدى. ئۇنىڭ ھەم گەپ ئۇقىدىغان، ھەم سۆز قىلالايدىغان بىر ئېتى بىلەن يەنە بىر تورغىيى بار ئىدى. بۇلار بوزكۆرپەشكە بەكمۇ ۋاپادار ئىدى. شۇڭا ئۇلار «ۋاپادار ئات»، «ۋاپادار تورغاي» دەپ نام ئالغانىدى. بوزكۆرپەش ئۇلاردىن پەقەت ئايرىلالمايتتى. يىلدىن ـ يىل ئۆتۈپ، كۇنلەرنىڭ بىرىدە، بوزكۆرپەشنىڭ ئاتا ـ ئانىسى كېسەل بولۇپ، كەينى ـ كەينىدىن ئالەمدىن ئۆتتى، ئۇنىڭ بۇ يۇرتتا ئەل ـ ئاغىنىلىرىدىن باشقا بىرەر يېقىن تۇغقىنىمۇ قالمىغانىدى. شۇڭا بوزكۆرپەشنىڭ كۆڭلىدە ياقا يۇرتلارغا بېرىپ ئايلىنىپ كېلىش ھەۋىسى تۇغۇلدى. ئۇ، دوست ـ ئاغىنىلىرىنىڭ توسۇشىغا قارىماي، تۇغۇلغان يۇرتى ۋە دوستلىرى بىلەن خوشلىشىپ سەپەرگە ئاتلاندى. سەپەردە يول يۇرۇپ، يول يۇرگەندىمۇ مول يۇرۇپ، ئادەم ئايىغى باسمىغان چۆل ـ باياۋانلارنى كېزىپ، قۇم دۆڭلىرىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، «يېڭسۇ»[151] دېگەن يۇرتقا كەلدى.

ئەلقىسسە، يېڭسۇ دېگەن يۇرتتا سۇلۇباي ئاتلىق بىر باي كىشى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئات ـ كالىسى، قوي ـ ئۆچكىسى، مال ـ دۇنياسى ھېسابسىز كۆپ ئىدى. نۇرغۇنلىغان كىشىلەرنى قەرزگە بوغۇپ، قاتتى ـ سوقتى قىلىپ، ئۇلارنى ئۆزىگە چاكار قىلىۋالغانىدى. ئۇنىڭ يەنە خۇي ـ پەيلى قاۋان توڭگۇزدىنمۇ يامان، تۇلكىدىنمۇ ھىيلىگەر بايا‌غىل ئاتلىق بىر ئوغلى بار ئىدى. ۋاقتى ـ سائىتى كەلگەندە، ئۇنىڭ قولىدىن ھەرقانداق يامانلىق كېلەتتى، خۇلقى ـ مىجەزى، ھىيلىگەرلىكى دەل ئاتىسىنىڭ ئۆزى ئىدى. ئۇنىڭ يەنە قاراساچ ئىسىملىك بىر قىزى بولۇپ، ئۇ ۋاپادار، ئاق كۆڭۈل قىز ئىدى. بۇ يۇرتتىكى كىچىك ـ چوڭ، پىشىق ـ توك ھەممىسى ئۇنى قەدىرلەپ ۋە ھۆرمەتلەپ «قاراساچ ئايىم» دەپ ئاتايتتى. بۇ قىزنىڭ گۈزەللىكى توغرىسىدا ئەل ئاغزىدا مۇنداق سوتۇق[152] قوشاق تارقالغانىدى:

ئالتۇن ئوخشاش گۈل مەڭزىنىڭ سىياقى، تولۇن ئايدەك تۇن كېچىنى يورۇتقان،
قاش ـ كىرپىكى نەم يەرلەرنىڭ قىياقى. قاراساچ ئايىم بۇ ئالەمنىڭ چىراغى.

بۇ يۇرتتىكى يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۇنىڭغا كۆز سالاتتى، ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىناتتى، ئۇنىڭ ئىشقىدا يۇرەكلىرى گۈلخاندەك يانىاتتى، كېچىلىرى تولغىنىپ ياتالمايتتى. لېكىن قىز بۇ

كەمگىچە ھېچكىمگە كۆڭۈل بەرمىگەنىدى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە بوزكۆرپەش سۇلۇبايىنىڭ ئىشكى ئالدىدىن ئۆتۈپ قالدى. بۇ چاغدا باي ئىشىك ئالدىدا يارەنلىرى بىلەن گەپلىشىپ ئولتۇراتتى، بوزكۆرپەش ئاتتىن چۈشۈپ ئۇلارغا ئېگىلىپ سالام بەردى. باي ۋە ئۇنىڭ يارەنلىرى سالامنى ئىلىك ئالدى، لېكىن سۇلۇباي بۇ يىگىتنىڭ بۇ يۇرتلۇق ئەمەسلىكىنى بىر قاراشتىلا بىلىۋالدى. ئۇنىڭ كىملىكىنى بىلمەكچى بولۇپ، بېيىت تاشلىدى:

ھوي يىگىت، كەلدىڭ قەيەردىن،
ئازغان تۇرنىدەك يەككە؟
ئۆز يۇرتۇڭدىن ئايرىلغۇدەك،
قالدىڭ سەن نېمە دەردكە؟

بوز كۆرپەشمۇ بېيىت بىلەن جاۋاب بەردى:

كەلدىم ئابدالدىن بۇ يەرگە،
يۇرت ئارىلاپ كۆرەي دەپ.
ئۆز خىلىمدا دوست تاپسام،
ئويناپ ـ كۈلۈپ يۇرەي دەپ.

دەرد دېگەننى بىلمەيمەن،
كىشىگە دەرد سالمايمەن.
دەرد سالماقچى بولغاننى،
كۆرسەم تىرىك قويمايمەن.

سۇلۇباي:
ئاتا ـ ئاناڭ بارمۇ سېنىڭ،
ئەسلىي زاتىڭ كىم بولۇر؟
نېمە ئۈقەت قىلىسەن،
سېنى ئېنىق كىم بىلۇر؟

بوز كۆرپەش:
ئاتا ـ ئانام يوق مېنىڭ،
قاناتسىز يېتىم قۇشمەن.
يامان ئىشتىن نېرىمەن،
ئىشلەپ چىشلىسەم خۇشمەن.

— ئوبدان بالىدەك قىلىسەن، — دېدى خوشال ھالدا سۆلۈباي، — مەن ساڭا ئاتا بولۇپ بېشىڭنى سىلاي، بۇ يەرگە كۆنۈپ قالساڭ، قېشىمدا تۇرۇپ قالارسەن، كۆنمەي كەتكۈڭ كەلسە، ئىززىتىڭنى قىلىپ يولغا سالارمەن.

جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا دېگەندەك، سۆلۈباينىڭ غەرىزى بوزكۆرپەشنى ئالداپ - سىلاپ ئۆزىگە چاكار قىلۋېلىش ئىدى. باينىڭ يارەنلىرىمۇ سۆز قىستۇرۇپ:

— باي ئاكام دېگەندەك بولسۇن، شۇنداق قىلىڭ! — دەپ سالا قىلىشتى. بوزكۆرپەش ئويلىنىپ قالدى. بىرقانچە زامان تۇرۇپ باقمامدىمەن، دېگەن خىيال بىلەن بۇ يەردە تۇرۇپ قېلىشقا رازى بولدى. باي ئۇنىڭغا چاكارلار قورۇسىدىن بىر ھۇجرا ئاجرىتىپ بەردى.

بوزكۆرپەش ئۆزىنىڭ ئىشچانلىقى، زېرەك ۋە ئەقىللىقلىقى بىلەن بۇ يۇرت خەلقىغە ياراپ قالدى. ئۇ ئۆزى دەريا ياقىسىدا باغلاقلىق تۇرغان كىمىگە چۈشتى. بوزكۆرپەش كىمىنى يېشىپ ئىتتىرىۋېتىپ، ئارقىدىن ئۆزى بىر سەكرەپلا چىقىۋالدى، كىمە قورقۇنچلۇق ھالدا ئىرغاڭلاپ كەتتى، قىز قورققىنىدىن چىرقىراپ تاشلىدى. بوزكۆرپەش قىزغا تەسەللى بېرىپ:

— قورقماڭ! — دېدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزنىڭ جەرەنىڭكىدەك چىرايلىق، تۇم قارا كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئىككى كۆز ئارىسىدا چاقماق چاقنىغاندەك نۇر چاقنىدى. بوز كۆرپەشنىڭ يۈرىكى نېمە ئۈچۈندۇر «جىغ» قىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئىسسىق بىر ھارارەت قاپلىغاندەك بولدى، نەپىسى قىسىلىپ، بۇرۇن تۆشۈكلىرى كېرىلدى. ئۆزىنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي، ئىچىمدىن يالقۇن چىقىۋاتامدۇ، نېمە، دەپ ئويلىدى. ئۇ چېچىلغان خىياللىرىنى يىغىپ، قاراساچ ئايىمنى كىمە بىلەن بولدى

ھايال ئۆتمەي ئۇنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلگەن قاراساچ ئايىم تارتىنمايلا گەپ باشلىدى:

— بوزكۆرپەش ئاكا، نېمە قىلىۋاتىسىز؟

— ئات سۇغىرىپ...

— ھە... ھە...، — قىز يەنە بىرنەرسە دېمەكچى ئىدى، لېكىن تارتىنىپ قالدى. بۇنى سەزگەن بوزكۆرپەش:

— ماڭا نېمە گېپىڭىز بار ئىدى؟ ئېيتىۋېرىڭ! — دېدى.

— مېنى كېمىگە سېلىپ ئوينىتىپ قويامسىز؟

— ماقۇل.

قاراساچ ئايىم خوش بولۇپ، قىزلاردىن بىرىنى بوزكۆرپەشنىڭ ئېتىنى تۇتۇپ تۇرۇشقا بۇيرۇدى. ئۆزى دەريا ياقىسىدا باغلاقلىق تۇرغان كىمىگە چۈشتى. بوزكۆرپەش كىمىنى يېشىپ ئىتتىرىۋېتىپ، ئارقىدىن ئۆزى بىر سەكرەپلا چىقىۋالدى، كىمە قورقۇنچلۇق ھالدا ئىرغاڭلاپ كەتتى، قىز قورققىنىدىن چىرقىراپ تاشلىدى. بوزكۆرپەش قىزغا تەسەللى بېرىپ:

— قورقماڭ! — دېدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزنىڭ جەرەنىڭكىدەك چىرايلىق، تۇم قارا كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئىككى كۆز ئارىسىدا چاقماق چاقنىغاندەك نۇر چاقنىدى. بوز كۆرپەشنىڭ يۈرىكى نېمە ئۈچۈندۇر «جىغ» قىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئىسسىق بىر ھارارەت قاپلىغاندەك بولدى، نەپىسى قىسىلىپ، بۇرۇن تۆشۈكلىرى كېرىلدى. ئۆزىنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي، ئىچىمدىن يالقۇن چىقىۋاتامدۇ، نېمە، دەپ ئويلىدى. ئۇ چېچىلغان خىياللىرىنى يىغىپ، قاراساچ ئايىمنى كىمە بىلەن بولدى

دېگۈچە ئوينىتىپ، ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ كېتىپ قالدى.

شۇنىڭدىن باشلاپ قاراساچ ئايىمۇ كېچە ـ كۈندۈز بوزكۆرپەشنى ئويلايدىغان، سېغىنىدىغان بولۇپ قالدى، ئۇنىڭسىز ياشىيالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى بوزكۆرپەشكە چۈشۈپ قالغانىدى. بوزكۆرپەش قاراساچ ئايىمنى سېغىنسا مۇنداق دەپ قوشاق ئېيتاتتى:

قاراساچ ئايىم، ئاھۇكۆزۈڭدە قاراپ،
ئاناڭ سېنى پەرىزاتتەك تۇغۇپتۇ،
شۇ كۈنلەردە ھالىمنى قىلدىڭ خاراب.
تەقدىر ئاللا مېنى ساڭا بۇيرۇپتۇ.
ئوت بولۇپ ئىشقىڭدا مەن كۆيمەكتىمەن،
ئىككى ئېغىز گېپىم بار، ئېيتىۋالاي،
كۆرۈپ باق، يۈرەك ـ باغرىم بولدى كاۋاپ.
خالىيغا چىق، يارىڭ كۈتۈپ تۇرۇپتۇ.

بوزكۆرپەش ئوت ـ كۆيۈككە چىدىيالمىدى، كېچىلىرى ئاھ ئۇرۇپ، تولغىنىپ ياتالمىدى. ئاخىر بولماي ئەقلى ـ ھوشىنى يىغىپ، قاراساچ ئايىمغا بولغان مۇھەببىتىنى ئىزھار قىلىپ نامە يازدى ۋە ئۇنى ۋاپادار تورغىيىدىن ئەۋەتتى.

ئەلقىسسە، شۇ كۈنلەردە قاراساچ ئايىمغىمۇ بوزكۆرپەشنىڭ ئوت ـ كۆيۈكى چۈشكەنىدى. بىچارە قىز بوزكۆرپەشنىڭ دەردىدە قىينىلاتتى، كۈننى تۈنگە، تۈننى كۈنگە ئۇلاپ، بىدار ئۆتەتتى، گېلىدىن تاماق تۇرماق سۇمۇ ئۆتمەي، ئورۇقلاپ ھالىدىن كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئۆز دەردىنى ئاغالاپ[153] ئېيتقان قوشاقلىرى:

ئۆگەن دەريا بويىنى
ئەمدى مەن قانداق ئېتەي؟
گۈل تېرىپ گۈلشەن ئېتەي.
كېلىپ ھالىمنى سورا،
تەنگە چۈشتى ئوت ـ كۆيۈك،
كەلگەن پۇتلىرىڭ كېتەي[154].

سەن يادىمغا يەتكەندە،
ماڭغان يولۇمدىن ئازىپ.
كۆيگىنىمنى بىلمىسەڭ،
ئەۋەتەي خەتكە يازىپ.
شۇنچە كۈرى ئالەمدە،
يۇرمە باغرىمنى ئەزىپ.

ئېگىز تاغدا سايرايدۇ،
چىل بىلەن كەكلىك، ئۇلا.
شۇ كۈنلەردە ئىچىمدە،
دەردلىرىم ساچتىن تولا.
ئاق كۆڭۈل سۆيگەن يارىم،
دەردىمگە بولغىل دورا.

قاراساچ ئايىم قوشاق ئېيتىپ ئىچىنى بىرئاز بوشاتتى، هارغىنلىق يېتىپ، تۆڭلۈككە قاراپ ياتتى. توساتتىن تۆڭلۈك بېشىدا بىر بوز تورغاي پەيدا بولۇپ قالدى. قاراساچ ئايىم بوز تورغايغا بېيىت تاشلىدى:

نەدىن كەلدىڭ، بوز تورغاي،
سايرىساڭچۇ مەن تىڭشاي.

يارىمنىڭ خەۋىرىنى،
يەتكۈزگىل، يۇرەك تىنغاي.

بوز تورغاي چۇ - چۈلاپ سوزۇپ بىر قېتىم سايرىدى. كەينىدىنلا زۇۋانغا كېلىپ، قاراساچ ئايىمغا قاراپ دېدى:

تۆڭلۈككە يېقىن كېلىڭ،
نامە ئەكەلدىم سىزگە.

ئىگەمنىڭ كۆڭلى تىنسۇن،
تېز ئۇچۇر بېرىڭ بىزگە.

قاراساچ ئايىم خۇشاللىقىدىن ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ، تۆڭلۈكنىڭ ئۇدۇلىغا كەلدى. بوز تورغاي ئۇنىڭغا تۇمارچىلاپ قاتلانغان بىر پارچە نامەنى تاشلاپ بەردى. قاراساچ ئايىم نامەنى قولىغا ئېلىپ ئېچىپ قاراپ، ئۇنىڭ بوزكۆرپەشتىن كەلگەنلىكىنى بىلدى. كۆزلىرىگە ئىسسىق ياش ئېلىپ، نامەنى لەۋلىرىگە تەگكۈزۈپ، باغرىغا تاڭدى، ئۇنىڭ جېنىغا جان قوشۇلغاندەك، كۆڭلىگە راھەت - پاراغەت قۇيۇلغاندەك بولدى. «ئىككىمىزنىڭ كۆڭلىنىڭ بىر يەردىن چىققىنىنى!» دېدى ئۆز - ئۆزىگە. ئۆزىنى شۇنچە بەختلىك ھېس قىلىپ، قولىغا قەغەز - قەلەم ئېلىپ، جاۋاب نامە يېزىشقا كىرىشتى. نامەنى تۇمارچىلاپ قاتلاپ، بوز تورغايغا بەردى. تورغاي نامەنى ئېلىپ پەرۋاز ئەيلەپ، بوزكۆرپەش تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كەتتى.

ئەلقىسسە، بوزكۆرپەش قاراساچ ئايىمدىن كەلگەن نامەنى ئوقۇپ، خۇشاللىقىنى باسالماي تۇرغاندا، سۇلۇباينىڭ چاكارلىرىدىن بىرى كىرىپ كەلدى ۋە بايا‌غلىنىڭ چاقىرغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. بوزكۆرپەش نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي، بايا‌غلىنىڭ ئۆيىگە باردى. ئۆيدە بايا‌غل كۆرۈنمەيتتى، ئۇنىڭ پاتما ئاتلىق خوتۇنى يالغۇز ئىدى. بۇ خوتۇن خىرقىراپ سۆزلىگەنلىكى ئۈچۈن مەھەللىدىكىلەر ئۇنىڭ ئېتىنى ئاتىماي «خىرقىراق خوتۇن» دەپ ئاتىشاتتى. بۇ خوتۇن ھەققىدە يۇرت ئىچىدە مۇنداق بىر سۆز تارقىلىپ يۇرەتتى:

يۇزى قارا، بۇرنى ئىلمەك، پاخماق ساچ،
سار - ماداەك ئولتۇرىدۇ كۆزى ئاچ.

گەپ قىلىدۇ گويا ئىتتەك خىرقىراپ،
يالغۇز ئۇچراپ قالسا ئۇندىن يىراق قاچ.

بۇ ئايال بوزكۆرپەشنى كۆرۈش بىلەن گۈلقەلىرى ئېچىلىپ، پۈتى يەرگە تەگمەي قالدى. دەرھال داستىخاننى نازۇنېمەتلەرگە تولدۇرۇپ، ئالاھىدە ئىلتىپات كۆرسىتىشكە باشلىدى. بوزكۆرپەش بۇ ئىشنىڭ سىرىنى بىلەلمەي ھەيران ئىدى. ئۇ كۆڭلىدە، بۇ خوتۇن قاراساچ ئايىم بىلەن بولغان مۇھەببەت-

مىزنى ئۇققان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭ بۇ ئىلتىماتلىرىنىڭ تېگىدە قانداق ھىيلە ـ نەيرەڭ بار ـ لىقىنى كىم بىلسۇن؟ خىرقىراق خوتۇن بوزكۆرپەشكە يېقىنلىشىپ، ھېچبىر ئۇيالماستىن بەتقىلىقلارنى قىلغىلى تۇردى. ئۆزىنىڭ بۇ يىگىتكە كۆڭلى چۈشۈپ قالغانلىقىنى ئىزھار قىلدى. بوزكۆرپەش ئۇنىڭ بۇ ھاياسىزلىقىدىن شۇنچىلىك يىرگىنىپ، تەنلىرى شۇركۈنگەن بولسىمۇ، لېكىن چاندۇرماي:

ــ سىز مېنىڭ كەلگۈسى يەڭگەم بولسىز، مېنىڭ قاراساچ ئايىم بىلەن ئېلىپ ـ تېگىشمەكچى بولۇپ يۈرگەنلىكىمدىن خەۋىرىڭىز يوقمۇ؟ سىز خاپا بولماي، بۇ پەيلىڭىزدىن يېنىڭ! ــ دەپ نەسىھەت قىلدى ۋە ئۇچقاندەك تېزلىكتە ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

بوزكۆرپەشنىڭ بۇ قىلىقىغا خىرقىراق خوتۇننىڭ ئۆلگۈدەك ئاچچىقى كەلدى، كۆڭلى تاشقا ئۇرۇلغان ئەينەكتەك چۈل ـ چۈل بولۇپ كەتتى. خەپ... بوزكۆرپەش، ساڭا كۆرسىتىدىغانىنى كۆرسەتمىسەم، ئادەم بولماي كېتەي! دەپ قەسەم ئىچىپ، يېڭى ھىيلە ـ مىكىرلەرنى ئويلاشقا باشلىدى.

ئەلقىسسە، خىرقىراق خوتۇن قېينىتىسى سۇلۇبايىنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئاقنى قارا قىلىپ چېقىشقا باشلىدى:

ــ دادا، قىزىڭىز بىلەن بوزكۆرپەش ئوتتۇرىسىدا بولۇۋاتقان ئىشلارنى ئۇقامسىز؟ ــ دەپ سورىدى.

بۇنىڭدىن ھاڭ ـ تاڭ قالغان سۇلۇباي سۇرۇشتۇرۇشكە باشلىدى:

ــ ھە، نېمە ئىش بوپتۇ؟

ــ تېخىچە ئۇقمىدىڭىزما؟ ئۇلار ئاشىق ـ مەشۇق ئىكەن، بوزكۆرپەش سۇلۇبايغا ئەلچى كىرگۈزىدىغان، قىزىمنى بەرمەيمەن دېسە، ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئالىمەن، دەپ يۈرگۈدەك ئىمىش، ــ دېدى.

بۇ گەپلەر سۇلۇبايغا بېشىغا توقماق ئۇرغاندەك بىلىندى، غەزىپى ئۆرلەپ، تىترەپ كەتتى.

خىرقىراق خوتۇن بۇنىڭ بىلەنلا توختاپ قالمىدى. ئاخشىمى بايىغىل بىلەن بىر ئورۇندا يېتىۋېتىپ، ئۇنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى:

— سەن بولساڭ مېنىڭ كەتخۇدا ئېرىم، سېنىڭدىن بىرنەرسىنى يوشۇرسام خۇدا راۋا كۆرمەيدۇ، كۆڭلۈمدۇ ئۇنمايدۇ. بۇگۈن چۈشتە ھېلىقى پالاندى گاداي بوزكۆرپەش سېنىڭ يوقلۇقۇڭنى بىلىپ، يا- مان نىيەت بىلەن ئۆيىمىزگە كەلگەنكەن. دەككىسىنى تازا بېرىپ ھەيدەپ چىقاردىم. سەن ئەرغۇ؟ ئۇنىڭ ئەدىپىنى بېرىپ، نوخۇلىسىنى ئېلىپ قويمىسام، مەن رازى ئەمەس....

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ بايا غىل غەزىپىنى باسالماي، ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى. دەرھال بېرىپ بوزكۆرپەش بىلەن ئېلىشماقچى بولدى.

— ئەخمەق ئىكەنسەن، — دېدى خىرقىراق خوتۇن، — كۇن بۇگۈنلىمىدى؟ ھاردۇقۇڭنى ئېلىپ، ۋاقتى - سائىتى كەلگەندە، بىر ئىشقا باھانە قىلىپ ئوبدان جايلىمامسەن!

بايا غىل خىرقىراق خوتۇننىڭ گەپلىرىگە كۆنمىدى، خىرقىراق خوتۇنمۇ بوش كەلمەي، نۇرغۇن سۆزلەرنى قىلىپ، ئۇنىڭ ئاچچىقىنى باستى. لېكىن، كۆڭلىدە ئوتنى بۇنچىلىك تېز ياققانلىقىغا خۇش بولۇپ، كۆڭلى ئارام تاپقاندەك بولدى.

ئەلقىسسە، ئەتىسى ئەتىگەنلىكى سۇلۇباي بايا غىلنى يېنىغا چاقىرتتى. ئىككىسى يالغۇز ئولتۇرۇ- شۇپ، بوزكۆرپەش ھەققىدە ئاڭلىغانلىرىنى بىر-بىرىگە يەتكۈزۈشتى، ھەر ئىككىسىنىڭ قۇيقا چاچلىرى تىك بولدى، ياردار قاۋاندەك كۆزلىرىگە قان تولدى. بوزكۆرپەشنى قانداق جازالاش ھەققىدە كېڭەشتى، سۇلۇباي مۇنداق دېدى:

— بايا غىل، سەن ئالدى بىلەن يىگىتلىرىڭنى يىغىپ چېلىشىش ئۈتكۈز. بىر ئامال قىلىپ بوز- كۆرپەشنى مەيدانغا چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزۈڭ يەكمۇيەك تۇتۇشۇپ، ئۇنىڭ قانچىلىك كۈچى بارلى- قىنى چاغلاپ باق، كۈچۈڭ يەتكۈدەك بولسا، شۇ مەيداندىلا جايلىۋېتەرسەن؛ كۈچۈڭ يەتمىگۈدەك بولسا، يوشۇرۇنۇپ ئۆلىدىغان جايىغا ئېتىپلا جەھەننەمگە ئۇزىتارسەن.

بايا غىل ئاتىسىنىڭ مەسلىھەتى بويىچە شۇ كۈنى بىر چاكىرى ئارقىلىق خەۋەر قىلدۇرۇپ، يېقىن ئەتراپتىكى ئىشەنچلىك يىگىتلىرىنى مەھەللە سىرتىدىكى ئاق قۇملۇق باغرىغا يىغدى. بوزكۆرپەشنىمۇ چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:

— ھوي بوزكۆرپەش! بەكمۇ زېرىكىپ كەتتىم، شۇڭا بۇگۈن يىگىتلەرنى چېلىشىش مەيدانىغا يىغدىم. ئاڭلىسام يۇرتۇڭدا داڭلىق پالۋان ئىكەنسەن، سەنمۇ بۇگۈن مەيدانغا چۈشۈپ كارامىتىڭنى كۆرسەتسەڭ!

بوزكۆرپەش بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتەلمەي تېڭىرقاپ قالدى. بايا غىل ئۇنى زاڭلىق قىلىشقا باشلىدى:

— بوزكۆرپەش، سەن ئوغۇل بالىغۇ، پالۋان نامىڭ يالغان ئىكەنده، بولمىسا توخۇ يۇرەكلىك قىلىپ كۆمسەم پىشارمۇ، ياقسام پىشارمۇ، دەپ تۇرۇپ قالماس ئىدىڭ.

بۇ گەپتىن بوزكۆرپەشنىڭ راسا ئاچچىقى كەلدى. ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، زەردە بىلەن مۇنداق دېدى:

— بايا غىل، مەن مەيدانغا چۈشسەم سېنىڭ كۆڭلۈڭ ئىمىن تاپامدۇ؟

بايا غىل بۇ گەپنى ئاڭلاپ ياسالمىلىق بىلەن كۈلدى.

چېلىش باشلاندى. بوزكۆرپەش مەيدانغا چۈشتى. لېكىن، بايا غىل شۇنچە تاللاپ چۈشۈرگەن بولسە- مۇ، يىگىتلىرىنىڭ ھېچقايسىسى بوزكۆرپەشكە تەڭ كېلەلمىدى. بۇنىڭدىن بايا غىلنىڭ ئوغىسى قاينىاپ، يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتتى. بوزكۆرپەشنىڭ دۈشمىنى كۈچى بولسىمۇ، شۇنچە كۆپ كىشى بىلەن چېلىش- قاندىن كېيىن ئەمدى ھارغاندۇ. ئۆزۈم مەيدانغا چۈشۈپ، بېشىمدىن ھالقىتىپ يەرگە شۇنداق ئۇرايكى، ئۇستىخانلىرى كۈكۈم - تالقان بولۇپ كەتسۇن، ئەل - جامائەت مېنى تونۇپ قويسۇن! دەپ ئويلىدى -

ده، ئۆزى مەيدانغا سەكرەپ چۈشتى. شۇ چاغدا بوزكۆرپەش قاراساچ ئايمنى ئەسلەپ كۆڭلىدە سۆيۈندى. پۈتۈن ۋۇجۇدى كۈچ - قۇدرەتكە تولدى. لېكىن، ئۇنىڭ ھۆرمىتى ئالدىدا ئاكىسى بىلەن بەل تۇتۇشۇشنى ھاياسىزلىق بىلىپ، بايا‌غلىغا قاراپ بىر سۆز دېدى: بوز كۆرپەش:

ھوي بايا‌غل، بايا‌غل،
ئاداشتىكمۇ ئەقلىكدىن؟
سەن مېنىڭ ئاكامدۇرسەن،
يا‌نغل شەيتان پەيلىكدىن.

كۆڭلۈڭمۇ ئېچىلغاندۇر،
يىغىشتۇرغىل مەيدانىنى.
بۇندىن بۆلەك ئىشقا سال،
تەسەددۇق قىلاي جانىنى.

بايا‌غل ئۇنىڭغا قاراپ دېدى: بايا‌غل:

ھوي، تېگى پەس، بوزكۆرپەش،
ئادىشىپسەن ئەقلىكدىن.
جۆيلۇمەگىل سارا‌ڭدەك،
ئاكا تاپ ئۆز خىلىكدىن.

كۆڭلۇم تاغى ئاچىلمادى،
يىغمايمەن بۇ مەيدانىنى.
سەن بىلەن بىر ئېلىشىپ،
شۇندا تاپاي ئارامنى!

بوزكۆرپەش بايا‌غلىنىڭ «ئاكا تاپ ئۆز خىلىكدىن» دېگەن سۆزىدىن بەك خورلۇق ھېس قىلدى. بۇ خورلۇقنى يۇيۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن بىر ئېلىشىپ، ئۆزىنى تونۇتۇپ قويۇشقا مەجبۇر بولدى. بايا‌غل بوزكۆرپەشنىڭ ئالدىدا ھاكاۋۇرلۇق بىلەن ئالچاڭشىپ، يەمگە ئېتىلغان يىرتقۇچتەك ئېتىلدى. بوزكۆر-

پەش ئۆزىنىڭ بېلىنى بايا-
غلىنىڭ تۇتۇۋېلىشىغا يول
قويدى. بايا‌غل بارلىق كۈ-
چىنى، پەتىنى ئىشقا سال-
سىمۇ، بوزكۆرپەشنى ئورنە-
دىن مىدىرلىتالمىدى، ئۇ گو-
يا قۇملۇقتا ئۆسكەن باراقسان
توغراقتەك مەزمۇت تۇراتتى.
ئالدىنقى مەيداندا بوزكۆرپەش-
تىن يېڭىلىپ قاتاردىن چىق-
قان يۇندىخور يىگىتلەر بايا-
غلىنى كۈش-كۈشلەپ: «بايا-
غل، ماۋۇ يەرگە تۈكۈرۈپ
قويدۇم، كاللاڭدىن ھالقىتىپ
شۇ يەرگە ئات!» دەپ چۇقان
سېلىشاتتى. بايا‌غل شۇنداق
قىلماقچى بولۇپ تىركاڭشە-
دى، لېكىن بوزكۆرپەشنى جا-
يىدىن مىدىرلىتالمىدى. ئەم-

دى ھۇجۇم قىلىش نۆۋىتى بوزكۆرپەشكە كەلگەندى، بوزكۆرپەش يۇندىخورلارنىڭ دېگىنى بويىچە بايا-
غىلىنى شۇلار كۆرسەتكەن يەرگە ئاستاغىنا ئاتتى. بۇ ئەلەمدىن يېرىلغۇدەك بولغان بايا‌غىل تېخىمۇ جىلە
بولۇپ، كەيپى تۇتۇندەك تارقاپ، «يىقىلغان چېلىشقا تويماپتۇ» دېگەندەك، «بۇ ھېساب ئەمەس، پۇتلىشىپ
كەتتىم» دەپ ۋارقىرىدى. ئۇ بوزكۆرپەشنىڭ بەخىرامان تۇرغان پۇرستىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭغا غالجىر
ئىتتەك ئۆزىنى ئۇرغاندى، بوزكۆرپەش چەبدەسلىك بىلەن ئۆزىنى يانغا ئېلىۋالدى، بايا‌غىل دۇغىنى ياد-
ىدۇرالماي، يەرگە دۇم چۈشتى، ئاغزى - بۇرنىغا قۇم تىقىلدى، رەسۋاچىلىق ئۇستىگە رەسۋاچىلىق بول-
دى. ئۇ ئاچچىقىغا پايلىماي، ئاغزىنى بۇزۇپ تىل - ھاقارەت قىلىشقا باشلىدى:

— گۇي، خۇمسا! ئوغۇل بالا بولسا‌ڭ، ئۆزۈڭنى نېمىشقا ئەپقاچسەن؟ نوچى بولسا‌ڭ كەلمەمسەن، قېنى!

كۆزلىرىگە قان تولغان بايا‌غىل تېخىمۇ ۋەھشىيلىشىپ دېۋەيلەپ كەلدى. بوزكۆرپەش «نېمە قىلار-
كىن قېنى» دەپ جىم تۇردى. ئايىغانىنى بىلمىگەن بايا‌غىل بوزكۆرپەشكە يەنە ئېتىلدى. بوزكۆرپەش
ئەتراپتىكىلەرگە ئاڭلىتىپ:

— بايا‌تىن ئاتقىنىم ھېساب بولمىسا، ئەمدى ئاتقىنىمنى كۆر! — دېدى - دە، بايا‌غىلنى ئېگىز
كۆتۇرۇپ، كىچىك بالىنى پىرقىراتقاندەك پىرقىرىتىپ، بېشىدىن ھالقىتىپ يەرگە شۇنداق ئۇردىكى، با-
يا‌غىل «غىق...» قىلىپ، قۇلىقىغچە قۇمغا پېتىپ كەتتى. ئەتراپتىكىلەر بۇنى كۆرۈپ قورقىنىدىن،
بۆكلىرىنىڭ چۈشۈپ قېلىشىغا قارىماي بەدەر قېچىپ كېتىشتى. بوزكۆرپەش غالىبانە ھالدا:

— سەن مېڭىپ تۇر، مەن تەرەت سۇندۇرۇۋېلىپ، ئارقاڭدىن يېتىپ باراي!

بوزكۆرپەش ۋاپادار ئېتىنى يورغىلىتىپ، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ خېلى كۆپ يول باسقاندىن كې-
يىن ئارقىسىغا قاراپ باقتى، لېكىن بايا‌غىلنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيتتى. بوزكۆرپەش ئويلىنىپ قالدى:
«بايا‌غىلغا نېمە بولغاندۇ؟ نېمىشقا شۇ چاققىچە يېتىپ كەلمەيدىغاندۇ، مۇشۇ يەردە بىر دەم ساقلاپ
تۇراي.» ئۇ ئاشۇنداق خىياللار بىلەن ئاتتىن چۈشۈپ، ئېتىنى غىشا قومۇشلۇققا قويۇۋەتتى، ئۆزى بىر

تۇپ قېرى توغراقنىڭ سايىسىگە كېلىپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا قاراساڭ ئايمىنىڭ مېھىر - شەپقەت يېغىپ تۇرىدىغان ئانار يۈزلىرى، بۇلاقتەك ئۇيناپ تۇرغان خۇمار كۆزلىرى كېلىشكە باشلىدى، قەلبىنى سېغىنىش ھېسسىياتى چۇلغىدى، ئۇنى ئەسلەپ قوشاق ئېيتىشقا باشلىدى:

خۇدايىم قانات بەرسە،
ھاۋانى يېرىپ ئۇچسام.
يار قاشىغە تېز بارىپ،
تىنچ-ئامانلىق سوراشسام.
ئۆگەن دەريا سۈيىدە،
كېمىگە سەپ ئۇيناتسام.

چۆلدىمۇ زېرىكمەيمەن،
ئامرىقىم سېنى ئويلاپ.
بۇ قوشاقنى توقۇدۇم،
ئۆگەن دەريانى بويلاپ.
ئالۇرمەن سېنى قاچان،
ئەلنىڭ ئالدىدا تويلاپ؟

قوڭغۇراق ئاسىپ قويدۇم،
ئاق سەركەنىڭ بوينىغا.
قاراپ-قاراپ تويمايمەن،
يارىم تۇرغان ھويلىغا.
ئۆزۈمنى ئاتقۇم كېلۇر،
ئاق ماموقتەك قوينىغا.

بۇغداينىڭ ئاراسىغا،
ئارپا ئارىلىشىپ كەتكەن.
ئالتۇن بىلەن كۈمۈشنى،
سىرلاپ يۇغۇرۇپ كەتكەن.
سېنىڭ بىلەن مېنىڭدەك،
كىم مۇرادىغا يەتكەن؟

بوزكۆرپەش بایاغلىنى خېلى ئۇزاق ساقلىدى، لېكىن ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر يېتىپ كېلەلمىدى. «بىرەر پالاكەتكە يولۇقتىمۇ، نېمە؟» دېگەن خىياللار بوزكۆرپەشنى بىئارام قىلىشقا باشلىدى. شۇڭا ئۇ ئارقىسىغا قايتىپ ئىزدەپ ماڭدى. خېلى يول يۈرۈپ، يولنىڭ بويىدا بۇك - باراقسان ئۆسۈپ تۇرغان يۇلغۇنلۇق-نىڭ ئۈدۈلىغا كېلىپ توختىدى. يۇلغۇنلۇق ئىچىدىن بىر دانە ئوقيا ئوقى ئۈچۈپ چىقىپ بوزكۆرپەش-نىڭ يوتىسىغا كېلىپ سانجىلدى. بوزكۆرپەش قىلىچىنى يالىڭاچلاپ، ۋاپادار ئېتىنى دېۋىتىپ، يۇلغۇن-لۇق ئىچىگە باستۇرۇپ كىردى. بۇ يەردە قورقىنىدىن چىرايىدا قان قالمىغان، غال - غال تېتىرەپ تۇرغان بایاغلىنى كۆردى.

— خەپ، نامەرد! — دېدى بوزكۆرپەش ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، — سېنىڭدىن باشقا ئادەم بول-سا، مالۇنپۇتنىڭ[155] قىيمىسىدەك چانۇېتەتتىم، خەير، سىڭلىڭ قاراساڭنىڭ يۈزى ئۈچۈن ساڭا چې-قىلماي، ئېت جېنىڭ ئامان قالسۇن!

بوزكۆرپەش ئوقنى يوتىسىدىن تىكەننى تارتىپ چىقارغاندەك يۇلۇپ ئېلىپ، بایاغلىنىڭ ئالدىغا پىرقى-رىتىپ ئاتتى - دە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ماڭدى. ۋاپادار ئات تىلغا كىرىپ، بوزكۆرپەشكە مۇنداق دېدى:

— بوزكۆرپەش، ساڭا تەگكەن ئوق زەھەرگە چىلانغان. يەرگە چۈش، ئوق تەگكەن يېرىڭنى شوراپ زەھىرىنى چىقىرىۋېتەي!

— بایاغلىدەك ئۇششۇك چۈننىڭ ئوقى قانچىلىك نېمىتى؟ — دېدى بوزكۆرپەش مەنسىتمەي، — غەم يېمە، ھېچقىسى يوق.

ۋاپادار ئات يالۋۇردى، بوزكۆرپەش پىسەنت قىلمىدى. ئارىدىن بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتە - ئۆتۈ-مەيلا، ئوق تەگكەن جايىنىڭ ئەتلىرى سېسىپ، جاراھەت ئورنى چىنىنىڭ ئاغزىدەك يوغىنىدى. بوزكۆر-پەش ۋاپادار ئېتىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىغىنىغا پۇشايمان قىلدى. بويى قىزىپ، ئىسسىتمىسى ئۆرلەپ،

زەھەرنىڭ تەسىرىدىن پۈتۈن بەدىنى چايان چاققاندەك ئېچىشىپ ئاغرىپ، ھالسىزلىنىشقا باشلىدى. ئۇ ئاتنىڭ ئۈستىدە ئاران ئولتۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— مېنى ۋېتېرەككە ئېلىپ بار!

«ۋېتېرەك» دەپ ئاتالغان بۇ دەرەخ ئابدال بىلەن يېڭىسۇ ئارىلىقىدا بولۇپ، بۇ يەردىن ئىككى تەرەپ-كە تەڭ نەزەر سالغىلى بولاتتى. ژاپادار ئات ئۈنى خۇددى شىرغىغا[156] سالغاندەك تەۋرەتمەي سىلىق ئېلىپ مېڭىپ ۋېتېرەككە يەتكۈزدى. بوزكۆرپەش ۋېتېرەككە قاراپ مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

هاي... ۋېتېرەك، ۋېتېرەك،
مەن ياتىپ ئارام ئالاي،
ياپراغىڭدىن سال تۆشەك.
بولغىل ھەمدەم، يار - يۆلەك.

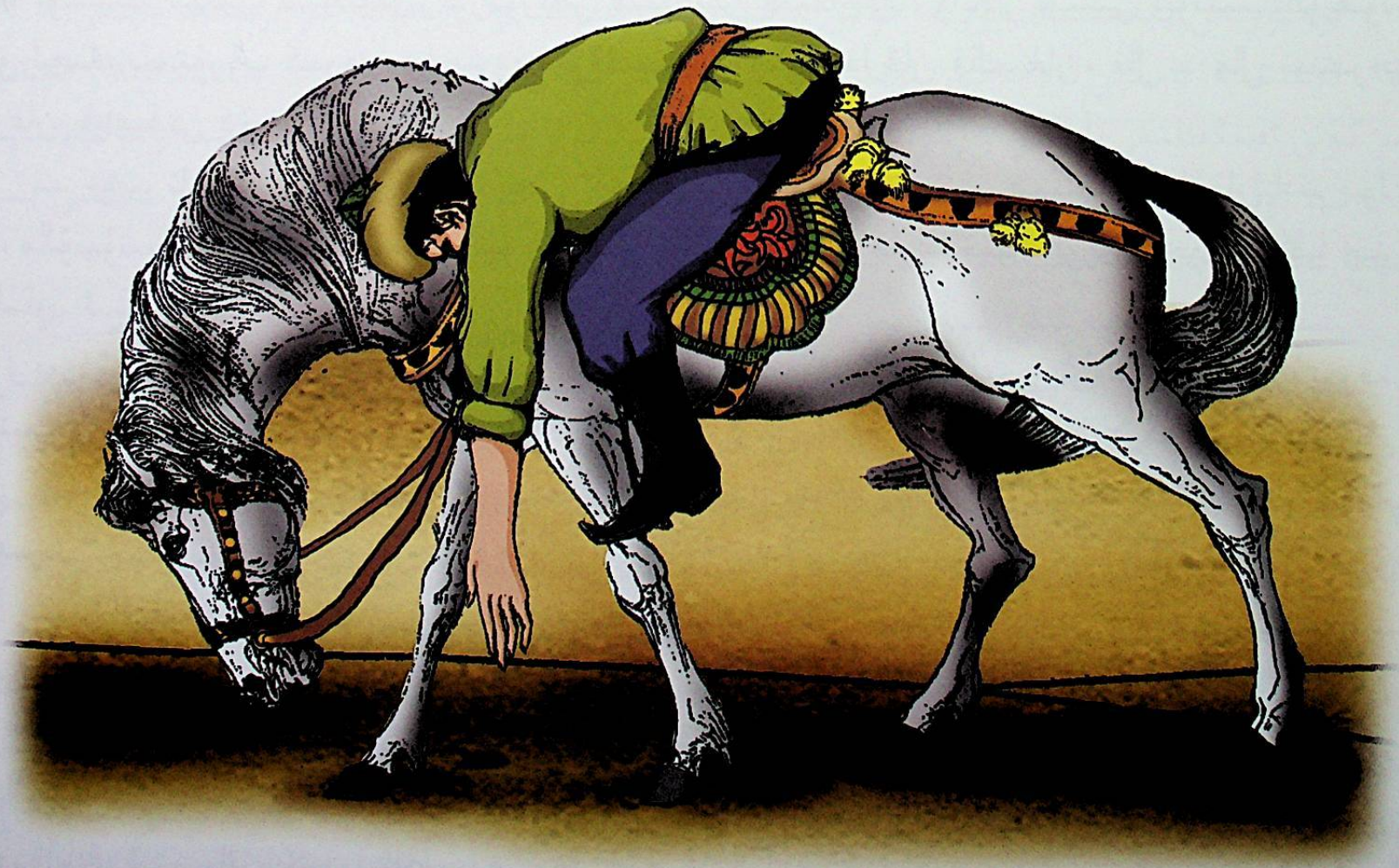
ۋېتېرەك ئۆزلۈكىدىن تەۋرىنىپ جۇلغىنىدەك يەرگە غازاڭ تاشلىدى. غازاڭلار بىر يەرگە ئۈستى-ئۈستىگە توپلىنىپ، بىر ئادەم ياتقۇدەك تۆشەك تەييار بولدى. ژاپادار ئات ئاستا يەرگە ياتتى، بوزكۆرپەش ئاتنىڭ يالىنى تۇتۇپ، ئۆزىنى «تۆشەك» ئۈستىگە تاشلىدى.

ژاپادار ئات مۇنداق دېدى:

— مېنىڭ تىزگىنىمنى قايرىپ قوي. بۇ يەردىن ئۇچ ئايلىق يولدا زەھەر قايتۇرۇپ، جاراھەتنى ساقايتىدىغان دورا بار، مەن ئۇچ كۈندە ئېلىپ كېلەي.

— ماقۇل، تېز بارغىن! — دېدى بوزكۆرپەش.

ژاپادار ئات ئۇچقاندەك چېپىپ يولغا راۋان بولدى، بوزكۆپەشنىڭ يېنىدا ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ژاپادار تورغىيلا قالغانىدى. بوزكۆرپەش تۆشەكتە يېتىپ، مېھرىبانى قاراشاچ ئايىمنى ئەسلىدى. ئۆزدىنىڭ ھالىدىن ئۈنى خەۋەردار قىلغۇسى كەلدى. ئۇ ئاغرىقتا چىداشلىق بېرىپ، ئۆز يارىغا نامە يېزىشقا باشلىدى:

مەن ھالىمنى بايان ئەيلەپ،
نامە يازدىم ساڭا، يارىم.
نامەم بارىپ تەككەن ھامان،
ياشلارنىڭ بولماسۇن تارىم.

ئاكاڭ ئوۋغا چىقايلى دەپ،
كەلسە، ئاڭا «ھە» دەپتىمەن.
يۇرىكىمگە يوشۇرۇنغان،
شۇم نىيەتنى بىلمەپتىمەن.

ئارا يولدا قەستلەپ قاتىل،
ئاتتى ماڭا زەھەرلىك ئوق.
سەن كۆرگەندەك تاشىپ تۇرغان،
كۆچ ـ ماداريم تەنمىدە يوق.

ھالىم مېنىڭ شۇنچە زەبۇن،
سېنى قايتا كۆرەرمەنمۇ؟
ئۇچ پاختىدەك قوللارىڭنى،
يۈزلەرىمگە سۈرەرمەنمۇ؟

ئۆگەن دەريا بويلاردا،
بىرگە ئۈيناپ يۈرەرمەنمۇ؟
يۈرەك ـ باغرىم قانغۇدەك بىر،
چىڭ قۇچاقلاپ سۆيەرمەنمۇ؟

كۆرۈشمىسەك بۇ ئالەمدە،
قالما يارىم، ئاخىر دەردتە.
كۆرۈشەرمىز ئاخىر بىر كۈن،
ئۇ ئالەمدە، قىيامەتتە.

بوزكۆرپەش ناماننى تۇمارچىلاپ قاتلاپ، ۋاپادار تورغىيىدىن قاراساچ ئايىمغا ئەۋەتتى.

ئەلقىسسە، بايا‌غىل بولغان ۋەقەنى يېپىدىن ـ يېڭىسىغچە دادىسى سۇلۇبايغا ئېيتىپ بەردى. سۇ ـ لۇبايي: «نېمە ئۈچۈن بىر يولىلا ئۆلتۈرۈۋەتمەيسىلەر ؟ » دەپ كايىدى. كېيىن زەھەرلىك ئوقنىڭ كارامىتـ ـنى ئويلاپ، بەربىر ئۆلىدۇ، دېگەننى كۆڭلىدىن كەچۈردى ـ دە، خاتىرجەم بولدى.

كۈن كەچ كىردى. بايا‌غىل بوزكۆرپەش تورغىيى ئارقىلىق سېگىلمىغا خەۋەر يەتكۈزۈپ قالمىسۇن، دەپ ئەنسىرەپ، قاراساچ ئايىمنى ئانىسىغا ھەمراھ بولۇپ بىللە يېتىشقا بۇيرۇپ، ئۇنىڭ ھۇجرىسىدا خىرقىراق خوتۇنىنى ياتقۇزۇپ قويدى.

قاراساچ ئايىم ئەھۋالنى ئۇقمىغاچقا، بوزكۆرپەشنىڭ قايتىپ كەلمىگەنلىكىدىن ئەنسىرەيتتى، كۆڭلىنى بىر يامان ئەنسىزلىك چۇلغىۋالغانىدى.

قاپقاراڭغۇ كېچە. ھەممە كىشى ئۇيقۇغا غەرق بولغانىدى. پەقەت قاراساچ ئايىم بىلەن خىرقىراق خوتۇنلا ئۇيقۇسىز ئىدى. خىرقىراق خوتۇن ئاي نۇرى چۈشۈپ تۇرغان تۆڭلۈككە پات ـ پات قارايتتى. تۇن نىسپى بولاي دېگەندە تۆڭلۈكتە «چۇ... چۇ... چۇ...» دېگەن تورغاي ئاۋازى ئاڭلاندى. ئارقىدىن تور ـ غاي ئۆڭي ئىچىگە قاراپ مۇنۇ بېيىتنى ئېيتتى:

قاراساچ ئايىم، ئۇيقۇڭنى ئاچ،
ئۇخلايدىغان ۋاخ ئەمەس.
نامە ئالىپ كەلدىم ساڭا،
تۇر ئورنۇڭدىن، تۇرغىن دەس.

نامەنى تېز ئاچىپ كۆرگىل،
سۆيۈپ ئۇنى، كۆزگە سۈرگىل.
يارىڭ قالدى قىيىن ھالدا،
مېنىڭ بىلەن تېز يۈرگىل.

خىرقىراق خوتۇن پەم بىلەن ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، تورغاينى تۇتۇۋالدى، خۇشاللىقىدىن يۈرىكى يېرىلغۇدەك بولدى. تورغاينى ئېلىپ ئۆز ھۇجرىسىغا باردى ـ دە، بايا‌غىلنى ئويغىتىپ خەتنى بەردى. ئۇلار خەتنى ئېچىپ ئوقۇغاندىن كېيىن، غەزەپلىرى تاشتى. تورغايدىن بوزكۆرپەشنىڭ نەدىلىكىنى سو ـ

ربغاندى، تورغاي ئېيتىپ بەرمىدى. «ئېيتىپ بەرسەك، سېنى ئازاد قىلىمىز» دەپ ئالداپ باقتى. تورغاي ئالدانمىدى. ئاخىر تورغاينى مۇجۇپ باقتى، پەيلىرىنى يولۇشتى، لېكىن بىر ئېغىزمۇ جاۋاب ئالالمىدى. خىرقىراق خوتۇن ئېرىگە، ئوتقا قاقلاپ باقايلى، شۇندا ئېيتىپ بېرەر، دەپ ئەقىل كۆرسەتتى. بايا غىل ماقۇل بولۇپ گۈلخان يېقىپ، تورغاينى ئوتقا قاقلاپ قىينىدى. تورغاي پۇچۇلىنىپ كاۋاپ بولۇپ، جېنى ھەلقۇمىغا كەلگەندە ئۆز ئىگىسىنى ئەسلەپ: «بوزكۆرپەش... تېرەك» دەپ سالدى ـ دە، چىرقىراپ جان ئۈزدى. بۇنى ئاڭلاپ ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى «بوزكۆرپەش تېرەك دېگەن جايدا ئوخشايدۇ» دەپ پەرەز قىلىپ، تاك ئېتىش بىلەن تەك بۇ خەۋەرنى ئاتىسىغا يەتكۈزدى.

ــ ئاتا، ئاتا! ــ دېدى ئۇ ھاسىراپ، ــ بوزكۆرپەش تېرەك دېگەن جايدا بىزگە قارشى ئادەم توپلاۋاتىپتۇ. پات يېقىندا باستۇرۇپ كېلىپ، كۈلىمىزنى كۆككە سورىماقچىكەن.

ئۇنىڭ توقۇپ چىققان بۇ سۆزىدىن سۈلۈبای چۆچۈپ كەتتى.

ــ ئۇ كېلىپ قالسا قانداق قىلىمىز؟... ــ دېدى ئۇ ئەندىشە ئىچىدە.

ــ ئۇ قوزغىلىپ كېلىپ بولغۇچە، بىز بېرىپ ئۇجۇقتۇرۇۋەتسەك بولمامدۇ؟ ــ دېدى بايا غىل ئاتىسىغا.

بۇ مەسلىھەت سۈلۈبايغا ياقتى ۋە ئوغلىغا دەرھال ئادەم يىغىشنى تاپشۇردى.

بايا غىل يالاقچىلىرىنى يىغدى. ئاتا ـ بالا ئۈلارغا باش بولۇپ سەپەرگە ئاتلاندى. بۇ سەپەرنىڭ سىرىنى ئاتا ـ بالىدىن باشقا ھېچكىم بىلمەيتتى.

ئەلقىسسە، قاراساچ ئايىمنىڭ كۆڭلى بىر قىسما بولۇپ، ئانىسىدىن سورىدى:

ــ ئانا، ئاتاملار نەگە ماڭدى؟

ــ ۋاي تاڭەي قىزىم؟ مەنمۇ بىلەلمىدىم، ــ دېدى ئانىسى.

ــ بۇلارنىڭ سەپىرىدە بىر شۇملۇق بارمىكىن دەيمەن.

ــ بالام، ئاتىغىمۇ يامان ئويدا بولغۇلۇقمۇ؟ ــ دېدى ئانىسى، ــ مۇندىن كېيىن ئۇنداق ئويدا بولما، يامان بولىدۇ.

قاراساچ ئايىم ئانىسىغا قايتا گەپ قىلمىدى. كۆڭلى دەككە ـ دۈككىدە بولۇپ، ئارام ئېلىش ئۈچۈن ئۆز ھۇجرىسىغا قايتتى. ئۇ تەكىيىگە يۆلىنىپ، تۈگۈلۈككە قاراپ ئولتۇردى. ۋاپادار تورغاي ھازىرلا ئۇنىڭغا بىر خەۋەر ئېلىپ كېلىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، قوشاق ئېيتىشقا باشلىدى:

قاقىلداشقان قاغىلار،
يارىم سالام دېدىمۇ؟
چوك يولنى چالىپ[157] باقاي،
ئوۋدىن يېنىپ كەلدىمۇ؟
تاشلىۋەتتى يوقلىماي،
يا كۆڭلىنى بۆلدىمۇ؟

راست بۆلمىسە كۆڭلىنى،
بۇ كەمگىچە كېلەردى.
ئامان ـ ئېسەن بولسا ئۇ،
ماڭا ئۇچۇر بېرەردى.
بېرىپ ئېيتاي كىمگە مەن،
ئىچىمدىكى بۇ دەردنى؟

قاراساچ ئايىم يەنە بىئارام بولۇپ تالاغا چىقتى. ھويلىدا خىرقىراق خوتۇن پاتما تازنىڭ ئىنىسىغا ئۇچرىشىپ قالدى.

ــ ھوي تاز، ــ دېدى قاراساچ ئايىم، ــ سەندىن بىرنەرسىنى سورايمەن، راستىنى ئېيتىپ بەر-

سەك، ساڭا سۆيۈنچە بېرىمەن.

— سورىسىلا، خانقىز، — دېدى تاز سۆيۈنچىنى ئاڭلاپ، ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپ.

— ئاتاملار نەگە كەتتى، بىلەمسەن ؟

تاز بىردەم ئويلىنىۋېلىپ، ئاندىن مۇنداق دېدى:

— ۋېتېرەككە باردىكەن دەپ ئاڭلىغاندەك قىلدىم.

— نېمىشقا باردىكەن، ئۇقتۇڭمۇ ؟

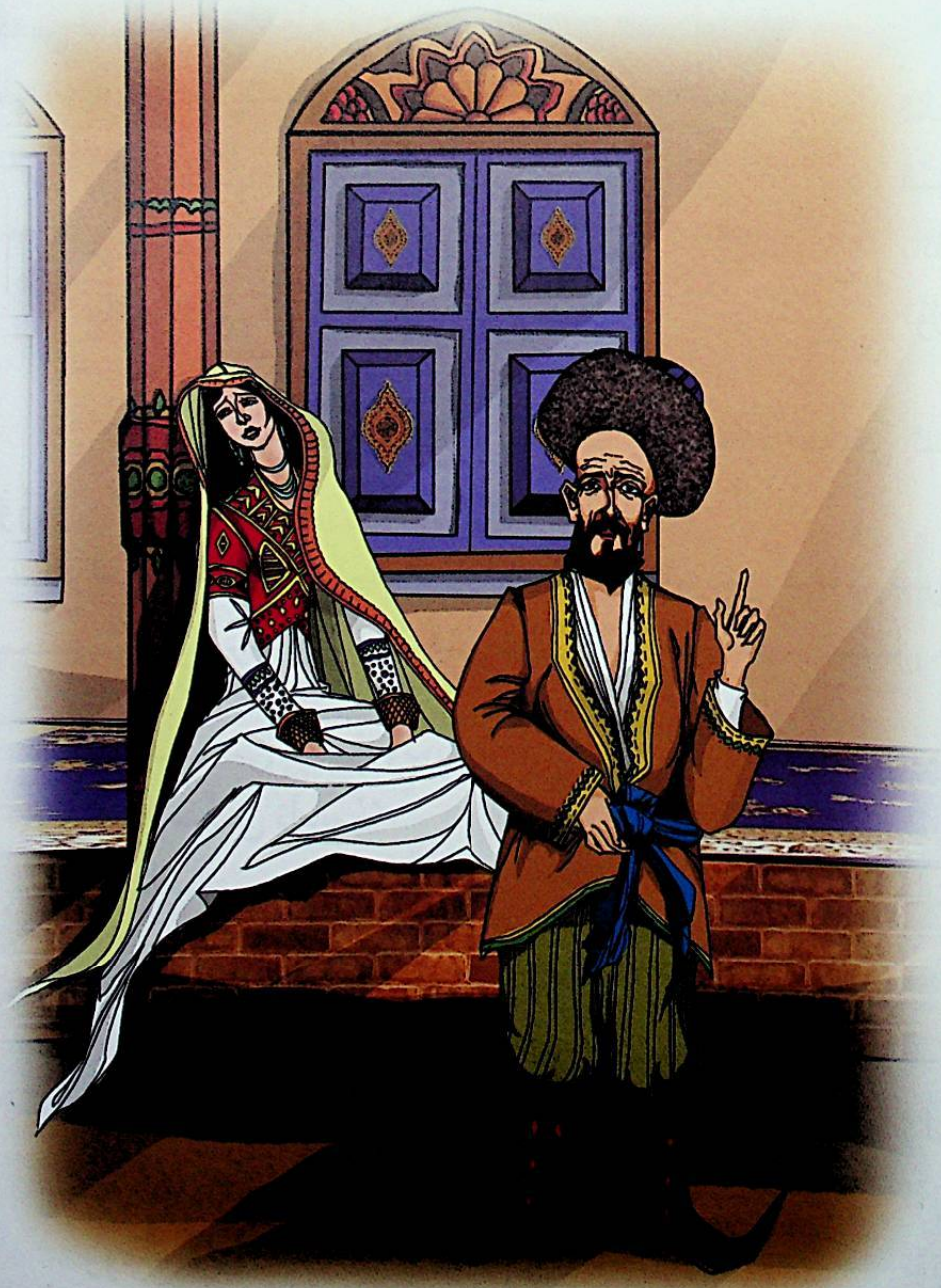
— پاتماخان ئاچام سوقۇشقا باردۇ، دېگەندەك قىلدى.

— كىم بىلەن سوقۇشىدىكەن؟

— بوزكۆرپەش بىلەن، — دېدى تاز ئىككى يېنىغا قاراپ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ قاراساچ ئايىمنىڭ يۈرىكىگە خەنجەر ئۇرۇلغاندەك بولدى، لېكىن، ھېچ نەرسە بولمىغاندەك، چاندۇرماي:

— مانا سۆيۈنچەڭنى ئال ! — دەپ ئۇنىڭغا بىر تىللا تاشلاپ بەردى. تازنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپ، ئۇنىڭغا نەچچە پۈكۈلۈپ تەزىم قىلدى.

قاراساچ ئايىم ئىشىنىڭ يامانغا تارتىپ كېتىۋاتقانلىقىنى چۈشەندى، كاللىسىدا ھەر خىل خىياللار چۆرگىلەشكە باشلىدى. «بوزكۆرپەش بۇلارغا بوزەك بولىدىغان ئەر ئەمەس. شۇنداق بولسىمۇ بۇ ھېيلىگەرلەرنى سەل چاغلاشقا بولمايدۇ، قانداق قىلىش كېرەك ؟» دەپ ئويلىدى ئۇ.

بۇ مەھەللىدە كىچىكىدىن تارتىپ سۇلۇبايىنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ قېرىپ مۈكچەيگەن، قاراساچ ئايىمنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ چوڭ قىلغان بىر مۇنەججىم، ئاق كۆڭۈل قۇتقا[158] بار ئىدى. قاراساچ ئايىم ئۇنىڭ ئۆيىگە يول ئالدى.

قۇتقا قاراساچ ئايىمنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتى. بۇگۈن ئۇنىڭ تۇيۇقسىز كېلىپ قالغانلىقىدىن ھەيران بولدى.

— ئەسسالام، قۇتقا !

— كەل، غوزام[159] !

قاراساچ ئايىم ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى. قۇتقا ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ سۆيدى. لېكىن ئۇنىڭ جىددىيلەشكەن چىرايىغا قاراپ:

— بۇگۈن تۇيۇقسىز كېلىپ قاپسەنغۇ، قىزىم؟ — دېدى.

— قۇتقا، سېنىڭدىن بىرنەرسىنى سورىغىلى كەلدىم.

— ئاغا[160]، سورا، سورا ! — دېدى

قۇتقا.

— ياغسىنى[161] يېڭەلمىگەن ئادەم قانداق كېلىدۇ؟

— ياغسىنى يېڭەلمىگەن ئادەم ئاتلىرىنى ئاستا ماڭدۇرۇپ، باشلىرى چۈشكەن ھالدا كېلىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى قۇتقا.

— ياغسىنى يەڭگەن ئادەمچۇ؟ — دەپ سورىدى قاراساچ ئايىم يەنە.

— ئاتلىرىنى بولۇشىغا چاپتۇرۇپ، قىقاس-چۇقان سېلىپ كېلىدۇ.

— رەھمەت قۇتقا، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولسۇن! — دېدى قاراساچ ئايىم ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ.

قاراساچ ئايىم ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ھېچكىمگە تۇيدۇرماي ئۆگزىسىگە چىقىپ ئەتراپقا قاراشقا باشلىدى. يىراق بىر جايدىن چاڭ - توزاننىڭ قارىسى كۆرۈندى. قاراساچ ئايىم كۆزىنى ئۇزمەستىن شۇ تەرەپكە قاراپ تۇردى. ئاردىدىن ئۇزاق ئۆتمەي چاڭ - توزان ئارىسىدىن بىر توپ ئاتلىقلار كۆرۈندى. بۇلار سۇلۇبای، بایاغىل ۋە ئۇلارنىڭ چاپارمەنلىرى ئىدى. قاراساچ ئايىم ئۇلارنىڭ ئاتلىرىنى بولۇشىغا چاپتۇرۇپ، چۇقان - سۇرەن بىلەن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بىرەر يامانلىقنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى جەزم قىلدى. نېمىلا بولمىسۇن بۇلار بىلەن بىر سۆزلىشىپ باقاي، دېگەن قارارغا كەلدى - دە، ئۆگزىدىن چۈشۈپ يول ئۈستىگە بېرىپ ساقلاپ تۇردى. توپنىڭ ئالدىدا سۇلۇبای بىلەن بایاغىل ئات چاپتۇرۇپ كەلدى. قاراساچ ئايىم ئاتىسى سۇلۇبای مىنگەن ئاتنىڭ چۇلۇۋرىغا ئېسىلىپ توختاتتى ۋە ئۇنىڭدىن سورىدى:

ئاغزى - بۇرنۇڭ قاناپتۇ،
بۇغا باسىپ يېدىڭمۇ؟
بۇغا گۆشى تاتلىق گۆش،
ماڭا ئالىپ كەلدىڭمۇ؟

ئالىپ كەلسەڭ بەرسىنا،
قىزدەك تۆشەك[162] سالسىنا.
ياتقا زايادۇر دېسەڭ،
ئۆزۈڭ ئالساڭ، ئالسىنا.

— قىزىم، مەن ھېچ ئىش قىلغىنىم يوق، خۇدا ھەققى ئېتىمنى قويۇپ بەر! — دېدى سۇلۇبای يالۋۇرۇپ.

قاراساچ ئايىم ئاتىسىنىڭ چۇلۇۋرىنى قويۇپ بېرىپ، بایاغىلنىڭ ئېتىنىڭ چۇلۇۋرىغا ئېسىلدى ۋە يۇقىرىدىكى قوشاقنى تەكرارلاپ سورىدى. بایاغىل جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:

سورمالمىنى يىغدۇرۇپ،
ساڭا خىلىنى تاپايمۇ؟
رومالمىنى يىغدۇرۇپ،

سەرخىلىنى ياپايمۇ؟
ئۆز كۆرپىچە بولمىسا،
ئات كۆرپىچە تاپايمۇ؟

قارا ساچ ئايىم مۇنداق دېدى:

سورمالىڭنى يىغدۇرساڭ،
بۇرالقى دەر ئەل سېنى.
رومالىڭنى يىغدۇرساڭ،
قەلەندەر دەر ئەل سېنى.

ئالتۇن پىچاق بىر يىگىت،
ئۆزى بىلەن يۇز يىگىت.
ئۆز بولمىسا كۆرپىچە،
ئات كۆرپىسىدۇر نىمچە.

بایاغمل سىڭلىسىدىن داۋۇسىنى ئىشىتىپ، قايتا گەپ قىلىشقا پېتىنالمىدى. قاراساچ ئايىمنۇ ئۇلار بىلەن يەنە گەپلىشىشنى خالىمىدى، شۇڭا ئاتنىڭ چۇلۇۋرىنى قويۇۋەتتى.

ئەلقىسسە، قاراساچ ئايىم ۋېتىرەككە بېرىپ، بوزكۆرپەشنى ئىزدەش قارارىغا كەلدى. سۇلۇبای، بایا-غىللارنىڭ ئارام ئېلىۋاتقانلىقىدىن پايدىلىنىپ بىر ئاتنى يېشىپ مىندى - دە، سەپەرگە ئاتلاندى. بۇ ئاتلارنىڭ ئىزى بىلەن مېڭىپ، ئاداشمايلا ۋېتىرەككە يېتىپ كەلدى. تېرەكنىڭ شاخلىرىغا ئېسىپ قو-يۇلغان گۆشلەرنى كۆردى. «بوزكۆرپەش بۇغا ئوۋلاپ، گۆشلىرىنى شاخقا ئېسىپ قويغان ئوخشىمامدۇ؟» دەپ ئويلىدى ئۇ، سىنچىلاپ ئوبدان بىر قارىۋىدى، ئېگىز بىر شاخقا ئېسىپ قويۇلغان بوزكۆرپەشنىڭ كاللىسىنى كۆردى. بۇ ياۋۇزلۇقتىن بەدىنى جۇغۇلداپ، تەنلىرى شۇركۈندى. ۋۇجۇدى ياپراقتەك تىترەپ، شۇنداق پەريات ئۇرۇپ يىغلىدىكى، ياشلىرى سەل بولۇپ ئېقىپ ئۆگەن دەريا سىغا قوشۇلدى، ئۇنىڭ نالىسىدىن يەر - جاھان لەرزىگە كەلدى.

ئەسلىي ئىش مۇنداق بولغانىدى: سۇلۇبای بىلەن بایاغمل چاپارمەنلىرىنى ئېلىپ ۋېتىرەككە يېتىپ كەلگەندە، نىمجان بولغان بوزكۆرپەش بىھوش ياتاتتى، ئۇنىڭ بۇ زەبۇن ھالى ئۇلارنى خۇش قىلدى. سۇلۇبای بایاغلىغا «كاللىسىنى ئال!» دەپ بۇيرۇق قىلدى. بایاغمل قورقۇپ، غال - غال تىترەپ يېقىن بارالمىدى.

— ھوي توخۇ يۈرەك! — دېدى غەزەپلەنگەن سۇلۇبای بایاغلىغا كۆز ئالايتىپ، — ئۆلۈك يىلاندىن مۇ قورقامسەن؟ سەن قورقساڭ، ماڭا قاراپ تۇر!...

سۇلۇبای قاتىللىق قىلىچىنى يالىڭاچلاپ، بوزكۆرپەشنىڭ بوينىغا چاپتى. بۇ چاغدا ھاۋا تۇتۇلۇپ، چاق-ماق چېقىپ، ئاسمان كۆز ياشلىرىنى تۆكتى. سۇلۇبای بوزكۆرپەشنىڭ كاللىسىنى ئېلىش بىلەنلا قانائەتلە-نمەي قالماي، ئۇنىڭ تەنلىرىنى قىلىچتا ماشادى[163]. يالاقچىلىرىغا بۇيرۇپ، بوزكۆرپەشنىڭ پارچىلانغان تە-لىرىنى تېرەك شاخلىرىغا ئاستۇردى. بۇ ھالەتنى كۆزەتكەن قاراساچ ئايىم بۇقۇلداپ يىغلاپ، بىر سۆز دېدى:

شاختا تۇرغان گۆشلەرنى،
بۇغا گۆشى دەپتىمەن.
بوزكۆرپەش ماڭا ئاتاپ،
ساقلىغاندۇر دەپتىمەن.
قاراسام، كۆرۈنمىسەك،
ئوۋدا يۈرەر دەپتىمەن.
دۆڭگە چىقىپ قىچقىرسام،
قايتىپ كېلەر دەپتىمەن.

مېنى قالدۇرۇپ يالغۇز،
كېتىپسەن ئۇ ئالەمگە.
ماڭا كەلگەن دەرد-ئەلەم،
كەلمىسۇن ھېچ ئادەمگە.
مارجان بولۇپ كۆز ياشىم،
توشتى بۇگۈن تارىمغا.
ئاھ - دادلىرىم، پەريادىم،
يەتسە ئىدى يارىمغا.

مەن ئەمدى قانداق قىلاي،
مۇڭلار چۈشتى باشىمغا؟
سېنى قەستلەپ ئۆلتۈرگەن،
غەرق بولسۇن ياشىمغا.
يېتىم قالغان بوتىلاقتەك،
بوزلايمەن ئۇن قويۇپ،
كىممۇ سىلار باشىمنى،
بۇ چۆلدە ھەمراھ بولۇپ؟

خۇدا يەتسە ھالىمغا،
سېنى تىرىك قويارىدى.
ئاتام بىلەن ئاكامنى،
شۇ تېرەككە ئاسارىدى.
ئاھلىرىم، پەريادلىرىم،
گۈلدۇرلەپ چاقىن چاقسۇن.
قاتىللارنىڭ تەختىگە،
ياغ چاچىپ، ئوتلار ياقسۇن!

قاراساچ ئايىم يىغلاپ تۇرۇپ، تېرەكنىڭ شاخلىرىدىكى بوزكۆرپەشنىڭ تەن پارچىلىرىنى بىر-بىرلەپ يەرگە چۈشۈرۈپ ئاپئاق، پاكىز قۇم ئۈستىگە تىزدى، ئاندىن تاھارەت ئېلىپ، ئىككى رەكەت ناماز ئوقۇپ، خۇداغا مۇناجات قىلدى: «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم، يارىمنى ئەسلىگە كەلتۈرگەيسەن!» ئۇ شۇ سۆزنى دەپ بوزكۆزپەشنى بىر ئايلىنىۋىدى، خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئۇنىڭ پارچىلانغان تەنلىرى ئۆز جايىغا كەلدى. ئىككىنچى قېتىم يەنە بىر ئايلانغان بولسا، بوزكۆرپەشكە جان كىرىشمۇ مۇمكىن ئىدى، لېكىن كەلدى. ئۈچىنچى قېتىم يەنە بىر ئايلانغان بولسا، بوزكۆرپەشكە جان كىرىشمۇ مۇمكىن ئىدى، لېكىن قاراساچ ئايىم ئۇنداق قىلمىدى. ئۇ بوزكۆرپەشنىڭ جەستىگە قاراپ زار - زار يىغلاپ مۇنداق دېدى:

— ئەي مېنىڭ بوزكۆرپەش ئامرىقىم، كۆزۈمنىڭ نۇرى، دىلىمنىڭ ھۇزۇرى، سېنىڭ تىرىلىشىڭنى بەكمۇ خالايتتىم، سېنىڭ بىلەن بىللە ھايات كەچۈرسەم، شۇنچە بەختلىك بولغان بولاتتىم، لېكىن سەن تىرىلسەڭ، يەنە ئاتام بىلەن ئاكام ساڭا زۇلۇم سالىدۇ، ئىككىمىزنىڭ قوشۇلۇشىغا ھەرگىزمۇ يول قويمايدۇ. مەن سېنىڭ يەنە ئازاب چېكىشىڭنى خالىمايمەن، سەن تىنچ ئارام ئال، سېنىڭ يېنىڭغا مەنلا باراي، بۇ دۇنيادا تىرىك تۇرۇپ قوشۇلالمىغان بولساق، ئۇ دۇنيادا روھىمىز قوشۇلسۇن!

قاراساچ ئايىم ۋىتېرەكنىڭ تۈۋىگە قولى بىلەن ئىككى ئادەم پاتقۇدەك گۆر كولىدى. ئاۋۋال ئۇنىڭ ئىچىگە بوزكۆرپەشنى قويدى، ئۇنىڭ بېشىدا ئولتۇرۇپ زار - زار يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ۋىتېرەكنىڭ تۈۋىگە،
قولۇمدا يەرلىك ئويۇپ.
قانداقمۇ چىدالايمەن،
سېنى مەن يالغۇز قويۇپ.
يانىڭدا ياتاي دەيمەن،
مەڭگۈلۈك ھەمراھ بولۇپ.

مەيلىمگە قويۇشمىدى،
كەتتىم بۇ دۇنيادىن تويۇپ.
خەنجەرگە سانجىلىمەن،
مەنمۇ زۆھرەدەك[164] بولۇپ.
ئۇ ئالەمدە خۇدايىم،
قويار بىزلەرنى قوشۇپ.

قاراساچ ئايىم گۆرنىڭ ئاغزىدىن قايتىپ چىقىپ يېڭىسۇ تەرەپكە قارىدى، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتى، يارۇدوستلىرى يادىغا چۈشۈپ، مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپ ئۇلار بىلەن خوشلاشتى:

سەندىن مەڭگۇ ئايرىلدىم،
ئانا يۇرتۇم، ياخشى قال.
بىز كۆرگەن دەردنى كۆرمە،
يارۇ دوستۇم، ياخشى قال.

بىللە ئويناپ، بىللە ئۆسكەن،
ئەھلى قوۋملار، ياخشى قال.
بىللە يىغلاپ، بىللە كۈلگەن،
ئاچا - سىڭىللار، ياخشى قال.

شۇ چاغدا ۋاپادار ئات زەھەر قايتۇرىدىغان دورىنى چىشلەپ، ئۇچقاندەك چېپىپ كەلدى. ئۇ بوزكۆر-پەشنىڭ ئالەمدىن ئۆتكەنلىكىنى كۆرۈپ چىرقىراپ كىشنىدى، ئاسمانغا قاراپ چاپچىپ، تۇياقلىرىدا يەر-نى ئويۇۋەتتى.

— ئەي ۋاپادار ئات، — دېدى قاراساچ ئايىم ئاتنىڭ يالىنى سىلاپ، — بىزگە كېلىدىغان كەلگۈلۈك شۇ ئىكەن، قانداق قىلىمىز، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما!

شۇنىڭدىن كېيىن قاراساچ ئايىم ئاتنىڭ ئېگەر - جابدۇقىنى ئالدى ۋە يۈگەننى بوشىتىپ مۇنداق دېدى:

— بۇ دۇنيادا سەن بولساڭمۇ ئەركىن - ئازادە ياشا، خەير - خوش!

قاراساچ ئايىم بوزكۆرپەشنىڭ خەنجىرىنى ئېلىپ گۆرگە كىردى. خەنجەرنىڭ سېپىنى بوزكۆرپەش-كە، تىغىنى ئۆزىگە قارىتىپ توغرىلىغاندىن كېيىن، پۈتۈن كۈچى بىلەن بوزكۆرپەشنى چىڭ قۇچاقلا-دى، خەنجەر ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئاستا - ئاستا سانجىلىپ جان ئۈزدى....

ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ روھى ئۇ ئالەمدە تېپىشىپ، مۇراد - مەقسەتلىرىگە يېتتى، ۋاپادار ئات تۈپراق بېشىدا ياش تۆكۈپ قالدى.

ئەلقىسسە، سۇلۇباي بىلەن بايىاغلىق قاراساچ ئايىمنى ئىزدەپ ۋېتىرەككە كەلدى. ئۇلار ئىككى ئاشىق - مەشۇقنىڭ گۆر ئىچىدە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتكەنلىكىنى كۆردى. قاراساچ ئايىمنىڭ ئۆلۈمى سۇلۇبايغا قاتتىق تەسىر قىلىپ، داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى. مىڭ تەستە هوش - كاللىسىنى يىغىپ، قاراساچ ئايىمنىڭ جەسىتىنى ئېلىپ كەتمەكچى بولۇپ ئورنىدىن قوزغالغانىدى، مېڭىسىگە بىرى توقماق بىلەن ئۇرغاندەك كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ، ئۆزىنى تۇتالماي ئالدىغا دۇم چۈشتى. بايىاغلىق ئاتىسىنىڭ بېشىنى يۆلەپ قۇچقىغا ئالدى. قارىسا، بىردەمنىڭ ئىچىدىلا سۇلۇبايىنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ، ئاغزى ئوڭ تەرەپكە قىڭغىر كېتىپتۇ. ئۇنىڭ چىرايى شۇنداق قورقۇنچلۇق ئىدىكى، ئادەمنى يىرگەنىدۈرۈپ، جاۋغايلىرىدىن يېلىمسىمان شۆلگەي ئاقاتتى. بايىاغلىق ئاتىسىنىڭ بۇ هالىنى كۆرۈپ، ۋەھىمە ئىچىدە: «ئاتا! ئاتا!» دەپ چاقىردى. بايىدىن زۇۋان چىقمايتتى، چالا بوغۇزلانغان كالىدەك خىرقىرايتتى، پۈتلىرى بېشىغا تاياق تەگكەن يىلاننىڭ قۇيرۇقىدەك پۈلاڭشىپ تۇراتتى. بايىاغلىنى تېخىمۇ قورقۇنچ بېسىشقا باشلىدى، گېلىنى غايىبتىن بىر قول كېلىپ سىققاندەك دېمى سىقىلىپ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ، يەر - جاهان چۆرگىلەشكە باشلىدى. ئۇ بۇ دەهشەتلىك هالەتتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن كۆزىنى يۇمۇۋالغانىدى، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا قاراساچ ئايىم پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن ئالايدى، ئارقىدىنلا قىلىچ تۇتقان بوزكۆرپەش ئۇنىڭغا قاراپ دېۋەيلەپ كەلدى. بايىاغلىق قورققىنىدىن «ۋايجان!» دەپ توۋلىدى - دە، دادىسىنى تاشلاپ جاڭگالغا قاراپ قاچتى.

رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇلۇباي شۇ يىقىلغىنىچە ئورنىدىن تۇرالماي ئۆلگەنىكەن. كېيىن يۇرت خەلقى ۋېتىرەككە يىغىلىپ، بوزكۆرپەش بىلەن قاراساچ ئايىمنى دەرەخ تۈۋىدىكى هېلىقى گۆرگە دەپنە قىلىشىپتۇ، سۇلۇبايىنىڭ ئۆلۈكىنى جاڭگالغا تاشلىۋەتكەنىكەن، ئۇ قاغا - قۇزغۇنلارغا يەم بولۇپتۇ. بايىاغلىق بولسا، ئەقلىدىن ئېزىپ، بىردەم سۆزلەيدىغان، بىردەم كۈلىدىغان، كىيىملىرىنى يىرتىپ جۇل - جۇل قىلىۋې-تىدىغان ساراڭغا ئايلىنىپ، ئالەمدىن ئۆتكەنمىش. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، هەر كۈنى كېچىسى ئاپئاق ئايدىڭدا، بوزكۆرپەش بىلەن قاراساچ ئايىمنىڭ روھى ۋېتىرەكىنىڭ سايىسى ئاستىغا جەم بولۇپ، تاڭ ئاتقۇچە مۇڅدىشىپ ئولتۇرىدىكەن. بوزكۆرپەش كېچە جەمجىتىلىقىنى بۇزۇپ راۋابىنى جاراڭلاتسا، قاراساچ ئايىم ئاپئاق يىپەك رومالغا ئورىلىپ، كېپىنەكتەك ئۇسسۇل ئويناپ، ناخشا ئېيتار ئىمىش.

كاككۇك بىلەن زەينەپ

امانى ئاۋۋالدىن ھازىرغىچە ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا، قۇلاقتىن - قۇلاققا رىۋايەت يەتكۈزگۈچە- لەرنىڭ ئىلھام قۇشلىرى تەپەككۇر ئاسمىنىدا جەۋلان قىلدى. ئۇلار ئارىسىدا شۇنداق بىر جانىۋارنى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ شەنىگە بۇ داستاننى ئوقۇدى:

ئاسمان بىلەن زېمىنىنى[165]،
يارىتىپسەن، خالىقا.
ئاينى كۈننىڭ نۇرىغا،
قارىتىپسەن، خالىقا.

غېرىب بىلەن سەنەمنى
شەيدا قىلغان، خالىقا.
گۈللەر ئارا تىكەننى
پەيدا قىلدىڭ، خالىقا.

بېھىش بىلەن دوزاخنى
جۇپ ياراتتىڭ، خالىقا.
ھەرقايسىغا لايىقى،
ئەل قاراتتىڭ، خالىقا.

شېرىن ئۇچۇن پەرھادنى
تاغ چاپتۇردۇڭ، خالىقا.
مۇھەببەتنىڭ كۆلىدىن
سۇ ئاقتۇرغان، خالىقا.

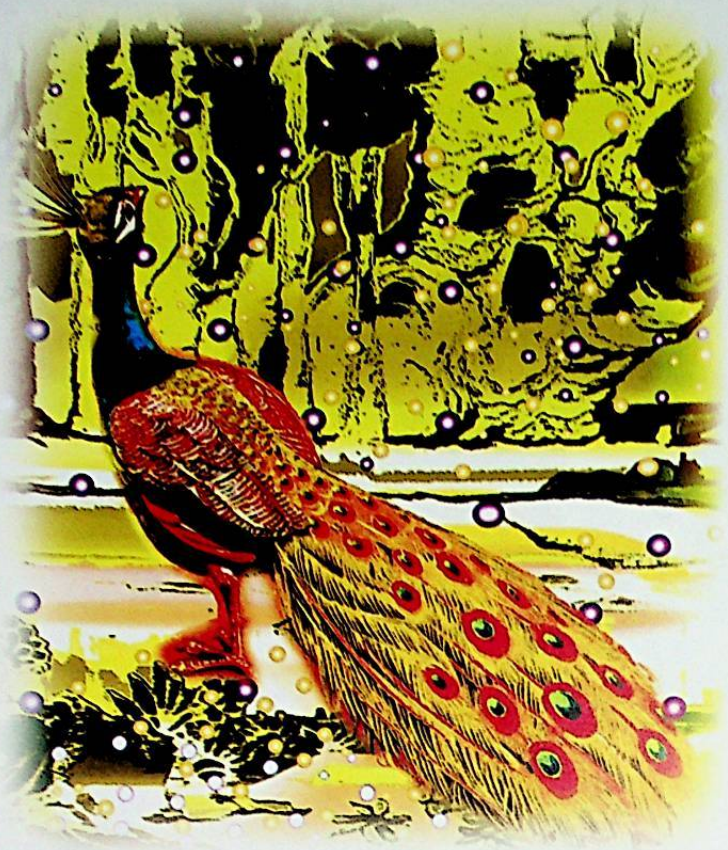
پەزلىڭ بىلەن يۈسۈپنى
ئاشىق قىلدىڭ، خالىقا.
زىلەيخانى يۈسۈپكە
مەشۇق قىلدىڭ، خالىقا.

ئاپىرىدە قىلىپسەن
بىر جۇپ قۇشنى، خالىقا.
بىر - بىرىگە چىن ئاشىق،
مەست - بىھوشنى، خالىقا.

ھەسەن بىلەن ھۈسەننى
تەڭ ياراتتىڭ، خالىقا.
شۆھرىتىنى ئالەمگە
كەڭ تاراتتىڭ، خالىقا.

كاككۇك بىلەن زەينەپنى
بىر جۇپ ئەتتىڭ، خالىقا.
ۋىسال مېيى ئىچكۈزمەي،
ئايرىۋەتتىڭ، خالىقا.

خالىقول[166] ۋۇجۇد ياراتقان ھەرقانداق نەرسە مەيلى تىللىق، تىلسىز بولسۇن جۇپتسىز يارىتىلغان ئەمەستۇر، شۇل قاتاردا ئۆزئارا ھەمنىشىنلىق قىلىش ئۈچۈن شۇنداق بىر جۇپ قۇش يارىتىپتۇركى، ئۇلار روزى مىساقتىن - دەۋرى قىيامەتكىچە بىر - بىرىنىڭ ۋەسلى ۋە دىدارىغا مۇيەسسەر بولالمايدۇ.

لى خاراب، باغرى كاۋاپ هالەتتە ئۆتەرئىمىش، بۇ قۇشلار بولسىمۇ جۈملە ماكان، ئەھلى جاھانغا ئاش-كارا بولغان كاككۇك بىلەن زەينەپتۇر.

ئەلقىسسە، كاككۇك بىلەن زەينەپ يارالغاندىن كېيىن بىر - بىرىگە ئاشىقى بىقارار بولۇشتى، كېيىن ئۇلار بىرەر ماكانغا ئىگە بولۇپ، مەتلۇبى ھاسىل لى ئۇچۇن ئانچىنان جىددىي جەھەت بىلەن ھەركەت قىلىشتى. ئەمما، ئەكسىچە ۋەقەلەر روي بېرىپ، بۇ ئىككىسى بىر يەردە بولالمىدى. شۇنىڭ ئۈچۇن كاككۇك بىلەن زەينەپنىڭ خىيال شاخلىرىغا يېڭى بىر ئارزۇ - تىلەكنىڭ ئوتلىرى تۇتاشتى. يىراق جاڭگالغا كېتىپ، بۇك - باراقسان ئورمانلار ئارد-سىدا كەڭ - كۇشادە يايراپ ئۇۋا سېلىش غەرىزىگە كەلدى.

ئۇلارنىڭ مەنزىلگاھىدا بىر دەريايى ئەزىم بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئۆتۇش بىنىھايەت قىيىن ئىدى، ناھا-يىتى كۆپ قۇشلارمۇ ئۇچۇپ ئۆتەلمەي سۇغا غەرق بولۇپ كەتكەنىدى. كاككۇك بىلەن زەينەپ دەريا بويىغا كېلىپ قورساقلىرىنى توقلاپ، ئارامبەخش دەم ئېلىپ، قاڭقىغان پېتى دەريايى ئەزىمدىن ئۆتۇپ، خاس جاڭگالغا كەتمەكچى بولدى، شۇ مەقسەتتە دانلاپ يۇرۇپ ئىككىسى ئادىشىپ قالدى.

زەينەپنىڭ ئالدىغا رەڭمۇرەڭ زەرباپ تون سەرپاي كىيگەن بىر مەخلۇق ــ پاقا ئۇچراپ، زەينەپنىڭ كۆڭلى شۇ ئاندا كاككۇكتىن ئاينىپ پاقىغا مايىل بولۇپ قالدى، زەينەپنىڭ خۇشرۇي ھالىتىنى كۆرگەن پاقا قەددى - قامىتىنى تۇزەپ كۇركىرىغانىدى، بۇ ھەيۋەتلىك سادادىن كۆڭلى سۆيۇنگەن زەينەپ بەھوش بولۇپ يىقىلدى.

بۇ ۋەقەدىن بىخەۋەر كاككۇك «ئەمدى ۋاقىت يەتتى، دەريانىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈۋالايلى» دېگەن ئوي بىلەن پەرۋاز ئەيلىدى ۋە دەريادىن ئۆتۇشكە ئاتلاندى. شۇنداق ئارقىسىغا قارىسا، زەينەپ يوق. «ئۇ قورساق تويغۇزۇۋاتقان ئوخشايدۇ، ئارقامدىن يېتىپ كېلەر» دەپ ئۇچۇشنى داۋاملاشتۇرۇۋەردى. دەريانىڭ ئوچتىن ئىككى قىسمىنى تۇگىتىپ ئارقىسىغا قارىسا، تېخىچە زەينەپتىن ئەسەر يوق ئىدى. ياناي دېسە دەريايى ئەزىمگە غەرق بولۇپ كېتىدۇ، يانماي دېسە جۇپتى ۋە نىگارىنىڭ ھېلىغىچە كۆرۈنمەيۋاتقانلىقىدىن كۆڭ-لى يېرىم بولدى. ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇشنىڭ ۋاقتى ئەمەسلىكىنى بىلگەن كاككۇك: «خەير، قورساق تويغۇزۇش، ئارام ئېلىش بىلەن بەند بولغان بولساڭ، يېتىپ كېلەرسەن، بىرەر كېلىشمەسلىككە يولۇققان بولساڭ مەندىن رازى بولغىن، مۇبادا، ناپىسەنت ئىشلارغا مەشغۇل بولۇپ قالغان بولساڭ، قىلغان ۋەدە-مىز بويىچە دەۋايىمىز قىيامەتكە باقىي قالسۇن» دەپ يولىنى راۋان قىلدى. ھەممەت كەمىرىنى باغلىغان كاككۇك كۇچكە كۇچ ئۇلاپ شۇنداق تېز ئۇچتىكى، ماغدۇرسىزلىنىپ ھوشىدىن كېتىشكە ئاز قالدى. ئاران - ئاران دېگەندە دەريانىڭ ئۇ قېتىغا يېتىپ، قاش قارايغان چاغدا ساق - سالامەت ئۇچۇپ ئۆتۇپ بىر جايغا قوندى. ئاللاغا شۇكۇر، بىنىھايەت بەجا كەلتۇردى. كاككۇكنىڭ بۇ چاغدىكى ھالىتى كىشىگە بىر شائىر يازغان مۇنداق بىر مۇرەببەنى ئەسلىتىدۇ:

ئېتىلسا يانار تاغ ـ ۋولقانلار،
زېمىنگە زىلزىلە سالغاي.
ئېچىلسا تاغ ئارا لەيلى،
چىمەن ھەيرانە بوپ قالغاي.
سۇۋادان كۆككە بوي تارتسا،
چىگىلەك ئوراپ ئالغاي.
كى مەردلىكتىن نىشان كۆرسە،
پەرى خۇش سازىنى چالغاي.
ئۆزۈمنىڭ دەردىنى دەيمۇ،
سېنىڭ ھالىڭغا يىغلايمۇ؟
سېنىڭ دەردلىك پىراقىڭدا،
يۈرەك ـ باغرىمنى تىلغايمۇ؟

ئەمدى سازلىق بويىدا بېھوش بولۇپ قالغان زەينەپنىڭ ئەھۋالىغا كەلسەك، ھوشىغا كېلىپ ئەترا-پىغا قارىسا، كاككۇكتىن نامۇنىشان كۆرۈنمەيدۇ، پاقا تېخى يوق، خىيالەت دەشتىدە كېزىپ، خىيانەت شارابىنى ئىچىشكە ئىنتىلگەن زەينەپ كۆزلىرىنى شۇنداق ئاچقانىدى، كاككۇكنىڭ شاھانە قىياپىتى كۆزىگە كۆرۈنگەندەك قىلدى. «ئاھ!» دېدى ھەم بېھوش بولدى. زەينەپنىڭ بۇ ئەھۋالىغا قاراپ لەشنىڭ ئارىسىدا نەزەر سېلىپ تۇرغان پاقا سەزدىكى، بۇ جانىۋارنىڭ خىيالى بىر جايدا ئەمەس ئىكەن، بۇنداق ئۇجمە كۆڭۈل «كۆرسە خۇمارى، كۆرمىسە بىزارى» ۋاپاسىزدىن نېمە پايدا تاپمەن، ئۇنىڭ ئويلىغىنى نېمە بولسا شۇنى قىلسۇن، دەپ «كۇرر!...» قىلغىنىچە سېسىق سۇغا كىرىپ كەتتى. بىرھازادىن كېيىن زەينەپ ھوشىغا كېلىپ قارىسا، ئالدىدا يا كاككۇك، ياكى پارقىراق تونلۇق پاقا يوق. قىيىن ئەھۋالدا قالغان زەينەپ ئۆز ـ ئۆزىگە: «مەن نېمە بولدۇم، نېمە ئىشلارنى كۆرۈۋاتىمەن، مەن ياخشى كۆرۈپ قالغان ھېلىقى پارقىراق تونلۇق شاھزادە (پاقا) قېنى؟ مېنى تاشلاپ قەيەرگە كەتتى؟ ھەي، ‹چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن چىرايلىق› دېگەن شۇ ئىكەنده! مەن ئەسلىي ۋاپادارىمنى تاپاي...» دېگىنىچە قانات قاقتى، ئاسمانغا پەرۋاز قىلىپ نەزەر سالدىكى، ھېچنەدە كاككۇك كۆرۈنمىدى. بارلىق چۆل ـ باياۋان، تاغ-غۇدەشت، باغ ـ ۋارانلارنى ئىزدەپ كۆردى، كاككۇكنى زادى تاپالمىدى. بارغان يېرىدە «كاككۇك! كاككۇك! كاككۇك!» دەپ چاقىرىپ ھالىدىن كەتتى، يەنە دەرمان تېپىپ يەنە ئىزدىدى. زەينەپنىڭ بۇ ئەھۋالىغا بېقىپ رېۋايەت قىلغۇچى بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

كاككۇك بىلەن زەينەپنى
بىر جۇپ قىلغان، خالىقا.
زەينەپ «مەن»لىك قىلغاچقا،
تەنھا قىلغان، خالىقا.

كۆڭۈل بەرگەچ باشقىغا،
كۇركىرىماچ پاقىغا.
ئالا نىيەت بولغاچقا،
رەسۋا قىلغان، خالىقا.

ئۇمىد كۇتكەچ باشقىدىن،
زەي سۇدىكى پاقىدىن.
غورۇلايغا جۇپ قىلىپ،
ئەما قىلغان، خالىقا.

ئەلقىسسە، زەينەپ بىئاراملىق ھېس قىلىپ، تۆت بۇرجەك، سەككىز قىرغاق، يەتتە قىتئەنى ئايلىنىپ كاككۇكنىڭ دىدارىنى كۆرەلمىگەندىن كېيىن، يەنە ھېلىقى سازلىققا كەلدى ۋە قاقاقلاپ كۈلدى. قارا پاتقاق ئىچىدىن پاقا چىقتى ـ دە، زەينەپكە تەنە ۋە نىزامەت نەزەرى بىلەن قاراپ زۇۋانغا كىردى:

پاقا:
ئۆزى گۈزەل، كۆڭلى پەس،
دانلار يېرى ئوتۇن ـ خەس،
كۈنۈك بويتۇ ئەجەب تەس،
ئېيىت، دەردىڭنى مەن ئاڭلاي.

زەينەپ:
ھۆرى ـ غىلمان پىرىمەن،
غەم ـ غۇسسىدىن نېرىمەن،
گۈزەللەرنىڭ بىرىمەن،
قاچتىڭ نېچۈن؟ ئېيىت ئاڭلاي.

پاقا:
بىر كۆرۈپلا بەند بولدۇم،
ساڭا ئارزۇمەن بولدۇم،
سەنمۇ ئىككى خىيال بولدۇڭ،
راست ئەمەسمۇ؟ ئېيىت ئاڭلاي.

زەينەپ:
بىر ناتىۋان قۇش ئىدىم،
شۇ چاغ راست بەھوش ئىدىم،
دەردىڭدە خامۇش ئىدىم،
ئىشەندىڭمۇ؟ ئېيىت ئاڭلاي.

پاقا:
بىلدىم سۆزى يالغانسەن،
ئۆز يارىڭدىن تانغانسەن.
خىيانەتكە ماڭغانسەن،
كەچتىم سەندىن تاز ماڭلاي....

ئەلقىسسە، پاقا شۇ جاۋابنى بەردى ـ دە، «كۇرر...» قىلىپ يەنە سۇغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. زەي- نەپكە بۇ ئىشتىن قاتتىق ئەلەم يەتتى، ئىچىدىن لەختە ـ لەختە خۇن كەتتى.

زەينەپ كاككۇكقا قىلغان بۇاپالىقىغا پۇشايمان قىلىپ، ئائىلاج يەنە يولغا راۋان بولدى، دەريايى ئەزىم بويىغا بېرىپ ئۆتمەكچى بولدى. شەھۋانىي كۆڭۈل ئارقىسىغا كىرىپ تارتقان رىيازەتلىرى تۇپەيلى ئاجىزلاپ كەتكەن زەينەپنىڭ بۇ ئۇلۇغ سۇ ئۇستىدىن سالامەت ئۆتۈشكە كۆزى يەتمىدى. ئائۇمىد بولۇپ تۇرغىنىدا، غورۇلايي كېلىپ قالدى. شۇ ھامان ئۆزىنى تۇزەشتۇرۇپ، غورۇلاينىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇشقا ئىن- تىلگەن زەينەپ يۇزمىڭ خىل نازۇكەرەشمىسىنى ئىشقا سېلىشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن زەينەپ غو- رۇلاينىڭ جۇپتى[167] بولۇشقا مۇيەسسەر بولدى، تۇخۇم بېسىپ كۇن كەچۇردى.

مولىنى قايدىن بىلۇرسىز،
سەللىسىدە قەلىمى.

كونا يارنىڭ دەردى يامان،
يېڭىسىنىڭ ئەلىمى.

دېگەندەك، ئۇجمە كۆڭۈل، جىگدە راۋاب زەينەپ غورۇلاي ھۇزۇرىدا راھەت ـ پاراغەت ئىچىدە بولسىمۇ، كاككۇكنىڭ ئىشقى ـ پىراقىدا يوشۇرۇن كۆيۇپ، ئوتقا چۇشكەن قىلدەك تولغىناتتى. غورۇلاي ھەم: «زەينەپنىڭ باشقىچە خىيالى بار...» دەپ گۇمان بىلەن قاراپ، كۇن بويى بىدار تۇرۇشقا تىرىشاتتى. زەي- نەپ بولسا تۇرلۇك ـ تۇمەن جىلۇىلەر بىلەن بەزلەپ غورۇلاينى ئۇخلىتىپ قويياتتى. ئېيتىشلارغا قارد- غاندا، زەينەپنىڭ: «كاككۇك ! كاككۇك ! كاككۇك» دەپ توۋلىشى، بىرى، غورۇلاينى بەزلەپ ئۇخلىتىپ قويغان چېغىدا، يەنە بىرى، كۇندۇزلىرى غورۇلاي دانلاپ كەتكەن مەزگىلدە بولار ئىمىش. «كاككۇك !» دەپ چاقىرغاندا شۇنداق ئازاب تارتارمىشكى، ھەر قېتىم «كاككۇك !» دەپ چىللىغاندا ئاغزىدىن خۇن تۆ- كۇلەرئىمىش، جاۋاب ساداسى چىقمىغاندىن كېيىن بىھوش بولۇپ كېتەرئىمىش.

رىۋايەت قىلغۇچى زەينەپنىڭ ئەنە شۇنداق دىشۋارچىلىقتا ئۆتۇۋاتقان ئېچىنىشلىق ئاقىۋىتىنى تۆۋەندىكى قوشاقلار بىلەن قىسقارتقانىكەن:

كاككۇك ئىشقىدا، زەينەپ،
سايرايسەن تاغۇتاشتا.
جۇپتۇڭدىن قۇرۇق قالدىڭ،
قىلماستىن تۇرۇپ ناشتا.

كاككۇك ! كاككۇك ! كاككۇك !... دەپ،
ناله قىلساڭ پىراقتا.
كۆرەلمەيسەن كاككۇكنى،
كۆزۇڭ يەتمەس يىراقتا.

ئۆزۇڭنى تولا داڭلاپ،
پاقىغا ئېزىپ قويدۇڭ.
ۋەدەڭگە ۋاپا قىلماي،
زور گۇناھ قىلىپ قويدۇڭ.

بىر ئۇۋا بولاي دېسەڭ،
كاككۇكنى تاپالمايسەن.
قان ـ زەرداب يۇتۇپ مەڭگۇ،
قوينىدا ياتالمايسەن.

نېمىلەر كۆرۇنگەندۇ،
پاقىلار قارا ساستا.
بۇ يەڭلىغ بولۇشۇڭنى،
ئويلىغانمىدىڭ باشتا.

كاككۇك !... دېسەڭ ئىچىڭدىن،
تارار سېسىق بۇس ھاۋا.
غورۇلايمۇ دەردىڭگە
بولالمىدى دال ـ داۋا.

ئەمدى، زەينەپ، سەن ئۇچۇن
ۋەسلى دىدار قىيامەت.
ساڭا كاككۇك قارامدۇ؟
قىلغان تۇرساڭ خىيانەت!

ئاشىق ـ مەشۇق دېگەننى،
ئايرىيالماس مۇشەققەت.
دەپى ـ دۇنيا، چىراي ھەم،
ئازدۇرالماس تا ئەبەت.

ۋاپاسىزلىق لېيىغا،
باشتىن ـ ئاياغ پېتىپسەن.

ئۆز ـ ئۆزۈڭگە مەڭگۈلۈك
بىداۋا دەرد تېپىپسەن.

مۇھەببەتتۇر نۇر چىراغ،
ۋاپا ئۇنىڭ يېغىدۇر.
بىۋاپالىق ــ كۆڭۈلنىڭ
ھەرگىز ئۆچمەس داغىدۇر.

ۋاپاسىزلىق ئىنساننىڭ
خىسلىتىگە نالايىق.
كاككۇك بىلەن زەينەپتىن
ئىبرەت ئېلىڭ، خالايىق.

بۇ ھەقتە ئەھلى ئىنسانلار مانا بۇ نەزمنى قاتقانكەن:

باھارى باغۇبوستاندا،
ئەجەب بىر سايرىغان كاككۇك.
تاپالماي يارىنى ھەر كۇن،
سەھەردە زارلىغان كاككۇك.

زەينەپ ئىشقىدا يىغلاپ،
كېچە ـ كۇندۇز ئۇنۇڭ پۇتمەي.
بالا دەشتىدە مەجنۇندەك،
يۇرەك ـ باغرى قان كاككۇك.

سېنىڭ ئاۋازلىرىڭ ئاڭلاپ،
سەھەر چاغدا ئويغاندىم.
زېدە باغرىمنى ئەزدىگسەن،
ياتالماي قانچە تولغاندىم.

كىشى يارىنى كۆرگەيمۇ،
دېدىم، بەكمۇ ئويلاندىم.
تاپالماي يارىنى سەرسان،
بولۇپ قان يىغلىغان كاككۇك.

ۋاپاسىزلىق قىلسا شۇ زەينەپ،
نېمىشقا ئۇنى ئىزدەيسەن؟
كۆزۈڭدىن ئۇيقۇ قاچقانمۇ،
كېچە ـ كۈندۈز سايرايسەن.
بۇ يۇرتتا مۇساپىرمەن،
ئەجەب كۆڭلۈمنى تىلغايسەن.
ئۇچار قۇشلار ئارا ھەرگىز،
تىنىم تاپمايدىغان كاككۇك.

سېنىڭ ھالىڭ پەرىشانكەن،
ئەجەب قىلدىڭ پىغان ـ ناله.
ئۇنۇڭنى ئاڭلىسام ھەر چاغ،
يۈرەكىم بولدى مىڭ پارە.
ۋۇجۇدۇم كۆيدى، كۈل بولدى،
مېنىڭدە قالمىدى چارە.
خەۋەردار بولمىغاچ مەندىن،
تۇرارمەن يانمۇيان، كاككۇك.

كاككۇك دەپ چىمەن ئىچرە،
كۈن ـ تۈن نالىزار قىلدىڭ.
يار دەردىدە ئۆرتەنگەن،
ۋۇجۇدۇمنى خار قىلدىڭ.
ئەي كاككۇك، تولا سايراپ،
مېنى بەكمۇ خۇمار ئەتتىڭ.
ئۆز يارىنى ئىزدەشتە،
ئۇچۇپ تىنمايدىغان كاككۇك.

ئەگەر بولسا قاناتىم ھەم،
سېنىڭ بىلەن ئۇچۇپ يۈرسەم.
سېنىڭ مۇڭلۇق، غېرىب ـ مىسكىن،
چىرايىڭنى بېرىپ كۆرسەم.
جېنىم قۇربان نىگارىڭغا،
ئاياغىدا سەن بىلەن ئۆلسەم.
مەشۇق ھالىغا يەتمەي،
ھەمىشە دادلىغان كاككۇك.

دەردىڭ بار دېسەم سېنىڭ،
سېنىڭ دەردىڭ ماڭا يەتمەس.
كاككۇك دەپ يەنە كاككۇك،
قىچقىرساڭ ئۇنۇڭ يەتمەس.
مۇھەببەت بالادۇركىم،
بېشىمدىن ئايلىنىپ كەتمەس.
كىمەرسە ئىشقى يوق بولسا،
سېنى بىلمەس ھامان، كاككۇك.

قاناتىڭ بار قايان بارساڭ،
چىمەن ئىچرە ئۇچالايسەن.
قەيەرنى، قايسى بوستاننى،
نىشان قىلساڭ بارالايسەن.
ئۆرۈك، ئالما شېخىغا،
قونۇپ سەن سايرىيالايسەن.
ئۆزۈڭنىڭ يارىنى ئىزدەپ،
ئاشتىڭ تاغ ـ داۋان، كاككۇك.

سايرا، سايرىغىن، كاككۇك،
قېلىشما ئەمدى بۇلبۇلدىن.
ئايرىلمايدىكەن بۇلبۇل،
سەھەر چاغى قىزىلگۈلدىن.
مۇھەببەت ۋەسلىنى ئىزدەپ،
ئاداشتىم سەن كەبى يولدىن.
سالامىمنى ئېلىپ بارغىن،
مېنىڭ يارىمغا، جان كاككۇك.

ئىز اهللار:

1، ئىسكەندەر ئەينىكى — رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشچە، پادىشاھ ئىسكەندەر كۆھىقاپتىن دۇنيانىڭ ھەممە يېرىنى كۆرگىلى بولىدىغان بىر ئەينەكنى ئاچقانىمىش.

2، پەرسەخ (پەرسەتە دەپمۇ ئېيتىلىدۇ) — ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى. بىر پەرسەخ تەخمىنەن 6.24 كىلومېتىرغا تەڭ.

3، ئەسەردە «پەرۋىز» «خۇسرەۋ» دېگەن ئىسىم بىلەن ئالمىشىپ كېلىدۇ، «خۇسرەۋ» ئەسلىدىكى «پەرۋىز»نى كۆرسىتىدۇ.

4، كاھىن — بۇتخانىنىڭ شەيخى.

5، ئەي ۋاھىدى كۇللى ھال — ھەممىسىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغۇچى.

6، شەبخۇن — تۈيۇقسىز كېچىلىك قانلىق ھۇجۇم.

7، گەردۇن — ئاسمان گۈمبىزى.

8، ئەفزۇن — كۆپ، چەكسىز.

9، نۇش — ئىچىملىك، ئۇسسۇلۇق.

10، دۇش — يۇك؛ يۇك كۆتۈرۈپ يۈرمەك، كۆتۈرۈپ يۈرمەك؛ قىيىن، ئېغىر، مۇشكۇل.

11، سەييات — ئالڭ (كېيىك).

12، تىركەش — ئوقدان.

13، كامان — كامالەك.

14، تەۋەللۇت — كۆزى يورۇش، بوشىنىش.

15، بوسە — سۆيىمەك، سۆيۈش.

16، چىلتەن — قىرىق نەپەر كىشى (دىنىي رىۋايەتتە ئۇلۇغ ئەۋلىيا ھېسابلانغان كىشىلەر)، چىلتەنلەر.

17، ئەقد — باغلاش.

18، بالىغ — بالاغەتكە يېتىش.

19، دەردى سوز — كۆيۈك دەردى

20، نار — ئوت، يالقۇن.

21، جەيھۇن — ئامۇ دەرياسىنىڭ قەدىمكى نامى.

22، پۇرئاب — كۆز يېشىغا تولغان.

23، سەرگەشتە — ئاۋارە، سەرگەردان، بېشى ئايلانغان.

24، سامان — بىچارە، پەرىشان.

25، باكەرەم — مەرد، سېخىي، كەڭ قورساق.

26، ئىشقى مەجازىي — يۈزەكى ئىشىق، دەسلەپكى سۆيگۈ.

27، ماھۇسال — ئاي ۋە يىل.

28، تەرس — تەتۈر.

29، خۇناب — قانلىق ياش، ئاچچىق يىغا.

30، تابىئى — قاراشلىق، قول ئاستىدىكى.

31، بەھرىمنى — كۆڭلۈم بېغى مەنىسىدە.

32، فارىغ — تىنچ، خاتىرجەم، ئازاد بولماق، قۇتۇلماق، بىمالال.

33، فىردەۋس — باغ، جەننەت بېغى.

34، سۇد — پايدا، نەپ.

35، ھۇۋەيدا — ئېنىق، روشەن، ئاشكارا بولماق، بەلگىلىك بولماق.

36، چەرخى ناشاد — جاپاكار پەلەك، قايغۇلۇق دۇنيا.

37، مۇتەغەييىر — ئۆزگىرىش، ئايلىنىش.

38، ئارەستە — زىننەتلەنگەن، بېزەپ ياسىتىلغان، تەرتىپلىك.

39، پەرسەڭ (پەرسەخ) — (2) ئىزاھقا قارالسۇن.

40، قىرمىزى — قىزىل، توق قىزىل.

41، بىگانە — يات، ئۆزگە، غەيرىي، بۆلەك.
42، مەلۇل بولماق — خاپا بولماق، غەمگە چۆممەك.
43، سەييات — ئوۋچى، شىكار قىلغۇچى.
44، شېكەر فىشان — شېكەر چاچقۇچى.
45، غەمزە — جىلۋە، ناز قىلىق.
46، ھەقىر — بىچارە، مىسكىن، خارلانغان، قەدىرسىز.
47، مۇنتەزىر — ئۈمىد قىلغۇچى، كۈتكۈچى، ئىنتىزار بولغۇچى.
48، مۇستەجىپ — قوبۇل قىلىنغان، ئىجابەت بولغان.
49، بىريان — كۆيۈپ كاۋاپ بولماق.
50، قازارا — تاسادىپىي، تەقدىر بىلەن.
51، باد — شامال.
52، زىر - زەبەر — ئاستىن - ئۈستۈن.
53، شەررىدىن — يامانلىقتىن.
54، مەھاسىل — تۈتقۇچىلار، قولغا ئالغۇچىلار.
55، بىباك — ھېچ نەرسىدىن قورقمايدىغان، ئەيمەنمەيدىغان.
56، تۈرپە — ئاجايىپ، ھەيران قالغۇدەك قىزىق، يېڭىچە.
57، خار — تىكەن.
58، مار — يىلان.
59، بارە — مەرتەم، قېتىم.
60، كەسرەت — نۇرغۇن، كۆپ، ئۇزۇن.
61، گۈزەرگاھ — بېسىپ ئۆتىدىغان يول.
62، سىپارىش — تاپشۇرۇش.
63، تىيرە دىلدۇز — يۇرەككە سانجىلىدىغان.
64، گۈزەر — ئۆتۈش.
65، جەھد — قەتئىي نىيەت، تىرىشىش.
66، نىسار — پىدا قىلماق، قۇربان قىلماق، چاچماق، چاچقۇ.
67، گۈلاب — گۈل سۇيى.
68، ئەندەك — ئازراق.
69، ھەنگامە — ۋەقە، ھادىسە، كۆڭۈللۈك سۆھبەت.
70، ئەقدى نىكاھ — نىكاھ توختىمى.
71، ئەۋساب — سۇپەتلەر.
72، يارجۇق — ئوقيانىڭ بىر خىلى، كىچىك بالىلار ئويناىدىغان ياچاق.
73، پەيدەر - پەي — ئارقىمۇئارقا.
74، دەربەدەر گادا — سەرگەردان گاداي.
75، گىزەلىمۇ گىزەلى — لوپنۇر شېۋىسىدە «كېزەيلى» يەنە كېزىش مەنىسىدە.
76، ئىزەلى — ئۇزۇش، ئۇزەيلى مەنىسىدە.
77، ھەلقى كەمەند — سالما باغلىغۇچ.
78، سەرۇسامان — باش.
79، كېپەكچە — كېپەك سۇيى.
80، كامدىل — يېقىنلىشىش، ۋىسال تېپىش.
81، سەيد — ئوۋ ئوۋلاش، ئولجا.
82، ھازار دەرىخ — ئىسىت، ئىسىت، مىڭلارچە پۇشايمان.
83، كاشانە — ئېگىز، زىننەتلەنگەن.
84، ئارەستە — بېزەش، زىننەتلەش.

،86، بىر پەرسەك — (2) ئىزاھقا قارالسۇن.
،87، تەكپىن - تەجھىز — كىيىنلەپ، زىننەتلىمەك.
،88، رىيازەت — جاپا - مۇشەققەت.
،89، بادى سابا — ئۇچقۇر شامال، تاك شامىلى.
،90، پەيام — ئۇچۇر، خەۋەر.
،91، خاكى پايمەك — ئىزمەك، قەدەم باسقان تۇپرىقمۇ.
،92، دەرىك — ئىشىكمۇ، بوسۇغا.
،93، ئاپا — ئاچا مەنىسىدە.
،94، چاھ — قۇدۇق.
،95، سەراسىي — سەرخىلى، ئېسىلى، سەركىسى.
،96، پۇرجاپا — جاپالىق، جاپاغا تولغان؛ جاپاكەش.
،97، نەرم — يۇمشاق، مۇلايىم.
،98، گەرم — ئىسسىق، ئىللىق، مېھرىبان.
،99، ماڭا گەۋدۇم — يىلان، چايان ۋە باشقا زەھەرلىك قۇرتلار.
،100، يۇسۇپ - ئەھمەد — شۇ ناملىق داستاندىكى ئاكا - ئۇكا باتۇرلار.
،101، دابىل — ناغرا، جەڭ ناغرىسى.
،102، قاراڭغۇتاغ — خوتەننىڭ جەنۇبىدىكى تاغنىڭ ئىسمى.
،103، بەستەدىل — دىلى باغلانغان.
،104، گۈلى ئەھمەر — قىزىلگۈل.
،105، شەمسى باقا، ماھى تابا — ئۆلمەس كۈن، تولۇن ئاي.
،106، دۇتار — ئېگىلگۈچى، بۇ يەردە «موھتاج» مەنىسىدە.
،107، ئاتەش — ئوت.
،108، مەھشەر — قىيامەت كۈنى.
،109، بەدەخشان — تۇرلۇك رەڭدىكى ئۇنچە - مارجان لەئەل - ياقۇت چىقىدىغان جاي.
،110، شاھى خۇبانىم — گۈزەللەرنىڭ شاھى.
،111، سابا — تاك شامىلى.
،112، سىنە — كۆكرەك، يۈرەك.
،113، زەبۇن — (1)ئاجىز، ۋەيران، ناچار، خامۇش (2) خېيىم - خەتەر، زىيان - زەخمەت، ئېغىرچىلىق، مۇشكۈللۈك.
،114، ھامۇن — چۆل، سەھرا، دەشت.
،115، مۇجاۋىر — تۇراقلىق، ئولتۇراقلاشقان.
،116، ئېرسالىنامە — يارىغا خەت ئەۋەتىش، پۇتۇكنامە.
،117، نابىنا — كۆزى كۆرمەيدىغان كىشى، كور.
،118، ھەسەن - ھۈسەين — مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ نەۋرىلىرى.
،119، كەربالا — ئىراقنىڭ كۇفە دېگەن يېرىدىكى فرات دەرياسى يېنىدىكى قۇملۇق چۆل.
،120، مەھال — مۇمكىن ئەمەس، ئىمكانىيەتسىز.
،121، غۇبار — (1)چاڭ - توزان. (2) كۆچمە: بىرەر كۆڭۈلسىز ھادىسىلەرنىڭ قالدۇق تەسىرى، داغ.
،122، قىرقىن — قىز - جۇۋان دېگەن مەنىدە.
،123، بىكەس — بىچارە، ئاجىز.
،124، ئات — ئاتاق، ئىسىم، نام.
،125، ئادەم — ئادەم ئاتا.
،126، ھاتەم — سېخىيلىقى بىلەن داڭ چىقارغان يەمەنلىك بىر باي كىشى. ھاتەم تەي.
،127، ئەيسا — لوپنۇردا ئۆتكەن ئەشەددىي زومىگەر.
،128، چۆلقۇدۇق — يەر ئىسمى.
،129، دۆڭقوتان — يەر ئىسمى.
،130، لايسۇ — يەر ئىسمى.

131، ماشىنجاك — لوپنۇرنىڭ ئىلگىرىكى زامانىدىكى زالىم ھۆكۈمرانى.
132، تىكەنلىك — يەر ئىسمى.
133، بويچىلىق — بويتاقلىق، بويتاقچىلىق.
134، باش ئاياغ — يەر ئىسمى.
135، پىلاپ — ئاتاپ قويۇش، تەقدىم قىلىش.
136، ئابدال — جاي ئىسمى.
137، سىن، سىنى — چىراي، چىرايى.
138، مۇرۇللۇغ — ۋەدىلىشىش، ۋەدىلەشكەن.
139، باغراش — باغراش كۆلىنى كۆرسىتىدۇ.
140، كامپاشى — قومۇش پۆپۈكى.
141، ئۇجۇل — يېكەن، توزغاق.
142، غارغالتا — كېمە توختايدىغان جاي.
143، تىكەشاك — جاي ئىسمى.
144، سىنە — دىل، قەلب.
145، بەت گوپا — بىۋاپا، ۋاپاسىز.
146، ھولتەن — تىرىك جان.
147، قاراباتۇر — «تاھىر - زۆھرە»نىڭ ئارىسىغا ئۇنگەن شۇم تىكەن.
148، مىژگان — كىرپىك.
149، جۇپتىگارىم — جۇپتۇم، ھەمراھىم،
150، تاشا — ياقا، چەت.
151، يېڭىسۇ — لوپنۇر بىلەن چارقىلىق ناھىيىسى چېگرىسىدىكى جاي ئىسمى.
152، سوتۇق — لوپنۇر شېۋىسىدە شېئىرنىڭ كۇپلېتى «سوتۇق» دەپ ئاتىلىدۇ.
153، ئاغالاپ — ئىزھار قىلىپ مەنىسىدە.
154، كەلگەن پۇتلىرىڭ كېتەي — مېڭىپ كەلگەن پۇتۇڭنىڭ سادىغىسى بولۇپ كېتەي دېگەن مەنىدە.
155، مالۇنپۇت — لوپنۇر شېۋىسىدە مانتا دېگەن سۆز.
156، شىرغا — كېسەل توشۇيدىغان يەرلىك نوسۇلكا.
157، يول چالىپ — يولدىن ئىز ئىزدەش.
158، قۇتقا — لوپنۇر شېۋىسىدە موماي، قېرى ئايال دېگەن سۆز.
159، غوزام — لوپنۇر شېۋىسىدە ياش ئوغۇل - قىزلارنى ئەركىلىتىپ ئاتاش.
160، ئاغا — ھۆرمەت سۆزى.
161، ياغى — دۇشمەن.
162، تۆشەك — قىزنىڭ تويلۇقى.
163، ماشاش — پارچىلاش.
164، زۆھرە — «تاھىر - زۆھرە» داستانىدىكى زۆھرە.
165، بۇ داستاننىڭ يەتتە ئۆزگىرىشلىك ئاھاڭى بولۇپ، راۋاپ تەڭكەش قىلىپ ئېيتىلىدۇ. شۇڭا رەتلەش جەريانىدا ئاھاڭ تەلىپىگە ئېتىبار قىلىنىپ، بىر قىسىم مىسرا — كۇپلېتلاردىكى ئۆزگىرىش شەكلى ئەينەن ساقلاپ قېلىندى.
166، خالىقول — خۇدانىڭ سۇپەت ئىسمى .
167، زەينەپنى يەنە بىر رىۋايەتتە تۇرۇلغۇ بىلەن جۇپ بولغانلىقى سۆزلەنگەن. زەينەپ ئىشقى بالاسىدىن ئۇۋۇسىدا تۇخۇمۇ بېسىپ ياتالمايمىش، ئۇنى غورۇلاي بېسىپ چىقىرار ئىمىش.

باش مۇھەررىر: ئابدۇراخمان ئەبەي

مەسئۇل مۇھەررىرلەر: ئەخمەت ئىمىن، ياقۇپ مۇھەممەتروزى

مۇھەررىرلەر (ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى):
ئازات ئالماس، ئەخمەت پاسار، ئەزىزى، پاتىگۇل مەجىت، قادىر ئارسلان، مەخسۇم ئىلاخۇن، مۇنارجان توختاخۇن، مۇھەممەتتۇردى مىرزىئەخمەت، ئوبۇل ئىسلام

مەسئۇل كوررېكتورلار: ئاسىيە ئەخمەت، رىشىت ھاجى ۋاھىدى، ئايگۇل سابىت
كوررېكتورلار: (ئۇيغۇر ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى) ئابلىز ئابباس، ئابلىز ئەمەت، قېيۇم مۇھەممەت، ماھىنۇر كەنجى، ھەبىبۇللا ئېلى، ۋەلى زەيدىن، ياسىن زايىدوف

تېخنىكا دوكتور: مۇھەممەتئېلى لېتىپ

گۇزەل سەنئەت مۇھەررىرى: مۇراددىل ئابىد

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى

(9 - توم)

نەشر قىلغۇچىلار: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى مىللەتلەر نەشرىياتى
پوچتا نومۇرى: 830001 100013
نەشرىياتلارنىڭ ئادرېسى: ئۇرۇمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ قورۇ
بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
باسقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتى
تارقاتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
نەشرى: 2005 ـ يىل 9 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم
بېسىلىشى: 2005 ـ يىل 9 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم
ئۆلچىمى: 1092 x 787 مىللىمېتىر 8 كەسلەم
باسما تاۋىقى: 59 قىستۇرما ۋاراقى: 6
سانى: 2000 — 0001
كىتاب نومۇرى: ISBN7—228 — 09487 — 5
باھاسى: 4800.00 يۈەن (جەمئىي 12 توم)

图书在版编目（CIP)数据

维吾尔民间文学大典．9／《维吾尔民间文学大典》编委会编．—乌鲁木齐：新疆人民出版社；北京：民族出版社，2005．8
ISBN7—228—09487—5

Ⅰ．维．．．Ⅱ．维．．．Ⅲ．维吾尔族—民间文学—作品综合集—中国—维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ．Ⅰ277

中国版本图书馆CIP数据核字（2005）第097059号

维吾尔民间文学大典（第九卷）

主　　编：阿不都热合满．艾白
责任编辑：艾合买提．伊明，牙库甫．买买提肉孜，
编　　辑：阿扎提．阿里玛斯，艾合买提．帕萨尔，艾则孜，帕提古丽．米吉提，卡得尔．阿尔斯兰，麦合苏木．伊拉洪，穆纳尔江．托合塔洪，买买提吐尔迪．米扎．艾合买提，吾布力．伊斯拉木
责任校对：阿斯亚．艾合买提，热西提阿吉．瓦依迪，阿依古丽．沙比提
校　　对：阿布列孜．阿巴斯，艾比布拉．艾力，克由木．买买提，瓦力．再丁，玛依努尔．坎吉，牙生．扎依提夫
技术编辑：买买提艾力．里提甫
美术编辑：木拉丁．阿比提

出　　版：新疆人民出版社　　民族出版社
社　　址：乌鲁木齐市解放南路348号　　邮编：830001
　　北京市和平里北街14号　　邮编：100032
印　　刷：新疆新华印刷厂
发　　行：各地新华书店
版　　次：2005年9月第1版　　2005年9月第1次印刷
开　　本：787x1092　毫米　　1/8
印　　张：59　　插页：6
印　　数：0001-2000册
书　　号：ISBN7—228—09487—5
定　　价：4800．00元（共12卷）

ISBN 7-228-09487-5
9 787228 094875 >